TOMUS SECUNDUS.

R. P. RICHARDI ARSDEKIN

SOC. JESU SAC. THEOL. PROFESSORIS.

THEOLOGIA UNIVERSA

Primò

SPECULATIVA

Posteà

PRACTICA

NOVA, BREVI, ET FACILI METHODO COMPREHENSA

Et ad Normam totius Cursus Theologici commodissimè redacta,

Juxta Præf. sequentem.

CUM

Recentibus Decretis, Modernis Quæstionibus, multiplici praxi, & Idæa aliarum Scientiarum in omni genere Materiæ.

Cum Grat. & Privil. Sac. Cæs. Majest.
Et facultate Superiorum.

DILINGÆ,

Sumptibus JOANNIS CASPARI BENCARD, Bibliopolæ Academici.

ANNO M. DC. LXXXVII.

PRÆFATIO.

T in hoc Opere nihil omninò desit ad Cursum integrum Theologiæ Universæ, tàm Speculativæ, quàm Practicæ, ejusque materiam, ordinem, ac dispositionem commodissimam, hanc methodum in proximè sequentibus instituo.

iò, Tota Theologiæ Materia, ac Dispositio, ad pauciores, clarioresque Titulos distinctè reducitur, tamen communi Cursus Scholastici ordine, ac materiarum cohærentiâ.

ndò, Ut consulatur commodæ Brevitati, instituitur inter hanc, aliasque Operis hujus Partes mutuus sus. Sic nempe, ut ubi hic occurrit Materia, vel Quæstio in alia Parte suo loco fusius tractata, ad ilcum tanquam hujus *Supplementum*, Remissio accuratè annotetur: & contra.

tiò, Assertiones singulæ optimo ordine inter se connexæ, Ratione & Authoritate breviter stabiliuntur, damenta opposita, ubi opus, rejiciuntur. Atque ita Theologus principiis speculativis primo instructus Sol. practicas hic postea sequentes solidè accedit.

artò, Hæreses ad singulas Theologiæ Partes propriè pertinentes, cum sua refutatione seorsim indicantur, ad brevitatem arbitror commodissimum.

â Methodo hoc primò commodum assequimur, ut idem pluribus locis non tractetur, quo multorum rum molesta prolixitas evitatur. 2. Quod & Controversiæ, & Theologia Scholastica, & Moralis, indæquatè separentur, cum maximo Lectoris commodo.

nique ac maximè, quod hujus Methodi beneficio, ubi Schola aliqua Theologica temporis compenrequirit, possit Theologia omninò Universa, facile biennii spatio sic breviter dictari, & à Dictante cum dustriâ ita explicari, ut complectatur & Theologiam omnem, tàm Speculativam quàm Practicam, & roversias omnes, etiam modernas, tam cum Hæreticis, quam cum Scholis Catholicis: Denique Praxim imodam singularum Functionum Curatoris animarum, quæ vix ex pluribus Voluminibus adeò commoomparatur: uti hujus Operis Lectores, per Septem jam Editiones, communi consensu ultrò profitentur.

INDEX BREVIS

Partium & Capitum tantùm.

PARS PRIMA.

De Deo Uno, & Trino & Angelis.

.I. *DE Existentia Dei, Attributis, Visione, Lumine gloria.*

.II. *De Voluntate Dei, ejusque Libertate, Decretis, Providentia, Prædestinatione & Reprobatione.*

.III. *De Sanctissima Trinitate, Processione Personarum, & Personis singulis in particulari.*

p.IV. *De Angelis, eorumque Natura, Specie, Scientia, Locutione, Lapsu, Supplicio.*

ereses contra hanc primam Theol. partem.

PRIMA SECUNDÆ PARTIS.

De Beatitudine, Actibus humanis, Legibus, Gratia, & Merito.

Cap. I. *DE Beatitudinis essentia: de Voluntario & Libero.*

Cap. II. *De Actuum humanorum Bonitate, & Malitia.*

Cap. III. *De Conscientia Erronea, Dubia, Practicè Certa, Probabili, &c.*

Cap. IV. *De Peccato Actuali, Omissionis, Commissionis, ejusque Malitia, Delectatione Morosa & Ignorantia Legis natura.*

Cap. V. *De Peccato habituali, Originali, Immunitate Deiparæ ab illo, & Parvulorum à pœna ignis æterna.*

Cap. VI. *De Legibus, & earum Natura, Divisione, Effectibus, Principiis, Materia, Subjecto: & Modo desinendi.*

Cap. VII. *De Gratia, Justificatione, Merito.*

Hæreses contra hanc Theol. partem.

SECUNDA SECUNDÆ.

De Fide, Spe, Charitate, Justitia & Jure, & de Religione.

Cap. I. *DE Fidei Regulis, certitudine, supernaturalitate, & libertate.*

De Spe Theologica. Cap. unicum. *De Spei Natura, objecto, peccatis oppositis, illius præcepto, habitu, necessitate.*

De Charitate Theol. Cap. I. *De Charitatis natura, objecto formali in via & Patria, incremento, decremento, & amissione.*

Cap. II. *De Præcepto Charitatis Dei, Proximi, correctione Fraterna, bello, duello, & scandalo.*

De Jure & Justitia. Cap. I. *De Juris & Justitia natura, divisione, objecto, subjecto, dominio, præscriptione.*

Cap. II. *De Contractu in genere, requisitis ad valorem illius, Promissione, Donatione, Deposito, Commodato.*

Cap. III. *De Mutuo, Usura, Simonia, & Montibus Pietatis.*

Cap. IV. *De Emptione, Venditione, Monopolio, Locatione, Emphiteusi, & Feudo.*

Cap. V. *De Censu, Cambio, Contractu Societatis, & Testamento.*

Cap. VI. *De Restitutione ejusq; Radice, & Causis eam excusantibus.*

Cap. VII. *De Injuria in Corpus, & Famam, & de Furto, Judice, Teste, Reo, Advocato.*

De Religione & Actibus illius.

Cap. I. *DE Religionis virtute, Oratione, Horis Canonicis, Votis, & Religioso statu.*

Caput II. *De Beneficii Ecclesiastici natura, acquisitione, amissione, dominio, &c.*

Hæreses contra hanc secundam Theol. partem.

TERTIÆ PARTIS PARS PRIMA.

De Incarnatione Verbi Divini.

I. INcarnationis convenientia, necessitas, effectus, proprietates, &c.

II. Incarnationis substantia, unio, meritum, motivum, &c.

III. Communicatio Idiomatum.

Hæreses & Errores circa Incarnationem.

TERTIÆ PARTIS PARS SECUNDA.

De Sacramentis.

Cap. I. *DE Sacramentis in genere.*

Cap. II. *De Baptismo, Confirmatione, Eucharistia.*

Cap. III. *De Pœnitentia, Extrema unctione, Ordine, Matrimonio.*

Hæreses, contra hanc tertiam Theol. partem.

THEOLOGIÆ SPECULATIVÆ PARS PRIMA, DE DEO UNO, ET TRINO, ET ANGELIS.

CAPUT I.

De Existentia Dei, Attributis, Visione, Lumine gloriæ, & Scientia.

§. I.

Demonstratio Dei, ejusque Unitas, & Attributa.

Omnia quæ pertinent ad demonstrandam Dei existentiam, ad credendi necessitatem, & fundamenta, ad Attributa divina præcipua &c. tradita sunt fusè supra in Tomo I. Part. I. Tract. I. à pag. 1. *Quæ in hac Theologia parte reliqua sunt, hic cum suis fundamentis breviter, ac dilucidè suppeditantur.*

Dei Unitas demonstratur. I. Quia Deus est ens summè bonum, sive, quo nullum melius esse potest: Atqui melius est præstare omnibus, quàm parem admittere: Ergo admissâ Deorum pluralitate hæc præstantia nulli Deo conveniet: Ergo qui supponit plures esse Deos, supponit pariter nullum esse.

II. Illustrius demonstratur Dei unitas hoc modo: Statuamus duos esse Deos, competet utrique supremus rerum principatus, erit uterque in agendo perfectè liber, erit uterque omnipotens, hæc enim divinæ perfectioni necessariò conveniunt: Atqui suppositâ pluralitate Deorum, neuter erit perfectè liber, aut omnipotens: quia unus non posset independenter ab altero efficaciter velle esse illud, quod alter pro eodem instanti efficaciter vellet non esse: Alioquin posset v. g. mundus uno volente existere, & altero nolente simul non existere, quod apertè repugnat.

Ergo & illa repugnat plurium Deorum *Theomachia*, sive voluntatum discordia, unde illa contradictio consequitur.

Hinc obiter fit morale documentum; quàm necessaria sit & nobis unitas & concordia ut simus *Deiformes*.

Dices I. posse subesse causam cur illi plures Dii malint esse prorsus per omnia concordes. Respondeo, per hoc nullum dari effugio locum: vel enim nascetur illa voluntatum concordia ex pacto libero, vel ex necessitate naturæ: si primum; poterat uterque in contractum illum non consentire, aliàs, contra hypothesim, liber non foret: si ex necessitate naturæ, multò evidentius patet divinam libertatem exterminari.

Dices II. In Deo reperitur pluralitas personarum: ergo etiam divinæ naturæ multiplicitas. Respondeo, negando consequentiam: Quia etsi pluralitas personarum realiter ab invicem distinctarum admitti debeat in perfectionibus *Relativis*, quales sunt tres Personæ, in quibus necessariò invenitur oppositio producentis ad productum, participantem eandem cum producente voluntatem & naturam, ratione cujus tam producens quam productus debet esse ens à se: dispar tamen ratio est in perfectionibus *Absolutis*, quales essent plures Naturæ divinæ, cum inter illas esse nequeat istiusmodi oppositio, quæ distinctionem realem fundare possit. Adde, quod argumentum illud à pluralitate personarum, æquè probaret posse dari plura individua Deitatis quorum unum esset productum, & alterum improductum; hoc ipso illud productum non esset Deus, quia non esset ens à se, sed ab alio producente.

Hæc demonstratio apertè convincit erroris plurimos etiam Philosophos naturales qui Politheismum admiserunt, & militat contra *Occamum, Bassolum, aliosque*, qui contra communem sententiam docuerunt Dei unitatem non posse demonstrari.

ATTRIBUTA divina, sunt perfectiones quæ non sunt de primo conceptu Dei, sed quasi illius proprietates. Talia attributa sunt, Immensitas, Simplicitas, Infinitudo, Æternitas, Immutabilitas, Potentia, Sapientia, Providentia falli nescia &c.

Immensitas Dei, est diffusio sive expansio intimæ Dei præsentiæ ad omnia spatia possibilia, ac imprimis ad omnem creaturam actu existentem: quod intelligendum est non tantum secundum operationem à Deo ipsis inditam & communicatam (uti perperam restrinxit *Vorstius* in Hollandia hæreticus) sed etiam secundum ipsam Dei substantiam cuivis creaturæ, etiam minimæ, ubique inexistentem. Quod probatur ex illo Jeremiæ cap. 3. *Numquid non cœlum & terram eogo impleo, dicit Dominus.* Idemque ratio demonstrat. Cum enim Deus sit perfectionis infinitæ adeòque illimitatæ, non potest in extensione ad locum quemlibet limites recipere.

Neque dicas, posse de loco in locum omnem successivè se extendere. Hoc enim esset Deum vagum & mutabilem constituere.

Quæritur, An divina ubicatio, sive præsentia, porrigatur extra hunc mundum, & cœlos, & *universam* rerum conditarum compagem? Hoc salvâ fide *Vasquez* & varii negant, quia videtur dedecere Deum esse in spatio imaginario, nihilo &c.

Sed nos cum *Suare, Lessio* & pluribus, ut multò probabilius affirmamus; & asserimus Deum vi suæ immensitatis etiam extra cœlos in infinitum protendi, quamvis non per ubicationem extrinsecam ad aliquem locum, cum ibi nullus actu sit locus, sed per ubicationem sibi merè intrinsecam. Probari id satis videtur ex Scripturis *Jobi II.* Excelsior cœlo est, & quid facies? profundior inferno, & unde cognosces? Et 3. *Reg. cap.* 8. Si cœlum, & cœli cœlorum te capere non possunt &c. Subscribunt perspicuè Patres illi qui cum S. Athanasio, & S. Augustino, ajunt Deum *esse ubique, & extra omnia*, & ut loquitur Damascenus *defi-*

:. *Deum esse totum in omnibus, & totum super*

itione confirmatur: Si Deus extra hunc, alium conderet, deberet certè illi novo mundo se, idque ita per novam sui mutationem, sive iem ad spatium in quo antea non fuit, quod mutabilitati repugnat.

cum *Cartesio* admittimus, extra hoc univer-. realia indefinitè extensa, in quo ille idæis it claris nimium confidit. *Reflecte*, hæc in etiam minimis divina ubiquitas, quanto de-biis ac probis solatio, improbis terrori.

nitas Dei, est duratio carens principio, fine, successione. Sive ut *Boetius l. 5. de consol.* 6. Interminabilis vitæ tota simul & perfe-tio. Hanc Deo attribuit passim Scriptura, 101. Tu autem in æternum permanes &c. t cum aliis PP. S. Augustin. *lib. 2. Confess.* Præcedis, Domine, omnia tempora præteri-dine semper præsentis æternitatis, & futu-atio etiam demonstrat. Quia cum admit-Deo potentia entia producendi omni tempore, ita & existendi duratio interminabilis, cum re non possit nisi existens. De aliis Dei Attribu-n fine hujus §. indicabitur.

Distinctione Attributorum divinorum dicen-ttributa divina non distingui ab essentia, aut physice, aut modaliter: neque distinctione il-li ex natura rei, quam Scotisticam aliqui vo-ufficit inter illa Attributa sola distinctio rationis atæ.

a Pars assertionis, de fide colligitur esse ex o Lateranensi Cap. *Firmiter* de summa Trini-bi definitur quod in Deo sint tres quidem :, sed una essentia, substantia, seu natura sim-mino. Atqui non subsisteret illa simplicitas buta illa distinguerentur ab essentia, aut inter cè, aut modaliter, quæ important rem unam ra diversam.

nda Pars satis deducitur ex Concilio Rhemensi *Gilbertum* definiente, quod in Deo non sit liqua quæ inter naturam & personas dividat. à fortiori sequitur, idem dicendum esse de At-s.

is Pars tertia sequitur, Sufficere scil. solam distin-m rationis ratiocinatæ; quæ consistit in diversis ptibus rem eandem simplicem diverso modo entantibus cum fundamento in re, scil. ob per-nes summas ac varias divinæ naturæ quantum-mplicissimæ competentes. Ita communius Theo-Quia major distinctio non requiritur, nec in simplicissimo admitti potest: & per illam diver-Attributorum divinorum facilè explicatur.

ndatur hæc distinctio, primò in eminentissima ctione divinæ entitatis realiter simplicis, sed aliter multiplicis. 2. In limitatione nostri intel-s non valentis uno actu adæquate repræsentare m divinæ essentiæ perfectionem. 3. In medio divina cognoscimus, scilicet, per analogiam sive litudinem ad perfectiones variarum creaturarum, ibus species haurimus quibus ad divinas perfectio-sive Attributa repræsentanda connitimur.

Dices, Per illam distinctionem Rationis nequeunt ari contradictoria quæ de diversis Attributis affir-atur & negantur, ut in his aliisque Propositioni-bus: *Justitia* Dei punit, Misericordia Dei non punit, Ergo debet admitti alia, saltem ex natura rei, in Deo ante conceptum.

Resp. neg. ant. Sufficit enim ad illa salvanda diversitas conceptuum, quibus res in se indivisibiliter eadem, diversimodè, sive cum diversis connotatis repræsentatur: atque ita in prædictis, *punit, & non punit*, prædicantur quidem de eodem, sed non de eodem adæquatè: quia Justitia formaliter qua talis, est entitas Dei ut repræsentata conceptu justitiæ, præscindendo à misericordia: & ut connotat actus puniendi quos justitia, sive, Deus ut justus causat. Misericordia verò, est eadem Dei entitas ut repræsentata conceptu misericordiæ, præscindendo à justitia, & ut connotans actus miserendi: ac proinde ratione istius conceptus, & connotati quod importat, dicitur justitia punire, non autem misericordia, quæ alium conceptum, & ordinem ad alios actus miserendi tamquam ad sua connotata involvit. Quo modo in hoc genere & alia in speciem contradictoria salvantur, plura exponuntur infra *de Trinitate*, & de *Communicatione idiomatum* infra in materia *de Incarnatione*.

Quomodo autem ex Ente à se *profluant alia Dei Attributa, uti summa & illimitata perfectio, Sapientia, Omnipotentia, Bonitas. & inde Veracitas in revelandis mysteriis fidei, traditur in hujus Operis* Tomo I. Cap. I. art. 3. pag. 15.

Errores varii Calvinistarum in Hollandia &c. circa varia Dei Attributa, refutantur supra *Part. III. pag.* 88.

§. II.

De Visione Dei, ejusque principio, & objecto.

DE fide est, *Visionem Dei claram* communicabilem esse, & de facto communicari intellectui creato Angelico, & Humano. Est contra *Armenos*, & quosdam *Græcos* docentes Deum non videri immediatè in se, sed in quadam similitudine, sive luce, quam vocant, Theophaniam. Quod damnat Concilium *Viennense*, & *Florentinum Sess. ultima*, definiens, animas discedentes in gratia, & plenè purgatas intueri ipsum Deum unum & trinum sicut in se est.

Opponunt igitur male, non esse proportionem inter Deum, & intellectum creatum. Quod ut verum sit in ratione entis increati, est tamen proportio in ratione potentiæ cognitivæ, & objecti cognoscibilis: cum constet intellectum nostrum habere vim naturalem ad cognitionem Dei abstractivam, & per Deum elevabilem ad intuitivam illius cognitionem, quamvis ea sit supra vires naturæ per se sumptæ.

Videri non potest Deus, per similitudinem objectivam, sive, per medium quod prius cognitum ducat in cognitionem Dei.

Ita D. Thomas *hic q. 12. art. 2.* Quia tale medium non potest repræsentare objectum ut in se est secundùm perfectionem quam de eo repræsentat: uti patet in imagine Cæsaris, ipsius quantitatem, colorem, & figuram repræsentante, ut in Cæsare existunt: nulla autem similitudo potest continere Dei essentiam & perfectionem prout in se existit.

De facto videtur Deus per similitudinem formalem, id est, per speciem *Expressam*, quæ est qualitas, sive conceptus vitalis suum objectum formaliter repræsentans, & dici solet, Verbum mentis.

Ita

Ita *Suarez, Vasquez, cum D. Bonaventura, Durando, Richardo, Pejantio* &c. Contra *Cajetanum, Bannez, Sylvium, & P. Amicum, ac plerosque Thomistas*, qui docent operationem mentis, in qua consistit visio, non habere terminum à se productum, qui sit verbum mentis, sed *immediatè* sine illo ad divinam essentiam terminari.

Sed his contrarium patet ex S. Augustino lib. 14. de Trinitate Cap. 17. *In hac quippe imagine* (scilicet anima) *tunc perfecta erit Dei similitudo, quando perfecta erit visio.* Et ex S. Damasceno lib. 1. de Fide Cap. 18. Et S. Anselmo in Monologio Cap. 31. Ac denique ex S. Thoma hic Quæst. 27. art. 1. *Quicumque intelligit, ex hoc ipso quod intelligit procedit aliquid intra ipsum, quod est conceptio rei intellecta, & dicitur verbum cordis significatum verbo oris.*

Hinc apud *Fasolum* fatetur Capreolus, Ferrariensis, & Sotus Thomistæ, hanc sententiam nostram etiam in Doctrina D. Thomæ posse sustineri.

Dices, sequitur inde, Beatos non videre Deum *immediate*, sed mediante illa specie expressa, sive similitudine Dei formali consistente in conceptu Dei ab intellectu in se expresso.

Resp. neg. sequelam: Quia species illa expressa non est medium *in quo* Deus ab intellectu videtur, sed tantùm ratio formalis *quâ* videtur: ac proinde inter intellectum videntem, & Deum visum nihil omnino mediat quod per modum objecti prius cogniti ad Dei cognitionem perducat, neque debet intellectus suam de Deo cognitionem reflexè cognoscere.

Neque contra hanc assertionem nostram vim habet argumentum ab actu intelligendi *in divinis*, ad actum intelligendi *in creatis*: Disparitas enim magna est, quod intelligere in creatis sit aliquid accidentale distinctum ab intelligente, sive, quod possit ab illo abesse, non ita in intellectione divina, cui nulla de novo potest perfectio accedere.

Posset absolutè Deus videri per speciem *Impressam*, id est, per qualitatem quæ sit repræsentativa Dei in actu primo, & virtus vicaria objecti, illa quidem non indigentis, sed ad sui visionem exhibendam eâ liberè utentis. Ita docet *Suarez, Valentia, Ariaga, Vekenus*, Contra nostrum *Tannerum, Granadum, Amicum, Recupitum, cum Cajetano, Bannez, aliisque Thomistis.*

Et probatur: Quia talis species nullam arguit in Deo imperfectionem, sed potius amplitudinem perfectionis.

Quod nempe causa libera per aliquid sui vicarium possit efficere, quod æquè, vel etiam naturalius per se præstare possit. Sic Deus possit reddi extrinsecè Creativus, per aliquam creaturam ab eo elevabilem ad creandum.

Nec obstat quod opponunt talem speciem fore Deo similem, Respondetur enim, non fore Deo similem entitativè, sed solum repræsentativè, in quo non apparet repugnantia.

De facto tamen Deus à Beatis non videtur per talem speciem impressam. Ita *Cajetanus, & Suarez* cum communi, Contra *Guil. Parisiensem & Ægidium Lusitanum.* Quia de facto nullo modo est necessaria ad Dei visionem, cum ab intellectu elevato possit per se videri: sicut in Angelo ad sui visionem talis species non requiritur.

Quod *obiicitur* de Improportione intelligibilitatis intellectus creati, non urget, quia ea improportio tollitur per elevationem intellectus ad Dei visionem, lumine scil. gloriæ illustrati.

Visionem Dei effici in beato per ipsam visionem divinam, quâ Deus se videt, intellectui creato unitam, aut communicatam (uti docet *P. Bona Spei* vir doctus ordinis Carmelitarum) repugnare videtur communi Doctorum sententiæ, & rationi actus vitalis, qui debet ab intrinseco procedere. Alioqui possit ex eadem ratione Lapis videre Deum, visione scil. divina ipsi communicata, quod sustineri nequit.

Oculo corporeo repugnat Deum videri. Id affirmat *Suarez* esse fide proximum, & hodie omnium ferè Catholicorum sententiam: pro qua adducuntur ab eo aliisque Patrum sententiæ. Ratio favet. Quia visus non potest elevari ut tendat vitaliter ultra suum objectum, quod est lumen, & color: non magis quam gustus Deum gustare: nam non minus est visus restrictus ad colorem, quam gustus ad saporem. Scripturæ quæ apparent contrariæ, agunt de visione Dei incarnati, nempe Christi, vel de experientia quasi intuitiva quam de divina providentia in creaturis spectamus.

In hac vita mortali nemo hactenus intuitivè vidit Deum; nec videre potest ex lege Dei ordinaria. Prima saltem pars est communis, contra varios Thomistas. Probatur præcipuè ex Scripturis Joannis 1. v. 18. *Deum nemo vidit umquam, unigenitus filius qui est in sinu Patris ipse enarravit.* Et 1. ad Timotheum 6. *Quem nullus hominum vidit, nec videre potest.* Quod videtur etiam secundam assertionis partem satis probare, cum dicat Apostolus Deum in hac vita videri non posse.

Quæ verò opponuntur de S. Paulo, 2. ad Corinth. 12. *Raptus est ad Paradisum ubi audivit arcana verba.* Et de Moyse Exodi 33. *Ego ostendam omne bonum tibi.* Respondeo, tantùm ibi significari, illos eximiam mysteriorum divinorum accepisse revelationem, quæ verbis humanis explicari non possit, non verò habuisse ipsam immediatam naturæ divinæ visionem. Aliàs quomodo expones allata ipsius Apostoli Pauli verba: quem nullus hominum vidit, sed nec videre *potest*, quod tantum de statu præsentis vitæ intelligi potest.

Quæritur, An privilegium visionis divinæ in hac vita habuerit saltem Virgo Deipara? Resp. 1. id incertum esse. Resp. 2. Si visio talis ulli umquam puræ creaturæ concessa sit, non dubitandum Dei matri saltem aliquando communicatam: uti nos piè ratiocinari docet Doctor Angelicus 3. *Part. Quæst.* 27. *art.* 1. Rationabiliter, inquit, creditur ut illa quæ genuit unigenitum à Patre, præ omnibus aliis majora Privilegia acceperit gratiæ.

§. III.

De Lumine Gloriæ, & Visionis Dei supernaturalitate, inæqualitate, & visione creaturarum in Verbo divino.

Necessarium est Lumen gloriæ ad videndum Deum. Est de fide ex Concilio Viennensi, Scripturis, & Patribus. Ratio etiam est, improportio intellectus creati ad visionem tam perfectam entis increati per se eliciendam.

Quoad *entitatem Luminis gloriæ*, multo probabilius est illud non esse aliquod auxilium transiens, sed habitualiter permanens & intellectui inhærens. Suadet hoc ipsa conditio visionis beatificæ, quæ cum sit stabilis

perpetuò duratura, magis convenit stabile ipium quod ad illius durationem ordina-

tus etiam *immediatè* cum lumine gloriæ atonem Dei. Quia cum visio intellectualis italis, debet procedere à principio intrinnnatutali; uti actus fidei, spei, charitatis t immediatè à potentiis habitu supernatuis. Ita *Suarez*, *Vasquez*, *Molina*, Contra annez, & plures Thomistas.

ivina *essentia* non potest esse *connaturalis* ulie creatæ. Est communissima cum *D. Tho-*, *Suare*, *& recentioribus* : opposita tamen non est temeraria, nec caret aliqua proba- & in eam inclinat *Joan. Major*, *Ariaga hic ect.* 7. *Ripalda de ente supern. lib.* 1. *Disp.* 3.

est I. quod nulli creaturæ etiam possibili consistit modus essendi actus puri, Deo proprius; nec modus cognoscendi connaturaliter visitiæ divinæ soli Deo proprius.

ia ex S. Augustino aliisque Patribus repugnat naturaliter impeccabilis, sancta, beata, quaaturaliter videns Deum.

uia visio Dei est simpliciter supernaturalis: potest ab ulla substantia creata connaturai.

, Possit absolutè dari aliquis intellectus creasua perfectione adæquaret simul perfectionem tellectus, & luminis gloriæ. Ergo talis conna- videret Deum.

. neg. ant. scil. qui possit per solam suam essens æquivalere; sicut nequit dari creatura quæ eat effectui formali albedinis, per se constibum: causa enim formalis suppleri non potest, let esse creatura cognoscens per solam suam es-, quod admitti nequit.

i *inæqualiter* vident Deum. Est de fide ex Scri- CC. & PP. Nec contrarium colligitur ex eo quod ristus in parabola de operariis, recipientibus lem æqualem, sed solum vult, subinde fervorem tis compensare majorem diuturnitatem operis. *lectus perfectior* cum æquali lumine non causat m Dei formaliter perfectiorem: Quia vis intelcreati non proportionatur visioni Dei, nisi præquantum subest elevationi.

qui contra Tridentinum, vis naturæ per se aliquid in ordine ad salutem, nempe aliquod initium Fidei, Spei &c. quod repugnare videtur mo de Purgat. definienti, perfectionem visioe meritis. Ita cum D. Thoma *Sotus*, *Suarez*, *nez*, *Valentia*, Contra *Scotum cum suis*, *Duran- Lessium*, *aliosque*.

ces, Potest oculus corporeus perfectior, cum ælumine, objectum suum perfectius repræsentare, n possit oculus imperfectior. Ergo etiam intelleperfectior, cum æquali lumine gloriæ, poterit Deperfectius intueri.

esp. neg. conseq. Disparitas est, quod oculus peror habeat majorem virtutem proportionatam & lem ordinis scil. naturalis cum visione producenda: sest in intellectu perfectiori in ordine ad visionem nam quæ est alterius ordinis, scilicet supernatura-

isio Dei *Comprehensiva* est, quæ adæquatur extensivè & intensivè ejus intelligibilitati intrinsecæ, sic ut nihil ejus lateat videntem, inquit Augustinus cui consentit *S. Thomas*, cum aliis PP. Et patet exemplo comprehensionis corporalis: v. gr. quâ aliquid comprehenditur manu, sic ut nihil illius sit quod intra manum non contineatur.

Deus non potest *Comprehendi ab intellectu creato*, etiam de potentia absoluta. Est definitum à Concilio *Lateranensi* traditum à *PP. Augustino*, *Beda*, &c. Quia cognitio creaturæ non potest adæquari divinæ cognoscibilitati, nisi adæquetur divinæ cognitioni, quod repugnat.

Potest videri Essentia sine personis intuitivè cognitis, non tamen sine illis abstractivè cognitis, si repræsentetur ut illas exigens. Nam & unio hypostatica de facto terminatur ad personalitatem Verbi, & non ad essentiam, ergo sic potest etiam Visio. Quod magis probatur ex admissa in divinis, cum Thomistis & pluribus, distinctione virtuali.

Similiter videri potest *una persona*, aliâ non visâ etiam directe opposita, sed solum abstractivè cognitâ. Quod ex ratione jam assignata deduci potest.

Beati de facto vident Deum trinum, ejusque attributa strictè dicta. Est de fide ex Concilio *Florentino*, & *Script.* Hoc enim est connaturale Visioni beatificæ claræ, quam beati de facto habent.

Non tamen vident omnia *Attributa* latè, ut sunt speciales habitudines divinæ omnipotentiæ aut scientiæ ad quævis possibilia in particulari. Cum Beatorum visio non fit comprehensiva, sed inadæquata, & aliquo modo præcisiva.

Beati vident in Verbo *Possibilia* secundum esse proprium. Est *S. Thomæ* ex *S. Dionysio*, & *S. Augustino*, qui dicit creaturas cognosci in Verbo cognitione matutina, id est, Clarâ, & in se ipsis cognitione vespertina, id est, minus clara, contra Occamum, Vasq. &c.

Et ratio est, quia Dei *potentia* dicit habitudinem transcendentalem ad omnes creaturas possibiles: adeoque divina *potentia* est essentialiter connexa cum possibilibus in particulari, & ideo est *medium* (uti idea & scientia Dei) in quo, ratione istius connexionis videntur, sicut videntur facienda in mente Artificis.

Deus potest videri *inadæquatè* absque ullis *creaturis*: de facto tamen non videtur sine illis. Beati enim vident Attributa cum creaturis connexa, eaque satis penetrant ad percipienda in iis quædam etiam merè possibilia in particulari.

Determinatio visionis ad repræsentationem horum possibilium, potius quam aliorum, est vel à lumine gloriæ, vel ab essentia ut specie, vel à concursu Dei particulari.

Cognitio *omnium possibilium* in Deo esset *infinita* categorematicè, licet ipsa solum sint infinita syncategorematicè. Quia contineret virtutem eorum repræsentativam totam simul & sine termino: ideoque creaturæ non potest competere, præsertim in sententia negante possibile esse infinitum actu, quæ est communior.

Creaturæ *ut existentes* non possunt videri *formaliter* in Verbo. Quia Verbum cum earum existentia nullam habet connexionem necessariam, uti nec decreta Dei libera extrinserè complera, secundùm id quod dicunt Deo intrinsecum. Nihil enim Deo intrinsecum potest esse necessariò connexum cum contingente, adeoque nec movere intellectum, etiam divinum,

divinum, ad ejus cognitionem. Ita *Occamus, Darandus, Recupitus, Vekenus*, Contra *Thomistas, & aliquos Scotistas, Suarem, Granadum &c.*

Dices, S. Augustinus & S. Bernardus ajunt, *Angelos videre in Verbo facta per Verbum*: Ergo creaturæ ut existentes possunt &c.

Resp. intelligendos esse de visione in Verbo *causaliter*, juxta assert. seq.

Creaturæ *ut existentes* videntur in verbo *Causaliter*. Hoc solum volunt *Augustinus* aliique PP. Dei essentiam appellantes, speculum voluntarium, hoc est, Beatis repræsentans, quæ vult sive existentia, sive possibilia.

Beati vident in verbo causaliter 1. *mysteria fidei*. 2. res *naturales*, ut cœlum, elementa &c. 3. omnia ad ipsos *specialiter pertinentia*, ut preces ad eos fusas. Horum enim notitia, est ipsis connaturaliter debita, tamquam complementum perfectæ beatitudinis.

Habetur autem hæc notitia partim per visionem, partim per scientiam infusam. Se extendit etiam ad aliqua *futura contingentia*, quorum respectu est intuitiva latè; non tamen ad diem *Judicii*, Quia, teste Christo *Matthæi* 24. *De die illa nemo scit*. Dixi, intuitiva latè, hoc est, prout in se futura sunt pro certa temporis differentia, non verò prout intuitio dicit præsentem objecti coëxistentiam.

Quæres insuper 1. An repugnet lumen gloriæ in intellectu ab aliqua creatura produci?

Resp. Repugnare, quia alioquin producens lumen illud virtute in sua essentia contineret, sicut causa effectum, essetque illo lumine supernaturali longè perfectior, quod admitti nequit.

Quæres ergo 2. An visio beatifica dici possit aut debeat esse infinita?

Resp. neg. quia repugnat creatura categorematicè infinita, ex sententia communi: tantùm igitur possit visio illa dici infinita quoad durationem.

Quæres 3. An Deus, etiam in creaturis, distinctè & clarè à Beatis videatur?

Resp. non posse sic videri, nisi quatenus Deus continet perfectionem istius creaturæ, sub hac enim tantummodò creatura Deum respicit, & essentialem cum illo habet connexionem.

Quæres 4. An naturalibus viribus ac meritis ad visionem saltem aliquam Dei perveniri possit?

Resp. neg. quia medii naturalis ad finem illum supernaturalem nulla est proportio, quod contendebat hæresis Pelagii.

§. IV.

De Scientia Dei Varia, ejusque objecto, effectu, idea.

DE *varia in Deo scientia, ac Præscientia futurorum: De scientia simplicis intelligentiæ, visionis, ac singulariter de scientia Media &c. traditur supra in Tomo I. Parte II. Controversia* 1. *pag.* 258. *usque ad paginam* 270. *& de Prædeterminatione Physica, ibidem. Restant pauca hic annectenda.*

Scientia Dei alia est *visionis*, alia *simplicis* intelligentiæ: hæc est rerum ut possibilium, illa ut existentium in quavis temporis differentia, præterita, præsenti, aut futura.

Scientia Dei *necessaria* est de objecto necessario, *libera* de contingenti, *practica* est operabilium, *speculativa* pure scibilium, sive, quæ possint sciri, sistendo in sola eorum contemplatione.

Cognoscit Deus creaturas *ut existentes* cognitione propriâ ad illas immediatè & formaliter terminatâ. Quia ut sic habent intelligibilitatem propriam, uti & esse proprium, secundum quod terminant Dei actionem & complacentiam.

Deus etiam cognoscit creaturas *ut possibiles* immediatè secundum esse proprium, *quod haberent*, si producerentur. Quia & illa habent suam essentiam, & entitatem produci possibilem, adeoque à Deo cognoscibilem.

Deus cognoscit *possibilia* in se ipso, & in se ipsis: *existentia* verò solum in se ipsis cognoscit. Scientia illius circa illa non est formaliter, aut virtualiter *discursiva*, ex noto ignotum deducendo: Quia hoc aliquid involvit minoris perfectionis intellectivæ, quam sit res in se ipsis, sine discursu, immediatè cognoscere.

Simplex intelligentia, est causa rerum, non visio. Ita Authores Societatis contra plerosque Thomistas, volentes visionem sub ratione imperii esse causam rerum proximam. Sed contra illam doctrinam stant PP. August. Hier. Damasc. & Justinus, docentes præscientiam futurorum, non esse eorum causam, sed contra. Quia alioqui noceret libertati, esset enim aliquid antecedens necessariò connexum cum existentia futurorum.

Deus *futura contingentia* cognoscit infallibiliter *non in essentia, & idea*, est communis. Quia hæc nullam habent connexionem cum eorum futuritione, cum stante Dei essentia, & idæa, possint illa numquam existere. Illa autem infallibiliter cognoscit in *decreto concurrendi* in actu primo, suppositâ præ visione conditionata determinationis creaturæ ex hypothesi istius concursus. De hoc in Operis hujus *Tomo I. loco supra citato de scient. media pag.* 270.

Deus non videt futura contingentia, in *suis causis*, etiam supercomprehensis; utpote ad illa indifferentibus, sic ut possit existere & cognosci causa sufficiens, sic ut numquam existat effectus liber & possibilis.

Futura contingentia non videntur in reali coëxistentia *in æternitate*. Cum enim non existant ab æterno, non possunt Deo ab æterno coëxistere. Illa quidem coexistunt æternitati toti realiter, sed non toti virtualiter, adeoque ei non coëxistunt omni tempore; sicut res quæ hic est præsens Dei immensitati, non est ei ubique præsens.

Intellectio Divina est *instar Oculi* semper aperti respectu omnium cognoscibilium, quorum est præscientia, scientia, & memoria, cognoscens per idem ex parte sua, sed per ordinem ad diversa tempora, præterita, præsentia, aut futura.

Præscientia absoluta Dei non nocet *libertati creaturæ*. Cum ex mente PP. sit naturâ posterior determinatione creaturæ, nec tam sit præscientia futurorum, quam scientia præsentium in qualibet temporis differentia. Hinc non est absolutè necessaria, sed indirecte ad libertatem creaturæ, quæ nunc potest facere, ut ab æterno non fuerit præscientia de suo actu libero: Sicut jam potest facere ut nullus eam videat agentem id quod nunc agere possit, si nempe illud non agat. Hinc erravit *Cicero*, dum Deo negavit futurorum præscientiam, ut scilicet homini servaret libertatem.

Deus cognoscit *determinatè* veritatem aut falsitatem propositio-

propositionum de futuro contingenti absoluto, ut Antichristum peccaturum: cum veritas illa perfectissimæ Dei intelligentiæ coexistat. Non tamen antecedenter ad omne Dei Decretum præbendi suum concursum: cum pro eo signo earum propositionum objectum sit indifferens ut actu sit, vel non sit.

Deus certam habet Scientiam contingentium *conditionatè futurorum*: non (ut olim voluerunt quidam Thomistæ) probabilem tantum, probabilitate scil. tenente se ex parte solius objecti, non etiam ex parte actus Divini, cui repugnat alicujus incertitudinis imperfectio. Deus namque *2. Reg. 23.* de Ceilitis, & *Matth. 11.* de Tyriis ejusmodi conditionata revelavit ut infallibiliter futura. Cum enim Deus essentialiter cognoscat omne cognoscibile, & istiusmodi conditionata habeant cognoscibilitatem objectivam, non potest juxta S. August. Deo negari eorum cognitio sine divinitatis injuria.

Hæc scientia non fundatur in *Dei decreto*, nec ullum præsupponit nisi conditionatum ex parte actus, quo causa supponitur in actu primo completa: ita cum Schola Societatis alii plusquam ducenti apud Henao in scientia media historicè propugnatâ. Nam Scientia conditionalium fundatur in *conditionata* futurorum existentia, & ejus infallibilitas in infinita perfectione intelligendi ipsi essentiali.

Dices, Nullum sic datur determinativum infallibilitatis istius Scientiæ.

Resp. Frustra hic quæri determinativum infallibilitatis *extrinsecum*, cum ex suis intrinsecis eam habeat intellectio divina quæ essentialiter veritati est conformis.

Scientia etiam *conditionata* in Deo non officit libertati creaturæ. Cum enim sit posterior ejus determinatione in statu conditionato, est in ejus potestate, ut fuerit, vel non fuerit. Uti deducimus loco supra citato *de Scientia Media*.

Scientia Dei est *invariabilis*: potuit tamen, ut est Visio, *plura* cognoscere intuitivè, quam de facto cognoscat. Si nempe Deus plura actu produceret quàm produxit, aut producturus est: cum Visio tantum versetur circa res actu existentes in aliqua temporis differentia.

Dices, Quomodo ergo Deus est *immutabilis*, cum possit habere scientiam visionis, quam actu non habet, circa creaturas quæ actu nunquam existent, possint tamen nunc actu existere, & Deus circa illas nunc habere scientiam visionis, sive intuitivam, quæ de solis aliquando existentibus, non de merè possibilibus, habetur.

Resp. Deum esse *immutabilem*, hoc sensu, quod Deo nullum possit accedere prædicatum, aut perfectio, aut accidens *intrinsecum*: non autem quod non possit illi accedere aliqua Relatio *extrinseca*. Hæc autem scientia visionis ut talis constituitur per relationem extrinsecam creaturæ *ut coëxistentis* cognitioni Dei, quam de illa habet: hæc autem relatio extrinseca nullam inducit veram mutationem. Sicut relatio unius albi ad aliud album mutari potest per secundi albi destructionem, sine ulla prioris mutatione intrinseca, sed sola desitione, vel accessione termini extrinseci.

Et notandum, per hanc distinctionem circa Deum, ejusque Attributa, multas difficultates dissolvi.

Datur in Deo idæa, juxta quam operatur ad extra: Omnia enim facit ex prævia cognitione, & intentione suum opus assimilandi alicui ex suis perfectionibus. Quod confirmat S. August. lib. 83. quæstionum quæst. 46. *Non enim extra se positum aliquid intuebatur, ut secundum id constitueret quod constituebat, hoc enim opinari sacrilegum est.*

Idæa divina *formalis*, est cognitio modi, quo res facienda est: *objectiva*, juxta Dionys. August. & alios PP. est ipsa Dei essentia, quatenus à creaturis est variè participabilis. Quia illa ut sic, est Deo ratio cognoscendi omnes creaturas ut à se producibiles. Cum enim Deus sit supremus Artifex, debet uti perfectissimo exemplari, adeoque sibi intrinseco.

Quæres, An Deus habeat tot cognitiones saltem virtualiter distinctas, quot sunt objecta possibilia?

Resp. 1. Ista prædicata, *tot, quot*; tantum, quantum; æquale, inæquale, & similia, debere excludi, sive, locum non habere in ente potentiâ infinito: quia illa tantum toti quantitativo & actuali competunt.

Resp. 2. Cognitiones divinas non distingui strictè virtualiter, sed est entitativè una tantum in Deo cognitio, per quam attingit omne possibile distributive, sive, hoc, illud &c. nullum tamen ut totum, aut ultimum, quia in infinito nullum verè totum, aut ultimum dari potest, ut recepta docet Philosophia.

CAPUT II.

De voluntate DEI, ejusque libertate, decretis, providentia, prædestinatione, reprobatione.

§. I.

De volitionibus Dei necessariis, & liberis.

D*Eus amat se necessariò*, etiam quoad exercitium. Quia Deum, infinitè amare suam infinitam bonitatem, est perfectio simpliciter, quæ Deo debet competere. Necessitatur verò ad hunc amorem, quia bonitas infinita perfectissimè cognita ad sui amorem infinitè rapit, ideoque ab eo cessare non potest.

Iste Dei amor non solum habet rationem gaudii, sed etiam *Benevolentiæ* propriæ amori, ut à simplici gaudio; aut complacentia distinguitur.

Alia à se distincta Deus non amat necessariò secundùm esse existentiæ à se ponendæ, in iis tamen ut possibilibus necessariam habet complacentiam: Utpote in objecto verè bono, & cum ipsius essentia connexo ratione producibilitatis.

Datur in Deo volitio libera. Est de fide, ex Scripturis & PP. contra *Porphyrium*, & quosdam veteres cum *Abailardo*, & *Wiclefo*. Et demonstratur Ratione 1. Quia Deus operatur ad extra modo perfectissimo qualis est in agendo libertas. 2. Quia est sibi sufficientissimus. 3. Quia libertas est perfectio simpliciter, cum ea sit melior carentia libertatis.

Dices 1. Omnis volitio Dei est æterna, ergo & consequenter necessaria.

Resp. neg. conf. Non enim omne æternum est ideò necessarium *absolutè*, sed tantum ex *suppositione*, & quoad solam existentiam.

Dices 2. Actus quo Deus vult creaturam est idem cum actu, in quo vult seipsum: atqui hic actus est necessarius: ergo & ille quo vult creaturam.

Resp. dist. ma. Est idem quoad intrinseca, Conc. quoad

quoad extrinseca nego, sive respectum ad terminum, juxta prædicta.

Deus est determinatus *ad optimum* quoad *modum* operandi ex perfectissima cognitione, & intentione; non quoad *substantiam operis*, ne quidem moraliter. Quia etiam hæc determinatio repugnat libertati divinæ infinitè perfectæ. Hinc potuit Deus facere perfectiora quam fecit quoad substantiam, quamvis non quoad sapientiam, & intentionem pefectiorem.

Potestas quidem ad *Bonum* & *Malum* importat imperfectionem peccabilitatis Deo repugnantem; nullam tamen importat potestas ad bonum, & *minus bonum*, quæ proinde Deo convenit: quia nullam habet majoris boni *indigentiam*, ergo nec ponendi necessitatem.

Dices, Ergo libertas creaturæ est major libertate Dei, cum illa contineat etiam libertatem ad malum sive ad peccatum, non ita libertas divina.

Resp. Libertas *creaturæ* est quidem *extensivè major* libertate Dei secundum quid, nempe quatenus se extendit ad peccata: non tamen *absolutè*, cum libertas divina ad plura alia & excellentiora decreta, & opera se extendat, quæ non sunt in potestate creaturæ.

Major convenientia non est ratio, sed mera congruentia actorum Dei: adeoque non plenè satisfacit illa quæstioni, cur Deus ita egerit, v. g. potius assumpserit naturam humanam, quam angelicam: adeòque sæpe in his major convenientia apud Patres, non rationem, sed congruentiam importat, quod Deus potius hoc quàm aliud fecerit.

Volitio libera *non superaddit* Deo aliquid ab eo realiter distinctum. Hoc enim repugnat ejus simplicitati & immutabilitati: contra *Vorstium* Calvinistam. Nec solam indifferentiam *judicii*, ut vult *Bannez*. Quia hæc nec in creatis ad libertatem sufficit, ut diximus in *Tomo I. de prædet.* physica.

Neque addit merum *respectum rationis*, ut vult cum variis *Thomistis* etiam *Molina*. Quia Deus est liber independenter ab illo conceptu nostri intellectus.

Neque superaddit perfectionem *extensivam* Deo intrinsecam, quæ potuerit non esse: Quia repugnat aliquid Deo identificatum potuisse non esse: contra *Cajet. Peres* &c. Alioqui enim Deus esset mutabilis, & secundum aliquid sibi identificatum posset esse, & non esse.

Dei volitio constituitur *formaliter libera* per terminum extrinsecum, vi illius existentem in aliqua temporis differentiâ. Ita *Alensis*, *Pesantius*, *Navaretus*, *Altissiodorensis*, & ex Societ. *Vasquez*, *Arubal*, *Granadus*, *Amicus*, *Vekenus*, *Derkennis*, &c.

Quia volitio ut libera potest non esse: Atqui non secundum aliquid Deo intrinsecum, cum non possit intrinsecè mutari. Ergo secundum aliquid Deo extrinsecum, quo illa est formaliter libera, non ut volitio, sed ut est aliunde libera, sive contingens ad talem terminum extrinsecum.

Dices, Talis Dei volitio manet in se & intrinsecè necessaria. Ergo sic non salvatur ejus libertas.

Resp. dist. ant. Manet necessaria in *essendo* Conc. in *terminando*, sive efficiendo, nego: talis enim terminatio & efficientia est illi contingens.

Volitio igitur Dei libera, ut sic, non est aliquid *simplex*, sed aliquid *complexè* significabile, dicens in *recto* actum Divinæ voluntatis necessarium in essendo, & liberum in terminando, seu efficiendo; *in obliquo* autem dicit ipsum terminum extrinsecum.

Non est *adæquatè vitalis*, quoad rem, sed solum secundum id, quod dicit principaliter, & in recto; quod sufficit ut dicatur vitalis simpliciter.

Deus habet se *negativè* circa varia volibilia sub conditione, circa quæ, solum habet volitiones conditionatas ex parte actus, cum tamen possit habere absolutas: & sic etiam circa illa exercet libertatem contradictionis. Neque enim ullum volibile finitum absolutè necessitat voluntatem creatam ad ejus prosecutionem: Ergo à fortiori, nec voluntatem increatam.

Sed nec est perfectio voluntatis, sed imperfectio libertatis *necessitari disjunctivè* ad contingentia volenda, vel positivè nolenda. Perfectius enim est ad neutrum determinari, sed retinere perfectum æquilibrium suæ libertatis.

Deus habet se *negativè* circa peccata absolutè futura, *hoc sensu*, quod illa neque velit esse, cum ei repugnet velle peccatum, neque efficaciter nolit esse: alioqui non essent futura: Non tamen habet se *merè negativè*: Quia vult illa *permittere* libertati creatæ.

Deo quidem repugnat *suspensio intellectus* ab omni actu circa contingentia: quia ei repugnat ignorantia. Non tamen repugnat *suspensio voluntatis*: Quia hæc est libera, & expers potentialitatis quoad intrinseca tantum. Est igitur *perfectio simpliciter*, actu intelligere omne intelligibile, secus velle efficaciter omne volibile, undè illud necessariò convenit Deo, non verò omnia quæ possit velle.

Datur in Deo voluntas *antecedens inefficax* Patet, quia vult Deus *1. Tim. 2.* omnes salvos fieri, non efficaciter & absolutè, cum multi non salventur, ergo datur in eo voluntas antecedens inefficax. Hoc videtur nunc certum ex Decreto Innoc. X. de morte Christi pro omnium salute seriò oblatâ. *De quo diximus plura supra Tom. I. ad prop. 4. & 5. Jansenii pag. 65.*

Hinc nulla ejus volitio libera est *purè inefficax*, sic ut nullum effectum vel medium inferat, quamvis maneat conditionata ex parte objecti principalis. Nam eo ipso quo est absoluta ex parte actus, debet inferre absolutam existentiam alicujus sui termini, quo compleatur, & constituatur formaliter libera. Ratio est, quod absolutum divinæ libertatis exercitium debeat compleri per aliquid vi illius absolutè existens.

Datur *decretum concurrendi* in actu primo, quo Deus causas secundas, complet in actu primo, eis exhibendo suam potentiam paratam, & causis liberis quidem ad utrumlibet, sic ut non noceat libertati. Quia sine hoc decreto, non essent completæ in actu primo ad suam operationem.

Dices, Hoc decretum officit libertati creatæ. Resp. negativè, quia non prædeterminat actionem creaturæ immediatè ut existat, sed tantum Dei potentiam ad concurrendum indifferenter, relinquendo creaturæ potestatem ad utrumlibet se determinandi.

Non est decretum illud formaliter *conditionatum*, sic ut faciat hunc sensum, Concurram cum causa secunda, si agat. Alioqui enim (cum actio creaturæ, & Dei concursus sint idem realiter) esset nugatorium, & faceret hunc sensum, concurram si concurram. Sed est *absolutum* cum determinatione ad individuum sub disjunctione, adeoque, in ordine ad libertatem non lædendâ æquivalenter conditionatum.

Completur in esse liberi per specialem voluntatis creatæ

creatæ productionem extrinsecam, ut supra diximus.

Quæres, An in Deo, aut voluntate divina admittendæ sint *Passiones*, v.g. iræ, doloris, indignationis &c. quales ipsi Scriptura sæpius attribuit.

Resp. Deum non esse capacem talium passionum, nisi tantum metaphoricè, sive per similitudinem cum modo agendi humano. Passio enim propriè sonat, & annexam habet aliquam animi turbationem, aut alterationem, qualis non cadit in perfectissimam Dei immutabilitatem, & beatitudinem.

Dum igitur in Scripturis Deus dicitur irasci, pœnitere, tactus dolere &c. hoc tantum sonat, Deum, dum punit, id præstare quod solent homines irati: item dolere, aut pœnitere, quia ponit aliquos effectus externos quales procedunt à passione interna hominis dolentis, aut pœnitentis. Christus quidem passiones habuit propriè dictas, sed tantum quâ homo, & illius voluntati despoticè subjectas.

Possunt tamen inde Deo admitti affectus amoris, odii, gaudii, quatenus tantum voluntatis actum denotant: non tamen propriè affectus Desiderii, quatenus cum importat affectum ad bonum quo caremus, Deus nullo bono careat, aut indigeat.

§. II.

De Prædefinitione, Prædestinatione, Reprobatione.

PRædefinitio est volitio efficax actus boni à creatura ponendi antecedens absolutam ejus prævisionem. Si illa inferat prædeterminationem physicam actus creaturæ evertit libertatem, in nostra sententia. Quia in potestate creaturæ actum non relinquit. Si verò immediatè solum inferat medium de se indifferens, cum quo per scientiam mediam prævisus est actus infallibiliter obtinendus, non nocet libertati.

Ratio est. 1. Quia non est absolutè antecedens, sed posterior actu in statu conditionato, & consequenter est aliquo modo in potestate voluntatis creatæ. 2. Quia non influit in actum per se, sed per medium ex se indifferens.

Et ideo non immutat modum operandi voluntaris, ex sua determinatione propria, cum media influentia in determinationem voluntatis, non aliter influant, quam si abesset prædefinitio.

Dices, Repugnat Dei voluntatem efficacem frustrari: Ergo actus prædefinitus absolutè debet necessariò poni.

Resp. dist. conseq. Debet necessariò sic poni, sive, non potest non poni ex suppositione consequente, Conc. ex suppositione simpliciter antecedente, Nego, nam in statu absoluto exercitium actus manet in potestate agentis.

Actus itaque prædefinitus fit infallibiliter, non tamen necessariò & inevitabiliter, quantum est ex parte antecedentium influentium in actum, quæ omnia in statu absoluto possint stare cum non actu, cum fuerit prævisus & prædefinitus dependenter ab exercitio libertatis conditionatè futuro.

Deus sic prædefiniens dat gratiam dependenter à scientiâ mediâ, ut dirigente seu ut proponente modum infallibiliter obtinendi consensum, non ut movente, seu exhibente meritum gratiæ ad consensum. Prædefinitionem hactenus explicatam admittit ex Societate *Suarez*, *Granadus*, *Ruiz*, *Amicus*, *Ariaga* &c. Contra *Vasquez*, *Herice*, *Alarcon*. &c.

Omnes actus boni sunt *virtualiter* prædefiniti in datione gratiæ prævisæ effectum habituræ. Imo probabilius multi docent, etiam *formaliter*, 1. Quia hoc est conformius S. Augustino. 2. Quia sic melius intelligitur quomodo prima & radicalis discretio electorum à reprobis sit ex gratuito Dei beneplacito: & differentia gratiæ efficacis à sufficienti non solum in actu secundo, sed etiam in actu primò: & quomodo illa sit semper moraliter major in ratione beneficii, ex voluntate Dei absoluta illam concedendi, & actum obtinendi.

PRÆDESTINATIO est præscientia & volitio gratiæ & gloriæ per media convenientia quibusdam conferendæ.

Principalius dicit actum voluntatis determinantis dationem gratiæ ad gloriam perducentis; prærequirit scientiam præcipuè conditionatam.

Sumpta *completè*, est volitio gratiæ & gloriæ: *incompletè* verò solius gratiæ, vel, ut communius, solius gloriæ.

Deus omnibus quovis tempore & loco idoneo ad moraliter agendum providet *auxilia sufficientia* ad vitanda peccata. De justis quidem, illud est de fide ex Trid. & ex Constit. *Innocentius X.* de aliis etiam est saltem indubitatum. Quia ad demerendum requiritur libertas à necessitate, quæ libertas non adesset, si abesset omnis gratia saltem sufficiens.

Deus *adultis omnibus*, etiam infidelibus, providet auxilia saltem remotè sufficientia ad conversionem quamdiu sunt in statu moraliter operandi. Quia ex *Scrip. & PP.* vult omnes salvos fieri, & omnes ad se invitat: Alioqui enim impœnitentes quibus deessent illa auxilia, essent excusabiles. Est apertè *S. Thomæ* docentis, quod, si quis in sylvis sequeretur ductum luminis naturalis, Deus, vel per internam inspirationem ei revelaret ea, quæ sunt credenda, vel aliquem fidei prædicatorem ad eum dirigeret. De quo vide hic ipsa S. Thomæ verba, *Tom. I. Part. II. pag.* 24.

Deus etiam *infantibus* providet media ad salutem aliquo modo sufficientia in voluntate aliena. Patet 1. Quia ex *Augustino* etiam ad parvulos pertinet illud *Apostoli*, vult Deus omnes salvos fieri. 2. Quia Christus pro omnibus est mortuus, & instituit Baptismum quo salvarentur omnes parvuli, nisi impedimento essent causæ secundæ quas Deus ut provisor generalis, pro sua libertate agere permittit. 3. Quia Deus omnibus dat Angelum tutelarem, & ad omnes gentes mittit prædicatores Evangelii & Baptismi. 4. Quia inspirat Sanctis ut orent pro omnibus, & parentibus cogitationes ad parvulorum salutem sufficientes, si illis responderent, ut etiam rectè *Prosper* docet, S. August. discipulus.

Dum *objicitur* S. Augustinus in contrarium. Resp. eum tantum loqui de impossibilitate & nolitione consequente, cum dicit, quosdam parvulos non potuisse baptizari, quia Deus noluit.

De his quoad GRATIAM SUFFICIENTEM &c. *tractatur fusius supra* Part. II. Controv. 5. pag. 123.

Effectus prædestinationis est omne id, quod vult Deus ex intentione salutis prædestinari, & ad eam de facto producit.

Peccatum, cum sit per se malum, non potest esse *volitum* à Deo, ac proinde nec effectus prædestina-

tionis, secus ejus *permissio*, cum hæc peccatum non causet. Hanc permissionem peccati Deus potest velle propter pœnitentiam secuturam, & alia peccatum essentialiter præsupponentia. Hoc enim apertè docet *Ambros. August. aliique Patres.*

Ratione probatur, quia permissio peccati est bona, cum sit à Deo, & possit alicui, per accidens, esse occasio salutis, ac proinde possit Deus eo fine illam velle non volendo peccatum, sicut potuit prædefinire mortem Christi & Martyrum, non volendo peccatum iniquè occidentium.

Deus *efficaciter* volens *pœnitentiam Petri*, vult omnia ex parte sua ad illam requisita, inter quæ est permissio peccati, non verò ea omnia, quæ requiruntur ex parte *Petri.* Cum velle non possit ejus consensum in peccatum, qui tamen pœnitentiæ necessariò præsupponitur, hunc enim Deus non debet velle, sed solum permittere, ad obtinendam Petri pœnitentiam efficaciter intentam.

Dices, Deus vult peccatum non esse, ergo repugnat assertio.

Resp. Deum prædefiniendo pœnitentiam non velle peccatum esse, sed solum illud *non impedire*, adeoque non vult repugnantia.

Datur ex parte Prædestinati *causa prædestinationis* quoad aliquos ejus effectus, v. g. quoad justificationem propter ejus pœnitentiam: non quoad omnes effectus: non enim quoad primam gratiam efficacem, cum ea non cadat sub meritum. Est de fide ex Scrip. CC. & Patribus.

Formalem electionem ad gloriam factam esse *Ante prævisa merita*, tenent ex Societate *Suarez*, *Bellarminus*, *Toletus*, cum *Thomistis*, variis *Scotistis*, & aliis, sed non omnes eodem modo. Negant *Alensis*, *Albertus*, *Bonaventura*, & ex Societ. *Vasquez*, *Lessius*, *Becanus*, *Lugo*, *Palavicinus*, *Petavius*.

Reprobatio strictè, est præscientia injustitiæ finalis quorumdam, & volitio pœnæ æternæ illis infligendæ. *Latè* insuper dicit volitionem permittendi peccatum, quæ dicitur reprobatio negativa, cum destinatione ad pœnam positivam ex peccato provenientē.

De Prædestinatione absoluta ad gloriam & Reprobatione, Quomodo facta non sit à Deo ante prævisa hominum merita & demerita &c. Traditur hic supra in Tom. I. Part. II. *Controversia III. pag. 117. Et de Prædestinatione Calvinistica pag. 118.*

CAPUT III.

De Sanctissima Trinitate, Processione Personarum, & Personis singulis in particulari.

§. I.

Trinitatis mysterium, Processiones &c.

De hoc Trinitatis mysterio pronunciat consensus communis: Non posse illud cognosci aut deduci ex solis principiis naturalibus, sed ex principiis revelatis. Hinc de eo exponenda sunt recepta fidei dogmata, & in quibus sive in Cathedra, sive ad populum proponendis aberrare, pro maxima haberetur inscitia; uti & in ipsis Terminis, & modo loquendi, in quibus labi admodum pronum est, nisi quæ facili delectu hic deducemus singulari relectione noscantur & ubi dubitatur ad manum habeantur.

Errarunt circa Mysterium Trinitatis variè *Hæretici* docentes, 1. Unicam esse in Deo personam. 2. Primam solam esse Deum. 3. Spiritum sanctum non esse Deum. 4. Illum non procedere à Filio. 5. Tres Deos dicendos esse. Contra quos *Conc. Lateran.* definit essentiam unam esse, & tres personas, & has inter se realiter esse distinctas.

Hoc Mysterium est *supra*, non tamen *contra* rationem naturalem: cum verum vero non possit esse contrarium.

Objici præcipuè potest illud Philosophicum principium: Quæcumque sunt eadem uni tertio, sunt etiam eadem inter se.

Resp. In eo mysterio tres quidem personæ realiter distinctæ, sunt eædem uni tertio, sed infinito, ac pluribus *communicabili*, & quidem solum inadæquatè: quod proinde non repugnat. Pater enim identificatur Deo, sed non omni ei quod est realiter Deus, cum non identificetur Filio, qui est Deus.

Hinc *Deus* est terminus capax *distributionis* non exprimibilis his terminis, *omnis Deus*, sed his, *quidquid est Deus*, cujus distributionis defectu varii syllogismi in hâc materiâ sunt vitiosi. Quia nempè in antecedente non dicitur, quidquid est Deus, nam longè differunt illi duo termini, omnis Deus, & quidquid est Deus: quia omnes tres personæ sunt, quidquid est Deus, non tamen omnis Deus, cum hoc naturæ divinæ pluralitatem importet.

Dices, Rectè concludit hic syllogismus: Filius non est Pater; Essentia divina est Pater; ergo essentia divina non est Filius; hoc autem consequens fidei repugnat.

Resp. majorem non esse veram, si uti debet resolvatur hoc modo: Filius non est idem cum Patre, nec cum ullo prædicato quod est idem cum Patre: hoc autem secundum falsum est, cum Filius identificetur essentiæ, cui etiam Pater identificatur; & hoc sensu etiam falsum est consequens.

Eodem modo resolvenda est hæc altera argumentatio: Hæc essentia divina non generatur; Filius est hæc Essentia divina, Ergo Filius non generatur. Nam etsi essentia ut talis non generetur, identificatur tamen Filio qui generatur.

Dantur in Deo *Processiones ad intra.* Est de fide ex *C. Later. Scrip. & PP.* Hoc exigit vera ratio Patris in prima persona, & Fili in secunda, & S. Spiritus in tertia persona; Processio enim est progressus unius personæ ab alia, quæ non possunt per aliquid extrinsecum compleri, aut explicari.

Pater producit *verbum*, non ut intelligat, sed quia intelligit, ut ipsi Verbo suam notitiam communicet.

Filius est ab alio *personaliter*, à se *essentialiter*, adeoque Ens à se simpliciter. Quia nempe sibi identificat naturam essentialiter, præsupponentem esse à se, & improductam.

Ens à se, latius patet quam *ens improductum* simpliciter, cum personæ productæ sint etiam ens à se, non tamen ens improductum.

Persona producta non causatur, nec pendet à principio producente. Quia ab eo non accipit esse contingens, & defectibile, ac proinde eo non indiget, nam à se necessariò existit procedendo, sicut principium producendo. Unde sicut productum non potest esse sine producente. ita nec producens sine producto.

Neces-

Necessariò datur una persona *improducta*, ut Pater; Alioqui enim daretur processus in infinitum, vel idem produceretur à se ipso.

Processiones divinæ sunt per *intellectum & voluntatem.* Alioqui enim cur præcisè essent duæ? Adde quod ideo Scripturæ & PP. Filium appellant Verbum, & Spiritum Sanctum, Amorem, seu Charitatem: quia Verbum per intellectum, & Spiritus Sanctus per voluntatem procedit.

Notionale prædicatum est, quod convenit non præcisè ratione essentiæ, adeoque non est commune tribus personis, sed uni, aut duabus proprium.

Verbum est terminus productus à dicente, non sibi, sed alteri loquente, nempe ipsi Verbo, quod proinde est similius verbo nostro vocali, quam mentali, estque per se subsistens, & id quod, cui, & quo Pater loquitur.

Unde, ut patet, in multis differunt intellectio, & verbum in Deo, & in nobis; ac præcipuè in eo, quod creatura producat verbum nostrum mentis, ut intelligat, Deus verò quia intelligit.

Productiones, activè sunt in persona producente, passivè in producta, Ita *Athan. aliique PP.* docentes personam producentem constitui origine activâ, & productam passiva.

Ratio est, quod sicut Filio essentiale est produci ab hoc Patre, ita Patri essentiale est producere hunc Filium.

Solæ *proprietates relativæ* sunt principium formale proximum seu immediatè productivum ad intra: Hæ enim solæ distinguntur realiter à termino producto ad intra: Ergo hæ solæ possunt illum realiter producere: Cum enim immediatum producens, immediatè opponatur termino formali producto, debet ab eo realiter distingui.

Principium quod divinarum processionum est persona; *radicale* natura, *formale remotum* intellectus &c. *proximum* relatio ut transcendentalis.

Terminus totalis productus, est persona producta; *formalis* productus est personalitas, formalis *communicatus* est ipsa essentia divina.

Duæ sunt in Deo *Processiones*, Filii nempe, quæ est generatio; & Spiritus Sancti, quæ à PP. simpliciter dicitur Processio: Ideo autem sunt duæ & non plures, quia duæ sunt in Deo actiones immanentes, non plures. Hæc quamvis ex terminis non clara, certa sunt ex CC. & Symbolis Ecclesiæ.

Radicalis ratio cur processio Verbi sit generatio, non Spiritus Sancti, est, quod illa sit per intellectum, hæc per voluntatem.

Formalis autem *ratio*, juxta PP. assignatu difficillima; est illa ex *S. Thoma*, quod processio Verbi, ex sua ratione specifica operationis intellectus, sit per se formaliter *assimilativa* termini producti cum suo principio. Processio verò Spiritus Sancti, ex sua ratione specifica operationis voluntatis, non sit formaliter assimilativa, sed *impulsiva* in objectum. Unde cum per se ordinari in similitudinem naturalem sit essentiale constitutivum generationis viventis à vivente, illa, non alia, est generatio.

Colligitur etiam idem ex *Scrip. & PP.* Filio tribuentibus rationem Imaginis, figuræ, similitudinis &c. tamquam aliquid ipsi proprium, ejusque constitutivum in esse Filii, seu propriè geniti à Patre. S. Bonaventura aliam adfert rationem, quod nempe processio Verbi sit in similitudinem naturæ ut formaliter fœcundæ, secus processio Spiritus Sancti.

Paternitas & Filiatio *identificantur* Spirationi activæ realiter inadæquatè, quo non obstante opponuntur, adeoque *distinguuntur* realiter inter se.

Dices, Trinitas ista personarum in Deo, non videtur consistere cum prædicato simplicitatis divinæ, ergo &c.

Resp. neg. ant. Quia nihil entis superaddit ab ipsa Dei essentia condistinctum, quod solum repugnat simplicitati divinæ.

§. II.

Personæ Divinæ in particulari.

PAternitas in divinis *variè sumitur* prout variè respicit filium. 1. Pro relatione *summè determinati* ad habendum filium in fieri. 2. Pro relatione *habentis* filium in fieri. 3. Pro relatione habentis filium in *facto esse*, præsuppositâ ejus generatione.

Pater etiam constituitur *innascibilitate*, sumptâ positivè & fundamentaliter.

Dantur in Deo *tres subsistentiæ relativæ*: patet ex PP. & CC. infra, agnoscentibus in Deo tres personas & tres subsistentias. Ex tribus enim personis rectè inferuntur tres personalitates, quæ cum natura constituunt tres subsistentias completas, & incommunicabiles. Ita *Suarez*, *Vasquez*, *Ruiz*, cum Concilio Nicæno, Constant. ac Florentino.

Non datur in Deo *subsistentia absoluta*, & communis. Hanc enim non agnoscunt CC. & PP. sed solum tres subsistentias relativas, quas licet plerumque PP. sumant concretè, constat tamen eos non admittere subsistentiam absolutam ex qua exurgeret subsistens absolutum, imò & persona absoluta. Ita rem hanc tractat *Bonaventura*, *Vasquez*, *Valentia*; aliter *Scotus*, *Cajet.* *Granadus*, *&c.*

Notio est ratio personam notificans ac distinguens. Sunt *quinque Notiones*, Innascibilitas, Paternitas, Spiratio activa, filiatio, & processio. Non constituitur specialis notio Spiritus Sancti, per hoc quod nullus ab eo procedat: quia hoc non importat in eo specialem excellentiam, prout in Patre importat innascibilitas.

Pater est principium *sine principio*, & impropriè fons Deitatis: quia producit alias personas, eisque naturam communicat. Ita Symbolum Athanasii Nicænum &c.

Filius est à principio, sed non principiatus ex usu loquendi Latinorum, ne videatur dici minor Patre. Neque simpliciter dicendus est habere principium, ne intelligatur *durationis* ad mentem Arianorum.

Verbum solum usurpatur notionaliter à Scrip. & PP. Dicitur propriè Verbum: Quia est terminus productus locutione, quâ solus Pater loquitur soli Filio, unde loquitur Verbum ipsi Verbo, & per Verbum, scilicet per Verbum inadæquatè sumptum pro ipsa generatione passiva tamquam per locutionem passivam, & pro essentia communicata, tamquam manifestativo formali.

Verbum procedit ex cognitione essentiæ & omnium personarum. Cum ex PP. illud sit adæquatum divinæ scientiæ expressivum, & procedat ex cognitione comprehensiva Patris, quæ haberi nequit sine aliarum personarum cognitione.

Procedit etiam ex cognitione *possibilium*. Hæc enim inclu-

includitur in comprehensione Dei, ex qua procedit, ut ars omnium rerum quæ fieri possunt.

Non procedit ex cognitione creaturarum ut existentium. Cum enim productio Verbi sit necessaria, debet procedere ex cognitione necessaria, quæ est prior visione rerum ut existentium.

Certum est definita esse contra Arium & Sabellium in Nicæno 1. & c. 4. sequentia.

I. Verbum sive Filium esse Patri *coæternum*: quod ex illo Joannis I. *In principio erat Verbum*, probat S. Augustinus aliique Patres contra Arium.

II. Verbum esse Patri *consubstantiale*, id est, ejusdem naturæ & substantiæ, ex illo Joan. 10. *Ego & Pater unum sumus*: quo loco nos liberari ab erroribus Arii & Sabellii, tamquam à Scylla & Charybdi, docet S. Augustinus *Tract. 16. in Joannem.*

III. Esse Patri *coæqualem* per omnia: contra Arium qui dicebat Filium Patre minorem, probatur ex Apostolo ad Philippenses cap. 2. Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, *esse se æqualem Deo*: De quo loco S. August. in Psalmum 126. cap. 14. *Quare non est rapina? quia est natura.*

IV. Quod Verbum sit *verus & naturalis* Dei filius, & unus cum Patre Deus: ex illo Joan. 3. Sic Deus dilexit mundum, *ut Filium suum unigenitum daret*: Quod si non esset naturalis, sed adoptivus, cum Ario, unigenitus dici non possit, cum plurimi alii sint Filii per adoptionem.

Dices, cum Arianis: Quando Filius genitus est, vel erat, vel non erat: Si erat, quare genitus est? Si non erat, ergo aliquando non fuit: ergo non Patri coæternus.

Resp. cum S. Basilio, & S. Augustino: Non erat anteaquam gigneretur, Sed erat cum gigneretur: semper autem genitus, semper igitur fuit. Et S. August. Epist. 174. ad Pascentium: *Semper gignit Pater, & semper nascitur Filius.* Quamvis idem Augustinus annotet *lib. 83. quæst. q. 73.* aptius dici, semper genitum esse, quam semper gigni, quia genitus est in Dei æternitate, quæ in se est immutabilis & indivisibilis, quamvis coexistat omnibus partibus nostri temporis, quod est divisibile & successivum.

Ex Scripturis, & PP. Filio proprium est esse *Imaginem solius Patris*: Quia solus Filius à solo Patre procedit ut ejus Similitudo, formaliter quidem vi suæ processionis, quod ex *Augustino* ad rationem Imaginis requiritur & sufficit.

Ratio est, quod Pater prius quàm spiret communicet Filio potentiam spirativam: cum ei omnia communicet, exceptâ (inquit Nazian.) causalitate, id est, potentiâ generandi ipsum Filium in divinis.

In Symbolo Nicæno additum est *Filioque* ab Ecclesia Romana, ita exigente nova hæresi Græcorum, ante quam ista particula Patribus visa non fuerat necessaria.

Similiter à PP. in Concilio Constantiensi, additum est, *qui ex Patre procedit*, occasione hæresis Macedonii, cujus sectatores dicebant Spiritum Sanctum esse Facturam solius Filii.

Spiritus Sanctus non distingueretur realiter à Filio si ab eo non procederet: Illi enim non opponeretur: in divinis autem sola oppositio realiter distinguit, ut passim docent, *CC. & PP.* Unde in ea hypothesi Spiritus Sanctus non magis distingueretur à Filio, quàm nunc spiratio activa à Patre & Filio, inter quas defectu oppositionis, nulla est distinctio realis.

Pater & Filius, ex *CC. Lugdunensi & Florentino*, sunt *unum principium Spiritus Sancti*, sicut sunt unus Deus. Quia personis in iis est unica virtus spirativa, sicut in tribus unica divinitas. Sunt tamen duo spirantes *adjectivè*; Quia adjectiva multiplicantur pro multiplicitate suppositorum.

Spiritus Sanctus procedit, à Patre immediatè, & mediatè à Filio; non prius tamē à Patre, quàm à Filio. Quia actus spirandi præcisè ut est in Patre, non est completus: non enim infert processionem Spiritus Sancti, nisi prius intelligatur esse in Filio.

Donum propriissimè convenit *Spiritui Sancto*. Quia procedit ex Amore, qui est principium Doni gratuiti. Quamvis & de Patre & Filio Donum propriè dici possit, quatenus se dat nobis per gratiam, gloriam, &c. juxta illud *Isaiæ 9.* Filius datus est nobis.

Dices porrò, contra æqualitatem Personarum divinarum. Relationes divinæ ab invicem distinguuntur specie, vel quasi specie, cum non possint ad plura individua singulæ multiplicari. Atqui ea quæ sunt specie distincta sunt inæqualia: Ergo & Personæ sunt inæquales.

Resp. breviter, neg. minorem: nam & idem est in ubicationibus ejusdem locati ad diversa spatia, & in similibus omninò æqualis perfectionis, quas tamen ubicationes, & similes, specie differre passim Philosophi & Theologi agnoscunt, præsertim qui statuunt modos illos distinctos.

CAPUT IV.

De Angelis, eorumque Natura, Specie, Scientiâ, Activitate, Locutione, Lapsu, Supplicio.

§. I.

Angeli natura, species, ordines.

ANgelus est substantia creata, spiritualis, completa, & intellectualis, homine superior. De fide est dari Angelos: & probatur ex Scripturis, nominatim ex Psalmo 8. qui de hominibus loquens dicit, *minuisti eos paulo minus ab Angelis.*

Dividitur autem ordo Angelorum in tres Hierarchias, & novem Choros.

Prima, sive suprema Hierarchia, id est, sacer principatus, continet Seraphim, Cherubim, & Thronos.

Secunda, continet Dominationes, Virtutes & Potestates.

Tertia, sive infima, complectitur Principatus, Archangelos, & Angelos.

Hæc Hierarchiarum, & Ordinum distinctio, fundatur inchoativè in ipsorum Angelorum natura excellentiori: completè autem in diversis gratiæ ministerii à Deo attributis.

Hos Ordines Angelorum cum cæteris Patribus agnoscit antiquissimus *Dionysius Areopagita* lib. de cœlesti Hierarchia, ubi asserit se illos accepisse à præceptore suo D. Paulo, vel certè ab Herotheo, de quibus fusius hic *Suarez* lib. 1. cap. 13.

Angelos Custodes hominibus deputari, est de fide ex Scripturis *Psalmo 90. v. 11. Genesis cap. 48. Matthæi 18.* Angeli eorum semper *vident faciem Patris mei*. Singulis homi-

hominibus singulos dari Angelos custodes, & non tantum pluribus aliquando unum, quamvis non sit de fide, ut communius agnoscunt Doctores: oppositum tamen censent temerarium, eo quod non videatur variis locis Scripturæ satis conforme. Docet *Magister & H. Victorinus* unum aliquando Angelum plurium hominum curam gerere. *Tostatus* tradit probabiliter Personas publicas v.gr. Reges, & Pontifices, duos habere Angelos custodes. *S. Justinus Martyr* q. 430. asserit eundem Angelum non deputari custodiæ alterius hominis mortuo priori suo cliente. *Granadus* cum pluribus, ex Scripturis probabiliter colligit, ad custodiam Regnorum, Provinciarum, Civitatum, & Communitatum aliquos esse Angelos in particulari deputatos.

Officia custodiæ Angelicæ præcipua sunt, clientem ad bonum excitare, à malo avertere immutando phantasiam, passiones &c. pericula & eorum causas amoliri, dæmonis impetus & tentationes nimias retundere, pro cliente orare, & illius preces Deo offerre, ut *Tobiæ 12. Apocal. 8.* Illius animam in Purgatorio solari, & demum ad cœlum deducere, uti de Lazaro Lucæ 16.

Sunt Angeli omnino *incorporei*. Est communis Catholicorum contra Cajetanum, &c. Idque docet Concilium Lateranense, non definit, ut* quidam volunt. Non potest tamen sine temeritate negari, cum nullum sit fundamentum illis affingendi corpus aliquod subtile.

Nec refert quod Synodus VI. approbet Angelos posse pingi, quia per hoc non approbat rationem adjectam, scil. quia sunt corporei.

§. II.

Activitas Angeli.

ORdinariè Angeli *assumunt corpora* ex aëre, & vaporibus ab ipsis formata, & subinde ita solida, ut sint palpabilia, ut cum Abraham lavit eorum pedes *Gen. 18.* Et Jacob cum Angelo luctatus est, *Gen. 32.* Unde illud Christi, *palpate quia Spiritus carnē non habet*, convincit quidem suppositis Christi prædictionibus & miraculis, de sua corporali resurrectione, sed non absolutè ex sola corporis assumpti sensibili palpatione.

Possunt etiam assumere *corpora viva*, in iis operationes aliquo modo spiritibus proprias ita exercendo, ut iis repræsententur Angeli in personâ propriâ. Dæmon tamen non rectè dicitur assumere corpus Energumeni, sive possessi: nam nil loquitur adhuc ibi in persona propria.

Angelus non potest *vivificare* per se corpus assumptum, seu cum eo, ut cum suâ comparte, constituere unum vivens. Cum enim ipse Angelus sit actus completus, non potest venire in compositionem entis per se ex partibus incompletis, ut est materia & forma unita.

Unde non potest per corpus assumptum exercere operationes intrinsecè *vitales*, ut sunt sensationes &c. quæ necessariò procedunt à principio intrinseco vitali.

Neque potest Angelus in Corpore assumpto *baptizare*; Quia non potest proferre verba locutione vitali. Neque Dæmon potest *generare propriè*, sed solum impropriè, semine ab animali deciso ad generationem concurrendo: non verò, ut vult Raynaudus, massam terream ita disponendo, ut exigat infusionem animæ.

Possunt Angeli, applicando activa passivis, mira patrare, & producere *animalia imperfecta*. Non tamen perfecta sine semine aliunde accepto. Hinc plurima potest Dæmon, quæ, quia cederent in nimis grave damnum, præsertim publicum ordinis naturæ, Deus illa non solet permittere.

Possunt itaque Angeli vi naturæ suæ illa præstare, quæ per impetum, sive impressum *motum localem* efficiuntur, dum Deus permittit. Hinc possunt fluminum cursum sistere: Mare altius attollere: Terram commovere: Cœlestium sphærarum, & corporum motum interturbare. Possunt etiam hominum sensibus illudere, imprimendo organis sensuum affectiones similes illis quas objecta sensibilia solent imprimere, v.gr. ut album appareat nigrum, ut nigrum appareat album, vel lucidum: & hinc etiam intelligitur, quo modo Dæmon possit seipsum transformare in Angelum lucis.

Ex principio etiam de *Motu* jam posito, Angelus bonus, aut malus facilè format, & excitat in hominis mente sive cerebro phantasmata plurima, & illis mediantibus, varii generis cogitationes: & his mediantibus varii generis motus appetitus sensitivi, quorum tamen liber usus vel abusus remanet in hominis potestate.

Cum etiam Angelus, pro ingenita sui intellectus subtilitate, cognoscat primogenia rerum *semina*, horumque *mixturas* multiformes, ut auri, argenti &c. non apparet nobis cur non possit formare varia metalla, aurum, argentum, &c. ubi id Deus permitteret. Quin etiam, quod excellentius est, thesaurum variarum Scientiarum humano cerebro imprimere. Cum illæ constitutæ sint primariò in phantasmatum certo ordine ac dispositione.

Hinc facilius concludes, Angelos bonos, & malos, posse tempestates excitare in aëre, aut in mari: Posse grandinem aut nivem subito formare: Posse tonitrua & fulmina ciêre: summum æstum, aut frigus efficere. Hæc enim ex iisdem principiis *motus*, & rerum variis seminibus perspectis possunt provenire.

Ex his ulterius patet, quam multa sint quæ præstare possint Magi, Arioli, Præstigiatores, qui Dæmonis operâ utuntur, si vel Deus illa fieri permitteret, vel ipse Dæmon, nolens hominibus prodesse, illa à se fieri non sæpe recusaret.

Quæres, Quomodo fiat, ut Angeli alicujus mali opera, Corpus humanum ferro resistere possit ne vulneretur, uti constat sæpius factum gestando schedulas, quas vocant induratorias.

Resp. Angelum qui habet vim resistendi, sive impediendi impetum ferri, posse seipsum per eam resistentiam reddere impenetrabilem, & hoc posito, per modum superficiei alterum circumquaque involvendo, posse illum reddere à vulnere immunem.

§. III.

Ubicatio, Scientia Angelica.

N*On possunt Angeli naturaliter esse in locis dissitis, & non in medio*, etiam intra sphæram suæ extensionis. Quia sic velut à se ipso dividi, naturaliter repugnat

gnat limitationi entis creati, quamvis non supernaturaliter.

Possunt Angeli esse simul, ac plures *in eodem puncto:* quia carent quantitate, qua ab eodem loco excludantur.

Constituuntur *formaliter in loco* per ubi modale, quo eorum indifferentia tollitur, & determinantur ad existendum hic potius quam alibi.

Ubi Angelicum est spirituale & indivisibile ex parte sui subjecti, divisibile tamen ex parte spatii, cujus singulis partibus illud uti totam Angeli substantiam intimè sistit.

Non potest Angelus *transire* ad locum distantem, non transeundo per medium. Quia hoc illius limitationi repugnat, non minus quam existere in locis dissitis, & non in medio.

Angeli non possunt moveri *in instanti* ultra spatium sibi contiguum suæ sphæræ adæquatum. Quia non possunt, etiam instantaneè, occupare locum majorem maximo sibi adæquato. Quod enim repugnat in tempore, etiam repugnat in instanti.

Agere *in distans* sine medio, repugnat limitationi entis creati, adeoque etiam Angelis repugnat movere corpus quod à sua sphæra loco distat.

Egent Angeli *speciebus* ad cognitionem directam objectorum non existentium, & existentium extra sphæram suæ visibilitatis. Repugnat enim limitationi creaturæ naturaliter intueri quantumlibet distans.

Angelis sphæram visibilitatis *limitatam* tribuunt, *Scotus, Bonav. & Alii*, quam etiam Scripturæ indicant *Jobi 1. v. 7. Matth. 12. v. 43.* Significantes eos accedere ad distantia ut illa videant.

Hæc autem sphæra eo major est, quo perfectiores sunt Angeli: quanta verò sit, à nobis determinari non potest.

Non cognoscunt *distinctè* omnia, quorum habent species: Hoc enim excedit vim intelligendi creatam & limitatam: habent tamen semper suarum specierum cognitionem saltem confusam, quâ liberè possunt, sicut nos, se applicare ad hæc aut illa attentius consideranda: unde possunt speciebus universalibus pro libitu uti adæquatè vel inadæquatè.

Non possunt naturaliter *certò* cognoscere *futura strictè contingentia*, id est, à libero alterius arbitrio dependentia. Quia istorum certa cognitio ac prædictio ex Script. & PP. est infallibile divinitatis argumentum, ac proinde propria soli Deo, cui essentiale est cognoscere omne cognoscibile, secus Angelo, quia indiget determinativo ex parte objecti, quale nullum datur respectu futuri strictè contingentis.

Possunt tamen subinde illa *probabiliter* cognoscere, ex indiciis & circumstantiis externis, ex quibus colligunt futuram agentis liberi determinationem.

Contingentia latè, id est, independentia ab agente libero, possunt cognoscere certò *certitudine physica* in complexione suarum causarum, ut pluvias, tonitrua, &c. Non tamen certò certitudine *metaphysica*, id est, infallibili, quod indicant *Scriptura Sapien. 8. & PP. Athan. August. & alii.*

Non possunt naturaliter certò cognoscere *secreta cordium:* Est hoc juxta varios, de fide, ex Scrip. & PP. istorum notitiam, ut signum divinitatis, soli Deo tribuentibus.

Ratio est, quod creatura libera habeat jus secreti suorum actuum internorum, ne alioqui impediatur ab iis liberè eliciendis, ac proinde ut Deus non det concursum ad istorum notitiam sine elicientis consensu.

§. IV.

Locutio Angelorum.

POssunt Angeli inter se *loqui liberè*, secretò, & excitativè ad audientiam. Id enim ad Societatem moralem eis debetur, & à Scripturis in variis locis illud ipsis attribuitur.

Loquuntur Angeli non per signa *sensibilia*, aut *spiritualia*, sed per *ordinationem* suorum actuum ad alterum, volendo ut ipsi innotescant, quo fit ut Deus præbeat concursum specialem ei, ad quem diriguntur, ad eorum notitiam, & quidem secretam, quæ non nisi difficulter haberetur per signa. Hanc Ordinationem admittit *S. Thomas*, & vocat virtutem excitativam, quâ, inquit, loquens nihil facit in audiente, excipe, nisi sit ita aliis absorptus, ut debeat excitari impulsu ad intellectum applicandum.

Mentiri non possunt Angeli sibi invicem loquentes: Quia non possunt ostendere judicium, quod non habent, nec judicare esse id, quod sciunt non esse. Possunt simul loqui pluribus; dicuntur *clamare* ad invicem, quando rem magnam aut magno affectu significant.

Possunt *discurrere* circa illa, quæ non cognoscunt evidenter, v. gr. ex indiciis externis probabiliter inferendo secreta cordium; non circa illa, quæ cognoscunt evidenter unico simplici intuitu, sine compositione extremorum, prædicati scil. & subjecti prius apprehensorum, quâ utuntur circa inevidentia: circa evidentia autem falli nequeunt.

§. V.

Peccatum, Supplicium, &c.

OMnes, etiam reprobi, fuerunt primo instanti suæ creationis *Sanctificati.* Ita contra Hugonem, Alensem, Bonaventuram, docent S. Thom. Suar. Vasq. ex Script. Ezech. 28. & PP. Hier. Aug. & Joan. 8. ubi Diabolus dicitur in veritate non stetisse.

Dices, Joannis 8. dicitur Diabolus esse homicida *ab initio.* Ergo non fuit à primo instanti justificatus.

Resp. Diabolus dicitur homicida ab initio, moraliter, id est, paulo post suam creationem quando lapsus fuit. Cum PP. dicunt Angelos malos nusquam habuisse charitatem, loquuntur de charitate constanti & consummata. Ex S. Augustino fuerunt quidem prius in tenebris, intelligendo præcisivè prout habuerunt se indifferenter ad gratiam primæ creationis.

Gratiam sanctificantem primo instanti suæ creationis acceperunt: *non gratis*, sed ut naturæ liberæ convenientius est, propriis meritis, non de condigno, quia principium meriti non cadit sub meritum: sed de congruo, per actum amoris Dei, auxilio transeunte, illo primo instanti elicitum. Illis enim, utpote perspicacissimis, mora fuit non necessaria ad deliberandum. Patres solum excludunt meritum de condigno, quando meritum illis negare videntur.

Creati sunt juxta S. August. in *beatitudine naturali*, ipsis connaturaliter debita, non in supernaturali; alioqui non potuissent peccare. Hanc ergo meruerunt de condigno propriis actibus illâ prioribus etiam duratione, & ipsis facilibus, ideo enim PP. dicunt eos sine labore accepisse beatitudinem.

Angelo-

Angelorum *Via* fuit plusquam instantanea, Quia ex August. Beatitudinem acceperunt in præmium perseverantiæ, quæ dicit aliquam moram: fuit tamen, ex communi PP. ac DD. sensu, admodum brevis; quanta præcisè fuerit, determinari non potest.

Impeccabilitas non potest esse naturalis ulli creaturæ, adeoque nec Angelis. Hæc Assertio nititur sola auctoritate S. Augustini, aliorumque PP. ex Scrip. id colligentium: Nulla enim ratio per se convincit creaturam aliquam non posse per sua intrinseca determinari ad bonum honestum tantum, sicut potest per extrinseca Dei auxilia semper efficacia.

Primum peccatum Angelorum non fuit luxuriæ corporalis, ut voluit Orig. neque luxuriæ spiritualis sitæ in nimio sui amore, sed (ut ex Tobiæ 4. colligunt Athan. Aug. & Ambr.) *superbia*, sitæ, non in efficaci appetentiâ æqualitatis cum Deo, quam sciebant esse impossibilem; neque in ambitione unionis hypostaticæ, cum hæc fuerit decreta post eorum peccatum· Sed in nimiâ sui æstimatione & dilectione, qua ambierunt dominatum in cæteras creaturas, & nulli voluerunt subesse, nequidem Deo per actuale imperium ipsos gubernanti.

Quia hac ratione Lucifer, *Isai. 14. Ezech. 28.* voluit esse similis Altissimo, hoc est, sibi ad beatitudinem sufficiens, & nullius imperio subjectus. Unde & videtur peccasse ex multiplici superbiæ motivo & affectu, adeoque gravissimè.

Parum serius videtur conceptus P. Jacobi à S. Dominico, dum scribit in sua *Cassiopeia l. 1. c. 2.* superbiam Luciferi sitam fuisse in eo, quod voluerit assimilari Deo, non in essendo, sed in agendo, scilicet absque physicæ prædeterminationis auxilio, contra quem Michael pro prædeterminatione illa decertans triumphavit, dicens, Quis ut Deus? Verùm hoc neque apud D. Thomam, neque apud alios uspiam commemoratum reperimus.

Dæmones sunt *obstinati in malo*, ut quamvis physicè possint non peccare, cùm ex *Dionysio*, naturalia retineant integra, moraliter tamen non possint. Quia sunt gratiâ destituti, & suis pœnis ad Dei odium vehementissimè impulsi. Augustinus eis solum negat potentiam moralem ad bonum morale, non verò Physicam: idcoque dicendi non sunt habere physicam arbitrii inflexibilitatem.

Patiuntur à vero igne. Est hodie Catholica Doctrina, ex Script. & PP. ac præcipuè ex S. August. Non patiuntur ab igne eumdem dolorem, quem anima corpori unita; istius enim doloris objectum est malum perceptum sensu, quo illi carent. Nec patiuntur per solam alligationem ad locum, quæ non potest causare tantos cruciatus, quantos describunt Sancti Patres. Neque per vehementissimam apprehensionem suæ damnationis ab igne excitatam; sic enim in eis non differret pœna sensus à pœna damni. Sed verè patiuntur per qualitatem spiritualem doloriferam ab igne, ut Dei instrumento, iis impressam, quâ uruntur, non quidem propriè, quod Spiritui repugnat: minus tamen impropriè, quàm in aliis sententiis supra expressis.

Ista *qualitas dolorifera*, est supernaturalis hoc sensu, quod superet omnem naturæ exigentiam, non quod sit ordinis divini. Disconvenit illa qualitas Angelis seipsâ, ut fœtor odoratui. Dæmones habent complacentiam de malis hominum, non tamen *gaudium formale*, cujus sunt æquè incapaces, ac Beati veræ tristitiæ, cum gaudium illud meritò censeri possit aliquod pœnæ levamen, quod in damnatis non admittitur.

Infernus, locus est pœnalis damnatorum, horrore plenus, & à Beatorum sede remotissimus, in ipso terræ centro: Hoc indicat passim *Scriptura.* In eo *semper aliqui* dæmonum fuerunt post eorum peccatum: *Omnes* in illum detrudentur post diem judicii. Modò aliqui ex iis versantur in aëre, ubi puniuntur pœnâ essentiali, licet non accidentali detentionis in carcere infernali, de quâ pœna intelligi debent Scrip. & PP. dum indicant dæmones necdum esse absolutè damnatos, scil. per sententiam illos ad carcerem infernalem perpetuò alligatam, quæ proferetur in die extremi judicii. De his fusè *Estius in 2. Dist. 6. §. 14. Cornelius à Lapide in 2. Petri 2. v. 4. aliique.*

Inferni capacitas pro innumera multitudine damnatorum (sunt enim multò plures damnandi quam salvandi) est valdè angusta. Quidam dicunt continere spatium sex Leucarum horariarum cum dimidia, secundum omnem dimensionem. Iidem censent distare à superficie terræ 1237. leucis horariis. De hoc puncto latius tractat noster *Derkennis de Angelis Disp. 7. cap. 7.*

Hæreses.

Contra hanc primam Theologiæ Partem recensentur hæreses singulæ, cum suis Auctoribus, & refutantur, in fine *Tomi primi* hujus Operis *pag. 143.* sub hoc Titulo, *Notitia generalis* Dogmatum ab Ecclesia damnatorum, & sequuntur ordine Alphabetico sub his Titulis in particulari, pag. 149. *Deus, Beatitudo*, pag. 147. *&c. Creatura, Angelus, Mundus, Præscientia, Prædestinatio, Diabolus, Infernus.*

PRIMA SECUNDÆ
DE BEATITUDINE, ACTIBUS HUMANIS, LEGIBUS, GRATIA, ET MERITO.
CAPUT PRIMUM.
De Beatitudinis essentia: De Voluntario, & Libero arbitrio.

§. I.
Beatitudo.

Beatitudo supernaturalis & formalis non consistit in aliqua *Unione Physica* substantiæ divinæ cum substantia animæ, uti docuit Henricus à Gandavo, *Quodlibeto 6. quæst. 6. & quodlib. 13. quæst. 12.* Non etiam in vera & reali *Transformatione* animæ in Deum ut suum principium, ut docuerunt aliqui Contemplativi, quos redarguit Lessius, *de summo Bono* Cap. 2. Dum

Dum igitur aliqui etiam *Patres* dicunt beatos in Deum *transformari*, intelligendi sunt de transformatione morali, quâ Beati absorbentur in amorem Dei, & perfectam cum illius voluntate conformitatem.

Probabilius videtur Beatitudinis formalis essentiam non consistere in *solo actu intellectus*, per visionem, ut vult *D. Thomas*: nec in *solo actu voluntatis* per amorem, ut docet *Scotus*: sed in *utroque simul*, scilicet clara Dei visione, & pefecto ejus amore amicitiæ, *Ita D. Bonaventura, & plures alii*. Ratio est, quia per hos duos actus habetur *perfecta possessio* summi Boni, in qua consistit perfecta beatitudo & fælicitas.

Confirmatur summoperè per extravagantem Benedicti XII. quæ incipit, *Benedictus Deus*. Et per Decretum Conc. Viennensis, in Clementina *Dudum*, ubi dicitur, *Beatitudo consistere in visione & fruitione Dei*. Ex his existimare videtur *Vega*, & *Cordubensis*, assertionem hanc esse definitam, quod tamen verius negat hic *Suarez*, & plures alii, ideoque sententia hæc non nisi probabilior æstimanda est.

Objectiones pro sententiis oppositis possint conciliari hac distinctione: Si beatitudo spectetur in genere *moris*, principaliter in *Amore* consistit, secus si in genere *Naturæ*, sive assecutionis objecti perfectè satiativi omnis desiderii. Nam ex Visione Dei illius Amor necessariò profluere debet, & sic utrumque saltem consecutivè necessariò connecti debet.

Visio *Essentiæ divinæ*, sine visione Personarum, simpliciter bearet. Quia esset boni simpliciter infiniti possessio.

Visio beatifica est *necessaria, ac perpetua*. Quia sine perpetuitate, & quidem cognita, non esset perfectè satiativa desiderii.

Beati *Visio reflexa* suæ durationis perpetuæ in decreto Dei, esset essentialiter indestruibilis, ideoque videtur repugnare. Quia deberet esse essentialiter vera, supposito quod à Deo semel producta fuerit, ideoque à parte post ratione objecti, sui scil. istius decreti, esset intrinsecè & essentialiter æterna: ens autem intrinsecè & ex essentia sua æternum & indestruibile repugnaret perfecto Dei Dominio illud pro libitu destruendi: ideòq; tale ens posse dari, *Suarez, & Vasquez* erroneum judicant.

Neque dicas, cum *Esparsa*, hoc posse intelligi tantum de ente quod ratione suæ perfectionis esset indestruibile, non ratione talis objecti.

Resp. rationem jam assignatam, utrumque evincere, repugnat enim ens ex sua intrinseca essentia repugnans Dominio Dei, ex quocunque prædicato illa repugnantia proveniat.

Beati sunt simpliciter *impeccabiles*. Est de fide, in quo erravit *Origenes*. Et patet ex 1. Petr. cap. 1. ubi beatitudo dicitur, *hæreditas incorruptibilis*.

Potentia peccandi in sensu diviso, non stat cum visione prout de facto datur; staret, si data fuisset ut in sui conservatione esset dependens ab aliquo actu libero Beatis imperato sub peccato. Quia tunc visio semper esset posterior isto actu, cujus proinde libertati nihil posset officere.

Non potest etiam stare visio cum ullo *Mortali*, etiam *habituali*, imo nec cum ullo *veniali*. Quia est participatio divinitatis perfectissima, adeoque terminus divinæ dilectionis ad perfectissimam Dei amicitiam elevantis: Cum qua amoris unione perfectissima, Dei offensa in nullo gradu consistit.

Vide plura de Visione Beatifica, Lumine gloriæ &c. supra Part. I. cap. 1. §. 2. de Visione Dei.

§. II.

Voluntarium.

Voluntarium sive spontaneum strictè, est quod procedit à voluntate cum cognitione. Latius patet voluntarium quàm liberum; quia omne liberum est voluntarium, non contra, uti patet in voluntatis actibus primo primis, in amore beatifico &c. quæ sunt voluntaria, non tamen libera.

Voluntarium *directum* dicitur, quod est à voluntate positivè agente: *indirectum* quod est à voluntate ut non agente eum agere possit, aut debeat, uti & omissio actus liberi, & effectus ex ea secutus, v. g. dum navarchus caret voluntate dirigendi navem, quam tenetur habere.

De his & sequentibus, hic quæstiones tantum speculativa, infra Part. II. practica traduntur.

Ad *voluntarium* indirectum *negativum* non requiritur actus voluntatis; unde physicè loquendo dari potest *pura omissio libera*, ad quam sufficit actum non poni à voluntate potente illum ponere.

Nec plus requiritur ut suppositâ obligatione, actus omissio sit peccaminosa. Ita cum pluribus docere videtur D. Thomas quæst. 2. de malo art. 1. *Aliquid*, inquit, *dicitur esse voluntarium non solum quia cadit sub voluntatis actu, sed quia cadit sub potestate voluntatis.*

Moraliter tamen non potest dari pura omissio libera sine aliquo actu eam causante, vel occasionante. Quia sine hoc vix procedit more humano.

Voluntas *purè omittens* habet negationem actus, à qua *præscindit* in statu indifferentiæ, in quo est non volens præcisivè non negativè. Ad eam tamen prærequiritur *cognitio motivi avocantis ab actu*, sine quâ haberi nequit indifferentia judicii, adeoque nec æquilibrium voluntatis.

Porrò ad omissionem liberam etiam requiritur *potestas sufficiens ad actum*. Sine hac enim non esset à voluntate non agente cum possit agere: unde omnis omissio voluntaria est libera, & ad eam requiritur aliquis actus intellectus objectum proponens sub indifferentia, licet non actus aliquis à voluntate elicitus.

Hinc *omissio peccaminosa* ex ignorantia vincibili supponit cognitionem confusam obligationis agendi, quæ tamen obligatio non est necessaria ad omissionem voluntariam; sed solum ad peccaminosam, de qua S. Thomas, aliique.

Effectus ex omissione secutus ut sit *voluntarius*, requiritur aliqua ejus cognitio, non obligatio eum impediendi si sequatur per se, secus si per accidens, ut rectè S. Thomas aliique. Quia alioqui talis effectus non esset moraliter connexus cum omissione & omittente ut ejus causa.

Hinc peccata non sunt voluntaria Deo omittenti illa impedire, ne quidem indirectè & permissivè.

Impediendi effectus obligatio, in eo causat rationem voluntarii indirectè, faciendo ut habeat connexionem moralem cum non impediente, à quo debebat & velut exigebat impediri, ratione cujus connexionis prudenti judicio effectus tribui potest non impedienti ut ejus causæ. Id autem ex quo aliud sequitur per accidens, non est ejus causa, quia causæ essentiale est per se influere.

Dices,

Dicet, contra puram voluntatis omissionem: Concipi non potest, quomodo per illam possit voluntas ex indifferenti circa aliquod objectum fieri determinata, quod mutationem aliquam novam requirit. Ergo numquam datur illa omissio per se sine aliquo actu positivo voluntatis.

Resp. Satis id concipi posse, & ad illam determinationem & mutationem sufficere, ipsum exercitium libertatis per solam applicationem potentiæ liberæ ad certum objectum absque illius actu, præsupposita intellectus cognitione, motivis indifferentibus &c. & sic tollendo indifferentiam actus primi, & constituendo se in illo statu, ut ipsa omissio sit ipsi moraliter imputabilis. Atque ita in hac sententia facilius intelligitur exercitium libertatis divinæ sine novo actu, uti & resistentia voluntatis nostræ gratiæ divinæ, per solam non cooperationem nostram cum gratia: quamvis sententia negans dari in voluntate nostra puram omissionem liberam, sit etiam probabilis.

Violentum est ab extrinseco, resistente passo, dicitur etiam respectu appetitus innati, *coactum* verò respectu solius eliciti.

In voluntatem *violentia* propriè cadere non potest quoad actus à se elicitos. Sunt enim voluntarii eo ipso, quo sunt à voluntate eliciti: Potest *impropriè*, imò & propriè quoad cessationem ab actu, sed à solo Deo. Item quoad actus imperatos materialiter, id est, actus potentiarum, quibus voluntas solet imperare: non tamen quoad motum vitalem potentiæ motivæ, nisi à Deo violentia illa inferatur.

Ex Metu quod procedit, est voluntarium absolutè & ordinariè involuntarium secundum quid, ut jactura mercium metu naufragii, non semper, ut patet in efficaci fugâ peccati ex metu gehennæ: unde metus minuit quidem peccatum, non tollit. *De quo infra in Tomo II. part. III. tract. I. quæst. 21. de Attritione ex Metu gehennæ.*

Concupiscentia per se loquendo causat voluntarium simpliciter, non involuntarium secundùm quid, nisi per accidens, ut quando reluctatur conscientia. Ratio est, quod non movet ad minus malum studio vitandi majoris, sicut metus, sed ad bonum delectabile, ad quod voluntas de se habet propensionem.

Hinc concupiscentia auget voluntarium, licet minuat liberum, quatenus augendo ejus voluntatis inclinationem, minuit indifferentiam, ut rectè *S. Thomas*.

Ignorantia quæ dicitur antecedens non causatur à voluntate, & causat opus; *concomitans* neque causatur voluntate, neque causat opus; *consequens* causatur à voluntate: si causet opus, est antecedens secundum quid, si non causet, concomitans secundum quid dici debet.

Ignorantia affectata, est studiosè quæsita; *Crassa*, orta ex gravi negligentiâ, *non crassa*, ex levi, *invincibilis* & justa est, quæ moraliter vitari nequit, *vincibilis* contra, quæ per voluntatem vinci potest.

Si ignorantia sit *absolutè antecedens* causat involuntarium simpliciter quoad circumstantias ignoratas: *concomitans* non causat voluntarium nec involuntarium positivè, sed involuntarium privativè, seu non voluntarium in subjecto capaci; *consequens* causat voluntarium simpliciter, & subinde involuntarium secundum quid, quando nempe est causa operis.

De ignorantia *invincibili ac vincibili* deducuntur quæstiones infra in *Tom. II. Tract. I. pag. 8. &c.*

Repugnat *volitio* objecti sine prævia ejus *cognitione*: Est S. August. & Bernardi, contra Gersonem & Bonavent. Unde S. Dionysius ad unionem cum Deo non excludit omnem cognitionem, sed solum rerum creatarum. Experientia Extaticorum absque ulla, ut ajunt, cognitione Deo affectivè unitorum, est mentis deceptio, quâ facilitate piorum affectuum putant se nihil cogitare, & sine cogitatione amare, &c.

Movet voluntas potentias inferiores, non physicè, sed imperio efficaci ratione subordinationis, & radicationis in ejusdem animæ potentia.

Voluntati subjiciuntur *sensus externi* mediatè: *sensus internus*, appetitus sensitivus, & intellectus immediatè, sed solum civiliter; potentia motiva despoticè, id est, sic ut resistere non possit.

§. III.

Liberum.

Liberum variè accipitur, nempe pro immuni à servitute hominis, à peccato, à concupiscentia, à coactione, & à necessitate antecedente. Libertas à *peccato* est libertas procedens à gratia eam conferente; libertas à *coactione* est libertas naturæ tali per se competens: libertas à *necessitate* est libertas indifferentiæ, sive, potentiæ se ad utrumvis determinandi.

Liberum arbitrium convenit homini in statu *naturæ lapsæ*, etiam in iis quæ sunt virtutis & vitii. Est de fide contra Lutherum, Calvinum &c. Patet ex Scrip. Concil. PP. ac præsertim ex S. Augstino, qui solum vult peccato primi hominis perditam esse libertatem à *servitute* peccati, diaboli, & concupiscentiæ. Consistit vera libertas in libertate indifferentiæ, non in sola essentiali, sive à coactione, uti latius de 5. prop. Jansenii *Tomo I. Tract. II. cap. II. pag. 117. & pag. 114.*

Actus liber non est aliquid *simplex*, sed *complexè* significabile, plura diversimode importans ex parte cognitionis, principiorum &c.

Quod in actu libero directè Deo placet, vel displicet, est ipse actus, non secundum se, sed ut substans variis connotatis, positivis, negativis, &c. ex quibus varia sunt ad bonum & malum indifferentia, uti & ipsa libertas illis innixa.

Voluntas potest ex *mediis æqualibus* eligere alterutrum, imò & *minus bonum*. Quia hoc est utile, & utilius ad unum tale medium non esse necessitatum. Ratio ulterior est, quod utrumque requiratur ad libertatem. Cum enim motiva in utramque partem semper proponantur ut æqualia, vel ut inæqualia semper esset voluntas suspensa in casu æqualitatis, vel necessitata ad unum in casu inæqualitatis, quod salvâ verâ libertate indifferentiæ admitti non potest.

Hinc homo volens salvari non necessariò eligit medium securius: alioqui ejus electio non esset libera, & consequenter meritoria non foret.

Voluntas sive creata sive increata *necessitata ad melius* non esset libera: unde certum est voluntatem divinam posse ex bonis creatis æqualibus eligere utrumlibet, & ex inæqualibus minus bonum præeligere.

Eligere potest voluntas *minus bonum*, *specificativè*, non *reduplicativè*, sic nempe ut minoritas boni sit morale motivum electionis. Sic enim ferretur voluntas in malum quâ tale: nam electio minoris boni, præcisè qua talis, est inordinata, nullo alio motivo concurrente.

Ista *electio minoris boni* fit propter rationem tenentem se ex parte potentiæ, v. g. ratione exercitii libertatis, seu, quia ita placet. Unde per hoc non præfertur minus bonum majori signatè, sed solum exercitè, quia scilicet hoc magis favet libertati ad electionem indifferentem boni à Deo hominibus concessæ.

Efficax intentio finis determinat ad electionem *unici medii* propositi ut hic & nunc necessarii; quo non obstante electio remanet libera, tum denominativè, tum quoad circumstantias non necessarias ad finem, non quoad substantiam actus. Quia ut sic est necessaria ex suppositione antecedente, & non procedit à voluntate immediatè ante indifferenti, quia supponitur intentio finis fuisse absolutè efficax.

Non solet intentio esse *absolutè efficax* ante medii cognitionem, sed habet hanc tacitam conditionem, si in medio non reperiatur nimia difficultas, aut aliqua inhonestas.

Quæres 1. An ad actum voluntatis liberum requiratur imperium rationis, sive judicium practicum determinans, cum quo non possit componi non actus?

Respond. negativè, cum *Suare, Vasque, Oviedo,* contra nostrum *Valentiam, & Bellarminum, cum variis Thomistis.* 1. Quia posito tali imperio voluntas non esset libera ad non agendum. 2. Quia intellectus, à quo procederet istud imperium sive judicium practicum, non est potentia formaliter libera. 3. Quia si illud ipsum imperium rationis debeat dependere à libertate voluntatis, vel dabitur progressus in infinitum, vel deveniendum erit ad aliquem actum voluntatis liberum, qui ab isto imperio sive judicio practico non dependet, ut facile patet consideranti.

Quæres 2. An aliqua potentia naturaliter non libera, v. g. alicujus animalis, possit elevari à Deo ad liberè agendum?

Resp. negativè, quia solus intellectus potest rem proponere cum indifferentia objectiva: & sola voluntas est potentia libera, sive capax libertatis, cum etiam ex libertate voluntatis humanæ probetur animæ immortalitas, ex communi Theologorum consensu.

CAPUT II.

De actuum humanorum Bonitate & Malitia.

Bonitas moralis est convenientia cum recta ratione, *Malitia* est disconvenientia. Alia est *objectiva* ab objecto, alia *formalis* ab intrinseco actui conveniens: hæc sumpta incompletè est ipsa actus tendentia, completè insuper dicit libertatem &c.

Actus internus accipit bonitatem ab objecto ut *convenienter* amabili, vel odibili; malitiam ab objecto ut *disconvenienter* amabili, vel odibili. Objecta actuum internorum, quæ secundum se sunt actus externi virtutis aut vitii, ut datio eleemosynæ, habent formaliter bonitatem & malitiam moralem, alia non causaliter.

Actus versantes circa objecta de se *indifferentia* bonitatem aut malitiam accipiunt ex objecto formali, & circumstantiis. Bonitas ex objecto est prima & specifica, cum actus specificentur ab objecto, etiam in esse morali: similiter malitia actus sic specificatur.

Ut *bonus* censeatur actus, debet ferri in honestatem objecti saltem confusè, cum ab ea debeat specificari, & constitui in esse actus honesti: at verò ut sit *malus* sufficit quod objecti malitia sit cognita, & interpretativè volita: Malum enim est ex quolibet defectu.

Circumstantia est affectio accidentalis actui spectato in genere moris, aliquid tamen ad bonitatē, aut malitiā conferens est septuplex, scil. *Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.* Convenit etiam actui interno, ut duratio, intensio, modus quo fit cum majori, aut minori libertate, cognitione, resistentia, aut inclinatione passionis aut habitus, & similes circumstantiæ, quæ se tenent ex parte actus aut potentiæ agentis. Quædam ex illis mutant speciem moralem actus, quædam non mutant. Sic duplicem speciem peccati habet volitio occidenti hominem in loco sacro, scil. homicidii & sacrilegii.

Bonitas & malitia sunt essentiales actui in esse *moris*, non in esse *naturæ*, cum quilibet actus entitativè invariatus fieri possit ex bono non bonus, per sublationem libertatis.

Quando est *Electio mali medii* ad Finem malum, habet *duplicem malitiam*, & quidem specie diversam quando finis & medium habent malitias specie diversas, ut cum quis vult furari ad fornicandum. Secus est in electione boni præcisè ut medii ad bonum finem. Quia tunc electio honestatem medii secundum se non attingit.

Actus minus perfectus potest imperare actum se perfectiorem, quia actus imperans non est principium ejus productivum, sed applicativum virtutis productivæ actus perfectioris. Hinc attritio hic & nunc imperans efficaciter contritionem non tollit ejus meritum, imo nec libertatem: Quia eo casu, actus imperans & imperatus sunt ex eadem determinatione voluntatis.

Actus imperatus, ab imperante accipit bonitatem extrinsecè & denominativè, eodem ferè modo, quo actus externus ab interno; secus imperans ab imperato: Quia ille ab hoc non dependet, sicut hic ab illo, utpote ab ordinante in finem determinatum.

Aliquis actus *venialiter malus* potest pro instanti quo est, imperare actum v. g. amoris Dei destructivum peccati mortalis: Quia amor ille per se mortali opponitur, neque per actum imperantem intrinsecè viatur.

Actus externus per se nihil addit bonitatis aut malitiæ actui interno in ordine ad meritum aut demeritum coram Deo, qui ex Script. & PP. voluntatem pro facto accipit: Ratio est, quod per se nihil addat libertatis. Plerumque tamen auget ejus bonitatem aut malitiam, *per accidens*, ratione majoris durationis, intensionis, & numericæ multiplicationis, quæ in actus externi exercitio intervenire solet.

Dices, Perceptio externa Sacramenti, & passio Martyrii addit peculiarem bonitatem actui interno quo illa desiderantur.

Resp. Illam addi ex opere operato, non ex opere operantis, de quo hic agimus.

Dantur aliqui actus *Indifferentes secundum speciem,* non positivè, id est, quibus ex suâ essentia conveniat indifferentia ad bonum & malum, sed præcisivè, id est, de se abstrahentes à bono & malo, ut volitio abstracta calefactionis, ambulationis &c. & hoc sæpius Patres indicare & velle videntur. Ratio, quia in hoc nulla ostenditur deordinatio. Major est difficultas, an

an dentur actus in individuo indifferentes, pro qua ordine ſic pr[illegible]o.

Conſtat dari actus in *individuo indifferentes* ad meritum & demeritum, quales ſunt actus moraliter boni merè naturales, præſertim infidelium, quod ſatis conſtat: *non tamen* ita dari indifferentes ad ſolam bonitatem aut malitiam *moralem:* Quia vel referuntur ad finem honeſtum, & boni ſunt, vel non, & ſic ſunt otioſi, & conſequenter mali, ſiquidem otioſum eſt, quod caret honeſtate rectitudinis, vel juſtæ utilitatis.

Sententia tamen, cum Scoto, Vaſquez, aliiſque, etiam Patribus, *admittens* actus indifferentes in individuo, etiam quoad bonitatem & malitiam moralem, eſt omnino probabilis, & ad vitandum ſcrupulos & multiplicationem venialium, magis videtur in praxi exponenda, ex hac conſideratione: Quia conſtat dari ſaltem per accidens actus indifferentes in individuo, in iis ſcil. qui Sententiæ hoc affirmanti ſe conformant: cum rationes in oppoſitum non evincant tantam obligationem ſub præcepto toti naturæ impoſitam eſſe pro ſingulis actionibus etiam leviſſimis, ut movere deliberatè manum, pedem, vel digitum, ſiſtendo in moderata commoditate naturæ ſenſitivæ, in qua non facile oſtenditur inordinatio ad peccatum ſufficiens.

CAPUT III.

De Conſcientia Erronea, Dubia, Practicè certa, Probabili &c.

DE *his ſingulis, & de controverſiis modernis quæ circa ea agitantur, tractatur in hoc Opere infra* Tomo 2. Tractatu 1. *& aliis latè ſequentibus. Hic tantum pauca, & ferè ſpeculativa adjici poſſunt.*

Rectè definitur *Conſcientia* dictamen rationis ſive actus intellectus quo judicatur aliquid hic & nunc agendum, vel omittendum eſſe, vel fuiſſe tamquam bonum, vel malum. Differt Conſcientia ab actu qui dicitur, *Syntherēſis*, ſive moralis ſapientiæ, quod hic verſetur circa principia honeſtatis & inhoneſtatis in genere; *Conſcientia* verò ſpecialiter dictet hoc vel illud, hic & nunc licere, aut non licere dictamine particulari.

Conſcientia dividitur in veram, erroneam, laxam, phariſaicam, certam, tutam, dubiam, probabilem, & ſcrupuloſam. Conſcientia *vera* dictat licere quod verè licet: *erronea* non licere quod licet, vel licere quod non licet. Operans contra Conſcientiam erroneam peccat: 1. Quia, quod non eſt ex fide (ſeu perſuaſione quod liceat) peccatum eſt, *ad Romanos 14.* 2. Quia, faciens bonum putans eſſe malum interpretativè vult malitiam.

Numquam licitum eſt, etiam per *divinam diſpenſationem*, agere contra conſcientiam, quamvis errantem: Quia eſt intrinſecè malum facere id, quod judicatur malum: ſic agere pertinet ad ſpeciem & gravitatem peccati, quod erroneè apprehenditur ſubeſſe.

Poteſt aliquando fundari Conſcientia *tuta* in opinione *probabili etiam alienâ*, propriæ contraria. Quia prudenter agit, qui ſuum judicium, fortè falſum, ſubmittit aliorum peritorum judicio fortè veriori, in eoque fundat dictamen prudens conſcientiæ practicæ, ita *Sanchez, Layman, Oviedus & plures alii.* Unde ſic operari contra opinionem propriam, non eſt operari contra ſuam conſcientiam ſeu dictamen, quod hic & nunc non liceat ita operari, ſed potius eſt dictamen illud ſuum per aliud prudenter & practicè deponere.

Confeſſarius debet abſolvere pœnitentem de cætero bene diſpoſitum; qui tenet ſententiam, verè probabilem, v.g. de reſtitutione, ſuæ ſententiæ contrariam. Quia in eo caſu pœnitens de cætero ritè diſpoſitus jus habet ut juxta ſententiam verè probabilem abſolvatur, quæ prævalet ſententiæ unius particularis confeſſarii.

Conſultus poteſt dare conſilium juxta ſententiam vere probabilem ſuæ contrariam, & tenetur, dum agitur de obligatione reſtituendi illam indicare conſulenti, quem poteſt remittere ad alios viros doctos & probos, quamvis ſe laxiores, in re tamen verè probabili. Quia ſimul verè poteſt exiſtimare, forte alios de illa re melius judicare, quod facile poteſt à parte rei ſubeſſe.

Scrupulus eſt actualis aut habitualis apprehenſio anxia peccati ex levibus fundamentis, ubi revera non ſubeſt. Conſiſtit primariò in intellectu, ſecundariò, ſcil. quo ad anxietatem, in voluntate.

Qui ex proprio, aut confeſſarii judicio, ſufficienter ſcit ſe eſſe ſcrupuloſum, *prudenter agit contra ſcrupulum.* Quia ſcrupulus non eſt Conſcientia, ſed ejus umbra ex falſa, vel imprudenti perſuaſione mentis nimis timidæ, nimis ſimplicis, aut nimis perturbatæ, quæ etiam in doctos & pios cadere poſſunt.

Scrupuli *remedium præcipuum* & efficaciſſimum eſt humiliter obedire Confeſſario, cui ſe ex ſincero Deum non offendendi deſiderio ſubmittens, non poteſt errare, nec peccare.

De Conſcientia ſcrupuloſa plura deducuntur infra Tomo 2. Tract. 1. Princ. 2.

Timoratus, qui in mortalia externa nulla labitur, & interim angitur de internis cogitationibus, moribus, &c. ſecurè poteſt, & ex prudentis Confeſſarii conſilio, debet judicare, ſe iis non conſenſiſſe. Quia non eſt morale, ut qui ex amore Dei numquam labitur in externa ipſi libera, qualia ſunt aſpectus, tactus, aliique actus impudici circa proprium, vel alienum corpus, quos ſine ulla infamia in promptu habet, conſentiat ille cogitationibus, aut moribus internis quæ multò minus afficiunt, & alliciunt.

CAPUT IV.

DE PECCATIS, Actuali, Omiſſionis, Commiſſionis, eorumque Malitia, Delectatione moroſa, & Ignorantia Legis Naturæ.

DE *his agitur in hujus Operis infra* Tom. 2. Tract. 5. de Peccatis & Præceptis. *Hic pauca principia ferè ſpeculativa reſtant addenda.*

Peccatum eſt exercitium libertatis poſitivum aut negativum contra legem Dei.

Aliud eſt *commiſſionis*, aliud *omiſſionis*; hoc Phyſicè poteſt eſſe ſine omni actu, qui ſit ejus cauſa vel occaſio: Cum ad id ſufficiat voluntatem non velle, quod poteſt & tenetur velle.

Talis omiſſio eſt voluntaria interpretativè, per eam quidem voluntas ſuſpendit exercitium libertatis poſitivum, quod eſt proprietas actus humani, non tamen negativum & interpretativum, proprium puræ omiſſioni, quæ poteſt eſſe demeritoria, non meritoria. Quia meritum debet procedere ex motivo ſuper-

supernaturali, quod per se convenire nequit putæ omissioni.

Omissionis gravitas petitur ex præstantiâ actus omissi, ex facilitate præcepti, & ex fine ipsius omissionis.

Volens *incompossibile* cum opere præcepto, vult ejus omissionem, si hæc non sit determinata prius naturâ, secus si præsupponatur determinata.

Suadens malum alteri ad illud antecedenter *determinato*, peccat, Quia afficitur ad malum, & in ejus volitione alterum confirmat, quod est per se inordinatum.

Quoties ponitur liberè *causa* futuræ omissionis peccaminosæ, tunc peccat peccato omissionis incompletæ, seu præcisè ut in causâ volitæ. Quia tunc homo vult interpretativè istam omissionem: Ita Theologi omnes, contra Marsilium.

Quando, urgente præcepto, est in hominis potestate desistere ab *opere omissionem causante*, & præceptum implere, tunc ipsa omissio est formaliter peccatum: Cum illa sit libera intrinsecè, eo scil. modo quo liber esse potest actus externus: ut si liberè insistens colloquio, inde causet omissionem Sacri die festivo.

Si *causa omissionis* non est amplius in potestate hominis, dum fit omissio, tunc non est ullo modo libera dum exercetur, adeoque nec peccatum formaliter: Alioqui Justus, imo & Beatus, posset peccare per effectum consecutum ex ejus mala voluntate, etsi illa pridem retractata fuerit.

Peccati commissionis malitia, non consistit in privatione rectitudinis *in actu*. Patet, quia istius privationis est incapax odium Dei, saltem secundum suam rationem specificam, secundum quam tamen est malum. Illi quidem spectato secundum rationem genericam odii non repugnat rectitudo, sed hoc non sufficit ut tale odium dicatur illius rectitudinis capax: alioqui brutum dici posset capax rationis, eâque propriè privatum. Quia rationi genericæ animalis rationalitas non repugnat.

Non consistit etiam in privatione rectitudinis *in potentia*, seu voluntate: Alioqui peccatum omissionis & commissionis v.gr. odium Dei, & omissio amoris Dei, urgente præcepto, non different malitiâ formali, cum in utroque in voluntate agentis aut omittentis, sit privatio ejusdem rectitudinis, cujus est capax, id autem admitti non potest.

Illa itaque malitia consistit in *positivâ ac liberâ tendentiâ* actus in objectum modo disconvenienti: Illâ enim præcisè positâ habetur formalis malitia odii Dei, &c. Favent huic doctrinæ Chrysost. August. aliique PP. docentes peccatum non esse substantiam, sed actum positivum, sicut claudicatio est actus, non sola privatio, &c.

Neque refert, quod aliquando Patres peccatum dicant esse *nihil, non ens &c.* loquuntur enim de malo ut absoluto, id est, quod in se caret debitâ perfectione; non de respectivo quod est aliquid per se alteri disconveniens; ut calor aquæ; vel de natura quæ sit per se mala, quam dari negant; vel de peccato habituali, quod nihil est quasi physicè inexistens animæ, nisi privatio justitiæ; vel de actuali, quod sit privatio gratiæ, non formaliter, sed causaliter & consecutivè, sicut est mors animæ; vel de malitia formali completè sumptâ, quæ ut sic non est aliquid actui superadditum per se causabile in genere causæ efficientis, sed solum in genere causæ formalis, per denominationem extrinsecam à voluntate moraliter defi[...]e, sive liberè discedente à dictamine rectæ rati[...] de peccato non ponendo.

Specie differunt peccata, per repugnantiam cum præceptis specie diversis, ut furtum à sacrilegio, quia hoc præcepto religionis, illud justitiæ repugnat.

Non omnia sunt *æqualia*, ut aliqui perperam docuerunt. Quia non repugnant æqualiter rationi & legi, à qua potest secundum majus & minus recedi; nulla tamen sunt contemnenda ut parva, cum singula Deo displiceant.

Damnum sive *nocumentum* ex peccato, saltem confusè prævisum, illud aggravat, gravitate eâ quam causare potest effectus per modum objecti, & si sit volitum ut malum alteri ex ejus displicentiâ, accedit alia gravitas quæ odii peccatum constituit.

Quando actio *merè per accidens* dat alteri occasionem nocumenti, sive temporalis, sive spiritualis, non participat illa malitiam effectus inde secuti.

Inductio alterius ad veniale, *ut est peccatum*, continet malitiam mortalem. Quia hoc est velle proximo malum spirituale gravius quovis malo corporali, & formaliter velle ut sic offensam Dei, quod est per se graviter inordinatum.

Pœna quæ est debita *venialibus*, quoad culpam in hac vita non remissis, non fit *æterna in damnatis*: sed absque ulla redemptione seu remissione per *satispassionem* extinguitur ejus dignitas, sive reatus formalis sita in eo, quod est peccasse & pœnam non esse remissam, nec persolutam; non tamen extinguitur reatus radicalis situs in culpa, quæ in damnatis semper perseverat.

Peccant quidem *damnati* sibi complacendo in suis peccatis, sed fit hoc sine *demerito*. Quia sunt in termino extrinseco viæ constitutæ à Deo ad merendum vel demerendum.

Verius est Deum etiam de potentia absoluta, non posse *innocentem flammis æternis addicere*, uti rectè contra aliquos, docet *Scotus*, *Marsilius*, & *S. August.* lib. 3. contra Julianum cap. 18. *Potest*, inquit, *Deus aliquem sine bonis meritis liberare, quia bonus est, non sine malis meritis damnare, quia justus est.*

Peccatum rationi graviter repugnans, cum *invincibili ignorantia Dei*, non est contra Deum mortale, cum nullum Dei, utpote non cogniti, contemptum includat: est tamen grave gravitate *Philosophicâ*, non Theologicâ: quia opponitur tantum rationi, non Deo, utpote non cognito invincibiliter.

Peccati mortalis Malitia est infinita secundum quid. Quia est supremi ordinis in ratione malitiæ, adeoque omnes alias malitias possibiles sive culpæ, sive pœnæ etiam in infinitum crescentes excedit, & eminenter continet.

Non est tamen *infinita simpliciter*. Quia quolibet peccato potest dari aliud gravius; infinito autem aliud majus dari non potest.

Nec refert, quod persona Dei peccato offensi, sit dignitatis simpliciter infinitæ: Quia illa dignitas non cognoscitur à peccante cognitione perfectâ, & Deo offenso adæquatâ.

Pœna æterna non est simpliciter *infinita*. Quia potest dari major, nempe quoad intensionem, non quoad durationem. Hinc etiam beatitudo Sanctorum non est in-

est infinita, licet sit æterna. *Pœna damni* est quidem privatio boni infiniti, sed solum finitè possidendi, adeoque finita censeri debet.

Dici nequit *Deus peccati author* aut *prædefinitor*. Est de fide ex scriptura, quæ in Deo circa peccata solum agnoscit decreta permissiva, aut consequentia de aliquo bono ex eis eliciendo: unde rectè dixit Damascenus *lib. 4. De Fide cap. 20.* moris esse divinæ Scripturæ permissionem Dei actionem ejus vocare, & quædam, quæ secundum eventum debent intelligi, causaliter aliquando exponere, rigorem nostrum Philosophicum non spectando.

Deus *non prædefinit* nec physicè *prædeterminat* actum etiam *materialem* peccati ponendum eo modo, iisque circumstantiis, quibus non potest non esse peccatum, ut volunt varii prædeterminationis fautores. Quia illum actum etiam directè prohibet. Repugnat etiam divinæ bonitati & justitiæ velle motione efficaci impellere ut fiat, quod prohibet fieri: ergo &c.

De hoc fusius tractatur supra Tomo 1. Controvers. 2. pag. 114. &c.

Delectatio morosa seu deliberata de objecto illicito, est illicita, & quidem graviter (etiam secluso consensu in opus) si objectum sit graviter illicitum. Ratio est quod voluntariè affici ad malum, etiam solo affectu simplicis complacentiæ, sit inordinatum & consequenter grave peccatum, si objectum istius affectus gravem malitiam intrinsecè vel extrinsecè adjunctam habeat.

Ut delectatio sit mortalis, requiritur cum gravitate materiæ etiam advertentia perfecta: Imperfecta enim, qualis est in semisopitis aut semiebriis, solum sufficit ad veniale. Item, requiritur consensus saltem interpretativus, situs in positione causæ sine sufficienti ratione, vel in negatione resistentiæ positivæ, saltem per actum internum, absque justa causa.

De his agitur infra ex professo Tomo 2. part. 3. Cap. 6. *de sexto Præcepto Decalogi.*

Ignorantia invincibilis non datur primorum principiorum puris naturæ, quale est, quod tibi non vis fieri alteri ne feceris: neque *conclusionum* ex illis evidentissime deductarum, cujusmodi sunt, juxta *Vasquez*, contenta in Decalogo: quod de jure prohibente simplicem fornicationem negant *Tannerus & plures alii.*

Datur tamen, etiam in fidelibus, ignorantia invincibilis de variis *obscurioribus juris naturæ præceptis.* Ita *Albertus, S. Thomas, & Scholastici communissimè.* Quia sunt multa juri naturæ contraria, quorum inordinatio naturalis ægrè probatur, etiam à viris doctis, & consequenter facilè ignoratur, ut à *Cassiano, Marulo, & aliis*, ignorata fuit inordinatio mendacii officiosi, & ab aliis malitia fornicationis simplicis, quando adhibitâ diligenti cautione de honesta educatione prolis satis prospicitur. Et hæc multo facilius ignorantur ab infidelibus, qui nihil audierunt de Deo, nec de virtutibus & vitiis instructi fuerunt.

Jus naturæ violantes ex *ignorantia invincibili*, non peccant formaliter: alioqui omnes qui post adhibitam moralem diligentiam errant circa jus naturæ, errarent vincibiliter, & contra illud peccarent formaliter: unde communiter peccarent Doctores, Consiliarii & quorumvis ferè bonorum possessores. Quia illi exponerent se periculo per ignorantiam culpabilem violandi jus naturæ, si forte in re bona illa sint juris alieni.

De hac ignorantia fusius infra Tomo 2. Tract. 1. Princip. 1. &c.

Objiciunt aliqui loca quædam ex S. August. Hieron. & D. Thoma, quæ videntur indicare ignorantiam invincibilem non excusare ab omni peccato.

Sed Resp. intelligenda esse loca illa de ignorantia *vincibili* quæ non excusat, vel de ea quæ culpabilis est in sua causa, vel quod non excuset à peccato materiali, aliquando etiam loquuntur de sola præsumptione *fori externi*, non verò quod illa ignorantia ad peccatum imputetur à Deo, qui omnia habet perspecta: quæ omnia maximè comprobantur ex eo, quod loca illa indifferenter loquantur de ignorantia etiam facti, & legis positivæ, quam tamen à peccato excusare omnes omnino admittunt.

Quæres porrò, 1. An rectè dicatur in omni peccato ignorantiam intervenire, cum Scriptura sæpe peccata ignorantias appellet?

Resp. non intervenire ignorantiam propriè sumptam, sed tantum impropriè pro *inconsideratione*, quod scil. totalis peccati malitia non penetretur, & omnia damna peccatum comitantia, & consequentia.

Quæres 2. Quomodo peccatum in Spiritum Sanctum dicatur non remitti in hoc aut futuro seculo, ut *Matthæi cap. 12.*

Resp. Id tantùm dici ex eo quod illud *difficillimè* remittatur, & quod ex illius peccati natura & enormitate non habeat excusationem infirmitatis humanæ, cum committatur, ex sola malitia: quamvis sit *absolutè* remissibile per retractationem, & pœnitentiam consequentem.

CAPUT V.

De Peccato Habituali, Originali, & Immunitate D. V. ab illo, & Parvulorum à pœna ignis.

Peccatum *habituale* est quod actu transacto permanenter constituit peccatorem, de hoc *Joan. 8.* dicitur, *in peccato vestro moriemini. Habituale non consistit* in peccato præcisè ut *præterito & non retractato*, neque in reatu *pœnæ* saltem formali, neque in *privatione gratiæ:* Quia posset istis manentibus tolli peccatum habituale per hoc quod Deus remitteret jus quod habet ratione peccati ad aversionem à peccatore.

Consistit igitur peccatum habituale *præcisè* in peccato ut non condonato, atque ita moraliter perseverante, in ordine ad tribuendum Deo jus ad istius aversionem: & sic juxta S. August. consistit in peccato præterito in oculis Dei adhuc remanente.

Macula peccati positiva, est ipsum peccatum habituale, *privativa* est gratiæ privatio, quæ tamen ad illud non concurrit ut ejus pars, sed ut removens prohibens, ex hypothesi, quod illius condonatio non fiat sine gratiæ sanctificantis infusione.

Peccatum originale, qua tale est, quod ipsâ origine ex Adamo contrahitur, omnesque ejus posteros constituit verè peccatores. Est omnium Catholicorum, contra Pelagium, & juxta S. August. fundamentalis fidei veritas à Scripturis clarè tradita. Originale juxta Script. PP. & Tridentinum est verè peccatum, & propriè constituens hominem Deo odibilem, quamvis non ut est actuale Adami, quia sic non est à posterorum voluntate propriâ.

Omnes (exceptâ V. Deipara) peccaverunt in Adamo, juxta

juxta illud ad Romanos 5. *in quo omnes peccaverunt.* Quia omnes viâ ordinariâ ab ipso descendentes continebantur in eo, non solùm ut in capite physico, sed etiam ut in capite morali, virtute decreti quo Deus in voluntate Adami constituit voluntates omnium ejus posterorum, in ordine ad actum à quo voluit dependere transfusionem justitiæ, aut injustitiæ originalis. Hoc decretum *pactum* appellat S. Augustinus scilicet virtuale, ad quod requisitus non est consensus Adami, cum ad ejus effectum sufficiat voluntas Dei supremi omnium Domini: fuit tamen declaratum Adamo Gen. 2. *in quacumque die comederis* &c. *Transfunditur* autem in posteros per hoc quod viâ ordinariâ, & gratiâ destituti ex Adamo descendant, ut patet ex Trid. Sess. 6. Can. 3. additur, viâ ordinariâ &c. propter Christum, & Deiparam.

Originale non consistit in substantiali corruptione imaginis Dei, ut erravit Illiricus: Neque in concupiscentia, cum hæc remaneat in renatis in quibus ex Apostolo, & Trid. nihil remanet damnationis.

Non etiam consistit in *qualitate* quadam morbida, aut entitate morali, aliisque excogitatis à Gabriele & aliis. Nec in reatu pœnæ, qui est effectus peccati, non peccatum. Nec ut voluit Pighius, in peccato Adami ut extrinsecè ejus posteris imputato, sic ut non insit unicuique proprium, cujus contrarium expressè declarat *Trident.* supra.

Nec denique consistit *in privatione gratiæ* propter peccatum ab Adamo commissum. 1. Quia ista privatio est effectus peccati: 2. Quia posset tolli originale, remanente istâ privatione gratiæ. Ergo in eâ non consistit nequidem partialiter, sed in solo peccato ab omnibus commisso in Adamo ut moraliter perseverante per non condonationem illius à Deo factam. Ad illud tamen aliquo modo concurrit ista privatio, per modum conditionis sine quâ non perseveraret, quantum est ex vi præsentis providentiæ, in quâ Deus decrevit mortale sine infusione gratiæ non remittere.

Dices, S. Anselmus asserit peccatum originale esse ipsam justitiæ *nuditatem* quod videtur solam privationem indicare.

Resp. Solum velle privationem gratiæ, modo jam explicato, concurrere ad peccatum originale, eamque solam esse parvulis intrinsecam & quasi physicè inexistere, cum per se nihil aliud physicum, sed tantum morale in parvulis constituat, cujus subjectum immediatum censetur ipsa voluntas.

Solius Adami peccatum transit ad posteros, & quidem illud dumtaxat, quo violavit præceptum de non edendo pomo, non autem transit peccatum Evæ: Quia solus Adamus constitutus est caput morale posterorum, & solùm in ordine ad observationem istius præcepti primi de fructu vetito. Hinc etiam posteri solum contrahunt peccatum Adæ, secundum malitiam *inobedientiæ, & gulæ.* Quia sub hac solum ratione Adam illud commisit, ut erat posterorum caput morale constitutus.

Si Adamo fuissent filii *ante ejus peccatum suscepti*, non contraxissent peccatum Originale; quod certius est, si ante istud peccatum habuissent usum rationis. Quia tunc fuissent sui juris: Contraxissent tamen horum filii, Quia *pro tunc* fuissent contenti in Adamo peccante ut in capite morali, per suam scil. generationem ab illo jam mediatè profectam.

Beata Virgo MARIA fuit concepta sine macula Originali. Hæc sententia Pontificum judicio Pia est: juxta varios ex communissimo Ecclesiæ sensu quasi pro certa habetur. 1. Quia Ecclesia hanc solum permittit publicè sustineri. 2. Juxta illam præcipit festum Conceptionis Immaculatæ celebrari. Quod constat ex *Sixto IV.* & irrefragabiliter ex *Alexandro VII.* declarante Festum hoc celebrari juxta piam Sententiam, id est, de Sanctificatione animæ B. V. primo instanti suæ creationis & infusionis in corpus: & sub gravissimis pœnis vetante omnem in contrarium interpretationem, quâ negetur Pontifices favere præ sententiæ, vel ut illa quovis excogitabili modo in disputationem revocetur, ac prohibente omnes Libros in quibus pia sententia, & cultus secundum illam exhibitus in dubium revocatur.

Hinc maximè piæ sententiæ favent Scripturæ, Gen. 1. *ipsa conteret caput tuum*, & expressius PP. Petrus Damianus, Laur. Justinianus, Ildephonsus, &c. Item, licet minus expressè, S. Hier. Chrysostomus, & in variis locis Augustinus, qui de *Natura & Gratia C.* 36. ait, dum agitur de peccatis, B. V. Mariam esse excipiendam.

Alibi S. Augustinus solum vult, ejus carnem esse carnem peccati, scil. parentum per concupiscentiam, & ipsius B. Virginis quoad debitum peccatum illud incurrendi, de quo S. Augustinum ipse Cajetanus intelligit.

Videtur probabilius B. Virginem in Adamo contraxisse *Debitum* peccati Originalis, etiam proximum, situm in eo quod ejus voluntas fuerit contenta in voluntate Adami peccantis, quamvis ipsa præservata fuerit. Hoc indicant universales Scripturæ, & Patrum locutiones: Nec est ratio ab iis excipiendi B. V. quæ hoc Supposito melius intelligitur indiguisse, & gavisa fuisse Christi Redemptione præservativa. Scripturæ & PP. solum Christum ab Originali excipientes, loquuntur de dicto Debito, non de Macula actuali peccati originalis.

B. Virgo non fuit obnoxia *Morti*, ut pœnæ peccati à se contracti, sed ut defectui communi ex pugna naturali contrariorum secundum ordinem naturæ, & ex congrua cum morte Christi conformitate.

PARVULI sine Baptismo mortui patiuntur pœnam *Damni*. Est de fide ex Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit &c.* Non tamen patiuntur pœnam *Sensus*, sive ignis. Ita PP. & DD. communius, quibus variis locis consentire videtur S. Augustinus cum ait, in damnatione levissima futuros, non esse tanta pœna plectendos, ut eis non nasci expediret: quæ vera non essent cum pœna ignis æterni.

Objicies 1. Scripturas oppositum declarantes, de locandis ad solam dexteram & sinistram &c.

Resp. *Scripturas* quæ contrarium in speciem sonant, loqui de solis judicandis ex operibus, adeoque de solis Adultis, non de Parvulis aliquid in oppositum provinciare.

Objicies 2. S. Augustinum ut contrarium sentientem, ut aliqui volunt.

Resp. S. Augustinum, dum subinde videtur favere contrariæ sententiæ, solum velle, contra Pelagianos, non futuros parvulos in loco voluptatis medio inter Paradisum & infernum, sed futuros in inferiori quodam carcere, non tamen ignis supplicium passuros.

Dolor sensibilis parvulorum *in hac vita* non est propriè pœna in ultionem peccati, sed pœnalitas resultans ex

ex substractione donorum status innocentiæ, quæ sunt deperdita per peccatum originale.

Parvuli exiguam si quam patientur *tristitiam* ex privatione beatitudinis: Quia eam non magis apprehendent quam viatores in hac vitâ exiguam certè beatitudinis originalis amissæ notitiam habentes. Ita *Bellarminus*, cum pluribus qui tristitiam inde nullam habituros asserunt.

Quæres, Quænam sint porrò *Pœnalitates temporales* ex peccato Originali provenientes.

Resp. quod sint variæ, ac primò, mors corporalis, quia in pœnam istius peccati excidit homo privilegio immortalitatis à Deo destinato. Deinde, vitæ hujus labores, & dolores, ac animalium brutorum rebellio, quæ alias Adamo & posteris despoticè subjecta fuissent. Item, privatio quietis, pacis, & peculiaris doni quo immoderatas appetitûs passiones facilè refrænassent. Denique, carentia Providentiæ divinæ singularis adversùs Dæmonum insidias, quibus in hoc statu naturæ lapsæ homines multum sunt expositi.

CAPUT VI.

De Legibus, & earum Natura, Divisione, Effectibus, Principiis, Materia, Subjecto, & modo desinendi.

De *Legibus, earumque Principiis practicis tractatur infra accuratè in hujus Operis* Tom. II. Tract. I. *post initium & in decursu: Ac de Præceptis Tractatu 5. ab initio. Quæ possunt etiam speculativè desiderari, hic subjiciuntur.*

LEX definitur, rationis ordinatio ad bonum commune: Lex *æterna* est ordinatio Dei ab æterno in ejus mente: *temporalis* fertur in tempore ab habente potestatem. *Naturalis* est naturæ rationali insita: *positiva* ab extrinseco posita: *affirmativa* actum imperat: *negativa* actum ponendum prohibet.

Legis ratio obligatoria requirit in legislatore *volitionem* obligandi subditos, & actum *intellectus* illam practicè intimantem per verba imperativa. Utrumque actum pro lege accipiunt Scripturæ, dum leges modò voluntates divinas, modo illarum indicia appellant.

Promulgatio per exteriorem intimationem imperativam, est essentialis legi, ut est proximè obligativa. Quia sine illa promulgatione non innotescit legitimè, notitia autem ad legis aut præcepti obligationem in conscientia requiritur.

Unde *lex æterna* ut sic, non est propriè lex, sed solum ut connotat promulgationem in tempore faciendam; sub hac tamen ratione transit in temporalem, naturalem, vel positivam ex supposita ejus debita notitia.

Ad *rationem Legis* insuper requiritur, ut sit honesta, justa, possibilis, secundùm naturam, secundum patriæ consuetudinem, bono communi conveniens, & manifesta, non perpetua; cum mutatis circumstantiis, possit revocari, atque ita desinere prout est obligatoria, quamvis possit retinere vim directivam, sed in hac ratio legis non consistit.

Lex naturalis, quæ absque signo externo est ipsi naturæ impressa, consistit in rationis dictaminibus de agendis, aut fugiendis tanquam naturæ rationali conformibus, aut difformibus. Quæ quidem *dictamina* sunt physicè ab intellectu creato, moraliter tamen ab Auctore naturæ: suntq; ejus imperia formaliter dirigentia, obligantia, ac moraliter permanentia, à Deo inscripta cordibus nostris, juxta Apostolum.

Antecedenter ad hæc Dictamina non datur bonitas aut malitia *formalis*, sed solum *fundamentalis* per ordinē ad naturam rationalem, non ut legem, sed ut terminum convenientiæ, vel disconvenientiæ actus, quem lex imperat aut prohibet: sic Deus est sibi mensura honestatis suarum actionum, non lex, cum Deus sibi legem nullam habeat, sed sit ipse omnis rectæ legis principium, ac originalis rectitudo.

Dispensatio divina non cadit propriè in Legem naturæ, faciendo ut illa absque variatione in ejus materiâ non obliget. Quia non potest Deus facere ut quod est intrinsecè malum, nullâ factâ mutatione, desinat esse malum.

Impropriè tamen potest dispensare in quibusdam ejus præceptis, faciendo mutationem in eorum materiâ, sic ut desinat esse eorum objectum, v. g. dando alicui Dominium bonorum alienorum, potestatem in vitam innocentis, uti Israëlitis, Abrahamo, & aliis in quibusdam concessit.

Non potest tamen sic dispensare *in omnibus* legis naturæ præceptis: Cum nullâ ratione odium Dei possit reddi licitum similiter nec mendacium, quod talis est malitiæ & naturæ ut ex nullis circumstantiis possit honestari.

Principes Ecclesiastici possunt ferre Leges ligantes etiam in Conscientia. Est de fide ex Scrip. &c. Contra hæreticos, *Wiclefum, Lutherum, Calvinum* &c. damnatos in Conc. *Constant. & Trident. Sess. 7. Can. 8.* Scripturæ in oppositum ab hæreticis objectæ, solùm improbant mandata hominum injusta. Eodem sensu quæritur August. de multitudine præceptorum Ecclesiasticorum, *Epistola 119. cap. 19.*

Principes laici eamdē habent potestatem legislativā Est etiam de fide ex Patribus, & Scripturis, Prov. 8. *per me Reges regnant* &c. Apostolus quidem ad *Cor. 3.* docet Ecclesiam Christi esse liberā, scil. à servitute peccati &c. non à lege humanâ, quæ ex Scrip. ad Rom. *cap. 13.* potest obligare etiam sub reatu mortalis peccati.

Ratio est quod lex illa à lege æternâ derivatam habeat obligandi potestatem, proportionatè ad suam materiā: unde eam violans, mediatè violat legem naturalem: cujus Deus uti est auctor, ita & vindex.

Dices, Illam potestatem non habent à Deo Hæretici, & Infideles, cum sint peculiariter Dei inimici.

Resp. Posse Deum etiam per inimicos suos amicis justa præcipere, quod etiam ab eo fieri, patet ex Matth. 23. Super Cathedrā Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi &c.

Promulgatio est legi essentialis & necessaria ut causet obligationē, scil. per publicam legis intimationem. Deficiente hujusmodi promulgatione lex non obligat, saltem sub ea ratione, sub qua non est sufficienter promulgata ut ad notitiam publicam pervenire possit.

Unde etiam deduces, legem non obligare ad illa, de quibus *probabiliter* controvertitur inter DD. utrum sint præcepta, aut in lege contineantur. Quia respectu istorū non est sufficienter promulgata, nec manifesta: quod probe notandum pro solutione plurimorum dubiorum in variis materiis, & casibus particularibus de legum aut præceptorum obligatione.

Leges Cæsareæ debent promulgari in Provinciis, ut in iis obligent, jure ita disponente: non tamen Pontificiæ, nisi hoc in illis disertè requiratur. Constat hoc ex Natura Legis, & Bullâ Pii IV. id declarante. Probabilius est Pontificias statim obligare in loco ubi sunt promulgatæ, nisi declaretur contrarium.

Acceptatio populi non requiritur ad legis valorem; Quia bonum commune exigitur in legislatore sit potestas obligandi subditos etiam invitos. Sed Legislator præsumitur nolle ut lex obliget, si à majori parte non acceptetur, potest tamen id velle absolutè loquendo.

Leges Pontificias non requirere universaliter placetum Regium in Belgio, sed veriùs solum requiri ad provisiones super Beneficiis, docet *Zypæus*, *aliique*.

Lex humana etiam Ecclesiastica non potest directè imperare *actus merè internos*. Quia licet Christus potuerit dare istam potestatem Ecclesiæ, eam tamen non dedit, cum id ex nullo Capite probari possit, nec sit connaturale ut Legislator de iis ferat legem, de quibus non potest cognoscere: & contrarium ab Innocentio III. insinuetur. Ita Theol. communiter.

Dices, Ecclesia punit hæresim quæ est interna, reservat etiam aliquando peccata merè interna, Prælatus præcipit orationem mentalem: Atqui actus illi sunt merè interni, ergo &c.

Resp. Punit quidem Ecclesia *hæresim* internam, sed solum exterius manifestatam: reservat *peccata* merè interna, tantum indirectè, scil. limitando jurisdictionem externam absolvendi. Prælatus obligat Religiosos ad *orationem mentalem*, non vi potestatis legislativæ, sed ratione voti obedientiæ. Ad Ordines sacros admittendis Ecclesia votum castitatis *internum* non præcipit, sed tantum declarat se nolle, nisi sub conditione istius voti interni, illos ad ordines admittere.

Denique, cum possit Ecclesia præcipere actus externos, ut sunt actus certæ virtutis, consequenter potest indirectè præcipere actus internos ad hoc requisitos ut actus externus sit humanus, ut sit talis virtutis, religionis, orationis, &c. quod sine actu interno fieri non potest.

Ut Legis obligatio sit *sub mortali*, requiritur in legislatore intentio graviter obligandi, & materiæ gravitas, quæ desumenda est ex gravitate Finis per se intenti, & ex conducentia ad finem Legis. Hinc superior Ecclesiasticus potest sub mortali prohibere rem de se levem, ut ingressum in popinas, egressum nocturnum, & similia ex se levia, sed gravia in ordine ad finem ritè intentum.

In *materia gravi* potest esse obligatio solùm *sub veniali*, si nempe legislator tantum obligationem venialem intendat. Quia sicut ab ejus voluntate proximè pendet obligatio, ita & ejus quantitas intra capacitatem materiæ.

Lex in materia gravi expressa verbis strictè *præceptivis*, aut sub *pœna gravi*, graviter obligat: Nisi aliunde alia, aut dubia appareat, mens legislatoris. Ratio, quia illis suppositis nihil deest ad gravem obligationem, juxta principia hactenus tradita.

Violatio legis, etiam in materiâ *levi*, ex *formali contemptu* Superioris ut sic, vel *legis* ipsius, est mortalis. Quia etsi materia sit levis, gravis est ille contemptus, cum ex ipsa natura exigatur Superioris legitimi observantia.

Lex potest impleri per *actum peccaminosum materialiter*: Quia talis actus potest esse substantia rei præceptæ, ut auditio Sacri sine *attentione*. Non tamen per actum *peccaminosum formaliter quâ talem*: Cum enim repugnet, legem obligare ad peccatum, etiam repugnat satisfieri ejus obligationi per actum formaliter peccaminosum.

Leges pœnales sub gravibus pœnis v. g. mortis, aut excommunicationis, regulariter obligant sub mortali. Quia supponuntur in materia, aut fine gravi fundatæ.

Lex obligans *ad observationem*, *vel ad pœnam* subeundam (qualis datur in variis religionibus) est merè pœnalis, adeoque non obligans sub peccato, & pœna quam infligit est mera pœnalitas, non pœna strictè; cum hæc culpam supponat. Lex tamen pœnalis lata verbis *strictè præceptivis*, obligat in conscientia, nisi aliunde appareat contraria intentio Legislatoris.

Invincibilis ignorantia Legis excusat à pœnâ: secus vincibilis, aut solius pœnæ, uti fusius exponitur infra, hujus *Tomi 2. Tractatu primo sub initium*.

Principes supremi suis legibus non tenentur propriè, sed solum ex quadam æquitate naturali. Est Theol. sententia communior.

Peregrini non tenentur legibus suæ patriæ: quia sunt affixæ territorio cujus bonum spectatur. Tenentur tamen legibus loci in quo existunt: Quia hoc exigit bonum commune, ne illi sint in delinquendo à pœna immunes.

Clerici indirectè & quoad vim directivam, obligantur, etiam in conscientiâ, legibus Reip. eorum statui non disconvenientibus, non directè, & coërcitivè. Quia utrumque requirit bonum commune tam civile quam Ecclesiasticum.

Consuetudo rationabilis, inducta cum voluntate obligandi à majori parte communitatis, de consensu Principis, habet vim legis. Quia in tali consuetudine reperitur tota ratio obligativa legis, uti consideranti ex dictis satis patet.

Legislator, & ejus in potestate legitimus *successor dispensare* potest in lege, etiam secum; non tamen inferior in lege superioris sine ejus consensu: quia in superioris voluntate vis legis consistit.

Dispensatio sine causa facta à Superiore, est valida, sed juxta *Suarem* graviter illicita in re gravi; at juxta *Navarrum* tantùm venialiter illicita, secluso scandalo.

Dispensatio censetur *subreptitia*, 1. Per expressionem falsi, aut reticentiam veri requisiti. 2. Per insufficientiam causæ. 3. Per celationem v. g. unius ex impedimentis matrimonii, dum plura concurrunt. 4. Per celationem copulæ quando præcessit inter consanguineos dispensationem postulantes.

Quando Pontifex in *Litteris Dispensationis* apponit, *ex motu proprio*, docet *Sanchez*, *Bonacina*, *&c.* valere dispensationem, quamvis celetur veritas cujus expressionem jura requirunt. Quia per illos terminos, *ex motu proprio* significat Pontifex se habere voluntatem dispensandi absolutam independenter à juris exigentiâ.

PRIVILEGIUM dicitur quasi lex privata, & *definitur*, Gratia permanens concessa à Superiore ad agendum contra, vel præter legem. *Differt* privilegium à dispensatione, quod hæc, cum sit restricta ad actum particularem, non sit permanens sed transiens cum actu, vel actibus, ad quos conceditur, non ita privilegium.

Cessat Privilegium, 1. Elapso tempore ad illud determinato. 2. Cessante ratione illius adæquatâ. 3. Per legem revocatoriam sufficienter promulgatam. 4. Per illius abusum, accedente tamen judicis sententiâ.

5. Per

5. Per non usum spatio ad præscriptionem sufficienti.

Plura de Legibus hic reperiuntur, ubi infra in Tomo II. Tract. V. agitur de *PRÆCEPTIS, præter ea quæ in* Tract. I. de Legibus *contineri supra indicavimus.*

CAPUT VII.

De Gratia, Justificatione, Merito.

§. I.

De Gratia Divina Actuali, & quorumdam circa eam censuris.

DE Gratia, *& controversiis singulis illam hoc tempore concernentibus in hoc Opere accurate tractatur supra* Tom. I. Tract. II. pag. 59. *ubi referuntur & refutantur errores modernorum Hæreticorum de gratia. & pag. 61. refelluntur de ea 5. propositiones Jansenii.* Et *in eodem* Tomo I. Part. II. Controversia 4. pag. 121. & seq. *de Gratia, explicatur illius natura, divisio, errores Pelagianorum &c. status puræ naturæ, & controversiæ omnes de gratia sufficienti, efficaci, viribus naturæ sine gratia, &c. Uti & in hac materia Diplomata Pontificum circa Doctrinam Baji, & Jansenii* pag. 141.

Tantum hic restat notandum, 1. Quàm evidenter auctoritate Apostolicâ refellantur illi qui audent per contumelias aut censuras insectari sententiam, quam supra explicuimus *Tomo. I. Part. II. Contr. 7. pag. 128.* de gratiæ efficacia, prædeterminationi physicæ, & quibusdam aliis contraria, & scientiæ Mediæ innixa.

Insectatur eam præ multis Jansenius Ipren. Tom. 1. de hæresi Pelagiana cap. 9. dicens, illam esse Massiliensium, & non esse gratiæ prædicationem, sed proditionem. Et Xantes Mariales Tomo 4. relect. 15. sect. 1. scribens, non esse Jesuitarum, sed Pelagii inventum: & relect. 16. sect. 2. esse novum figmentum, novum & horridum monstrum. Ac recentius Pseudophilalethes in suo Thomistarum triumpho &c. asserens, esse fucatam, deformem, muscipulam pedibus insipientium, & zizania in medio tritici.

Contra hunc scripsit Duaci Franc. Fourmestraux, in sua *justa defensione adversus convicia &c.* Et contra alios impugnatores, Annatus, *de scientia media disp. 4. cap. 1.* &c. Petrus à S. Josepho *in Concordia suavi disp. 4. sect. 4.* Paulus Leonhardi *part. 1. sect. 1. 2. & 3.* Ripalda, *de ente supernaturali disp. 113. sect. 9. & seq.* Gabriel de Henao *in scientia media historicè propugnata, Event. 1. 2. & seq. medit. 2.*

Quinetiam contra insectationes aut censuras hujus sententiæ apud Auctores prædictos aliosque, proferuntur gravissima Pontificum Decreta. In edicto *Sixti V.* per Calatinum anno 1598. præcipitur sub anathemate, ne quis in controversia de prædestinatione & gratia opinionem suæ contrariam ullâ censurâ notet.

In Decreto *Clementis VIII.* permittitur ut ambarum partium Magistri suam liberè opinionem de gratia, præscientia, & prædestinationis efficacia cum libertate concilianda tradant, ac defendant, sic tamen, ut nisi graviter plecti velint, à notandâ adversâ opinione abstineant. Quod fuit utrique parti intimatum anno 1598. De hoc Decreto sic testatur ac scribit *Andreas Duvallius Doct. Tom. 1. in 1. 2. Tract. de gratia, q. 4.* Cum à Clemente VIII. Doctorum examini relicta sit hæc controversia cum moderamine quâ neutra opinio hæresis, erroris, temeritatis, alteriusve qualificationis arguatur, ab omni asperiori dicto sedulò abstinebimus. Idem tradit Petrus Ledesma, *in Præfat. ad Tractatum de Auxiliis.*

In Decreto *Pauli V.* anno 1606. quod etiam accuratè adducit *Spondanus* in Historiæ Ecclesiæ prosecutione ad eundem annum his verbis. *Paulus V. disputationes de Auxiliis conticescere jussit, sanxitque postmodum, ut utrisque, dum aliud decerneretur, liberum esset suam sententiam in Scholis modestè tueri, sed sine damnatione alterius partis.* Decretum hoc confirmasse etiam *Urbanum VIII.* testatur fusius Joannes à S. Thoma *Tom. 1. in primam 1. partem disput. 20. art. 6.*

His etiam cum aliis consonat *Sylvius* Doctor Duacenus, *in sua Præfatione monitoria ad primam* partem S. Thomæ. Sua, inquit, Sanctitas præcepit ne quis in posterum, oblatâ de prædictis rebus tractandis occasione, contrariam sententiam sustinentes in censuram vocare, vel dictis perstringere ullo modo auderet.

Huc etiam facit Declaratio Innocentii X. ad calcem sui Decreti contra Augustinum Jansenii, quæ incipit, *Cæterum, cum tam Romæ, quàm alibi circumferantur quædam asserta, acta, manuscripta & forsan typis excusa Congregationum habitarum coram fæl. record. Clemente VIII. ac Paulo V. super quæstione de Auxiliis* &c. ubi decernit, dictis assertis, *nullam omnino fidem adhibendam, neque ab alterutra parte, sive quocumque alio allegari posse vel debere, sed super quæstione prædicta, observanda esse Decreta Pauli V. & Urbani VIII. suorum prædecessorum.*

Notandum 2. Decretis Pauli V. Urbani VIII. &c. prohibitum esse in lucem edere Libros tractantes quæstionem illam de auxiliis, illam, inquam, non eam quæ contra hæreticos in ea materia disputatur. Patet hoc authenticè ac compendiosè ex Decreto *Alexandri VII.* Romæ publicato anno 1657. 15. Septembris, in quo post prohibitas Epistolas Montaltii &c. in calce additur. *Insuper cum hac occasione & prætextu in lucem prodeant plures libri continentes & tractantes materiam de auxiliis, nullâ prorsus petitâ, vel obtentâ licentiâ ab hac sacra Congregatione contra formam Pauli V. & Urbani VIII. prædec. suorum (quæ quatenus opus sit Sanctitas sua denuò confirmat, innovat, & inviolabiliter observari mandat, sub censuris & pœnis in iisdem contentis) ideo illis inhærendo dictos libros editos, & in futurum quomodolibet edendos, absque eo quod fiat de illis specialis mentio, ipso facto, & absque alia declaratione, pro expressè prohibitis haberi voluit, & decrevit.*

Ex his aliisque toties, & tam graviter repetitis Pontificum Decretis, satis innotescit, quid judicandum sit de illis qui his non observatis audent in persequenda illa sententia talibus dictis, & censuris liberius indulgere.

Notandum denique breviter, circa hanc quæstionem de gratia efficaci, quod specialiter tractatur à *Gregorio del Rio* in libello cui titulus, Jansenismus per seipsum eversus. Si admittantur ut principia Jansenii quæ ibi proferuntur de Gratia Adami in statu innocentiæ, ejusque immunitate à concupiscentia, & natura gratiæ necessariò victricis absente omni concupiscentiâ: Inde sequi neque dari peccatum originale, neque ea quæ ad illud consecuta esse fides docet, quæ haud dubiè ipse Jansenius, & si qui sint in hoc sectatores

ctatores fideliter admittunt: pro cujus rei distincta consideratione studiosum Lectorem ad dictum Tractatum utiliter remitto.

§. II.

De Justificatione, gratia Habituali, & Merito.

DE his singulis agitur *Tomo I. Part. II. Controversia 8. & 9. pag. 131.*

Ad Justificationem *Fides requiritur, sed non sufficit.* Utrumque est de fide, & definitur in Tridentino sess. 6. cap. 8. & can. 9.

Fides requisita ad Justificationem non est Fiducia de peccatis sibi per Christum remissis, ut volunt Lutherani & Calvinistæ. Talis fides de peccatis remissis, sine peculiari revelatione, est impossibilis: idque à Tridentino declaratur *sess. 6. Can. 12. 13. & 14. De quo plura Tomo I. Part. I. Tract. II. cap. 2.*

Homo non potest esse *physicè certus* de sua justitia, potest potius de aliena, ut Baptizans de justitia infantis à se legitimè baptizati. De sua justitia tantùm potest habere aliquam *certitudinem moralem*, fundatam in testimonio bonæ conscientiæ, quam ad *Rom. 8.* Apostolus agnoscit.

Meritum augetur per ea quæ augent actus nostri bonitatem, ut excellentia quæ oritur ex objecto meliori, ex circumstantiis intentis, ex actus exercendi difficultate, ex majori actus liberi intensione, & longiori duratione. Quià hæc reddunt actum moraliter nobiliorem, & pluribus actibus distinctis æquivalentem.

De *merito* inter Bajanas damnatur 1. Vita æterna homini integro, & Angelo promissa fuit intuitu bonorum operum, & bona opera ex lege naturæ ad illam consequendam per se sufficiunt. 2. Sicut opus malum ex natura sua est mortis æternæ meritorium, sic bonum opus ex natura sua est vitæ æternæ meritorium. 3. Nec Angeli, nec primi hominis adhuc integri merita rectè vocantur gratia. 4. Pelagii sententia est, opus bonum citra adoptionis gratiam factum, non esse regni cœlestis meritorium. 5. Ratio meriti non consistit in eo, quod qui bona operatur habeat gratiam, & inhabitantem Spiritum sanctum, sed in eo solum quod obedit divinæ legi. Ita Constitutio Pii V. Gregorii XIII. & Urbani VIII. quæ integra hic refertur supra *Tomo I. Part. II. pag.* 138.

§. III.

De auctoritate S. Augustini in materia de Gratia, & aliis.

VAldè magnam, & præ cæteris singularem esse S. Augustini auctoritatem cum aliis tradit *Suarez de grat. prolog. 2. cap. 6.* quem ait tantâ sapientiâ scripsisse, ut ejus sententia semper sit præferenda, nisi cum major Patrum aut Ecclesiæ auctoritas obstare videtur, quod raró, vel numquam continget. Quia verò Theologo maximi momenti est, hæc in singulis solidè discernere, ipsa Pontificum Decreta de illius Scriptis hic proferemus.

Constat ejus auctoritatem esse *irrefragabilem*, quoad Puncta quæ sunt à Conciliis & Pontificibus approbata ut vera, quæ habentur in Epist. *Cælestini primi* ad Episcopos Galliæ apud Prosperum in fine operum ejusdem.

Primum est, In prævaricatione Adæ omnes amisisse naturalem possibilitatem, id est, facultatem expeditam ad salutaria.

2. Neminem esse per se bonum, nec posse perseverare sine gratia.

3. Neminem bene uti Libero arbitrio nisi per Christum; adeoque omnia bona opera referenda esse ad Deum.

4. Omnes motus bonæ voluntatis esse à Deo.

5. Anathemati subesse eum, qui asserit gratiam Dei solum valere ad remissionem peccatorum, non ad ea vitanda.

6. Item, eum qui dixerit gratiam Christi solum juvare illuminando intellectum, non movendo immediatè voluntatem, & etiam eos, qui dicunt gratiam solum dare facile, non simpliciter posse.

Quoad alia varia habetur non simpliciter irrefragabilis: Hoc significat *Cælestinus supra c. 12.* ubi ait: se non asserere profundiores partes quæstionum quas pertractarunt Augustinus & alii, qui Hæreticis restiterunt. Hoc ipsum profitetur ipse August. *L. de dono persev. c. 21.* ubi sic habet: Neminem velim sic amplecti omnia mea ut me sequatur, nisi in iis in quibus me non errare perspexerit: nam propterea nunc facio Libros, in quibus opuscula mea retractanda suscepi, ut nec me ipsum in omnibus me secutum fuisse demonstrem.

Hinc 1. ita deducit *Tostatus defensorii pag. 2. c. 18.* Non ergo necesse est nobis quæcumque Augustinus dixerit concedere. Et Melchior Canus de locis Theologicis C. 3. ait, stultum esse libris canonicis Augustini Opuscula æquare.

Hinc 2. Absque sufficiente fundamento Jansenius Ipren. Tom. 2. L. proœm. c. 13. 14. 15. generaliter omnibus Augustini Libris & assertionibus tribuit irrefragabilitatem contra sensum communem cæterorum DD. qui sæpè in interpretatione Scripturarum apertè recedunt ab Augustini sententia, v. g. de creatione mundi unico instanti.

Gelasius quidem Papa, dist. 15. c. 3. approbat omnia opera S. Augustini, sed solum generaliter, sicut etiam approbat opera Cypriani, in quibus tamen continetur error de rebaptizandis ab hæretico baptizatis; cujusmodi approbatio (inquit Tostat.) est solùm commendatio Doctrinæ alicujus Doctoris, ut eruditæ, piæ, & Catholicæ, hoc sensu, quod non repugnet iis, quæ erant definita ab Ecclesia quando illa scribebatur. *Martinus I.* in Conc. Lateran. solùm damnat eos, qui contradicunt communi Patrum sensui, non unius aliquando aut alterius in causa particulari.

Hæc, inquam, ex probatis auctoribus eo tantùm consilio simpliciter annotamus, ne quis in alterutram partem nimium detrahendo aut attribuendo à Doctorum sensu aberret, nihil volentes ab his alienum auctoritate nostrâ constitui.

Hæreses.

COntra hanc Secundam Theologiæ totius Partem, adducuntur singulæ, & ex Conciliis Ecclesiæ, cum suis Auctoribus, refelluntur in fine Tomi I. pag. 145. sub hoc Titulo, *Notitia generalis* dogmatum ab Ecclesia damnatorum, ordine alphabetico sub his titulis, *Beatitudo.* pag. 147. *Lex, Gratia, Peccatum, Meritum,* &c. Item, pag. 133.

SECUN-

SECUNDA SECUNDÆ PARTIS THEOLOGIÆ

DE FIDE, SPE, CHARITATE, JUSTITIA ET JURE.

CAPUT I.

De FIDEI objecto, veritate, evidentia, credibilitate, & obscuritate.

DE Fide supra in *Tomo 1.* & infra in *Tomo 2.* traduntur fusè sequentia locis infra notatis.

Tomo 1. p. 1. *De Deo ut est Objectum generale Fidei: De illius Demonstratione & credibilitate tam quoad Atheos, quam Hæreticos, & hujus temporis Libertinos: De Fidei vera Analysi: De vera Fide in sola Ecclesia Romana: De Notis veræ Ecclesiæ: De Scriptura, Conciliis, Pontifice omnia hoc tempore controversa: De cæteris in Fide Controversiis modernis: De singulis Sectis particularibus, eorumque distinctis erroribus: & alia pertinentia ad Praxim expeditam Sectarios in singulis convincendi, &c. Traduntur hæc singula ex professo toto* Tomo 1. pag. 1. *ab initio, & deinceps, usque ad ejusdem* Tomi Partem 2. pag. 108. *Alia etiam ad Praxim, de Dubio in fide, professione fidei externa, æquivocatione, restrictione, aliaque plurima ad fidem & Hæreticos in omni materia pertinentia, traduntur* in Tomo 2. Tractatu 6. *per totum.* Hic tantum quædam, quæ maximè ad Doctrinam Speculativam pertinent subjicienda erunt.

FIDES propriè, ut est virtus Theologica, definitur, Assensus certus, & obscurus, propter Dei testimonium.

Objectum Fidei *adæquatum* in actu primo remoto, est omne revelabile; in actu primo proximo, omne quod actu revelatum est. Objectum Fidei *primarium*, & *attributionis*, ad quod cætera referuntur, est ipse Deus sub ratione suæ Deitatis: *secundarium* est Christus. Quia Deus uti est primum Ens, ita etiam est primum Credibile, & reliqua Mysteria credita ad illum referuntur, quatenus ad manifestandum aliquas ejus perfectiones conducunt, ut Fides de Incarnatione ad manifestandam Dei bonitatem, Fides de Inferno ad Dei justitiam &c.

Prima veritas revelans etsi sit extrinseca objecto revelato, habet tamen necessariam connexionem cum illius veritate. Quia cum testimonium Dei de se sit infallibile, repugnat illud existere, & non existere veritatem objecti circa quod testimonium illud versatur, & sic fundat assensum certissimum.

Dices, Cur non potius dicatur, Fidem attingere solùm veritatem mysterii revelati, & non testimonium Dei extrinsecum, quod videtur tantum se habere per modum *conditionis* ut mysterio per se assentiamur?

Resp. Etsi possit absolutè dari talis assensus, de facto tamen, cum fides nostra sit virtus Theologica, debet pro objecto formali principali habere Deum, idque sub ratione summè veracis, cum sub hac ratione mereatur fidem summè certam. Hinc quidam Catholici, qui olim docuerunt Deum posse mentiri, illi in actuali fidei exercitio revocabant practicè errorem illum, quem speculativè docebant.

Revelatio divina sumpta propriè, fit per productionem signi ex instituto, quo Deus *exterius* significat id quod habet in mente. Dicit illa in Deo cognitionem objecti, & volitionem illud manifestandi per signum extrinsecum: estque revelatio illa *Pars* motivi formalis, non sola illius *applicatio* ad intellectum nostrum. Patet hoc ex Scripturis quæ comparant testimonium Dei testimonio hominum, quod constat signis externis, & per se est nobis ratio credendi id quod ab homine asseritur, prout simul est informata veracitate interna asserentis.

Per quamlibet Dei revelationem externam, implicitè nobis revelatur ista divina *veracitas*. Nam propter hanc Deus nos obligat ad certissimè credendum, se veraciter revelare. Non enim potest illa *veracitas* nos movere ad assensum certissimum, nisi prius, saltem ratione, cognoscatur ipsa certissimè, quod supponitur in assensu Fidei certissimo à Deo nobis imperato.

Dei Existentia lumine naturæ nota, credi potest propter revelationem adhuc *certius*, quamvis obscurius notam per lumen Fidei. Sic possemus certius credere *nos vivere*, quod nobis sine revelatione est evidens, si Deus id nobis revelaret. Hoc etiam admittit Philosophia, docens circa idem objectum scientiam cum opinione consistere.

Propositio Ecclesiæ, prout ea habet auctoritatem *divinam*, ratione assistentiæ divinæ ne erret, in Scripturis illi promissæ, *integrat objectum formale Fidei*, tamquam locutio Dei mediata per Ecclesiam facta. Ratio est, quia Ecclesia sic spectata est Dei *organum*, sive in loquendo instrumentum. Ergo ejus locutio. Quia quod Deo inspirante & dirigente dicitur, est verè verbum Dei.

Propositio Ecclesiæ per se eatenus tantùm prærequiritur ad assensum Fidei, quatenus requiritur ad prudens illius assensus imperium. Proinde facit illa res Fidei proximè credibiles, non ut motivum formale, etiam partiale, sed ut conditio illud applicans; & in eam sub hac solùm ratione Fideles, etiam simpliciores, fidem suam resolvunt. Quia satis sciunt saltem confusè, credendum esse propter solum Dei testimonium. Quod si sistant in sola propositione Ecclesiæ, non eliciunt actum Fidei divinæ, sed tantum humanæ. Probatur etiam ex Scripturis pro motivo Fidei adducentibus auctoritatem divinam, excludendo humanam, ut *Matthæi 16.* Caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus qui in cœlis est. Et *ad Thessal. 2.* Accepistis illud, non ut verbum hominum, sed ut verè est verbum Dei. Ita *Ariaga, aliique*, contra *Lugo*, aliosque volentes ad motivum formale Fidei intrinsecè spectare etiam propositionem Parochi, Parentis, aut Magistri articulum Fidei docentis.

Dices, Lucæ cap. 10. Christus discipulis dixit, Qui vos audit me audit. Ergo locutio Instructoris est etiam locutio Dei.

Resp.

Resp. Neg. conseq. Quia probabilius videtur Christum ibi agere tantum de obedientia erga Superiores ipsius nomine aliquid præcipientes. Adde, aliam fuisse rationem Apostolorum, quibus ibi locutus est, aliam nunc Parochi, nam Apostolis specialiter aderat Christus ne docendo errarent, quod de Parocho dici non potest.

Quamvis *Mendacium* secundum se non implicet in alio, implicat tamen relativè ad essentialem Dei veracitatem: cum hæc debeat esse summè perfecta. Nec refert quod peccator inferno dignus mereatur etiam pœnam deceptionis. Quia etsi mereatur deceptionem permissivam, quâ Deus permittat peccatorem ab alio decipi, non tamen positivam, quæ cum sit per se inordinata non potest à Deo in pœnam infligi.

Ad Scripturas aliquando insinuantes Deum aliquos *Decepisse*; Respondendum est, illas intelligendas de deceptione tantùm *permissiva*.

Si dicas, Deum nullam habere legem quâ mendacium aut deceptio ipsi prohibeatur.

Resp. Ipsum Deum sibi legem esse, hoc sensu, quod per suam summam perfectionem sit determinatus ad nihil faciendum suæ naturæ disconveniens, quale esset positiva deceptio, quâ Deus numquam egére potest, cum aliter omnia possit.

Idem dicendum respectu Dei de *Restrictione* purè mentali, ob eandem rationem, quia illâ Deus numquam indiget, quam etiam respectu hominum inordinatam & illicitam esse ostendimus infra *in Tom. 2. Part. 3. Tract. 1. cont. part. quæst. 1.*

De *articulo falso*, non potest elici assensus Fidei infusæ per motiva credibilitatis cum aliis veris articulis proposito: quamvis tunc possit voluntas affectu prudenti, ac supernaturali, illum assensum impetrare: Ut si Pastor per motiva respectu audientis prudenter efficacia proponat Verbum esse incarnatum, & quidem ab æterno, audiens ille credet actu Fidei Verbum esse incarnatum, non tamen id factum ab æterno, quamvis & hoc credendo in tali casu actum eliciet non verum, tamen meritorium. Quia procedit bona fide, & ex sincero affectu credendi revelationi divinæ, quamvis in hoc à parte rei non existenti.

Fides quidem docet, *Hostiam* factam quæ in Missa adoranda proponitur esse adorandam, sed non prorsus absolutè, sed sub hac tacita conditione, si sit legitimè consecrata. Quia assensus Fidei, qui debet esse prudens, omnibus consideratis talem tantum actum requirit.

Virtus Prudentia infusa, est etiam essentialiter vera. Hinc v.gr. dationem eleemosynæ illa non dirigit huic pauperi, speculativè judicando hunc esse pauperem qui verè non est talis, sed judicando hic & nunc honestum esse pauperi succurrere. Quia hoc postremum omninò verum est, etsi pauper in re esset tantum fictus.

Mysteria Fidei non sunt *metaphysicè evidentia*, Fide divina supernaturali, etsi essentialiter determinata ad verum. Quia aliàs essent evidenter vera, quod non requiritur, cum sit evidens nihil posse ejusmodi assensum metaphysicè evidentem terminare quod non sit verum. Sunt tamen *evidenter credibilia* Fide divina, evidentia magna *morali* excludente omne dubium rationabile de opposito; juxta *Psalmum 92.* Testimonia tua credibilia facta sunt nimis, id est, valdè credibilia.

Ad actum Fidei non prærequiritur judicium credibilitatis evidens *evidentiâ absolutâ* respectu omnium. Quia aliàs soli docti essent capaces assensuum Fidei, cum soli sint capaces penetrandi vim motivorum credibilitatis absolutè evidentis. Sufficit ergo *evidentia respectiva*, sive cujusque captui ita accommodata ut in unoquoque sit sufficiens ad prudens imperium voluntatis ad credendum, qualis respectu rudiorum aliquando sufficere potest ea quæ fundatur in dictis Parochorum vel Parentum. Quia Deus ab homine in agendo tantum requirere potest judicium prudens & sincerum juxta personæ inquirentis capacitatem.

Actus Fidei ex se est *essentialiter obscurus* saltem permissimè, sic nempe ut non exigat evidentiam in suo objecto. 1. Quia dicitur in Scripturis fides *argumentum non apparentium*: 2. Quia alioqui fides non esset meritoria, nec prærequireret imperium voluntatis, quod est contra illud S. Augustini, *Homo credere non potest, nisi volens.* Nec refert quod *2. Corinth. 3.* fides dicatur *claritas*, quia hoc intelligitur tantùm comparativè ad legem Mosaicam. Quando de Fide dicitur Joan. 1. *quod vidimus* &c. tantum significatur Apostolos fuisse testes oculatos miraculorum quæ coram viderunt à Christo patrari.

Actus Fidei consistit cum naturali *cognitione evidenti*, saltem abstractiva, ejusdem objecti. Quia alias vir doctus non posset fide Theologicâ credere Dei existentiam lumine naturali sibi evidentem & demonstrabilem, quod tamen requirit Apostolus ad *Hebræos 11.* Accedentem ad Deum credere oportet quia est, &c.

Hinc actus Fidei & *scientiæ* simul in eodem intellectu nullam involvit superfluitatem. Quia prior tribuit illi actui plus certitudinis, posterior plus claritatis, adeoque uterque simul actum magis perficit, & intellectui utilior evadit. Idem sit de naturali cognitione intuitiva, sensitiva, & experimentali ejusdem objecti, ob rationem assignatam.

Connaturaliter tamen & de lege ordinaria non consistit fides cum *visione beatifica* circa idem objectum, ut colligitur ex *1. ad Corinth. 13.* Quia imperfectio & obscuritas Fidei non decet statum clarè videntis Deum: quæ tamen est repugnantia tantum moralis, non physica & absoluta.

Fides consistit cum *opinione* virtualiter tantum formidolosa circa idem objectum, non cum formidine formali ab intellectu certitudinem excludente. Quia formido illa virtualis, non hæc, stat cum firmitate assensus ad fidem requisita. Nec potest tali opinioni subesse error; quia hic repugnat perfectioni actus supernaturalis.

Evidentia *in Attestante* est evidentia rei revelatæ in revelatione evidenter cognita, vel sic cognita ex signis & effectibus clarè manifestantibus eam esse Dei locutionem. Evidentiam talem habuit primus & supremus Angelus de revelatione Trinitatis; quia advertit suum intellectum per illius revelationem immutari ab aliquo se superiore, & simul noverat nullam creaturam esse se Superiorem, sed solum Deum. Cum tali evidentia in attestante stat actus Fidei: quia potest præscindere ab illius evidentia, eliciendo assensum Fidei præcisè ut est Dei testimonium.

Non potest *objecti evidentia* esse partiale *motivum* credendi, aut firmius credendi. Quia fides ex se debet esse

esse rerum *non apparentium*, ad Hebr. 11. Nec refert quod *Joannis 12.* S. Thomas dicatur credidisse, *quia Christum vidit*. Quia *vidit*; ibi tantum denotat motivum illud credibilitatis quo inductus fuit ad credendum Christi divinitatem, non ipsum motivum formale & intrinsecum assensus Fidei quo illam credidit.

Apostoli habuerunt *evidentiam* verborum Christi, & *Prophetæ* evidentiam signorum quibus illis locutus est Deus, non tamen evidentiam in *Attestante* propriè dictam. Quia non habuerunt in illis evidentiam locutionis Dei prout est *summè verax*.

Articuli Fidei, sumpti pro mysteriis quæ debent ab omnibus credi, *non creverunt* successu temporis post Apostolos, nisi quoad explicationem eorum quæ in eis implicitè continentur. Creverunt tamen si sumantur *latè* pro quavis propositione nobis revelata. Quia jam multa sunt nobis revelata, ut Concil. Tridentinum esse legitimum, S. Franciscum esse in cœlo, quæ tempore Apostolorum sic revelata non fuerunt.

CAPUT II.

De Fidei Regulis, certitudine, supernaturalitate, & libertate.

Regulæ Fidei sunt quinque, Ecclesia, Concilium, Pontifex (quæ dicuntur Regulæ Fidei Animatæ) Scriptura & Traditio, quæ dicuntur Inanimatæ.

De his singulis, & omnibus circa eas Controversiis in hoc Opere agitur fusè Tomo I. Part. I. Cap. 3. *& deinceps usque ad* Partem *Secundam. Hic Principia quædam, maximè speculativa, & alia quædam particularia cum suis fundamentis breviter subjicientur.*

Ecclesia est cœtus fidelium sub uno capite Christo, ejusque in terris Vicario. Non soli justi & prædestinati sunt de Ecclesia. Comparatur enim à Christo Areæ, in qua cum tritico sunt etiam paleæ, *Matth. 3.* Justi qui postea finaliter erunt reprobi, sunt de Ecclesia, & verè filii Dei, veritate formæ nunc constituentis filium Dei, quæ est gratia & charitas, non veritate finis ultimo intenti, quæ est vita æterna.

Non sunt de Ecclesia *Hæretici*, etiam occulti; Nam de his intelligit Augustinus illud Joan. 1. *erant inter nos, sed non erant ex nobis.* Idem dicendum de *Schismaticis*. Quia sunt separati à capite Ecclesiæ, ergo non sunt hujus membra. *Excommunicati* etiam non sunt de Ecclesia: juxta illud *Matth. 8.* Si Ecclesiam non audierit sit tibi tamquam ethnicus & publicanus: quod intellige de excommunicatione majori. *Catechumeni* sunt de Ecclesia potentia proxima, non actu, per fidem charitate formatam, & votum baptismi, quamvis non strictè per ipsum Baptismum actu susceptum.

Vera Ecclesia debet esse *visibilis*, sive ex suis notis certò cognoscibilis: quia jubemur eam intrare, ut fusius loco supra citato.

Notæ veræ Ecclesiæ sunt, 1. Quod sit Una, unitate Fidei, capitis &c. 2. Sancta, sanctitate Doctrinæ, & finis, & præcipuorum ejus membrorum. 3. Catholica sive universalis quoad locum & tempus. 4. Apostolica origine, propagatione, & constantia in Doctrina ab Apostolis accepta. De quibus actum *Tomo I. cap. 3. & seq.* ubi ex his notis, aliisque ostensum, solam Romanam esse veram Christi Ecclesiam. Ubi & postea de Primatu Ecclesiæ in Pontificibus Petri successoribus: Et illius infallibilitate in definiendo, &c.

S. Paulus non constituit simul cum S. Petro unum Caput Ecclesiæ. Est Fidei: & confirmatur recentius ex Decreto *Innocentii X.* damnantis ut hæreticum *Arnoldi* dogma contrarium. Neque Paulus uspiam dicit se parem fuisse Petro, sed se ab illo nihil accepisse, scilicet, potestatis ad exercenda Episcopalia per orbem universum, sed immediatè ab ipso Christo. Dum *S. Epiphanius*, aut alii videntur adversari, tantùm volunt Paulum Petro collaborasse in fundando exordio Ecclesiæ Romanæ: & eodem sensu *S. Irenæus* Petrum & Paulum Collegas appellat.

Primatus Pontifici *Romano* competit *jure divino*: sic ut Ecclesia non possit illum alteri Episcopatui annectere. Prima pars est de Fide: & secunda Pars, quæ est maximè probabilis & communis, probatur ex Anacleto, Marcello, aliisque Pontificibus, & ex Concilio *Lateranensi* docentibus, Sedem Petri *jubente Domino* Romam esse traslatam: Ecclesiam Romanam *à Christo primatum* obtinuisse: *Domino disponente* esse cunctorum fidelium matrem & magistram. Hinc porrò sequitur, Pontificem suam potestatem non accipere ab *Electoribus* tamquam eam conferentibus, sed ut ponentibus conditionem electionis sine qua non possit ea potestas illi competere.

Pontifex est *infallibilis* in definiendo, etiam extra Concilium. Quæ sententia habetur adeo communis & certa, ut *Bellarminus*, *Bannez*, & quidam alii censeant esse Fidei proximam: De qua, & nupera in Galliis controversia diffusè supra *in* Tomo I. *inter Controv. recentiores* Quæst. 2.

Ad Argumenta Ulteriora quæ in contrarium adducuntur.

Resp. Summatim; Patres *Conc. Africani* dum præferunt Concilium Provinciale Pontifici, tantum agere de quæstionibus facti particularis.

S. Cyprianus restitit quidem Stephano Papæ in quæstione de rebaptizandis, sed hoc factum cum nondum illa quæstio esset definita.

S. Petrus cogendo Gentiles judaizare erravit tantùm errore conversationis & facti, non errore Doctrinæ: sicut Aaron permittendo adorationem vituli aurei.

Zepherinus Pont. non approbavit Doctrinam Montani, sed falsò & privatim putavit non esse hæreticam, quam opinionem melius informatus postea revocavit.

Liberius Pont. Arianismum non approbavit definitivè, sed ex metu contra Athanasium subscripsit.

Vigilius Pont. erravit quidem ante suam electionem, non cum esset actu Pontifex. *Gelasius* Pontifex, tantùm voluit Eucharistiam sub unica specie, Sacerdoti celebranti sacrilegam esse. *Innocentius III.* ait Baptismum in adulto formaliter hæretico Spiritum Sanctum non conferre, quod verum est de Spiritu gratiæ ritè intellectum. *Gregorius XIII.* cum dicit posse virum ob infirmitatem aliam ducere, loquitur de infirmitate impotentiæ perpetuæ quâ mulier laborat.

Alii Pontifices quos errasse objiciunt, errarunt tantùm in quæstionibus facti particularis, vel ut Doctores privati, non ut Definientes aliquod dogma Fidei aut morum pro Ecclesia universa.

Hinc rectè Facultas Theologica *Lovaniensis* anno 1544. cum aliis, inter articulos ad occurrendum Hæresi hunc constituit: *Unus est Ecclesiæ summus Pastor, ad cujus judicium controversiæ de FIDE & Religione sunt referendæ.*

referenda. Item, Recta Fide tenenda sunt quæ super Fidei & Morum negotiis definita sunt per Cathedram Petri, *vel per Concilia.*

Requisita ad *definitivam* Pontificis locutionem sunt, 1. Ut objectum definitionis non sit factum particulare nullam habens cum revelatis connexionem. 2. Ut Pontificis assertio sit responsio directa ad quæstionem quæsitam, non aliquid per accidens in explicatione, probatione, aut aliter adjectum. 3. Ut sit expressa verbis definitionem indicantibus. 4. Ut definitio sit Ecclesiæ promulgata more requisito.

Quæstio peculiaris est, An Pontifex possit errare in Fide saltem ut *Persona privata.* Negat sic posse pertinaciter errare *Bellarminus, Suarez, & alii.* Affirmat *Bannez, Sotus, aliique,* utrimque probabiliter. Fundamentum Prioris sententiæ præcipuum est, quod infallibilitas in definiendo connaturaliter requirat indefectibilitatem in credendo. Quæ in contrarium objiciuntur, non ægrè intelliguntur de errore externo absque formali hæresi interna, vel de errore etiam interno in factis particularibus, non in aliquo puncto in Fide determinato.

Fide credendum est Pontificem Romanum *legitimè electum* & ab Ecclesia pro tali receptum, esse *verum* Christi Vicarium. Est contra paucos qui admittunt certum, sed non Fidei.

Et probatur 1. Ex eo quod Ecclesia, quæ est columna veritatis, non possit universaliter decipi illum pro tali recipiendo. 2. Ex decreto Martini III. id declarantis. 3. Quia in hac universali revelata, *Omnis legitimè electus est verus Petri successor*, continetur hæc particularis, *Innocentius XI. legitimè electus, est verus Petri successor.* 4. Quia credere tenemur hanc Ecclesiam visibilem, cui præest hic Pontifex, esse veram Ecclesiam; ergo & hunc esse legitimum Pontificem, per notas debitæ electionis moraliter evidentes, quæ ad fundandum Fidei assensum sufficiant.

Pontificatu privari potest Pontifex, 1. Per voluntariam abdicationem. 2. Per hæresim externam notoriam. 3. Per amentiam perpetuò durantem.

Definitiones & Decreta Pontificis censetur *tota Ecclesia acceptare*, quando ea acceptat maxima & sanior illius Pars, quamvis resistant aliquot Episcopi, uti restiterunt damnationi Arii quatuor Episcopi recusantes ei subscribere.

Certitudo actus, est infallibilis veritas istius assensus, firmaque ejus adhæsio ad objectum, quâ virtualiter & exercitè judicatur quod objectum non possit aliter se habere. Hæc firmitas assensus in rebus per se notis necessariò resultat ex objecti evidentia, adeoque non est libera, & consequenter excludit omnem formidinem de opposito. *In obscuris*, oritur ex prudenti imperio voluntatis seipsam & intellectum determinantis ad assensum, sic ut proinde sit libera, & solum excludat formidinem actualem. Quando ista firmitas imperatur ex levi fundamento, non est certitudo, sed pertinacia, ut in hæreticis.

Actus Fidei est absolutè certus. Est de Fide, aut Fidei proximum, contra Abaillardum. Quoad *infallibilitatem*, est certior quovis assensu naturali quantumvis evidenti; Quia essentialiter nititur testimonio Dei reipsa existente summè infallibili. Unde hac certitudine æquat visionem beatam: & superat assensum naturalem nitentem divinâ revelatione reipsa existente: Hic enim, quantum est de se, potest elici ejus objecto non existente, adeoque esse falsus. Quoad *certitudinem adhæsionis*, certior est quovis assensu naturali elicito ab eodem homine, non æstimato tamquam Fidei: Quia est proportionata infallibilitati objecti formalis, quæ cum sit summa, exigit adhæsionem appretiativè majorem omni adhæsione fundata in evidentia naturali: Est tamen adhæsivè incertior *visione* beatifica per se infusa, & aliis supernaturalibus etiam formidandi potentiam excludentibus. Est nihilominus absolutè & spectata etiam ejus infallibilitate certior omni actu *naturali*, etiam (ut rectè August.) quo quis experitur se vivere: Illi enim Scripturæ *2. ad Cor. 10.* in captivitatem redigentes intellectum in obsequium Christi, & PP. Chrysost. & August. majorem tribuunt certitudinem, quam scientiæ & experientiæ quâ per sensus aliquid certò cognoscimus.

Cum per motiva credibilitatis proponatur objectum Fidei ut evidenter credibile propter Dei testimonium summè infallibile, potest voluntas *prudenter* imperare, assensum præcisè propter istud motivum, eique proportionatum, adeoque super omnia certum, & consequenter elicere assensum *certiorem* certitudine omnium motivorum credibilitatis collectivè, quippe quæ talem assensum suadent, & ad eum obligant. Unde intellectus per fidem adhæret firmius objecto credito, quam motivis credibilitatis, sic ut potius hæc negaret, quam illud, si stante Fide hoc esset possibile.

Neque excessus ille certitudinis supra certitudinem motivorum credibilitatis caret motivo credibilitatis: Quia hunc excessum persuadent, motiva credibilitatis, eo ipso, quo probant hic & nunc Dei testimonio *summè* infallibili debitum esse assensum summæ in adhærendo certitudinis.

Assensus Fidei non est formaliter discursivus. Ita plures ex consensu communiori D. Thomæ, aliorumque Doctorum, quibus favent communius S. Ambros. aliique Patres. Ratio, quia alioqui non esset certior, sed incertior, judicio naturali de bonitate consequentiæ, à qua bonitate consequentiæ ut à motivo partiali penderet, & acciperet suam certitudinem. Oppositum tamen est probabile: & spectata sola ratione forte probabilius: Cum enim assensus Fidei sit mediatus, adeoque discursus virtualis, non apparet, cur ei omnino repugnet ratio discursus formalis.

Dices, Inde sequitur quod certitudo assensus Fidei dependebit saltem partialiter à motivo merè naturali, scil. à bonitate consequentiæ juxta leges discursus naturalis, ac dialectici.

Resp. Sic non dependere à bonitate consequentiæ tamquam à partiali *motivo* assensus Fidei, sed solùm tamquam ab *applicatione* motivi, sive objecti formalis Fidei, scil. veracitatis, & revelationis divinæ, quæ per discursum & bonitatem consequentiæ objecto materiali ab intellectu applicantur.

Conclusio objectiva legitimè deducta ex *duabus præmissis revelatis* credi potest Fide divinâ, si nempe spectetur, non merè ut deducta, sed ut nititur revelatione &c. Unde talis conclusio sic deducta ex duabus præmissis revelatis, juxta *Scotum, Suarez,* & alios communius, est simpliciter de Fide. Quia cum identificetur realiter saltem inadæquatè præmissis revelatis & in iis contineatur, saltem confusè, est in iis sufficienter revelata, ut ex voluntatis imperio credatur

datur præcisè ut revelata. Hinc de fide est, conclusio hujus Syllogismi: Omnes Apostoli acceperunt Spiritum S. Matthæus fuit Apostolus; Ergo Matthæus accepit Spiritum sanctum.

Conclusio deducta ex universali revelata, & *subsumpta non revelata*, sed *metaphysicè*, aut *physicè certa*, est etiam de Fide. Quia quod revelatur de subjecto universim sumpto revelatur de quovis, quod sub sumitur sub illo, seu quod in eo continetur certò certitudine metaphysica aut physica. Hinc potest quis credere, infantem quem certò certitudine experimentali novit à se legitimè baptizatum, esse in gratia: se verò extra gratiam, si sibi conscius sit peccati mortalis non retractati. Ita *Suarez, Tannerus, Lugo*, aliique, Contra *Ariagam, Coninck*, aliosque.

Dices, Conclusio sequitur debiliorem partem antecedentis, quæ hic est propositio physicè tantùm certa.

Resp. Id intelligendum esse de conclusione quatenus deducta ex præmissis, non autem de conclusione tantùm materialiter spectata, & contenta in præmissis.

Deductam etiam ex universali revelatâ, & subsumpta solum certâ *certitudine magna morali*, esse Fide divinâ credibilem probabilius videtur. Quia certitudo magna moralis revelationem sufficienter proponit, ad inducendam credendi obligationem. Hinc, quia revelatum est, Filium Dei descendisse de cœlis pro omnibus hominibus, tenemur credere illud Symboli Nicæni: *Qui propter NOS homines & propter nostram salutem descendit de cœlis*: licet non sit revelatum nos existere, aut esse homines, sed solum certum certitudine magnâ morali, quæ est sufficiens applicatio revelationis ad inducendam obligationem credendi.

Ut si Deus revelaret, omnes urbes Italiæ intra annum evertendas, possemus Fide divina credere Romam tunc evertendam, eo quod certitudine magnâ morali constet eam esse urbem Italiæ. Ita *Tannerus, Amicus, Oviedo, Lugo*, alii communius, Contra *Molinam, Ariagam, Conink, &c.*

Adultus non potest Fide divina credere se esse justificatum per *susceptionem Sacramenti*: Quia de legitima ejus susceptione non potest habere certitudinem, id est, excludentem omnem formidinem prudentem de opposito, qualis requiritur de existentia revelationis ad prudens imperium assensus fidei, & ad obligationem credendi, ut docet *Lugo*, &c.

De propositione tantum *probabiliter revelata*, sive notitia tantùm probabili revelationis qualiter sentiendum, declarat Innocentius XI. referendo hanc inter prohibitas Prop. 21. *Assensus Fidei supernaturalis & utilis ad salutem stat cum notitia solum probabili revelationis; imò cum formidine quâ quis formidet, ne non sit locutus Deus.*

Actus Fidei *Iustificativæ* est supernaturalis, saltem *quoad modum* quo fit. Patet ex Scrip. *ad Philip.* vobis *donatum* est ut credatis: & *ex Tridentino*, si quis dixerit, sine *Spiritus sancti adjutorio* hominem credere posse sicut oportet ut justificetur, anathema sit.

Est etiam supernaturalis quoad *substantiam*, sic ut secundum suam entitatem superet omnem naturæ exigentiam activam & passivam. Ita *Sotus, Suar. & alii communius*, contra *Scotum, Cajet, & alios apud Ripaldam.*

Prob. ex Scrip. CC. & PP. docentibus absolute actum Fidei esse donum Dei, & superare vires naturæ. Ratio est, quod actus Fidei sit dispositio ad gratiam supernaturalem in substantia, cui proinde debet proportionari etiam in substantia ipse actus.

Pia affectio credendi elicitur à speciali habitu credulitatis, estque *entitativè supernaturalis*: uti & judicium *practicum prudentia* illam immediatè dirigens non tamen judicium *speculativum* de credibilitate. Quia illa pia affectio &c. ex *Conc. Arausicano art. 5.* est initium Fidei, adeoque donum gratiæ: non autem judicium istud speculativum, cum actum supernaturalem non dirigat, nisi remotè, & per accidens: unde potest absolutè judicium illud speculativum de credibilitate falsum esse.

CAPUT III.

De Fidei necessitate, habitu, infusione, subjecto, & de Hæresi, infidelitate, blasphemia.

DE *his ex parte in* Tomo I. Part. I. Cap. I. & sequentibus.

Fides Dei ut *existentis*, & quidem sub ratione unius primi principii, & ut *muneratoris*, est & semper fuit, necessaria necessitate medii, nec solum disjunctivè in re, vel in voto, ut Baptismus, sed in ipsa re, sive actu formali. 1. Quia non est in quo alio actu æquali aut perfectiori dici possit fides illa contineri virtualiter, aut eminenter. 2. Quia nullum est fundamentum illud dicendi de Fide illa, sicut de Baptismo, quem ex Scrip. & PP. constat posse suppleri per dilectionem, martyrium, &c. non autem potest sic aut alio modo suppleri fides illa Dei, & remuneratoris.

Dices, Non est cur antecedenter ad istam fidem non possit Deus cognosci sub ratione solius *causæ primæ*, & sic amari super omnia actu justificativo.

Resp. *Amorem Dei* super omnia non esse possibilem ante fidem Dei ut *remuneratoris*, non quidem absolutè, sed ex hypothesi præsentis providentiæ, de auxilio ad actum proximè justificativum non dando, nisi mediante hac Fide remuneratoris, ut Scriptura declarat *ad Hebr. 11.* &c.

Est quidem probabile, *fidem explicitam Incarnationis, & Trinitatis*, post Evangelium sufficienter promulgatum ut toto orbe obliget, necessariam esse necessitate medii: Probabilius est tamen apud plures illam solùm esse necessariam in re, vel in voto contento in Fide remuneratoris, & in voluntate credendi omnia ad salutem nostram revelata. Quia non apparet sufficiens fundamentum necessitatis universalis credendi mysteria captu & creditu adeò difficilia. 2. Quia possunt omnia Scrip. & PP. loca ei faventia explicari, vel de necessitate præcepti, vel de necessitate in re, aut in voto, contra eos qui asserunt necessitatem in re; vel de necessitate Fidei Christi, id est, ex merito Christi; vel de fide Christi implicitâ, vel explicita. 3. Quia ista fides de qua supra, multis est impossibilis, ut surdis, & mutis à nativitate, educatis inter Barbaros, & valdè stupidis. Ita docet *Sotus, Medina, Suarez, Coninck, Ripalda*, Contra *Lorcam, Malderum, Valentiam, Sanchez, Granadum, Tannerum, Amicum*, qui sustinent istorum mysteriorum fidem

necessariam esse necessitate medii: unde patet saltem ad securitatem illa esse inculcanda, cum hanc necessitatem si à parte rei subsit, probabilitas supplere non possit.

Credenda sunt necessariò *necessitate præcepti* mysteria Trinitatis, Incarnationis, & omnia in symbolo contenta, & quidem hæc sunt explicitè credenda. Unde est obligatio sciendi ista, & ex præcepto Ecclesiæ orationem Dominicam, præcepta Decalogi, Tria Sacramenta maximè necessaria ad salutem. De his *Confessarius*, & maximè Parochus interrogare debet pœnitentes, dum apparent valdè rudes, eosque instruere, aut instrui curare.

De Fide *externa:* Licitum est ex gravi causâ uti *veste infidelium propriâ*, eorumque distinctiva, modo non sint ex sua institutione, seu usu recepto, signa protestativa falsæ religionis: Uti etiam potest *Ecclesiasticus* uti veste laicorum, non ex intentione simulandi se esse Laicum, sed celandi se esse Ecclesiasticum: Quia hoc non est simulare quod non est, sed dissimulare quod est, in quo nihil est mendacii.

Inter Hæreticos licet tunc *vesci carnibus* ad occultandam suam religionem, quando hoc est necessarium ad vitanda gravia damna. Quia illud non est hæresim profiteri, nec Ecclesiæ præceptum obligat cum tanto incommodo: non tamen uti *cæremoniis* institutis ad professionem vel exercitium falsæ religionis, v. g. sumendo cœnam hæreticorum, assistendo eorum concionibus, quando princeps id imperat tamquam professionem falsæ religionis, &c. *De his aliisque plura practica & particularia in hoc Opere infra* Tomo II. Tract. VI.

Datur *habitus Fidei* per se infusus, qui est principium elicitivum assensus fidei, estque in intellectu, sicut habitus spei & charitatis in voluntate. Constat ex *Trid. Sess. 6. cap. 7.* ubi ait, in justificatione, hæc omnia simul infusa accipit homo, Fidem, Spem & Charitatem: Quæ non possunt intelligi de *actibus* Fidei, &c. Cum hi actus justificationem præcedant, ex Apost. ad *Heb. 9. & ad 1. Corinth. 13.* & ex communissimo DD. sensu, è quibus *Suarez, & Granadus* volunt esse de Fide. Et favet ratio, quia connaturalius est ut homo in viâ constituatur in actu primo sufficienti ad actus supernaturales & meritorios per dona permanentia, quàm per auxilia transeuntia: sicut in Patria elevatur anima ad Dei visionem per lumen gloriæ permanenter & habitualiter illi inhærens.

Ultra illum habitum *intellectualem*, à quo procedit immediatè actus Fidei, datur *in voluntate habitus piæ affectionis* per se infusus, ut actus Fidei fiat modo perfectiori & magis connaturali: Est autem iste habitus virtus specialis Fidei subserviens, distincta à studiositate & obedientiâ. Quia pro objecto formali habet specialem honestatem distinctam ab honestate, quam spectant aliæ virtutes, quæ relucet in eo, quod est intellectum suum *submittere primæ veritati*, aliquid, licet obscurè, revelanti. Non est illa virtus Theologica, cum non habeat aliquam Dei perfectionem pro objecto formali, sed virtus moralis Fidei subordinata, ejusque actum causans, non eum eliciendo, sed imperando ex pia & antecedente voluntatis imperantis affectione.

Habitus Fidei non infunditur *prius tempore*, quam habitus *Charitatis*. Favet *Trident.* docens in Justificatione hominis infidelis simul infundi fidem, spem, & Charitatem ubi istud *simul* significat simultatem tempore, ut indicat etiam istud in *justificatione*. Favet etiam S. Thomas, docens fidem & spem præcedere charitatem secundum actus, non secundum habitus: Unde cum alibi contrarium innuit, intelligendus est, uti & August. de Fide actuali. Ratio est, quod saltem in eo qui peccavit peccato infidelitatis, dispositio sufficiens ad habitum Fidei, quæ debet esse expulsiva mortalis peccati infidelitatis, sufficiat ad habitum charitatis, cum hic sufficiat ad expellendum omne peccatum mortale, quod solum charitati repugnat. Ita docet *Scotus, Bonaventura, Lugo, Ariaga, Ripalda,* Contra *Cajetanum, Sotum, Suarez, Valentiam, Vasquez*, quorum sententia probabilis censetur.

Fides habitualis est, vi præsentis providentiæ, *principium radicale resurrectionis spiritualis* à statu peccati; quæ ratio est cur potius conservetur in peccatore fideli, quàm spes & virtutes morales: Quia nempe Deus hominem necdum à se totaliter sive finaliter aversum pro sua bonitate noluit destituere intrinseco justificationis principio. Habitus etiam *piæ affectionis* credendi, quia est virtus Fidei subserviens, ad ejus actus saltem imperativè concurrens, cum habitu Fidei conservatur in peccatore, licet sine charitate non infundatur.

Angelus & Homo in prima sui creatione habuerunt fidem. Quia, cum essent viatores, debuerunt se disponere ad beatitudinem per actus Fidei, spei, &c. *Dæmones* & cæteri *damnati* non habent fidem propriè dictam; quæ dicit assensum, quo credens se submittit testimonio Dei, & in ejus obsequium captivat suum intellectum: cum enim eis desint auxilia ad hujusmodi actus, habitus eorum actuum productivus in eis esset superfluus. Habent tamen aliquam speciem *Fidei naturalis* ortæ ex evidentiâ motivorum credibilitatis, de qua intellige, Dæmones credunt & contremiscunt. *Iacob. 2. v. 19.*

Habent fidem justi in *Purgatorio*, cum adhuc certo modo sint viatores, quibus proprium est ambulare per fidem ex *Apost. 2. ad Corinth. 5.* Non tamen *Beati in cœlo*, ubi ex *Apost. 1. ad Cor. 3.* remanet sola charitas, ut interpretantur Patres. Ratio est, quod imperfectio obscuritatis & formidinis Fidei propriè dedeceat statum beatificum.

Dices, Apost. ad Hebr. 11. dicit; sine Fide impossibile est placere Deo: & Patres subinde lumen gloriæ fidem vocant.

Resp. Apost. ibi loqui de viatoribus, qui vi præsentis providentiæ non possunt se ad gratiam & salutem disponere nisi per fidem. Patres autem lumen gloriæ subinde vocant fidem, sumendo fidem latè, pro quavis cognitione infallibili conjuncta cum firmissima adhæsione, qualem habent in cœlo Beati.

Fides habitualis supernaturalis, de lege ordinariâ, non potest esse in *hæretico formaliter*. Patet 1. ex Apost. *1. Tim. 1. v. 19.* ubi de Hymenæo errante in unico articulo fidei dicit, illum *à Fide naufragasse*, id est, juxta *Chrys.* totum Fidei habitum perdidisse. Patet 2. ex Trident. *Sess. 6. c. 5.* ubi ait: infidelitate fides amittitur. 3. Ex August. *Enchir. c. 5.* docente Hæreticos nomine tenus in Christum credere. *Peccatum infidelitatis* expellit etiam *habitum piæ affectionis credendi*, quę est pars Fidei sumptę moraliter, ut est libera & meritoria, & per quam præcipuè à voluntate imperante dependet: pertinacia enim hæretica, & formalis, cum pia credendi affectione simul non consistit.

Dices,

Dices, Hæreticus non rejicit infallibilitatem divinæ revelationis, sed tantum negat illam existere in articulo particulari: ergo non caret pia affectione erga auctoritatem divinam.

Resp. Etsi *hæreticus* non neget infallibilitatem divinæ revelationis, sed solum ejus existentiam de articulo à se rejecto, eoipso tamen, quo negat hoc particulare objectum esse *revelatum*, *præsuppositâ ejus sufficienti propositione*, ut revelati, est injurius divinæ Auctoritati. Quia revelationi sufficienter sibi propositæ non vult deferre cultum intellectualem supremum illi ratione suæ omnimodæ infallibilitatis summo jure debitum.

HÆRESIS propria & Fidei repugnans est, *Error & pertinax*, & contra fidem in profitente Christianismum: Hinc tenens veritatem Fidei putans esse contrariam doctrinæ Ecclesiæ, aut cum voluntate non dissentiendi, errori, licet oppositum definiretur, ibi præcisè sistendo, non est propriè hæreticus: Quia sic non habet judicium erroneum contra Fidem. Pertinacia illa ad hæresim requisita ex S. August. *Epist. 12.* est formale constitutivum hæresis, cujus materiale est error, & rectè definitur, obstinata voluntas non assentiendi revelatis ut talibus sufficienter propositis. Dissentiens *revelationi privatæ*, est infidelis, & quidem infidelitate fidem pellente, non tamen hæreticus strictè, Quia non rejicit revelationem publicam, sive, ab Ecclesia propositam, ideoque subjectus non est pœnis hæreticorum.

Probabilius videtur errantem in Fide ex *ignorantia vincibili* esse formaliter hæreticum, utpote ex neglectu imputabili &c. ut diximus supra *Tomo 1. pag. 16.* Oppositam tamen sententiam, quæ est benignior, probabiliter docet *Lugo* cum variis. Quia etsi talis habeat errorem culpabilem, illum non teneret nisi opinaretur non esse difformem doctrinæ Ecclesiæ, quam pio credendi affectu in omnibus vult amplecti, & ideo affectat eam in quibusdam ignorare, ne cogatur suum errorem aut quodpiam vitium deserere. Unde in eo non patet ista pertinacia sine qua hæresis stare nequit. Ita *Durandus*, *Bannez*, *Suarez*, *Lugo*, Contra *Sotum*, *Lorcam*, *Sairum*, *Canum*, qui sic opponunt.

In aliis materiis peccatum ex ignorantia culpabili est ejusdem speciei cum peccato ex certa scientia commisso. Ergo etiam in materia Fidei.

Resp. alii, disparitatem esse, quod ignorantia, etsi graviter culpabilis, tollat ab errore in materia Fidei *pertinaciam*, & negationem formalem infallibilitatis Dei aut Ecclesiæ, quibus error constituitur in esse hæresis, fidemque expellens: At verò ab actu in alia materia gravi non tollit voluntarium, adeoque nec malitiam gravem, quâ quodvis mortale pellit charitatem, quæ est cuivis mortali opposita in quavis materia.

Dubium retinens circa mysterium *sufficienter propositum* ut revelatum, sive positivè judicando non esse certum, sive negativè circa illud metu errandi suspendendo assensum, est formaliter hæreticus. Quia vel formaliter per actum positivum, vel æquivalenter per suspensionem assensus judicat divinam revelationem, vel Ecclesiæ propositionem non esse infallibilem. Idem dicendum, de eo, qui circa ejusmodi articulum *opinatur* opinione formidolosâ, non e opinante opinione solum formidolosâ permissivè, sic enim infallibilitatem non negat. Ita *D. Thomas*, *Cajet. Suarez &c.* & videtur certum ex *cap. 1. de hæret.* ubi dicitur, *Dubitans de Fide est infidelis.*

In materia Fidei per *Propositionum censuram*, alia dicitur propositio *hæretica formaliter*, quæ opponitur revelationi aliquo modo notæ, alia *materialiter*, quæ opponitur revelationi ignotæ; alia *erronea & hæresi proxima*, quæ opponitur propositioni certæ certitudine Theologicâ; alia *hæresim sapiens*, quæ ex circumstantiis præbet occasionem suspicandi, quod proferatur sensu hæretico; alia *scandalosa*, quæ præbet occasionem sinistrè agendi aut sentiendi; *temeraria*, quâ temerè asseritur ut certum: quod est valdè dubium, vel contra; *impia*, quæ probabilitate carens fidelium pietati detrahit.

INFIDELITAS propriè dicta, nempe Deo aut Ecclesiæ negans infallibilitatem, & consequenter absolutè repugnans Fidei actuali, est maximum peccatum, quoad nocumentum: Quia tollit radicem omnis justitiæ, nempe fidem; non maximum quoad malitiam, cum eo gravius sit odium Dei. *Triplex* est infidelitas nempe *Paganismus*, quo doctrina Fidei totaliter rejicitur. *Judaismus*, quo admittitur in figurâ, seu ut est in veteri testamento, & rejicitur in veritate: & *Hæresis*, qua admittitur in figura, in veritate autem partim rejicitur, partim admittitur. *Apostasia* est defectio à Fide quæ præsupponitur suscepta per baptismum Ecclesiæ.

Ad fidem vi cogere non licet *Infideles* Ecclesiæ aut Christianis Principibus *non subjectos* temporaliter. Est S. Thomæ, & aliorum communis ex Apost. *1. ad Cor. 5.* quid mihi de iis, qui foris sunt: quem locum Chrysost. Augustin. & cum iis Trident. *Sess. 14. cap. 4.* intelligunt ad nostrum sensum: Ratio est, quod Fidei susceptio, ejusque per Sacramenta professio debeat esse voluntaria, alioqui esset ficta & sacrilega. Unde ad eam cogere esset indirectè causare sacrilegia. Aliud est de *Hæreticis*, qui possunt cogi ad id, quod in baptismo promiserunt, habendo se permissivè ad mala inde fortassis per accidens secutura: de his intelligi potest illud *Luc. 14.* Compelle intrare; vel de compulsione ex prædicationis Evangelicæ vi sive efficaciâ.

Imò etsi infideles Christianis Principibus temporaliter subjecti sint, ad fidem suscipiendam vi cogi non posse docent plures cum *D. Thoma*, contra *Scotum*, &c. Quia cum foris sint, ex Apost. & Trident. supra, Ecclesia in eos nullam habet potestatem: illa verò, quam habent Principes sæculares, est merè politicâ, adeoque non se extendit ad supernaturalia. Hinc Conc. Toletanum prohibet ne tales ad fidem cogantur, quod non faceret, saltem generaliter, si id per se & directè licitum foret. Potest *Princeps* cogere suos subditos ad servandam *legem naturæ*, quatenus conducit ad commune bonum Reipublicæ, non quatenus conducit ad ipsorum salutem, cujus ipsis invitis procurandæ Principibus non ostenditur potestas à Deo data. Possunt tamen *indirectè* ad fidem inducere, verbi gratia, justis tributis illos gravando, ad audiendum doctrinam sacram convocando, aut domicilium in certa quadam ditione illis non concedendo nisi velint prædicationi aliquando interesse. Ita *Valentia* contra *Majorem*.

Dices, jure divino ipsi infideles tenentur fidem in Deum & Christum suscipere. Ergo possunt compelli ad id quod tenentur.

Resp.neg.conseq. Quia Principis temporalis non est compellere ad supernaturalia, cum hæc non debeantur Principi, sed Deo, qui non reperitur in hoc talem sui juris executionem illis demandasse.

Jus naturæ prohibet *Libros hæreticorum*, iis quibus essent occasio ruinæ, ut rudioribus, quibus annumerat Sylvius unius aut alterius anni Theologiæ auditores. Jus verò Ecclesiasticum in Bulla Cœnæ omnibus etiam DD. Episcopis, & Cardinalibus eos prohibet, idque sub pœna excommunicationis; à quâ tamen, & à gravi peccato excusat parvitas materiæ, sive ejusmodi libros exiguo tempore apud se retinendo, sive in iis paucas lineas legendo. In Germania ubi multi sunt hæretici viro docto aliquando non esse illicitum illorum libros legere ad refutationem tradit *Layman. De his plura infra* Tomi II. Tract. VI.

Blasphemia est verbum contumeliæ in Deum, vel in Sanctos sic ut redundet in Deum. Consistit ut hæresis in actu intellectus supponente pravum voluntatis affectum formalem aut virtualem Deum inhonorandi, à quo imperatur, & consummatur accidentaliter verbis, aliisque signis externis. *Enuntiativa* seu hæreticalis blasphemia fit 1. Deo aliquid tribuendo, quod ipsi non convenit. 2. Illi negando, quod illi convenit. 3. Tribuendo creaturæ, quod Deo proprium est. Enuntiativa *duplicem* continet malitiam moralem, scil. contra fidem, & contra religionem. *Simplex* unicam, & fit imperativè, optativè, irrisoriè, Christum, ejusve mortem nominando irreverenter v. g. in rixa, aut vehementi iracundia.

Non potest autem esse formalis blasphemia, nisi intellectus advertat ad verba quæ proferuntur.

Virtuti Fidei *opponitur* etiam *Apostasia* quæ est defectio voluntaria à fidei veritate, uti & obstinatio & cæcitas mentis, quæ solet à passionum perturbatione provenire.

Dona autem intellectualia Fidei, dictis contraria, sunt, sapientia, intellectus, scientia, consilium, quæ etiam Spiritus sancti dona nuncupantur. *De blasphemia &c. plura practica infra* Part. III. Tract. V. cap. II.

DE SPE THEOLOGICA.

CAPUT UNICUM.

De Spei natura, objecto, peccatis oppositis, illius præcepto, habitu, necessitate.

Quomodo *actus spei per se, & ex suo objecto, & sine amore sit bonus & meritorius, tractatur in hoc opere infra* Tomo II. Part. III. Tract. I. Quæst. XXI. & seq. *de Attritione, Spe, Amore &c.*

Spes Theologica definitur, desiderium efficax boni supernaturalis, absentis, ardui, & probabiliter obtinendi. Huic respondet Spes *habitualis*, sive, habitus infusus per modum principii ad eliciendos actus Spei prædictos.

Materiale objectum principale Spei Theologicæ est Beatitudo sumpta completè pro complexo ex objectiva & formali, Deo scilicet, & ejus possessione, sic ut ille sit principale, hæc minus principale. Patet ex Scrip. 1. Tit. 2. Exspectantes adventum gloriæ Dei: Ex August. dicente, præmium virtutis erit ipse Deus.

Spei *materiale objectum adæquatum* complectitur omnia sive supernaturalia, sive naturalia, quæ ad beatitudinem conducunt ad eamque obtinendam à Deo ordinatè peti, & meritò expectari possunt, qualia sunt, juxta *S. Augustin.* omnia contenta in oratione Dominicâ: unde Beatitudo est objectum primarium, cætera pertinent ad secundarium, juxta illud *Matth. 9.* quærite primùm regnum Dei.

Spes est *virtus Theologica*: quia immediatè attingit Deum ut objectum principale, ejusque visionem ut minus principale, & ut applicationem principalis. Sic fides Theologica respicit ut formale objectum principale primam veritatem, ut minus principale revelationem exterius debitè propositam.

Bonitas Dei respectiva ad creaturas est objectum *formale* Spei, ut est desiderium tendens in Deum ut nobis bonum; cum ut sic pertineat ad amorem concupiscentiæ, qui ex essentiâ suâ respicit objectum ut amanti bonum, non ut bonum in se, in quo etiam à charitate, sive amore benevolentiæ distinguitur.

Amor concupiscentiæ inclusus in Spe, spectat quidem ad quemdam amorem proprium, cum per illum sperans sibi velit suum bonum proprium & quidem summum; non tamen est vitiosus, sed ordinatissimus. Quia per illum homo se in actu exercito refert ad Deum, ut finem ultimum in eoque sistit. Neque est amor naturalis, quia per illum sperans amat seipsum non ut contentum intra limites naturæ, sed ut evectum ad finem supernaturalem, idque ex directione Fidei divinæ, & ex motione gratiæ supernaturalis ad illum finem impellentis.

Sicut nobis *incerta* est salus nostra, ita eâ ex parte *effectivè* defectibilis est Spes nostra: Hæc tamen est *certissima affectivè*, sicut fides nostra *cognitivè*: Quia sicut hæc nititur testimonio Dei summè infallibili, ita illa nititur virtute Dei auxiliatrice infinitè efficaci per promissionem summè fidelem nobis addictâ: quod sufficit ad medii, & Spei nostræ certitudinem, licet non ad infallibilitatem eventus, sive gloriæ æternæ.

DESPERATIO Spei opponitur per defectum, *Præsumptio* per excessum: hæc consistit in immoderantiâ Spei, qua quis inordinatè innititur, vel propriæ virtuti, præsumens obtinere beatitudinem viribus naturæ, vel divinæ misericordiæ, præsumens eam obtinere sine bonis operibus. *Desperatio* consistit in dejectione animi adversantis beatitudinem, ut consequentiam ob ejus impossibilitatem, aut nimiam difficultatem, ad eam perveniendi.

Desperatio censetur *majus peccatum*, quàm *præsumptio*. Quia divinæ bonitati minorem injuriam facit, qui sperat aliquid quod sperare non debet, quod fit per præsumptionem, quam qui non vult sperare id quod ab ea sperare deberet, uti patet in exemplo optimi Principis, cui per talem desperationem major injuria irrogatur.

Habitus Spei expellitur, 1. Peccato infidelitatis fidem destruentis. 2. Per peccatum mortale desperationis, quod Spei, ejusque objecto formali directè opponitur. 3. Per actus odii & contemptus beatitudinis, aliosque similes Spei oppositos: non tamen per præsumptionem nullâ infidelitate permixtam, nec per alia mortalia quæ objectum formale Spei non destruunt.

Damnatio sua absoluta non potest *revelari homini viatori de lege ordinariâ*, sic nempe ut revelationē credat, ejusque recordetur dum sperandum est. Quia Deus vi præsen-

præſentis providentiæ vult omnes homines, quamdiu ſunt in viâ Spe præmii æterni excitare ad virtutem, & peccatores Spe veniæ ad pœnitentiam. Atqui is, cui facta eſſet ſuæ damnationis revelatio, habens ſe antecedenter ad ejus deliberationes, non poſſet iſta Spe excitari, ergo &c.

Dices, Revelationes ſuæ damnationis fuerunt Judæ & aliis in Scripturis factæ.

Reſp. illas vel ſolùm fuiſſe comminatorias, vel non creditas ab iis ad quos pertinebant; ſicut ab Antichriſto revelationes factæ in Scripturis de illius damnatione non credentur.

De potentia tamen abſoluta non repugnat etiam juſto ſic revelari ſuam damnationem. 1. Quia nulla eſt repugnantia in tali revelatione ſecundum ſe, nec etiam reſpectu Dei, cum non ſit mala intrinſecè, nec ullius mali moralis cauſativa, niſi per accidens ex malitia hominis: nec impeditiva ullius boni, ad cujus omiſſionem non poſſit Deus habere ſe permiſſivè. 2. Quia poteſt revelare omnia ſibi nota, adeoque negationem gratiæ ad reſurgendum, ſi peccet. Neque talis revelatio eſſet juſto pœna propter culpam inflicta, ſed mera pœnalitas ſupponens præviſionem culpæ finaliter & liberè ponendæ. Ita cum *D. Thoma, Vaſquez, Lugo, Oviedo, & alii communiter.*

Suppoſitâ revelatione damnationis antecedenter habente licita eſſet *deſperatio negativa*, ſeu Spei omiſſio; Quia Spes reddita eſſet impoſſibilis: eo enim caſu beatitudo cognoſceretur eſſe impoſſibilis impoſſibilitate conſequente, & certò non futura, adeoque non poſſet repræſentari ut poſſibilis & probabiliter futura, quod tamen neceſſariò requiritur, ut aliquid poſſit eſſe objectum Spei. Ita cum *D. Thoma & communi Suarez, Malderus, Amicus, Oviedo, Coninck,* &c.

Juxta aliquos eo caſu etiam licita eſſet *aliqua deſperatio poſitiva* v. gr. volitio ceſſandi à proſecutione beatitudinis ex dejectione animi propter certam ejus non futuritionem: Quia hæc volitio tunc nullo modo eſſet injurioſa Deo, ut eſſet deſperatio importans odium beatitudinis, ejuſve contemptum, quæ eſt intrinſecè mala. Ita contra *Suarez* docet *Turrianus, Coninck, aliique.*

Effectus ex Habitu Spei, ſunt 1. Deſiderium beatitudinis tanquam ipſius actus primarius. 2. Amor & complacentia in ea ſperata. 3. Gaudium de illa obtenta. *Dirigitur* ſpes 1. actibus fidei de beatitudine nobis ſummè bona, de infinita Dei miſericordia, & de ejus auxiliis numquam defuturis. 2. Teſtimonio bonæ conſcientiæ de peccato mortali numquam, aut à pluribus annis ſinceræ converſionis ad Deum, non admiſſo ſcienter & deliberatè: hoc teſtimonio maximè roboratur Spes, & morali certitudine firmatur. 3. Actu prudentiæ de neceſſitate aut honeſtate hic & nunc ſperandi, & quod certò ſalvabor ſi cooperer gratiæ divinæ.

Remanet Spes in peccatoribus, qui non admiſerunt peccata Spei oppoſita, ut eſt deſperatio. Manet etiam in animabus *Purgatorii*, cum beatitudinem magno deſiderio expectent per iſtius pœnæ tolerantiam. Remanet quoque in *Beatis* quoad habitum, & varios actus ab illo procedentes. Quia licet non poſſint ſi ſperare beatitudinem, utpote jam certò poſſeſſam, poſſunt tamen elicere actus amoris Dei ſibi boni, gratulationis & gaudii de beatitudine obtenta, & actus beatitudinis pro aliis viatoribus ſperandæ, quo fit ut habitus Spei non poſſit dici in Beatis otioſus.

DE CHARITATE THEOLOG.

CAPUT I.

De Charitatis naturâ, objecto formali in via & patria, incremento, decremento, & amiſſione.

D*E hac Charitate, ejuſque Præcepto, in hoc Opere agitur præcipuè* in Tomo II. Part. III. Tract. 5. Cap. 1. & ſeq. *Item, ubi tractatur de Attritione* Part. *III.* Tract. 1. Quæſt. 21. & ſeq. Pauca hic ad totius materiæ Complementum reſtant adjicienda.

Definitur *CHARITAS ACTUALIS*, amor amicitiæ, quo Deus propter ſe diligitur ſuper omne bonum, quod non eſt Deus, hoc eſt, Deo propter ſe bonum velle. Hoc quoad bona Deo extrinſeca maximè à nobis fit ſubmiſſione voluntatis noſtræ voluntati Divinæ aliquid præcipienti, aut conſulenti. Differt à Spe quod per hanc Deum nobis concupiſcimus in hoc ſiſtendo, ſecus in Charitate Deum diligimus propter ſeipſum.

Triplex eſt amor Dei ſuper omnia, ſive appretiativè ſummus: *Primus* appretiat Deum ſuper omnia ipſi graviter diſplicentia; *Secundus* ſuper omnia ipſi venialiter diſplicentia; *Tertius* ſuper omnia ipſi minus placentia. Primus amoris gradus excludit peccatum mortale, ſecundus etiam veniale, tertius omnem imperfectionem deliberatam, & hic ceteris eſt perfectior in quantum Deum ſuper *plura* excellentius appretiat.

Primus tantum gradus, ſive modus Deum amandi ſuper omnia, eſt *Præcepti* ſuô tempore obligantis ſub mortali, ac proinde eſt ad ſalutem neceſſarius & ſufficiens. Tertius eſt *Conſilii* uti & ſecundus: quamvis enim ſit præcepti vitare omnia venialia: non eſt tamen præcepti illa vitare ex motivo Charitatis; cum vitari poſſint ex motivo aliarum virtutum, ut obedientiæ, timoris, juſtitiæ &c.

Charitas HABITUALIS, eſt habitus à Deo infuſus, gratiæ ſanctificanti inſeparabiliter annexus actuum amoris, jam explicatorum, elicitivus: quia habitus ille Charitatis habet ſe per modum principii reſpectu actualis dilectionis.

Deus etiam amat homines *amore amicitiæ*. Quia licet ipſis velit bona non propter ipſos ibi ſiſtendo, ſed propter ſe ut finem ultimum: ea tamen non vult propter ſuam, ſed propter ipſorum utilitatem. Quod ſufficit ad amorem amicitiæ, cui non repugnat relatio ad Deum ut finem ultimum: alioqui omnis amor amicitiæ erga creaturam eſſet inordinatus, cum & hic ut perfectus ſit ulterius in finem ultimum referatur.

Charitas habitualis *non eſt Spiritus Sanctus*, ut voluit Magiſter ſentent. ſed *Donum* Spiritus Sancti, ut patet ex Scrip. *1. Cor. 13. Rom. 5.* ex CC. & PP. præſertim Auguſt. de *Spir. & litt. c. 32.* ubi ait, Charitas Dei dicta eſt diffundi in cordibus noſtris, non quâ nos diligit, ſed quâ nos facit dilectores ſuos.

Non ſola bonitas, ſed *ſingulæ Dei perfectiones intrinſecæ*, abſtrahendo ab aliis, poſſunt eſſe objectum formale actus Charitatis juſtificativi. Cum enim ſingulæ ſint infinitæ, poteſt Deus propter ſingulas ut ab aliis præci-

præcisas amari super omnia amore supernaturali efficaciter excludente omnem affectum ad quodvis peccatum mortale, v.g. dum amatur præcise propter solam infinitam sapientiam, aut justitiam. Ita *Ariaga, & Oviedo*, contra *Gasparem Hurtadum* volentem amari debere propter omnes perfectiones nullâ omissâ, sed immeritò, cum amor ille sit in suo genere perfectissimus, quamvis non in omni genere. Datur enim amor alius alio perfectior etiam specificè, propter tendentiam essentialem ad plures aut pauciores Dei perfectiones quibus simul ad amandum movemur. Per *beneficia* divina ad illius amorem movemur tantum ut motivum extrinsecum, quod ad perfectiones Dei intrinsecas percipiendas deducit.

Non repugnat Deum esse objectum formale dilectionis *supernaturalis* ut est auctor bonorum *naturalium*: & amoris *naturalis*, ut est auctor bonorum *supernaturalium*. Quia utraque perfectio, quâ nempe est auctor naturalium, & quâ est auctor supernaturalium est Deo intrinseca, adeoque infinita & supernaturalis, & utraque potest proponi cognitione naturali, & supernaturali: Ergo utraque potest amari propter se amore proportionato cognitioni, quâ proponitur: adeoque naturali & supernaturali. Et quidem quod amore naturali, patet, Quia nulla fingi potest probabilis ratio cur voluntas viribus naturæ non possit amare super omnia perfectionem sibi propositam ut super omnia amabilem. Ita *Ariaga*, *Oviedo*, *Coninck*, *Ripalda*, *Lugo*, *cum Scoto & Gabriele* apud Ripaldam, contra *Cajetanum*, *Bannez*, *Suarem*, *Ruiz*, *&c.*

Neque ideo *Bajus prop. 35.* est damnatus, Quia docuit amorem Dei ut auctoris naturæ posse esse supernaturalem: sed quia docuit non posse esse naturalem: adeoque amorem Dei naturalem esse omnino impossibilem, ut fusius Ripalda, aliique.

Charitas actualis *Patriæ* differt à Charitate actuali *Viæ* etiam quoad *substantiam*. Ita S. Augustinus dum ait *dilectionem Dei in alterâ vitâ fore incomparabiliter majorem illâ, quæ nunc est: fore longè supra quam petimus & intelligimus:* quæ indicant majorem perfectionem non solum intensivam, ut vult *Lorca*, sed substantialem & specificam. Ita *Scotus*, *Gabriel*, *Cajetanus*, *Capreolus*, *Ariaga*, *Coninc.* *Amicus*, *Lugo*, Contra *Bonavent.* *Durandum*, *Suarez*, *Vasquez*, *Turrianum*, *Oviedum.*

Neque obstat, quod *Charitas Habitualis* sit eadem specie & numero in viâ & in patriâ: Quia cum hæc sit proprietas coæva gratiæ Sanctificantis, quam constat esse omnino eamdem in via & in patria, idem dicendum est de Charitate habituali, quæ cum det simpliciter posse, adeoque habeat se instar potentiæ, potest producere in patriâ actus specie diversos ab iis, quos producit in via. Adde, quod etiam in via eliciat actus specie diversos, nempe aliquos nitentes ut motivo formali sola Dei sapientia, alios sola ejus potentia, ut supra dictum est.

Homo justus, sive, in statu gratiæ, per *quosvis actus* virtutum infusarum etiam meretur physicum gratiæ, & *Charitatis augmentum.* Cum enim jus ad gloriam immediatè fundetur in gratia, quæ ideo ex Scrip. & PP. est Semen gloriæ, non potest justus de lege Ordinaria mereri jus ad Physicum gloriæ augmentum, nisi mereatur simile augmentum gratiæ, & consequenter Charitatis, quæ est illi inseparabiliter annexa, ut docet *D. Thomas*, vel à gratia illa non distinguitur, ut vult *Scotus*.

Confertur autem istud gratiæ & Charitatis augmentum illo ipso instanti, quo elicitur actus meritorius: Hoc clarè significat Trid. dum ait *Sess. 6. cap. 10.* Justi de die in diem in justitiâ bonis operibus crescunt, & magis justificantur. Nec aliunde assignari potest ulla probabilis ratio dilationis istius augmenti gratiæ, & Charitatis habitualis.

Continuatio actus meritorii auget ejus meritum, minus tamen, quam ejus repetitio, quæ importat novam libertatis & virtutis applicationem. Unde non sequitur quod actus bonus continuatus per horam constantem infinitis partibus proportionalibus, sit æquè aut magis meritorius, quam forent infinitæ repetitiones instantaneæ ejusdem actus, ut objiciunt adversarii, qui eandem incurrunt difficultatem in augmento pœnæ æternæ, quam volunt crescere per continuationem actus mali, item in continuatione actus boni per aliquod tempus crescentis in intensione. Cæterùm quamvis actus naturales physicè causent intensionem suorum habituum, supernaturales illam causant tantum meritoriè.

Cum augmento Gratiæ & Charitatis augentur *cætera virtutes infusa*, quæ sunt inseparabiles gratiæ proprietates, sicut Charitas, adeoque eam comitantur quoad infusionem, conservationem, & augmentationem, uti fit in Charitate. Idem ex Tridentino *Sess. 6. cap. 10.* dicendum est de fide, & spe, quæ etiam sunt proprietates gratiæ numquam existentis sine illis, licet hæ sine illa per accidens subinde sint in peccatore. Ita *Suarez*, *Coninc*, *Ripalda* Disputat. 128. Sect. 6. Contra *Vasquez*, *Turrianum*, *Malderum*, qui volunt habitum fidei, & spei tantùm crescere per actus proprios, cujus contrarium colligi potest ex Tridentino *Sess. 6. cap. 10.*

Charitas habitualis cujusvis *Beati* v.gr. infantis à baptismo mortui, non excedit *intensione* charitatem cujuslibet *viatoris*, sed subinde exceditur, v.gr. dicti infantis exceditur à Charitate habituali S. Petri in via. Aliàs enim sequeretur maximam partem gloriæ non esse coronam Justitiæ, sed donum gratuitum, quod videtur repugnare his verbis Matth. *6. tunc reddet unicuique secundum opera sua.* Unde probabilius est Beatos non habere intensiorem gratiam & Charitatem in patria, quam habuerint in via. Ita *Suarez*, *Azorius*, *Granadus*, *Malderus* &c. Contra *Lorcam*, *Tannerum*, *aliosque*.

Charitas actualis Beatorum in patria est ordinariè in *eodem homine intensior*, quam fuerit in via, non tamen semper. Prima pars patet, Quia Beatus in patriâ semper operatur ex tota latitudine sui habitus, qui cum augeatur per actus omnium virtutum, ordinariè est intensior actu intensissimo, quem elicuit in via, 2. Pars probatur ex eo quod actus Charitatis non mereatur habitum gratiæ tot gradibus intensum, quot constat ipse actus. Ita *Suarez*, *Coninck*, *aliique*.

Gratia & Charitas habitualis non potest de lege ordinaria *directè diminui*. Non enim per mortalia, Quia illam totaliter destruunt neque per venialia multiplicata, Quia alioqui possent ita multiplicari ut illam totaliter destruant, atque ita fieri mortalia, quod repugnat. Ita cum *D. Thoma* docet sententia communis, contra *Altissidorensem*, *paucosque*.

Venialia tamen minuunt gratiam *indirectè*: 1. Quatenus removent, abundantiam gratiarum actualium à mortali

mortali præservantium, & impediunt frequentiam ac fervorem Charitatis: 2. Quatenus intendunt habitus pravos inclinantes ad malum: atque ita disponunt ad mortale, juxta illud *Eccl. 19.* Qui spernit modica paulatim decidet: Hoc solùm volunt August. aliique PP. dum dicunt, multa peccata levia facere unum grande, id est, disponendo ad peccatum grave ex causis jam dictis.

Certum est contra Jovin. & Calvinum *charitatem* in viâ amitti posse per peccatum mortale, quo perditur Gratia. Patet ex Script. *Ezech. 18.* cum averterit se justus &c. morietur: & ex Trid. *Sess. 2. can. 30.* Ratio est, quod Gratia & Charitas habitualis per se immediatè non firment in bono, nec habeant sibi infallibiliter annexa auxilia ad vitationem peccati mortalis efficacia.

Nec refert quod dicatur *Joannis 3.* Natus ex Deo non potest peccare, scilicet in sensu composito, & sequendo motionem Charitatis, secus in sensu diviso. Quando S. Augustinus aliique PP. dicunt Charitatem, quæ deseri potest non esse veram, solum volunt non esse veram comparativè ad firmam & constantem Charitatem. Sicut amicitia facilè mutabilis dici solet non esse vera amicitia.

Quæres, An actus Charitatis possit consistere cum motivo aliarum virtutum moralium circa idem objectum?

Resp. affirm. ut cum idem opus fit ex Dei amore, & simul ex motivo misericordiæ, obedientiæ, aut justitiæ: quia hæc motiva suam etiam habent propriam honestatem, imo dum in eodem actu cum motivo amoris concurrunt, illius meritum adaugent.

CAPUT II.

De Præcepto Charitatis Dei, Proximi, Correctione fraterna, Bello, duello & scandalo.

PRæceptum AFFIRMATIVUM *Charitatis* non obligat sub mortali, imo nec sub veniali, ut statim primò instanti usus rationis, etiam sumpto moraliter pro spatio aliquot horarum, eliciatur amor Dei super omnia. Quia est moraliter impossibile, ut tunc habeatur sufficiens Dei notitia ad tam sublimem ejus amorem: Obligat tamen & quidem per se, ut habitâ tali notitiâ non differatur diu v. gr. ultra annum integrum.

De hoc Præcepto fusius agitur hujus Operis Tomo II. Part. II. Tract. 5. cap. 1. *infra.*

ORDO Charitatis requirit, ut nos omnibus aliis præferamus in iis quæ pertinent ad observantiam mandatorum, nostram sanctificationem, & salutem. Unde non licet admittere unum veniale quantumvis leve, pro obtinendo quantovis bono, aut impediendo quantovis malo: Quia, cum veniale quovis casu sit intrinsecè malum, & à Deo nobis prohibitum, non potest esse medium quod à nobis honestè ad ullum finem eligi possit, cum nullus finis possit honestare illud quod per se est inhonestum.

Possumus, non tamen tenemur, præferre *salutem* proximi propriæ *perfectioni*, & juxta *Vekenum*, liberationi nostræ à pœnis Purgatorii. Ratio est, quod procuratio majoris perfectionis non sit præcepti, sed consilii, adeoque possit licitè omitti, & ejus omissio ad bonum finem referri tamquam medium ex se non malum.

CORRECTIO FRATERNA ordinatur ad bonum correcti: differt à *judiciali* pertinente ad justitiam vindicativam, in eo quod hæc spectet bonum communitatis, illa bonum delinquentis, qui ex Charitate corrigitur. Est illa præcepti subinde graviter obligantis etiam subditum respectu Prælati, & Peccatorem ad sui ipsius correctionem: ut cum non potest aliter proximus efficaciter corrigi in re magni momenti, præsertim vergentis ad communitatis damnum aliquod grave ab illius malo exemplo.

Conditiones hæ requiruntur, ut præceptum correctionis *obliget*, 1. Moralis certitudo delicti ab alio commissi. 2. Probabilis spes fructus prævalens justo metui incommodorum ex ea monitione orientium. Quæ conditiones cum sæpe deficiant, rarò ii qui nullam habent superioritatem obligantur saltem graviter ad correctionem, ad quam faciendam sæpe obligantur Superiores, etiam subinde de veniali, ex quo nasci potest grave damnum communitatis, & de peccatis ex ignorantia vincibili, & invincibili admissis: Quia etiam hæc possint vergere in grave damnum communitatis.

Ordo correctionis præscriptus *Matth. 10.* ut prius privatim moneatur delinquens, quam deferatur ad Superiorem, est præcepti per se graviter obligantis. Quia Charitas & Justitia exigit ut non infametur proximus sine necessitate: subinde tamen per accidens inverti potest & debet iste ordo, ut quando aliter vitari non possunt gravia damna & scandala: aut quando Religiosus, uti in Societate, in hoc jure suo cessit.

Hujus constitutionis in Societate justitiam olim impugnarunt *Lorca* aliique perpauci, sed eam tuentur ut olim *Bonaventura*, recentiores communissimè, & quidem ita ut *Duvallius*, & alii negativam censeant esse temerariam, quod efficaciter probant auctoritate Pauli III. aliorumque Pontificum, qui omnes Societatis Constitutiones approbarunt, ac præsertim *Gregorii XIII.* his verbis: Constitutiones Societatis & statuta omnia Apostolica auctoritate approbamus, quibus addit: præcipimus in virtute S. obedientiæ, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, ne quis constitutiones Societatis Jesu directè vel indirectè impugnare audeat.

BELLUM est dissensio hostilis, quâ una respublica contra aliam arma movet. Supposita potestate illud indicendi, causæ justitia, & intentionis rectitudine, est certò licitum: Ita omnes Catholici contra Manichæos aliosque, tam ex Scripturis *Luc. 3.* quàm ex Patrum sensu; quamvis licere bellum saltem inter Christianos perperam negent Anabaptistæ.

Potest *Princeps supremus* ad bonum Reipubl. indicere bellum. *Causa justa* belli est gravis injuria Principi, aut ejus subditis certò illata, & aliâ viâ irreparabilis. Potest bellum esse utrimque justum *formaliter*, ut cum utraque pars putat se habere jus: non *materialiter*, cum re ipsâ, non possint dari jura in idem sibi repugnantia.

Licitum est in Bello *justo* interficere hostes, etiam *innocentes*, non quidem per se & directè, cum jus gladii solùm sit datum contra nocentes, sed per accidens & *indirectè* ut cum sunt ita permixti nocentibus, ut hi non possint necari sine aliis innocentibus.

Licet etiam in Bello justo, & ex causa rationabili, *civitatem dare in prædam.* 2. uti *insidiis.* 3. pugnare die festo

festo aut Dominico. *Non licet* 1. Clericis manu propria pugnare. 2. infideles v.gr. Turcas aut Judæos in Societatem Belli adsciscere. 3. Hostem fallere mendacio, sed bene alio stratagemate indifferenti.

DUELLUM, quasi duorum bellum, definitur duorum vel paucorum pugna ex condicto suscepta. *Licitum* est quando illud honestat causa rationabilis, ut est necessitas ad sui meram defensionem, vel auctoritas Principis, aut Ducis exercitus illud mandantis, aut permittentis ad bonum commune v.gr. ad retundendam hostium jactantiam, ad propriorum Militum animos excitandos necessarium, quale fuit duellum Davidis cum Goliato quod in Scripturis laudatur.

Illicitum est duello certare, 1. Ad tuenda fortunæ bona, pro quibus non licet certo periculo exponere vitam, quæ est bonum Superioris ordinis. 2. Ex mandato etiam judicis illud damnatis ad mortem imperantis. 3. Non licet provocato sistere se in loco condicto provocanti ex intentione se cum illo reconciliandi, & nullo modo pugnandi nisi ad vitæ defensionem cogatur, sic enim lex contra duellantes facile eluderetur. 4. Non licet ad virium ostentationem. 5. Ad veritatis indagationem. 6. Ad vitandam infamiam ex stulto mundanorum judicio in recusando duello consistentem.

Pœnæ Ecclesiasticæ sunt, in duellantes, Excommunicatio, & privatio sepulturæ in loco sacro: *Civiles* pœnæ sunt, Bonorum confiscatio, Exilium, Supplicium mortis juxta leges infligendum.

SCANDALUM est, quod præbet occasionem peccandi: *Activum* est, quod procedit ab actu scandalizantis: *Passivum* est, quod ab activo illo oritur: *Datum* scandalum, quod de se præbet occasionem peccati: *Acceptum* est, quod accipitur ex actione de se non nata illud causare, sed potius ex alterius infirmitate non rectè judicantis. Certum est *scandalum activum* esse grave & speciale peccatum *Matth. 13.* &c. Ratio est, quod sit intrinsecè malum & Charitati repugnans, præbere se alteri causam peccati, sive hoc intendatur formaliter, sive solum interpretativè peccati alieni causam ponendo.

Peccatum scandali ad peccatum inductivi *duplicem habet malitiam*; unam contra virtutem illam cui repugnat peccatum quod causatur; alterum contra Charitatem proximi: utraque malitia est in confessione explicanda cum numero & conditione personarum quæ in scandalum inducuntur.

Non censetur tamen in scandalum inducere qui alteri *determinato* ad grave peccatum suadet ut potius peccatum aliud levius, sive *minus noxium* committat, si nequeat aliter à graviori averti; uti docet *Vasquez, Sanchez, Turrianus*, Contra *Cajetanum, Layman, Valentiam*. Quia sic non tam malum, quam recessum à majori malo suadere censetur.

QUÆRES specialiter, Primò Quinam sunt *Effectus* Charitatis quoad *actus internos?*

Resp. Tres communiter assignantur. 1. *Gaudium* internum, de præsenti bono, cultu, gloria, propagatione divini honoris in quocumque genere materiæ. 2. *Pax*, sive *conformitas* interna voluntatis nostræ cum divina. 3. Consistit in *misericordia*, sive displicentia interna miseriæ alienæ ex motivo Charitatis. Sunt etiam alii Charitatis effectus interni, v.gr. *odium* cujusvis mali quod Deo opponitur: *Tristitia* de eodem: Boni divini desiderium, zelus, spes, & ad promovendum audacia. Horum enim singula à veræ Charitatis motivo & habitu procedunt.

Quæres 2. Quinam sint Charitatis *Effectus externi?*

Resp. Assignari Charitatis effectus sive opera, *Septem corporalia*, & *Septem spiritualia*, quæ his duobus versibus aptè comprehenduntur, primo versu corporalia, secundo spiritualia.

Visito, Poto, Cibo, Redimo, Tego, Colligo, Condo.
Consule, Castiga, Solare, Remitte, Fer, Ora.

DE JURE ET JUSTITIA.

De *præcipuis hujus materiæ Quæstionibus tractatur in hoc Opere* Tomo II. Tract. I. *De Possessione quomodo faveat dubitanti: Et præcipuè* Tract. V. cap. 5. *De homicidio, mutilatione, furto, rapina. Item, de contractibus in genere & specie*, Ibid. cap. 8. & seq. *De restitutione* cap. 14. *De judice, advocato, teste*, ibid. *Juris Canonici & civilis Regulæ, Ordo, Materia, & Auctores in singulis*, Tomo II. in fine. Pauca alia, præsertim speculativa, quæ porrò desiderari possint, ordine Scholarum consueto hic suppeditantur.

CAPUT I.

De Juris & Justitiæ Natura, Divisione, objecto, subjecto, Dominio, Præscriptione.

JUS, pro lege, est præceptum permanens auctoritate legitima latum ad bonum commune. Dividitur in *Jus naturale*, quod natura omnia animalia docuit, *Jus gentium*, quo gentes humanæ utuntur, & in Jus *civile*, quod quisque populus sibi constituit, vel immediatè & per se, vel mediatè per suum Principem, sive suæ communitatis legitimum legislatorem.

Jus sumptum *pro potestate*, est potestas legitima, hoc est, aliqua lege concessa, ad rem aliquam obtinendam, vel ad aliquam functionem, aut quasi functionem, cujus violatio injuriam constituit: qualis explicatur per varios titulos injuriam constituentes, si potestati legitimæ aliquid constituenti non satisfiat.

Jus in re, dicitur, quod adhæret rei sic ut res ipsa sit obligata & pariat actionem realem, id est, ad rem à quocumque possideatur sibi vindicandam. *Jus ad rem* non obligat ipsam rem, sed personam ad aliquid tradendum, vel præstandum, adeoque solùm parit actionem ab ipsa persona, non autem rem sibi vindicandi.

JUSTITIA prout est virtus moralis, una ex quatuor Cardinalibus, de qua hic, est voluntas jus suum cuique tribuendi constans & perpetua, non quoad effectum seu durationem, sed quoad affectum extendentem se ad omne tempus. *Objectum* ejus *materiale* est justum strictè, sive commensuratum juri alterius; objectum *formale* est honestas relucens in redditione debiti ad æqualitatem: omnis enim virtutis moralis motivum formale est honestas relucens in ejus objecto materiali ut conformi commercio, regulæ, sive dictamini naturæ rationalis.

Differt igitur Justitia ab aliis *virtutibus moralibus*, 1. Quod illa hominem ordinet ad alterum, aliæ verò, hominem ordinent ad seipsum: 2. Quod illa versetur præcipuè circa actiones externas, aliæ primariò, & per

e per se circa passiones ordinandas. 3. Quod illa spe-ciet *medium rei*, id est, æqualitatem cum jure alterius, liæ medium *rationis*, quod petitur per ordinem ad onditionem personæ operantis, ut temperantia quæ ariam præscribit potus & cibi mensuram pro varia ho-minum complexione & dispositione in particulari, quæ n omnibus non est eadem, aut æqualis, ut in objecto ustitiæ.

Justitia strictè dicta dari potest *patris ad filium* in rdine ad filii bona, ut est fama, & alia patris potestati on subjecta: datur etiam *filii ad patrem*, *Domini ad rvum*, si spectentur non formaliter qua tales, sed aterialiter præcisè, quatenus sunt homines. Non atur justitia *Dei ad hominem*: Quia omne jus ho-inis subest potestati ac dispositioni divinæ: unde per impossibile Deus promissa homini non serva-et, peccaret tantum contra fidelitatem, & veracita-em.

Dividitur Justitia in *legalem* seu generalem, & *par-cularem*: Hæc subdividitur in commutativam, & stributivam: *Legalis* inclinat hominem, qui est rs communitatis, ad præstanda omnia, quæ sunt gibus constituta ad bonum commune. Est hæc vir-s specialis ab aliis distincta, cum habeat pro objecto rmali honestatem specialem relucentem in eo, quod rs communitatis ei præstet, quod à parte quâ tali bitum est ad bonum commune debitè conservan-um.

Justitia *commutativa* dirigit partes communitatis commutationibus & cæteris actionibus, quibus in-r se communicant, ut in iis ponatur æqualitas rei ad m. *Distributiva* est, quæ totum bene disponit ad rtes in ordine ad distributiones commodorum & erum communium, ut in iis servetur æqualitas oportionalis, id est, proportionis rei distribuendæ personarum dignitatem, aut aliam qualitatem. raque dicitur Justitia *particularis*, quia respicit onum particulare privatorum. *Legalis* à contrario citur generalis: Differunt in eo, quod commuta-a respiciat jus strictum, distributiva minus stri-um. Justitia *vindicativa* inclinat Judicem & Prin-pem in quibus ea residet ad puniendos malefacto-s pro ratione delicti commissi in foro præsertim ex-rno.

DOMINIUM est jus reale gubernandi, vel dispo-endi de re aliquâ ut suâ. Aliud est Dominium *Juris-ictionis*, quod est potestas gubernandi suos subditos, el in temporalibus & dicitur politicum, vel in spiri-ualibus, & dicitur Ecclesiasticum. Aliud est Domi-nium *Proprietatis*, quod est jus disponendi de re aliqua amquam suâ in proprium commodum: Subdividi-ur in *perfectum*, quod à Juristis definitur jus perfe-tè disponendi de re corporali, nisi lege prohibeatur; Theologis jus in re ad omnem ejus usum nisi le-e prohibeatur; & in *imperfectum*, quod habet vel roprietatem rei sine emolumentis, & dicitur *dire-um*; vel emolumenta sine proprietate & dicitur *uti-*. Tale habet usufructuarius, eo quod. v. g. fundi, omus, aut alterius rei usum & fructum habeat sine ominio, quod remanet penes illius rei Dominum di-ctum.

Dominium *Altum* est Principis in bona subditorum l bonum commune: *Bassum* est civium in sua bona bordinatum Dominio Alto Principis, aut Reipub. gitimæ.

Ut *acquiratur Dominium* rei, quæ antea nullius erat, sufficit sola ejus apprehensio. Nam quod nullius est, occupanti jure conceditur; Si alicujus erat, re-quiritur titulus, & ordinariè traditio; quæ cum non requiratur jure naturali, juxta quod sufficit mutuus consensus signis externis expressus, sed solum jure civi-li, non est traditio requisita in variis casibus jure ex-pressis, uti 1. in beneficiis Ecclesiasticis solâ collatione & acceptatione, etiam absenti, sine traditione. 2. Hæ-res sola additione hæreditatis fit aliorum bonorum Dominus, & Legatarius Dominium rei legatæ deter-minatæ acquirit. 3. In donatione aut venditione facta Ecclesiæ, Civitati, aut Piis locis.

Usus est, jus utendi re alienâ, sine jure percipiendi ejus fructum ab illius usu distinctum. Hinc qui ha-bet usum v. g. equæ, eâ uti potest ad arandum, non tamen de ejus pullo sibi vel alteri disponere.

Usus-fructus est, jus rationabiliter utendi re alienâ salvâ ejus substantiâ, & percipiendi fructus ejus; qua-les in fundo sunt segetes, & in animalibus lac, lana, fœ-tus, pretium locationis &c. Non potest usus fructus alteri *vendi* aut *donari* absque consensu proprietarii, sicut alter propriè fiat usufructuarius; potest tamen alteri vendi omnis ejus utilitas. Constituitur ordi-natione, & dicitur legalis ex privatâ dispositione, & inde conventionalis.

Finitur usus fructus, 1. Morte naturali usufructua-rii, 2. Morte civili, 3. Destructione rei, 4. Præscri-ptione, 5. Cessione usufructuarii, 6. Si usufructua-rius in hæresim sit prolapsus, ut jura declarant.

Usus Juris latè, distinguitur à Dominio in rebus uni-co usu ad suum finem proprium consumptibilibus, qualia sunt alimenta: Imò de facto in Franciscanis à Do-minio separatur.

Id convincit Pontificum auctoritas, præsertim Ni-col. III. qui ait, Franciscanos nihil posse sibi aut Ordini acquirere, & Dominium rerum ipsis donatarum, vel retineri à concedentibus, vel transferri in Pontificem. Idem manifestat ratio. 1. Quia non est cur repugnet talem usum separari à Dominio. 2. Quia re ipsâ sepa-ratur in singulis Religiosis cujusvis Ordinis, & in conviviis, ubi singuli habent usum cibi ipsis appositi, non tamen Dominium, ut de illo in ordine ad alios dis-ponant.

Ad *objectiones* in oppositum de Joanne XXII. aliis-que.

Resp. Joannes XXII. docuit quidem contrarium, sed tantùm ut Doctor privatus. S. Thomas non ad-versatur, solùm enim vult in mutuo non posse sepa-rari usum à Dominio rei mutuatæ in ordine ad reci-piendum aliquid supra sortem; scil. accipiendo pre-tium æquale sorti pro ejus Dominio, & auctarium pro illius usu. Donans Franciscanis privat se propter Christum omni commodo rerum donatarum, ac pro-inde, etsi illis non det rei Dominium, sed solum u-sum, non minùs meretur, quam donans aliis Religio-sis, sed potius amplius, eo quod donet illis qui ex illo titulo, & suo instituto sunt pauperiores.

POSSESSIO est, detentio rei corporeæ, corporis, animi, & Juris adminiculo. Possessio *Facti* est actus possidendi: possessio *Juris* est jus insistendi rei ut suæ. Possessio *Naturalis* est quâ res corpore & animo reti-netur, ut dum quis insistit corporali detentioni ali-cujus rei tanquam suæ: *Civilis* possessio est, quâ res corpore & animo retinetur. Dicitur *retinetur*, quia requi-

requiritur adminiculum corporis ad possessionem inchoandam, non ad eam continuandam, quia illa continuatur etsi alteri possidenda committatur.

Acquiritur possessio apprehensione *verâ*, id est, manibus, aut pedibus; *fictâ*, id est, traditione signi indicantis Titulum possessionis. *Amittitur* possessio voluntate possessoris, rapinâ, furto, diuturnâ absentiâ, ut si in quibusdam per decennium possessor, nec per se, nec per procuratorem insistat rei sibi vindicandæ.

Possessio *Bonæ Fidei* adfert varia legitimi Juris commoda: Quia 1. parit præscriptionem. 2. Jus in dubio rem retinendi, quia melior est conditio possidentis. 3. Tribuit possessori jus rem suam quamdiu possessionem retinet, contra invasores etiam armis defendendi, ex jure prævalente ratione Tituli possessionis.

Natura intellectualis omnis & sola, est capax Dominii, seu potestatis moralis de re ut suâ liberè disponendi. *Deus* habet Dominium omniũ creaturarum perfectissimum, utpote fundatum in ratione primi principii, adeoque à se inabdicabile, & creaturis incommunicabile. *Angeli* habent Dominium suarum actionum liberarum. *Homines* insuper rerum externarum suæ potestati subjectarum. *Pueri* & *perpetuo amentes*, sunt capaces Dominii, saltem proprietatis: Quia quantum est ex naturâ suâ, habent potestatem de rebus, ut suis disponendi, licet per accidens impeditam ab usu exercendo per seipsos, quamvis per alios capaces eam exercere possint.

Filiifamilias, id est, subjecti patris potestati, habent plenum Dominium bonorum *castrensium*, id est, acquisitorum ratione militiæ, & *quasi castrensium*, ratione officii publici, v. g. advocati, medici, &c. *adventitiorum*, id est, acquisitorum v. g. inventione thesauri, ratione operis extraordinarii, donatione, non intuitu Patris, solam habent proprietatem, non usum fructum: *profectiorum* verò, id est, ex bonis patris quovis modo proficiscentium, nec Dominium habent, nec proprietatem.

Egrediuntur filiifamilias è *Patria potestate*, 1. Per mortem patris naturalem aut civilem. 2. Per emancipationem coram judice. 3. Per lapsum patris in hæresim. 4. Per promotionem filii ad certas dignitates. 5. Per matrimonium, & variis locis per ætatem 25. annorum, & pro varietate legum particularium.

Potest homini competere Dominium in alterum hominem, non solum jurisdictionis, sed etiam proprietatis. Constat ex Scriptura approbante jus Domini in servum *Exodi 21. Levit. 25.* ad *Ephes. 5.* Unde servitus est tantum contra naturam hoc sensu, quod homo seclusis extrinsecis nascatur liber, non verò hoc sensu, quod Dominium in hominẽ sit contra legem naturæ. Dominium tamen hominis in hominem non est tam *plenum*, quàm in res alias ab homine distinctas: alias enim res potest absque ullius injuriâ destruere, non hominem. Quia tamen Dominus habet jus in omnia servi externa opera, & in ejus personam pro libitu retinendam vel alienandam, dicitur simpliciter Dominus sui servi ratione istius potestatis.

Homini non competit Dominium *suæ vitæ, & membrorum*; Ita *Lessius aliique*, contra *Ledesma* &c. Quia vita, utpote substantia hominis, est fundamentum omnis Dominii, ideoque non cadit illa sub Dominium hominis, sed solius Dei, qui est principium omnis substantiæ.

Habet tamen homo *Dominium utile* suæ libertatis, vitæ, ac membrorum: Quia eorum est custos à Deo constitutus, & velut usufructuarius, ac proinde potest de illis in suam & alterius utilitatem disponere, etiam per venditionem. Est Dominus etiam *famæ suæ*: *Malderus*, *Lessius*; Contra *Cajetanum* &c. Quia per se loquendo potest seipsum ex causa rationabili infamare, licet per accidens subinde id non possit absque peccato, etiam mortali: quando nempe ejus infamia redundaret in grave detrimentum tertii. *Malderus*, *Sylvest.* &c. putat esse mortale suam famam prodigere: solum esse veniale censet *Sotus*, *Navarrus*, *aliique*.

Quoad *Dominium in animalia*, &c. sic Theologi statuunt communiter.

Animalia fera & sylvestria, quæ antea nullius fuerunt, vel si alicujus fuerint, naturalem libertatem recuperarunt, fiunt primò occupantis, sive in proprio fundo capiantur, sive in alieno: Non tamen animalia de se *mansueta & domestica*, & fera usu mansuefacta; hæc enim licet longius aberrent, quamdiu retinent consuetudinem redeundi, sunt sui Domini, eique restituenda si capiantur. Hinc suppositâ gravitate materiæ, qui alienas columbas occidunt, aut illecebris ad sua columbaria alliciunt, peccant graviter, & ad restitutionem obligantur, si ipsa materia sit gravis.

In *venatione*, si fera ab uno *vulnerata* sit adeò leviter ut fugere possit, est alterius eam capientis: si tamen ita *laqueo* sit irretita, ut evadere non possit, naturalem amisit libertatem, adeoque non est alterius illam eximentis, sed illius qui laqueum posuit. Quia hic per suum instrumentum illam quasi manu apprehendit: uti etiam patet ex *l. in laqueum. ff. de acquir. Dominio.*

Licita est, simpliciter loquendo, *venatio in fundo alieno aperto*: Quia cum feræ non sint pars fundi, ut arbores, nec in eo amiserint naturalem libertatem, non pertinent ad Dominum fundi: adeoque nullius sunt, & consequenter, primò occupantis: nisi obstet Principis aut Dynastæ justa prohibitio. Si injusta sit venationis prohibitio ad nihil obligat.

Fodinæ salis, carbonum &c. sunt Domini fundi: Quia sunt fundi pars. *Venas metallicas* sibi servant Principes pro necessitatibus publicis. *Thesaurus*, qui definitur verus depositio pecuniæ, cujus non extat memoria, jure naturali est inventoris, uti & jure communi si inveniatur in fundo proprio: si in alieno ex dimidio est inventoris, & Domini ipsius fuit. Colligitur ex §. *thesauros, instit. de rerum divisione* in jure civili.

PRÆSCRIPTIO, seu usu capio, est acquisitio Dominii per continuationem possessionis temporis lege definiti. In rigore Juris Cæsarei est eadem quæ exceptio, quæ est oppositio quâ actori litem intendenti, manente litis fundamento, quidpiam opponitur ad ejus actionem repellendam donec exceptioni satisfaciat.

Legitima præscriptio transfert rei Dominium, etiam in conscientiâ, id est, sic ut tibi liceat rem retinere, quamvis finitâ præscriptione deprehendas eam prius fuisse alienam. Fit quidem hæc Dominii translatio cum alterius jactura, sed absque ullius injuriâ. Ejus honestas & justitia fundatur in potestate Reipub. habentis jus disponendi de bonis privatorum ad bonum commune, uti in præsenti casu, ut obvietur litibus, consu-

consulatur paci, & ne rerum Dominia ferè semper maneant incerta propter titulorum allegandorum varietatem quæ contingere potest post longum temporis decursum.

Dices, res quæ per *sententiam materialiter injustam* alicui adjudicata est, non potest retineri post deprehensam sententiæ injustitiam: Ergo nec per dictam præscriptionem, si res postea deprehendatur aliena.

Resp. Disparitatem esse, quod judex sententiam ferendo non conferat jus, sed tantum declaret quis videatur jus habere: at Princeps legibus præscriptionis verè conferat jus præscribenti propter causas boni communis jam assignatas.

CONDITIONES ad præscriptionem legitimam requisitæ sunt, 1. Possessio civilis, & talis sufficit. 2. *Bona Fides*, quæ est credulitas, quâ quis putat rem esse suam, aut saltem nescit esse alienam. Requiritur illa toto tempore quo currit præscriptio, sic ut interrumpatur desinente bona fide, quæ non desinit etsi post tempus præscriptionis deprehendas rem fuisse alienam, ut dictum est. Quia tunc certus es rem legitimè factam esse tuam. 3. Requiritur *Titulus*, in æstimatione justus, sine quo stare non potest bona fides, non tamen reipsâ justus: quia hic per se transferret Dominium. 4. *Tempus* lege statutum quod varium est, scil. *Breve*, id est, 10. annorum; *longum*, vel longissimum, id est, 30. aut 40. annorum; vel *immemoriale*, id est, cujus initii non extat memoria etiam apud illos qui senes sunt, quorum memoria ad anteriora tempora magis extenditur.

Dubius an res sit sua, non est possessor bonæ fidei, ideoque non præscribit, nisi dubium supervenerit possessioni inchoatæ bonâ fide, cum persuasione, quod non obstante tali dubio sibi liceat illam retinere, ex eo quod sit melior conditio possidentis. Si verò dubitet, an sic possit eam retinere, eò ipso desinit esse possessor bonæ fidei: Cum non liceat operari ex conscientia dubiâ perseverante, sivè non ritè deposita.

Mobilia privatorum præscribuntur triennio: *immobilia* longo tempore. Contra *Ecclesiam*, Civitatem, fiscum præscribitur Tempore longissimo: *Servitutes* merè personales, ordinariè præscribuntur ut res immobiles. Libertas à *Servitute mancipii* præscribitur saltem annis 20. *Beneficium Ecclesiasticum* sine titulo non præscribitur; cum titulo colorato præscribitur certo tempore. Quælibet *Debita* præscribuntur anis 30. Si res *hypothecata* bona fide possideatur à debitore, actio hypothecaria extinguitur post annos 40. si verò ab extraneo, post 10. annos inter præsentes. Res *fisci* & *castrivæ* non possunt præscribi præscriptione ordinariâ; res sacræ nullo modo præscribi possunt: Horum singula in juribus fundantur, & ad Juristas præcipuè pertinent.

CAPUT II.

De CONTRACTU in genere, requisitis ad valorem illius, Promissione, Donatione, Deposito, &c.

CONTRACTUS est pactum mutuam obligationem pariens; *Pactum* autem est duorum plurimve in idem consensus signis externis expressus. *quo resolutiones particulares hic traduntur* Tom. II. Sect. V. cap. III. *& in reliquo decursu ibidem.*

Contractus *dividitur*, 1. Ex parte modi quo perficitur in quatuor species: Prima perficitur *traditione*, ut mutuum. 2. *Scripturâ*, ut emphyteusis. 3. Certâ *verborum* formulâ, ut stipulatio. 4. Solo *consensu reciproco* exterius expresso, ut emptio &c.

Dividitur 2. *in gratuitum* & *onerosum*, hic utrimque, ille ex unâ solùm parte obligat. 3. In contractum *nominatum*, qui habet in jure nomen specificum, ut emptio; & *innominatum*, qui caret nomine proprio, ut permutatio. 4. In contractum *bonæ fidei*, & stricti juris: 5. In *nudum*, qui nullum à jure civili habet firmamentum quo pariat actionem in foro externo, ut simplex promissio acceptata, & in *vestitum*, qui habet ejusmodi firmamentum, ut emptio. *Pactum nudum* obligat in conscientia, quia licet jus civile illi non assistat ei tribuendo actionem, illud tamen non irritat, adeoque retinet vigorem, quem habet ex natura rei, inducitque obligationem in conscientiâ, ad quam sufficit consensus mutuus externis signis sufficienter expressus, quorum singula ex Textibus Juris fusius confirmantur.

In Contractibus, *Error* vel *dolus*, qui non versatur circa rei substantiam, nec est antecedens, nullo jure contractum irritat, nec debet inde rescindi. Item, si error, vel dolus dans causam contractui non sit à parte contrahente, sed ab aliquo tertio, vel à propriâ simplicitate ejus qui decipitur, Contractus est quidem validus jure naturæ, cum habeatur consensus substantialis, est tamen rescindibilis. Quod si in casu Doli aut Erroris circa rei qualitatem contrahens solum consentiat sub hac conditione, si non decipiar in rei qualitate, Contractus est jure naturæ nullus; Quia non habetur consensus absolutus, sed solum conditionatus, ideoque conditione illâ non subsistente, Contractus censeri debet invalidus.

Contractus *de re turpi nondum impletâ*, non est absolutè validus, sed rescindi debet. Quia nemo potest teneri ex justitiâ ad peccatum.

Impleto tamen opere turpi jure naturæ obligate in conscientia probabilius videtur: quia opus malum quatenus est vel ementi utile, vel facienti laboriosum, est pretio æstimabile, licet non quà malum. Ejusmodi tamen contractus *jure civili* sunt invalidi, quo non obstante retinent vim obliganti in foro *conscientiæ*. Quia leges civiles, quando nihil obstat, ita sunt intelligendæ, ut non derogent juris naturalis dispositioni.

Non esse tamen obligationem solvendi pretium etiam post opus turpe præstitum, docent *Navarrus* C. 17. n. 4. *Durandus* in 3. d. 39. *Joan. Medina* Cod. de restitutione: *Comitolus* responsionum moralium q. 5. *Joan. Valerius* in differentiis utriusque fori Verbo *promissio*: quos refert & sequitur *Diana* 1. Tom. 2. P. Tract. 2. Miscellaneo resolut. 40. dicens esse sententiam probabilem, & practicè tutam. Citat eosdem accuratè *Lugo* de justitia Disp. 18. Sec. 3. N. 58. & 59. unde non est sententia solius Navarri, uti *Vasquez* indicare videtur.

Illi omnes & soli *possunt contrahere*, qui habent liberam rei administrationem, quæ in contractibus præcipuè spectatur. *Infantes* in jure dicuntur qui sunt septennio minores, qui necdum expleverunt annum pubertatis, id est, respectu masculorum 14. respectu fœminarum 12. *Puberes* verò qui illos annos expleverunt, idque ex juris dispositione constitutum est.

Pupilli sunt impuberes, qui desierunt esse sub patriâ potestate, sive emancipatione, sive morte parentis. *Minor* dicitur, qui nondum explevit ann. 25. *Major*, qui eum explevit: *Filiusfamilias* qui est sub patria potestate. Pupillo datur tutor etiam invito; minori datur curator, sed non illi invito, sicut datur pupillo etiamsi sit invitus.

Etsi contingat ut *Minor careat Curatore*, validè tamen contrahit tam ex parte suâ, quàm ex parte alterius, tum civiliter, tum naturaliter: ei tamen, si læsus sit, conceditur restitutio in integrum. Minor *habens curatorem*, & pupillus pubertati proximus, contrahentes absq; tutoris, aut curatoris auctoritate, validè contrahunt in suum commodum, non in suum incommodum: alterum sibi obligant civiliter, & naturaliter, se verò non civiliter: an autem naturaliter controvertitur utrimque probabiliter: unde licet in praxi sententiæ sibi magis faventi se conformare. Hinc illud juris axioma, *Contractus reciprocus non claudicat*, id est, obligat utrimque, patitur exceptionem in contractu pupilli cum majore.

Juramentum non firmat Contractus jure naturæ invalides; quia nequit illud firmari, quod in se non existit: inducit tamen, per se loquendo, obligationem servandi contractum ex virtute Religionis. Confirmat quoque contractus invalidos jure positivo, non directè illis propriè ac per se tribuendo vim obligandi ex justitia, sed indirectè ex legum dispositione, tollendo remedium juris, vi cujus contractus illi erant rescindibiles, quo sublato eorum obligatio redditur firma, & irrevocabilis etiam respectu fori externi. Ita *Molina*, *Conradus*, *Sa*, *& Sanchez* plures alios referens, Contra *Marianam*, *& paucos alios*.

PROMISSIO formaliter est signum practicum exercitè declaratorium voluntatis efficacis se obligandi: per quod differt à simplici *proposito* solum dicente voluntatem faciendi, non ad id se obligandi. Differt à *Stipulatione*, quod hæc sit pactum vestitum includens certam verborum formulam; & à *Pollicitatione*, quod hæc non includat acceptationem, quam includit promissio strictè sumpta; & à *Donatione verbali*, quod hæc de se det jus in re, promissio autem solum jus ad rem concedat, ut promissarius possit de ea promittentem convenire.

Si promissio sit *merè interna* homini facta, nullo jure obligat ex pacto, Quia cum non sit exterius declarata non potest acceptari, quod necessarium est fieri ut promissio obliget. Neque obligat ex veracitate aut fidelitate, cum ex eo quod promissio interna non servetur, nulla sequatur falsitas respectu hominis; quamvis obliget facta Deo, utpote cordis, & actus interni inspectori. Promissio igitur etiam interna supra nudum propositum, addit radicem & inchoationem obligationis, non ipsam obligationem.

Dices, Tota vis in contractibus oritur à voluntate internâ, ergo per se illa obligat.

Resp. ab ea oriri radicaliter & principaliter, non tamen totaliter. Promissio enim interna est quasi lex privata, quam quilibet potest sibi imponere, sed directiva tantum, non alteri obligatoria. Ita *Sanchez*, *aliique communiter*.

Promissio *merè Externa* absque animo se obligandi, nullam inducit obligationem ex justitiâ. Quia hoc onus non potest suscipi, nec jus in alium transferri absque advertentia & perfecto consensu ad alienandum requisitis: inducit tamen obligationem ex veracitate & fidelitate. Verba quidem infamatoria sine intentione infamandi, imò inadvertenter prolata, habent suum effectum, scilicet læsionem famæ, secus verba promissoria, quæ præter intentionem prolata nihil efficiunt. Ita *Lugo*, *Sanchez*, *aliique*, contra *Turrianum*.

Externa etiam talis promissio non obligat jure naturæ *ante acceptationem*, 1. Quia omne pactum essentialiter est duorũ aut plurium consensus. 2. Quia omnis promissio fit sub hac tacita conditione, si alter acceptet. Non obligat etiam jure civili, aut canonico, saltem regulariter, quod additur, quia sunt quædam pollicitationes jure civili irrevocabiles, quales sunt factæ Civitati, Ecclesiæ, &c. Ita fusius de his, *Sanchez*, *Lessius*, *aliique communius*, contra *Sylv. & Molinam* quoad jus naturæ.

Promissio *facta præsenti*, debet in *continenti*, vel quasi in continenti acceptari: quia promissor, non potest prudenter censeri velle suum consensum tenere suspensum. *Facta absenti* debet acceptari coram nuntio verbis ad ipsum nuntium directis, vel litteris ad offerentem destinatis, ut sic eorum voluntates in rem eamdem moraliter concurrere cognoscantur.

Non acceptatur promissio validè *post revocationem offerentis*, si promissionem nuncians habeat se merè ut nuntius: si tamen habeat se ut procurator, aut mandatarius, id est, sic ut habeat curam, non solum annuntiandi promissionem hic factam, sed illam istic faciendi coram promissario, nomine promissoris, valida erit acceptatio post revocationem, modò hæc nec nuntio, nec ipsi promissario innotuerit: si enim innotuerit acceptatio pro nulla habetur. Fundantur hæc in jure, *lege, si mandatum 15. ff. mandati*, &c.

Validè acceptat *pro absente*, 1. Qui ad id specialem habet commissionem, 2. Qui ita est sub promissarii potestate, ut non sit sui juris, 3. Qui illius curam gerit, ut parens filii. 4. Qui ex promissione commodum reportat. 5. Quilibet privatus pro Ecclesia.

Promissio facta absenti legitimè acceptata, etiam promissore vel promissario *ante ratificationem mortuo*, valida est: unde non potest revocari per hæredes promissoris, sed contra potest ratificari per hæredes promissarii; quia obligatio illa promissoris transit ad hæredes.

Simplex etiam promissio suæ naturæ relicta, legitimè acceptata, obligat ex justitia, & quidem in materiâ gravi sub mortali. Ratio est, quod per promissionem detur promissario verum jus ad rem. Potest tamen ex intentione promittentis solum obligare ex fidelitate, vel ex justitiâ solum sub veniali, Quia obligatio promissoris, potest pro ejus libitu limitari, cum ab ejus voluntate dependeat. Ità *Navarrus*, *Lessius*, *aliique communius*.

Invalida sunt jure naturæ promissiones quæ per se præbent *occasionem peccandi*, ut si volenti peccare promittas non ipsum accusare. Item, quæ tollunt *libertatem* de rebus suis disponendi, ut si promittas te non facturum aut non revocaturum Testamentum, & similia quæ in jure dicuntur contra bonos mores, nempe civiliter.

DONATIO est datio liberalis: *Antidotalis* donatio dicitur remuneratio ex gratitudine, inter *vivos* est absoluta, & irrevocabilis: *causa mortis* non est absoluta, sed condi-

conditionata & revocabilis. Donatio *perfecta* est, quæ fit cum rei traditione, *imperfecta* quæ fit solùm verborum officio. Donatio *pura* est quæ caret modificatione, secus *qualificata*, quæ est quintuplex, scil. donatio in diem, conditionalis, modalis, causalis, & demonstrativa.

Uxor, & filius familias, & minorennis, regulariter loquendo, non possunt donare propria auctoritate; possunt certis casibus, v. gr. uxor potest dare de bonis propriis ut de paraphernalibus, & de communibus facere largitiones moderatas; imo & extraordinarias ad sustentationem propriorum parentum, aut liberorum ex altero conjugio egentium: plus potest maritus, cum habeat bonorum administrationem: si tamen excedat cum notabili damno uxoris peccat mortaliter cum obligatione restitutionis.

Prælati Regularium possunt moderatas facere Eleemosynas, donationes in causas pias, & remuneratorias largitiones moderatas, non tamen in usus profanos v. gr. ad ditandos parentes: quod si faciant in re gravi regulariter, peccant mortaliter, & donatarii tenentur ad restitutionem: Quia bona Monasterii non sunt Prælatorum, sed Communitatis, quæ in ejusmodi largitiones nullo modo consentit, imo nec consentire potest, cum in hoc resistant Canones, & specialiter Bulla Clementis VIII. edita anno 1594.

Religiosi, quibus ratione officii v. gr. *Procuratoris* competit aliqua administratio, *ordinariè* possunt modicas facere donationes; quia pro his præsumitur facultas ex tacito Superiorum consensu.

Donatio simplex & liberalis inter *Conjuges* jure communi est invalida, & revocabilis pro arbitrio donantis: firmatur tamen juramento, & morte donatoris si res sit tradita ante illius mortem. Donatio *Patris* facta filio familias regulariter est invalida, matris valida, quia filius non est sub potestate Matris.

Donatio *Filii* facta Patri & Matri de bonis castrensibus est valida. Donatio inter vivos *omnium bonorum* est invalida jure civili *l. 4. cod. de inutil.* Quia donatorem privat potestate testandi. Item, donatio ultra 500. solidos, qui æquivalent 700. vel 800. scutis æstimando scutum 50. assibus nostratibus; sed hoc jure civili, & pro illo tempore quo tunc pecunia erat carior.

Donatio *causalis* non subsistente causa *principali* propter quam fit, est invalida, adeoque donatarius tenetur ad rei donatæ restitutionem, Quia talis donatio non fit nisi sub hac conditione, si causa subsistat: secus si solùm deficiat causa *secundaria* & impulsiva, Quia eo casu stat absolutus donatoris consensus in substantiam donationis. *Ita Auctores communiter. Sed de donatione plura practica & particularia traduntur infra* de Contractu Tract. V. cap. 9.

DEPOSITUM pro contractu, est contractus gratuitus quo quidpiam alteri custodiendum traditur donec repetenti reddatur: sumptum pro re, est id quod custodiendum traditur &c. *Sequestrum* est species depositi quo res litigiosa apud tertium deponitur; quod subdividitur in voluntarium, quod fit ex compromisso litigantium, & in necessarium, quod fit auctoritate judicis. *Precarium* pro re est id, quod precibus petenti, utendum conceditur, quamdiu concedenti libuerit, pro contractu est ipsa concessio gratuita.

Culpa in prædictis, alia est *Theologica* & est peccatum, alia *Civilis* seu juridica, estque omissio diligentiæ, quæ ab homine adhiberi potest, quamvis ex sola inadvertentia absque omni peccato accidat. Culpa civilis *lata*, seu crassa, est omissio diligentiæ ordinariæ; *levis*, est omissio diligentiæ exactissimæ. Nulla ex his tribus culpis, utpote in sola omissione consistentibus, est verus *dolus*, qui dicit malitiosam voluntatem nocendi, sive calliditatem ad nocendum vel decipiendum adhibitam.

Alia de Deposito practica vide infrà Tract. V. cap. 10.

CAPUT III.

De Mutuo, Usura, Simonia, & Montibus Pietatis.

DE *his pleraque Resolutiones practica traduntur infra hujus Operis* Tomo II. Part. III. Tract. V. Cap. 10. 11. &c.

Mutuum est datio rei, pondere, numero, vel mensurâ constantis, ut statim fiat accipientis, cum obligatione tantumdem postea reddendi. Unde *materia mutui* sunt solæ res quæ functionem in suo genere recipiunt, id est, quæ in eodem genere sunt ita similes, ut in commutationibus & solutionibus una alterius vice fungi possit, ut triticum, pecunia, &c.

Mutuator tenetur, tradere rem absque vitio occulto, & non repetere ante tempus præfixum. *Mutuatarius*, 1. Tenetur rem reddere tempore præfixo. 2. De omni casu rei fortuito. 3. Cum sit rei Dominus, rem absque gravi mutuatoris demno restituere debet.

USURA sumpta pro re, est lucrum ex mutuo; sumpta pro contractu, est mutuatio cum pacto lucri præcisè ratione mutui. *Lucrum* hic est aliquid pretio æstimabile, quod præcisè ratione mutui supra sortem, id est, summam mutuo datam, accipitur tamquam debitum ex justitiâ, &c. *Realis* Simonia, sive externa est, in qua mutuator quovis signo externo intentionem usurariam mutuatario declarat. Interna seu *mentalis* est, in qua illam non declarat, verùm vel usuram intendit, vel de facto aliquid usurariè accipit. *Aperta* usura est, quæ solùm formalis mutui Titulum præ se fert. *Palliata* est, quæ falsò alterius contractus Titulo, veluti pallio tegitur, ut si vendas carius præcisè ob dilationem pretii solvendi pro re vendita.

Illicitas esse usuras constat ex fide, contra Judæos, in *Conc. Viennensi* id definiente: sunt etiam prohibitæ jure Divino *Luc. 6.* mutuum date nihil inde sperantes: jure Canonico *l. 5. & 6. decretal. Tit. de usuris*, &c. denique jure etiam Naturali: Quia injustum est in commutatione plus accipere, quam valeat id quod datur, quod fit recipiendo sortem cum actuario: quod dici nequit accipi pro usu sortis, cum enim Mutuum sortis dominium transferat in mutuatarium, pro illius usu aliquid exigere esset Mutuatario rei suæ usum vendere: Aliud est de locatione, & concessione pecuniæ ad ostentationem, Quia istis contractibus non transfertur rei dominium, sed manet penes locantem, &c. sed in Mutuo manet penes Mutuatarium donec rem acceptam in æquivalenti reddat.

Nec refert quod Deus *Deut. 23. & 28.* Judæis permiserit usuras respectu Gentilium; quia eorum bona sic accepta in Judæos transtulerat. Jus Civile *ff. & Cod. de usuris*, tantum approbat usuras compensatorias laboris, aut damni emergentis: si forte etiam usuras lucrativas probaverit, dicendum est, corre-

correctum esse à jure Canonico in quantum tales admiserit.

Illicitum est dare auctarium ratione *obligationis non repetendi* sortem ante certum tempus. 1. Quia cum ista obligatio sit intrinseca cuilibet mutuo in particulari, istud auctarium acciperetur præcisè ratione mutui, quod est injustum. 2. Quia ista obligatio sufficienter compensatur per redditionem sortis cum facultate ea utendi in perpetuum; pecunia enim, uti & qualibet res vendibilis; vetustate non decrescens, cum tali utendi facultate tanti æstimatur post 10. annos, quanti tempore præsenti.

Ex variis Titulis licitum est, citra usuram, aliquid exigere supra sortem; 1. Ratione *damni emergentis.* Quia hoc non est aliquid accipere præcisè ratione mutui, sed ratione damni mutuo per accidens annexi, quod mutuans non tenetur subire gratis, ac proinde non est lucrum ex ipso mutuo acceptum. 2. Ratione *lucri cessantis*, quod mutuator probabilissimè percepisset ex sua pecunia negotiationi destinata si non fuisset in mutuum expensa: Patet tum ex ratione jam allata, tum ex eo quod pecunia pluris valeat ut est negotiationi destinata, quàm secundum se, ut agnoscit etiam S. Thomas. Quantitas auctarii hoc titulo dati determinatur juxta æstimationem lucri sperati. 3. Ratione *periculi sortis*; pro hoc titulo citatur etiam *D. Thomas Opusc. 72. c. 10.* & Innocentius X. in responsis datis à *Congr. de Propag. fide* ad missionarios Chinenses anno 1646.

Licita est *pœna conventionalis* proportionata, id est, pactum de auctario, si mutuatarius tempore præfixo non restituat: non tamen pactum *legis commissoriæ*, quo pignus eodem casu cadat in commissum, id est, fiat mutuantis. In usura datur *parvitas materiæ*, quia non habet aliam malitiam, quam injustitiæ, sicut datur in furto, aliisque ad justitiam pertinentibus.

Usurarius acquirit *Dominium* usurarum, sed *debile*, id est, cum obligatione restituendi, quale Dominium transfert etiam contractus dolo, aut metu extortus. Ratio est, quod mutuatarius verè ac simpliciter earum dominium à se in mutuantem transferat, cum eas voluntate absoluta persolvat.

Ex *causa gravi licet* petere mutuum sub usura, ad hanc habendo se permissivè, Quia quod in re petitur est aliquid licitum, quod autem illud detur modo illicito, oritur ex sola mutuantis malitia, quam mutuatarius non tenetur impedire cum suo gravi incommodo, cum non possit pecuniam accipere modo licito sine usuris quod erat in potestate concedentis.

Plura de Usura, & ex professo de SIMONIA tractantur infra Tract. V. cap. 11. *de usura, &* Cap. 12. *de SIMONIACA emptione ac venditione.*

MONS PIETATIS intelligitur certus pecuniæ acervus publicè deputatus, ad mutuandum indigentibus. *Purus* dicitur in quo nihil accipitur. *Mixtus*, in quo aliquid accipitur supra sortem ad montis indemnitatem conservandam. Censetur igitur ille Purus in quo summa capitalis ex pia aliqua fundatione habetur, ut in Italia, ubi tantum exigitur parvum auctarium ad expensas in ministros &c. magnum verò requirit mons mixtus, in quo summa capitalis habetur ex pecuniâ ad censum, ut in Belgio locis pluribus.

Primò: *Liciti censentur illi montes Italici.* Patet 1. ex Bulla Leonis X. in *Conc. Lateranensi*, in qua Concilio approbante *Sess. 10.* absolutè declaratur & definitur ejusmodi montes nullo modo improbandos, & pœna excommunicationis in eos decernitur, qui verbo, aut Scripto contrarium docere præsumpserint.

Patet 2. Quia in iis accipitur tantum aliquid modicum, idque non præcisè ratione mutui, sed ad indemnitatem & conservationem Montium erectorum in favorem mutuatariorum, quorum proindè est subire expensas pro illorum conservatione necessarias. Plus exigitur ab eo qui sortem diutius detinet, non ratione carentiæ pecuniæ, sed ratione damnorum & expensarum diutius factarum in ejus gratiam. Hinc homo privatus montem sua auctoritate erigens, solùm peccaret contra charitatem ratione scandali orti ex præsumptione usuræ sine Titulo exactæ.

Secundò, *Liciti etiam sunt Montes Belgici:* Constat hoc 1. Ex consensu Archiepiscoporum, Episcoporum, ac DD. utriusque Universitatis Belgicæ. 2. Quia nihil in iis accipitur nisi ad suam indemnitatem. 3. Quia iis etiam aliqui similes sunt in Italia à Pontificibus approbati, teste *Navarro, Filiucio*, &c.

Montes quidem Belgici plus exigunt à mutuatariis, quia eorum capitale conflatum est ex pecunia ad censum, qui fundatur. 1. in communitate indigentium, 2. In jure quod illa communitas habet exigendi indemnitatem à mutuatariis in quorum favorem gravatur redditibus, in bonis ejus dominio subjectis tum immobilibus tum mobilibus, quæ possidet in se, vel inæquivalenti, scilicet in pignoribus. Omne autem lucrum est in commodum mutuatariorum, in quorum favorem auctaria paulatim minuuntur. Sic possunt auctoritate principis gravari præsentes pro suis successoribus ad extructionem v. gr. Pontis deinceps valde utilis futuri; quæ ratio in prædicto etiam casu valere videtur.

CAPUT IV.

De Emptione, Venditione, Monopolio, Locatione, Emphiteusi, & Feudo.

DE *Emptione, Venditione, & Simonia agitur infra* Tomo II. Tract. V. cap. 12. *Hic tantum quæ in singulis Speculativa* sunt, vel non adjecta, præcipuè supplentur.

Licitum non est probabilius, *res novas & raras quantivis vendere*, Et certum est, non licere mercatori vendere pretio infimo, sic ut occulta mercis diminutione illud pretium ad summum reducat: quia sic non ponitur æqualitas istius mercis & pretii.

Licitum etiam non est, *vendere pluris supra dimidium*; quod fit quando excessus superat dimidium justi pretii.

Non licet in foro *interno* pluris vendere, aut minoris emere quam res valeat, Quia alioquin etiam in hoc non servaretur æqualitas inter mercem & pretium. In foro *externo* civili & canonico licet pluris vendere, & minoris emere citra, non supra dimidium, sed intra latitudinem justi pretii hoc intelligendo.

Licet *pluris vendere* quam res in se valeat, 1. Propter officium mercandi. 2. Propter damnum ex venditione emergens: 3. Propter penuriam mercium, & multitudinem emptorum. Propter rationes easdem aut similes, etiam rem minoris *emere* quam in se valeat pariter aliquando licebit.

In Venditione, *injustum* est, 1. cogere indigentem ut à te emat summo pretio, & statim tibi *revendat infimo.* Quia

Quia ista obligatio emptori imposita, est aliquid pretio æstimabile supra summum justum pretium. 2. Emere Chirographa, id est, debita activa in futurum minoris quam contineant. Quia in hoc committitur usura palliata, aliquid accipiendo præcisè ratione mutui virtualis.

Quando res est *absolutè vendita*, etsi nondum tradita, nec soluta, emptori perit, eique fructificat, Quia re empta coëmpta sunt omnia in ejus virtute contenta. Deinde, licet emptor necdum sit rei Dominus, ad eum tamen pertinet omne damnum & periculum : unde cum sustineat incommoda, æquum est ut sentiat & commoda. Leges in contrarium, quia favent usuris in solutionis dilatione fundatis, abrogatæ sunt jure Canonico.

Evictio est, rei suæ ab altero possessæ legitima recuperatio: differt à vindicatione & condictione, quod prima sit actio realis, secunda personalis, & hæc evictio ... earum effectus.

Monopolium, seu conspiratio specialis Mercatorum ... soli, aut certo pretio aliquid vendant, graviter repugnat charitati, & justitiæ legali; non justitiæ commutativæ, nisi summo justum pretium excedant. Hoc ...im secluso, nulli faciunt injuriam, & ex causa rationabili licitum reddi potest auctoritate Principis. Ita ...rus *Navarra, Molina, Lessius*, Contra *Covar. Sylvestrum, & Valentiam.*

Locatio rem ad usum pretio concedit, *conductio* ...ipit. *Locator* tenetur 1. Aperire vitia nociva rei ...atæ, & ad damna si ea celaverit. 2. De rei evictione. ...d expensas pro rei conservatione &c. *Conductor* te...ur, 1. Re uti juxta boni viri arbitrium. 2. Pro eâ servanda eam adhibere curam, quam vir prudens suis adhibet. 3. Solvere pensiones tempore suo: ...que sibi invicem obligantur de dolo, culpâ latâ, & non autem regulariter de levissima, aut casu for...

...uando contingit ut *res conducta casu fortuito* abs...illa conductoris culpa reddatur *inutilis*, non te... conductor solvere pensionem, nisi pro ratâ ...oris quo re illa usus fuit. *Sterilitas* tanta ut co... nihil recipiat, illum liberat à pensione: si sterili...ir parva hic non attenditur, si sit magna, dat jus ...ndi pro ratâ pensionem. Similiter, si *ubertas* ...e ulla coloni industriâ sit extraordinaria, dat jus ...di pensionem, quæ si sit pecuniaria solvenda est ... anni, si in fructibus, iis collectis solvi debet. ...*conductor* ante tempus *expelli*, quando re con... *abutitur*, aut per *duos annos* solutionem debi...on præstat.

...*adem opera*, labor, aut industria pluribus ex ...præstita æque singulis est utilis, meretur à sin...integrum stipendium valori suo proportiona... Quia ut supponitur, pro singulis seorsim susce...t obligationes ab invicem independentes, un...a ejus est æquivalenter multiplex in utilitate ...e.

...*lis* debetur cum sustentatione stipendium ju...tem infimum. Non licet illis uti occultâ com...ne propter exiguitatem stipendii minoris justo ...um de eo convenisse stipendio supponantur.

...*iteusis* est contractus quo quis rei suæ immo...minium utile transfert in alterum, retento ...nio directo cum jure pensionis realis annuæ. ...pit Dominium utile dicitur *Emphiteuta*, qui dat dicitur Dominus directus seu proprietarius.

Feudum dicitur, concessio rei immobilis sub onere fidelitatis & obsequii personalis exhibendi domino directo. Differt ab *emphiteusi*, quod in hac debeatur pensio realis, in illo fidelitas & obsequium personale. Concedens dicitur Infeudator, Dominus fundi & feudatarii: Accipiens dicitur feudatarius, vasallus, beneficiarius. *Regale* feudum confertur à supremo Principe cum Titulo, v.gr. Ducis; *non regale* nihil adfert dignitatis: *Ecclesiasticum* ab Ecclesiastico, Laicum à Laico confertur: *hæreditarium* transmittitur ad hæredes, gentilitium ad liberos, masculinum ad solos masculos, fœmineum etiam ad fœminas deficientibus masculis: Dicitur *Ligium* si fidelitas juretur contra omnes, non Ligium si excipiatur Princeps supremus. Amittitur Feudum expiratione temporis concessi, neglectu obsequiorum, & crimine Feloniæ, id est, belli contra Dominum gesti.

CAPUT V.

De Censu, Cambio, Contractu Societatis, & Testamento.

DE TESTAMENTO *&c. agitur plenè infra* Tomi II. Tract. V. Cap. 13. *Hic supplentur ea quæ possint in singulis desiderari.*

CENSUS est jus percipiendi pensionem annuam ex re, aut persona alterius: qui illud jus pendit dicitur Censuarius, qui emit dicitur Censualista.

Dividitur Census, 1. In *reservativum*, quo quis in alterum transfert rei suæ dominium, super eadem re sibi reservato jure pensionis annuæ: & in *consignativum* quo solum jus pensionis consignatur. 2. In *realem, personalem, & mixtum*. 3. In *pecuniarium*, & *fructuarium*, hic in Belgio & in Castella sublatus est à Philippo II. ob nimium incrementum tritici & aliorum fructuum. 4. In *perpetuum*, & *temporalem*: Perpetuus subdividitur in *irredimibilem*, & *redimibilem*, vel ab uno tantum, vel utroque contrahente. Temporalis alius est ad tempus certum, alius ad incertum v.gr. qui usque ad mortem censualistæ constituitur & durat.

Licita est *emptio novi Census consignativi*, *realis*, & *perpetui* tam redimibilis ex parte venditoris, quam irredimibilis. Patet 1. Ex approbatione Pontificum Martini V. Pii V. & Calixti III. 2. Ex eo quod sit vera emptio facta justo pretio juris veri præexistentis in Censuario, non quidem sub ratione Census, sed ut inclusi in pleno jure, quod habet Censuarius in rem suam, & omnia ejus emolumenta. Ita *Covar. Molina, Lugo, aliique communissimè, contra paucos.*

In *emptione Census* non datur pecunia præsens pro pecunia in futurum, ut in mutuo, sed emitur jus non ad certò recipiendam summam simul & semel sine periculo damni & molestiarum, sed ad pensiones successivas per longa intervalla, adeoque moraliter non sine periculo, incertitudine, & molestiis recipiendas, ideoque usuram non involvit.

Et quamvis hoc jus sit ad pensiones *in infinitum*, non tamen æstimatur nisi pretio finito, sicut Dominium fundi frugiferi, quod continet jus ad annuos fructus in infinitum. Ratio est, quod pensiones successivè in infinitum recipiendæ non augeant valorem illius juris incremento æquali, sed proportionali in infinitum

infinitum decrescente. Quia quantò magis crescunt in multitudine, tantò sunt in spe remotiori, & consequenter tanto magis decrescunt in æstimatione morali, adeoque non possunt facere jus valoris infiniti, sicut partes proportionales in infinitum decrescentes continuum actu infinitum constituere nequeunt.

Dices, idem esse emere jus ad pensiones, ac emere ipsas pensiones.

Resp. Disparitatem esse, quod jus ad rem, non nisi post longa intervalla adæquatè recipiendam, non sit ipsa res, nec prudenti judicio tanti æstimetur, propter lapsum & incertitudinem diuturni temporis & alia superius assignata.

Emptio Census personalis etiam perpetui est licita. Patet 1. Ex usu Belgii, Germaniæ, Galliæ à DD. Theologiæ & Juris approbato; & à Nicolao V. Pont. 2. Ex eo quod etiam hic interveniat vera emptio juris percipiendi pensiones ex persona alterius ratione suæ industriæ, & aliarum qualitatum quæ censentur sufficienter frugiferæ ad fundandum tale jus justo pretio æstimabile, cum istud jus possit donari, & à donatario justè vendi. 3. Quia tale jus potest fundari super jumentum & servum, adeoque etiam super personam liberam, quod tamen jus vendi non potest ob defectum pensionum; quia hoc leges vetant. Dum Martinus V. aliique Pontifices solùm approbant censum realem, per hoc personalem non improbant, quem Pius V. prohibuit non absolutè, sed ob speciem & periculum usuræ, & quidem prohibitione quæ hic & in Germania recepta non censetur. Ita *Gabriel, Medina, Bannez, Valencia, Lessius*, Contra *Navarrum, Rebellum, Lugo, &c.*

Census *temporalis* incerti temporis, ut *vitalitius*, est licitus, modò ematur pretio justo, per legem, aut prudentis arbitrium taxato. Quia cum uterque contrahens parem subeat aleam plurium, aut pauciorum pensionum, pro pluribus aut paucioribus annis vitæ, in eo servatur æqualitas.

Licitus etiam est census Temporalis *certi temporis* v. gr. ad 20. aut 30. annos; Quia cum jus ad pensiones per longa intervalla recipiendas non tantum valeat, quantum cumulus omnium pensionum simul, justè emi potest minori pretio quàm valeant pensiones simul sumptæ: si tamen emeretur ad breve tempus, ut ad 2. vel 3. annos, usura palliata censeretur uti colligitur ex fundamentis supra assignatis.

Census redimibilis tam ex parte ementis, quàm vendentis, sic ut emens post aliquot annorum pensiones possit vendentem cogere ad redimendum, videtur speculativè loquendo, licitus. Quia non apparet cur non possit fieri pactum retrovenditionis in hac emptione sicut in emptione aliarum rerum, & quare hoc pactum fieri non possit cum censuario in contractu censuali, sicut fieri potest cum uno tertio, & cum illo post initum censualem contractum: Non est tamen in praxi tutus, aut licitus. Quia est meritò suspectus de usura palliata, ac proinde scandalo obnoxius. Census *irredimibiles* ex parte venditoris, saltem consignativi, sunt quidem à Carolo Quinto in Belgio prohibiti, non tamen usurarii, nisi ex præsumptione fori externi, & ne bona maneant perpetuò onerata. Ita de his *Gabriel, Medina, Valencia, Lessius, Malderus*, Contra *Covar. Sotum, Aragonium &c.*

CAMBIUM est permutatio negotiatoria pecuniæ pro pecunia. Ille à quo cambium petitur, dicitur Campsor, qui petit, Campsarius. Dividitur in *Reale, & Siccum*; hoc cambium siccum est vera usura solam speciem cambii habens, ut si tantum habeatur ratio distantiæ temporalis &c. Illud autem *Reale* est legitima permutatio pecuniæ servata æqualitate inter datum & acceptum. Dividitur in *Manuale* seu minutum, quod est permutatio pecuniæ præsentis pro præsente, & *Locale*, quod est permutatio pecuniæ præsentis pro absente.

Cambium minutum est reale, & dicitur illud quod consistit maximè in monetæ minutæ cum majori commutatione.

Licitum est lucrum ex *cambio minuto* variis titulis, scilicet, ratione lucri cessantis, officii cambiendi, oneris quærendi & habendi pecunias diversi generis ad utilitatem communitatis semper paratas, easque numerandi &c. Taxatur à Principe *valor monetæ* quatenus est mensura rerum venalium, non quatenus est commoda ad permutationem negotiatoriam, sub qua ratione una species monetæ alteri sæpè multum præstat, licet sit æqualis in ratione pretii rei venalis. Ita *passim Theologi*, *Contra Ostiensem*, *& paucos alios.*

Lucrum ex cambio Locali, quo campsor hic prior accipit ut alibi restituat, est licitum, modò sit prudenti peritorum judicio justum. 1. Quia est approbatum à *Pio V.* apud *Navarrum num. 300.* 2. Quia accipitur justo Titulo virtualis scilicet translationis, & locationis, qua campsor operam suam locat campsario ad transferendum ejus pecuniam suscepto in se omni periculo: quod si hoc fiat absque omni ejus incommodo, hoc tribuendum est ejus industriæ & bonæ fortunæ, qua non obstante potest lucrum accipere, ratione periculi, & laboris in se suscepti.

Cambium quod Francofurtense dicitur, in quo campsor dat prior pecuniam campsario, ut ab eo eamdem recipiat in nundinis Francofurtensibus cum auctario proportionato distantiæ temporalis, & localis, seclusis Titulis extrinsecis, periculi sortis &c. injustum & usurarium esse censetur. Quia in eo nulla intervenit virtualis translatio, aut locatio operæ ad translationem, ac proinde campsor nullam campsario navat operam pretio æstimabilem: unde auctarium accipit præcisè propter distantiam temporalem inter dationem suæ pecuniæ & ejus in æquivalenti receptionem, quod est usurarium. Ita, ut dixi, seclusis Titulis extrinsecis, docet *Cajetan. Sotus, Suarez, Valencia, Malderus, Lugo, aliique communius*, Contra *Molinam, Lessium, Filiuc. Layman, &c.*

Cambium Bezuntinum, sive Placentinum, est quo campsor respondentem Bezuntii vel alibi campsario procurat, suum scil. factorem, qui tunc duas personas repræsentat, nempe respondentis campsarii, & factoris campsoris, & quatenus respondens campsarii debitum ex accepta à campsore pecunia sibi ipsi, quatenus factori campsoris, solvit solutione virtuali, nempe per acceptationem & relationem in libros rationum, &c. Hoc, inquam, Cambium, licet usitatum censetur plerumque siccum, & non subsistens: Quia cum contrahentes sciant totam solutionem sic fieri istis cambii & recambii Titulis artificiosè quæsitis, aliud intendere non censentur, quàm lucrum ex mutuo, Cambii specie palliatum, ac proinde in praxi à Theologis plerumque omnino rejiciendum censetur, ut de usura merito suspectum &c. Et ita sentit *Sotus, Molina, Tannerus, Roder. Rebellus, & alii*

alii communius, quamvis illud excuset *Sylvester*, *Navarrus*, *Salas*, *Diana*, &c.

SOCIETAS NEGOTIATORIA, est conventio conferentium aliquid ad commune lucrum, & damnum. Ut sit licita requiritur, 1. Ut fundetur in negotiatione honesta, 2. Ut servetur æqualitas proportionalis lucrorum & damnorum pro rata eorum, quæ conferuntur, 3. Ut sors fiat omnium, nisi lucri tantùm sit communio, ex pacto instituta.

Dissolvitur illa Societas, 1. Socii renuntiatione, 2. Ejus morte, aut egestate, 3. Elapso tempore, ad quod inita fuerat, 4. Cessante negotiatione.

Quando unus è sociis confert solam pecuniam, & alter solam operam, potest fieri communio sortis & lucri, 1. Sic ut in fine ex æquo dividatur pro ratâ pecuniæ ab uno, & æstimationis operæ ab altero collatæ, 2. Sic ut conferens solam operam non sit particeps sortis, sed solùm aliquotæ partis lucri, cujus spes æquivaleat operæ ab ipso positæ: hoc enim utroque modo servatur æqualitas utrimque requisita.

CONTRACTUS TRIPLEX, est quo conferens in Societatem à socio assecuratur de sorte integrâ cum certo lucro, sed minore eo, quod ex negotiatione speratur. Unde in eo sunt virtualiter tres contractus, scil. Societatis, assecurationis, & venditionis majoris lucri sperati. Hunc contractum esse licitum suadent, 1. Leges, & institutiones ei apertè faventes. 2. Hæc ratio; est certò contractus ille triplex licitus si fiat divisim cum diversis; adeoque etiam cum eodem simul & semel; cum per hoc nullam contrahat injustitiam, nec mutet naturam, adeoque non transeat ad rationem mutui. Ita *Sylvester*, *Gabriel*, *Major*, *Navarrus uterque*, *Toletus*, *Lessius*, *Sylvester*, *Abulensis*, &c.

Objectiones contra contractum Triplicem ex sequentibus solvuntur. *Dominium pecuniæ* in ejusmodi contractu in Societatem depositæ non est penes solum negotiatorem, cum non possit de illa, sicut de mutuò accepta, pro suo arbitrio disponere, sed teneatur eam vel æquivalentem suo & deponentis nomine negotiationi applicare. Huic quidem soli perit, at non ratione dominii ut mutui formalis aut virtualis in ipsum translati, sed vi contractus assecurationis adjuncti. Hoc contrahendi modo pecuniam conferens non sentit lucrum, nullum potens sentire incommodum, quod non esset æquum, quandoquidem patiatur damnum majoris lucri quod sperare potuit.

Secundò, Bulla Sixti Pontif. hunc contractum non prohibet ut illicitum jure naturæ, sed tantum ut Scandalosum ex præsumptione usuræ palliatæ, quæ non intervenit si contractus in eo inclusi fiant seriò, verè, & non fictè, unde in Germania, & Belgio, illa non habetur à pluribus pro recepta.

SPONSIO, quâ certantes de alicujus rei eventu sibi invicem aliquid spondent, dandum ei qui veritatem fuerit assecutus, est licita, si absit fraus, par sit utrimque periculum, nec sit de re turpi &c. *Sortes* ex quarum eventu aliqua decernuntur, aliæ sunt *divisoria* quibus de re communi disponitur, aliæ *electoria* quibus alii aliis præferuntur in ordine ad officia vel secularia, quæ licent, vel Ecclesiastica, quæ sunt prohibitæ. *Consultoria* & divinatoriæ sunt superstitiosæ.

TESTAMENTA privilegiata quoad solemnitatem sunt, 1. Militum in castris. 2. Facta coram Principe. 3. Belgica juxta consuetudines variis locis usu receptas. 4. Ad pias causas, quæ deficiente solemnitate obligant in conscientia, modo adsint jure naturæ requisita ad translationem Dominii; ad profanas etiam causas valent in conscientiâ, sed validitate infirmâ per judicem rescindibili, non firma & irrescindibili; quo sensu exponendæ & inter se conciliandæ sunt Leges ac juris utriusque DD. in speciem pugnantes in his de testamentis privilegiatis.

Testari prohibentur jure naturæ amentes: positivo jure partim Civili, partim Canonico, impuberes, surdi simul & muti, prodigi, damnati ad mortem, carcerem perpetuum, aut exilium, hæretici, servi, filiifamilias, & usurarii manifesti, &c. Testamentum de se *revocari* potest à testatore validè & licitè, 1. Per factum contrarium, ut si testator illud laceret, 2. Per alterum Testamentum legitimum. *Ita habent jurium dispositiones.*

Per Testamentum *Hæredes institui* possunt, qui non sunt lege prohibiti, ut sunt hæretici, spurii, id est, orti ex parentibus inter quos tempore vel conceptionis, vel nativitatis erat aliquod impedimentum dirimens, non legitimati, etiam deficiente prole legitimâ, non succedunt illi parentibus ab intestato, neque ex Testamento, nec ullam partem hæreditatis accipere possunt etiam in conscientiâ: secus naturales, id est, orti ex parentibus sic non impeditis; illi enim possunt à Patre institui hæredes si deficiant legitimi, & ascendentes; quamvis ei non succedant ab intestato, nisi ex sextante, succedunt tamen matri, tum ex Testamento, tum ab intestato pari jure cum legitimis: de quibus fusius juxta leges Belgicas *Lessius de jure & just. Zypæus, aliique.*

Reliqua de *TESTAMENTIS* in hoc Opere traduntur infrà *Tomo II. Part. II. Tract. V. cap. 13.*

CODICILLUS, est sequela & velut supplementum Testamenti. *Legatum* est donatio in Testamento præstanda ab hærede. Factum absolutè legatum debetur statim à morte testatoris: Factum sub conditione debetur eâ impletâ. *Fidei commissum* est, quod alteri ita relinquitur, ut illud non possit alienare.

Non potest Hæres ita legatis gravari ut hæreditas reddatur *inutilis*, alioqui potest detrahere Falcidiam, id est, quartam partem hæreditatis ex legatis detrahibilem, aut Trebellianicam, id est, quartam partem ex Fidei commissis detrahibilem, ut hæres habeat saltem quartam partem bonorum defuncti.

Si Legatum aut Fidei commissum sit ad *pias causas*, nec Falcidia, nec Trebellianica detrahi potest. Sola Parochi aut Confessarii depositio de ultimâ voluntate defuncti ad pias causas hæredem obligat in conscientia, dum constat de horum probitate. Ita *Layman hic, aliique.*

CAPUT VI.

De Restitutione, ejus Radice, Causis eam excusantibus, &c.

DE *Restitutione in ordine ad Praxim agitur accuratè in hujus Operis* Tomo. II. Part. III. Tract. V. cap. 14. *infrà.*

Ne quid aliqua ex parte desit in materia tam necessaria, quædam hic ad omnimodam Theologi institutionem subjiciuntur.

Ad notitiam fundamentalem *Obligationis restituendi*, sciendum est, quod illa oriatur ex injustitia, quæ fit contra jus alterius. Jus autem alienum dicitur *mobile*, quod abdicari potest à Domino: Jus verò *immobile*, quod abdicari non potest, quale habet Clericus ne percutiatur. Quoad jura mobilia, non potest injuria fieri volenti, potest quoad immobilia, ut fit marito consentienti in abusum suæ uxoris. Idem est de percussione Clerici, licet ipse in eam consentiat, uti patet ex jure Canonico *Cap. Contingit. de sent. excom.* ubi ea percussio dicitur injuriosa, etsi non violenta. His tamen non debetur satisfactio, quia consentiendo illam remiserunt.

Obligatio restitutionis oritur ex violatione solius *justitiæ commutativæ*, non distributivæ. Quia illa sola respicit jus strictum: distributiva enim solum respicit jus fundatum in ratione partis alicujus communitatis, quod non est strictum. Hinc, per se loquendo, non obligatur ad restitutionem qui confert beneficia aut officia digno relicto digniori. Dixi, per se loquendo, quia si factus sit concursus cum promissione digniores præferendi, tenetur ad restitutionem ex violatione justitiæ commutativæ ortæ ex pacto præcedenti. Similiter si Princeps dignis prætermissis confert officia publica indignis, violat justitiam commutativam, non adversus dignos prætermissos, sed adversus communitatem, cui strictè obligatur de dignis illi providere. Ita *Suarez, Lessius, Rebellus, Lugo, Malderus, aliique*, Contra *Cajet. Vasquez, Molinam, & Aragonium*.

Radices generales restitutionis, duæ assignantur, scilicet, injusta acceptio, seu damnificatio, & res accepta, id est, res ex justitia Domino suo restituenda. Ambæ concurrunt in fure detinente rem furtivam; separantur in eo qui rem furtivam emit bonâ fide, eamque nesciens esse furtivam detinet absque ullâ damnificatione activa ex parte sua Domino illata. Pro injuria *transeunte*, id est, non damnificante, nulla debetur restitutio, sed tantùm aliqua satisfactio, ut pro irrisione, verbis contumeliosis, &c. Obligatus Titulo rei acceptæ, 1. Ad nihil tenetur si res pereat. 2. Tantùm tenetur ad fructus extantes, & quatenus ex iis factus est ditior. At verò obligatus Titulo *injustæ acceptionis*, tenetur restituere rem aut ejus æstimationem, quomodocumque perierit, 2. Omnes fructus ex ea perceptos. 3. Compensare omnia damna inde secuta. Unde mensura restitutionis ratione rei acceptæ, est quantitas possessionis; ratione injustæ acceptionis, est quantitas alieni damni. Ita cum *D. Thoma, Layman, aliique*.

Possessor bonæ Fidei, ubi adverterit rem non esse suam, tenetur Domino comparenti eam statim restituere, nec potest pretium à se pro ea datum exigere, nisi datum sit animo rem restituendi Domino suo, ejusque negotium utiliter gesserit. Si bonâ fide rem *consumpserit*, aut alienaverit, ad nihil tenetur, nisi quatenus ex ea factus est ditior; si vendiderit, tenetur Domino comparenti, contractu venditionis rescisso, emptori pretium restituere, ei enim tenetur venditor de evictione, non tamen rei Domino si res vendita reperiri non possit, nisi quatenus ex ea factus est ditior. Quia Dominus rei non est Dominus pretii. Tenetur etiam fructus naturales, ut fœtus animalium, & mixtos, id est, partim à re, partim ab industria provenientes, ut segetes; & fructus civiles, ut reditus &c. restituere, subductis expensis. Quia res quælibet Domino suo fructificat, non tamen fructus industriales. Rem alienam Titulo gratuito à fure acceptam tenetur, per se loquendo, Domino restituere, nisi certus sit fore, ut furi justam ob causam reddita, Domino restituatur: quia in hoc casu Dominus non potest esse rationabiliter invitus.

Potest *emptor bonæ Fidei*, ad recuperandum suum pretium, *rem furi reddere*, licet sit moraliter certus eam Domino perituram: Quia secluso contractu aut delicto, nemo tenetur rem alienam cum proprio suo damno apud se conservare ut restituatur suo Domino, quia ad id nullum habet jus.

Neque refert, quod emptor rem furi reddendo eam reducat in pejorem statum. Quia hoc non fit directè & positivè, sed tantum negativè, quatenus scilicet ad vitandum damnum proprium, rem desinit in meliori statu conservare. Emptor tamen *malæ Fidei*, ratione injustæ acceptionis, probabilius eo casu tenetur rem Domino suo restituere, uti docet probabilius, *Navarrus, Lessius, aliique*, contra *Sylvestrum, Alensem, Dianam*, & alios. De emptore bonæ Fidei assertionem nostram tenet *Navarrus, Sylvester, Vasquez, Lessius, Bonacina, Malderus, Turrianus, Lugo, &c.* contra *Cajetanum, Sotum Medinam, Layman, Azorium, &c.*

Malæ Fidei possessor obligatur ad restitutionem rei si extet, & ad ejus valorem si perierit, etiam fortuitò, & absque ejus culpâ; idque etsi apud Dominum per injuriam alicujus tertii erat peritura: quia hunc præveniendo ipsius obligationem in se suscipit. Si tamen res casu perierit apud iniquum possessorem, eodem modo absque ullius injustitia apud Dominum peritura, probabilius ad nihil obligatur in foro interno: Non enim ex re accepta, quia perit: non ex injustâ acceptione, res enim æquè erat peritura, adeoque ille non fuit efficax causa damni. Communiter tamen dicitur imponenda ei restitutio in foro externo in pœnam criminis. Ita *Navarrus, Lessius*, & alii, contra *Paludanum.*

Fur ad nihil obligatur probabiliter, qui sciens & volens rem alienam consumpsit eo loco & tempore quo aliàs citram injustitiam erat certò peritura: Quia in illis circumstantiis res Domino suo nullius erat pretio, ac proinde ejus destructio non est illi damnosa: Secus si fur illam transtulerit in locum ubi erat servanda: Quia tum erat alicujus pretii Domino suo. Ita *Vasquez, Amicus, aliique*.

Res quæ apud iniquum possessorem *meliorata* est, aut *fructificavit*, cum omni melioratione suâ restituenda est, & cum omnibus fructibus non solùm perceptis, sed etiam percipiendis à Domino si rem suam habuisset: quia res Domino suo melioratur & fructificat, ideoque cum his tanquam ad Dominum pertinentibus restitui debet.

Pro *debitorum solutione* servandus est ordo juris potioris. Hinc 1. Si res extat in specie reddenda est Domino. 2. Debita Titulo oneroso præferuntur debitis Titulo gratuito. 3. Debita certi creditoris præferuntur debitis creditoris incerti.

Causæ excusantes à restitutione traduntur infrà hujus Operis Tomo II. Part. III. Tract. V. cap. 14. §. 4.

CAP.

CAPUT VII.

De Injuria in Corpus, & Famam, & de Furto, Judice, Teste, Reo, Advocato.

DE *his agitur in hoc Opere infrà* Tract. V. *superius citato: hic pauca restant adjicienda.*

Occisio sui directa, licita non est ullâ auctoritate humanâ. Quia illa repugnat charitati erga se, justitiæ erga Rempublicam & erga Deum, qui est Dominus vitæ humanæ.

Licet tamen ex justa causa, v. g. ad vitæ conservationẽ seipsum mutilare, & *indirectè* ad sui necẽ concurrere, ut abstinendo ab esu carnis humanæ, aut idolo sacratæ, item ignem navi injiciendo, aut pulveri nitrato ad nocendum hosti &c. Debent tamen ista fieri ex causâ gravi, & conducente ad finem independenter à morte directè adhibita. *Sui interfector* jure Canonico privatur Ecclesiæ suffragiis, & sepulturâ, nisi ante mortem dederit signa pœnitentiæ, vel dubium sit an à se ipso, aut alio fuerit occisus. Ita de navi incensa &c. *Lessius, Malderus, aliique*, qui eâ ratione factum Sampsonis excusant.

Pro tuendis *fortuna bonis magni momenti*, alioqui amittendis irreparabiliter, licitum est invasorem injustum in actu invasionis defensivè occidere. Quia bona illa honestæ sustentationi necessaria, reductivè pertinent ad vitam tuendam. Idem in pari causa de defensione pudicitiæ, & honoris tradunt DD. communius.

Qui virginem corrupit, illâ consentiente, non tenetur ad compensationem ipsi faciendam. Quia liberè consentiendo cessit jure suo; nec ejus parentibus, quia nulla illis fit injuria; etsi enim puella sit sub eorum potestate, sicut potest illis invitis nolle nubere, ita & nuptias suas reddere difficiliores. Tenetur autem si per fraudem, metum, aut vim eam ad crimen induxerit, ad omnia damna inde ipsi puellæ, ejusque parentibus provenientia; Quia corruptor eorum fuit causa injusta: hæc si non possit compensare aliter quàm inito cum eâ matrimonio, tenetur in conscientia eam ducere: & ad hoc determinatè obligatur si sub conditione copulæ matrimonii illi absolutè promiserit: Nisi fortè mala valdè gravia ex tali connubio sequerentur. Ita *Sotus, Vasquez, Diana, aliique* communius.

Adulter & adultera, si non fuerit proles ex copula secuta, solùm tenentur ad satisfactionem honorariam si innotescat marito. Prole certò secutâ uterque tenetur ad compensationem damnorum marito & legitimæ proli inde obvenientium, si fieri possit. In dubio tenetur pro ratione dubii, id enim æquitas postulat. Tenetur autem adulter ad prolem alendam ab anno tertio exclusivè, adultera verò usque ad annum tertium inclusivè, ex *l. 9. Cod. de patria potestate.*

Licitum non est, *seipsum falsò infamare*, nec de vero crimine, ratione scandali, neque etiam de falso, ut si quis ad vitanda tormenta fateatur crimen veneficii quod non commisit, atque ita se ipsum mendaciter infamet infamiâ gravissimâ in totam ejus familiam redundante: quod fieri nequit absque peccato saltem veniali mendacii, & mortali detractionis, ideoque tenetur ante mortem id retractare.

Justas ob causas *licita est revelatio peccati gravis occulti*, 1. Ad petendum consilium vel auxilium. 2. Ad alterius correctionem idoneam. 3. Ad avertendum malum commune. 4. Ad propriam defensionem. 5. Ad vitanda gravia tormenta. *Sine causa* verò mortale est illud vel uni aperire, etiam non nominatâ personâ, sed solâ ejus communitate v. g. religiosâ. Quia per hoc injustè fama aliena graviter lædi æstimatur. Ita *Theologi communiter.*

Per *singula furta levia* multiplicata tunc peccas mortaliter quando per ea intendis etiam à diversis tibi comparare summam notabilem: Tunc enim singula furta sunt executio voluntatis mortaliter malæ circa rem totalem gravem. Imò etiam quamvis id non intendas peccas mortaliter, quando summam gravem comples ad eam advertens: Quia tum causas damnum notabile. Completâ autem summâ notabili teneris eam sub mortali totaliter restituere. Plus tamen requiritur ad summam notabilem quando per majora intervalla, aut à diversis accipitur.

Compensatio occulta, quamvis raró, aliquando tamen est licita; ut si debitum omninò certum absolutè non possit aliter obtineri, aut non nisi ægerrimè cum multis molestiis & gravibus incommodis, & sic ut creditor occultè sibi compensans prospiciat ne iterum à debitore idem debitum postea solvatur. Ita de debito certo *Theolog. communiter.*

JUDICI licet, quando crimen est *notorium*, auctor autem *occultus*, inquirere de auctore in genere: accusatio sufficit ad interrogandos testes ab accusatore productos: ad reum autem de se ipso juridicè interrogandum prærequiritur vel semiprobatio per unum testem, vel infamia, vel indiciorum sufficientia. Judex tamen de uno crimine infamatum non potest interrogare de alio, de quo non est infamatus, nisi sit cum illo priori crimine connexum.

Judex inferior, imò & supremus, debet judicare secundum leges, nisi in aliquo casu particulari prudenter judicetur Legislator aliud voluisse: quia alias periculum esset ne privatis affectibus locus concederetur. Ita Jura communiter.

Tenetur judex publicus se conformare regulæ judicis publici, quæ est, scientia publica, hoc sensu, quod non possit *contra* eam judicare, non quod semper debeat *secundum illam* etiam quando habet *certitudinem de contrario*: Obstat enim Superior regula juris divini vetantis ne directè occidatur innocens. Tenetur quidem inferior obedire suo Superiori non evidenter mala præcipienti; sed Respublica non potest imperare Judici ut eum damnet ad mortem, quem judex certò & evidenter scit esse innocentem, & per calumniam oppressum. Quia alioquin ejus præceptum esset manifestè injustum. Unde Respublica non imperat, ut judex procedat secundum allegata & probata, nisi ex præsumptione veritatis, ac proinde quando Judici constat de contrario, præsumptio debet cedere veritati. Opposita tamen multorum *Thomistarum* sententia cum *D. Thoma* ut probabilis admittitur, Contra *Petrum Navarrum, Adrianum, Panormit. Lyranum, Lessium, Sylvium, Malderum, Lugo, &c.*

Si judex *culpabiliter* tulit sententiam injustam, tenetur eam revocare, & damna compensare. Si verò *inculpabiliter*, eam solum tenetur retractare si potest sine suo gravi incommodo: *ita communis.*

De JUDICE, TESTE, ET ADVOCATO, & quando ad restitutionem teneantur agitur Tomo II. Part. III. Tract. V. post cap. 14.

ACCEPTIO PERSONARUM, qua dignior postponitur, est injustitia mortalis ex genere suo; quia per eam violatur, vel justitia commutativa, ut in judiciis, & distributionibus beneficiorum: & officiorum per concursum; vel distributiva & fidelitas in dispensatione bonorum communitatis. Hinc juxta *Rebellum* est mortale in distributione locorum in *promotionibus Academicis* præferre minus dignum digniori, cum ista distributio fiat per oppositionem, sive concursum formalem.

REUS interrogatus, sed non juridicè, non tenetur aperire veritatem; tenetur si juridicè, id est, à judice legitimo cum prævia infamia, & semiplena probatione. Sunt tamen qui probabiliter dissentiunt quando agitur de capite, & est spes evadendi; Quia præceptum de positivè dicendo vero videtur eo casu excedere vires conditionis humanæ. Certò ei licet infirmare auctoritatem accusatoris & testium, aperiendo occulta eorum crimina, fugere è carcere; ejus fores effringere; non tamen inferre vim custodibus. Ita *Theologi communius*.

DE RELIGIONE
ET ACTIBUS ILLIUS.
CAPUT PRIMUM.

De Religionis virtute, Oratione, Horis Canonicis, Votis, & Religioso statu.

DE *Horis Canonicis agitur hic infrà* Part. III. Tract. IV. cap. 4. *de Votis & Juramento* Tract. V. cap. II. §. 3. *De superstitione, & vitiis oppositis* Tract. V. cap. 1. §. 2. Hic principia, speculativa præcipuè ordine supplentur.

Religio est virtus quæ debitum Deo cultum exhibet. Hinc objectum ejus *materiale* est Dei cultus, *formale* hujus cultus specialis honestas.

Religionis *actus eliciti* sunt volitiones cultus Dei: *imperati* sunt, ipsi actus divini cultus, scilicet adoratio, oratio, votum, sacrificium, & similes, qui sunt objectum simul & effectus actuum elicitorum quibus constituuntur in esse virtutis istius speciei scilicet Religionis.

OFFICIUM DIVINUM tenentur recitare Ecclesiastici, etiam Regulares secundum ritum Breviarii Romani reformati, exceptis Ecclesiis & Conventibus in quibus constat aliud officium recitari ex consuetudine 200. annorum, quibus licet tamen Romanum assumere. Omnes etiam obligantur legere Officium Defunctorum die animarum, & Litanias die S. Marci, & triduo Rogationum; non autem legere Officium Defunctorum ut notatur in rubricis, nisi ubi id usu receptum est. Qui nulli Ecclesiæ est adscriptus, sed ordinatus Titulo patrimonii, probabilius tenetur ad ipsum Officium Romanum.

Reliqua practica de Officio sive Horis Canonicis traduntur infrà Tract. 4. cap. 4. *de Horis Canonicis.*

VOTUM est promissio Deo facta de meliori: ad hujus valorem requiritur, 1. Voluntas se obligandi. 2. Advertentia quanta requiritur ad mortale. 3. Libertas. 4. Ea rei promissæ notitia ut non erret circa ejus substantiam, aut principale motivum. 5. Rei promissæ possibilitas, & honestas. Unde non potest esse materia voti res mala, res indifferens, & res bona quatenus melioris impeditiva. 6. Denique in vovente requiritur potestas se obligandi. Hinc vota professionis emissa ante annum ætatis 16. ipso jure sunt irrita.

Qui vovet rem *ab alterius voluntate* sive facto dependentem, tantùm tenetur, quantum in se est, procurare executionem: non tamen tenetur iste alter exequi. Hinc liberi non obligantur votis parentum eos Religioni offerentium. Votum *conditionale* obligat purificatâ conditione etiam turpi, non antecedenter. Voti *impletio* facienda est statim moraliter, vel juxta intentionem voventis: Si tamen quidpiam pro nullo determinato tempore absolutè voveris, teneris illud exequi cum primùm commode poteris: sic tamen ut ad breve tempus illud differre non debeat mortale censeri.

Obligatio voti desinit, 1. Desitione materiæ. 2. Defectu conditionis adjectæ. 3. Irritatione, id est, ablatione obligationis voti ab alterius consensu dependentis. 4. Commutatione. 5. Dispensatione. Unde pater potest simpliciter & directè irritare vota liberorum impuberum gubernationi familiæ officientia, non alia, ut sunt votum castitatis, religionis &c. *Prælatus regularis* potest irritare omnia vota à suis subditis emissa post professionem religiosam, excepto voto strictioris ordinis. Item, vota à suo prædecessore, imò & à seipso approbata. Non tamen vota Novitiorum, quæ suspenduntur ante professionem, per quam extinguuntur. Unde si non emittatur professio reviviscunt, uti & vota dimissorum è Societate ante ingressum emissa.

Potestas irritandi vota subditorum, etiam convenit *Abbatissis*, cum ea potestas non sit jurisdictionis, sed gubernationis. Item, *Maritus* potest irritare vota uxoris repugnantia juri, quod habet in ejus corpus; quia in istis mulier viro est subjecta. *Pontifex* non potest irritare omnia vota Fidelium, cum eorum voluntates non habeat in omnibus sibi subjectas: Potest tamen ex justa causa cum iis dispensare in votis de facto emissis, cum sit circa res sacras supremus in terris arbiter.

Quilibet potest propriâ auctoritate, etiam absque causa, vota sua *mutare in evidenter meliora*, si non sint vota reservata: Hæc etiam reservata potest mutare in votum religionis. Mutare autem in æquale, aut in minus bonum potest solus Superior: Quia talis commutatio est partialis dispensatio, quæ est actus jurisdictionis Ecclesiasticæ, sed absque aliqua causa, nec licitè, nec validè fieri potest.

Persona in cujus favorem facta est commutatio in æquale vel minus, potest, si velit, *redire ad prius votum*, non tamen, si propria auctoritate commutaverit in melius. Votum reale factum *uni Ecclesiæ*, & hujus nomine ab aliquo acceptatum, non potest à vovente commutari in melius faciendum alteri Ecclesiæ, quia prior Ecclesia acquisivit jus ad rem voto promissam per illam acceptationem. Si opus in quod facta est commutatio reddatur *impossibile* non tenetur ad prius votum redire.

Plura practica traduntur infrà de VOTO Tract. V. cap. 2. §. 3.

STATUS RELIGIOSUS, est status perfectionis per tria vota perpetua acquirendæ ab ecclesia approbatus. Ad eum requiruntur, 1. Vota substantialia, eaque perpetua castitatis &c. 2. Traditio sui à vovente irrevocabiliter

liter facta Superiori. 3. Approbatio Pontificis ad talem statum in Ecclesia constituendum.

Solennitas votorum, non est de essentia Religionis. Constat hoc ex Decretis Pontificum Pauli III. Pii IV. & ipsius Tridentini approbantium Societatis institutum, ac præcipuè ex Bulla Gregorii XIII. edita an. 1584. quæ incipit *Ascendente Domino*, definientis, vota simplicia Societatis constituere verè ac propriè Religiosum, æquè ac facit professio. Quia illos, qui ea emittunt æquè ligant religioni, licet non æquè hanc illis obligent. Idem olim viguit in ordine S. Basilii, August. & Benedicti, quod doctè probat *Basilius Pontius* Augustinianus *l. 7. de Matrim. à C. 12. ad 22.* ubi dicit temporibus Apostolorum omnes Religiones solis votis simplicibus constitisse, & Religiosos votis solutos à suis Prælatis dimitti potuisse, ut fit in Societate, cujus proinde instituti modus non est novus in Ecclesia.

Illa autem *solennitas* voti religiosi, *distinctiva Professionis* à quocumque voto simplici, consistit in forma quadam fovendi ab Ecclesia præscripta, & reddita efficaci ad varios effectus morales, qui sunt, 1. Voventem adstringere religioni, vinculo utrimque insolubili. 2. Inhabilitare ad matrimonium subsequens, & præcedens ratum dirimere. 3. Reddere incapacem omnis Dominii. 4. Solvere cætera vota simplicia. *Ex jure Cap. Scripturæ 4. de voto.*

Professio ipsa Religiosa, est emissio voti solemnis in Religione approbata. Ad ejus valorem requiritur. 1. Ætas 16. annorum ex Trid. 2. Annus probationis integer. 3. Libertas à coactione, fraude &c. 4. Animus profitendi. 5. Consensus Superioris. 6. Ut profitens sit sui juris, liber, &c. Eadem requiruntur ad valorem votorum *simplicium* Societatis.

Qui emisit professionem invalidam potest juxta *Trid. Sess. 25. C. 10.* reclamare intra quinquennium à die professionis, non post, nisi prius defuerit reclamandi potestas. Professio Religiosa ex Declaratione varia, delet omnia peccata ante commissa quoad pœnam, quod extenditur ad vota simplicia Societatis: De quo fusius *Suarez de Relig. Pellizarius &c.*

Pontifex dispensare potest in voto solemni castitatis Religiosæ; Quia tota vis & solemnitas quam habet professio, est ab Ecclesia. Patet 1. ex Bonifacio VIII. & ex Bulla Gregorii XIII. 2. Quia Pontifices in hoc voto sæpe dispensarunt, ut cum Ramiro Rege Aragoniæ monacho aliisque apud Lessium, Malder. &c. & recentius cum Duce de *Joieuse* Capucino. Non potest tamen dispensare cum monacho in sensu composito, quod solùm volunt *Innocentius III. Cap. cum ad monasterium* de statu Monachorum, & alii docentes rem Deo consecratam non posse desacrari. *Character Sacerdotalis* est indelebilis, & ideo initiatus Sacerdotio auctoritate Pontificia fieri nequit ex Sacerdote non Sacerdos. Ita ex Theologis Societatis, aliisque docent plurimi de voto solenni, Contra *Sotum*, *Capreolum*, *Sylvestrum*, *Estium*, *Sylvium*, *& alios favente his ut videtur D. Thoma Quæst. 189. Art. 3.*

Per votum *Obedientiæ* Religiosus obligatur, 1. Ad servandam Regulam in sua religione receptam. 2. Ad obediendum Superiori, & quidem sub mortali dum utitur his terminis; præcipio tibi in nomine Domini, in virtute S. Obedientiæ, aut similibus. In dubio præsumptio stat pro Superiore, adeoque illi obediendum est.

Per votum *Castitatis* tenetur abstinere ab omni actu castitati repugnante, idque sub mortali ex vi voti. Per votum *Paupertatis* tenetur nihil habere, & absumere, etiam extra suum monasterium, tamquam proprium, seu independenter à Superiore, & hoc etiam sub mortali peccato Sacrilegii in materia gravi. Per se loquendo, illud censetur grave in materia voti, quod est grave in materia furti. Varia repugnant paupertati in una Religione, quæ non in aliis, pro consuetudinum varietate. Religiosi professi successionis in hæreditates jure communi sunt incapaces, & monasteria eorum nomine ex jure Belgico.

Plura practica traduntur infra DE VOTO Tract. V. Cap. II. §. 3.

CAPUT II.

De Beneficii Ecclesiastici Natura, Acquisitione, Amissione, Dominio, &c.

ECCLESIASTICUM BENEFICIUM definitur, Jus perpetuum percipiendi fructus ex bonis Ecclesiæ, propter aliquod officium spirituale auctoritate Ecclesiæ constitutum. Unde ejus defectu Castellorum capellaniæ non sunt Beneficia, nec, per se loquendo, obligant ad Horas. *Seculare* beneficium est, quod secularibus, *Regulare* quod regularibus ex sua institutione confertur, unde nec Seculare Regularibus, nec contra conferri potest absque dispensatione: in dubio præsumitur Seculare. *Simplex* dicitur, quod nullam habet præeminentiam, nec jurisdictionem, ut Canonicatus: *Duplex* quod hæc omnia aut eorum aliquid habet, ut Papatus, Episcopatus &c. *Titulare* quod in Titulum perpetuum confertur, unde non potest auferri absque gravi causa, tale ferè est quodlibet beneficium sæculare.

Olim Clerici per modum unius communitatis simul in communi vivebant sub Episcopo sibi, & singulis necessaria distribuente: unde tunc nullum habebant Dominium redituum sui Beneficii. Nunc habent Dominium bonorum patrimonialium, & quasi patrimonialium, id est, acquisitorum tamquam stipendium celebrationis &c. item illius partis proventuum sui Beneficii, quæ ipsis est necessaria ad honestam sustentationem. Probabilius videtur eos etiam esse Dominos partis *superfluæ*, cum jura absolutè eis tribuant dominium fructuum sui Beneficii, nihil distinguendo inter partem necessariam & non necessariam. Deinde, Pars illa non est quoad Dominium, Ecclesiæ in communi, nec Pauperum; ergo Beneficiatorum. Ita recentiores communiter, *Sotus*, *Covar. Azor*, *Molina*, *Lessius*, *Sylvius*, *Wigers*, *Malderus*, Contra plures *Canonistas* & Theologos antiquiores.

Clerici tamen *Beneficiati obligantur* sub mortali partem fructuum congruæ sustentationi superfluam Piis causis applicare; non tamen ex Justitiâ, sed ex Charitate, & obedientia, ex qua non oritur obligatio restitutionis in Beneficiariis de ea aliter disponentibus, nec in eorum hæredibus: Quia ejusmodi obligationem Ecclesia numquam declaravit, nec imponenda est, nisi de ea constet, cum in dubio melior sit conditio possidentis. Unde cum Concilia & PP. dicunt bona Ecclesiastica esse res Dei, Patrimonium Christi, &c. loquuntur de illis ante eorum divisionem,

nem,

nem, & de immobilibus, & mobilibus quæ sunt Ecclesiæ in communi, ut sunt vasa argentea, &c. Cum verò S. Augustinus, Hier. alii PP. expressè dicunt, Clericos esse fures aut Sacrilegos si illis ultra necessitatem utantur; vel loquuntur de obligatione charitatis ad usus Pios, vel per exaggerationem, qualiter *S. Hier.* loquitur etiam de Secularibus eleemosynas non erogantibus. *Ita plurimi hic apud Dianam, & favet D. Thomas* Quæst. 185. Art. 7.

Ecclesiastica bona immobilia, & mobilia *pretiosa*, *alienari* non possunt sine justa causa, & solemnitate. *Causæ justæ* hujusmodi alienationis sunt, 1. Urgens necessitas. 2. Pietas. 3. Evidens utilitas. *Solemnitas* ad ejus valorem requisita consistit in his, 1. Debet eâ de re tractatus fieri in Capitulo. 2. Debet accedere consensus majoris partis Capituli. 3. Debet intervenire consensus Episcopi, vel Pontificis, ac Regis, quibus deficientibus invalida est etiam in foro externo, nisi sit res modica, ac pertinens ad mensam Prælati, qui absque solemnitate potest alienare mobilia non pretiosa, & renunciare juribus acquirendis, non tamen acquisitis. *Papa* non potest pro libitu alienare bona Ecclesiæ, cum non sit eorum Dominus, sed solùm administrator. Ita ex variis *Juris* Canonibus deducit prædicta *Lessius, Layman, aliique.*

Si Beneficiatus omittat Horas Canonicas post 6. menses à possessione, tenetur ad restitutionem, secus si ante: Tunc tamen peccat mortaliter contra Religionem, non contra Justitiam; Quia non videntur fundatores voluisse obligare sub tanto onere. Horas negligens per 6. menses à possessione, Beneficio privandus est: Habens plura Beneficia ad horas seorsim sufficientia plura peccata committit, & tenetur ad restitutionem fructuum, pro rata temporis, fabricæ, vel pauperibus loci faciendam: Potest tamen sibi retinere partem proportionatam officiis non omissis, v. gr. Sacramenta ministrandi, Beneficio annexis, præsentiæ in Choro &c. *Ita hic docet Layman, aliique.*

Residentia, est assiduitas commorationis in loco beneficii animo præstandi alicujus servitii Ecclesiastici. Ad eam tenentur habentes curam animarum ex præcepto divino à Pontifice indispensabili: Possunt tamen ex causa Episcopi singulis annis abesse ad 3. menses, non ultra, aliàs per se loquendo, peccant mortaliter, & tenentur ad restitutionem: Parochi verò per duos, Canonici possunt abesse per tres menses, sic tamen ut distributiones non faciant suas. Privantur si absint diutius, primo anno dimidiâ parte fructuum: Secundo omnibus istius anni fructibus. Omnia beneficia de jure communi ad residentiam obligant, sunt tamen quædam ex fundatione aut consuetudine libera ab ista obligatione. Colliguntur prædicta ex *Trident. Sess. 24. Cap. 12. aliisque.*

Beneficia acquiruntur 6. modis, 1. *Præsentatione & institutione:* Præsentatio etiam à Laicis fieri potest & confert jus ad rem; institutio à solis Ecclesiasticis. 2. *Electione* quæ propriè locum habet in Prælaturis, & parit jus ad rem. 3. *Postulatione*, ad quam consentire debent duæ partes tertiæ: non tribuit jus ad rem, adeoque est revocabilis: & *Confirmatione*, quæ est beneficii collatio in eum, qui electus, vel postulatus est. 4. *Collatione libera*, id est, quæ procedit ex mero conferentis arbitrio. 5. *Resignatione* in favorem secuta collatione. 6. *Permutatione*, dum accedit Superioris approbatio.

Jus Patronatus est jus præsentandi aliquem ad beneficium vacans; tribus modis acquiritur, 1. *Fundatione*, seu donatione fundi, in quo ædificata est Ecclesia. 2. Ejusdem *Ædificatione*. 3. *Donatione* ad sustentationem ministrorum Ecclesiæ. Ex his Titulis, possunt ejusdem beneficii plures esse Patroni, qui conveniant de præsentatione alternatim faciendâ. Tituli illi rectè exprimuntur hoc versiculo.

Patronum faciunt, jus, ædificatio, fundus.

Patronatus Ecclesiasticus convenit personæ Ecclesiasticæ, Laicus personæ laicæ. *Jura Patroni sunt*, 1. *Præsentandi.* 2. *Honoris* in processionibus. 3. *Defensionis* Ecclesiæ. 4. *Alimentorum* in casu inopiæ. *Transfertur* hoc jus, 1. Successione hereditariâ. 2. Donatione. 3. Permutatione. 4. Venditione Dominii cui annexum est jus patronatus.

Episcopus est *ordinarius collator* omnium beneficiorum suæ diœcesis, tam patronatorum, quam liberorum; sæpe tamen ex privilegio hoc jus competit aliis. *Pontifex* verò cum sit supremus Princeps & dispensator bonorum Ecclesiasticorum, est collator omnium Beneficiorum tribus modis, 1. Jure præventionis, id est, quando alicui confert gratiam expectativam ad Beneficium primò vacaturum. 2. Jure concursus, id est, quando confert aliquod Beneficium vacans, etiam nullâ interveniente Ordinarii negligentiâ. 3. Jure devolutionis, id est, quando ex juris dispensatione ob aliquam collatorum culpam jus conferendi ad Papam devolvitur. Raro jure illo concursus utitur Pontifex, ad vitandam confusionem; sed ejus loco in variis Ecclesiis sibi servavit certos menses, ceteris Ordinario relictis.

Capitulum regulare, & sæculare, seclusis censurarum impedimentis, habent jus electionis, in qua servanda est forma Canonica, juxta quam vocandi sunt habentes jus eligendi etiam absentes; præsentium qui ob justam causam accedere non possunt, exquirendum est suffragium.

Tribus modis fieri potest *electio*, 1. Per scrutinium, id est, collectionem suffragiorum, in qua necesse est, ut major ac sanior Pars Capituli in eundem consentiat. 2. Per compromissum, id est, per potestatem eligendi uni vel pluribus commissam à Capitularibus. 3. Quasi per divinam inspirationem.

Ad *capacitatem beneficii* requiritur, 1. Thorus legitimus. 2. Clericatus. 3. Ætas competens. 4. Cælibatus. 5. Libertas à censuris. 6. Probitas, scientia &c. Dispensatio Pontificis illegitimos reddit capaces cujusvis Beneficii. Episcopus solùm potest cum illis dispensare ad minores ordines, & ad Beneficia simplicia, quibus non est annexus ordo Sacer. Constant hæc ex jurium dispositione, De quibus nos plura *infra Tomo II. Part. III. Tract. I. in fine, circa Ecclesiastica Munia, Beneficia, &c.*

Clericatus seu *prima tonsura* est necessaria, sic ut eâ deficiente collatio Beneficii sit nulla. Ordo quem Beneficium ex suâ institutione requirit, debet suscipi intra annum, quod si beneficiatus omittat, peccabit mortaliter, poteritque ab Ordinario privari Beneficio. Ad *Episcopatum* requiruntur, 1. Ætatis anni 30. 2. Subdiaconatus. 3. Ut eo suscepto intra tres menses fiat consecratio, sub pœna jacturæ fructuum & Episcopatus, si ultra tres alios menses negligatur. Ad *Abbatiam*, *Decanatum*, & similes dignitates requiruntur anni 25. saltem inchoati, uti ad Benefi-

cium

cium parochiale. Ad Beneficia *simplicia* requiritur Annus 14. saltem inchoatus: & ad Canonicatum Ecclesiæ *Cathedralis* ordo sacer, & annus 21. Ut *Monialis* sit capax Abbatiæ requiritur ut habeat annos ætatis 40. & 8. annis à professione in monasterio laudabiliter se gesserit. Ipso jure vacant Beneficia per *matrimonium* validè contractum, & per *professionem*, id est, per vota religiosum constituentia: Unde eorum resignatio ante finem Novitiatus ritè facienda est.

Quæstiones aliæ circa acquisitionem, amissionem, permutationem BENEFICII Ecclesiastici, traduntur in hoc Opere infra Tomo II. Part. III. Tract. I. *& præcedentibus. De SIMONIA circa Beneficia Ecclesiastica, & alias res sacras agitur ex professo hujus Operis* Tomo II. Part. III. Tract. V. Cap. 12. *in fine.*

Hæreses & Errores.

CONtra hanc Secundam Secundæ Theologiæ partem, recensentur cum suis Auctoribus, ac Refutatione, in fine Tomi I. hujus Operis sub hoc Titulo, *Notitia Generalis* Dogmatum ab Ecclesia Damnatorum, ordine Alphabetico, sub his Titulis in particulari. *Concilium*, *Fides*, *Deus*, *Christus*, *Ecclesia*, *Evangelium*, *Apostoli*, *Hæreticus*, *Papa*, *Sacerdotium*, *Scriptura sacra*, &c.

Item, *de Fide*, *Spe*, *Charitate supra* Part. II. pag. 134. Item, de Justitia &c. in Titulis *Bellum*, *Inimicus*, *Injuria*, *Judex*, *Juramentum*, *Lex*, *Mendacium*, *Occisio*, *Restitutio*, *Simonia*, *Tyrannus*, *Usura*, supra *in Notitia Generali* inchoanti pag. 144.

Item, *de Jure & Injuria*, *supra* Part. II. pag. 140.

TERTIÆ PARTIS
PARS PRIMA
DE
INCARNATIONE VERBI DIVINI.

§. I.

Incarnationis convenientia, necessitas, effectus, proprietates &c.

DE hoc *Incarnationis* mysterio, Quærit D. Thomas in summa Part. 3. Art. 1. *An fuerit conveniens verbum divinum incarnari?* Respondet affirmativè, uti & alii Theologi. Quia per Deum in carne visibilem cognoscuntur attributa divina per se aliàs invisibilia, v. g. Dei bonitas, justitia, sapientia, &c.

Neque *dicas* assumendo naturam humanam assumi etiam ejus imperfectiones, adeoque peccabilitatem.

Resp. enim, posse assumi imperfectionem sive malum pœnæ, non assumendo malum culpæ, cum culpa à malo pœnæ separabilis sit, & Dei infinitæ sanctitati repugnet.

Quærit idem art. 2. An *necessarium* fuerit Verbum Divinum incarnari?

Resp. Non fuisse necessarium *simpliciter*. Quia potuit aliis viis ac modis Deus finem suum assequi, fuit tamen necessarium *secundum quid*, scil. ut melius eum assequeretur, ad fidem, spem, charitatem, suique communicationem, & malorum remotionem. An sine peccato *originali* Verbum incarnatum fuisset, infra dicemus.

Purus homo non potuit satisfacere pro tota natura humana. Quia peccatum est malitiæ infinitæ.

Quærit art. 4. An incarnatio facta sit principaliter ad delendum peccatum originale, an ad delendum peccata actualia?

Resp. Ad originale principaliter, quia peccatum illud est majus *extensivè*, scil. ad omnes; quamvis actuale sit majus *intensivè*, quia est magis voluntarium, utpote propria singulorum peccantium voluntate commissum.

Quærit art. 8. An *Unio* Verbi sit idem quod assumptio?

Resp. negativè. Quia natura divina rectè dicitur unita, non tamen assumpta. Nam unio importat relationem, sed assumptio denotat actionem vel passionem. Hinc Pater & Spiritus Sanctus uniunt, sed non assumunt, Filius unit, & assumit. Item, Natura Divina est unita, non tamen assumpta.

Quæritur ulterius. An unio Verbi divini ad humanitatem, facta sit in Natura sive essentia, an in Persona divina?

Respondent cum *D. Thoma Quæst. 2. Art. 2.* Theologi, factam non esse in Natura; sed in Persona. Quia Natura significat essentiam speciei, Persona totum habens naturam tamquam partem formalem, & sui perfectivam: ideoque ad hanc dicitur immediatè facta unio hypostatica, unaque esse in Christo persona, unumque suppositum.

Persona, *hypostasis*, *subsistentia* non distinguuntur conceptu intrinseco, sed tantum connotato.

Assumi potuit à Verbo hypostaticè natura *Angelica*. Item, natura irrationalis v. gr. leonis assumi potuit in unitatem suppositi, etsi ea non videret Deum. Potuerunt etiam assumi duæ humanitates, aut una humanitas cum natura Angelica. Non ideo tamen necessariò dicerentur illæ duo homines, sed unus cum duplici humanitate, uti docent Theologi communiter.

Non potest hypostaticè assumi natura habens, & simul retinens *propriam subsistentiam*, uti nec ab humanitate Christi ea retinetur.

Quoad *Meritum Incarnationis.* Nec humanitas Christi, nec ipse Christus de facto illam meruit, etsi absolutè potuit per opera subsequentia. Nec Patres eam meriti sunt, aut potuerunt mereri de condigno: quamvis poterant mereri de congruo illius circumstantias ut fieret tali tempore &c.

Virgo etiam *Deipara* non meruit de condigno, sed tantùm de congruo *maternitatem* Christi. Ita de merito communiter Theologi.

Quoad *Gratiam in Christo.* Fuit in illo gratia habitualis, & ejusdem speciei cum gratia nostra. Illa de lege ordinaria magis augeri non potuit: quamvis potuerit absolutè. Ex vi istius gratiæ non potuit Christus dici filius Dei Adoptivus: quia non erat Persona divinitati extranea, quod requirit ratio adoptionis.

Fides

Fides non erat in Christo, ut illa dicit assensum obscurum rebus à Deo revelatis præstitum; fuit tamen fides in Christo alio sensu multiplici.

Gratia excitans & adjuvans de facto in Christo non fuit: cum illa non eguerit: etsi ad actus supernaturales indiguerit concursu generali ejusdem ordinis supernaturalis.

Scientiam beatificam in hac vita habuit, quamvis non habuerit gloriam corporis nisi post resurrectionem. Per illam scientiam non videbat in Deo omnia possibilia: quamvis per illam videret quidquid novit Deus scientiâ visionis, non tamen eadem claritate. Habuit etiam scientiam per se infusam supernaturalem à beatifica distinctam. Cognoscebat quoque cogitationes cordium, & futura contingentia ab hominum libertate dependentia, uti sæpius in Scripturis indicatur.

Voluntas in Christo duplex admittenda est, divina scilicet & humana. Nec non liberum arbitrium tam quoad potentiam, quàm quoad actum. *Præceptum* etiam moriendi liberè acceptavit: quamvis non posset illud absolutè omittere, supposito quod præceptum fuerit absolutum: quod cum illius libera impletione fusius conciliant Theologi.

Meritum in Christo propriè fuit per varios actus, uti per actum amoris Dei qui sequebatur scientiam illius infusam.

Meruit sibi gloriam corporis, nominis sui exaltationem, impassibilitatem animæ, resurrectionem, ascensionem, adventum ultimum, & quidquid in laudem illius factum est aut fit à creatura rationali. Non tamen meruit gloriam animæ, aut gratiam sanctificantem: quia necessariò illi competebant ratione unionis hypostaticæ.

Fomes peccati à Christo aberat tam in actu primo quàm secundo. Uti & *ignorantia* positiva, aut *error* in intellectu: quia non consistebant cum statu corporis & animæ divinitati unitæ. Nec refert quod in Scriptura aliquando dicatur quædam admirari: hoc enim non importat quod simpliciter ea ignoraret, sed quod essent ipsius experientiæ insolita.

Christus fuit verè *Rex*, sic ut habuerit regiam potestatem, & Dominium radicale in omnes res mundi in actu primo, quamvis in actu secundo illam non exercuerit, nisi in paucis. Hanc enim potestatem ratio filiationis Dei per unionem ad Verbum verè importat.

Non rectè dicitur Verbum divinum *prædestinatum* ut esset homo, sed bene esse prædestinatum sive decretum ut fieret homo: nempe per unionem ad naturam humanam.

Adorari potest *Humanitas* Christi eadem adoratione latriæ quoad substantiam quâ adoratur ipsum Verbum divinum. Sed cum hoc discrimine, quod Verbum ratione sui adoratur, Humanitas autem ratione Verbi sibi per unionem communicati.

Quo modo Imago Christi possit adorari, & imagines Sanctorum possint coli, traditur supra in Tomo I. Tract. II. Cap. 12. pag. 79.

§. II.

Incarnationis substantia, unio, meritum, motivum, &c.

PRimò dicendum, per Unionem hypostaticam duas esse in Christo naturas in Persona Verbi subsistentes, naturam scilicet divinam & humanam, sine ulla Naturarum, Voluntatum, aut Operationum confusione: remanentibus etiam post unionem Proprietatibus utriusque naturæ. Quod constat ex Concilio Calcedonensi sub Leone Magno anno 451. ubi definitur *Filium Dei unigenitum in duabus naturis inconfusè, immutabiliter, indivisè, inseparabiliter agnoscendum esse, numquam sublatâ differentiâ naturarum propter unionem*, juxta illud Joannis primo: *Et verbum caro factum est.*

Secundò, Unionem Verbi incarnati factam esse in Persona, sic nempe ut compositum resultans ex utraque natura sit una Persona, adeoque in Christo unicum esse Suppositum. Ut definitum est in Concilio Ephesino sub Cælestino Pontifice.

Tertiò; ex eodem dicendum, Humanitatem Christi fuisse propriè, physicè, & personaliter unitam Verbo, & non tantum habuisse cum eodem conjunctionem extrinsecam, moralem, aut accidentalem per amorem, & concordiam voluntatum, & operationem rerum mirabilium, ut volebant Nestoriani.

Quartò, quoad Sanctitatem & impeccabilitatem naturæ humanæ in Christo: Certum est inter Theologos; primò Christum de facto numquam peccatum qualecumque admisisse: & hoc de fide est ex illo *Petri 2. Qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus.* Secundò certum est etiam Christum non potuisse peccare in sensu composito, id est, remanente unione. Tum quia fuit beatus à primo conceptionis suæ instanti, cum beatitudine autem non consistit peccatum. Tum quia ex vi unionis hypostaticæ communicatur humanitati Christi sanctitas Verbi infinita, exclusiva omnis peccati.

Porrò, Quæstio Theologica est, An potuerit etiam absolutè in sensu diviso unionis humanitas peccare: quod fieri non potuisse docet communis consensus Patrum & Theologorum apud Suarez hic *Disputat. 32. Sect. 2.* & Vasquez *Disputat. 61. Capite 3.*

Quintò, Dicendum cum D. Thoma, & meliori parte Theologorum, Unionem hypostaticam esse aliquid realiter distinctum à natura divina, & humana. Ita docet etiam Scotus, Suarez, aliique communiter, Contra Nominales, & aliquos Recentiores, Quamvis ipse Occamus Princeps Nominalium ab illis in hoc dissentiat in Tertium, Dist. 1. quæst. 1. *Dico*, inquit, *quod unio addat aliquid ultra extrema unita, quia hic non potest evadi per negationes, & connotationes.* Rationem assignat D. Thomas, Quia potest esse Verbum, & hæc Christi humanitas, sic tamen ut humanitas non sit unita Verbo: ergo illa duo esse inter se unita importat aliquid ultra humanitatem & Verbum.

Sextò dicendum, Actiones Christi meritorias habuisse vim merendi & satisfaciendi in actu primo extensivè infinitam, sive valorem sufficientem ad præmium & satisfactionem infinitam. Ita cum aliis Suarez hic *Disp. 1. Sect. 4.* qui docet vim illam infinitam provenire à Sanctitate increata Verbi, quæ cum sit infinita, & humanitati unita, actiones Christi infinitè dignificat. Quantò autem persona est dignior, tantò majus præmium ipsius actioni, & obsequio respondet. Hinc sequitur Christum pro peccatis humani generis non tantùm condignè, sed etiam copiosè, & abundè satisfecisse. Et patet ex Apostolo ad Ro-

ad Rom. 5. *Non sicut delictum ita & donum .... ubi abundavit delictum, superabundavit & gratia.*

Septimò, quoad causam sive motivum cur debuerit Verbum divinum incarnari; Dicendum, causam principalem fuisse Reparationem generis humani, & Dei gloriam ex ea provenientem. Patet ex Symbolo Niceno, *Qui propter nos homines & propter nostram salutem descendit de cœlo.* Probabilis est sententia Scoti cum pluribus aliis, Christum venturum etsi Adam non peccasset, sed in carne impassibili, ut etiam in illo statu esset Caput, & causa meriti omnium electorum. Sed communior est opinio D. Thomæ, venturum non fuisse nisi dependenter à peccato. Quia Scripturæ passim insinuant peccatum, & maximè originale, fuisse motivum principale Incarnationis.

Cæterum, cum peccatum mortale, Contra Deum infinitæ dignitatis, sit aliquo modo malitiæ infinitæ, pro condigna illius satisfactione necessaria erat Persona dignitatis infinitæ qualis erat Christus cum esset homo, & simul Deus. Et hinc ulterius sequitur, nullam potuisse dari puram creaturam, quantàvis supernaturali gratiâ ornatam, cui possibile foret pro peccatis humani generis ex rigore justitiæ satisfacere.

Porrò supra Tom. I. Tract. I. cap. 3. *demonstratur, quenam sit vera Christi Ecclesia in qua salus per eum possit obtineri, ex ipsius Christi promisso infallibili, Ecclesiæ Romanæ antiquitate, unitate, amplitudine, sanctitate doctrinæ, & gloria Miraculorum, quæ in Ecclesia Romana, non alibi persistunt.*

§. III.

Communicatio Idiomatum.

COmmunicatio hæc Idiomatum est prædicatio recta proprietatum & actionum humanarum Christi de Deo, ac vicissim divinarum de homine. Est certè maximi momenti talium prædicationum notitia in hoc mysterio admodum sublimi, in quo si quis in docendo, aut prædicando propositionem aliquam imperitè proferat, summæ inscitiæ facile redarguitur.

Dicendum igitur primò, Communicationem Idiomatum in Christo necessariò admittendam. Quia cum Verbum sit unitum Humanitati, sequitur etiam naturam divinam & humanam unitas esse in Verbo in unitate personæ, uti suprà in §. 1. & 2. ostendimus. Unde fit ut de eadem persona duæ naturæ, & earum proprietates in concreto prædicentur. Hinc resultat in Christo duplex idiomatum prædicatio.

II. Ex prima illa duplicis naturæ Communicatione in unica persona, vera est hæc propositio, *Verbum est Deus*, & illa, *Verbum est homo.* Item, quia Verbum est Deus, vera est illa propositio, *Deus est homo*, in qua etsi nomen Deus videatur supponere indeterminatè pro subsistente in natura divina, non tamen verificatur nisi de Verbo.

Illa propositio, Deus est homo, differt ab his, *Jesus est homo*, & *Christus est homo.* Quia Deus, Jesus, & Christus significant quidem ibi personam, sed diversimodè, quatenus scilicet *Deus* significat Verbum ut suppositum naturæ divinæ, *Jesus* ut suppositum naturæ humanæ, *Christus* verò ut suppositum utriusque. Unde etiam sequitur primam istarum propositionum esse contingentem, & duas alias esse necessarias.

Vera etiam est hæc propositio, *Deus factus est homo*, non tamen admitti solet illa, *Homo factus est Deus.* Quia vox, *homo*, supponit pro persona, in Christo autem nulla alia est Persona præter Verbum, quod nunquam incepit habere divinitatem, hinc propriè dici non potest, quod homo *factus* sit Deus.

Altera est Communicatio Idiomatum ex *Proprietatibus* utriusque naturæ divinæ & humanæ. Hinc veræ sunt *hæ propositiones*, Christus est æternus, & temporalis, & finitus, & infinitus, &c. Nempe ratione diversarum naturarum, scil. divinæ & humanæ.

Dicendum non est simpliciter, *Christum esse creaturam*, sed tantum cum addito, secundum humanitatem.

Dici tamen simpliciter potest, *Christum esse passum*, mortuum, ac sepultum. Quia periculum non est quod de Christo ratione Personæ divinæ propositiones istæ intelligantur.

Dicendum porrò, Etsi Prædicata quæ conveniunt naturæ divinæ communicentur cum humana in propositionibus illis in *Concreto* expressis, Non ideo quæ conveniunt Divinæ dici possunt de natura humana in *Abstracto*, aut contra. Unde etsi ob unitatem suppositi subsistentis in natura divina & humana rectè dicatur, Deus est homo, &, Homo est Deus: Item certo sensu, *Deus est passibilis*, *Homo est impassibilis*, Non tamen ideo dici potest, divinitas est humanitas, aut, divinitas est passibilis, aut humanitas est divinitas, aut humanitas est impassibilis.

Errant in his magnopere *Lutherani* dum docent, proprietates naturæ Divinæ esse formaliter communicatas humanitati, uti dum dicunt, sicut Verbum, ita & Christum esse *ubique*, undè & dicti Ubiquistæ. Sed præter alia absona, inde sequeretur Christum non potuisse ad alium, aliumque locum moveri, cum supponatur esse ubique. Atque ita nec natus fuisset in præsepio, nec suspensus in Cruce, nec fugisset in Ægyptum, nec è terris ascendisset in cœlum, &c.

Quædam huc conducentia traduntur hic suprà de mysterio Trinitatis §. 1. & 2. pag. 13.

Hæreses & Errores.

CIrca totam Incarnationis materiam declarantur variæ *Hæreses* in hujus Operis *Tom. I. Part. II. post Controversiam X.* §. 5. 135.

Item suprà in *Notitia Generali Hæresum Verbo Christus, &c.* pag. 148.

Porrò, Christum pro omnibus etiam Reprobis mortuum esse & orasse: Item pro omnibus gratiam & auxilia ad salutem sufficientia impetrasse, fusius probatur in eodem *Tom. I. Tract. II. pag. 65.* §. 2. Et de *Gratia sufficienti.*, Controv. 5. pag. 124.

TERTIÆ PARTIS PARS SECUNDA DE SACRAMENTIS.

De singulis Sacramentis in genere & specie tractatur ex professo in hujus Operis Tom.II. Part.III. à Tractatu II. usque ad Tractatum V. *qui est de Praeceptis: & Tract. I. fusè de Attritione in Sacram. pœnitentiæ*. Item, *de Sacramentis singulis contra Hæreticos sive Sectas varias*, in Parte I. Tract. II. cap. 11. pag. 67. pag. 72. pag. 78. & sequentibus. Cap. 3. &c. *de Eucharistia, Missa, Communione sub utraque specie, & Confessione Sacramentali*, pag. 70.

Hic tantùm restant addendæ in singulis quædam Quæstiones præsertim speculativæ ad perfectum Theologiæ universæ complementum, servato materiæ consueto in Scholis decursu.

CAPUT I.

De Sacramentis in genere.

IN statu *Naturæ integræ*, sive *Innocentiæ* de facto nulla fuerunt Sacramenta. Est Theologorum sententia communis. Ratio est, quia Deus prævidit statum Innocentiæ in Adamo & Eva brevissimo tempore duraturum; ergo non est credibile pro illo statu instituisse Sacramenta quorum nullus futurus erat usus : cum etiam in Genesi ubi agitur de primorum Parentum creatione ac statu, talium Sacramentorum mentio non reperiatur.

Dices, matrimonium Adami & Evæ vocari videtur Sacramentum *ad Ephes. 5.*

Resp. Sacramentum ibi latius sumi pro quovis signo rei sacræ; nec ullam sanctitatem per se tunc attulit matrimonium, nec postea usque ad Christum, unde nec Sacramentum fuit, quod est signum suo usu sanctificativum.

Sed *quæritur* porrò, An fuisset institutio & usus Sacramentorum in statu naturæ integræ si status ille *perdurasset?*

Resp. Probabilius illa non futura, etsi hominum genus *in eo statu perseverasset*. Ita D.Thom. q.61.a.2. pluresque Theologi, quos citat & sequitur *Amicus disp.3.n.14.* Contra *Suarez, Lugo &c.* Probatur, quia licet Deus possit velle quod est minus conveniens, v. g. non creare mundum, quamvis creare sit bonitati ejus convenientius; ex eo tamen quod nunc sciamus Deum in isto statu daturum fuisse ordinariè homini alia dona spiritualia supernaturalia independenter à rebus corporeis, probabiliter inferimus illum ad hoc nunquam usurum fuisse Sacramentis illis sensibilibus.

Dices, Permanente in statu Innocentiæ toto humano genere potuissent aliqui in particulari peccare ; ergo pro his fuisset institutum aliquod remedium, quo resurgerent, ergo aliquod Sacramentum: illi enim per peccatum excidissent jam è statu Innocentiæ, & incidissent in statum illi similem in quo nunc homines versantur.

Resp. Concesso ant. (cum gratis asseratur Adamo non peccante omnes homines confirmandos fuisse in gratia, contra auctoritatem *D.Thom. 1.part. q. 101. a.2.* ac ferè omnium Theologorum) negando tamen consequentiam. Quia posset esse in illo statu remedium peccati absque Sacramento, nam & Adam post peccatum sine Sacramento justificatus fuit, & multi alii in natura lapsa, absque usu Sacramenti per solum actum contritionis justificantur, quale remedium potuisset & lapsis illis sufficere.

In statu *naturæ lapsæ*, supposità voluntate Dei de illa salvanda per fidem Christi redemptoris *necessarium*, vel omninò convenientius fuit *institui Sacramenta.*

Probatur, quia in hoc statu fides Christi redemptoris sine aliqua externa revelatione facta per res corporeas haberi nequit: in statu verò innocentiæ Deus independenter à rebus corporeis, scientiam, aliaque dona spiritualia infundebat hominibus, sicut & Angelis, de hoc enim statu ait Apostolus ad *Rom. 10.* quomodo credent ei quem non audierunt ? Ergo convenientissimum erat ut cæremoniæ huic fidei obeundæ conjuncta esset singularis aliqua utilitas obeuntis; utilitas autem illa debuit esse non corporalis, quia res sacræ non debent ordinari ad quæstum aut commodum corporis; ergo utilitas spiritualis, consistens in aliqua Sanctitate usu Sacramentorum conferenda.

Tempus legis naturæ dicitur illud, quod fuit à peccato Adami usque ad legem Scriptam , quæ data est per Moysen , non quod homines illo tempore nullam aliam legem , aut præceptum à Deo quàm ipsam naturam rationalem accepissent (statim enim post diluvium præcepit Deus hominibus *Geneseos 9.* ne carnem cum sanguine comederent , quæ erat lex positiva) sed quod nulla esset Dei lex scripta, hominesque regerentur solis naturæ legibus , paucisque præceptis divinis, retentis per memoriam, ac traditionem.

Pro *justificatione parvulorum in statu legis naturæ*, non requirebatur applicatio aliqua externa , quæ fieret, verbo vel facto, sed sufficiebat fidem ab aliis illis applicari actu interno. Ita post *Bonaventuram* , *Richardum, Dominicum Sotum, & alios*, *Vasquez*, Disp. 165. Cap. 3. *& Hurtado* , Disp. 3. *difficultate. 4. estque manifesta sententia S. Thomæ in 4.* Distinct. 16. q. 2. a. 9. quæstiuncula 2. & in 3. parte q. 7. a. 4. ad 2. Quia Patres, ex quibus solis habemus ea quæ de justificatione parvulorum in lege naturæ novimus, non requirunt signum externum , sed sola tali fide parentum ajunt eos solitos justificari. *Gregor. lib. 4. moralium cap. 30.* quod, inquit, apud nos valet aqua Baptismatis, hoc egit apud veteres vel pro parvulis sola fides, vel pro majoribus virtus sacrificii. Ita & Patres alii.

Dices, Fides adulti non potuit prodesse parvulo, nisi illi applicaretur; atqui hæc applicatio fieri debebat per cæremoniam externam circa ipsum parvulum, ergo &c.

Respon-

Respondeo, negando minorem, applicari enim fidem huic parvulo, nihil est aliud quam per fidem determinari Deum ad dandum huic gratiam remissivam peccati; ut autem determinetur ad hoc Deus, non est opus cæremonia externâ, sed sufficit actus internus determinatè versans circa hunc parvulum, cum Deus actum internum videat, & ab eo possit moveri ad conferendum gratiam justificationis.

CIRCUMCISIO, quæ fuit post legem Mosaicam, sive scriptam, per se, sive vi institutionis suæ, non habebat vim justificandi, ut jam habet Baptismus, sed solùm instituta erat ut esset signum sensibile eorum qui erant de populo Dei. Ita *D. Thom. q. 70. a. 7. Lugo disp. 5. n. 4. Hurtado disp. 3. difficultate 9. Lessius de Sacram. q. 70. art. 9.* Contra *Scotum, Henriquez, Bonacinam aliosque.*

Sed *infantes masculi* Hebræorum communiter justificabantur per Circumcisionem, sumptam *materialiter*, prout scilicet illa signo justificativo legis naturæ successit. Circumcisio autem illa die octavo infantibus conferebatur. Ita *D. Thomas aliique Scholastici.*

Unde colligi potest, si ante diem octavum periclitaretur infans, non debuisse præveniri tempus Circumcisionis, sed fide v. g. parentum iis applicatâ potuisse salvari, sicut fœminæ omnes, quæ non circumcidebantur: adultos verò justificatos formaliter tantùm per actum charitatis docet *Lugo hic disp. 5. num. 73. &c.* contra *Scotum, Durandum, aliosque.*

Baptismum Joannis aliquo modo extraordinarium fuisse Sacramentum, non ut Baptismum Christi, docent communiter Theol. Quia institutus à Deo, ut testatur ipse *Joannes*, qui misit me baptizare &c. scil. ad figurandum Christi baptismum. Quod saltem aliquid sanctitatis externæ causaret, quemadmodum ablutiones aliæ ante à Deo per Moysen institutæ, dubium non videtur, cum particularis fuerit Dei missio ad illum conferendum.

Septem sunt LEGIS NOVÆ Sacramenta, & neque plura, neque pauciora, contra Hæreticos recentiores, qui ferè præter Baptismum & Eucharistiam, nullum agnoscunt. Probatur autem ex consensu totius Ecclesiæ tam Græcæ quam Latinæ in Concilio Florentino &c. *De quibus suprà hujus Operis Tom. I. Tract. II. cap. 11.*

Sacramenta illa *causant gratiam* & characterem in instanti sui *terminativo*. Quia isto instanti, non ante, habent completam significationem, & sunt totaliter in facto esse. Hoc porrò instans, ex communi Philosophorum doctrinâ de inceptione, & desitione entis successivi, dicitur *extrinsecum*, sufficitque ad causalitatem moralem, quæ non requirit actualem existentiam causæ dum causat effectum suum, scilicet gratiam in suscipiente.

Neque ex eo quod Sacramentum non causet gratiam, nisi quando totum est in facto esse sequitur, formam illius in præsenti expressam non posse verificari: Quia ad hoc sufficit moralis coexistentia causæ & effectus, sive quod producatur effectus immediatè postquam prolata est forma istius effectus causativa.

Dices, quid si suscipiens Sacramentum in illo instanti extrinseco quo conferenda esset gratia, moriatur?

Respondeo, non esse absurdum admittere Sacramentum illo casu carere effectu, cum desit conditio requisita ad operationem Sacramenti, nempe status viatoris pro illo instanti, quo Sacramentum debet operari: Adde, hunc casum esse moraliter impossibilem, aut pertinere ad divinam providentiam non permittere ut posito Sacramento eo præcisè instanti moriatur.

REVIVISCIT Baptismus informis, & probabilius alia Sacramenta obice remoto, ad *remissionem culpæ*. Colligitur ex verbis *D. Augustini*, Sacramentum & in homine justo, & in homine injusto semper sanctum est, quod neque æquitate alicujus augetur, neque iniquitate minuitur. Et sanè aliàs justificatio aliquando nec per Baptismum, nec per illius votum fieret, cujus oppositum ex Tridentino colligitur.

Reviviscit etiam ad *remissionem pœnæ*, quod necessariò admittendum est quando baptizatus sine attritione de venialibus statim moritur post Baptismum, cui vi Baptismi pœna post mortem remitti debet, testante *Florentino*, quod baptizati morientes, antequam culpam aliquam committant, statim ad regnum Cœlorum & Dei visionem perveniunt. Unde etiam sequitur quod reviviscat ad remissionem *venialis culpæ*, sine qua nunquam remittitur illius pœna: hæc tamen remissio habitualis venialium in reviviscentia fit sine sacramentali gratiæ infusione, cum obex venialium remissionem impediens, non sit etiam obex gratiæ.

Porrò, ex ratione D. Augustini pro Baptismo suprà allata colligitur, quod ad omnem effectum reviviscant etiam *Sacramenta cætera informia*; quod in multis credibilius fit ex eorum initerabilitate, aut absolutâ, aut saltem pro tempore aliquo, ne semel indignè suscipiens semper effectu illorum carere debeat. Reviviscunt verosimiliter ad *majorem* gratiam in homine tunc *magis disposito*; sic enim fit in prima susceptione, adeoque convenientius dicitur sic fieri in reviviscentiâ consequenti.

Dispositio necessaria ad reviviscendum pro Sacramentis merè *vivorum*, est status gratiæ. Pro Sacramentis *mortuorum*, si obex sit *negativus*, requiritur illa quæ ab initio suffi c esset, adeòque saltem attritio: aliàs enim numquam se solis ad gratiam primam reviviscerent. Si ad obicem negativum accesserit peccatum post susceptionem commissum, opus est contritione vel confessione: cum nullum Sacramentum peccatis futuris tollendis subserviat. Eadem opus est, si obex in susceptione fuerit *positivus*, qualè est peccatum prius naturâ vel concomitanter in susceptione commissum: non potest enim tale peccatum per istud Sacramentum remitti: Quia forma non videtur cadere super peccata, respectu quorum tunc impossibilis est retractatio.

Dum Sacramentum *mortuorum per contritionem vel confessionem reviviscit*, gratia confertur duplex, & quidem simul naturâ: licet enim contritio & confessio prius naturâ existant, non tamen prius agunt, quam reviviscat Sacramentum, eò quod hujus effectus non prærequirat in suscipiente statum gratiæ, sed tantùm dispositionem in actu primò talem, ut peccatum remittatur simul ex vi dispositionis, & Sacramenti reviviscentis.

CAPUT II.

De Baptismo, Martyrio, Confirmatione, Eucharistia.

§. I.

Baptismus, Martyrium, Confirmatio.

INstitutio *Baptismi* probabilius tunc primum fuit, cum Christus per discipulos baptizaret in Judæa, uti refertur, *Joan. 4.* Ob-

Obligatio tamen suscipiendi Baptismum tantum cæpit post adventum Spiritus Sancti quando Apostoli cæperunt promulgare legem Evangelicam: Ideo Judæus ante Christi passionem sufficienter instructus de Doctrinâ, obligabatur quidem ad credendum in Christum, & Doctrinam ejus admittendam ut veram: Non tamen ad deserendam legem Mosaicam; Quia necdum erat à Christo abrogata, imò & à Christo tunc observata fuit.

Instituit Christus Baptismum inchoativè, & velut in exemplari, quando baptizatus fuit à Joanne: Completè autem cum discipulos misit ad baptizandum. Primam partem tradunt Patres apud *Vasquez* & *Suarez*, hic de hoc agentes, Secunda verò suadetur ex eo quod institutioni Baptismi nullum tempus aptius appareat.

Ad *valorem Baptismi* requiritur expressa invocatio SS. Trinitatis, nec valet collatus in nomine *solius Christi*: nam *Matth. ultimo* expresè dicitur baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti: idque declarat praxis Ecclesiæ tres personas semper exprimentis. Probabilius etiam est nunquam sic fuisse collatum: idque colligitur ex *Canone* 49. Apostolorum, ubi præcipitur invocatio SS. Trinitatis.

Dices, in *Actis* Apostolorum dicuntur aliqui baptizati in nomine Christi.

Resp. ideo id dici, vel quia hoc nomen inserebatur etiam formæ Baptismi v. g. dicendo, & Filii Jesu Christi: vel dicendo in nomine Christi, idem esse, quod Baptismus in fide & auctoritate Christi conferatur.

MARTYRIUM est testimonium Fidei Divinæ vel in se, vel in opere alicujus virtutis morte confirmatum. Requiruntur tormenta de se mortis illativa, & causa supernaturalis: & prout Martyrium *adultis* proprium est, requiritur etiam acceptatio voluntaria.

Infantes per solum Martyrium, sine Baptismo aquæ salvari possunt: ut patet perpetuâ traditione Ecclesiæ, quæ à temporibus Apostolorum infantes Christi causa ab Herode occisos semper ut veros Martyres coluit.

Neque *dicas* cum *Armacano*, infantes illos fuisse ante mortem justificatos per *circumcisionem*: Cum haud dubiè multi Ethnici Judæis permixti fuerint, & multi ante octavum vitæ diem, quo fiebat circumcisio, interfecti fuerint. Neque hoc, si verum esset, vim argumenti nostri eliderer; cum infantes illi non tantùm colantur ut Sancti, sed etiam ut Martyres, adeoque ut participes status gratiæ virtute Martyrii.

Martyrium in adultis habet vim remittendi omnem culpam & pœnam ex privilegio, & velut ex opere operato. Constat ex communi fidelium sensu, & verbis Christi apud *Matthæum*, qui perdiderit animam suam propter me inveniet eam. Habet autem hanc vim etiam secluso actu charitatis, ut patet in pueris qui sine ullo actu per Martyrium justificantur. Deinde, alioqui malè distinguerent Theologi tria baptismata: cum sic baptismus sanguinis non distingueretur à baptismo flaminis, sive amoris Dei super omnia, qui vim justificandi per se, & solitariè obtinet.

Dices, 1. Apostolus asserit, nihil prodesse Martyrium sine charitate.

Resp. τὸ *sine* contrariè, non privativè accipiendum esse, ita ut sensus sit, nihil prodest Martyrium, si habuero odia, dissensiones, cupiditatem vindictæ, &c. quæ Martyrii vim impediunt.

Dices 2. *S. Augustinus*, docet Martyrium sine Charitate non esse verum Martyrium, nec prodesse posse.

Resp. intelligendum esse de charitate, non quâ Deus diligitur super omnia, sed quâ fidelis quisque uniri tenetur cum verâ Christi Ecclesiâ: explicari etiam possit in sensu supra assignato.

In adulto etiam requiritur, ut mortem acceptet ex *motivo aliquo supernaturali*. Unde qui mortem etiam ex Christi odio sibi illatam sustineret, ex solo vanæ gloriæ motivo, non esset verè martyr, ex defectu motivi ad fidem, aut virtutem Christianam pertinentis.

Acceptatio mortis non debet esse necessariò *voluntas actualis*, sed sufficit *habitualis*, id est, præterita non retractata: Quia satis est quod verè mors fuerit volita. Debet tamen illa excludere omnem voluntatem se *defendendi*: alioqui Martyr non satis conformaretur Christo, qui instar Agni coram tondente se, obmutuit: Hinc milites, qui ex vera intentione Religionem tuendi pugnantes occiduntur, non sunt verè Martyres. Ita Doctores communiter, & praxis Ecclesiæ, quæ merè tales martyribus non annumeravit: quinimò Phocæ Imperatori & aliis tale Martyrii genus inducere volentibus semper restitit, teste *Baronio* in Notis ad Martyrologium Rom. ad diem 19. Aprilis.

In peccatore autem requiritur necessariò *aliqua pœnitentia*, Patet ex *Tridentino* docente iis, qui actualia peccata commiserint, pœnitentiam quovis tempore fuisse necessariam ad justificationem etiam per Baptismum obtinendam. Videtur tamen sufficere pœnitentia *virtualis* inclusa in voluntate moriendi pro Christo, concepta ex motivo universali repugnante cuilibet peccato mortali, cujuscumque virtutis illud fuerit.

Ad *effectum Martyrii* non requiritur *Contritio* in peccatore sed sufficit *Attritio*: Quia hæc sufficit ad Baptismum, cui non cedit Martyrium quoad vim justificandi, juxta Patres, & nominatim Clementem Romanum *Lib. 5. Constit. Apost. cap. 7.* S. Cyprianum *Epist. 73.* S. Augustinum *Lib. 13. de Civit. Dei cap. 5. & 8.* Quia, inquit, qui dixit, Nisi quis renatus fuerit ex aqua, dixit, & qui me confessus fuerit, &c.

Confertur gratia Martyrio respondens ex opere operato, non in instanti mortis *extrinseco*, quia tunc aliquis posset salvari, qui in vitâ nunquam habuisset gratiam habitualem: Nec confertur in *ultimo vitæ* instanti reali; Quia probabilius est non dari instantia realia indivisibilia. Confertur ergo paulò ante mortem, quando Martyr eo adductus est, ut absque miraculo non possit amplius uti ratione & sensibus, quia tunc Martyrium est moraliter consummatum, & Martyr posuit pro Christo quidquid in humana vita est summè æstimabile.

QUÆSTIO est singularis, & maximi momenti ac solatii pro Missionariis, & aliis qui inter hæreticos aut Infideles in periculis & ærumnis versantur: *Quæ, & qualis passio ad verum Martyrium requiratur?*

Resp. cum *Suare* de Relig. &c. Primò, Martyr est cui Religionis causâ mors immatura acceleratur miseriis, inopiâ, fugâ, &c.

Secundò Martyrii palmam magna ex parte consequitur qui usque ad mortem in tribulationibus, & laboribus pro Catholica fide constanter perseverat.

Tertiò in omni proprietate, & veritate Martyrium con-

consummatur, & ita solet Ecclesia eos colere, quibus, navigatione, penuriâ, gravibus incommoditatibus ita corpus extenuatur, ut verè mors inde finaliter acceleretur. Horum singula probat fusè *Suarez ex S. Cypriano, Augustino, Chrysostomo, aliisque.*

Illos etiam qui in obsequio peste infectorum ex charitate vitam ponunt ut Martyres à Fidelibus haberi docet *Baronius in Martyrologio Romano*, de quibus fusè *Raynaudus.*

Idem tradit de vero Martyrio illorum qui hoc seculo in persecutione Anglicana enecantur etsi persecutores alios fingant prætextus, *Baronius in suis Annalibus* ubi agit de S. Thoma Cantuariensi.

PARVULIS sive pueris extra Martyrium, ante sufficientem usum rationis necessarius est Baptismus reipsa susceptus: ut constat ex generali regula, Nisi quis renatus fuerit ex aqua &c. & Ecclesiæ traditione, quam hic ex S. Augustino, aliisque Patribus *Suarez, & Vasquez* fusius adducunt.

Possunt *adulti* sine Baptismo *aquæ* per Baptismum *flaminis*, sive contritionis perfectæ justificari. Constat ex Scriptura *Proverb. Cap. 8.* ego diligentes me diligo &c. *Joan. 14.* qui diligit me diligitur à Patre meo, Item ex *PP. Amb. August. Bernardo*, & aliis passim.

Dices, ex dicto generali Christi, *Nisi quis renatus fuerit ex aqua* &c. colligitur ipsum aquæ Baptismum omnibus ad salutem esse necessarium.

Resp. illud intelligendum de Baptismo in re, vel voto Baptismi incluso in contritione sive amore Dei perfecto. Cum autem Ananias dixit Paulo, *Baptizare & ablue peccata tua*, non significavit Paulum non fuisse antea per charitatem justificatum, sed tantùm justificatum fuisse sub onere Baptismi postea suscipiendi.

Extra periculum mortis certò imminentis, non licet *Infantes infidelium* principibus infidelibus subjectorum baptizare. Quia Baptismus ille vel deberet exponi periculo prophanationis: vel deberent infantes illi abstrahi à parentibus: neutrum autem licitum est: Christus enim noluit religionem suam vi propagari, sed libero vel Baptizandorum, vel Parentum consensu. Neque satis est quod parentes infideles consentiant in Baptismum infantium suorum, nisi etiam eorum educationem Christianam promittant, aut congruè fieri permittant.

Dices, Parentes infideles abutuntur suâ patriâ potestate nolendo proli suæ Baptismum à Deo ad salutem institutum: ergo possunt ad hoc à Principe cogi.

Resp. abusum patriæ potestatis circa *supernaturalia* non subjacere vindicativæ Principum potestati; nisi etiam repugnet legi naturali, aut bono Reipublicæ, quod non fit in casibus prædictis. Nec refert quod aliqui Principes tulerint leges spectantes ad supernaturalia. Quia id fecerunt ex commissione Ecclesiæ vel expressâ, vel tacitâ, vel præsumptâ: idque tantùm respectu fidelium subditorum.

Si tamen infantis Parentes infideles *mortui sunt*, Principes fideles curant: possunt ut Baptizetur infans & suo tempore in fide instituatur.

Infantes *Mancipiorum infidelium* possunt, & debent invitis etiam parentibus baptizari, si subsint Dominis Christianis: Ratio est, quod possint abstrahi à parentibus absque parentum injuria, ad procurandam eis educationem Christianam, cum jure mancipii ad Principem pertineant.

Quæres, Quid si unus parentum sit fidelis, an possit infans altero parente infideli invito baptizari?

Resp. posse, si spes sit ut Christianè educetur. Et ita statuitur in jure, *Can. Judæi, causa 18. Quæst. 1. & Cap. ex litteris, de convers. infidelium.*

CONFIRMATIONIS Sacramentum, fuit à Christo immediatè institutum, idque in ultima cœna, Quod expressè docet *Fabianus Papa Epist. 2. Cap. 1.* his verbis: In illa enim die Dominus Jesus, postquam cœnavit cum discipulis suis, & lavit eorum pedes, sicut à SS. Apostolis prædecessores nostri acceperunt, nobisque reliquerunt, Chrisma conficere docuit.

Ad *valorem* Sacramenti Confirmationis requiritur, ut Chrisma benedicatur ab Episcopo: ita ut nequidem ex commissione summi Pontificis censeatur simplex sacerdos validè Chrisma conficere. Neque contrarium bene infertur ex eo quod ex tali commissione possit Simplex Sacerdos hoc Sacramentum ministrare: Quia hæc duo diversa sunt. Ita cum *S. Thoma, Suarez, Henriquez, aliique communius*, Contra *Scotum, Cajetanum, Valentiam*, &c.

Materia proxima hujus Sacramenti est, unctio Chrismatis in fronte facta per modum crucis: & frons inungenda est immediatè ipsius Episcopi manu; Quia hoc Sacramentum debet perfici per aliquam manus istius impositionem. *Forma* illa Græcorum, *signaculum donationis Spiritus Sancti*, certò valida est, 1. Quia ante schisma Græcorum forma eadem usurpata fuit. 2. Quia in secunda Synodo generali eadem forma tradita fuit, neque in Concilio Florentino, aut alibi ab Ecclesia reprobatur, quod pluribus confirmat *Amicus hic disp. 13. num. 76. aliique.*

De Confirmatione PRACTICA traduntur infrà Part. III. Tract. IV. Cap. 3.

§. II.

Eucharistiæ Sacramentum.

De *hoc Sacramento, Sacrificio Missæ, & Horis Canonicis, quæ sunt PRACTICA traduntur infra* Part. III. Tract. IV. Cap. 4. & seq. Hic quæ porrò *speculativa* sunt apponuntur.

EUCHARISTIA NON CONSISTIT in solis speciebus etiam ut connotantibus corpus & sanguinem Christi: neque in solo corpore & sanguine, sed utrumque intrinsecè importat. Quia utrisque simul sumptis tantum convenit esse signum sensibile sanctificans animam per modum cibi & potus spiritualis. Ita *Cajetanus, Suarez, Vasquez, & recentiores communius.*

Species Eucharisticæ dicuntur Sacramentum tantùm, quia significant, & non significantur, *Gratia Sanctificans* dicitur Res tantùm, quia significatur, & non significat. *Corpus* autem & *sanguis* Christi dicitur Res & Sacramentum; quia significant & significantur: hæc enim significantur per species, & spiritualem animæ refectionem significant.

Eucharistia dicit essentialem ordinem ad verba consecratoria, ut sui *causam*, non ut sui *partem.* Quando autem Florentinum assignat *verba consecrationis* pro forma hujus Sacramenti, non est intelligendum de forma intrinseca & permanente, sed extrinseca & transeunte, à qua scilicet species consecratæ denominantur constitutæ in ratione hujus Sacramenti.

Eucharistia *sub utraque specie* est unicum specie Sacramentum: Quia sub utraque specie ordinatur ad unum & eundem finem, videlicet ad spiritualem refectionem

ctionem animæ. Sicut enim ex cibo & potu corporali fit unica perfectio corporalis, sic ex spirituali unica refectio spiritualis constituitur.

Probabilius videtur quod *Aqua* vino mixta *immediatè convertatur* in sanguinem Christi. Ita *recentiores* communius, contra *Thomistas*. Prob. 1. ex *S. Ambrosio lib. 4. de Sacram. cap. 4.* Ante, inquit, verba Christi, calix est vino & aqua plenus, ubi verba Christi operata fuerint, ibi sanguis efficitur. Et *S. Damasc. lib. 4. de fide cap. 14.* sic ait, Nonne potest panem suum ipsius corpus efficere, & vinum & aquam sanguinem? Prob. 2. ex usu Ecclesiæ veteris, quæ multum aquæ solita fuit admiscere, uti etiam fecit Christus more regionis calidæ: Non est autem verosimile tunc aquam mutari in vinum. 3. Quia verius videtur numquam aquam vino mixtam converti in vinum: experientiâ enim constat posse illam etiam post longum tempus à vino separari. Hanc sententiam fusè propugnat Aresius Episcopus in libro de hoc specialiter edito.

Auctores antiqui agnoscentes tantùm *mediatam* conversionem aquæ in sanguinem, scil. post transitum aquæ in vinum, explicari possunt de prævio aquæ transitu in vinum, non physico, sed morali, eo quod aqua modica mixta vino, appareat esse vinum sensui externo.

In forma consecrationis pronomen, *hoc*, non demonstrat panem, nec speciem panis: alioqui enim falsa esset forma: falsum enim est quod panis, aut species panis sit corpus Christi, sed demonstrat id quod *continetur* sub specie panis, videlicet corpus Christi: non quidem sub explicitâ ejus ratione; alioqui enim esset propositio identica: sed sub confusa ratione, *contenti sub specie panis in fine verborum.* Idem de pronomine, *hic*, in forma calicis cum eadem proportione dicendum.

Vi verborum solum Christi corpus immediatè & directè ponitur sub specie panis: & solus sanguis sub specie vini: Quia id tantum requiritur ad illorum verificationem. Per *concomitantiam* autem ponitur etiam sanguis sub specie panis, & corpus sub specie vini: & sub utraque anima & divinitas Christi, propter naturalem connexionem quæ est inter corpus, sanguinem, & animam, & eorum unionem cum divinitate prout in Christo existunt.

Quoad *passionem à causis extrinsecis*, Corpus Christi, prout existit in Eucharistia, non potest *naturaliter pati* ab agentibus extrinsecis, ut igne, aqua, ictu, &c. Quia cum agentia illa sint corporea, non possunt habere alium influxum, quam quantitativum: non potest autem hic influxus recipi in subjecto indivisibiliter existente, qualiter ibi existit corpus Christi.

Effectus alios Eucharistiæ recenset *Trident. Sess. 13. Cap. 2.* videlicet, liberationem à venialibus, & præservationem à mortalibus. Et primum quidem causat ex opere operato, modò non inveniat in recipiente actualem aut habitualem affectum ad venialia: alterum autem mediantibus gratiis actualibus, quæ intuitu communionis prius factæ, dantur ad vincendam tentationem præsertim quæ in peccatum mortale inducat.

Sumptio utriusque speciei simul non confert majorem gratiam. Unde, *Sacerdos sumens sanguinem* non accipit novam gratiam ex opere operato: gratia tamen quæ datur in sumptione corporis, confertur etiam propter sumptionem sanguinis mox futuram, quæ cum sumptione corporis constituit unicum Sacramentum. Ita Theologi communius, Contra *Alensem*, *Vasquez*, *Præpositum*, *Meratium*, *Lugo*, &c. Colligitur ex *Trid. Sess. 21. Cap. 3.*

Nec refert, quod Clemens VI. dans *Regi Galliæ* potestatem communicandi sub utraque specie, dicat se illi id concedere ad majus augmentum gratiæ: Quia vel loquitur ut Doctor privatus sequendo opinionem oppositam: vel certè intelligendus est de augmento gratiæ ex opere operantis, ratione majoris devotionis quæ in sumptione simul calicis exercetur.

SACRIFICIUM MISSÆ, sumptum formaliter pro actione sacrificandi, consistit essentialiter adæquatè in consecratione, vi cujus ponitur corpus & sanguis Christi sub speciebus panis & vini. Quia per consecrationem ut talem immolatur hostia Deo, in quantum vi illius ponitur sub specie panis corpus Christi velut mortuum separatim à sanguine: & sub specie vini sanguis velut effusus. Unde hæc corporis & sanguinis, quantum est ex vi verborum, separatio, dicitur à Patribus, Mystica quædam Christi occisio & immolatio, quâ vera illius in Cruce immolatio repræsentatur.

Neque ex eo quod Ecclesia curet ut nullo casu Sacerdos omittat communionem sequitur, eam esse de essentia sacrificii: hoc enim facit, quia est aliquod ejus extrinsecum complementum, & velut consummatio quædam istius Sacrificii, quam proinde sacrificanti non liceat omittere.

Sacrificium illud est simul Latreuticum, Eucharisticum, Propitiatorium, & Impetratorium. Est *Latreuticum* in quantum offertur Deo in agnitionem supremi ejus in omnes Dominii. *Eucharisticum*, in quantum fit in gratiarum actionem pro acceptis beneficiis. *Propitiatorium*, in quantum offertur in remissionem peccatorum, & satisfactionem pœnæ eis debitæ. *Impetratorium* denique, in quantum tendit ad beneficium aliquod impetrandum per illius sacrificii virtutem singularem à Deo illi annexam.

In quantum sacrificium Eucharisticum est *Propitiatorium*, habet vim remittendi peccata, & *pœnas temporales* peccatis debitas. Et has quidem pœnas saltem partialiter remittit *immediatè ex opere operato*, si nihil obstet ex parte subjecti: peccata autem mortalia tantùm *mediatè*, mediantibus scilicet gratiis actualibus, quæ ejus intuitu conferuntur, quibus peccator, pro quo sacrificium oblatum est, perducitur ad pœnitentiam. Quia verò istæ gratiæ non sunt semper efficaces, ideo non semper vi sacrificii remissionem mortalium consequitur is pro quo offertur. Quantum attinet ad *remissionem venialium*, probabile est Missæ sacrificium hunc effectum immediatè operari in eo pro quo oblatum est, si nullum affectum actualem aut habitualem erga ea retineat. Idque conforme est Tridentino *Sess. 22. Cap. 1.* asserenti per hoc sacrificium remitti ea quæ à nobis quotidie committuntur &c.

Hujus sacrificii virtus impetrativa est infinita in actu primo, sive quoad sufficientiam, quandoquidem contineat Christi merita. Non est tamen infinita in actu secundo, sive, non movet actu Deum infinitè ad concedendum id quod petitur: alioqui enim postulatio esset semper efficax, & infallibilis, cujus constat oppositum.

Minor est vis *impetrandi* in actu secundo, quo *plura* *sunt*

sunt beneficia quæ primariò petuntur, & plures *personæ* pro quibus primariò postulantur. Quia alioqui Sacerdos stipendium accipiens non teneretur primariò Missam Deo offerre ad illud obtinendum, quod intendit qui stipendium dedit. Id autem non oritur ex defectu virtutis ad id sufficientis, sed ex libera Christi voluntate merita sua limitarè applicantis. Idem dic de virtute hujus sacrificii ad *satisfaciendum* pro peccatorum pœnâ temporali.

Pro *dispositione* illius pro quo sacrificium offertur, ut *gratias actuales*, aliave beneficia accipiat, non requiritur *status gratiæ*; ut patet ex eo quod istæ gratiæ sæpe dentur ad recuperandum gratiæ statum: hic tamen status gratiæ requiritur, ad remissionem pœnæ temporalis obtinendam: quia non est æquum, ut Deus aliquam pœnam remittat illi qui actu manet illius inimic⁹.

CAPUT III.

De Pœnitentia, extrema Unctione, Ordine, Matrimonio.

§. I.

Pœnitentia, & extrema Unctio.

PRactica de his fusè traduntur infra, toto Tractatu II. & sequentibus.

De lege Dei ordinaria, *non potest peccatum actuale remitti absque POENITENTIA.* Est de fide ex Scriptura, ut *Lucæ 13. v. 5.* si Pœnitentiam non egeritis, omnes similiter peribitis. Et declaratur in Tridentino *Sess. 14. Cap. 1.*

Pœnitentia tamen formalis non est absolutè ad hunc effectum necessaria, sed sufficit *virtualis* inclusa in actu Charitatis. Patet 1. ex Scriptura hanc vim isti actui tribuenti, *Proverb. 8.* ego diligentes me diligo. Et *Lucæ 7.* remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. 2. Ex Bullis Pii V. & Gregorii XIII. damnantibus hanc Baji propositionem: Charitas perfecta & sincera, quæ est ex corde puro &c. potest esse sine peccatorum remissione. 3. Ratione probatur, quia vis contritionis ad delenda peccata, oritur ex actu Charitatis, quem includit aut præsupponit: Dicitur autem actus Charitatis pœnitentia virtualis, in quantum continet votum pœnitentiæ debitæ peragendæ, & de facto vi istius Charitatis pœnitentiam formalem imperat, dum peccata actu occurrunt memoriæ pœnitentis.

Neque obstant loca Scripturæ requirentia pænitentiam formalem, quia intelligenda sunt de ejus necessitate in re, vel voto; propter alia loca sat clara supra relata quibus vis justificandi tribuitur actui Charitatis. Pro hac sententia loca etiam Patrum Chrysostomi, Hieronymi, &c. *Vasquez* hoc loco fusius adducit.

De potentia Dei absoluta potest remitti peccatum absque ulla pœnitentia seu formali, seu virtuali, per hoc solum quod Deus velit peccatori offensam remittere. Quia in eo nulla apparet implicantia: sicut homo homini quamvis non pœnitenti potest offensam remittere ex pietate Christiana.

Si *objiciatur S. Thomas* dicens id esse impossibile. Respondetur, intelligi debere de lege ordinaria, uti & Tridentinum, dum *Sess. 6. Cap. 7.* dicit justificationem esse renovationem interioris hominis per voluntariam susceptionem gratiæ; quia scilicet in præsenti rerum statu illa voluntatis actualis renovatio in peccatore ad justificationem requiritur.

CONTRITIO non debet esse *intensivè summa*, ut sufficiat ad remissionem mortalium extra Sacramentum. Vel enim deberet esse absolutè talis, quod repugnat: Vel tantum respectivè, quanta scilicet haberi potest hic & nunc respectivè ad præsens Dei auxilium: quod etiam dici non potest: alioqui enim peccator cum auxilio ut duo eliciens contritionem intensam ut duo justificaretur, & eliciens intensam ut quatuor cum auxilio intenso ut quinque non justificaretur, quod videtur esse ab omni ratione alienum.

Nec certus aliquis gradus intensionis requiritur in contritione ut justificet extra Sacramentum: ut volunt aliqui recentiores post *Estium, Lupum &c. Prob. 1.* ex Scripturis veniam promittentibus omnibus verè pœnitentibus: Vera autem pœnitentia non requirit certum gradum intensionis, sed sufficit quod sit appretiativè summa. *Prob. 2.* ex *Trid. Sess. 14. C. 4.* simpliciter tribuente contritioni vim justificandi, dum Charitate perfecta est, hoc est, dum nititur motivo Charitatis, nulla facta mentione intensionis istius actus. 3. Ex damnatis Baji propositionibus in hac materia.

Probatur idem ratione, 1. Quia Charitas habitualis, licet remissa, non stat cum mortali: ergo nec actualis. 2. Quia in certis casibus datur præceptum de justificatione per contritionem procuranda: atqui non datur præceptum de re ignota, qualis est contritio cum tot, aut tot gradibus, quorum intensio à nullo potest dignosci, aut quot sufficiant designari.

Dices contra, S. Augustinus *Lib. de nat. & grat.* sic loquitur: Charitas inchoata, inchoata justitia est: Charitas provecta, provecta justitia est: Charitas perfecta, perfecta justitia est: Ergo requirit Charitatis gradus intensos.

Resp. non velle peccatorem necdum justificari, cum incipit Deum diligere super omnia, & tantùm tunc cum jam pervenit ad intensam Charitatem: sed solùm vult crescente Charitate, crescere vitæ justitiam seu sanctitatem, quod bene consistit cum eo, quod ante illud incrementum homo sit verè justificatus.

Contritio nullam temporis durationem exigit, ut justificet peccatorem: Quia tota ejus vis in eo consistit, quod sit perfecta conversio ad Deum: ergo illo instanti quo habetur ista conversio, justificat peccatorem: idque apertè tradunt Scripturæ, & Patres; cum D. Thoma & Theologis communiter.

Nec refert quod instantanea pœnitentia non sit quidē proportionata ad plenè satisfaciendum Deo quoad pœnam, aliosq; effectus: est tamen proportionata ad recuperandam ejus gratiam: sicut enim gratia Dei amittitur per instantaneam aversionem à Deo; ita convenit ut recuperetur per instantaneam conversionem peccatoris ad Deum.

MERITA bonorum operum per peccatum mortificata *reviviscunt per pœnitentiam.* Colligitur ex Apost. *ad Hebr. 6.* non enim injustus est Deus, ut obliviscatur operis vestri: & *ad Gal. 3.* tanta passi estis sine causa, si tamen sine causa. Ratio est, quod merita per peccatum non deleantur, sed tantùm impediantur: ac proinde sublato impedimento reviviscant: Cur autem potius peccata absolutè deleantur per actum Charitatis, quàm merita per peccatum, id refundendum est in Dei bonitatem pronioris ad miserendum, quam ad puniendum. Est Doctrina ita communis ut oppositam temerariam ac periculosam censeat *Suarez, Amicus, Bannez, & plures alii.*

Peccata semel remissa non reviviscunt per sequentia, sive

ve quoad culpam, sive quoad pœnam. Colligitur ex Scripturis asserentibus peccata per pœnitentiam absolutè condonari. Idque disertè docet Gelasius Papa relatus *de pœnitentia dist. 4. c. ult. his verbis*: Divina clementia remissa peccata ad ultionē ulterius venire non patitur. Est cum D. Thoma communis, & certa, Contra *Gratianum de pœnit. dist. 4. Hugonem à S. Victore, &c.*

Scripturæ quæ sonant Deum recordari peccatorum remissorum, intelligendæ sunt de pœna eorum temporali, quorum videtur oblivisci, dum differt ea punire, recordari verò, dum ea punit mensura pœnæ actu infligendæ per sequentes lapsus impleta, ultra quam decrevit punitionem non differre.

Sacramentum Pœnitentiæ non potest esse *validum & informe* ex parte *absolutionis*, ut satis constat. Neque ex parte *confessionis*: Quia vel est formaliter integra, vel non: si primum, sufficit ad valorem & effectum Sacramenti: si secundum ad neutrum sufficit. Neque etiam ex parte *doloris*, quod magis controversum est, Quia non potest dolor sufficere ad essentiam hujus Sacramenti, nisi pariter sufficiat ad ejus effectum: cum enim hoc Sacramentum sit essentialiter reconciliativum, exigit dolorem qui sit sufficiens dispositio ad reconciliationem. Ita *Vasquez, Layman, Coninck, Amicus, cum Gabriele, Adriano, &c.* Contra *Thomistas* plerosque quos sequitur *Suarez, Toletus, Valentia, Lugo, &c.*

Neque eadem est ratio Pœnitentiæ & Baptismi qui potest esse validus & informis. Quia Baptismus, pro dispositione ad effectum suum non includit aliquid requisitum ad suam essentiam: sicut includit hoc Sacramentum, videlicet dolorem de peccatis, quod de pœnitentia agnoscit *D. Thomas Dist. 23. q. 1. art. 4. q. 2.*

CONFESSIO SACRAMENTALIS est legitima accusatio pœnitentis de peccatis propriis facta Sacerdoti, ut ab iis absolvatur. Est *jure divino* præcepta: ut constat, 1. Ex his Christi verbis, Quorum remiseritis peccata remittuntur eis, quorum retinueritis retenta sunt. Hæc enim potestas retinendi peccata non posset ad usum redigi, si non esset necessaria confessio. 2. Ex pluribus Conciliis, iisque antiquissimis in quibus hæc veritas definita est. 3. Ex unanimi PP. consensu apud Bellar. 4. Denique ex perpetuo usu Ecclesiæ non solum Latinæ, sed etiam Græcæ; qui usus numquam fuisset inductus, nisi confessio fuisset jure divino præcepta. *De quo plura in Controversiis hic supra* Tomo I. Tract. II. cap. VI. pag. 72.

Confessionis præcepto obligantur omnes, qui post Baptismum mortaliter peccaverunt. Quandonam autem præcisè urgeat extra mortis articulum, aut grave ejus periculum, difficile est determinare. Unde merito Ecclesia præcepto suo determinavit, ut non differatur ultra annum.

Alia de Confessione traduntur infra ad praxim diffusè Tomo II. Part. III. Tract. III. Cap. I. & sequentibus.

SATISFACTIO Sacramentalis non causat gratiam sanctificantem ex *opere operato*: Quia ante satisfactionem habetur tota essentia Sacramenti pœnitentiæ: Ergo & totus effectus gratiæ Sanctificantis: nec refert quod sit pars Sacramenti, quia est tantùm pars integralis, non essentialis.

Illa tamen satisfactio *causat ex opere operato aliquas gratias actuales* adversus relapsum: Quia non tantum imponitur in vindictam peccatorum, sed etiam in remedium, in eum autem finem opus est gratiis actualibus. Causat quoque ex opere operato aliquam remissionem *pœnæ temporalis* peccatis debitæ: Quia partialiter saltem in eum finem imponitur. Ut tamen istum effectum habeat, debet fieri in statu gratiæ: Quia inimicus Dei indignus est, ut ejus satisfactio ad illum effectum à Deo acceptetur.

Satisfacit tamen *obligationi* pœnitentiæ impositæ qui satisfactionem injunctam implet in statu peccati. Quia Confessarius imponens satisfactionem pœnitenti, hoc tantùm intendit, ut pœnitens opus in satisfactionem injunctum exequatur, abstrahendo à statu gratiæ. *Ita communis.*

EXTREMÆ UNCTIONIS Sacramentum institutum fuit à Christo post resurrectionem simul cum Sacramento Pœnitentiæ, cujus est quædam consummatio, ut ait: *Trid. Sess. 14. in proemio de extrema Unctione.* Itaque in loco *Jacobi* de hac Unctione non habetur prima institutio hujus Sacramenti, sed tantùm illius promulgatio. Et unctio illa infirmorum, de qua *Marci 6.* fuit tantùm figura extremæ Unctionis quæ postea instituenda, & ad vim Sacramenti elevanda fuit.

Benedictio olei per Episcopum facta probabiliter non est de essentia hujus Sacramenti: Quia, teste Arcudio, Presbyteri Græci ex antiqua consuetudine benedicunt oleum infirmorum: nec umquam de hac re reprehensi sunt ab Ecclesia Latina: Et in hac sententia dicendum est Florentinum & Tridentinum pro materia hujus Sacramenti assignare oleum ab Episcopo benedictum, quia ista benedictio est ad minimum necessaria necessitate præcepti in Ecclesia Latina in qua à solis Episcopis ea exercetur.

Dispositio ad hoc Sacramentum in *homine justo* requisita, tantùm est intentio seu voluntas saltem interpretativa illud recipiendi. Censetur autem hæc voluntas interpretativa includi in vita Christianè acta. In illis autem qui sibi conscii sunt peccati mortalis prærequiritur confessio, aut contritio, si desit copia confessarii. Non potest alius quam *Sacerdos* esse minister extremæ Unctionis: quod certum est ex Florentino, & Tridentino *Sess. 14. Cap. 3. & Can. 4.*

Cetera de hoc Sacramento traduntur infrà Tomo II. Part. III. Tract. IV. Cap. 6.

§. II.

Ordo, & Matrimonium.

ORDINEM *esse verum Sacramentum*, de fide constat ex Concilio Calcedonensi, Florentino, & Tridentino *Sess. 23. Can. 3.* Et fusius probatur supra in Controversiis *Tomo I. Tract. II. Cap. 11. §. 3.*

Quamvis admittatur quod Christus usus fuerit *determinata* materia & forma dum Apostolos ordinavit; non sequitur, quod non reliquerit Ecclesiæ determinationem materiæ & formæ in particulari. Quia non omnia quibus determinatè usus est, sunt propterea de essentia Sacramenti. Sic in consecratione panis determinatè usus est vel azymo, vel fermentato pane: & tamen neuter determinatè necessarius est ad validam consecrationem, cum admittamus Græcos in fermentato validè consecrare.

Episcopalis Ordo jure divino major est simplici Sacerdote, non tantùm dignitate, sed etiam ordinis potestate. Habetur de fide ex *Trid. Sess. 23. Can. 6. & Can. 7.* item ex PP. apud *Bellar.* dicentibus Episcopos successisse Apostolis: Presbyteros autem 70. discipulis: illos

illos posse generare Patres per ordinationem Sacerdotum: hos tantum filios per Baptismum, quæ cum aliis prærogativis fusius demonstrant.

Episcopus per se est solus Minister ordinarius cujuslibet *ordinationis*. Ita expresse Florentinum in *Decret. de Sacram.* & quidem respectu Episcopatus & Presbyteratus sic est Minister, ut absolutè nullus præter ipsum possit validè istos ordines conferre. Alios autem Ordines potest etiam simplex Sacerdos conferre, ex commissione summi Pontificis. *Reliqua de Ordine traduntur infrà suo ordine cum cæteris Sacramentis.*

Quoad *MATRIMONIUM*, illicita est in *Lege Evangelicâ Polygamia*, sive pluralitas uxorum. Est de fide ex *Trid. Sess.* 24. *cap.* 2. deduciturque ex *Matth.* 19. si enim ut Christus illic asserit, mœchatur, qui dimissâ priore uxore, alteram ducit, multò magis mœchatur qui priore retentâ adjungit alteram uxorem.

In lege etiam *Naturæ* illicita fuit polygamia ab ipso initio mundi, jure saltem divino positivo. Patet ex primâ Matrimonii celebratione *Gen.* 1. ubi Deus primo homini unicam dedit uxorem, dixitque ut vir adhæreret uxori, non uxoribus; essentque duo in carne unâ, non plures, quibus dictis pluralitatem uxorum satis clarè exclusit.

Dices, In antiquâ lege Sanctissimi Patriarchæ leguntur habuisse simul plures uxores.

Resp. Id factum esse ex speciali Dei dispensatione, qui potest saltem indirectè dispensare in jure naturæ, tribuendo jus aliquod, ex cujus defectu aliquid erat jure naturæ illicitum. Sic quamvis homicidium, vel occupatio rei alienæ sint jure naturæ illicita; potest tamen Deus utrumque licitum reddere dando alicui jus in vitam, aut bona alterius, tanquam supremus eorum Dominus. Sic ergo potuit polygamiam lege naturæ illicitam, reddere Patriarchis licitam, dividendo jus in plures uxores, quod ex naturâ rei uxor una in corpus mariti totaliter obtinebat.

Matrimonium ut est *Sacramentum*, rectè definitur, signum sensibile gratiæ Sanctificantis, quo vir & mulier consensu perpetuo conjunguntur. Quod sit propriè Sacramentum fide certum est, 1. Ex *Florentino in Decr. de Sacram.* recensente matrimonium inter septem legis novæ Sacramenta: & ex *Trid. Sess.* 24. *Can.* 1. dicente anathema contrarium asserentibus. 2. Ex communi consensu Ecclesiæ. 3. Ex PP. Ambr. Chrysost. August. & aliis apud Bellarminum in Controversiis, de Matrimonio: & hic suprà in *Tom. I. de eodem Sacramento contra Hæreticos modernos, pag.* 84.

Institutio hujus Sacramenti facta fuit à Christo, vel in Cana Galilææ, dum præsentia suâ nuptias honoravit *Joan.* 2. vel dum indissolubilitatem matrimonii stabilivit *Matth.* 19. vel denique post Resurrectionem, uti de tempore institutionis varii variè opinantur.

Matrimonii Minister non est Parochus, sed sunt ipsi contrahentes. Ita cum *S. Thoma Theologi communiter*. Colligitur 1. Ex *Flor. in Decr. de Sacram.* ubi dicit, causam efficientem Matrimonii regulariter esse mutuum consensum per verba de præsenti expressum: atqui contrahentes ponunt consensum & illo mediante efficiunt matrimonium: Ergo & Sacramentum, quod non distinguitur ab ipso contractu elevato ad esse Sacramentale. Colligitur 2. efficaciter ex *Trid. Sess.* 24. *Can.* 1. definiente absque ulla exceptione matrimonium Christianorum esse Sacramentum: debuisset enim excipere matrimonium Clandestinum, si Minister hujus Sacramenti esset Parochus. Et Cap. 1. *de refor.* docet Clandestina matrimonia libero contrahentium consensu facta fuisse rata & vera matrimonia quamdiu Ecclesia ea irrita non fecit: Atqui matrimonia dicuntur rata ratione Sacramenti, ut declaratur Cap. *quanto de divortiis:* Ergo Minister hujus Sacramenti sunt ipsi contrahentes, non Parochus.

Neque refert, quod Evaristus Pont. scribens ad Episcopos Africanos dicat conjugia aliter præsumpta quam cum benedictione Sacerdotali non esse conjugia, sed adulteria: Nam dicendus est loqui secundùm præsumptionem fori externi reputantis matrimonium illud esse invalidum, quod probari non potest. Tum etiam fuisse irrita matrimonia Clandestina, *Pontius de matrim.* pluribus argumentis probare conatur.

Mutuus contrahentium consensus necessarius est ad valorem Matrimonii. Ratio est quod matrimoniũ consistat in contractu: de essentia autem contractus sit mutuus consensus. Porrò consensus ille debet esse verus & non fictus. 2. Plenè deliberatus. 3. Signis exterioribus expressus, quia debet ab altero acceptari. 4. Liber à coactione seu metu gravi cadente in virum constantem, nam hic metus inter impedimenta matrimonium dirimentia reputatur.

Consensus conditionatus ad valorem sufficit si conditio sit de præsenti, vel præterito, eaque subsistat. Si autem sit de futuro contingenti suspenditur valor Matrimonii usque ad eventum conditionis, quem tenentur contrahentes expectare. Adveniente autem conditioe probabilius videtur, quod matrimonium reddatur validum absque novo consensu. In praxi tamen ad majorem securitatem curandum est, ut renovetur consensus ille ad matrimonium requisitus.

Si *conditio* adjecta repugnet *naturæ* aut *fini* matrimonii, irritum est matrimonium, ex Cap. *si conditiones, de conditionibus adjectis.* Si autem non repugnet, sed sit turpis aut impossibilis habetur pro non adjecta, *Cap. eodem.* Id tamen intelligendum est secundùm præsumptionem fori externi: alioqui enim, si quis intendisset nullo modo contrahere nisi subsistente tali conditione, non valeret matrimonium defectu consensus debiti, & non completi.

Quando baptizatorum matrimonium est *consummatum, nullo casu dissolvi potest quoad vinculum.* Est de fide ex *Florentino in Decr. de Sacram.* Et ex *Trid. Sess.* 24. *Can.* 7. Et ex perpetua praxi Ecclesiæ. Dixi, quoad vinculum; Quia quoad thorum & cohabitationem solvi potest per divortium ex variis causis.

Baptizatorum matrimonium *Ratum*, seu non consummatum dissolvitur per *solemnem professionem* in Religione approbatâ. Est de fide ex *Trid. Sess.* 24. *Can.* 6. Idem antea decretum fuerat ab *Alexandro III. Cap. verum, & Cap. ex publico, de conversione conjugatorum.* Religiosa autem professio vim habet solvendi matrimonium ratum, non jure *naturali*, nec *divino* sed *Ecclesiastico*: alioqui enim idem præstarent simplicia vota Societatis Jesu, cum verè & propriè Religiosum constituant ex Pontificum declaratione.

DIVORTIUM est separatio conjugum quoad thorum & habitationem manente vinculo conjugii. Licitũ est ob conjugis sive viri, sive fœminæ *adulterium*. Non

sufficit tamen suspicio, aut etiam probabilitas, sed requiritur moralis aliqua certitudo adulterii commissi.

Licitum est divortium, non tantùm ob adulterium, sed etiam propter *alias causas*, v. g. ob compartis sævitiam, furorem, lepram, aut alium morbum contagiosum, apostasiam à fide, &c. Non potest tamen id fieri privatâ auctoritate, sed opus est auctoritate legitimi judicis Ecclesiastici. Patet ex *Cap. finali, de conversione conjugatorum*. Et *Cap. illa, de divortiis*.

Consensus mutuus conjugum sufficit ad separationem non tantùm quoad *thorum*, quod certum est, sed etiam quoad *habitationem*. Ad hoc tamen postremum opus est Ordinarii judicio & approbatione.

Moraliter certus de nullitate matrimonii sui non potest debitum petere, aut reddere. Qui autem contraxit cum dubio de valore matrimonii *manente dubio*, non potest debitum petere: tenetur tamen reddere comparti petenti quæ bonâ fide contraxit. Patet ex *Cap. Dominus, de secundis nuptiis*. Quod si uterque cum tali dubio contraxerit, neuter potest petere aut reddere: Quia manente tali dubio exponerent se periculo peccandi.

Si quis *post matrimonium* bonâ fide contractum incipiat *dubitare* de ejus valore, tenetur ad diligentem veritatis inquisitionem, & durante dubio non potest debitum petere: tenetur tamen reddere ob periculum faciendi contra jus alterius. Ita statuitur *Cap. inquisitioni tuæ, de sent. excom*. Quod si post debitam inquisitionem nondum sint rationes sufficientes ad judicandum matrimonium esse probabiliter validum, idem dicendum ut suprà, si autem tales adsint, potest etiam debitum petere, quia stat pro illo possessio bonæ fidei.

Qui tunc cognovit *consanguineam uxoris suæ* in primo, aut secundo gradu, non potest debitum petere ob novam affinitatem contractam, potest tamen, & debet reddere. Idem dic de conjuge obstricto castitatis voto, donec à voto suo liberetur. Qui autem contraxit matrimonium obstrictus voto suscipiendæ Religionis, aut Ordinis sacri, graviter quidem peccavit sic contrahendo & matrimonium consummando: sed post consummationem potest petere, & reddere debitum, quamdiu compars jus retinet illud petendi, Ita Doctores communiter.

Dispensatio non cadit in impedimenta *jure naturali dirimentia*, ut sunt error circa personam: Ligamen prioris conjugii: amentia: impotentia ad copulam, &c. in quibus non potest etiam Papa dispensare. In iis autem impedimentis, quæ solo *jure Ecclesiastico* matrimonium dirimunt, potest dispensare, non tamen licitè absque justa causa. Et in hoc casu censenda est invalida dispensatio, utpote subreptitia; cum non sit præsumendum voluisse Pontificem facere, quod ei licitum non fuit.

Causæ legitimæ dispensandi hæ potissimum ab auctoribus numerantur: Extinctio magnæ litis, pax consanguineorum, evitatio scandali, conservatio illustris familiæ in eodem semine, excellentia meritorum petentis dispensationem: & his deficientibus supplere potest mulcta pecuniaria proportionata in causas pias, aut bonum publicum.

Episcopus etiam ob gravem causam potest ex tacita Pontificis licentia post contractum matrimonium dispensare in prædictis impedimentis, si adsint sequentes conditiones. 1. Si impedimentum sit occultum, matrimonium autem publicum. 2. Si denunciationes aliæque solemnitates non fuerint culpabiliter omissæ. 3. Si bonâ fide initum fuerit matrimonium. 4. Si separatio non possit fieri absque scandalo. 5. Si nimis difficilis sit recursus ad Pontificem, aut ejus Nuncium, aut alium habentem expressam dispensandi facultatem. Ita *Auctores communiter*.

Cætera Practica de Matrimonii impedimentis, revalidatione, dispensatione, etiam Pœnitentiariæ Romanæ traduntur fusè infrà Tract. IV. Cap. VIII. usque ad finem.

Hæreses & Errores.

Contra hanc Theologiæ Partem Tertiam de Sacramentis, adducuntur cum suis Auctoribus ac refutatione in fine Tomi I. hujus Operis sub titulo *Notitia generalis* Dogmatum ab Ecclesia damnatorum, ordine Alphabetico, pag. 144. & seq. sub his titulis particularibus, *Sacramentum, Baptismus, Aqua, Absolutio, Confessio, Contritio, Confirmatio, Eucharistia, Missa, Nuptiæ sive matrimonium, Ordo, Pœnitentia, Sacerdotium, Unctio Extrema*.

Item, *suprà Part. II. Contr.* 10. *§. 6. pag.* 135. *De Sacramentis & eorum effectibus*.

COLLECTIO BREVIS

CONTROVERSIARUM THEOLOGICARUM MODERNARUM, quæ etiam in Belgio inter Partes varias in Scholis aut libellis præcipuè sunt agitatæ, & quarum materiæ suis locis hic annotatis tractantur.

DE PRÆDESTINATIONE ET GRATIA. *An Prædestinatio sic facta sit, ut Deus ex massa damnata, ante omnem prævisionem meritorum, unum elegerit ad gloriam, & alium in Massa damnata reliquerit. Et sic ut Doctrina opposita dici possit censurata? Vide suprà* Part. 2. *Controversia* 3. pag. 120.

An etiam sic, ut aliquibus ex his Deus neget etiam gratiam sufficientem. Vide suprà Part. 2. *controversia* 5. *§*. 3. pag. 124.

An rectè dicatur Christum pro omnibus non esse mortuum? Tract. 2. Capite 2. pag. 65. 66. & seq.

An

An GRATIA qua datur in statu naturæ lapsæ ad singulos actus salutares debeat esse per se & intrinsecè efficax & victrix, per hoc quod major sit hic & nunc delectatio gratiæ, quam concupiscentia opposita? Suprà pag. 63. & pag. 128.

Et an porrò rectè & propriè dicatur, in hoc statu non dari gratias mere sufficientes? supra pag. 123.

Et hinc Gratiam quæ est sufficiens v. g. ad conversionem semper convertere, quæ verò non convertit, non esse sufficientem?

Item, fieri non posse ut ex duobus gratiâ æqualiter interius exteriusque præventis unus convertatur, aliùs minimè? ibid.

De Libertate. *An libertas in eo solo consistat, quod voluntas ex advertentia rationis se determinet ad agendum ex quocunque id oriatur principio?*

Et hinc rectè dicatur, maximam esse in Beatis ad Dei amorem quem in cælo exercent libertatem? supra pag. 63. & alibi.

An potentia quam importat libertas requisita ad actus supernaturales Fidei, Spei, & Charitatis, sit naturæ, non gratiæ?

De Ignorantia invincibili juris naturalis. *An hæc in ullo detur: an si detur sit inexcusabilis, & quod fit ex tali ignorantia sit verè & formaliter peccatum? Infrà* Tract. I. *sub initium, Principio primo.*

De Probabilitate. *An rectè, verè probabile cum dubio confundatur. Infrà* Tract. I. *Principio* 16.

An regulariter in dubio pars tutior eligenda? Infrà Tract. I. Princip. 3. & seq.

An rectè dicatur, quod Probabilitas in nullo ferè casu sit recta regula conscientiæ ex ea ulterius formandæ. Infra Tract. I. Cap. 2. *de probabilitate opinionum.* §. 3. & seq.

De Charitate & Attritione. *An omnes actiones nostræ liberæ aut morales sub peccato referri debeant in Deum per Charitatem aut perfectam, aut saltem per Charitatem imperfectam, sive per amorem benevolentiæ prædominantem Dei propter se dilecti? Infra* Tract. I. Cap. 3. quæst. 21. §. 2. & seq.

Hinc ulterius, an rectè asseratur, quod Attritio nulla ex timore gehennæ, seclusâ omni tali Dei dilectione, sit dispositio sufficiens ad justificationem etiam cum Sacramento sive Baptismi, sive Pœnitentiæ? Ibidem §. 3.

Et quod in Sacramento ne quidem ad justificationem sufficiat aliquis amor Dei propter se dilecti, nisi pœnitens habeat talem dilectionem Dei prædominantem, etsi non per se justificativum?

Et quod actus v. g. conjugalis sit peccatum quoties exercetur ex alio quovis motivo quantumvis bono absque casta Dei propter se dilectione? Ibidem.

De Confessione, Absolutione, cæterisque. *An post integram Confessionem peccatorum non liceat Sacerdoti pœnitentem absolvere, nisi prius satisfactionem injunctam expleverit? Supra* Tom. I. Part. II. *post Controvers.* 10. *in fine* punct. 4.

An extra casum necessitatis, differenda sit Absolutio, nisi de interna pœnitentis conversione sufficienti Sacerdos habeat judicium moraliter certum? Ibidem punct. 6.

An peccatori habenti consuetudinem peccandi, etsi in cæteris disposito, differenda sit Absolutio nisi adsit casus necessitatis, aut signa conversionis omnino extraordinaria? Ibidem, *Et infrà* Tom. II. Part. II. Tract. I. Quæst. XV.

Et an dilatio illa sit necessario continuanda donec integra pœnitentis emendatio consequatur? Ibid. *supra* puncto 7. & seq. *item infra* Tom. 2. Part. 2. Tract. 4. Cap. 5. *de Pœnitentia.*

An dici possit non satisfacere Parochianos qui Confessionem Paschalem instituunt apud Regulares: aut qui Dominicis & Festis Missam non in sua Parochia sed alibi audiunt? Infra Tract. 1. cap. 3. Quæst. XXIII. & XXIV.

An Infantes non Baptizati cruciandi sint pœna ignis æterni? supra Tom. 2. Part. 1. pag. 25.

An Pontifex *censendus sit fallibilis in quæstione Facti definienda, ut de sensu Auctoris, aut Sancti Canonizati gloria adepta? supra* Tom. 1. Part. 1. pag. 37. 40.

An sufficiat admittere propositionem à Pontifice *definitivè damnatam, esse falsam in aliquo sensu forte incomperto aut indeterminato? V. suprà*, & pag. 67.

An Recentiorum *auctoritas in Moralibus quæstionibus condemnenda? Infra* Tract. 4. Cap. 1. in fine.

Sunt & aliæ Quæstiones aliquæ modernæ cum prædictis Controversiis Scholasticis ferè connexæ, aut minùs communes, quæ etiam in hujus Operis Indice generali suis locis facile reperiuntur.

DECRETA, ET BULLÆ

Doctrinæ Theologicæ, maximè Modernæ, in Tomo præcedenti, & sequenti suis locis integrè expressè.

Bulla dogmatica Leonis X. *Pontificis, contra singul. Articulos Mart. Lutheri & sequacium &c. Supra in* Tract. 1. Tract. 3. Artic. 5. pag. 105.
Bulla *Martini V. Pont. damnans articulos Ioannis* Wiclefi *&c.* Ibidem, pag. 107.
Decretum *Sixti V. per Calatinum Nuntium Apostolicum de sententia docente prædestinationem post prævisa merita, expressum ex parte suprà* pag. 205.
Bulla *integra Urbani VIII. anno* 1641. *confirmans Constitutiones Pii V. & Gregorii XII. contra Propositiones Michaelis Baij: suprà* Tom. 1. pag. 138.
Constitutio *Alexandri VII. & Innocentii X. contra Propositiones Jansenii, supra* Tom. 1. pag. 141.
Decretum *Alexandri VII. Clero Gallicano de sensu ab Auctore ibidem intento, &c. supra* Tom. 1. pag. 143. *Declaratio facta Deputatis Acad. Lovan.* pag. 142.
Litteræ, *Postulatio, & subscriptiones Episcoporum Galliæ ad Innoc.* X. *Pontif. de Jansenii Doctrina, supra* Tom. 1. pag. 54.
Bulla *Alexandri VII. de Immaculata Deiparæ conceptione*, Tom. 1. pag. 141.
Decreta *in Gallia recenter circa Puncta quædam auctoritatis Pontificiæ: supra* Tom. 1. pag. 52.
In Tomo 2. Tract. 1. & sequentibus *infrà.*
Decreta duo *integra* Alexandri VII. *prohibentes propositiones* 45. Tract. 1. Cap. 1. *post Principia practica.*
Decretum *integrum* Innocentii XI. *prohibens propositiones* 65. Ibid.
Bulla Cœnæ, *& Casus illius*, Tract. 4. Cap. 4.
Ex Decreto, *Decretalibus, Clementinis, Extravagantibus, & extra corpus Iuris, Excommunicationes, & Casus Pontifici reservati*: Ibid. §. 2. & seq.
Decretum Alexandri VII. *vetans censurâ notari sententiam docentem sufficientiam Attritionis ex metu gehennæ in Sacramento &c. infrà* Tract. 1. Quæst. 21. §. 3. in fine.
Decretum Innocentii XI. *declarans in particulari Indulgentias abrogatas, & subrogatas*: Tract. 3. Cap. 7. in fine.
Facultates Missionum *aliaque declarata* Part. 3. Tract. 2. Cap. 5. §. 1.
Declaratio Sixti IV. *aliorumque contra impugnantes privilegia Regularium*, Tract. 1. Quæst. 25.
Declaratio *Praxis & Facultatis Pœnitentiariæ Romanæ, infra* Tract. 4. Cap. 8. §. 5.
Declaratio & Regulæ Tridentini *circa Libros prohibitos in quavis classe, in* Tract. 6. circa med.
Bulla Pii V. *exponens formam professionis Fidei pro convertendis ab Hæresi &c.* Tract. 3. Cap. 8.
Innocentii XI. Decretum *circa Communionem quotidianam: formam deferendi Eucharistiam: & confessionem venialium Sacerdoti non approbato, infrà* Tract. 4. Cap. 4. §. 4 in fine.
Vide alia Diplomata singularia & selecta ad calcem hujus Operis apponenda.

TOMI SECUNDI PARS II.

R. P. RICHARDI ARSDEKIN

SOC. JESU SAC. THEOL. PROFESSORIS.

THEOLOGIA
PRACTICA UNIVERSA

COMPLECTENS BREVI AC CLARA METHODO, ACTUUM Humanorum Principia, Resolutiones Practicas, ac Modernas, etiam Pastorales, ac Regulares: De Religione, & Virtutibus: De Sacramentis, & Censuris: De Jure & Justitia: De Peccatis & Vitiis: De Legibus, & Praeceptis, cum omnibus novis Decretis, ac caeteris in omni Parte Theologiae, Missionariis etiam Apostolicis, ac Curatoribus Animarum aprime accommodatis.

QVIBUS IN FINE ACCEDIT JURIS CANONICI, CIVILIS, ALIARUMQUE Scientiarum Idaea, Regulae, Auctores, ac Fori Ecclesiastici Praxis multiplex: Item, Scriptores Selectissimi Theologiae, Controversiarum modernarum, Interpretes Scripturae, Historici Sacri, Concionatores, Ascetici, Scriptores moderni, ac singuli praedicti cum suis Scriptis in omni genere materiae distinctè expressi.

Ac in Tomo III. sequenti, Apparatus Practicus pro omni prorsus Functione, etiam materia Concionum, Catechesis, Conversationis &c. Missionarii Apostolici ac Curatoris animarum.

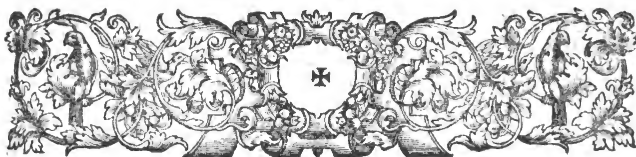
Cum Grat. & Privil. Sac. Caes. Majest.
Et facultate Superiorum.

DILINGAE,

Sumptibus JOANNIS CASPARI BENCARD, Bibliopolae Academici.

ANNO M. DC. LXXXVII.

INDEX BREVIS TRACTATUUM

Hujus II. Theologiæ Partis, quæ est Operis tertia.

TRACTATUS PRIMUS.

DE *Actuum Humanorum PRINCIPIIS, CONSCIENTIA, RESOLUTIONIBUS Particularibus, ac Modernis.*

CAP. I. *IN ACTIBUS HUMANIS, Damna Laxitatis & Rigoris in formanda Conscientia.*

Principia Practica ad Conscientiam ritè, & securè formandam.

De Ignorantia invincibili, vincibili, Conscientia perplexa, scrupulosa, dubia, probabili, practicè certa &c.

De Lege, Metu, Deliberatione, Consensu, opinionum delectu, &c.

Decreta *recentiora & integra Alexandri VII. circa Prop. 45. & Innocentii XI. circa 65. Propositiones prohibitas.*

CAP. II. Controversiæ generales Recentiorum, *de opinionum Probabilitate.*

CAP. III. Controversiæ particulares modernæ, *de probabilitate variarum opinionum in particulari, per Quæstiones 25.*

CAP. IV. Resolutiones particulares: *Ad Pastorale Munus, Personam, & Privilegia præcipue pertinentes, per Quæstiones 13.*

CAP. V. *DE RELIGIONE. Quæstiones præcipuæ circa Munia, & Beneficia Ecclesiastica, electionem dignioris, valorem collationis, beneficiorum acquisitionem, amissionem, permutationem &c.*

De *Resignatione Beneficii, & sub onere pensionis, &c.*

De *Ecclesiasticorum immunitate à vectigalibus, aliisque oneribus, &c.*

De *Decimis Ecclesiasticorum.*

De Asylo, privilegio Fori, Canonis, &c.

CAP. VI. *DE REGULARIBUS, Resolutiones singulares.*

De Regularium Novitiatu, Professione religiosa, Obligatione votorum Paupertatis: Castitatis, Obedientiæ & aliis Regularium Constitutionibus.

TRACTATUS II.

DE *SACRAMENTIS in Genere: eorumque Materia, Forma, Ministro, Suscipiente, Valore, Effectibus, Charactere, &c.*

CAP. I. *De Absolutione in Sacramento Pœnitentiæ. Jurisdictione requisita: Approbatione Confessarii, &c.*

CAP. III. *De Impedimentis absolutionis per Reservationem, Censuram &c.*

CAP. IV. *Casus Episcopis Reservati, at singulorum Expositio, Casus & Excommunicationes reservatæ Pontifici in Bulla Cœnæ, Decreto, Decretalibus, Clementinis, Extravagantibus, extra corpus Juris, &c. ac potestate Episcopi in prædictis.*

CAP. V. *Pro Facultate absolvendi à Reservatis, Censuris, aliisque Casibus ad quos debeat aut possit Confessarius, aut Pœnitens recursum habere.*

Ubi peculiariter adducuntur Facultates Missionum singularum Angliæ, Hiberniæ, Hollandiæ, aliarumque, quoad ipsos Casus, loca, & personas in particulari.

Facultates etiam extra Missiones Regularibus concedi solitæ.

Summula Casuum à quibus etiam Privilegiati ut sic absolvere nequeunt.

Casus in particulari quos Regularium Superiores sibi possunt reservare.

TRACTATUS III.

CAP. I. II. DE *CONFESSIONE Sacramentali, SATISFACTIONE, INDULGENTIIS, Jubilæo, ac Indulgentiis particularibus MISSIONUM, &c.*

De Indulgentiis Abrogatis, & Subrogatis recenti Decreto Innocentii XI. Cum Praxi speciali Hæreticos disponendi, & per Fidei Professionem illic expressam reconciliandi, &c.

TRACTATUS IV.

CAP. I. II. DE *Sacramentis reliquis in specie. De* Baptismo, *ejusque materia, Forma, Unitate, Dispositione suscipientis, Ministro, Patrinis, &c.*

CAP. III. *De Sacramento* Confirmationis, *cum cæteris eò pertinentibus.*

CAP. IV. *De Sacramento* Eucharistiæ, *ejusque Materia, Forma, Ministro, Dispositione, Præcepto, &c.*

De Sacrificio Missæ, Stipendio, & aliis ad hoc Sacrificium spectantibus. Cum Decreto recenti de frequenti communione, de modo Eucharistiæ ad ægros deferendi, &c.

De Horis *Canonicis per singula.*

CAP. V. *De Sacramento* Pœnitentiæ.

CAP. VI. *De Extrema* Unctione.

CAP. VII.

Cap. VII. *De Sacramento* Ordinis, *ejusque materia, Forma, Conditionibus requisitis, Privilegiis, Irregularitatibus, Impedimentis.*

Cap. VIII. *De* Matrimonio, & Sponsalibus. *De matrimonii valore, Ministro, Usu, Impedimentis. Et de illo revalidando & contrahendo in partibus Hæreticorum. De illius dispensationibus, & illarum praxi in Pœnitentiaria Romana.*

TRACTATUS V.

DE JURE, PRÆCEPTIS, PECCATIS, ET LEGIBUS.

Cap. I. *De* Primo *Decalogi præcepto. De Charitate Dei, & Proximi, ejusque Præcepto, obligatione, & peccatis Charitati oppositis.*

Cap. II. *De pertinentibus ad* Secundum *præceptum Blasphemia, Juramento, Voto, &c.*

Cap. III. *De* Tertio *præcepto, Festorum observatione, Jejunio Ecclesiastico, &c.*

Cap. IV. *De* Quarto *præcepto obligatione liberorum erga Parentes, & Parentum erga liberos, &c.*

Cap. V. *De* Quinto *præcepto, Homicidio , Mutilatione &c.*

Cap. VI. *De* Sexto *præcepto, Luxuria, & variis illius speciebus.*

Cap. VII. De Septimo, Octavo, Nono, Decimo *præcepto, sive de JURE & JUSTITIA, de Furto, Rapina &c.*

Cap. VIII. IX. &c. De Contractibus *in genere, De Donatione, Promissione, Commodato, Deposito, Mutuo Usura, Emptione, Venditione, &c.*

De Simonia, *ejusque natura, & specie multiplici.*

De Testamentis, *eorumque valore, ac conditionibus.*

Cap. XIV. De Restitutione, *possessore, & Damnificatore bonæ, aut malæ Fidei.*

Qualiter restituendum pro Homicidio, Stupro, Adulterio, Famæ læsione, &c.

De Titulis à Restitutione excusantibus.

Quomodo & quando ad Restitutionem tenetur Judex, Advocatus, Testis: & de eorum Forma in Jure procedendi &c.

TRACTATUS VI.

RESOLUTIONES SINGULARES *ad Hæresim, &* Partes Hæreticorum, *ac* Curatores animarum *ubique pertinentes.*

Deducuntur Resolutiones illæ per Quæstiones plurimas, *& nunc exquisitissimas in omni genere Materiæ.*

De Missione *etiam* Castrensi *ac* Navali *Resolutiones maximè singulares exponuntur ac resolvuntur.*

APPENDIX. *Praxis varia, ad brevem facilemque Directionem Confessarii, & Dispositionem Pœnitentis.*

TRACTATUS VII. sive APPENDIX.

IDÆA SCIENTIFICA, Complectens Juris Canonici, ac Civilis, scientiæ Philosophicæ Mathematicæ, cum annexis. Principia, Regulas, Axiomata, Auctores, ac fori Ecclesiastici Notitiam ac Normam multiplicem.

Accedit nunc, 1. *Notitia & Catalogus Scriptorum selectissimorum etiam hujus Seculi Controversiarum omnis generis contra Hæreticos modernos.* 2. *Interpretum in totam, & partes sacræ Scripturæ.* 3. *Scriptorum Historiæ sacræ, sive Ecclesiasticæ.* 4. *Concionatorum verbi divini in singulis* Dominicis, *Festis, &c. Asceticorum selectorum in omni genere materiæ. Denique Scriptorum Anglicè editorum in quavis facultate ac materia.*

IN TOMO III. sequitur Apparatus practicus Materiæ ac Formæ ad omnes prorsus Functiones Missionarii Apostolici, aut Curatoris animarum, etiam in Concione, Catechesi, Meditatione, Conversatione cum omni hominum statu, Assistentia ægris, moribundis hæreticis &c. Documentis & remediis contra singula peccata in particulari. Adduntur etiam in forma Ecclesiæ Ritus necessarii pro singulorum Sacramentorum administratione: cum aliis recentius adjectis in hac Editione.

THEO-

THEOLOGIÆ PRACTICÆ AC MORALIS

TRACTATUS I.

De Actuum Humanorum Principiis, & Conscientia ex illis formanda, cum Resolutionibus Particularibus ac Modernis in vario ac præcipuo genere Quæstionum.

SUMMULA Materiæ, & Ordinis hujus Tractatus primi, *Laxitatis ac Rigoris damna in actibus humanis.* Ignorantia *invincibilis*, *vincibilis &c.* Conscientia *Scrupulosa*, *Dubia*, *practicè certa.* De Probabilitate *opinionum in formanda conscientia, diffusè.* *De Lege*, *Metu*, *Deliberatione*, *Consensu &c.* Decreta *integra Alexandri VII. & Innocentii XI.*

Controversiæ generales Recentiorum de Probabilitate. *Controversiæ particulares modernæ, per Quæstiones 25. in quavis materia selectissimæ.*

Resolutiones ad munus Pastorale *pertinentes: Quas sequitur materia de* Religione, *Beneficiis*, *Decimis*, *Privilegiis Fori*, *Canonis &c. Ac de* Regularibus *eorumque Statu Votis*, *Constitutionibus*, *&c.*

SPECULATIVA Principia de Actuum humanorum natura, libertate, bonitate, malitia, divisione, &c. Traduntur supra in prima secundæ cap. 1. pag. 18. & seq.

CAPUT I.

Principia, sive Dictamina generalia, & Conscientiæ directiva pro Resolutionibus particularibus ritè formandis, vitato Laxitatis ac Rigoris excessu.

De Laxitate, ac Rigore, eorumque damnis in usu Principiorum moralium.

PRincipiis rectè formandæ conscientiæ duo extrema summoperè obsistunt, quæ hoc potissimum tempore multùm agitantur. Primum est, studium nimiæ Laxitatis, alterum, studium nimii Rigoris in Regulis morum vel statuendis, vel applicandis. Utriusque damna & incommoda hic paucis declarantur. Deinde traduntur Principia in quibus illa extrema devitantur, & viæ mediæ ac securæ insistitur.

Damna & Indicia nimiæ Laxitatis in usu Principiorum formandæ conscientiæ.

INDICIUM nimiæ Laxitatis est, recessus ab obligatione quam Patres, aut probati Theologi, aut fideles communiter admittunt. Quod fit dum Theologus quispiam, aut Curator animarum in casu particulari excogitat leves ratiunculas ad eximendum ab aliquo præcepto, à viris probatis usu & consuetudine firmiter recepto, ut est, abstinentia ab ovis in quadragesima; restitutio summæ notabilis per modica furta ablatæ, &c. Talis enim extendit immunitatem obligationis ultra limites à præcepto ex communi judicio institutos: in qua extensione indebita, Laxitas, uti physica, ita & moralis propriè consistit. Damnatur illa in Scripturis sub nomine *via lata*; & de ea prohibitur Proverbiorum cap. 22. v. 28. *Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui.*

II. Signum est Laxitatis, sectari singulariter opiniones carni, & sanguini, & cupiditati faventes quantumvis tenui rationis, vel auctoritatis fundamento subnixas. Sic enim procedentes non se legi, sed potius legem sibi conformare student.

III. Indicium & causa nimiæ in opinando Laxitatis, uti & sæpè Rigoris, est affectatio inordinata Novitatis. Sunt enim qui à via trita, sicut alii à detritis vestibus, abhorrent: neutrum est sinceræ modestiæ, aut moderationis argumentum.

IV. In hos etiam scopulos non raro impellit, studium partium, sive contradicendi illis Auctoribus quibus ex causa aliqua minus afficiuntur: ideoque statuunt in partem illis oppositam sibi totis viribus incumbendum esse: quos animo jam præoccupato vel nimis laxos, vel nimis rigidos facile imaginantur, ut habeant quod oppugnent. Unde fit ut qui tales sunt, potius cæco voluntatis impetu, quàm rationum ductu ferantur; ideoque in alterutrum extremum facile impingant.

INCOMMODA verò per hanc opinandi Laxitatem incurruntur maxima. 1. Periculum enervandi Leges sive divinas, sive humanas, & ab earum scopo sæpius aberrandi. Si enim ad excutiendam legis, sive præcepti obligationem, sufficeret levis aliquis rationis, vel auctoritatis prætextus, rari essent qui ea seriò & constanter implerent.

II. Illâ viâ incurritur periculum non tantùm transgressionis materialis, sed etiam formalis, sive malæ fidei. Qui enim id unum agit, ut quærat levia & straminea obligationis effugia, arguitur ille non habere serium animum obtemperandi sive in se, sive in aliis quorum conscientias dirigit: uti de servo pigro & infideli in Evangelio exprimitur.

III. Qui alios docendo, affectant extremam in opinando licentiam, vereri debent ne se, aliosque pedetentim in majora præcipitia inducant. Sic enim naturâ comparatum est, ut qui audacter magis quàm fidenter

fidenter plurimas legum obligationes pro levibus, aut nullis ducunt, paulatim etiam in gravioribus eas immodicè laxent aut contemnant, juxta illud. *Qui spernit modica paulatim decidit.* Neque verò existimandum est Hæreticos in materia fidei aut morum, aut alios qui ab instituto suo deficiunt, subitò sibi id faciendum censuisse; sed cum cœpissent primò in aliquibus judicio suo fræna indebitè laxare, paulatim ad extremam errorum perniciem pervenisse. Sic de Manichæo refertur, qui negabat Deum substantiæ corporeæ auctorem esse, cum primò cuidam Christiano persuasisset, Deo indignum esse pulicem creare, animalculum tam vile & homini molestum: hoc impetrato, ulterius progressus facile persuasit, idem dicendum esse de musca, quæ pulicem parum excedit: & hoc concesso, idem sentiendum esse de passerculo, & sic gradatim obtinuit ut Christianus ille demum admitteret, Deum nec etiam elephantis, nec ullius animalis auctorem esse.

IV. Damna alia Laxitatis in opinando, eaque plurima præ aliis nervosâ brevitate pridem perstrinxit Gosuinus Nikel Societ. Jesu Generalis agens de pernicie laxiorum opinionum in præcepto voti religiosæ paupertatis, in sua Epist. 1. Instituti pag 540. „Ut, inquit, „non omni probabilitatis specie careant istiusmodi „opiniones, an eas operæ pretium est passim dissemi-„nare, ut error & scrupuli paucis eximantur, pluri-„mis ingerantur? Neque ejus inscitiæ sunt omnes ut „non satis intelligant quàm incertò duci abducendos „se committant à recta & regia via, cum in paupertatem audent quidpiam eorum, quæ certis quibus-„dam ratiunculis fieri impunè posse audiunt: videntque stare ex adverso & contradicere, non modò sa-„pientum virorum consensum, & vocem; sed verò „etiam Præpositorum Generalium decreta, qui hasce „commentitias & noxias opiniones procul à Societa-„te ablegarunt.... Et post plura inculcat cum *S. Augustino Serm. 22.* de verbis Apostoli, *Melior est fidelis ignorantia, quam temeraria scientia.* Decreta Societatis de fuga laxarum opinionum, generatim patent ex Congregat. Gen. 11. Decreto 22. & sæpius alibi.

Hanc veri nominis Laxitatem multùm adversati sunt alii viri sancti, & verè perfecti. Quæ tamen detorquenda non est ad illam *Benignitatem* opinandi, atq; animas dirigendi, quam viri maximè sancti semper præ oculis habuerunt. Ut de hac sana, ac probata *Benignitate* præteream innumeros, instar omnium erunt Constitutiones S. Dominici, Fundatoris toto orbe celeberrimi ac sapientissimi Ordinis Prædicatorum, in Glossa prologi ad litteram L. *Declaramus quod tria sunt præcipuè, quæ salutem animarum impediunt.... Tertium est austeritas in consiliis & opinionibus, terrentur enim homines in tantùm, ut salutem propriam negligant; quapropter relaxanda est, quantum fieri poterit Rigiditas, & austeritas in consiliis, ac homines benignè tractandi sunt.*

Damna nimii Rigoris in usu Principiorum formandæ conscientiæ.

Nimius Rigor hic intelligitur, qui Leges, & Principia formandæ conscientiæ ita extendit ut obligationes indebitas, sive passim incompertas hominibus imponat: moderatus enim rigor utilis est.

Nocet Rigor ille plurimùm, 1. Per repugnantiam cum lege Christi, graviora scilicet Christianæ legis onera inducendo, quàm à Christo fuerint intenta, qui apertè pronunciat *Matth. 11.* Jugum meum suave est, & onus meum leve. Idemque de lege Christi declaratur *1. Joan. 3.* Mandata ejus gravia non sunt.

Gravissima verò illa præcepta forent, sumpta cum aliis hactenus secutis, si accederet forte obligatio in omnibus ferè quæ circa illa in quæstionem veniunt rigidiora & tutiora ex præcepto sequendi & exequendi. Quia quo rigidior est interpretatio, eo lex evadit gravior, nam per eam extenditur illius obligatio ad plurimos casus particulares de quibus incompertum est sub lege comprehendi.

II. Rigor ille tot præcepta multiplicaret, quot sunt opiniones, aut suspiciones falsæ præceptum existere, quando verè non existit in facto particulari. Illæ autem opiniones, dubia, & suspiciones sunt assiduò plurimæ.

III. Tot etiam nova onera per se injungeret, quot sunt opiniones à parte rei falsæ circa interpretationem de mente, sensu & obligatione legum singularum: tales verò opiniones esse innumeras nemo dubitat, cum nemo quantumvis doctus, de mente legis, & legislatoris sit interpres infallibilis. Similia incommoda sequi in officio judicis, advocati, & actoris etiam in materia justitiæ facile deprehendes.

IV. Nemo etiam auderet securè judicio sui Confessarii, aut Parochi acquiescere, dum illum ab aliqua obligatione v. g. restitutionis, aut jejunii hic & nunc exemptum declararet. Quia rigidius & securius esset etiam tunc obligationem subire & exequi, cum possit Confessarius in judicando errare: plura prætereo hujusmodi incommoda particularià consideranti obvia.

V. Si denique hoc onus sequendi rigidiora passim extaret, multum superaret vires imbecillitatis humanæ, atque inde peccata formalia multiplicarentur innumera. Quiá conjiceret homines in moralem necessitatem committendi plurima peccata aliàs non committenda. Necessitas enim hæc manifestè conjungitur cum onere gravissimo vitandi omnes actus & omissiones in quibus aliqua peccati formido appareret. Cum autem hujusmodi occasiones forent innumeræ insistendo tali rigori, fieri moraliter non potest, in hominum imbecillitate communi & promiscua, quin inde peccata formalia magnoperè multiplicentur. Quanto enim frequentior occasio & persuasio peccati, tanto difficilior est resistentia, & inde lapsus crebriores.

Unde ulterius colligitur, rigorem talem divinæ legi non conformari, cujus finis est peccata in hominibus imminuere, potius quam ea multiplicari.

Quin & nimio Rigori indulgendo, plurimæ etiam Hæreses & errores in Ecclesiam inductæ fuerunt: Quales ex multis sunt hæ: Relapsos ad pœnitentiam non recipiendos. Baptizatos ab hæreticis necessariò rebaptizandos, ut voluit *S. Cyprianus.* Aliqua peccata esse irremissibilia ab ullo Sacerdote, ut *Armeni.* Item hæ: Non peractâ pœnitentiâ confitentes absolvi non debent, *Petrus de Osma.* Quilibet timor gehennæ facit hominem hypocrytam, & magis peccatorem, *Lutherus.* Motus concupiscentiæ etiam involuntarii sunt vera peccata, *Calvinus.* Non licere carnibus vesci, *Manichæi.* Solos bonos esse in Ecclesia, *Donatistæ.*

Non

Non licere Ecclesiasticis habere possessiones. *Wiclefus.* Et neminem salvari nisi sit pauper. Episcopum peccantem hoc ipso amittere Episcopatum, idem *Wiclefus.* Fidem amitti quovis peccato mortali, *Lutherus.* Illicitum omninò esse Christianis jurare, *Waldenses:* Item, Bellum gerere, *Anabaptistæ.* Illicitas esse secundas nuptias, *Novatiani.* Illicitum Christianis coram Judice petere reparationem injuriæ, *Lutherus.*

Addi etiam possint dogmata quædam recentiora in Jansenio damnata quæ deprehendes in errorem impegisse per immodicum sentiendi rigorem. Scilicet hæc, Aliqua Dei præcepta etiam justis esse impossibilia: Ad peccandum sive demerendum in hoc statu naturæ lapsæ non requiri libertatem à necessitate: Christum pro omnibus mortuum non esse. Eâdem ratione damnatæ variæ propositiones Bajanæ, exempli tantùm causâ: Nullum esse peccatum ex natura sua veniale, sed sic mereri pœnam æternam: Omne quod agit peccator, vel servus peccati peccatum esse: Omnia opera infidelium esse peccata: Hominem peccare damnabiliter in eo quod necessariò facit: & aliæ quæ singulas consideranti facile occurrent.

Damnati sunt etiam in hoc genere Libelli varii, ut à Clemente IX. Rituale Aletense &c. qui inducere volebant antiquam, ut ajebant, pœnitentiæ canonum severitatem, aliosque sentiendi, & exequendi rigores.

Hæc, aliaque plurima, quamvis in nimio sentiendi Rigore consistant, non ideo illa minus erronea, & ad animarum noxam tendentia meritò semper censuit Ecclesia, quam omni ævo horum singula vehementer turbarunt. Unde porrò patet Ecclesiam non tantum à nimia Laxitate, sed etiam à nimio Rigore posse perturbari, quamvis Rigor apud viros perfectos magis gratum nomen obtineat, sed qui in *observando*, non *opinando* præcipuè consistit.

Ut autem clarius appareat, per viam istius immodici Rigoris, quanta Fidelibus obligationum moles, quamque portatu difficilis accrescere possit.

Notandum sedulò est, ab initio Ecclesiæ Christianæ, tam leve censeri possit fidelium onus in legum numero, si cum præsenti conferatur. Ultra legem naturæ in Decalogo omnibus communem, Legum à Christo & Apostolis latarum summula ferè consistebat in quinque præceptis Ecclesiæ, & susceptione quorumdam Sacramentorum. Quantum contra aliquos decertarunt Apostoli, ne vel una lege circumcisionis, semel tantùm in vita, Christi fideles gravarentur? Ab illo autem tempore expende, quanta accesserit Legum & præceptorum multitudo. 1. In quindecim vastis Tomis Conciliorum. 2. In tot voluminibus Bullarum Pontificiarum. 3. In omnibus Tomis sive Oceano juris Canonici. 4. In tot vastis voluminibus juris Civilis, cujus etiam Leges plerumque in conscientia obligare agnoscimus. His adde tot Leges particulares Antistitum in sua diœcesi, Principum in suo regno, aut territorio, Prælatorum, Capitulorum, & Superiorum Regularium, pro omnibus personis sibi subjectis. Quanta hæc quamque multiplicia conscientiæ vincula ac gravamina.

Nunc porrò adverte, nullam esse harum omnium Legum ac Præceptorum de qua in actionibus & circumstantiis particularibus non possint centena obligationis dubia exoriri. Si ergo in his omnibus judicandum esset in Rigore pro obligatione tamquam tutiori, cum sæpè à parte rei nulla subest, inducerentur obligationes indebitæ multo plures quàm sit numerus omnium illarum legum ac præceptorum quæ supra recensui. Quàm immensa forent hæc fidelium gravamina, & conscientiarum vincula pro tota communitate hominum, ex illo Rigore orta, nemo non videt. Dixi, pro tota communitate hominum, barbaris, rusticis, plebæis, &c. nam quod dentur aliqui viri perfecti, quibus nullus gravis est Rigor, huc non pertinet.

Unde in prædictis valdè observandum est, hic Rigorem piæ ac studiosæ observantiæ, quæ ad voluntatem præcipuè pertinet, minimè improbari: Imò nec ullius *Auctoris* aut *Scholæ* doctrinam in particulari redargui, nam omnes in vitando illo extremo rigoris excessu qui hic solus exprimitur, libenter consentire existimo.

Ex his igitur omnibus tantùm intendo declarare, quantũ Theologo incumbendum sit, ut in formandis, & applicandis Regulis sive principiis conscientiæ & morum, uti à nimia Laxitate, ita etiam à nimio Rigore sedulò caveat. Huic nos documento insistentes, & ab utroque extremo declinantes, viam mediam, tutam, ac probatam in sequentibus principiis ac Resolutionibus retinere studiosè conabimur.

Principium primum.

De dictamine Conscientiæ, & Ignorantia invincibili.

Semper tenetur quilibet sequi dictamẽ suæ Conscientiæ, quamdiu, re examinatâ, nulla in oppositum dubitandi ratio occurrit. Hoc est. Si homo sine sua culpa absolutè judicet hic & nunc se obligari sub peccato ad aliquid agendum, vel omittendum, actu peccabit, si se isti judicio non conformet; & non peccabit, si conformet; quamvis aliàs à parte rei contingeret actionem, aut omissionem illam aliquâ lege esse prohibitam.

Ratio est, quia Conscientia nostra est proxima regula voluntatis, derivata à prima regula omnium actionum humanarum, nempe à Lege divina & æterna, ut docet *S. Thom. 1. 2. Quæst. 19. Art. 3.* Ergo qui agit secundum dictamen Conscientiæ, naturali regulæ, à Deo sibi constitutæ, se conformat.

Hinc fit ut omninò existimans se obligari ad jejunium die Dominico, teneatur à cibis vetitis abstinere. Et contrà, judicans non esse abstinendum à carnibus die Veneris, non peccet si carnibus vescatur, quamdiu non potest ab illo errore se expedire.

Ignorantia invincibilis.

Sunt quidam hoc tempore qui negent hoc Principium valere in actibus qui procedunt *ex Ignorantia invincibili* juris naturalis, ut si mentiaris ignorans mendacium esse peccatum, ajunt te per hoc à delicto non excusari. Hanc doctrinam tradidit Jansenius in suo *Augustino Tom. 2. de statu Nat. lapsæ lib. 2. c. 2.* illam suscepit cum paucis defendendam Sinnichius in *Saule Exrege lib. 1. cap. 96.* Eamdem fovere conatur alius recentior, sed quasi umbram captans, ambigendo an talis ignorantia detur in rerum natura, credit tamen probabile eam dari, & à peccato non excusare.

Sed contra, ignorantiam illam dari, & à peccato formali excusare, probat invicta ratio, communis auctoritas, & ipse S. Augustinus lib. 3. de libero arbit. cap.

cap. 19. *Non*, inquit, *tibi deputatur ad culpam quod invitus ignoras, sed quod negligis quærere quod ignoras.* Quin & ipsa ratio cum Augustino docet, in eo quod caveri non potest deesse voluntarium, sive liberum sine quo nequit peccatum admitti: caveri autem non potest malitia quæ sic ignoratur ut de ea nulla prorsus animum subeat cogitatio. Frustra autem opponitur, hanc ignorantiam in nobis ex libero Adami peccato profluxisse, nisi etiam velis nobis ad peccatum imputari ea quæ contra legem naturæ ex cæcitate, amentia, aut concupiscentia ex peccato Adami profluente nolentes incurrimus: quod nemo sanè admiserit, qui nolit hinc in alium errorem devolvi, qui negat libertatem à necessitate ad peccandum requiri, quod in Propos. 3. Jansenii, & aliis pridem damnatum est. Nec umquam ostendetur, cur minus à peccato excuset ignorantia invincibilis juris naturæ, & ex ea gesta, quàm ea quæ est juris divini, aut positivi, quæ pariter ex Adami peccato profluxit, quam tamen adversæ doctrinæ defensores à delicti reatu omninò eximunt. Suademus tamen & nos à Deo postulari illuminationem cordis &c. ad eam præveniendam.

Denique, si doctrina illa vera foret, sequeretur aliquando dari casum, in quo quidquid agas vel omittas necessariò statuêris peccati reus. Ut si invincibilier judices ad liberandum innocentem te hic & nunc ad pejerandum obligari; si pejeres, formaliter peccas, quia ignorantia hæc à formali peccato non excusat, ut ipsi volunt: si non pejeres, peccas contra conscientiam dictantem te nunc ad pejerandum teneri.

Sequeretur secundò, Aliquos Sanctos Patres qui ex invincibili ignorantia errores aliquos in materia juris naturæ docuerunt, vel operando secuti fuerunt, damnandos esse, si ante mortem errores illos debitè non retractarunt. Tertiò, cum in quæstionibus juris naturæ aliter in multis opinetur ac doceat tota Schola Thomistica, aliter tota Scotistica, necessariò alterutra tanta quanta est, in formali peccato continuò versabitur. Neque minus illis injurius eris, si ignorantiam illam vincibilem affirmes, quasi tot, talesque istorum Ordinum viri integerrimi ad veritatem assequendam se non ritè disponant. Est tamen quidam recentior qui ostendit se hunc bolum tam crassum velut culicem facile deglutire, quidni & camelum.

Ex dictis satis liquet, Ea quæ fiunt ex ignorantia invincibili juris naturæ, nec esse homini libera, nec ad peccatum imputari posse: ac proinde doctrinam asserentium eam à peccato non excusare, principium esse dirigendæ conscientiæ non magis idoneum, quam sit istud: Aliqua Dei præcepta hominibus justis volentibus & conantibus secundum præsentes quas habent vires, sunt impossibilia: quod omninò damnatum est, ac supra refutatum Tom. I. Tract. II. cap. 2. §. 2.

Principium II. Ignorantia vincibilis.

Conscientia vincibiliter erronea non excusat absolutè à peccato operationem aut omissionem, quæ ex illa ignorantia procedit.

Ratio est, quia cùm sit in hominis potestate constitutum prævio veritatis examine errorem illum vincere & deponere, operatio mala quæ inde sequitur, saltem in sua causa, est illi indirectè voluntaria, & ad culpam imputabilis. Potuit enim causam illius depellere, quam tamen amovere neglexit. Ignorantia enim *vincibilis* est quæ depelli potuit, & debuit; *invincibilis* quæ pro hominis arbitrio vinci non potuit, uti cum D. Thoma tradit *Wiger. 12. Quæst. 7. Art. 1. Malderus, aliique Theologi.*

Hinc fit, ut quis peccet attestando rem falsam, quam putat esse veram, si anteà neglexerit veritatem inquirere: Item, ut delinquat omittendo Sacrum, etsi judicaverit diem non esse Festum, si noluit in cognitione Festorum debitam curam adhibere. Et sic de cæteris.

Nota tamen, peccantem ex ignorantia vincibili non semper committere novum peccatum formale distinctum à præterita omissione inquisitionis debitæ. Ut, si quis pridem suâ culpâ neglexerit inquirere, an tali die soleat esse jejunium, & postea ignarus jejunii isto die carnes comedat, non incurrit ille tunc novum & formale peccatum contra præceptum jejunii, de quo ipsi illo tempore nihil in mentem venit. De ignorantia vincibili in punctis Fidei, an, & quomodo constituat hæreticum, vide supra de Fide *pag. 35.*

Conscientia perplexa, & scrupulosa.

Qui ita perplexus est, ut utrumque oppositorum judicet esse peccatum, eoque errore nec per se, nec per alium expedire se possit, eligere tenetur quod ipsi minus malum apparet. Quia in illo casu alia non suppetit via, bonâ fide conscientiam formandi. Ut si aliquis die festo solus assistens moribundo; existimet se peccare sive ægrum deserat sive sacrum omittat, debet eligere potius Sacrum omittere, si judicet illud præceptum minus obligare, sicut verè minus obligat, quàm præceptum charitatis proximi.

Quod si nec hoc ipsum determinare possit, quid ex duobus appareat minus malum, *quidquid egerit peccatum non incurret.* Quia cum absolutè necessarium sit rem vel facere vel omittere, si sic constitutus peccaret, ex necessitate peccaret, quod omninò repugnat.

Licitum est operari cum conscientia scrupulosa, an aliquid sit peccatum, manente etiam scrupulo, dummodò judicetur esse scrupulus, & tamquam talis contemnatur: Ut si cui soleat inhærere apprehensio peccati, si in die jejunii moderato potu se reficiat.

Quia scrupulus consistit in vana apprehensione, & inde ortâ anxietate, ne ibi sit peccatum, ubi nullum subest. Atqui cum illa apprehensione consistit prudens judicium, quod illâ non obstante licitè operetur: ergo potest etiam manente scrupulo illum contemnere, & isti judicio se conformare. Sic enim procedendo nulli se peccandi periculo exponit: quia cum scrupulus ex levi aut inani fundamento procedat, non tollit judicium practicum, & ritè fundatum de licita operatione.

Ut autem hoc judicium magis in particulari fundetur, juvat tam pœnitentem, quàm ejus Confessarium reflectere ad *notas & signa* conscientiæ scrupulosæ. 1. Quod aliorum judiciis acquiescere non audeat. 2. Quod ex levi apparentia judicium de eadem re, frequenter mutet. 3. Quod habeat reflexiones impertinentes circa innumeras rei circumstantias. 4. Quod adver-

advertatur sive ab ipso, sive à Confessario, quod soleat in rebus suis esse nimis inquietus, anxius, & perturbatus. 5. Quod deprehendatur antea sæpius talia apprehendisse sine fundamento: etsi aliquando circa casus alienæ conscientiæ satis resolutè & intrepidè procedat.

Remedia præcipua ut conscientia scrupulosi ad rectam normam reducatur. 1. Assuescere ad pellendum timorem scrupuli, contrarium audacter operari: sic enim clavus clavo pelli debet. 2. Nihil judicare mortale, nisi id certò sciat. 3. Cavere otium, & vagas cogitationes quæ mentem scrupulis infestant. 4. Eligere virum probum & prudentem cujus judicio firmiter adhæreat, nec illud apud se in examen inducat. 5. Advertere quod possit se conformare communi judicio & consilio Theologorum, Quod scilicet, dum angit scrupulus nec suppetit aliunde consilium, possit se ad quam vult partem liberè resolvere, nisi certò illi constet esse peccatum. Item, quod ex Confessionibus præteritis nihil teneatur repetere, nisi certò sciat esse mortale, & se illud ritè confessum non esse: quod certò illi constare non potest quamdiu dubitat. Ratio horum est, quia periculum aliquod remotum peccati materialis, vel integritatis in confessione, non debet evitari cum tam gravi incommodo hærendi in illa anxietate perpetua, aliisque malis quibus homo multum scrupulosus involvitur: cum ab illis difficultates etiam minores aliquando excusent.

Quinimo potest actus esse virtutis veræ, Deo gratæ, ac meritoriæ prædictis modis scrupulis resistere. Quia possunt scrupuli plurima impedire bona, & plurima procurare mala tam in se, quam in proximo, nisi illis resistatur. Imo ex his potest fieri, ut *major sit scrupuli materia, scrupulis non resistere.*

Itaque tenentur plerumque illi perito Confessario acquiescere, & sua apprehensione postpositâ illius se judicio conformare. Quod conforme est ipsi S. Augustino, qui Paulino suadet, ut istiusmodi *Intricationes animi* cum perito spirituali medico communicet. Et exploratum satis est, plerosque scrupulosos etiam doctissimos (quorum ipse aliquos novi) hoc unico remedio potuisse curari.

Quin & ego addo, ut bonas illas & ægras animas in illam curationem efficacem magis impellam, *Tales nolendo sic evitare peccata, in plura peccata incurrere.* Quod breviter declaro. Illi ad innumera non præcepta tamquam ad vera præcepta & peccata hærent. Et tamen obnoxii sunt fragilitati humanæ ad labendum, sicut sunt omnes homines. Ergo sic exponunt se frequentioribus formaliter peccandi periculis. Quia illis ex suis scrupulis centeni peccandi casus & persuasiones occurrunt, à quibus alii homines judicii recti, & non scrupulosi, sunt omnino immunes. Hoc item motivum solidè consideratum debet illos, etiam suo genio, efficaciter adigere, ne dictum remedium respuendo, dum vitant stulti vitia in contraria currant.

Cætera quæ de his supra tradidi conformia sunt communiori Doctorum sententiæ apud *Navarrum prælud. n. 9. Sanchez 1. moral. cap. 10. Filliucium, Lancium, Valenciam, Bresserum,* & alios qui hanc etiam latius tradiderunt.

Principium III. In DUBIO *quomodo agendum.*

QUI *operatur cum Conscientia practicè dubia, committit peccatum ejusdem speciei cum eo de quo dubitat.* Dicitur autem *practicè dubia* quando pergit dubitare, non tantùm de bonitate objecti, sed etiam de honestate suæ actionis hic & nunc exercendæ. Exempli gratia, si quis dubitans an sibi licitum sit hic & nunc in die festo studere, pergit nihilominùs studio incumbere, incurrit idem peccatum quod ex Festi violatione contraheret.

Ratio est, quia talis exponit se periculo peccandi, cùm non habeat determinatum judicium quod operatio sua sit licita potiùs quam illicita. Tenetur proinde actionem suam suspendere, donec re ulterius examinata dubium deponat, & licitam esse suam actionem ex prudenti ratione concludat.

Quibus autem Regulis homo in Dubio constitutus possit se resolvere ad dubium deponendum, & licitè agendum, ex sequentibus principiis magis in particulari intelligitur.

Principium IV. Dubitanti favet possessio.

IN *dubio melior est conditio possidentis.* Hanc *Regulam* plurimi Theologi intelligunt non tantùm de possessione alicujus rei, aut juris, sed etiam libertatis, id est: Quando post diligens examen dubium adhuc perseverat, licitum est homini quam velit partem amplecti modis infra explicandis. Quia per solum dubium nemo censetur de consueta possessione & usu suæ libertatis deturbari. Quod si è contra, possessio præcipiendi præsumatur stare pro lege, aut præcepto, non censetur homo possidere suam libertatem à legis obligatione solutam.

Ratio autem dictæ Regulæ sive axiomatis est, quod cuivis licitum sit uti sua libertate quam à Deo accepit ad agendum & non agendum, quamdiu post diligens examen non constat illum ea potestate esse privatum: sicuti licitè retinet alia sua bona quamdiu non probatur ea alteri esse devincta; hoc autem non satis probatur, quamdiu res intra dubium hæret.

Quod autem dicitur, *In dubio tutior via eligenda,* rectè notat cum aliis *Doc. Lovanii* Wigerus *1. 2. q. 19. art. 3. n. 50.* Regulam illam sine limitatione acceptam non semper esse præcepti: & aliquando tantùm esse consilii docet *Navarrus, Bonacina, Sanchez, Laym.* & plures alii.

Sed quia aliquando dubium est, pro qua parte stet ipsa possessio, an pro lege, aut voto, aut libertate &c. ut hoc resolvatur statui potest hæc Regula: In dubio, quid, vel quis sit in possessione, judicandum est possessionem pro eo stare pro quo est præsumptio juris: si verò dubitetur pro quo stet ipsa præsumptio, judicandum stare pro eo qui onus probandi rejicit in alium, ut est Reus, cui sufficit crimen, vel obligationem negare, quam Actor debet probare. Quod si præsumptiones sint ex utraque parte, prævalere debent validiores. Si verò sint utrimque æquales, ita judicandum est, ac si nulla præsumptio esset. Est autem ipsa *Præsumptio juris,* suspicio quædam verosimilitudinis à jure approbata, ut in dubio eam tamquam assensum verum & prudentem sequamur, donec veritas aliunde innotescat.

Addo hic ulteriores rationes, quibus ostenditur prædictum principium tam in materia Justitiæ, quam omnium

omnium aliarum Virtutum locum habere, & in hoc eamdem esse de illis rationem.

Primò, Ideo in materia Justitiæ potior est conditio possidentis, sic ut sequi quis possit partem minus tutam, rem sibi retinendo, Quia jus dubium est utrimque æquale inter possidentem & non possidentem, & insuper pro possidente accedit quod jus actualis possessionis sit certum, adeoque hoc potiori jure vincit jus dubium alterius non possidentis. Atqui eadem ratio æquè militat pro possessione libertatis in materia cujuslibet alterius virtutis, ut in materia dubii præcepti, voti &c. Ergo eodem modo utrobique procedendum est.

Minor probatur: Quia in dubio, v.gr. præcepti, est æquale jus ex parte voluntatis ut non obligetur, & ex parte præcepti ut ei obedientia præstetur; & insuper supra hoc jus utrimque dubium, ex parte voluntatis accedit jus certum possessionis suæ libertatis, quâ per obligationem utrimque dubiam privari non potest: adeoque sua illi libertas integra, & ab obligatione immunis perseverat. Alioqui deberet pro obligatione prorsus dubia, & quæ nullo modo probari potest, spoliari sua certa & naturali libertate, & cogi ad subeumdum totum onus, quod tunc subeumdum esset, quando obligatio esset certa & manifesta; quod non videtur æquum, aut rationi consentaneum. Jus etenim certum hoc est, Volenti imponere obligationem privantem libertate incumbere onus istius obligationis probandæ, quæ numquam per dubium probari potest.

Secundò, Quia judicandum est eodem modo in foro interno, quo in externo, quando externum non innititur alicui falsæ præsumptioni cognitæ, uti tradunt passim Doctores, etiam Juris, cum *Baldo*, *Navarro*, *Covar. Mart. Ledesma*, *Suare*, *Salas &c.* apud *Sanchez in præcepta lib. 1. cap. 10.* Atqui in foro externo, quando constat dubiam esse obligationem, nemo ad eam adstringitur, sed pro libertate & jure possessoris judicatur. Quia favorabilior est causa Rei, quàm Actoris: & actore non probante plenè, reus absolvi debet. Ergo idem in foro interno judicandum est dum agitur de obligatione conscientiæ.

Hanc doctrinam fusius tradunt Doctores plurimi apud *Sanchez supra num. 11. 16. & 36.* qui docent, Dubium an voverit, aut juraverit, aut tunc usum rationis habuerit, ad nihil teneri: & solius Consilii esse hic sequi partem tutiorem. Et latius idem probat Suarez *3. part. disp. 40. sect. 5. & 6.* ubi ait, incredibile sibi esse, quod in dubio juris, & in omni dubio facti necessarium sit amplecti partem tutiorem: & *num. 15.* ait falsum esse, & sine fundamento, possessionem in sola justitiæ materia suffragari.

Quædam quæ in contrarium adducuntur maximè depromi ex aliquibus locis Juris non ritè explicatis, ostendit *Sanchez supra*, ubi ea dissolvit *n. 15.* Cæterum in *jure* nihil frequentius occurrit quam hujusmodi *Regulæ*; In pari causa, possessor potior haberi debet. Semper in dubiis benigniora præterenda sunt. In re dubia benigniorem interpretationem sequi non minus justius, quam tutius est. Cum sunt partium jura obscura, reo potius favendum est, quam actori. Hæc enim in omni materia à periculo indebiti gravaminis, & formalis peccati sæpius admittendi, hominem longius amovent.

Ad hoc *Principium* Theologo valde reflectendum est. Nam viam oppositam tenendo, imponeret ipse hominibus centies plura præcepta, quam sint omnia præcepta quæ constat à Deo, aut Natura, aut Ecclesia, aut Republica illis imponi. Mirum hoc prima fronte videbitur, sed clarum esse demonstro. Quia circa quodlibet Præceptum aut legem, in actionibus particularibus possunt Dubia Centum & multò plura variis passim hominibus suboriri, ut assiduè occurrunt plurima, etiam viris doctis. Si igitur illi universi quoties dubitant, debeant obligationem certam subire, & tutius sequi, manifestum est quod debebunt centuplo plures obligationes particulares & incompertas sustinere, quam sit numerus omnium præceptorum aut legum generalium certò obligantium. Porrò ut ex prædictis principiis particulares casus solidè deducantur, ad sequentia advertendum erit.

Principium V. Dubium, an Lex sit lata.

QVi dubitat de aliqua Lege, an sit lata, vel de Voto, an sit emissum, resolvere potest se tali lege, aut voto non obligari.

Quia ut lex, vel votum obligationem inducant, debent sic proponi ut prudenter præsumatur ea verè existere; cùm autem in casu id præsumi non possit, dubitans manet in possessione suæ libertatis. Hinc, si cras sit jejunium, & dubites an sit hora duodecima noctis, potes carnibus vesci. Quia non constat legem jejunii pro illa hora esse latam, adeoque voluntas retinet possessionem sui arbitrii ut istâ horâ carnibus utatur.

At si constet legem, aut votum existere, sed tantùm dubitetur an illis *satisfeceris*, ad satisfaciendum obligaris: Quia tali casu lex & votum est in possessione. Hinc fit ut indubitatus Sacerdos plenè dubitans an Horas legerit, eas persolvere teneatur: Ubi & alii casus particulares ab illo principio dependentes, quod tunc lex sit in possessione, & melior sit conditio possidentis.

Principium VI. Dubium, an casus particularis sit Lege comprehensus.

QVi certus est de Lege lata, sed dubius est an Casus occurrens lege illa comprehendatur, rectè resolvit se quoad illum casum non obligari.

Quia præsumptio quoad hoc punctum est pro libertate, non autem pro lege, cùm post diligens examen maneat dubium, an in lege casus ille contineatur. Exempli causâ, Præceptum est die Dominico abstinere ab opere servili: dubium manet an pingere sit opus servile; non teneor à pingendo abstinere.

Si autem constet casum lege contineri, sed dubium sit an illi *satisfactum*, teneris satisfacere. Hinc certus de peccato, dubius de confessione, ad confitendum tenetur: quia sic lex confitendi est in possessione.

Principium VII. Dubium, an Lex acceptata, aut abrogata.

QVando constat de Lege, sed dubium est an fuerit recepta, aut postea abrogata, pergit illa dubitantem obligare. Quia pro lege, quam constat existere, stat præsumptio, & possessio juris ut ei obtemperetur; ac proinde alleganti, eam ab initio non esse accepta-

ptatam, aut aliquando fuisse abrogatam, incumbit probatio istius quod allegat, quàm cùm dubius exhibere non possit, manet ea lege adstrictus. Quamvis in dubio de legis *Acceptatione* probabile sit eam non obligare, cùm plures doceant leges saltem civiles sine populi acceptatione esse invalidas, uti tenent plerique Canonistæ, *It. Navar. Azor. aliiq; citati à Laym. l. 1. tr. 4. c. 3.*

Principium VIII. De Fine Legis cessante.

QUando constat finem adæquatum legis ex toto cessare, cessat etiam totaliter ejus obligatio: uti ...um communi docet *Suar. Covar. Ariaga de leg. d. 27. Sect. 6.* Ratio est, quia lex ordinatur tamquam medium ad procurandum bonum aliquod publicum, ...el privatum, vel malum avertendum: ergo quando ...bservatio legis ad hæc nullo modo conducit cessat ...ubete rationem talis medii.

Exempli causa: si lex lata sit ut nemo egrediatur ci...itate ob metum hostis, desinit obligare, si constet ...ostem procul abesse.

Hinc etiam inferunt aliqui probabile esse, apud *A...aga supra*, aliosque. Cessante fine adæquato legis in ...su particulari, probabile esse pro eo casu cessare le...: obligationem. Quia quando ratio adæquata le... ex toto cessat, desinit etiam tota ejus obligatio, ...go dicendum est illam in uno casu desinere, in ...o adæquatus ejus finis evanescit. Et hinc infer..., cessare in casu individuo legem correctionis fra...næ, quando ex alterius admonitione nulla corre...o speratur.

Principium IX. Dubius de Debito, de Solutione, & aliis.

S*Vi dubius est, post diligens examen, an aliquid alteri debeat, nihil tenetur solvere.* Quia iniqua esset so...o certa pro debito incerto, ut habet consensus communis.

...erùm, qui *certus* est de debito, & tantùm *dubius est* ...*ersolverit*, à solutione non eximitur, *Suar. Vasq. ...m. p. 2. Tr. 6. res. 49.* Eo enim casu pro debito stat ...sessio. Si tamen ipse simul creditor de accepta so...one dubitaret, opinantur alii, debitorem ad ni... teneri, *Tanner. 1. 2. d. 2. q. 6. d. 4.* &c. Alii do...t pro qualitate dubii ad partem obligari, *Laym. ...m. p. 4. Tr. 3. resol. 32.* &c. quod haud dubiè tutius

...Hinc si *depositarius*, aut *commodatarius* dubitet an ...ipâ suâ amiserit rem quam depositam aut commo...tam accepit, non tenetur ad restitutionem pro ea ...standam. Quia uterque est in possessione libertatis, ...que lex ulla resistit, neque culpa præsumitur, nisi ca...sit talis in quo culpa intervenire solet: quod et...docet *Scilder* de conscientia *pag. 442.* & *Bardi 594.*

...i *mutuatarius* aliquid mutuanti dederit supra sor..., sive valorem rei mutuatæ, & dubium sit an gra...ò donaverit, non licet mutuanti illud accipere. Quia ...ro mutuo nihil accipiendi, nisi gratuita donatio ...st in possessione; non præsumitur autem dona...ut etiam docet *Lessius, Bardi, aliique*, contra ...*anum*.

...ubitans an *Censum* debeat, non tenetur solvere, ...reditor antea sit in possessione exigendi: Quia ...est in possessione libertatis non solvendi, nec in ...lubio præsumitur censum deberi: ita etiam *Scil...ipra pag. 464.* &c.

Qui dubitat de *ætate*, *doctrina*, aut de alia simili conditione requisita ad *Ordinem* sacrum, aut aliquod *Officium*, non potest licitè illum Ordinem, vel Officium postulare. Quia Lex requirens talem conditionem est in possessione, & conditio non præsumitur postulanti inesse, nisi id ab eo probetur, quam dubius probare non potest. *Aliud* est de quibusdam conditionibus quæ quasi naturaliter insunt, ut innocentia, quæ præsumi solet. Hoc pluribus ritè confirmat *Scilder supra*, quamvis ex principiis à nobis nonnihil diversis.

Principium X. Dubium Possessori superveniens.

N*Ihil obest dubium superveniens bonæ fidei possessori.* Quia, ut ex dictis colligitur, debet ei possessio favere. Hinc si emisti equum bona fide, & postea dubites an fuerit Petro ablatus, retinere potes, si nihil certius occurrat. Contraxisti matrimonium bona fide, exoritur dubium de valore, post diligentem veritatis inquisitionem si dubium permaneat, licebit debitum conjugale reddere alteri parti bona fide petenti: licere etiam tibi petere, cum multis docet *Thom. Sanchez, & Dicastillo de Just. lib. 2. Tract. 2. disp. 5. d. 8. n. 221. & Diana p. 3. Tr. 3. resol. 15.* citans *8. Auctores valdè probatos*, qui ibi apud eum videri possunt.

Principium XI. Dubius de Legis Justitia.

I*N dubio de sola Legis Justitia subditus ei parere tenetur.* Quia legislator possidet Jus præcipiendi, à quo subditus per solum istiusmodi dubium non probat se esse exemptum. Quod verum esse, etiamsi contra legis justitiam occurrant etiam rationes probabiles, docet hic *Suarez cum pluribus.*

Principium XII. De LEGUM interpretatione.

I*N Legum interpretatione, odia sunt restringenda, favores ampliandi: Reg. juris 15.* Hoc est, quæ odiosa & pœnalia sunt, non debent extendi ultra proprium & rigidum verborum sensum: secus, quando leges gratiam aliquam largiuntur, & dubitatur de aliquo an verbis legis comprehendatur, judicandum est potius eum comprehendi. Præsumitur enim legislator ad favores quam ad pœnas esse propensior. Hinc in dubio an Censuræ verba te comprehendant, judicandum est non comprehendere.

Ad hæc Principia revocari possunt variæ *juris* utriusque Regulæ, quas circa finem hujus 3. Partis simul collectas adduco.

Reliqua Principia de LEGIS aut Præcepti obligatione.

LEx à præcepto distinguitur, quod *Lex* definiatur, Recta agendorum ratio, à publica potestate communitati denunciata, cum voluntate eam perpetuo obligandi: *Preceptum* vero sive mandatum tendat tantum ad personas singulas, & cum illis extingui soleat.

I. Lex ut obliget debet esse honesta, justa, possibilis, pro communi utilitate lata, constans ac perpetua. Hæc enim legis finem, & naturam constituunt.

II. Potestas Legis obligationem tollendi illius est, cujus est legem instituere: ut legislator, & illius in eadem potestate successor.

III. Tollitur etiam obligatio legis humanæ, per consuetu-

suetudinem legitimè præscriptam in ea non observanda. Præscriptio illa compleri solet per decem annos in lege civili, per quadraginta in lege Ecclesiastica recepta.

IV. Ut lex sub mortali obliget, requiritur ad hoc intentio legislatoris, & materiæ capacitas. Hinc fit ut legislator possit rem gravem sub levi culpa præcipere.

V. Lege humana non censetur per se præcipi aut prohiberi *actus merè interni:* sed tantum quando actus internus requiritur ut externus humano modo procedat. Inde fit ut dum hæresis anathemati subjicitur, non censeatur comprehendi hæresis merè interna, sive quæ non prodit in ullum actum externum, ut fusius infra Tract. VI.

VI. Finis sive intentio præcepti, non cadit sub præceptum. Hinc etsi jejunium præcipiatur ad macerationem corporis, satisfit tamen præcepto quamvis ex jejunio nulla corporis maceratio sequatur.

VII. Qui ob solum Metum opus præceptum exequitur censetur tamen præcepto satisfacere. Ut si servus piger adigatur ad Sacrum die festo audiendum, aliàs non auditurus.

VIII. Lex in præsumptione fundata cessat obligare, si de contraria veritate postea constet. Quia præsumptio cedit veritati. Fundatur autem lex illa in præsumptione, cujus formale motivum & conditio intrinseca est præsumptio de alicujus rei veritate. Ut si lex instituatur ad evitandum aliquod malum, cujus periculum nullum esse, aut fore deprehenditur.

IX. Leges positivæ ordinariè non obligant cum periculo vitæ, mutilationis, gravis infamiæ, aut gravis jacturæ bonorum temporalium. Hinc in tali periculo non obligamur ad præceptum Jejunii Ecclesiastici, ad Sacrum in die festo, ad Confessionis integritatem, &c.

Dixi, *ordinariè*; nempe nisi ex neglectu legis majus Reipublicæ incommodum timeatur, quàm æstimari debeat periculum, aut jactura privata. Item, nisi transgressio legis cessura sit in contemptum Potestatis legislatricis, aut Fidei, aut Religionis detrimentum. Quia ubi hæc concurrunt, ipsa lex naturæ exigit ut legis positivæ observatio damno proprio præferatur. Hinc, non obstante gravi periculo, illicita est comestio carnis die jejunii, si in præcepti Ecclesiastici, aut Religionis contemptum illa postuletur. *Ex quibus Principiis facile alia plurima in particulari deduces.*

Principium XIII. & XIV. De iis quæ ex METU fiunt.

I.

METus alius est justè incussus, alius injustè. Item, Alius est metus cadens in *virum constantem*, qui etiam dicitur gravis, & probabilis; qualis est metus mortis, magni cruciatus, exilii, diuturni carceris, gravis infamiæ, amissionis magnæ partis bonorum aut fortunarum, aut aliorum his æquivalentium. Alius est metus cadens in *virum non constantem*, qui dicitur levis, & vanus metus, utpote qui oritur ex levioribus causis, considerata simul personæ qualitate, sexu, ætate &c. ex cujus dispositione & imbecillitate metus potest judicari gravior, qui in aliis meritò levior censeretur.

I. Ad evitandum culpam formalem nullus metus censetur justus, aut cadens in virum constantem, si propter illum aliquis in peccatum etiam veniale consentiat: sed sæpe in ordine ad evitandam obligationem ex promissione, aut contractu excusat metus cadens in virum constantem. Ut si quis ob talem metum, debitum incutienti remittat, aut illi promittat matrimonium.

II. Metus non tollit voluntarium: quia non solet tollere considerationem malitiæ, aut honestatis rei agendæ aut omittendæ: minuit tamen peccati malitiam, & pœnam: quia minuit in agendo libertatem.

III. Vis & coactio propriè & simpliciter dicta quæ membris exterioribus infertur, tollit ab illis actionibus omne voluntarium, omnemque culpam: & sic Patres dicunt per violentiam stupri animam nequaquam maculari.

IV. Contractus & promissiones ex Metu qui ab *extrinseco* incussus non fuit, sed tantum ab *intrinseco conceptus*, omni jure valere censetur: Ut si spondeas Religionem profiteri, ut decretum jure mortis supplicium, vel in mari naufragium effugias, sponsione illâ obligaris.

V. Promissiones verò & contractus directè extorti per Metum gravem ab extrinseco provenientem, valent quidem jure naturali & civili, cum in illis non desit consensus absolutus: attamen secundum æquitatem arbitrio Metum passi rescindi possunt. Unde si latroni gravem Metum ad hoc incurrenti pecuniam, aut equum promittas, potes à promisso liberari.

II.

Metus in violatione Præcepti negativi.

N*Ullus Metus excusat à violatione præcepti naturalis negativi prohibentis rem intrinsecè malam.* Hinc ob Metum mortis non licet umquam mentiri; aut aliquo signo fidem negare. Repugnat enim rem esse intrinsecè malam, id est, à malitia inseparabilem, si possit in aliqua circumstantia honestari.

III.

Metus in violatione Præcepti positivi.

M*Etus gravis sæpe excusat à præcepto positivo tam divino, quam humano.*

Hinc cum periculo vitæ, aut gravis infamiæ, non teneris observare integritatem Confessionis, aut explere votum, aut succurrere proximo in extrema necessitate corporali.

Verùm in *extrema* necessitate spirituali non obstante mortis metu, teneris v.gr. baptizare infantem certò moriturum, aut absolvere peccatorem moribundum, quando constat aliâ viâ non posse juvari. Ad hæc tenetur etiam in *gravi* necessitate Parochus, cui ea cura ex officio incumbit.

Principium XV. Violatio Præcepti indirecta *quomodo sit peccatum.*

N*On violat præceptum, qui ponit causam, sive actionem indifferentem, ex qua præter intentionem sequitur effectus malus, & æquè immediatè bonus, quando hujus bonitas, illius malitiam elidit.*

Ratio est, quia talis non intendit directè effectum malum in se, uti supponitur. Neque illum intendit indire-

indirectè in sua causa, cum illius causam assumat tantùm in ordine ad effectum bonum, & solùm permissivè se habeat ad effectum malum per accidens secuturum, quem non tenetur cum omissione æqualis boni, & suo incommodo impedire. Esset enim illa generalis, & frequens obligatio humano commercio nimis onerosa, uti fusius declarat *Sanch. in præcepta l. 1. cap. 7.*

Hinc I. Licita est Mercatori venditio gladii, etsi timeat indè secuturam injustam alterius læsionem; aut vini, ex quo videt fortè alios inebriandos: si nequeat sine notabili detrimento gladium, aut vinum ementi negare.

II. Licitum quoque est Duci in bello justo turrim hostilem evertere, etsi videat innocentes in ea conclusos eadem ruinâ involvendos esse.

III. Possunt famuli equum parare, & officia quædam alia remotiora præstare, licet cogitent Dominum suum obsequio illo ad peccata usurum. Quia ex omissione istius obsequii sequeretur ordinariè infamulos gravis indignatio, aut percussio, quæ efficit ut malum ex eorum actione secuturum ipsis non imputetur.

IV. E contrà, ad peccatum imputatur effectus malus, qui prævidetur secuturus ex causâ secundùm se indifferenti, quando non adest ratio proportionata, quæ causam illam poni requirat, vel quando actio hîc & nunc non habet alium usum nisi malum. Quia agens tunc censetur juxta morale judicium hominum intendere istum malum usum seu effectum. Hinc illicitum est apponere hospitibus cibum, quo videntur violaturi jejunium, quando ad hoc nullus urget Metus incommodi gravioris: Non licet etiam alium juvare ad ascendendum per fenestram, qui præsumitur furtum, fornicationem, aut aliud grave peccatum intendere, & sic de cæteris. Confirmantur hæc ex propositione 51. ab Innocentio XI. reprobata, *Famulus qui missis humeris &c.*

Quæres: Quomodo possit Confessarius violationem præcepti *mortalem*, à *veniali* peccato discernere?

Respondeo: Peccatum mortale à veniali optimè discerni per Regulas sequentes. *Primò*, ex *gravitate materiæ* prohibitæ aut præceptæ colligitur gravis obligatio: materia autem *gravis* censeri debet quam prudentes solent multùm æstimare, sive in se, sive in ordine ad finem à legislatore intentum; v. g. exercere opus servile sine necessitate per notabilem partem diei, non autem per unam horam. *Secundò*, si legislator utatur verbis graviter prohibentibus in materia non levi, v. g. *mandamus, districtè prohibemus, vel præcipimus*: potest enim, si velit, & id decet, materiam gravem leviter prohibere. *Tertiò*, mortalis est violatio præcepti cui additur *gravis pœna*, aut *censura* Ecclesiastica, aut quando aliquid præcipitur in *virtute* sanctæ obedientiæ. *Quartò*, ex parte agentis; censentur Rudes mortaliter peccasse, quando ostendunt se dum peccarent rem graviter apprehendisse, aut magnam conscientiæ turbationem, & morsum habuisse: vix enim norunt hi rudes alio indicio mortalem peccati sui malitiam explicare.

REGULÆ porrò annotandæ, de Deliberatione *intellectus, &* Consensu *voluntatis ad mortale, aut veniale requisitis.*

AD peccatum quodcunque incurrendum requiritur aliqua malitiæ moralis consideratio, id est, ad eam advertere, aut adversionem debitam sponte non impedire. Hinc etsi intellectus satis advertat rationem delectabilis, aut utilis, & inculpatè nihil cogitet de malitia suæ actionis, nullum omninò peccatum committet, quamvis actio illa longo tempore duraret. Ratio est, quia ad culpam requiritur libertas, nequit autem esse libertas sine rationis advertentia & deliberatione, deliberatio verò nulla potest esse circa malitiam amplectendam quamdiu hæc non cognoscitur. Ut si quis in die jejunii, nihil de præcepto cogitans, advertit tamen cœnam sibi jucundam & utilem, nullum peccatum cœnando committit.

II. Si insit subjecto *duplex malitia*, & tantùm ad unius speciei malitiam advertatur, circa hanc solam peccatum admittet, non circa alteram. Ut si quis rem sacram furetur, & advertat ad malitiam furti; non autem sacrilegii, solum furti peccatum committet. Quia non adfuit principium sufficiens de hac posteriori malitia deliberandi.

III. *Ad peccatum mortale* plena consideratio malitiæ gravis requiritur. Vel, consideratio malitiæ in genere, quando absque debito examine malitiæ levis aut gravis ad agendum aliquis temerè se resolvit: Vel de his dubitans ad agendum procedit. Primùm ad mortale requiritur: quia cum peccato lethali dissolutio amicitiæ divinæ, & pœna æterna debeatur, alienum est à recta ratione credere, tanto & tam pleno supplicio hominem absque plena & perfecta consideratione obnoxium fieri. Secundùm etiam declaratur: quia qui sic sine examine procedit, manifesto se peccati mortalis periculo exponit: Et tantumdem facit ac si diceret, sibi perinde esse sive Deum graviter sive leviter offendat.

Dixi in primò, *plena consideratio*, non enim sufficit ad mortale semi-plena & imperfecta consideratio malitiæ etiam in se gravis: qualem habent qui nondum à somno plenè excitati in motibus venereis, aut pollutione malitiam tantùm imperfectè & confusè animadvertunt, quamvis hæc sufficiat ad veniale: plena autem consideratio comparatur cum ea quam habet de illis homo jam plenè & perfectè à somno excitatus, & talis requiritur ad mortale. Et ita differentiam hanc, sæpè in praxi difficilem, explicat *Cajetanus* in Summa, verbo, Delectatio, & *Vasquez* Disp. 107. Cap. 4.

IV. *Ex parte voluntatis*, ad peccatum mortale plenus & perfectus voluntatis consensus requiritur: sicut diximus de perfecta consideratione ex parte intellectus. Et ratio eadem est, quia sine tali consensu non censetur incurri Dei inimicitia, & pœna æterna: cum etiam in commercio & contractibus humanis, infinities levioris momenti, frequenter soleat consensus ille perfectus considerari. Hinc positâ etiam plenâ consideratione intellectus, sine hoc consensu voluntatis dari nequit lethale peccatum. Quia ubi sunt plures judices ordinati, sententia finalis spectat ad judicem supremum. Ratio autem superior est in anima supremus Judex, & consensus plenus ad mortale requisitus, est sententia finalis in tribunali conscientiæ. Ita etiam *D. Thomas, Cajet.* aliique hic cap. 2. q. 15. art. 4. Ut autem hæc in praxi & actibus particularibus clarius discernantur, notandæ porrò sunt Regulæ sequentes.

V. Quando rei pravæ appetitum advertens, *se ita dispositum sentit*, ut quamvis facilè eam rem actu exequi posset,

posset, non exequeretur, metu peccati, signum habet ex quo judicet, aut consensum nullum, aut tantùm imperfectum & venialem adfuisse. Quia cum potentia executiva promptè subsit voluntati, talis dispositio indicat voluntatem nondum se ad consensum determinasse.

VI. Quando *motus pravus* in aliquam rem tempore vix perceptibili insurgit, & cum primùm occurrit eum rationi adversari, voluntas curam adhibet illum expellendi, per hoc datur indicium judicandi nullum fuisse consensum perfectum sive mortalem. Quia cum præcedere debeat consideratio, sive discursus intellectus de rei malitia, spatium temporis saltem breve ad deliberandum requiritur, cum consensus peccaminosus non possit esse indeliberatus.

VII. Non satis colligitur *consensus in peccatum* ex sola delectationis sensibilis perseverantia post plenam illius considerationem. Quia appetitus sensitivus quo delectamur, non est plenè subditus voluntati ut ipsâ imperante statim desistat, sicut ipsi subjectus est motus manus, linguæ, & similium membrorum.

VIII. *Quando quis dubitat*, an dormiens, an vigilans, an sui compos, an ad alia vehementer distractus, aliquid voluerit, dixerit, aut fecerit, argumentum habet maximum non plenæ deliberationis, aut consensus perfecti ad mortale requisiti. Quia plenus usus rationis non impeditæ, homines de suis actibus certiores reddere solet: adeoque si plenus ille usus rationis tunc adfuisset, hominem de sua actione dubium non reliquisset. Et hoc argumentum tantò certiùs est, quantò magis is qui dubitat, peccatum timere & abhorrere solet. Sicut qui morbum multùm timet, etiam longiùs distans, faciliùs apprehendit se infici, quàm alius audentior infecto propiùs assistens.

Ex his principiis multùm lucis hauriet tam pœnitens, quàm prudens Confessarius, ut discernat peccata à non peccatis, mortalia à venialibus, reservata à non reservatis, cum nulla censeantur reservata quæ defectu deliberationis, aut consensus non sunt mortalia.

Principium XVI. DE PROBABILI, & quomodo Dubium à Probabili distinguendum?

VAldè accuratè notandum est; magnam esse differentiam inter dubium (de quo supra actum est) & opinionem, sive sententiam probabilem, quam differentiam non satis etiam nunc aliqui discernunt.

Dubium est suspensio judicii circa rem propositam, sic ut nequeat intellectus affirmare ita esse vel non esse. Hoc autem oritur aliquando ex penuria rationis pro utraque parte, ut cum dubitatur, an Stellæ sint pares, an impares: aliquando ex æqualitate aliqua rationum pro utraque parte occurrentium, unde fit ut intellectus nequeat se ad alterutram partem determinare, quamdiu æqualitatem rationum actu expendit: quamvis voluntas stante illâ motivorum æqualitate, aliquando possit aliunde intellectum ad unius tantum partis assensum inclinare.

Opinio autem probabilis est, quæ nititur ratione, vel auctoritate gravi, quamvis ex se non certa, ex qua se licet homo prudens in rebus magni momenti concludere solet.

Unde patet primò, opinionem dici probabilem *intrinsecè*, quando pro motivo habet rationes ab auctoritate distinctas: probabilem verò *extrinsecè*, quando sola auctoritas movet ad assensum.

Patet secundò, Opinionem verò probabilem debere niti motivis, *quæ per se sufficiant* ut intellectus possit determinari ad eliciendum pro una parte judicium prudens, quamvis incertum, & inevidens, eo quod motiva istius judicii non sint tam evidentia ut possint intellectum de rei veritate certum reddere. *In dubio* autem motiva tam sunt exigua, aut ex utraque parte tam æqualia, ut si inter se conferantur, nequeant pro ulla parte assensum generare, aut conscientiam ad prudentem actionem per se dirigere.

Itaque *ulterius examen*, quod diximus adhibendum, dum conscientia hæret dubia, ad hoc plurimùm servit, ut majoris momenti rationes inveniantur, quæ sufficiant ad formandum opinionem probabilem, quâ possit homo se à dubio expedire, & ad operandum prudenter & practicè resolvere.

Principium XVII. & XVIII. OPERATIO quando licita ex Opinione verè probabili, & minus probabili.

LIcita est plerumque operatio, vel omissio quæ procedit ex opinione verè probabili.* Dixi, *plerumque*, quia ad hoc quædam in sequentibus sunt observanda, & excipienda.

Ratio hujus patet ex ipsa *definitione*, & natura opinionis probabilis, & ex communi hominum æstimatione. Nemo enim operationem illam vituperio dignam existimat, *quam ex gravi rationis, vel auctoritatis fundamento licitam esse judicavit,* quando post diligens examen ad majorem veritatis certitudinem pervenire non potuit. Sic enim viri prudentes in rebus magni momenti procedere solent.

De communi illo Prudentium judicio in omni genere hominum ritè dispositorum, patet primò ex communi consensu Doctorum, qui in hac sententia omni tempore conveniunt, quorum ultra centum & sexaginta adferri possint qui in suis Scriptis eam tradiderunt, quibus tantum pauci sunt qui repugnant moderni.

Secundò. Idem consensus reperitur in tota Reipublicæ Hierarchia. Nam clarum est pleraque Principum, Superiorum, ac Magistratuum præcepta in imponendis gabellis, sive aliis obsequiis, & legibus, fundari sæpe in sola probabilitate de honestate rei hic & nunc præceptæ. Quod si hæc non sufficeret, sequeretur illos non posse licitè præcipere ulla alia, quàm quæ omninò certò scirent objectivè esse honesta, & legitima: adeoque paucissima possent licitè præcipere: Quia ex illis quæ per se certò honesta sunt, pauca, ut obtineantur, præcepto indigent. Sequeretur insuper, *Subditos* non posse obtemperare quoties directè certum non esset, honesta omninò esse quæ à Superioribus præcipiuntur. Et sanè tutius esset in his omnibus non præcipere, & non obtemperare, si nullo modo possent licitè probabilitate de objecti honestate se conformare.

Tertiò, In omni tribunali, nullus Causidicus, aut Advocatus dubitat se honestè ac prudenter procedere, defendendo Causas propter rationes quæ probabile judicium generant de earum justitia, aut honestate.

Quartò, Medici omnes, si non habeant medicinas quas judicant certò profuturas, (quod *rarissimè* contingit)

it) non dubitant adhibere medicamenta quæ judi- : probabiliter ad ægri sanitatem conducere, quamion sine formidine partis oppositæ. Neque sunt in hac praxi sceleris eos condemnent.

Quintò, Mercatores passim in suis contractibus, & gationibus, Artifices & Agricolæ in suis Commer- udicant se prudenter operari, quando probabilem ùm habent spem lucri, etsi nulla adsit certitudo i obtinendi, sed potius formido non levis de opto. Hos verò omnes si in hoc imprudentes, & ersi judicii esse contendas, receptos orbe toto es, & inditum passim hominibus rationis dicta- i abolere necesse est.

i igitur hæc probabilitas communi hominum ju- o ad prudentem operationem sufficiat in rebus il- x quibus etiam illorum fortuna, salus, & status ndet, quomodo eadem sufficiens non erit, ut ones humanæ prudentes, & moraliter honestæ, & oni conformes censeantur? Quod latius exponi- paulò infrà inter Controversias recentiorum . 2.

icitum est sequi opinionem verè probabilem, re- etiam aliquando opinione oppositâ *probabiliori tiori:* seclusâ tamen certâ injuriâ, periculo proxi- vel lege, aut conventione in contrarium, aut pelo gravioris mali, & ex causa, & aliis de quibus 2. infrà. Hæc sententia est communis, & à lon- naxima Theologorum parte semper recepta adeò o ea cum S. Antonino, Maldero, Wigers, supra um Auctores citari possint, ut infra ostendam.

atio hujus clara est, Primò, quia qui sequitur sen- iam gravi auctoritate, vel ratione non levis mo- ti innixam, non agit temerè, sed prudenter pro- it, agendo communi more hominum prudentium: ui opinio minus probabilis nititur auctoritate vi, vel ratione non levis momenti; de tali enim entia minùs probabili hic agimus: Ergo qui a illam operatur, non agit temerè, sed ut solent cedere in suis rebus viri prudentes: prudenter au- operando nemo censetur peccare.

ecundò, Constat multò probabiliorem esse au- ritate Doctorum hanc sententiam, quod liceat uando sequi minùs probabilem, minùsque tutam, m opinionem, quæ id negat, Ergo omnibus expen- mplectendo opinionem minùs probabilem, re- è sequor sententiam probabiliorem, quæ do- licitum esse sequi opinionem minùs proba- m.

Tertiò, quia esset onus parùm conforme infirmi- humanæ, si cuivis sub reatu peccati incumberet in bus agendis semper inquirere, Utra duarum opi- num sit probabilior & quoad omnia tutior. Imò issimè cogerentur homines actionem rectè inchoa- interrumpere, quoties scil. de novo se offerrent uæ rationes, quæ *facerent* opinionem, quæ anteà ebatur minus probabilis, modò apparere proba- orem. Rationes hæ fusiùs deducuntur infrà *Tract. I.* . 2. *& sequentibus.*

Hinc etsi probabilius sit legem purè pænalem in ma- a gravi obligare sub mortali, uti cum 19. aliis do- *Suarez*, licitè tamen sequeris opinionem contra- n cum *Navarro*, & 7. aliis probatis auctoribus, sic tientibus. Undè similia resolves plurima.

Dixi suprà, *seclusâ certâ injuriâ proximi aut lege, conventione in contrarium, aut periculo gravis ma- li*, &c. Quia illa impediunt usum opinionis speculativè probabilis, eo quod efficiant ne tunc possim habere judicium practicè certum de honestate meæ operationis. Hinc licet mihi sit probabile feram esse non hominem quàm video moveri in sylva, si tamen probabilius, aut etiam probabile sit esse hominem, non possum me licitè ad jaculandum in eam resolvere; idq; propter periculum gravioris mali, quod in adimenda hominis vita consistit.

Principium XIX. De Conscientia Practicè certa.

Qui operatur cum opinione verè probabili, potest reflexe sic procedere ut habeat conscientiam practicè certam, quod licitè operetur.

Ratio est. Quia potest esse certus quod opinio, quâ nititur, sit probabilis, id est, nitatur motivis gravibus, ex quibus viri prudentes in rebus magni momenti operari solent. Atqui certus est quod prudenter agendo non possit peccare. Ergo practicè securus est si sic procedat, quod hic & nunc operando peccatum non admittat. Illa enim conclusio est practicè certa, & secura, quæ ex præmissis certis ac indubitatis deducitur: Et quamvis de materiali honestate objecti non sit securus, certus tamen est de formali honestate suæ actionis. Undè si probabiliter jejunus, judices tibi hic & nunc bonum esse communicare, hoc ipso practicè certum est tibi licitum & bonum esse ad Communionem accedere, etsi aliàs spectatâ rei exigentiâ, sive ex causa tibi non satis nota, communio illa prohibita foret.

Neque hoc est dictamen aliquod novum, aut à Theologis excogitatum, sed ipsi naturæ rationali insitum, & juxta quod procedunt passim homines nullis Theologiæ principiis, sed solo rationis lumine instructi, dum circa res per se non evidentes operantur, etsi ad ratiocinationem suam distinctè non reflectant. Sic agricola dum hæret incertus, an propter periculum pluviæ liceat hic & nunc in die Festo fænum, aut segetem colligere, adit suum Parochum, & ab eo resolutionem postulat. Parochus pro captu suo resolvit id licere, quamvis à parte rei periculum pluviæ tam magnum non sit ut verè excuset. In hoc casu agricola determinat se ut credat Parocho, quamvis motivum illi credendi multis de causis sit fallibile. Et tamen certum est, quod in hac agricolæ dispositione, liceat illi in die festo laborare; & hoc ipsum evidenter cognoscit: quia rationis ductu procedit ad hunc syllogismum & conclusionem evidentem. Licitum est mihi omne objectum quod post idoneum examen prudenter judico non esse prohibitum. Atqui ego post idoneum examen apud meum Parochum, an tali die colligere fænum sit prohibitum, prudenter judico illud non esse prohibitum. Ergo hic & nunc mihi licitum est velle tali die fænum colligere. Hæc conclusio est ultimum dictamen conscientiæ, ex præmissis evidentibus, certum & evidens, cui voluntas in operando se rectissimè conformat. Quod ex natura rei etiam ulterius declaratur. Si post operationem illam Agricola à quopiam interrogetur: quomodo ausus fuerit in die festo fænum colligere? Non respondebit, quia mihi certum erat pluviam secuturam, aut Pastorem meum in hoc à vero non aberrare. Sed dicet, quia posito illo probabili pluviæ periculo, & Pastoris responso, certò

certò judicavi & conclusi, mihi tunc licitum esse fœnum colligere. Ecce certitudo conscientiæ non ponitur in ipso objecto circa quod agendum est, sed in evidenti & ultimo dictamine conscientiæ de licita operatione hic & nunc exercenda.

Porrò simili modo omnes passim homines recti ac sinceri, quoties operationis malæ arguuntur; ex ipso rationis dictamine hanc excusationem tamquam legitimam depromunt: Omnibus ut potui consideratis, & motivis non levibus inductus, conclusi sic mihi faciendum esse; si erravi, non est mea culpa. Et in hoc, quoad forum internum conscientiæ, tam ipsi, quàm alii non dubitant se prudenter acquiescere.

Hujus principii evidentia ostenditur etiam à priori in ordine ad judicium divinum. Quia non habemus à Deo aliam Regulam proximam actionum nostrarum, quàm prudens dictamen conscientiæ nostræ: & secundùm hoc à Deo judicabimur, non secundùm objectivam rei veritatem, à qua viri probi & sancti sæpe aberrant, etiam dum meritoriè operantur. Ergo quando post debitum examen ex congruis motivis prudenter judicamus aliquid licitum esse, & hoc ipsum reflexè cognoscimus, inde nobis evidenter constat, illud Regulæ nobis à Deo constitutæ rectè conformari, ac proinde honestum & licitum esse. Hoc autem est quod principium illud importat: ergo manifestè constat de illius principii evidentia.

Et hæc est unica certitudo conscientiæ quæ ad operandum circa objecta magis vel minus probabilia formari potest: & quæ ritè elucidata facile amovet lapidem offensionis, sive suspicionis de modo minus solido in illis procedendi: quod & pluribus exponitur infrà de Controversiis generalibus, *Cap. 2. §. 1. pag. 91. & sequentibus.*

Principium XX. Quid in probabili de Administratione Sacramentorum.

IN Administratione Sacramentorum, non licet sequi sententiam speculativè probabilem circa valorem Sacramenti, quando non deest potestas sequendi tutiorem.

Hinc illicitum est baptizare infantem in solo digito, vel aquâ rosaceâ, aut nivali, quando aliter fieri potest: etsi speculativè, id est, consideratâ ratione vel auctoritate, sit probabile Baptismum in digito validum esse.

Item, non licet moribundo conferre absolutionem probabiliter tantum valituram, quando certior impendi potest.

Ratio est primò, quia dignitas Sacramenti postulat, ut quis merè pro suo arbitrio non exponat se periculo conficiendi Sacramentum invalidum: nam hæc res est maximi momenti, & religionis materia dignissima. Inde fit, ut si sacramentum sit invalidum, transeat in rem profanam: ergo sequendo opinionem tantùm probabilem absque necessitate violat virtutem religionis, exponendo eàtenus Sacramentum invaliditati.

Dices, tunc ministrum Sacramenti procedere prudenter, si præcisè spectetur virtus religionis, ut fit in aliis materiis, dum sequimur sententiam probabilem: ergo hic idem dicendum est. Respondeo disparitatem esse, quod in aliis materiis non agatur de rei valore, & quidem rei dignissimæ, sed tantùm de operatione nostra, ut fiat citra culpam formalem, etsi fortè non vitetur malum materiale. Longè autem major oritur obligatio, dum periclitatur valor rei sacræ, quàm quando incurritur periculum rei tantùm materialiter malæ; quia licèt opinio probabilis possit reddere actionem licitam, non potest tamen *Sacramentum facere validum*, si contingat requisita ad materiam, formam, aut valorem deesse.

Ratio est Secundò, quia Sacramenta ordinantur ad singulare bonum suscipientium: ergo repugnat charitati conferre Sacramentum incertum; quando certum commodè conferri potest: etenim sic proximus exponitur, cum suo gravi damno, præsenti periculo, ne privetur gratiâ & effectu Sacramenti, qui à vera materia, forma, & valore dependent: De quo periculo spectat ad Ministrum admonere suscipientem, si cum opinione merè probabili extra necessitatem Sacramentum sibi administrari desideret.

Ex dictis etiam patet, quàm meritò ab Innocentio XI. damnata sit propositio 1. *Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi sententiam probabilem de valore Sacramenti, relictâ tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententiâ probabili tantùm utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis.*

Principium XXI. Quid possit in probabili Iudex, Advocatus, Medicus, Ius incertum &c.

RESpondeo ad primum: Quando circa jus litigantium opiniones sunt utrimque diversæ, tenetur Judex sequi opinionem propriam, vel illam quæ ipsi, omnibus expensis, videtur esse probabilior. Ita docet *Sotus, Valencia, Bardi, Bannez, Thomas Sanchez, Scildere de* conscientia pag. 147. Contra *Joannem Sanchez, Oviedum, Salas*, & alios qui tradunt saltem licere Judici sequi alienam opinionem contra propriam in materia civili, & quæstione juris, nisi ubi lex, aut consuetudo id vetat.

Ratio cur Judex teneatur sequi probabiliorem, hæc est. Quia non habet potestatem aliter judicandi quàm voluerit Respublica, aut alii à quibus suam potestatem accepit: Atqui illi omninò censendi sunt voluisse ut judicaret juxta id quod omnibus expensis ipsi videretur probabilius. Hoc enim maximè expediebat, ne locus esset largitionibus, aut acceptioni personarum. Vix enim de aliqua causa litigatur, in qua utrimque probabilitas aliqua non occurrat. Et hoc videntur Judices promittere quando officium suscipiunt, ut colligitur ex Authentica ad legem, *Rem non novam*, apud *Scildere supra.* Unde etiam proscripta est ab Innocentio XI. *Propositio 2.* in Decreto quod post paucas paginas infrà inserimus.

Quando autem una pars non apparet alterâ justo probabilior, debet Judex vel rem inter litigantes ex æquo dividere, vel, si dividi nequit, aliter utrique parti satisfacere. Nisi fortè alter litigantium vel sit possessor, vel sit reus, cui etiam contra actorem favet possessio. Excipi etiam solent causæ quæ vocantur piæ, & privilegiatæ, quales sunt causæ pro matrimonio, dote, libertate, pupillo, pro quibus judicandum est, cæteris paribus, etiam contra reos: quia Jus positivum ita disponit.

Respon-

Respondeo ad secundum: *Advocatus* potest licitè defendere causam quæ ipsi videtur minus probabilis, modo spes affulgeat fore ut ea causa Judici probetur. Ita communius docent Theologi. Quia per hoc nec clienti, nec parti contrariæ injuriam facit, non magis quam si ipse cliens tali casu suam causam apud Judicem ageret. Advocatus enim controversiam non definit, sed Judici eam relinquit, quem meritò supponit, omnibus auditis, ex æquo & bono judicaturum.

Respondeo ad tertium: *Medicus* tenetur adhibere suo ægro medicinam certam, relictâ aliâ probabiliter tantum profuturâ, si certam ad manum habeat, & sine suo, & ægri incommodo adhiberi possit. Ratio est, quia primò Charitas ad hoc obligat, ut consideranti facile patet. Secundò, obligat Justitia, si sit Medicus mercede conductus: quia inter ægrum & medicum intercedit hoc pactum saltem implicitum, ut applicet remedia quæ videntur securiora, & probabilius profutura. Hic ergo intercedit conventio, quam supra *Princ. 19.* diximus posse obstare usui sententiæ speculativè probabilis.

Quod si non inveniantur remedia certa, tenetur Medicus adhibere illud quod videtur ipsi securius omnibus spectatis. Hoc enim merito importat tacita conventio qua quisque censetur pacisci cum suo medico: & ipsi Medici quando ægrotant idem volunt sibi ab alio præstari. Nec frustra addidi, *omnibus spectatis*, tenetur enim Medicus considerare non tantum suas rationes & experientias (quæ nimis sæpe ultra communem potiunculam, & lanceolam parùm procedunt) sed etiam auctoritatem & experientiam aliorum peritiorum: hoc sanè studium, & hanc curam æger à medico quem conducit suo jure expetat.

Quando autem contingit *desperatam* esse vitam ægri, nisi applicetur medicina de qua æquè incertum est, an sit profutura, an nocitura, potest ea adhiberi, ut docet cum communiori *Thomas Sanchez, Layman, Bonacina, Scildere de conscientia.*

Respondeo ad quartum: Non licet homini privato auctoritate propriâ occupare rem ab alio *bona fide possessam*, quamvis probabile, vel probabilius sit rei dominium ad illum pertinere. Ita habet sententia communis, *contra Joan. Sanchez disp. 33. num. 42.* Ratio est: Quia bonæ fidei possessor justè rem possessam defendit contra privatum eam eripere volentem, non minus quàm sciens rem certò esse suam: quod verum est, etiamsi inceperit dubitare an verè res esset sua: idque constat ex juris Reg. 36. digest. de reg. juris: *Bona fides tantumdem possidenti præstat quantum veritas, quoties lex impedimento non est.* Ergo privatus propter jus suum probabile non potest bonæ fidei possessori rem eripere. Nisi enim hoc leges inhiberent, incertissima passim esset rerum possessio, & mutuis rapinis perpetuo obnoxia.

Docent plerique, idem dicendum etiam de Regibus probabile tantum jus habentibus ad invadendum aliquod regnum, vel provinciam. Contra tamen adstipulantur Auctores non pauci. Res igitur decidi potest per judicium; vel arbitros: quod si altera pars judicio stare nolit, propter hanc injuriam invadi po-

Principium XXII. Regula pro Opinionis delectu.

PRo notitia & delectu opinionis verè probabilis, ut securiùs procedatur, magni momenti erunt Regulæ sequentes.

I. Si duo tresve Scriptores sive antiquiores, sive recentiores sententiam doceant, quam alii passim censent improbabilem, non debet illa probabilis æstimari.

II. Etsi reperiatur auctor unus, alterve, aut plures aliquid obiter asserere, quasi per transennam, sine ullo istius materiæ examine, per hoc non redditur sententia illa probabilis, præsertim si alius, qui eam materiam ex professo tractavit, contrarium doceat.

Item, Quando Auctor aliquis cognoscitur solitus affectare opiniones novas, singulares, aut laxiores, si in eo reperias sententiam quæ primâ fronte apparet paradoxa, sive à communi sensu plurimum discrepare, etsi alios pro ea citet, non rectè eam sententiam judicas probabilem, nisi eam ulterius apud alios, non similes, examines. Prudenter enim suspicari potes, talem Auctorem pro suo genio magis novitati, quam veritati studuisse.

Idem dicendum, quando pro sententia aliqua duos tresve Auctores citatos reperies apud aliquem Scriptorem, qui deprehenditur sæpe in citando parum esse fidelis: ideoque consulendi sunt alii ut formetur judicium prudens de probabilitate istius opinionis.

III. Quando auctor doctus & probus, non tantum ut veram docet, sed reflexè & in terminis affirmat, sententiam aliquam omnibus consideratis esse probabilem, aliis id præcisè non negantibus, meritò credis certitudine morali, & humanâ illam esse talem; eumque ea de re Doctorum judicia maturè examinasse; eoque magis si ipse sententiam contrariam doceat; tunc enim vel maximè apparet, illum ex privato erga suam doctrinam affectu non judicare.

IV. Quando auctor, qui solet esse in citando & examinando valde accuratus, adducit quatuor vel quinque probatos, aut magni nominis auctores pro aliqua sententia, prudenter judicas illam esse probabilem. Meritò enim & illius fidelitati in citando, & horum judicio in asserendo fidem adhibere potes, cùm supponantur esse graves, & probati auctores. Quod alii etiam de paucioribus admittunt. An, & quando possit unicus Auctor sufficere, dicam infra *de prob. opin. cap. 2. §. 4.*

V. Notandum porrò pro iis, qui libris destituuntur, pro quibus potissimum scribimus. Quando à viro gravi, cui meritò fidem negare non potes, tibi absque scripto serio affirmatur, sententiam aliquam esse probabilem, rectè & prudenter judicas illam esse talem. Illius enim auctoritas respectu tui est omninò gravis, nec habes rationem dubitandi, quin de iis, quæ ad probabilitatem requiruntur, sit ritè instructus, & informatus. Sic rusticus rectè credit, & acquiescit suo Parocho, aut Confessario, dum sententiam aliquam probabilem esse affirmat.

Princi-

Principium XXIII. An, & quomodo opiniones aliquando Probabiles, possint per Censuras aut aliter fieri Improbabiles.

DIcendum primò, Prælatos Ecclesiasticos tam Seculares, quàm Regulares posse ob justas causas suis subditis prohibere, ne certas Propositiones doceant, sustineant, aut in praxim externam deducant, etsi non desint alii probati Auctores qui doctrinam illam ut probabilem recipiunt.

Quia Prælati respectu suorum subditorum habent jurisdictionem, ut in materia etiam indifferenti ferant leges eorum directioni conducentes, qualis potest esse abstinentia ab usu doctrinæ, quæ prudenter judicatur illis nocitura, etsi ea non sit aliis interdicta.

Dico Secundò, Hujusmodi prohibitio, aut censura, alios præter eorum subditos obligare non potest, quo minus doctrinam ab iis prohibitam doceant; eamque in praxi sequantur.

Quia ista censura aut prohibitio, doctrinæ veritatem non attingit, sed tantùm vim habet alicujus præcepti ut alios ab ejus usu coërceat, præceptum verò Prælati ultra ejus subditos extendi non potest.

Dico tertiò, Eadem ratio est de censura alicujus Doctoris, aut Academiæ, quæ istius tantùm Facultatis Academicos ad obtemperandum obstringit: doctrinam verò per se non reddit improbabilem, sed vim habet privatæ auctoritatis, qualem obtinent alii Auctores paris dignitatis, & eruditionis, qui de eadem doctrina suum suffragium tulerunt. Hinc sicut Sedes Apostolica (quæ sola in reliquam Ecclesiam magisterium exercet) aliorum sæpe Doctorum sententias damnat aut interdicit, sic ipsas Prælatorum aut Academiarum censuras non rarò graviori censura castigat, & erroneas esse declarat, ut probant non pauca quæ præsto sunt superiorum temporum exempla.

Et hoc quidem Censurandi munus proprium esse Romano Pontifici, rectè docet Facultas Theologica Academiæ *Lovaniensis* in Justificatione suæ Censuræ editæ contra aliquas Propositiones de Prædestinatione, Gratia Christi &c. *anno 1588. ubi pag. 6.* sic loquitur.

Et Censuræ quidem illi nomen dedimus, non quasi damnationis auctoritatem nobis sumentes, quam Sacrosanctæ Apostolicæ Sedis propriam esse non ignoramus, sed Scholasticum tantùm ferentes judicium sententiamque nostram dicentes, aut ut verius loquamur, non aliud quam fraternam correptionem interponentes &c. At quomodo eadem iterum, & quidem sub nomine Censuræ, quamvis mandato Sixti V. pridem irritæ, novis typis quasi rediviva nuper lucem aspexit?

Itaque sciendum est, hoc modo opiniones, quæ aliquibus Auctoribus visæ sunt probabiles, aliquando fieri omninò improbabiles: nempe si constet illas, non ab homine tantùm privato, sed ab Ecclesia, vel Pontifice aliqua Censura notatas esse, aut prohibitas omninò doceri, aut in praxim deduci.

Tales sententias in doctrina morali, non ita pridem ab *Alexandro VII.* & *Innocentio XI.* ritè proscriptas, ad communem utilitatem & doctrinam hîc unà cum Decretis appono, ut omninò sciatur etiam in Missionibus, ubi occasiones occurrent, ab earum usu, & praxi cavendum esse.

Censeo tamen easdem propositiones non fuisse certò & practicè probabiles, imo varias ex illis, etiam ante prohibitionem, fuisse omninò improbabiles. Sed de his latiùs infra, ubi respondemus ad objectiones moveri solitas contra veram & practicam probabilitatem. Decreta ipsa integra Alexandri VII. & Innocentii XI. hîc fideliter subjicimus.

ALEXANDRI VII.

Decreta duo contra Propositiones 45.

Feriâ V. die XXIV. Sept. M. DC. LXV. in Congregatione Generali S. Romanæ & universalis Inquisitionis habitâ in Palatio Apostolico Montis Quirinalis, coram SS. D. N. D. ALEXANDRO divina Providentia Papa VII. Ac Eminentissimis ac Reverendissimis Dominis S. R. E. Cardinalibus, Inquisitoribus à S. Sede Apostolica specialiter deputatis.

SAnctissimus D. N. audivit non sine magno animi sui mœrore, complures opiniones Christianæ disciplinæ relaxativas, & animarum perniciem inferentes; partim antiquatas iterum suscitari, partim noviter prodire: & summam illam luxuriantium ingeniorum licentiam indies magis excrescere, per quam in rebus ad conscientiam pertinentibus modus opinandi irrepsit alienus omninò ab Evangelica simplicitate, Sanctorumque Patrum doctrina, & quem si pro recta regula fideles in praxi sequerentur, ingens irreptura esset vitæ Christianæ corruptela. Quare ne ullo umquam tempore viam salutis, quam suprema veritas Deus, cujus verba in æternum permanent, arctam esse definivit, in animarum perniciem dilatari, seu verius perverti contingeret; idem Sanctissimus D. N. ut oves sibi creditas ab ejusmodi spatiosa, lataque, per quam itur ad perditionem, via, pro Pastorali sollicitudine in rectam semitam evocaret, earumdem opinionum examen pluribus in sacra Theologia Magistris, & deinde Eminentissimis & Reverendissimis DD. Cardinalibus contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus seriò commisit: qui tantùm negotium strenuè aggressi, eique sedulò incumbentes, & maturè discussis usque ad hanc diem infra scriptis propositionibus, super unaquaque ipsarum sua suffragia Sanctitati Suæ singillatim exposuerunt.

1. Homo nullo umquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum fidei, spei, & charitatis ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium.

2. Vir Equestris ad duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.

3. Sententia asserens, Bullam Cœnæ solùm prohibere absolutionem hæresis, & aliorum criminum, quando publica sunt, & id non derogare Facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus sermo est, anno 1629. 18. Julij in Consistorio sacræ Congregationis Eminentissimorum Cardinalium visa, & tolerata est.

4. Prælati regulares possunt in foro conscientiæ absolvere quoscumque seculares ab hæresi occulta, & ab excommunicatione propter eam incursa.

5. Quamvis evidenter tibi constet Petrum esse hæreticum, non teneris denunciare, si probare non possis.

6. Confessarius, qui in Sacramentali Confessione tribuit pæni-

tenti chartam postea legendam, in qua ad Venerem
at, non censetur sollicitasse in Confessione, ac proinde
st denunciandus.

Modus evadendi obligationem denunciandæ sollici-
nis est, si sollicitatus confiteatur cum sollicitante, hic
t illum absolvere absque onere denuntiandi.

Duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem
a licitè accipere, applicando petenti partem etiam spe-
ssimam fructus ipsimet celebranti correspondentem,
e post Decretum Urbani VIII.

. Post Decretum Urbani potest Sacerdos, cui Missæ
randæ traduntur, per alium satisfacere, collato illi
ori stipendio, alia parte stipendii sibi retentâ.

. Non est contra justitiam pro pluribus Sacrificiis sti-
ium accipere, & Sacrificium unum offerre, neq; etiam
ntra fidelitatem, etiamsi promittam promissione etiam
mento firmatâ danti stipendium, quod pro nullo alio
im.

. Peccata in Confessione omissa, seu oblita ob instans
periculum, aut ob aliam causam, non tenemur in se-
ti Confessione exprimere.

2. Mendicantes possunt absolvere à casibus Episcopis
vatis, non obtentâ ad id Episcoporum facultate.

. Satisfacit præcepto annuæ Confessionis, qui confite-
Regulari Episcopo præsentato, sed ab eo injustè repro-

. Qui facit Confessionem voluntariè nullam, satisfa-
ræcepto Ecclesiæ.

. Pœnitens propria auctoritate substituere sibi alium
t, qui loco ipsius Pœnitentiam adimpleat.

. Qui Beneficium curatum habent, possunt sibi eli-
rn Confessarium simplicem Sacerdotem non approba-
ab Ordinario.

. Est licitum Religioso vel Clerico calumniatorem gra-
rimina de se, vel de sua Religione spargere minan-
occidere, quando alius modus defendendi non sup-
, uti suppetere non videtur, si calumniator sit para-
el ipsi Religioso vel ejus Religioni publicè, & coram
issimis viris prædicta impingere, nisi occidatur.

. Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes,
iam Judicem, à quo iniqua certò imminet sententia, si
via non potest innocens damnum evitare.

. Non peccat maritus occidens propria auctoritate
em in adulterio deprehensam.

0. Restitutio à Pio V. imposita beneficiatis non reci-
ibus, non debetur in conscientia ante sententiam de-
atoriam Judicis, eo quod sit pœna.

1. Habens Capellaniam collativam, aut quodvis aliud
eficium Ecclesiasticum, si studio litterarum vacet, sa-
cit suæ obligationi, si officium per alium recitet.

22. Non est contra justitiam beneficia Ecclesiastica non
rre gratis, quia collator conferens illa beneficia Eccle-
tica pecuniâ interveniente, non exigit illam pro collatio-
neficii, sed veluti pro emolumento temporali, quod ti-
nferre non tenebatur.

3. Frangens jejunium Ecclesiæ, ad quod tenetur, non
at mortaliter, nisi ex contemptu vel ex inobedientia hoc
t, puta quia non vult se subjicere præcepto.

4. Mollities, sodomia, & bestialitas sunt peccata ejus-
ieciei infimæ, adeoque sufficit dicere in Confessione, se
urasse pollutionem.

5. Qui habuit copulam cum soluta, satisfacit Confes-
s præcepto, dicens commisi cum soluta grave peccatum
ra castitatem, non explicando copulam.

6. Quando litigantes habent pro se opiniones æque pro-
babiles, potest Judex pecuniam accipere pro ferenda sen-
tentia in favorem unius præ alio.

27. Si Liber sit alicujus junioris & moderni, debet opi-
nio censeri probabilis, dum non constet rejectam esse à Sede
Apostolica tamquam improbabilem.

28. Populus non peccat, etiamsi absque ulla causa non
recipiat legem à Principe promulgatam.

Quibus peractis, dum similium propositionum exa-
mini cura & studiũ impenditur, intereà idem Sanctissi-
mus re maturè consideratâ statuit, & decrevit, prædictas
propositiones, & unamquamque ipsarum, ut minimùm
tamquam scandalosas esse damnandas, & prohibendas,
sicut eas damnat ac prohibet: ita ut quicumque illas, aut
conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, ediderit,
aut de eis etiam disputativè, publicè aut privatim tracta-
verit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in ex-
communicationem, à qua non possit (præterquam in
articulo mortis) ab alio, quacumque etiam dignitate
fulgente, nisi à pro tempore existente Romano Ponti-
fice absolvi.

Insuper districtè in virtute sanctæ obedientiæ & sub
interminatione divini judicii prohibet omnibus Christi
fidelibus, cujuscumque conditionis, dignitatis ac status
etiam speciali, & specialissima notâ dignis, ne prædictas
opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Joannes Lupus Sanctæ Romanæ & universalis inqui-
*sitionis Not. &c. Loco sigilli.**

Anno à Nativitate D. N. JESU Christi 1665. indictio-
ne tertia die verò 2. Mensis Octobris. Pontificatus verò
Sanctissimi in Christo Patris D. N. D. Alexandri divinâ
Providentiâ Papæ VII. anno undecimo, supradictum De-
cretum affixum, & publicatum fuit ad valvas Basilicæ
Principis Apostolorum, Cancellariæ Apostolicæ, ac in acie
campi Floræ, ac in aliis locis solitis & consuetis urbis, per
me Carolum Molanum ejusdem Sanctissimi D. N. Papæ &
Sanctissimæ Inquisitionis Cursorem.

Feriâ V. Die XVIII. Mart. M. DC. LXVI. in Con-
gregatione Generali S. Romanæ & universalis
Inquisitionis, ut supra.

SAnctissimus D. N. post latum Decretum die XXIV.
Septembris proximè elapsi, quo viginti octo Pro-
positiones damnatæ fuerunt, examinatis sedulò, & ac-
curatè usque ad hanc diem infrascriptis aliis quadra-
gesimum quintum numerum implentibus, per plures
in Sacra Theologia Magistros, ac per Eminentissimos
& Reverendissimos DD. Cardinales adversus hæreti-
cam pravitatem Generales Inquisitores, eorum suffra-
gia singillatim super unaquaque ipsarum audivit.

29. In die jejunii, qui sæpiùs modicum quid comedit,
etsi notabilem quantitatem in fine comederit, non fran-
git jejunium.

30. Omnes Officiales, qui in Republica corporaliter la-
borant, sunt excusati ab obligatione jejunii, nec debent se
certificare, an labor sit compatibilis cum jejunio.

31. Excusantur absolutè à præcepto jejunii omnes illi,
qui iter agunt equitando, utcumque iter agant, etiamsi
iter necessarium non sit, & etiamsi iter unius diei confi-
ciant.

32. Non est evidens, quod consuetudo non comedendi
ova & lacticinia in Quadragesima obliget.

33. Restitutio fructuum ob omissionem Horarum supplere
potest

potest per quascumque eleemosynas, quas ante beneficiarius de fructibus sui beneficii fecerit.

34. In die Palmarum recitans officium Paschale, satisfacit præcepto.

35. Unico officio potest quis satisfacere duplici præcepto pro die præsenti & crastino.

36. Regulares possunt in foro conscientiæ uti privilegiis suis, quæ sunt expressè revocata per Concilium Tridentinum.

37. Indulgentiæ concessæ Regularibus, revocatæ à Paulo V. hodie sunt revalidatæ.

38. Mandatum Tridentini, factum Sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali, confiteri quàm primum, est consilium, non præceptum.

39. Illa particula, quam primum *intelligitur, cùm Sacerdos suo tempore confitebitur.*

40. Est probabilis opinio, quæ dicit esse tantùm veniale osculum habitum ob delectationem carnalem & sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensus ulterioris & pollutionis.

41. Non est obligandus concubinarius ad ejiciendam concubinam, si hæc nimis utilis esset ad oblectamentum concubinarii, vulgo Regalo, *dum deficiente illo nimis ægrè ageret vitam, & aliæ epulæ tædio magno concubinarium afficerent, & alia famula nimis difficile inveniretur.*

42. Licitum est mutuanti aliquid ultra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus.

43. Annuum legatum pro anima relictum non durat plus quam per decem annos.

44. Quoad forum conscientiæ, Reo correcto, ejusque contumacia cessante, cessant censuræ.

45. Libri prohibiti, donec expurgentur, possunt retineri, usque dum adhibita diligentia corrigantur.

Quibus maturè pensatis, idem Sanctissimus statuit, ac decrevit prædictas Propositiones, & unamquamque ipsarum, ut minimùm, tamquam scandalosas esse damnandas, & prohibendas, sicut eas damnat, ac prohibet. Ita ut quicumque illas, aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam disputativè, publicè aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacumque etiam dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice, absolvi.

Insuper districtè in virtute sanctæ obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Christi fidelibus cujuscumque conditionis, dignitatis, ac status, etiam speciali, & specialissima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Joannes Lupus, Sanctæ Romanæ & Universalis Inquisitionis Not. Loco † Sigilli.

INNOCENTII XI.

Decretum contra Propositiones 65.

Feria Quinta Die II. Martii M. DC. LXXIX. In generali Congregatione S. ROMANÆ & universalis Inquisitionis habitâ in Palatio Apostolico Vaticano coram Sanctissimo D. N. D. INNOCENTIO divina Providentia Papa XI. Ac Eminentissimis & Reverendissimis Dominis S. R. E. Cardinalibus in tota Republica Christiana contra hæreticam pravitatem generalibus Inquisitoribus, à Sancta Sede Apostolica specialiter deputatis.

Sanctissimus D.N. Innocentius Papa XI. prædictus, ovium sibi à Deo creditarum saluti sedulò incumbens, & salubre opus in segregandis noxiis doctrinarum pascuis ab innoxiis à fel. record. Alexandro VII. Prædecessore suo inchoatum prosequi volens, plurimas propositiones, partim ex diversis, vel libris, vel thesibus, seu scriptis excerptas, & partim noviter adinventas, Theologorum plurium examini, & deinde eminentissimis & reverendissimis Dominis Cardinalibus contra hæreticam pravitatem generalibus Inquisitoribus subjecit. Quibus propositionibus sedulò, & accuratè sæpiùs discussis, eorumdem eminentissimorum Cardinalium, & Theologorum votis per Sanctitatem Suam auditis: Idem Sanctissimus D. N. re postea maturè consideratâ, statuit, & decrevit pro nunc sequentes propositiones, & unamquamque ipsarum, sicut jacent, ut minimùm tamquam scandalosas, & in praxi perniciosas, esse damnandas, & prohibendas, sicuti eas damnat, & prohibet. Non intendens tamen Sanctitas Sua per hoc Decretum alias propositiones in ipso non expressas, & Sanctitati Suæ quomodolibet, & ex quacumque parte exhibitas vel exhibendas, ullatenus approbare.

1. Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi, hinc sententia probabili tantùm utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis.

2. Probabiliter existimo, Judicem posse judicare juxta opinionem etiam minùs probabilem.

3. Generatim dum probabilitate, sive intrinsecâ, sive extrinsecâ quantumvis tenui, modò à probabilitatis finibus non exeatur, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus.

4. Ab infidelitate excusabitur Infidelis non credens ductus opinione minus probabili.

5. An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei semel tantùm in vita eliceret, condemnare non audemus.

6. Probabile est, ne singulis quidem rigorosè quinquenniis per se obligare præceptum charitatis erga Deum.

7. Tunc solùm obligat, quando tenemur justificari, & non habemus aliam viam, quâ justificari possumus.

8. Comedere, & bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem non est peccatum, modò non obsit valetudini, quia licitè potest appetitus naturalis suis actibus frui.

9. Opus Conjugii ob solam voluptatem exercitum omni penitus caret culpa, ac defectu veniali.

10. Non tenemur proximum diligere actu interno, & formali.

11. Præcepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos.

12. Vix in Secularibus invenies, etiam in Regibus, superfluum statui. Et ita vix aliquis tenetur ad eleëmosynam, quando tenetur tantum ex superfluo statui.

13. Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alicujus tristari, & de illius morte naturali

naturali

gaudere, illam inefficaci affectu petere, & deside-
non quidem ex displicentia personæ, sed ob aliquod
tale emolumentum.

Licitum est absoluto desiderio cupere mortem Pa-
non quidem, ut malum Patris, sed ut bonum cupien-
nimirum ei obventura est pinguis hæreditas.

Licitum est filio gaudere de parricidio Parentis à se
ietate perpetrato, propter ingentes divitias inde ex
uate consecutas.

Fides non censetur cadere sub præceptum speciale, &
ium se.

Satis est actum fidei semel in vita elicere.

Si à potestate publicà quis interrogetur, fidem inge-
nfiteri, ut Deo, & fidei gloriosum consulo, tacere, ut
inosum per se non damno.

Voluntas non potest efficere, ut assensus fidei in seipso
gis firmus, quàm mereatur pondus rationum ad as-
n impellentium.

Hinc potest quis prudenter repudiare assensum,
habebat supernaturalem.

Assensus fidei supernaturalis, & utilis ad salutem
im notitiâ solum probabili revelationis; imò cum
dine, quâ quis formidet, ne non sit locutus Deus.

Non nisi fides unius Dei necessaria videtur necessita-
lis, non autem explicita Remuneratoris.

Fides latè dicta ex testimonio Creaturarum similivè
o ad justificationem sufficit.

Vocare Deum in testem mendacii levis non est tan-
verentia, propter quam velit aut possit damnare ho-
.

Cum causa licitum est jurare sine animo jurandi,
s sit levis, sivè gravis.

Si quis, vel solus, vel coram aliis, sivè interrogatus,
opria sponte, sive recreationis causa, sive quocumque
e juret, se non fecisse aliquid, quod revera fecit, in-
ndo intra se aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam
ab ea, in qua fecit, vel quodvis aliud additum ve-
evera non mentitur, nec est perjurus.

Causa justa utendi his amphibologiis est, quoties id
rium aut utile est ad salutem corporis, honorem, res
ares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis a-
ita ut veritatis occultatio censeatur tunc expediens
liosa.

Qui mediante commendatione, vel munere ad ma-
um vel Officium publicum promotus est, poterit cum
ione mentali præstare juramentum, quod de man-
gis à similibus solet exigi, non habito respectu ad
nem exigentis, quia non tenetur fateri crimen oc-

rgens metus gravis est causa justa, Sacramentorum
istrationem simulandi.

um est viro honorato occidere invasorem, qui niti-
umniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari ne-
lem quoque dicendum, si quis impingat alapam, vel
rcutiat, & post impactam alapam, vel ictum fu-
at.

egulariter occidere possum furem, pro conservatio-
i aurei.

Non solùm licitum est defendere defensione occisi-
actu possidemus, sed etiam ad quæ jus inchoatum
s, & quæ nos possessuros speramus.

Licitum est tàm hæredi, quàm legatario contra in-
pedientem, ne vel hæreditas adeatur, vel legata sol-
se taliter defendere, sicut & jus habenti in cathedrā
endā contra eorum possessionem injustè impedientē.

34\. *Licet procurare abortum ante animationem fœtus, ne puella deprehensa gravida occidatur, aut infametur.*

35\. *Videtur probabile omnem fœtum, quamdiu in utero est, carere anima rationali, & tunc primum incipere eamdem habere, cum paritur, ac consequenter dicendum erit in nullo abortu homicidium committi.*

36\. *Permissum est furari, non solum in extrema necessitate, sed etiam in gravi.*

37\. *Famuli, & famulæ domesticæ possunt occultè heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario, quod recipiunt.*

38\. *Non tenetur quis sub pœna peccati mortalis restituere, quod ablatum est per pauca furta, quantumcumque sit magna summa totalis.*

39\. *Qui alium movet aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad restitutionem istius damni illati.*

40\. *Contractus Mohatra licitus est, etiam respectu ejusdem personæ, & cum contractu retroventionis praviè inito, cum intentione lucri.*

41\. *Cùm numerata pecunia pretiosior sit numerandâ, & nullus sit, qui non majoris faciat pecuniam præsentem quàm futuram, potest creditor aliquid ultrà sortem à mutuatario exigere, & eo titulo ab usura excusari.*

42\. *Usura non est, dum ultrà sortem aliquid exigitur, tanquam ex benevolentia & gratitudine debitum, sed solùm, si exigatur tanquam ex justitia debitum.*

43\. *Quidni non nisi veniale sit detrahentis auctoritatem magnam, sibi noxiam, falsò crimine elidere?*

44\. *Probabile est non peccare mortaliter, qui imponit falsum crimen alicui, ut suam justitiam, & honorem defendat. Et si hoc non sit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in Theologia.*

45\. *Dare temporale pro spirituali non est simonia, quando temporale non datur tanquàm pretium, sed dumtaxat tanquam motivum conferendi vel efficiendi spirituale, vel etiam quando temporale sit solùm gratuita compensatio pro spirituali, aut è contra.*

46\. *Et id quoque locum habet, etiamsi temporale sit principale motivum dandi spirituale; imò etiamsi sit finis ipsius rei spiritualis, sic ut illud pluris æstimetur, quàm res spiritualis.*

47\. *Cum dixit Concilium Tridentinum eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui, nisi quos digniores & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, ad Ecclesias promovent, Concilium, vel primò videtur per hoc digniores non aliud significare velle nisi dignitatem eligendorum sumpto comparativo pro positivo; vel secundo locutione minus propria ponit digniores, ut excludat indignos, non verò dignos; vel tandem loquitur tertiò, quando fit concursus.*

48\. *Tam clarum videtur, fornicationem secundùm se nullam involvere malitiam, & solùm esse malam, quia interdicta, ut contrarium omninò rationi dissonum videatur.*

49\. *Mollities jure naturæ prohibita non est. Unde si Deus eam non interdixisset, sæpè esset bona, & aliquando obligatoria sub mortali.*

50\. *Copula cum conjugata consentiente marito, non est adulterium; adeoque sufficit in confessione dicere, se esse fornicatum.*

51\. *Famulus qui submissis humeris scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandum virginē, & multoties eidem subservit deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter,*

si id faciat metu notabilis detrimenti, puta ne à Domino malè tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur.

52. Præceptum servandi festa non obligat sub mortali, seposito scandalo, si absit contemptus.

53. Satisfacit præcepto Ecclesiæ de audiendo Sacro, qui duas ejus partes, imò quatuor, simul à diversis celebrantibus audit.

54. Qui non potest recitare Matutinum & Laudes, potest autem reliquas Horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad se minorem.

55. Præcepto Communionis annuæ satisfit per sacrilegam corporis Domini manducationem.

56. Frequens Confessio & Communio, etiam in his, qui gentiliter vivunt, est nota prædestinationis.

57. Probabile est sufficere attritionem naturalem, modo honestam.

58. Non tenemur Confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem.

59. Licet Sacramentaliter absolvere dimidiatè tantùm confessos ratione magni concursus Pœnitentium, qualis v. g. potest contingere in die magna alicujus Festivitatis, aut Indulgentiæ.

60. Pœnitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, naturæ, aut Ecclesiæ etsi emendationis spes nulla appareat, nec est neganda, nec differenda absolutio; dummodo ore proferat, se dolere & proponere emendationem.

61. Potest aliquando absolvi, qui in proximâ occasione peccandi versatur, quam potest, & non vult omittere, quinimò directè & ex proposito quærit, aut ei se ingerit.

62. Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis aut honesta non fugiendi occurrit.

63. Licitum est quærere directè occasionem proximam peccandi pro bono spirituali vel temporali, nostro, vel proximi.

64. Absolutionis capax est homo, quamtumvis laboret ignorantiâ mysteriorum Fidei, & etiamsi per negligentiam, etiam culpabilem, nesciat Mysterium Sanctissimæ Trinitatis & Incarnationis Domini Nostri IESU CHRISTI.

65. Sufficit illa Mysteria semel credidisse.

Quicunque autem cujusvis conditionis, status & dignitatis, illas vel illarum aliquam, conjunctim vel divisim, defenderit, vel ediderit, vel de eis disputativè, publicè aut privatim tractaverit vel prædicaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem latæ sententiæ, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio, quacumque etiam dignitate fulgente, nisi pro tempore existente Romano Pontifice absolvi.

Insuper districtè in virtute Sanctæ Obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Christi Fidelibus cujuscunque conditionis, dignitatis, & status, etiam speciali, & specialissimâ, notâ dignis, ne prædictas opiniones aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Tandem, ut ab injuriosis contentionibus Doctores, seu Scholastici, aut alii quicumque imposterum se abstineant, & ut paci & charitati consulatur, idem Sanctissimus in virtute Sanctæ Obedientiæ eis præcipit, ut tam in libris imprimendis, aut manuscriptis, quàm in thesibus, disputationibus ac prædicationibus caveant ab omni censurâ, & notâ, nec non à quibuscumque conviciis contra eas propositiones, quæ adhuc inter Catholicos hinc indè controvertuntur, donec à S. Sede recognitæ, super iisdem propositionibus judicium proferatur.

Franciscus Riccardus Sanctæ Romanæ; & universalis Inquisitionis, Notarius. Loco † Sigilli.

Anno à Nativitate D. N. JESU Christi 1679. Indictione secunda, die verò 4. Mensis Martii, Pontificatus autem Sanctiss. D. N. Innocentii Divinâ providentiâ Papæ XI. anno tertio, supradictum Decretum affixum, & publicatum fuit ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum, &c. per me Franciscum Perinum.

NOTA I.

PRopositionum istarum ferè singulas in *Operis hujus* decursu tractari. Monet autem. S. Congregatio accipiendam esse unamquamque ipsarum, *sicut jacent:* sicut enim sufficere potest una particula vitiosa ut aliqua propositio mereatur prohiberi; sic etiam aliqua particula adjecta, omissa, vel limitata, efficere possit ut eadem sit tota à se, vel à prohibitis diversa.

NOTA II.

AD quæstionem quæ à pluribus movetur: Quomodo supra prohibeatur *in virtute S. Obedientiæ, & sub interminatione Divini judicii* (quæ est formula peccatum mortale semper importans) ne quis opiniones prædictas, aut *aliquam earum ad praxim deducat.* Quandoquidem aliquæ ex dictis aliquando materiam tantùm venialem continere possint, ut in propositione 8. comedere aut bibere ad satietatem, &c. & prop. 9. opus conjugii exercere, ob solam voluptatem: & prop. 27. de amphibologia in materia levi; & prop. 37. quando famulus surriperet rem levem ad compensationem salarii, &c.

Respondendum videtur: In his, & similibus mortale illud peccatum non consistere in eo simpliciter quod quis aliquid istorum in praxim deducat, sed quod simul velit in eo hujus Decreto prohibitionem aut declarationem contemnere, aut tamqnam invalidam repudiare, quod ad materiam levem accedens constituit peccatum grave, & sic aptum prohiberi in virtute S. Obedientiæ, & sub interminatione divini judicii.

NOTA III.

SÆpius quæri: An inter prædictas propositiones variæ quæ sunt Copulativæ, censeantur censuratæ secundùm omnes partes istius copulativæ? Censurabiles enim essent etsi una tantùm pars esset falsa, aut illicita. Exemplum sit, in hac prop. 32. prohibita: Non solùm licitum est defendere defensione occisiva, quæ actu possidemus, sed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos *possessuros speramus.* Damnabilis enim erat ista copulativa etsi primum membrum esset verum, imò & secundum, sed tantùm tertium membrum esset falsum.

Respondendum tamen videtur, Regulariter in similibus singula membra censurari aut prohiberi, nisi ex aliis signis constet de alia mente Legislatoris, ut fieri possit, si ex aliquo Auctore fuisset talis propositio verbatim desumpta, & priùs de illo solo membro ipse, aut alius fuisset accusatus, aut notatus. De puncto simili dum speciatim controvertitur, consuli solent probati Theologi, aut sacra Congregatio.

CAP.

CAPUT II.

ONTROVERSIÆ GEnerales Recentiorum, de Probabilitate opinionum.

§. I.

onitur status Controversiæ, & communis Autoritas pro recto ac licito usu Probabilitatis.

Ontroversia de licito usu opinionis probabilis, relictâ etiam probabiliori (quam supra definivi- & explicuimus) vix ante hæc tempora mota, aut fuit: de illo usu passim antiqui dubitationem lisputationem non instituerunt. Placuit tamen usdam, doctrinam illam, tanquam aliquibus ilis modernis præ aliis propriam, multis modis tari. Inter primos Scriptores Societatis nostræ it *Gabriel Vasquez*, hîc tamen disertè notat 1. 2. *62. cap. 4. n. 14.* doctrinam illam in Scholis lonitè sua tempora communem fuisse. Ante illum notavit *Michael Salonius* Tom. 1. de just. q. 63. cont. 2. conclus. 4. asserens, Multos ac gravissi- Doctores ita sentire, ac maximè ex discipulis S. mæ. Et verò ante Societatem pridem eam doam tradidisse reperitur ex Schola Thomistica *Bar- Medina* 1. 2. q. 19. art. 6. concl. 3. Lud. Lopez p. tract. c. 120. concl. 3. agens de Confessario absol- juxta pœnitentis opinionem minus probabilem. Victoria in summa de Confess. num. 177. Tho- Mercado de Contradict. l. 2. c. 5. Dom. Sotus in 4. q. 2. a. 5. ad 5. ubi resolvit, Confessarium licitè dere cum omissione opinionis probabilioris & tutæ. Barthol. de Ledesma in Summario de . diffic. 14. concl. 5. Cui fortè inter antiquiores seri possit Petrus Ledesma in Summa p. 2. tract. . 22. ubi ante concl. 12. asserit etiam hanc senm tenere Medinam, & Orellanam, & mulos Doctores, ac præcipuè discipulos S. Tho-

consentiunt passim hodie ex eadem Schola viiitione eximii, & nobis notissimi. Nec non ola amplissima Doctoris Subtilis Scriptores ceimi, quibus non leve pondus recentius adjecit itas gravissima Reverendissimi *P. Herinx*, uti *an Sichem* in Belgio Provincialis, qui in Thesileberrimis Lovanii defensis 10. Septembris an- 59. hanc de probabilitate doctrinam plurium onio solidè confirmat, & postremò thesi 33. it *Alexandrum Alensem* qui in sua summa ogica sæpè sententiam probabilem, etiam mitam sequitur, ac proponit. Illam autem Sumussu *Alexandri IV.* Facultas Parisiensis exami- & appensis septuaginta duorum Magistrorum approbavit. Ipseque Alexander IV. Pontifiplomate confirmavit. Quomodo confirmairè, si sententiam probabilem & minus tutam am securè sequamur?

erò rem hanc ex aliorum testimonio, ac disertis summatim perstringam: *Barthol. de Ledesma* ram. Pœnit. d. 14. conclus. 5. pronunciat hanc nam esse verissimam, *& probari ex usu universali omnium.* Stephanus Spinola opusc. de libera & prudenti electione agibilium, in præfatione asserit esse, *Recentiorum omnium calculo, & universali penè populorum usu confirmatam.* Hier. Garcias in Summa tract. 1. diffic. 5. dub. 2. n. 5. docet, *tam communem & securam* esse istam conclusionem, ut solus Machado pro se alleget 45. recentes Auctores. Nec pauciores profert Pasqualigus Theatinus decisione 5. judicans: Hanc sententiam esse *certissimam*, & in materia morali posse *demonstrari.* Neque hæc unius Gentis, aut Scholæ vox est: Cum pluribus ex *Gallia* Ysambertus, ex *Hispania* Montesinus, ex *Italia* Bonacina, uno ore pronunciant, hanc esse *Communem Theologorum Sententiam.* Adeo ut Angelus Bossius Clericus Regularis Tom. moral. varior. ad tit. 1. in appendice, non dubitet affirmare: *Apud* quoscumque doctos & simul probos in toto orbe Christiano nihil magis decantatum, quam licitum esse in operando sequi quamcunque opinionem probabilem, dummodo sit probabilis, etiam minus tutam, ubi non agitur de valore facti, vel de damno insequendo, &c. sed de sola honestate operationis.

Denique ut summatim procedam, pro hac sententia, quam ex *Bossio* jam expressi, adducere possim cum nostro *De Champs* in l b. de quæstione Facti, extra Scriptores Societatis, *Episcopos* decem, Doctores *Sorbonicos* quatuor, nec plures ex illis nostro seculo de hac quæstione scripserunt. Adde ex aliis Ordinibus Religiosis simul sumptis Auctores omninò sexaginta. Et ex cæteris orbis Christiani Doctoribus clarissimis, viginti duos. Quod si velimus omnium simul Auctorum etiam Societatis numerum inire, pro nostra sententia centum quinquaginta novem adducit *Sarasa* in part. 2. nec pauciores pro ea recenset *Terillus* in quæst. 22. qui ut fidus, & oculatus sit testis, illos à se lectos affirmat, auctor eximiè doctus, & religiosus, & pro illustranda re litteraria longiori ævo dignissimus.

Mirum sanè paucos Recentiores, qui contra probabilitatis usum insurgunt, ex tot Scriptoribus, unum sibi vel alterum tanquam probabilitatis Auctores exagitandos suscepisse, ac si in cæterorum omnium Scriptis peregrini fuissent.

At volvenda illis erant saltem Pontificum oracula, ne nimis incautè per auctoris privati latus supremæ Sedis auctoritas aliquid pateretur. Licitum esse amplectendi opinionem probabilem omissâ tutiore saltem minus probabili, senserunt illi Pontifices, qui in voto solemni Castitatis de facto dispensarunt, scilicet, Alexander III. Honorius II. Cælestinus III. Clemens II. &c. Quia tantùm est probabilis opinio quod Pontifex habeat potestatem dispensandi in solemni voto Castitatis. Hanc tamen sententiam sequi non dubitarunt, omissâ tutiori quam docet D. Thomas, & plures alii, nimirum non posse Pontificem in solemni Castitatis voto dispensare. Tutius sanè foret Pontificem, negando dispensationem, se non exponere periculo usurpandi potestatem sibi indebitam, & Religiosum non collocare in periculo deinceps peccandi contra votum castitatis; quod fiet, & quidem in materia quæ est contra legem naturæ, si forte probabilis opinio quam secuti sunt illi Pontifices à parte rei non subsistat.

Possim quoque hic adducere auctoritatem, & exemplum in luce Ecclesiæ notissimum, illorum Pontificum

tificum, qui non dubitarunt in matrimonio rato dispensare; quod tamen per Pontificem solvi non posse, *opinionem esse probabilissimam*, *& eam Theologos communiter tenere*, affirmat Sanchez lib. 2. de matrim. d. 14. n. 1. citatque pro ea Scotum, & Scotistas, plurésque alios, cum Domin. Soto, qui lib. 7. de Just. q. 2. a. 5. eam habet ita certam, ut vix velit oppositam esse probabilem. Unde manifestum est primò: Opinionem quam in dispensando secuti sunt Pontifices tantùm esse probabilem: secundò illam esse minus tutam, cum multò tutius foret non dispensare in matrimonio quod constat fuisse ratum & validum, & per omissionem dispensationis nullum erat periculum alicujus legis violandæ. Dispensationem verò in matrimonio rato concessisse reperitur Gregorius VII. Martinus V. Eugenius IV. Paulus III. Gregorius XIII. Pius IV. & Pius V. Idemque fecisse Adrianum VI. olim Lovanii Doctorem fatetur Sinnichius in Saul. Exr. c. 17. pag. 227. quamvis ipse Adrianus aliquando docuerit illam potestatem Pontifici non competere.

Neque dicas: Fortè hunc, & alios existimasse sententiam minus probabilem quam in praxi sequebantur, fuisse revera probabiliorem. Illud enim *forte*, non forte, sed valdè imbecillum est effugium. Solent enim Pontifices in istiusmodi gravis momenti Resolutionibus etiam præcipuæ notæ ac doctrinæ Theologos consulere. Quomodo ergo nisi temerè affirmabimus, neque hos, neque Pontificem ex illis sententiam magis, minusque probabilem cognovisse, & in hoc post maturam inquisitionem actu errasse?

Facile foret eandem sententiam probare ex jure Canonico Cap. *Laudabilem*. de frigidis & maleficiatis, ubi Cælestinus III. naturaliter frigidis ad experientiam copulæ nuptialis, si frigiditas prius probari non poterat, concedit ut cohabitent ad triennium; atqui post copulam per biennium frustra attentatam, multò probabilius est *sub finem* triennii subesse impedimentum impotentiæ, adeoque matrimonium esse nullum; & multò tutius foret à thoro conjugali abstinere, & utrimque castè vivere, idque in materia juris naturæ, in qua Pontifex nequit dispensare. Et tamen in casu illo conjuges licitè se mutuo tangunt, & copulam tentant, idque à Pontifice positivè permittitur: non aliam certè ob causam, quàm quia usque ad finem triennii manet probalilitas potentiæ ad copulam, quamvis illa sit multo minor quàm probabilitas impotentiæ, appetente fine triennalis experimenti.

Declaratio hujus Doctrinæ ex sacris *Litteris*, & sanctis *Patribus* maximè hic prolixa foret. Ut tamen utrumque brevissimè conficiam, aliqua Scripturæ loca juxta antiquorum Patrum & Doctorum expositionem hic adjicio.

Proverbior. 3. 5. Ne innitaris prudentiæ tuæ. Locus hic ex S. Hieronymo sic habet. Ne innitaris prudentiæ tuæ. Prudentiæ suæ, inquit, innititur, qui ea quæ sibi agenda vel dicenda videntur Patrum decretis præponit. Eodem modo interpretatur S. Dorotheus serm. 5. Item S. Antoninus 1. Part. Tit. 3. Cap. 10. §. 10. Qui & addit locum Ecclesiastici, *Noli esse nimis justus, qui perit in justitia sua*. Quomodo verò, hoc sensu prudentiæ suæ non innititur, &c. si quis hoc ævo repugnat communi Doctorum consensui asserentium licitum esse sequi opinionem directè minus probabilem minusq; tutam, juxta modum quem ex illis supra ostendimus.

Rursus illud Christi Matth. 25. *Alligant onera gravia & importabilia, & imponunt ea humeris hominum &c.* In quem locum *Hugo de S. Richardo* sic apposite pronunciat. Si erramus, nonne melius est propter misericordiam dare rationem, quam propter crudelitatem deficere pœnitentem.

Adde si placet ex *Genes. cap. 10.* Quomodo Abimelech non peccavit formaliter uti patet ex contextu, abducendo Saram uxorem Abrahæ &c.

Et *4. Reg. cap. 5.* Elisæus rogatus à Naaman, ut curvante se Rege in templo Remmon, liceret & sibi Regem sustentanti se incurvare &c.

Denique *Lib. Judith à cap. 8.* illa quæ egit Judith circa Holofernem, in quibus juxta Scripturas non peccavit.

Prolixum foret hic plura alia Scripturæ & Patrum loca recensere. Frivolum autem foret, porrò requirere, ut hi disertè profiteantur, se non nisi ex sententia minùs probabili & incerta processisse; cum è contra ad ipsam operationem non nisi ex conclusione practicè *certa* processerint, agendo secundùm nostra principia superius explicata, pag. 84.

§. II.

Elucidatur ex dictis ulterius, Quo modo aliquis possit prudenter, adeoque licitè operari aliquando, ex sententia minus probabili, minusq; in speciem tuta.

Demonstratur viâ maximè clarâ, & facili; ex prudentia & honestate talis operationis tam ex parte intellectus, quàm ex parte voluntatis. Quia ut voluntas prudenter intellectui imperet assensum intuitu assequendæ *veritatis*, quod est proprium bonum intellectus, non requiritur major cura & perfectio, quam ab eadem voluntate exigitur in ordine ad proprium objectum, quod est *bonum*. Atqui ut in electione proprii objecti voluntas prudenter agat, necesse non est semper ut eligat bonum quod cognoscit esse præstantius, sed sufficit ut eligat illud quod verè bonum est. Ergo ut voluntas prudenter determinet intellectum ad assensum, non tenetur illum ad partem probabiliorem alligare, sed sufficit si ad partem minus probabilem suo imperio illum determinet. Sic enim magis promovet bonum intellectus, quàm si illum ab omni judicio suspenderet: & cum magna spe obtinendæ veritatis sic procedit, cum supponatur pars illa, etsi minus probabilis, esse tamen verè & certò probabilis, hoc est, illis motivis innixa, quæ per se virum prudentem ad assensum meritò movere possint. Nam etsi eligeret partem quæ apparet magis probabilis, non nisi etiam cum aliqua formidine illi assensum præbere posset, cum hæc sit cuivis assensui probabili intrinseca.

Et verò quis est qui illos peccati aut imprudentiæ arguat, qui etiam cum juramento ritè se determinant ad amplectendum vel tradendum doctrinam sui Magistri, ut doctoris Angelici, etsi forte quando ipsis in suis Magistris appareant aliquæ sententiæ oppositis minus probabiles, quia hoc magis conducit ad Doctoris alicujus præstantissimi doctrinam, & Scholam promovendam.

Decla-

eclaratur ulterius hæc doctrina in ordine ad quæ-
es morales. Quæstio sit, an licitum sit pingere
festo. Probabilius est id non licere, minus pro-
le id licere. In hoc casu voluntas spectato suo fi-
sive bono sibi proprio prudenter determinat in-
tum ad probabilem assensum, quod liceat pin-
in die festo. Quia sic ex una parte plurimum
iovet suum bonum, & libertatem in pingendo si
, & ex opposita parte nihil patitur detrimenti;
adhuc retinet suam libertatem etiam ad non pin-
um, tamquam ad opus Consilii sub peccato non
antis. Quod autem per hoc plurimum promo-
bonum suum patet, quia sic aufert à se obligatio-
abstinendi ab illo opere: atque ita removet pe-
um peccandi, cui aliàs subjaceret: & cui se ultro
neret, si intellectum ad oppositum assensum de-
naret, quæ etiam omninò ad prudentiam per-
t.

iod si insuper reflectat, quàm incerta sit major
obabilitas in ordine ad determinatam objecti
item: & quàm difficile sit motiva omnia tam ex-
ca, quàm intrinseca utriusque partis æqua lance
nderare, ut major probabilitas certò attinga-
item, quàm sæpe contingat id postea verius de-
ndi, quod minus probabile apparebat, facile
tò judicabit se non imprudenter agere, si opi-
, etsi minus, verè tamen probabili se confor-
Certum autem est, Deum neminem violatæ
eum habere, qui prudenter judicat illam hic
ne suæ actioni non adversari, quod per opi-
m etiam minus probabilem aliquando justa ex
fieri posse hactenus demonstratum est.

iidquid huic demonstrationi *objicietur*, non po-
iud concludere, quàm quod *perfectius* aget vo-
s imperando assensum, & usum partis probabi-
, quod tamen semper verum non esse ex dictis,
ra dicendis facile colligitur. Sed ut omnino
i id esset, quomodo sic inferes: Istud est per-
, ergo numquam licebit voluntati imperare
ui sententiam minus probabilem, quia hoc est
perfectum. Manifestum autem est nullum
æceptum semper amplectendi perfectiora aut
, aliàs opera quæ sunt Consilii sic in Præcepta
ntur.

ò, Radicem præcipuam, ex qua pullulant aliæ
iationes hujus sententiæ, conemur breviter
è detegere, hoc modo. Dicunt: *Prudentis*
re tutius. Hoc sanè non rectè: sed sic: Pru-
est eligere tutum, & Prudentioris vel Pruden-
st, eligere tutius vel tutissimum. Ad omnem au-
identiam non datur præceptum: sed simpliciter
ationem Prudentem, & hæc sola hic exigi po-
nne hoc manifestum? Nunc quæro ulterius:
electio opinionis minus probabilis in concursu
lioris non possit esse tuta? Quia, inquis, *Opinio*
lior est tutior. Rectene sequitur; Opinio pro-
est tutior; ergo probabilis non est tuta? Obe-
est melior quam victima, ergo victima non est
Nonne defectus hujus sequelæ facile percipitur?
redior porrò, & inquiro: An opinio proba-
absolutè tutior minus probabili, uti supponis?
tum est non esse: sed tantum in hoc unico tu-
aret, quod magis videatur attingere verita-
ecti, etsi fortè in re eam nullo modo attin-
nde verò electio opinionis minus probabilis est
certò tutior: nempe ex eo, quod eligendo minus proba-
bilem, in eximenda obligatione præcepti, vitentur peri-
cula plurima formalis peccati, quæ passim fierent ex
persuasione obligationis sub peccato circa innumera
præcepta, forte etiam in re non obligantia. An ergo tu-
tius non est vitare frequens periculum formalis peccati,
quo Deus certò offenditur, quàm periculum aliquod
materialis peccati, quo Deus certò non offenditur, &
cujus periculum non tenentur homines quovis modo
vitare, ut eligendo statum religiosum, vel abdicando of-
ficia, & beneficia, quod per se notum est? Et ob has con-
siderationes in titulo addidi, *in speciem* minus tuta. Ex
quibus satis patet, nihil obstare quo minus electio illa
prudens & tuta censeatur, præsertim cum non sistatur
in hoc judicio *directo* de probabilitate objecti, sed in
conclusione *practica* & certa de honestate actionis, quæ
jam magis explicabitur.

Itaque ex his ita stabilitis de prudenti assensu partis
minus probabilis circa honestatem objecti, nunc ulte-
rius facile ostenditur quomodo inde perveniatur ad
certitudinem practicam de honestate nostræ actionis, &
de ea conscientia omninò certa formetur. Nititur enim
hoc evidenti syllogismo. Certum est hanc opinionem
minus probabilem, v. gr. quod liceat pingere die festo,
esse verè probabilem, adeoque verè prudentem. Suppo-
nitur enim niti motivis ad fundandum assensum suffici-
entibus, nam aliàs probabilis non esset. Atqui pruden-
ter agendo certò non possum peccare. Ergo certum est
licitum mihi esse, pingere in die festo. Utraque præmis-
sa est clara, ergo certa est consequentia in debita forma
ex illis deducta. Atque hoc est ultimum dictamen certi-
ficans intellectum de honestate suæ electionis & opera-
tionis terminatæ ad partem speculativè quidem minus
probabilem, sed quoad honestatem operationis practi-
cè certam. Nec alia certitudo directa ad operandum, in
rebus utrimque probabilibus, ulla ex parte inveniri po-
terit.

Ex his quæ deduxi existimo meritò posse observari:
Inter hanc doctrinam, & illam quam tradunt alii qui
eam studiose oppugnant, valde modicum, & forte nul-
lum in re fore discrimen, si velint ad eam animo sat pa-
cato attendere: 1. Docent illi ad formandam in praxi
conscientiam, judicium certum esse necessarium: idem
admittit hæc sententia, quæ requirit judicium ultimum
certum de honestate actionis, uti jam in priori syllogi-
smo ostendi. 2. Admittere etiam debent illi, opinionem
minus probabilem fundare posse judicium prudens de
objecti veritate, non obstante formidine quæ opinio-
ni inest de opposito: nam hanc ipsam formidinem in-
volvit definitio omnis opinionis verè probabilis, etsi
motivis ad prudentem assensum sufficientibus niti de-
beat. Quod si in formando de objecti veritate pruden-
ti judicio illa formido obesset, nulla opinio, etiam pro-
babilior, imo nec moralis certitudo sufficeret, quia hæc
etiam aliquam formidinem & fallibilitatem admittit.
3. Necessarium est etiam illos distinguere inter judi-
cium de veritate objecti, & judicium de honestate
actionis: ad illud formandum illi, qui Probabilistæ
vocantur, dicunt probabilitatem minorem posse suf-
ficere, non verò ad judicium practicum de honesta-
te nostræ actionis. Certum autem & aliis esse debet,
quod judicium prudens & certum de honestate actio-
nis possit consistere cum objecti directi falsitate à par-
te rei: aliàs nec moralis quidem certitudo ad hone-
stam & prudentem actionem sufficeret. Nam falsitas
objecti-

objectiva ſtare poteſt cum morali etiam judicii certitudine, cum hæc quoque admittat aliquem gradum fallibilitatis.

Ex quibus patet, inter utramque partem in re ipſa, & in praxi agendi, non ſubeſſe quantum prætendunt diſcordiam, ſed potius in modo loquendi: atque in actionibus particularibus pleroſque probabilitatis defenſores nihil ſibi licitum cenſere, quod alii non æquè in praxim reducunt.

Has igitur concordiæ mutuæ leges ſtatuamus. Primò, ut dicatur utrimque, ad licite operandum requiri dictamen conſcientiæ moraliter certum; in quo de facto Partes conſentiunt. 2. Ut in operando, pro morali certitudine, non accipiatur major probabilitas, quod aliqui faciunt, qui volunt ſic perſuadere ſe non niſi certa complecti. 3. Ut minor probabilitas in concurſu majoris, agnoſcatur eſſe vera probabilitas diſtincta à dubio, quod juxta prædicta, ſic manifeſtè declaro. Si enim major probabilitas ſemper tolleret minorem probabilitatem ſibi oppoſitam, ſequeretur etiam minorem probabilitatem ſæpe tollere majorem probabilitatem oppoſitam, quod neutra pars admittet. Statuamus enim majorem probabilitatem involvere Sex gradus apparentiæ de veritate objecti, & oppoſitam minorem probabilitatem. Quatuor gradus apparentiæ veritatis ejuſdem objecti. Si major probabilitas debeat tollere illos quatuor gradus tanquam ſibi oppoſitos, ergo etiam minor probabilitas, quæ conſtat quatuor gradibus, debet elidere quatuor gradus majoris probabilitatis ſibi oppoſitæ, quæ ſex gradibus conſtat; ergo tantùm relinquit duos gradus, qui ſoli non ſufficiunt ad conſtituendum judicium probabile de objecti veritate. Ergo ſi nullo modo admittendum ſit, quod minor probabilitas tollat oppoſitam majorem, pari ratione admitti non poteſt quod major probabilitas ſemper elidat minorem, & in intellectum ex ea parte tantum dubium relinquat. Quomodo verò quodvis judicium, etiam minus probabile, à dubio diſtingui debeat, dilucidè oſtenditur ſupra in *Tract. 1. in Princip. 16.*

Denique pro veritate & uſu hujus doctrinæ ſufficiet adducere breviter communem praxim Eccleſiæ, quæ clarè patet primò, ex jure Canonico in cap. *Laudabilem* de frigidis & maleficiatis: Ubi conjugibus naturaliter frigidis, ſi id prius probari non poterat, conceditur experimentum triennale, in quo poſt copulam per biennium fruſtra attentatam, multò probabilius eſt ſubeſſe impedimentum impotentiæ, adeoque matrimonium nullum eſſe, ac tutius à copula tentanda abſtinere: de quo in §. præcedenti.

II. Idem manifeſtum eſt in eo, quod illicitum non ſit ſe determinare ad formandum judicium internum de Conceptione non-immaculata Virginis Deiparæ, quamvis illa opinio jam apertè minùs probabilis cenſeatur.

III. Omni ævo Sancti Patres, & Eccleſiæ Prælati docuerunt & inculcarunt, quod Religioſus, ut perfectus ſit, debeat Prælato obedire in omnibus quæ manifeſtè non repugnant legi divinæ, aut Eccleſiæ determinationi. Ac proinde ſi Superior ordinet rem probabiliter licitam ſubditus debet obedire, etſi oppoſitum ipſi appareat in ſe probabilius & tutius; quod etiam extendunt ad Ordinationes ſub præcepto non obligantes. Certum autem eſt, præceptum vel ordinationem Superioris non reddere licita, quæ ex ſe eſſent illicita. Ac proinde alios etiam in agendo poſſe prudenter formare Conſcientiam *practicè* certam circa ea quæ apparent directè minus probabilia, minuſque tuta.

IV. Idem oſtenditur in Pontificibus Romanis qui ut diximus in §. ſuperiori, in praxi ſæpe ſecuti ſunt partem minus probabilem minuſque tutam, dum diſpenſarunt in voto ſolenni caſtitatis, quod minus probabiliter licere, cum Divo *Thoma* docent paſſim Thomiſtæ, & alii non pauci agnoſcunt. Neque per hoc illi Pontifices opinionem minus probabilem reddiderunt certam aut probabiliorem. Nam S. Thomas qui poſtea vixit, & eorum geſta non ignoravit contrariam docuit, & alii poſteriores. 2. Pontifices plurimi, ut Pius V. Gregorius XIII. aliique varii diſpenſarunt ſæpius in matrimonio rato, quod fieri non poſſe *S. Bonaventura*, *Scotus*, & Scotiſtæ communiter cum pluribus docent, & non pauci probabilius admittunt, & haud dubie tutius oppoſito: De quo plura ſupra in §. 1.

V. Eadem doctrina declaratur recepta in materia Juſtitiæ, in qua etſi opinio ſit minus probabilis, quod res ad me pertineat, non ideo teneor illam alteri tradere pro quo ſtat opinio magis probabilis. Quia, inquiunt, non debeo præſtare ſolutionem certam pro debito incerto. Quod non minus locum habere videtur, quando obligatio legis eſt incerta, & pro ea ſolutio ſive executio certa exigitur, dummodò conſcientia practicè certa formetur, juxta normam ſupra aſſignatam.

Sed in prædictis ſemper obſervandum: Uſum opinionis minus probabilis locum non habere, ubi agitur, non tantùm de honeſtate actionis, ſed inſuper de valore operis, ut in adminiſtratione Sacramentorum extra neceſſitatem, vel ubi intercedit certa alterius injuria, aut lex, aut conventio procedendi ex certioribus, ut in Judice, ac juſta cauſa, & aliis, quæ magis declarantur infra in ſolutione objectionum præſertim in §. 4.

Ex his patet, tam ratione, quàm praxi in omni genere hominum prudentiſſimorum, ſententiam hanc, quam vocant benigniorem, ſemper locum & uſum habuiſſe: & cum illa conſiſtere viam prudenter formandi conſcientiam in operando practicè certam & ſecuram.

Via veritatis objectivæ unica eſt, & in tramite indiviſibili conſiſtens, quàm certò attingere paucis datum. Nonne igitur æque laxitatis arguendus, tam qui ad ſiniſtram per nimium ſentiendi rigorem, quam qui ad dexteram per nimiam benignitatem ab hoc indiviſibili tramite declinat? Nonne æquè injuſtum, ligare ad indebita, quam à debitis abſolvere? Ut ergo laxi non ſimus, utrunque caveamus.

§. III.

Diſſolvuntur aliquorum Theologorum argumenta.

OBjicies primò: Qui ſequitur opinionem minus probabilem, minuſque tutam, incurrit majus periculum peccandi, quam ſi amplecteretur opinionem probabiliorem, ac tutiorem. Hoc verò exiſtimari debet illicitum, ut quis ſciens, volenſque ſe violandæ legis periculo exponat.

Reſpon-

.espondeo, negando antecedens, & id quod gra- ipponit. Nego inquam, illum qui opinioni si- ngis, sive minus probabili adhæret, juxta prædi- ullum peccandi periculum adire: Frustra igitur najori periculo disputatur, ubi nullum incurri- Certus enim est se prudenter, adeoque licitè e, quando procedit ex opinione quam constat verè probabilem, sive niti ratione vel auctorita- on levis momenti: qui autem prudenter agit potest formaliter peccare, etiamsi contingeret ob- um circa quod versatur, esse materialiter malum, aliqua lege prohibitum. Nullum igitur hic in- itur periculum peccati formalis, omne autem pe- um peccati materialis semper evitare nulla lege mur, uti etiam ex resolutione, & dispensatione norum Pontificum supra demonstravi.

stat tamen iterum Wendrochius hoc Syllogi- ut ipse arbitratur, gravissimo; sed nullius pon- , si rectè libretur. Ille, inquit, contra conscien- agit, qui id facit quod conscientia judicat non aciendum. At cum aliquis probabilius esse cen- aliquid esse illicitum quam licitum, utique et- probabilius esse judicat fugiendum id esse, quàm ndum. Ergo qui sic affectus operatur, pro- : ille contra lumen ac judicium suæ conscien-

espondeo, admissâ majori, falsam esse mino- quæ subsumitur, nec minus fallacem esse conse- tiam quæ inde deducitur. Falsum, inquam est, l probabilius censeat id sibi fugiendum esse, quam ndum: imo certò statuit actionem suam, hic inc licitè exercendam, dum probabili ratione, que prudenter judicat legem non obstringere, am sibi satis innotescere. Itaque imperitè sup- t Wendrochius hæc duo semper esse connexa: ctum quocumque modo judicari malum, sive prohibitum, & actionem quæ tendit in obje- semper judicari illicitam: cum tamen sæpe con- t legis prohibitionem tam imperfecto judicio in- cere, ut prudenter concludere possim me illâ obligari.

ojicit idem tertiò, argumentum desumptum ex la in materia fidei periculosa. Si licet alicui, a propriam opinionem quam judicat proba- i, sequi alienam sententiam æquè aut minùs abilem, eique tutò acquiescere: ergo etiam ticus, qui eo devenit ut veritatem Ecclesiæ Ro- e judicet esse probabilem, poterit nihilominus hæresi adhærescere, & immori; quam nempe ob ritatem suorum Ministrorum æquè, aut etiam is probabilem esse decernit.

espondeo, negando consequentiam. Quia Hæ- is ille non potest bonâ fide sistere in ista opinio- obabili, quia potest, ulterius investigando no- ræ Ecclesiæ, veritatem fidei certò deprehen- : adeoque imprudenter acquiescit opinioni tan- probabili illius rei, in qua potest certitudinem gere, dummodo in veritate investiganda mo- diligentiam adhibeat. Insuper, in materia fi- eculiare est, quod ipse error materialis, annexa it incommoda maxima, in carentia Sacramento- aliorumque mediorum ad salutem conducen- In aliis autem actionibus merè ad humanos s & commercium pertinentibus, cum non detur certam rei veritatem perveniendi quocumque studio inquiratur, prudenter acquiescit animus veri- tati probabiliter inventæ, cum non possit morali dili- gentia veritatem certam & indubitatam attingere.

Fateor autem in quavis materia, si cum morali & moderata diligentia promptum sit ad certam rei ve- ritatem penetrare, licitum non esse sistere in opinio- ne tantùm probabili: atque ita consequenter assero, in die jejunii fas illi non esse vesci carnibus qui ex di- verso pulsu campanarum probabile judicat nondum adesse horam noctis duodecimam, si ex instrumento mathematico quod in promptu habet, certò possit horam noctis explorare. Nihil igitur ex hac senten- tia incommodi redundat, in quo vel ipse Wendro- chius, vel ejus asseclæ aliquam laxitatis, aut malæ fidei speciem redarguant.

Objicies quartò, cum *Sinnichio*, dictum Christi, *Ego sum veritas*, non autem dixit, ego sum probabilitas. Er- go non licet sequi opinionem merè probabilem.

Respondeo in simili forma: Dixit Christus, *Ego sum ostium*, non verò, ego sum fenestra. Ergo ne- cesse est semper intrare per ostium, numquam per fenestram. Dico igitur, hanc objectionem posse in ipsum auctorem retorqueri. Si enim ex eo quod Christus dixerit, *Ego sum veritas*, illicitum sit am- plecti opinionem probabilem, nefas etiam erit sequi sententiam probabiliorem, aut moraliter certam; sæ- pe enim contingit illis non subesse veritatem, cum judicium quod nobis apparet moraliter certum, pos- sit falli, & omni veritate destitui.

Instat tamen ex auctoritate *S. Augustini* lib. de util. credendi *cap. 11.* ,Quod intelligimus debemus ra- ,tioni, quod credimus auctoritati, quod opinamur errori. Ergo opinio ad nihilum valet nisi ut à veri- tate aberremus. Quia, inquit Sinnichius, opinan- tem latet veritas etiam dum adest, adeoque sic agit ac si veritas semper abesset.

Respondeo, *S. Augustinum* loqui de opinione longè diversa à judicio probabili, de quo hoc loco disceptamus, uti patet ejus verba attentius expen- denti eodem *cap. 11.* ,Tria, inquit, alia hominum ,genera profectò improbanda ac detestanda, primum ,est opinantium, id est, eorum qui se arbitrantur ,scire quod nesciunt. Ubi disertè ostendit se agere de opinione quæ adjunctam habet æstimationem fal- sam, eorum scilicet qui putant suam *opinionem* esse *perfectam scientiam*, quod semper est erroneum: opi- nioni autem de qua hic agimus, nemo nisi fatuus ejusmodi persuasionem adjungit, cum agnoscant o- mnes opinionem esse assensum incertum, & à scien- tia omnino diversum. Neque verum est quod ad- jungitur, *opinantem sic agere ac si veritas semper abes- set.* Quia etsi ille judicet se opinando posse falli, non existimat tamen suæ opinioni falsitatem actu subesse, imo probabile judicat suam opinionem ve- ritati conformem esse, seque cum probabili veritatis notitia prudenter procedere. Quâ ergo veri specie dici potest, illum qui opinatur, falsitatem implicitè sem- per amplecti, atq; ita agere ac si veritas omnino abesset?

Objicies quintò, cum *Mercoro*. Si licitum foret se- qui sententiam merè probabilem, Adam & Eva man- ducando pomum vetitum immunes fuissent à viola- tione præcepti divini: quia poterant pro se obten- dere sententiam probabilem, quæ docet legem pœ- nalem non obligare in conscientia, cum *Navarro*, *Lessio*, *Valentia*, *aliisque*: præceptum autem primis paren-

parentibus impositum, prolatum est in forma legis pœnalis: *In quacumque die manducaveritis moriemini.* Ergo excusandi sunt primi parentes à peccato formali, & posteri ab originali, si norunt sibi formare conscientiam artificio sententiæ probabilis.

Respondeo, negando illud Assumptum, quod plusculum præfert salis, quam scientiæ. Siquidem ignorat Adamum & Evam nullam habuisse opinionem sive probabilem, sive improbabilem in primo illo statu innocentiæ, ut disertè docet *D. Thomas* Q. 18. de veritate art. 6. ubi sic concludit: „Ex quo patet quod „solum in eo (primo homine) nulla falsa opinio fuisset, sed penitus nulla opinio in eo fuisset, & quid„quid cognovisset secundum certitudinem cognovis„set; in statu scilicet illo innocentiæ perseverans. Quinimo tam clare constabat illis de voluntate divina, ut persuasio illa, quâ pertrahente de fructu vetito comederunt, censeatur etiam formalis infidelitas, ex plurium Patrum sensu, ut tradit *Bellarminus* in Tomo 4. de amiss. gratiæ & statu peccati Cap. 6. Corruit igitur tota basis hujus Machinæ contra usum probabilitatis jam inde ab Adam, frustrà quæsitæ.

§. IV.

Objectiones particulares contra usum sententiæ probabilis in concursu sententiæ æquè aut magis probabilis.

NOnnulli modò sunt, etiam ex illis qui docent licitum esse usum prædictum sententiæ probabilis, qui tamen negant illum subsistere in concursu sententiæ oppositæ æquè, aut magis probabilis. Nos autem, principiis jam positis insistendo, omnino existimamus & hic demonstramus, Doctrinam illam sic generaliter sumptam, veram non esse, ac solidis fundamentis destitui, uti patere poterit ex dissolutione & explicatione principalis fundamenti istius sententiæ.

Opponunt igitur *Primò:* Major probabilitas, uti & probabilitas utrimque æqualis, elidit oppositam probabilitatem minorem, aut etiam æqualem. Ergo non licet in operando sequi sententiam minus aut æqualiter probabilem in concursu sententiæ magis, aut æquè probabilis.

Respondeo negando assumptum, prout patet ex dictis §. præcedenti. Porrò pro majori elucidatione dico, Raro admodum hunc casum in praxi locum habere: quia valdè rarus est & singulariter doctus, qui ex principiis intrinsecis potest sufficienter discernere, quænam ex duabus sententiis probabilibus sit probabilior, sive, an rationes sint verè tales quæ elidant probabilitatem sententiæ oppositæ: Quod à fortiori dicendum de sententia utrimque æque probabili. Videmus enim experientiâ assiduâ inter doctiores, id quod uni probabilius apparet, alteri minus probabile videri. Unde patet quam esset ipsis etiam doctis onus intolerabile, sententiam magis probabilem investigare, & certò invenire, anteaquam possint licitè operari. Cum igitur hoc sit tam incertum, difficile non est judicium de majori probabilitate *suspendere*, & uni parti verè probabili se prudenter accommodare, desinente actu *Comparativo*, ut infra pag. hacce.

Sed ponamus virum doctum rationibus utrimque studiosè ponderatis, unam partem judicare probabiliorem, sic ut oppositam probabilitatem elidat. Vel id judicat evidenter, vel tantum probabiliter. Si evidenter, sic ut oppositam probabilitatem totam manifestè elidat, & tollat, jam ea pars est illi moraliter certa, eamque sine dubio præferre debet.

Si autem judicat esse probabiliorem, & oppositam probabilitatem elidere, judicio tantùm probabili, adeoque incerto, potest prudenter judicium illud suspendere, & judicare se fortè errare, uti etiam inter doctos sæpe contingit; atque ita judicium reflexum formare, se prudenter acturum etiamsi alteram partem quæ passim probabilis habetur, in operando sequatur. Et hoc locum habet etiam quando opinio apparet extrinsecè probabilior, quia adhuc non constat quod illa quæ majori fulcitur auctoritate melioribus rationibus stabiliatur, cum alii has, alii illas præferant.

Rationes autem suspendendi judicium de majori alterius partis probabilitate, & sequendi aliam minus probabilem, possunt esse sequentes.

Primò, quia neque constat, neque credibile est extare præceptum generale investigandi & sequendi partem probabiliorem, propter difficultates maximas quæ inde sequerentur in commercio humano. Quando enim postea occurreret nova ratio contra sententiam quæ antea videbatur probabilior, oporteret rescindere contractum ex sententia probabiliori initum: revocare consilium ex illa datum: resarcire restitutionem ob majorem probabilitatem pridem factam, aut non factam &c. uti notavi supra Tract. I. Princ. 14. Imo ferè hæc præstanda essent quoties prodit novus Auctor qui ostendit partem illam non esse probabiliorem: aut quando peritus Judex in pari causa fert sententiam contra opinionem quæ tibi in agendo aut consulendo visa est probabilior. Certum denique est, nullum dari præceptum generale sequendi semper tutiora, ut in consiliis Evangelicis, & aliis innumeris ostendi potest.

Secundò, si pro sententia probabiliori daretur talis obligatio, sæpe tolleretur in Republ. omnis subordinatio, ac recta gubernatio. Dum enim Superior imperabit aliquid probabiliter licitum, & oppositum subdito videbitur esse probabilius, & rationes oppositas elidere, non licebit illi de majori probabilitate suum judicium suspendere, aut suo Superiori obtemperare conformando se illius sententiæ minus probabili, si illicitum sit in concursu probabilioris sequi sententiam minus probabilem. Quod quam perniciosum foret, & omnis disciplinæ laxativum nemo non videt: uti etiam insinuatum est supra.

Tertiò, si per majorem probabilitatem semper elidatur minor, sic ut non liceat dicto modo præscindere, & minus probabilem amplecti: Inde sequetur, non licere etiam sequi sententiam magis probabilem: Probatur sequela, ex dictis §. Superiori post medium.

Ubi *notandum*, illos Auctores huic doctrinæ non adversari, qui nolunt licere sequi minus probabile ut tale, sive in eo sistendo: sed statuunt, suam cuique opinionem esse probabiliorem, aut verè probabilem non esse. Sic enim, ajunt, accedente insuper proprio judicio aliunde de objecti istius probabilitate, potest aliquando opinio quæ aliàs videtur minus, vel æquè probabilis intrinsecè, reddi probabilior respectu talis personæ: Unde consideranti patet illos qui

in-

procedunt potius in aliqua speculatione aut mo-
, quàm in re & praxi dissidere à doctrina supra ex-
:ata, & utrumque procedendi modum, si ita fiat,
ime consistere, & ad resolutionem practicè certam
lucere.

Instabis: Quando pro utraque parte apparent mo-
a æqualia, pro neutra parte sunt motiva sufficien-
gravia ut eliciatur assensus directè probabilis. Er-
non potest intellectus uni parti prudenter adhæ-
:.

Resp. dist. antecedens. In tali casu non sunt mo-
sufficienter gravia pro una parte, *stante in intellectu actu formaliter Comparativo istorum motivorum*,
seat: desinente isto actu formaliter Comparati-
, & intellectu considerante motiva unius partis
barate, cum rationibus extrinsecis in ordine ad
nandum judicium ultimò practicum, nego: jux-
modum, & rationes ad superiorem objectionem
licatas. Fateor etiam, excessum majoris probabi-
tis posse in tantùm excrescere, ut minor probabi-
s opposita tandem evanescat: sed de isto casu hîc
agimus, uti supra sæpius monuimus.

Opponunt secundò: Prohibita est ab Innocentio
propositio hæc 3. *Generatim dum probabilitate, si-
ntrinsecâ, sivè extrinsecâ quantumvis tenui, modo à
babilitatis finibus non exeatur, confisi aliquid agimus,
per prudenter agimus.* Ergo non licet sequi senten-
n probabilem relictâ probabiliori.

Respondeo, negando consequentiam: quæ sic
icludit: Non licet sequi *probabilitatem quantum-
tenuem*: Ergo non licet sequi ullam probabilita-
quantumvis non tenuem, relictâ probabiliori. Vi-
quæso, an consequens illud in antecedente conti-
tur. Certè non magis quàm hic: Pater præcepit
(ob periculum lapsus) ne ambularet in extrema cre-
ine ripæ fluminis: ergo præcepit filio ne uspiam
bulet in ripa fluminis.

Dico igitur, nuspiam nos docere (ut ex ante dictis
ıet) quod generatim liceat sequi sententiam proba-
:m: varios etenim excipimus casus, v. g. quo agi-
de valore Sacramenti extra necessitatem, vel quo
a injuria, periculum proximi, lex, aut conventio
contrarium adest. Et ratio est, quia in similibus
mvis opinio quædam sit speculativè probabilis, non
ıen est practicè talis.

Adde, dici non posse juxta communiorem & à nobis
gnatam notionem probabilitatis, dari aliquam
inionem *quantumvis tenuem*, id est, tenui prorsus
damento subnixam, & tamen *à probabilitatis fini-
non exire*.

Quinimò hæc doctrina ex superiori *objectione* videri
sit potius novum robur assumere. Quia declaran-
licitum non esse operari ex probabilitate *quan-
vis tenui*, satis insinuatur, probabilitatem *certam*,
minimè tenuem nullo modo improbandam esse: ad
: enim limitatio illa deservit. Quin etiam cau-
fuit, ne actio ex illa ipsa tenui probabilitate cen-
:tur reprobanda, nisi addendo, *quantumvis tenui*,
ısi dicatur, *generatim*, ac etiam *semper* cum ea
denter agi. Vide an exceptiones illæ non potius
nent regulam doctrinæ quæ oppugnatur, & supe-
s exposita est.

Opponunt tertiò: Propositiones ab Alexandro VII.
nnocentio XI. prohibitæ, erant ante prohibitio-
n probabiles, quamvis oppositæ essent probabilio-
res & tutiores; & tamen omnes & singulæ prohiben-
tur tamquam scandalosæ & in praxi perniciosæ: ergo
signum est, non licere sequi sententiam probabilem,
relictâ probabiliore & tutiore: quia alioqui illæ pro-
positiones non potuissent eatenus prohiberi.

Resp. primò, propositiones illas non fuisse certò & practicè probabiles: quia, ut consideranti patet, non nitebantur motivo gravi, ex quo vir prudens & circumspectus in rebus magni momenti concludere solet: & nos quoque in decursu hujus Tomi illud ipsum de quibusdam ostendimus. Imò variæ earumdem propositionum, etiam ante prohibitionem, fuerunt omninò improbabiles: manifestè enim discrepant à Sacris litteris, Conciliorum, Pontificumque decretis, & Sanctorum Patrum ac Theologorum placitis. Præterea responsum hoc nostrum supponunt apertè dicti Pontifices, præcipuè Alexander VII. in proœmio Decreti sui: neque enim ea, quæ objectio illa tantopere exaggerat, locum habent in propositionibus certò & practicè probabilibus.

Resp. secundò, dissimulato antecedente negando sequelam: nam inde tantùm sequitur, opiniones, quæ sunt probabiles, reddi posse omninò improbabiles, si ab Ecclesia vel Pontifice prohibeantur omninò doceri aut in praxim deduci; uti etiam supra insinuatum est. Imò sententia quædam efficitur absolutè improbabilis, si quis etiam privatus inveniat novam & solidam rationem, quæ manifestè elidat rationem oppositam. Ad probationem dico, opiniones quæ anteà non sunt scandalosæ, reddi tales, dum incipit constare eas à Sacris Scripturis, aliisve de quibus in responso anteriori, alienas esse: prout constat præcipuè, dum Ecclesia aut Pontifex, prævio examine eas aliquâ censurâ notat, & taliter notatas prohibet. Ex quo tamen universaliter non rectè inferes propositionem illam anteà non fuisse probabilem & tutam, imò & probabiliorem, imò & communem. Nonne sat notum est Philosophiæ peritis axioma Aristotelicum: *Falsa sæpè sunt probabiliora veris?* Nemo certè peritus supponit probabilitatem esse prædicatum objecto intrinsecum & inseparabile: norunt omnes illam se tenere ex parte nostri intellectus tali motivo instructi, uti in omni Dialectica docetur.

Neque ex responsione hac posteriori inferas, similem prohibitionem obesse saluti fidelium, quin potius prodesse: quilibet enim tenetur, pro reverentia legi divinæ debita, allaborare, ut assequatur rerum agendarum veritatem, non tantùm speculativam, sed etiam (si fieri possit) objectivam. imò Deus subinde etiam ob materialia peccata homines punit, id est, ad hoc affligit, ut ipsi, ac præsertim Principes & Prælati, ea non negligenter indagent, & extirpent: uti patet in Abimelech *Gen.* 20. &c.

Annotatio.

Hinc æquo Judici statuendum relinquo, quàm parùm recta sit hodie quorumdam in Scholæ unius Auctores præ aliis accusatio. Si nempe horum aliquis sententias aliorum aliquas etiam meritò impugnaverit, v. g. Bajanas aut similes, hoc ipsum in displicentiam non modicam trahitur, uti ex præteritis nimis notum est. Si è contra, aliquam aliorum Auctorum sententiam, postea improbatam, cum multis agnoverit probabilem, statim illi uni, non aliis, sententia ista imputatur, & adscribitur, quamvis etiam

multis modis illam limitaverit, aut etiam contrariam tradiderit. Hoc, inquam, quam rectum & sincerum sit nihil statuo, sed æquo lectori in rebus passim modernis utiliter considerandum committo.

Postremò congeruntur varia loca, partim ex jure Canonico, partim ex auctoritate Patrum & Doctorum deprompta, quæ contra usum sententiæ probabilis frustra intorquentur: eo quod non pertineant ad statum hujus controversiæ, in multis ab aliquibus non satis examinatæ, qui sæpè inter probabile, & dubium non discernunt, & consilium amplectendi tutiora cum præcepto confundunt. Hæc autem summoperè cavenda sunt in hac quæstione, qua nulla est per Theologiam universam ad praxim magis necessaria, ideoque hic paulò latius deducenda fuit.

§. V.

An & quomodo assertio unius Auctoris possit reddere sententiam probabilem, sic ut eam practicè liceat amplecti?

HÆc quæstio magnâ contentione utrimque agitata, non adeò videretur peregrina, si illi qui sustinent partem negativam, satis attenderent quid alii affirment. Certum est primò: Non satis esse ad probabilitatem opinionis, quod contineatur in libro alicujus junioris aut moderni Scriptoris, etsi non constet eam à Sede Apostolica rejectam esse ut improbabilem. Constat hoc ex propositione 17. ab Alexandro VII. damnata 24. Septemb. an. 1666.

Non sufficit etiam opinionem aliquam obiter aut ex incidenti traditam esse ab uno Auctore sive antiquo, sive recenti, præsertim si alii oppositam ex professo docuerint, præter alia superius annotata.

Dico tamen primò: Censeri debet opinio omninò probabilis quæ ab unico Auctore multum perito, ac probo traditur, in re quam nemo omninò præter illum tractavit, si ipse judicet eam non repugnare sensui communi, & aliis nihil in ea appareat quod absurdum judicetur.

Et probatur: Quia quod nititur motivo plerumque connexo cum veritate, illud meritò & prudenter censetur probabile. Atqui Auctoris multum periti, ac probi assertio dicto casu est tale motivum. Quia vir probus raro mentitur, & pollens doctrinâ sæpius veritatem attingit, rarius in errorem labitur: Ergò illius assertio in casu prudenter censetur esse certò probabilis. Cumque solus rem ex professo examinaverit, nulla est opposita auctoritas, quæ elidat vim hujus motivi, quod ab istius viri assertione & judicio desumitur. Et hæc ratio videtur non minus evidenter id quod assumpsi probare, quam uni artifici prudenter credendum in arte quam ipse unus exercet, nisi constet ipsius resolutionem ex sinistro affectu procedere; quod de Auctore probo non præsumitur, nisi aliunde probetur.

Sed quid si Auctor ille in dicto casu tantùm dicat Resolutionem quam tradit, sibi videri omninò probabilem, non verò absolutè certam & evidentem?

Respondeo, hoc etiam casu eam ut probabilem prudenter recipi posse. Id enim evincit ratio jam tradita, de ipsius asseveratione cum veritate potius quàm falsitate connexa: eoque magis quod facile sit de probabilitate judicium certum proferre; quod nempe assertio nitatur ratione vel auctoritate non levis momenti, quæ prudentem assensum mereatur.

Quæres, quid si Auctor ille, vel alii, tantùm asserant, sibi probabile videri assertionem aliquam esse probabilem?

Respondeo, quæstionem hanc, si termini penetrentur, nodum non habere adeò difficilem quàm aliqui apprehendant. Quid enim est aliquid probabiliter videri probabile, quàm omnibus expensis posse judicari adesse sufficientem rationem vel auctoritatem, ex quibus mereatur determinatum assensum? Hæc autem si adsint, objectum apparet reflexè saltem probabile, hoc est, mereri prudentem & determinatum assensum, & intellectum non debere circa illius probabilitatem dubium, aut suspensum hærere.

Quod si contingat intellectum hærere & sistere in solo judicio de probabilitate probabilitatis partis minus tutæ, illicitum esse inde procedere ad operationem meritò docet *Card. Lugo* de fide disp. 1. sect. 1. *Honoratus Fabri* in Dial. de Opin. probabili citans *Bresserum* de conscien. lib. 3. cap. 5. *Merulam*, *Mastrium*, *Spinulam*, *Medinam*. 1. 2. quæst. 19. art. 6. Quibus accedit *Baldellus* lib. 4. disp. 10. n. 5. nec non *P. Ant. Terilius* in fundam. Theol. Mor. pag. 300. Non desunt tamen qui sententiam prædictis oppositam tradunt, & illis forte consentirent plures, qui negant requiri ipsum dictamen ultimum moraliter certum, ut quis absque formali peccato opinioni probabili se conformet; quam sententiam tenet *Vasquez* 1. 2. disp. 62. c. 9. *Anton. Perez* certam. 10. cap. 2. *Vericelli* Tom. 1. Quæst. Mor. Tract. 2. q. 11. n. 2. *Petrus de Tapia* in Catena moral. lib. 1. q. 8. art. 12. Neque D. Thomam aliter sentire de eo qui probabiliter & cum formidine judicat, sed tantùm de eo qui dubitat, censet *Barth. Medina* 1. 2. q. 19. a. 6. §. *si quis:* Sed illa opinio nobis in praxi laxior apparet, qui non tenuem & incertam, sed solidam, & certam probabilitatem requirimus. His obiter notatis, ad quæstionem in titulo propositam.

Dico secundò, Potest unicus Auctor sententiam aliquam reddere probabilem, contra communem aliorum opinionem, si rationibus in contrarium allatis solidè respondeat, & pro sua parte novas adferat rationes, quæ tantùm habeant momenti, ut aptæ sint movere virum peritum & probum absque passione ad recedendum à communi, & novam unius opinionem recipiendum.

Probatur ratione satis evidenti: Quia in re morali consensus Auctorum communis non est adeò certus, quin absolutè falli possit: Supponimus enim rem non esse per se evidentem, aut à Deo revelatam. Ergo fieri potest ut aliquis sagaci ingenio rem investigando latentem errorem deprehendat, eumq; refutet, & verâ solidaq; ratione oppositam veritatē confirmet, ac in lucem proferat. Hoc si forte aliquis reipsâ præstiterit, nova illa unius Doctoris sententia contra communem, digna erit ut probabili assensu ab intellectu bene disposito recipiatur. Et verò multæ de facto sunt sententiæ in Theologia, Philosophia ac Mathesi, quæ olim communi consensu receptæ, postea, errore per novum Auctorē sufficienter detecto, è Scholis evanuêre. Quod etiam facile deprehendes locum habere in ipsis qui communem hactenus de probabilitate doctrinam rejiciunt. Non alia certè de causa, quam quia sibi persuadent suorum aliquem cœpisse detegere communem illum Casuistarum errorem, eumque solidè refu-

assse,& argumenta in lucem protulisse quibus opta doctrina illi omninò præferri debeat.

e cætero, sufficere quandoque posse unius Doctoictoritatem ad constituendum opinionem quam axi sequi liceat, tradunt auctores plurimi, quorum que multo minori quam nos limitatione utuntur. is viginti quatuor adducit *Vericelli* Tom. 1. Quæst. al. Tract. 2. singularium q. 5. inter quos est Angeylvester, Sanchez, Vasquez, Molfesius, Pasquali-Rolandus, Villalobos, Clavis Regia &c Accedit mas Hurtadus Resol. Moral. Tract. 4. cap. 8. n. 911. nans unum Doctorem classicum sufficere quanie ad constituendum opinionem probabilem, pro ducens insuper Baldellum, Martinez, Bonacinam, naldum, Curielem, Suarium, Pasqualigum, à refert alios innumeros in eandem sententiam cieciss. 360. His addit idem Hurtadus in Append. ad t. 10. cap. 3. n. 33. Magistrum à S. Thoma, Pon-Torrez, Malderum, Sylvium &c. Ex quibus salatet non esse peregrinum, incidere posse casum, possit aliquis, re debitè ponderatâ, se unius Aus opinioni conformare, quamvis id rarissimè conit quando plures auctores utrimque concurrunt.

dictis porrò colligitur, posse evenire ut, nec que, nec decem Auctores sufficiant, ut opialiqua sit practicè probabilis. Quando præserlures & melioris notæ Auctores communi con-, & absque passione, aut partium studio pronun-, istam opinionem absolutè, & in praxi esse imibilem. Aut quando deprehenditur talem opinioalicui Pontificum Decreto omnino adversari. Sic utroque capite nunc improbabilis est sententia ns, absolutionem Sacramentalem absenti collasse validam, quam ante declarationem Clemen-II. Auctores multi, & graves docuerunt. Quia & similibus deficit tunc fundamentum prudentis lis.

inc quoque manifestum est, probabilitatis defennon metiri opinionis licitum usum, aut probabim, ex solo Auctorum numero. Multò minus pasocere. Illud omne esse practicè certùm, quod est lativè probabile, quod aliqui ipsis imperitè non erent, si Theologorum modernorum doctrinam nunem satis intelligerent.

§. VI.

& quales sint pauci recentiores Scriptores, qui mmunem de probabilitate doctrinam impugnant.

Magno impetu in probabilitatis Auctores inter primos insurrexit *Montaltius* in suis Epistolis, vocat Provinciales; *Wendrochius* in Notis ad Eas Provinciales, quibus disputationem de probate annexuit; ac *Paulus Irenaus* in suis Disquisitio-. Sed quam parum felix fuerit horum trium co-, eventus docuit. Monraltii Epistolæ Provinciales emnatæ sunt, ac legi aut retineri prohibitæ per n Alexandri VII. datam 6. Septembris anni 1657. tiam Lovanii publicata fuit. Wendrochii liber, opere dicti Montaltii, ac Irenæi, flammis publicè us est decreto Regis Galliæ edito Parisiis 23. Seoris 1660. Decretum illud antecessit, contra hos viros, Censura plurium Episcoporum, Doctoc Professorum Facultatis Parisiensis 7. Septembris quæ declarat in eorum scriptis propugnari errores in Jansenio ab Ecclesia damnatos, eaque passim scatere maledicentiâ, quâ nulli hominum conditioni parcunt: Ac proinde decernit Opus illud esse dignum pœnâ libellis famosis à Jure constitutâ.

Scripsit quoque *Vincentius Baronius* librum; qui inscribitur Theologia moralis, adversus Probabilistas. Contra illos etiam stylum armavit *Thomas Hurtado* in suis Resolutionibus Moralibus. Sed quàm hi parum solidis nitantur principiis, vel inde satis prodiderunt, quod uterque in plurimas ex propositionibus ab Alexandro VII. damnatis impegerint, ut apertè detexit *D. Nicolaus du Bois* in Tractatu pereruditо quo dictas propositiones elucidavit, & suis quamque Auctoribus adscripsit. His accessit gallicè Theologia quædam moralis edita sub nomine *Curatorum Franciæ*, quæ adeò ab ipso Controversiæ statu aberrat, ut nec sibi, nec prædictis Auctoribus satis cohæreat. Multa quoque contra probabilitatis usum suo Sauli Exregi inseruit Eximius *D. Sinnichius*, sed ista D. Gulielmus le Maire fusè eventilavit. Inter Jurisconsultos pridem, Illustrissimus *Prosper Fagnanus* adversus probabilitatis usum calamum strinxit; Antonius quoque *Merenda* Jurisconsultus, in suo libro de Consilio, eamdem doctrinam vehementer impugnat. Quamvis non videatur Fagnanus omni probabilitati absolutè adversari, dum num. 448. sic resolvit: Auctoritas unius gravis Do-„ ctoris reddit opinionem probabilem, & est funda-„ mentum sufficiens eam tenendi, & ad praxim dedu-„ cendi, si in contrarium nullus occurrat Doctor, &„ utrimque sint rationes æquè probabiles.

Postremò, Benignam sententiam oppugnavit *Iulius Mercorus* Mantuæ Inquisitor in sua Basi Theologiæ Moralis, qui in hac Controversia discutienda sedulus & moderatus fuit, nec in praxi à sententia communi multum recedere videtur. Adeo ut apud Wendrochium illi objiciatur, totum ex illius assertis efficaciter stabiliri, quod in aliis reprehendit, ac proinde illum in *Appendice de probabilitate*, ex professo impugnat. Sed nec Wendrochii doctrinam ferre potuit ipse Vincentius Baronius, quam insectatur part. 2. a. p. 340.

His æquâ lance perpensis, facile est judicare, hos paucos Scriptores, nec omnes sibi constantes, nec inter se in oppugnando probabilitatis usu cohærentes fuisse: Nec videri quempiam eorum habere conditiones à nobis supra requisitas, ut unus Auctor novus reddat opinionem suam probabilem contra communem aliorum sententiam.

Veniemus nunc ad particulares quæstiones, de quibus etiam in ordine ad praxim hoc tempore singulariter disputatur aut disputatum fuit, ut etiam de statu & ratione controversiæ utrimque constare possit.

CAPUT III.

CONTROVERSIÆ AC

Quæstiones maximè singulares, etiam modernæ, in vario genere materiæ moralis.

SUMMULA *materiæ Quæstionum hujus* Cap. 3. Quæst. 1. 2. 3. *Restrictio mentalis. Negatio criminis in judicio. Carentia omnis attentionis in Horis Canonicis.* Quæst. 4. 5. 6. *Desiderium mortis, aut morbi alieni. Navis incensio in pugna navali. Necessitas qualis subveniendi proximo.* Quæst. 7. 8. 9. *Simonia ex pacto gratitudinis Exercens copulam conjugalem solâ causâ sedandæ libidinis*

nis. Furta modica in ordine ad restitutionē. Quæst. 10. 11. 12. 13. *Excusatio à jejunio in causa non necessaria. Contrahens matrimonium cum voto castitatis. Inebriatio ad grandis mali præventionem. Testamentum aliud priori substitutum.* Quæst. 14. 15. 16. *Absolutio Consuetudinarii, item Recidivi, Sigillum Sacramentale in ordine ad officium & prælaturam.* Quæst. 17. 18. 19. 10. *Approbatio in una diœcesi an valeat in ordine ad alias. Approbatio injustè negata quid valeat. Peccata dubia in ordine ad confessionem. Communio sine confessione conscii mortalis.*

Quæst. 21. 22. 23. 24. 25. *Attritionis sufficientia ad Sacramentum, fusè. Amoris benevoli necessitas. Parochiani obligatio in ordine ad Sacrum, confessionem, communionem in parœcia. Approbationis Regularium qualiter per Episcopum valeat restrictio, &c.*

QUÆSTIO I.

Quinam Auctores, & qua ratione docuerint licitum usum Restrictionis purè, aut non purè mentalis, & de aliis eò pertinentibus?

RESTRICTIO dicitur *purè mentalis*, quando nec verba secundùm se sumpta, nec simul cum circumstantiis externis sensum verum recipiunt, sed tantùm conjuncta cum aliis verbis quæ solâ mente subintelliguntur. Ut si benè pransus dicam, me hodie nihil comedisse, in mente intelligendo, nihil carnium.

Hanc restrictionem illicitam esse docent plerique Auctores nostræ Societatis, ut *Layman* Lib. 4. Tract. 3. cap. 13. n. 7. *Coninck* de actib. supern. l. 1. disp. 10. dub. 3. *Card. Lugo* de fide, *Ripalda* & passim alii: nec ullum vidi nostrorum Professorum multis annis quibus Lovanii docui, qui illic contrarium tradiderit. Unus fuit à pluribus annis P. Leonardus Lessius qui in Opere celeberrimo quod edidit de Jure & Justitia lib. 2. cap. 42. dub. 9. num. 47. secutus est *Navarrum*, & illos tantùm qui docent licitum esse aliquando, & justa de causa, uti restrictione purè mentali. Neque ipsius doctrina in praxi dissidet à communi ac vera sententia, quæ agnoscit licitum esse uti restrictione non purè mentali, quando scilicet circumstantiæ externæ consignificant id quod in verbis prolatis non exprimitur: sed tantùm differt ab illis in explicatione & probatione suæ sententiæ. Nam in omni casu quo *Lessius* docet licitam esse restrictionem mentalem, eo quod verba exterius prolata possint conjungi & sensum integrare cum aliis verbis solâ mente intellectis, alii admittunt eadem verba licitè proferri, eo quod sensum verum conficiant, non cum verbis solâ mente occultatis, sed cum circumstantiis externis loquentis, aut interrogantis, & aliâ justâ causâ, propter quam licitum sit verbis non exprimere, quod externis circumstantiis sufficienter importatur. Hanc autem justam causam *Lessius* semper requirit, & hæc ipsa est circumstantia externa propter quam licitum sit verbis restrictis uti ex sententia communi etiam plurium qui Lessium vehementer impugnant. Ut si Confessarius interrogatus de Petro homicida dicat, Petrum confessum non esse homicidium: Alii dicent id licitum esse propter justam causam, quæ facit ut persona confessarii loquentis æquivaleat his verbis, sic ut tibi debeam dicere; Lessius autem docet licere sic loqui, quia adest justa causa ut solâ mente intelligantur eadem verba, sic ut tibi debeam dicere.

Hinc patet quam iniquè aliqui Lessii doctrinam traducant tanquam in praxi perniciosam, & destructivam commercii humani. Quod præ cæteris magno ardore, sed viribus exiguis contendit *Joannes Barnesius* natione Anglus, Ordine Benedictinus, qui non tantùm Lessio injurius, sed etiam Ordini suo rebellis fuit, contra quem infami libello debacchatus est, & carcere punitus. Alter Lessianæ doctrinæ hostis præcipuus est *Thomas Hurtado*, Ordinis Clericorum Regularium minorum in Resol. de vero Martyrio resol. 70. digress. 6. sect. 2. qui imperitè affirmat, nullum ante tempora Lessii restrictiones purè mentales defendisse, quod quàm apertè falsum sit mox patebit. His utinam socium se non adjunxisset *Sinnichius* in suo Saule Exrege lib. 1. c. 104. §. 392. ubi contra Lessium præ cæteris, tanquam magnum Restrictionum mentalium patronum, ut loquitur, multa diffusè conglomerat, qui tamen, si alios Auctores studiosè expendisset, facile reperisset plures ante & post Lessium, qui multò magis huic doctrinæ patrocinati fuerunt.

Restrictiones siquidem purè mentales, quas Lessius paucis tradidit, pridem ex professo defendit *Navarrus* Commentario in Caput. *Humanæ aures.* Et in sua Summa Cap. 12. num. 8. 9. 14. 18. &c. Citat quoque Lessius pro licito earum usu, se multò antiquiorem, *Sylvestrum, Angelum, Adrianum* postea Pontificem, *Joannem Majorem*, deinde *Toletum* & *Valentiam.* Quodsi voluisset esse magnus Restrictionum mentalium patronus, poterat in eandem sententiam adducere, *Paludanum, Capreolum, Almainum, Greg. Ariminensem* &c. Quibus, ex recentioribus, accessere Pesantius, Rodriquez, Salonius, Philiarchus, Ludov. Lopez, Sayrus, Portel, Gazæus, Bonacina, Barth. Medina, & alii, qui vel universim, vel in paticulari casu resolvunt justam ob causam licitam esse restrictionem, quam non aliunde quam ex verbis mente subintellectis conflatam, & probatam esse volunt.

Ex quibus facile colligas qui sint, & ab initio fuerint Auctores istius sententiæ: & quàm iniquè imputetur illa Scriptoribus Societatis, qui ad cæteros comparati exiguo prorsus numero eam tradiderunt. At, inquies, quorsum Societati præ aliis obtruditur doctrina tam invidiosa? Malo ego hujus causam ab aliis excogitari, qui libenter suum cuique relinquo.

Cæterùm restrictio, quæ est purè mentalis uti à nobis passim rejecta, ita nunc ab Innocentio XI. *eo* modo reprobatur qui exprimitur supra in propositione 26. Ratio est. Quia & debitæ sinceritati, & commercio humano variis modis meritò inimica reputatur, ut fusius cum aliis supra noster *Layman, Coninck, Azor, Rebellius, Ripalda de fide disp. 4. num. 68. Card. Lugo de fide disp. 4. sect. 5. num. 62.*

Qui & ritè ostendunt quo modo ex justa causa licitè quandoque usurpari possit restrictio illa *non purè mentalis*, quæ sita est in circumstantiis externis quæ verbis æquivalent, & cum iis consignificant, & verum sensum efficiunt, ut hic supra explicui, addito exemplo v. g. Confessarii qui de conspiratione Pœnitentis in Principem à Principe interrogatus possit dicere, nescio. Sunt tamen aliqui, sed pauci, moderni qui id licitum negant, sed volunt interrogatum à Principe præsertim non Catholico debere dicere, non posse se ad illud interrogatum respondere. Sed certum videtur responsum illud suspicionem non modicam ingenerare de confessione istius conspirationis, adeoque cum confessionis sigillo non consistere.

Quæ-

Quæres, An licitum esset *Missionario* inter Chinenses infideles more Gentis adhibere Idolo externam adorationem, sed intentione clam directa ad Deum ut repræsentatum in Imagine Crucifixi penes ipsum floribus contecta, aut prope idolum occultata.

Respondeo negativè: Nam in professione fidei, ob obvia quæ redundant incommoda, omnis simulatio, restrictio, & æquivocatio interdicta esse debet. Gravis est accusatio Thomæ Hurtado, & aliorum qui post illum hanc praxim quibusdam apud Chinas Missionariis affinxerunt. Illam abundè detersit Decretum Generalis Inquisitionis Romanæ editum Anno 1656. quod extat apud P. Theophilum Rainaudum de Missionibus Sinensibus, ubi fabulam illam apertè refutat. Extat quoque Lovanii dum hæc scribo, testimonium authenticum Dominici Mariæ Sarpetri Ordinis Prædicatorum, qui præsens apud Sinenses Missionarium egit.

QUÆSTIO II.

An debeat censurari, aut improbabilis haberi hæc propositio, Reus & Testis non obligatur ad mentem Judicis respondere, si dubitent an legitimè à Judice interrogentur?

Respondeo, Nullam saltem extare legitimam istius doctrinæ censuram. Illam disertè tradit apud Dianam Part. 3. Tract. 5. Resol. 91. Sotus, Bannez, Molina, Salas, Lessius, Henriquez, quibus addit Villalobos Tom. 2. Tract. 16. dif. 1. n. 6. Cajetanum, Armillam, Aragonium, Salonium, & alii alios. Et sequitur ex Principio à pluribus admisso, non teneri subditum obedire Superiori cujus dubia est jurisdictio aut potestas, eo quod in dubio melior sit conditio possidentis suam libertatem.

Porrò *Malderus* 2. 2. cap. 3. dub. 1. absolutè affirmat probabile esse, Reum non teneri crimen capitale fateri, si non sit in eo deprehensus, aut convinctus, & spem habeat evadendi. Et minori limitatione *Petrus à Navarra* l. 2. de rest. cap. 4. n. 142. pronunciat: Piè & probabiliter existimo in causa criminali, præcipuè capitis, posse Reum in conscientia veritatem secluso mendacio contegere. Idem cum Reginaldo, Joanne Sanchez & Lessio docet Rodriquez, Spatarius, Portel, Salzedo, Peyrinus, apud *Dianam* Part. 2. Tract. 15. Resol. 27. Accedit *Cardinal. Lugo* de Just. Tom. 2. D. 40. Sect. 1. n. 14. qui ait Turrianum immeritò hanc sententiam improbabilem dixisse. Multoque acrius in hoc Turrianum, & Texedam castigat *Diana* Part. 10. Tract. 13. *Texeda*, inquit, & *Turrianus* nimis audacter se gerunt in censurandis Doctorum virorum opinionibus..... Opponitque, Texedæ judicium gravissimum M. Serra 2. 2. q. art. 1. dub. 1. Ego, inquit, absolutè hanc sententiam ob auctoritatem auctorum citatorum, & argumenta facta, probabilem esse judico: Eamdemque Martinus *Franc. Bonæ Spei* admittit communiorem esse Theologorum doctrinam, *de justitia* d. 4. dub. 3. n. 57.

Quæres porrò, An hæc sententia quam Auctores omnino probabilem agnoscunt, de Reo negante crimen capitale semiplenè probatum, intelligi debeat solo periculo vitæ, an etiam de quovis damno multum gravi, ut est exilium, triremes, gravis jactura bonorum, aut famæ? de Fide hic non agitur.

Respondeo, etiam in his casibus probabilem censeri à *Navarra* l. 2. de restitut. cap. 4. n. 137. referente etiam pro eadem Panormitanum, Sylvestrum, Angelum, Armillam, &c. Illamque docet *Em. Rodriquez* in Summa, ac probabilem asserit *Suarez, Sa, Lessius, Vega, & plures alii.* Non ita tamen ut aliquis horum existimet licitum esse mediante mendacio crimen contegere. Præmissis non obstantibus, arbitror doctrinam illam haud temerè tradendam populo præsertim rudiori, ob incommoda ex ea non satis intellecta facile secutura.

QUÆSTIO III.

Quid censendum de sententia quæ tradit, non requiri attentionem internam, ut satisfiat præcepto recitandi Horas canonicas?

Auctoritatem sufficientem huic sententiæ conciliare nititur assertio variorum Scriptorum, qui censent attentionem internam non spectare ad substantiam Horarum ab Ecclesia præceptam: modò non exerceatur aliud opus externum quod per se excludat omnem attentionem internam. Non negant tamen intervenire peccatum veniale, aut etiam mortale si adsit gravis irreverentia, aut contemptus officii divini. Ita docet *S. Antoninus* P. 3. Tit. 13. Cap. 4. §. 7. citans etiam Hostiensem, & Umbertum. Item *Sylvester* in Summa v. Horæ q. 11. n. 13. *Angelus* verb. Horæ n. 27. „Evagatio, inquit, quæ est advertentis, & „solum secundum actum interiorem, licet sit temeraria & gravis, non tamen est mortale, nisi propter „contemptum. *Durandus* in 4. d. 15. q. 12. n. 6. *Valerius* in Differ. utriusque fori V. Horæ. differ. 1. ubi pro se citat plurimos. De hac quæstione agens *Henrinx* Tract. de Relig. d. 2. q. 4. n. 40. & referens non suam sed aliorum sententiam, Censeo, inquit, valdè probabile ab Ecclesia non præcipi attentionem internam, sed solum externam. Denique *Leander à SS. Sacramento* Tom. 2. de Sacram. Tract. 6. d. 13. q. 13. citans insuper pro eadem Joan. Medinam, Archidiaconum, Ægidium, Dianam: Sine metu, inquit, probabilem esse affirmo cum Lessio, Henriquez, Victorello, Layman.

Verùm, etsi hæc sententia spectata forte sola auctoritate probabilis alicui videri possit, & idonea ut scrupulosis subveniat, qui facilè imaginantur se in recitatione Horarum nullam habuisse attentionem: existimo tamen spectata ratione illam non subsistere. Negari enim non potest quin Ecclesia divinum Officium præcipiat prout est oratio sive precatio, non ut est sola verborum recitatio sine ulla mentis ad Deum elevatione. Atqui oratio necessariò involvit aliquam mentis applicationem, vel ad sensum verborum, vel ad eum cui oratio persolvitur; nemo enim dicet illum orare Deum, qui sola voce recitans Psalmos Davidicos curat sibi prælegi aliquam historiam, ad quam totam mentis attentionem convertit. Ergo qui magna parte Officii divini sponte caret omni prorsus attentione internâ, non persolvit orationem quam præcipit Ecclesia, adeoque etiam inde reus est gravis peccati, propter officium divinum non debitè persolutum.

QUÆ-

QUÆSTIO IV.

An licitum sit, saltem probabiliter, in animo desiderare, aut à Deo postulare mortem, aut morbum alterius, si damna ab illo iniquè inferenda non possint aliter evitari?

RESpondeo, non paucos esse qui eam doctrinam admittunt, modò hæc duo accedant; *Primò*, ut illud desiderium non oriatur ex affectu inimicitiæ, quo alteri optetur malum ut ipsi malum est, sed tantùm ex desiderio propriæ & alienæ incolumitatis, aut utilitatis ab alio iniquè impediendæ, sine alia cooperatione externa. *Secundò*, ut damnum avertendum tanti sit momenti, ut possit cum alterius morte æquiparari. Et hanc sententiam docet *Sotus* de Just. lib.5. Quæst. 12. *Petrus Hurtado* in 2. 2. Tom.2. de Char. Disp.153. Sect.4. item *Joannes de la Cruz* in Direct. Part.1. de homicidio Dub.3. *Zanardus, Conradus, Cajetanus*, & ipse *D.Thomas 2. 2.* Quæst.76. Art.1. Corp. sic loquitur: *Si autem aliquis imperet vel optet malum alterius sub ratione boni, sic est licitum, nec erit maledictio per se loquendo...... Contingit autem, malum aliquod dici imperando, vel optando sub ratione duplicis boni: quandoque quidem sub ratione justi: & sic judex &c. quandoque verò dicitur aliquod malum sub ratione utilis; puta cum aliquis optat, aliquem peccatorem pati aliquam ægritudinem, aut aliquod impedimentum, vel ut ipse melior efficiatur, vel ut saltem ab aliorum nocumento cesset.* Similiter idem in 3. d. 30. q.1. art.1. ad 4.

Ratio autem hujus est, quia motivum propriæ utilitatis aut incolumitatis conservandæ non est per se malum, & affectus mortis alienæ procedere potest non ex vindicta, sed ex motivo honestatis, & justitiæ, ne scilicet alter peccet, & Deum ulterius offendat gravia damna injustè inferendo. Sic, si quis furorem amentis declinare non possit, licitum est hominis illius mortem optare: nulla in hoc desiderio intercedit inimicitia. Ex quo patet hujusmodi votum posse tendere in solam indemnitatem propriam, & ab omni vindictæ labe defæcari.

Decet tamen ab hujusmodi desiderio homines dehortari, ob periculum, ne dilabantur ulterius ad affectum inordinatum odii, aut vindictæ. Habent interea ex hac doctrina quod timeant viri potentes, ne iniqua vexatione, pauperum suspiria, & justas ad Deum preces in se commoveant, nam, desiderium pauperum exaudit Dominus.

Dices, Doctrina hæc videtur proscripta ab Innocentio XI. in propositione 13. *Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alicujus tristari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere & desiderare; non quidem ex displicentia personæ, sed ob aliquod temporale emolumentum.*

Respondeo, negando assumptum. Non enim admittunt Theologi prædicti probabilem sententiam tam indefinitam, ut continetur in propositione damnata, neque ob temporale emolumentum: moderationes adhibent (quemadmodum in principio insinuavi) magnâ dignas consideratione. Quæ omnes neque explicitè neque implicitè adhibentur in ista propositione: Non explicitè, quia tantùm cavetur ne fiat *ex displicentia personæ*; non implicitè, videlicet per hæc verba: *Si cum debita moderatione facias*, quia expressè dicitur (quod dicti Theologi non admittunt) fieri id posse *ob aliquod temporale emolumentum*, illud non exponendo ulterius, quod tamen necesse fuisset, & quidem magis, quàm excipere affectum *inimicitiæ*: de hoc quin sit malus, dubitare nemo potest; aliud autem propriæ utilitatis an, & quousque permissum sit intendere, non ita passim notum. Itaque si auctor quicumque propositionis damnatæ capere eam voluisset in sensu illorum Theologorum, utique etiam usus fuisset iisdem expressè modificationibus, quibus hi utuntur: quod cùm non fecerit, signum est per hæc verba: *Si cum debita moderatione facias*, tantùm caveri, ne fiat cum immoderato ardore, vel periculo prolabendi in actionem externam: & propter hæc, aliaque, digna fuit illa prohiberi.

Cæterùm ex dictis manifestè sequitur, nequaquam licere filio expetere mortem patris sui ob hæreditatem opimam inde sibi obventuram: Etenim parens iniquè non impedit utilitatem illius, utendo bonis suis quamdiu vivit. Præterea dedecet vel maxime hominem, optare mortem illi, à quo post Deum vitam accepit, emolumento quocumque temporali, quod inde consequeretur non obstante, &c. Unde etiam damnata est ab Innocentio XI. Propositio 14. huic doctrinæ contraria.

QUÆSTIO V.

An in prælio navali licitum sit militibus, ignem pulveri nitrico injicere, & se mari committere, ne ipsi, cum navi, & opulenta præda in hostium manus deveniant?

RESpondeo, probatis Auctoribus videri id licitum esse, si hæ conditiones observentur: *Primò*; ne id fiat ea intentione ut quis seipsum directè occidat, sed ne hostis iniquus prædâ ditetur, & si fieri possit, propria vita servetur. *Secundò*, ut nulla sit spes navim, aut vitam aliter conservandi, nec in eo statu sit ut de animæ salute desperetur. Hanc sententiam docet *Lessius* de Just. & jure lib.2. cap.9. Dub.6. sed & probabilem censet *Marchantius, Trullench, Prado, Velasco, Wigers*, de Just. Tract.2. cap.2. Dub.18. *Malderus*, & *Diana* Part.5. Tract.4. Resol.26. & alibi: Contra plures qui existimant hanc esse directam sui occisionem, quæ numquam licita est.

At contrarium probatur, quia sine directa sui occisione licitum est adhibere ignem pulveri tormentario ad evertendam arcem aut mœnia hostilia, etsi quis videat se arcis ruinâ, aut alio modo interimendum, ut admittit *Cajetanus*, & *Sylvester* verbo bellum.2. Quæst.3. Item in naufragio qui arripuit tabulam, quâ possit vitam suam servare, licitè eam concedit viro principi, aut etiam insigni amico, esto videat se fluctibus absorbendum, uti docet *Victoria*, aliique apud *Dianam* Part.5. Tr.4. Resol.24. Laudat quoque *S.Ambrosius* Lib.1. de Offic. cap.40. factum Eleazari lib.1. Machab. cap.9. qui ut turrim ligneam hostibus refertam & elephanti impositam everteret, elephanti se supposuit, eumque gladio confodit, cujus tamen lapsu ipse quoque obruendus erat.

Nec leve pondus huic sententiæ adjicit mandatum Philippi IV. Regis piissimi, quo præcepit Ducibus navium Indicarum, ut si nequeant aliter hostes evadere, naves perforent, ut submergantur, ne præda tam opulenta in hostium potestatem deveniat, quibus suas vires contra Regem multum roborarent. Hoc

verò Rex justissimus haud dubiè non præcepisset, a de re viros doctos ac sapientes consuluisset. nde patet, etsi hæc sententia ob periculum abusus nda non sit, non esse tamen omninò damnandos, , cum conditionibus initio appositis, eam impro- noluerint.

QUÆSTIO VI.

stio multum agitata est: An, & in qua ne- ssitate teneatur dives ex superfluis sui status oximo subvenire?

Arò locum ullum habebit hæc quæstio, si per su- perflua, cum quibusdam, intelligas ea quæ non runtur ad meliorandum statum præsentem, aut rendum novum, ut v. gr. ex mercatore fiat no- aut ex Canonico Decanus, ex Decano Episco- c. Per superflua igitur hic intelligo ea bona, uibus præsens vitæ status in quo jam constitutus t commodè ducitur.

spondeo ad quæstionem: Primò, quemlibet er obligari, ex superfluis statui præsenti, succur- *ravi* necessitati sui proximi. Hoc enim ad mini- requirunt Scripturæ illæ quæ graviter expro- , divitibus neglectum misericordiæ, in sublevan- e, siti, & nuditate proximi.

o etiam secundò, graviter peccare divitem cui um esset ex superfluis suo statui, in *Communibus* rum necessitatibus nullam eleemosynam eroga- Hanc quoque assertionem probant eædem Scri- , & communior Doctorum consensus.

t tamen aliqui Auctores qui negant in hoc ca- vem obligationem incumbere. Nec desunt i pro hac subventione nullum præceptum, sed n consilium admittunt. Pro hac doctrina ad- *Diana* Part. 2. Tract. 16. Resol. 26. Sylvestrum, m, Armillam, Paludanum, Gabrielem, Navar- nec non D. Antoninum, Molfesium, Medinam, m & Malderum. Huc etiam adduci possunt i negant incumbere gravem obligationem sub- di in gravi necessitate, ut est *Gabriel* & *Alen-* mque doctrinam probabilem vocat *Malderus* *Dianam* loco citato. Quamvis illud sustineri vi- absque motivo sufficienti, ob rationes supra tas.

ares, An probabile sit, in extrema etiam proximi itate præcepto subveniendi satisfacere eum, qui mutuum concedit, cum obligatione redden- ad lautiorem fortunam perveniat? Doctrinam in praxi probabilem absolutè censet, & docet *nus Navarrus* in Summa c. 24. n. 5. & fusius . n. 61. Adrianus postea Pontifex illius nominis 4. de Rest. pag. 64. col. 4. Covarruvias in Reg. Part. 2. §. 1. n. 4. citans Almainum, & Medi- Denique auctor recentior *Franciscus Bona Spei* bat doctrinam illam ut rationi consentaneam, o dicta necessitas moraliter certò prævidetur si aliquo tempore duratura.

QUÆSTIO VII.

sentiendum de opinione quæ docet, Non esse oniam, obligare se pacto expresso conferendi ituale pro temporali ex gratitudine, vel alio lo non involvente commutationem justitiæ?

RESpondeo, opinionem illam esse improbabilem, præsertim post damnatas ab Innocentio XI. Propositiones 65. inter quas Propositio 42. 45. & 46. favere videtur isti opinioni.

Adde, nisi in quæstione sub mortali id prohiberetur, facilè eluderetur lex Ecclesiæ prohibens simoniæ vitium: tradens enim vel accipiens temporale occasione spiritualis, excusari sic semper posset ab omni peccato mortali, cum facile ultra æquitatem propria cupiditas impellat. Alia ratio, quæ communiter à Doctoribus adfertur, habetur infra Part. 3. Tract. 5. c. 12. in fine. Et pluribus hanc doctrinam confirmat Suarez *Tom. 1. de Relig. lib. 4. de Simonia. cap. 45. n. 9.* Layman *lib. 4. Tract. 10. cap. ult.* §. 2. Azorius, Filiucius, aliique reprobantes pactum illud, do, ut te obliges ex gratitudine daturum.

QUÆSTIO VIII.

An & qui Theologi admittant, excusandum esse ab omni culpa etiam veniali, qui exercet copulam conjugalem ex sola causa sedandæ libidinis?

REspondeo, plures id admittere, si copula illa sit moderata, & alios fines positivè non excludat, ut est procreatio prolis, aut persolutio debiti conjugalis. Quamvis enim videantur aliqui moderni cum *Sinnichio* hanc doctrinam novæ laxitatis accusare, pridem tamen pro ea *Sanchez* de Matrim. l. 9. d. 9. adducit plures, & præstantes Theologos, *Cajetanum, Durandum, Richardum, Majorem, Almainum, Nider, Philiarchum, Anglezium, Palacios, Perezium, Navarrum, &c.* Negari enim non potest quin usus matrimonii institutus sit etiam ad sedandam libidinem, & ad vitandum hoc modo periculum incontinentiæ, ut colligi potest ex verbis Apostoli, *Melius est nubere quam uri.*

Sed *quæres porrò*: An usus conjugii propter solam delectationem sit necessariò peccatum saltem veniale?

Respondeo, prohibitam esse partem negativam ab Innocentio XI. Propositione 9. Ratio est, tum quia delectatio non rectè statuitur homini causa integra exercendi illum actum, qui præcipuè ordinatur ad alios fines honestos, quos excludit, per affectum illum immoderatum: Tum quia illa voluptas carnalis plurimùm perturbat corpus, ac destituit mentem sustinentis; ut proinde à ratione alienum omninò sit eam sic per se instar bruti appetere. Itaque, omissis aliorum opinionibus, tradunt hanc doctrinam, ad mentem illam Pontificis, *S. Gregorius Magnus* in Resp. ad 10. Interrog. Augustini Anglorum Episcopi, & l. Pastor. curæ P. 3. Admon. 28. *S. Augustinus* citatur pro eadem lib. de bono Conjug. c. 6. 10. 11. l. 3. contra. Jul. c. 21. l. 1. de Nupt. & Concup. c. 4. *S. Petrus Damiani* l. 1. Epist. 15. & *S. Thomas* 4. Sent. d. 31. q. 2. a. 3. in Corp. Quos passim sequuntur Auctores nostræ *Societatis, ut Card. Toletus, Prepositus, Coninck, Tannerus, Amicus, Di Castillo, Henriquez, Fagundez, Sanchez*, aliique, qui accuratè citantur apud *Wilhelmum Sandæum* in Confut. triumvir. ad Propositionem 9.

QUÆSTIO IX.

An, aut quomodo admitti possit, illum qui interpolatus vicibus per furta modica & tantùm venialia ad summam notabilem pervenit, non obligari sub mortali ad totius summæ restitutionem?

UT autem illa furta sint tantùm venialia, requiritur, ut dum minuta quantitas surripitur, non sit

sit intentio progrediendi ad aliam, & aliam, quæ simul sumpta compleat summam notabilem: requiritur etiam, ut in illa ultima acceptione non advertat surripiens se complere materiam gravem.

Respondeo igitur ad quæstionem, id simpliciter admitti non posse. Ratio est, quia qui graviter læsit jus alterius, debet illud etiam sub gravi peccato reparare: sicuti enim natura dictat non posse alteri inferri injuriam, ita quoque dictat eam si illata sit, esse compensandam. Jam autem ille de quo hîc, graviter læsit jus alterius, perveniendo eatenus ad summam notabilem; cum per hanc, licet paulatim acceptam, damnum verè magnum intulerit proximo rationabiliter invito; adeoque moraliter illa furta minuta dici possunt una summa totalis. Sic docent & probant fusius nostri passim, *Suarez*, *Azor*, *Rebellus*, *Valentia*, *Salas* eosdem citans in *1. 2. q. 88. d. 16. sect. 27.* Sanchez *l. 1. in decal. c. 4.* Reginaldus *Tom. 2. c. 1. q. 4.* Vasquez *Tom. 1. disp. 146. c. 2.* aliique.

Dices primò, Summa notabilis simul, longè majoris æstimationis est & magis utilis ad usus humanos, v. gr. ad emendam pro opportunitate rem notabilem, quàm eadem summa accepta per partes post certa intervalla, uti patet in censibus & in solutione, quæ præstari debet diversis terminis v. gr. post singulos annos pars tertia, vel quarta: ergo etiam lex naturæ magis prohibet acceptionem rei notabilis simul, quàm ejusdem per partes: Ergo is in casu non obligatur ad restitutionem sub mortali.

Respondeo, inde tantùm sequi, quando minuta successivè accipiuntur, eò majorem quantitatem requiri ad materiam notabilem, quò majus est intervallum temporis inter singulas acceptiones: nos verò supponimus per minuta furta & tantùm venialia ablatam esse materiam notabilem in ratione damnificationis, proportionatè ad intervallum. Quod quidem si valdè exiguum aut non adeò magnum sit, non requiritur ad materiam gravem major quantitas, dum paulatim accipitur, quàm dum simul; eò quòd tum illa ejusdem sit æstimationis aut æquè plerumque utilis ad usus humanos: Aliud est dum intervallum multum notabile intercedit.

Dices Secundò, cum in qualibet acceptione surripiens non peccaverit nisi venialiter, non videtur obligari posse ad reparationem omnimodam sub gravi peccato: pœna namque debet esse proportionata culpæ.

Respondeo Primò: subinde aliquis obligatur sub mortali ad restitutionem rei alienæ, qui antecedenter ne quidem venialiter peccavit, uti patet v. g. in eo, qui comperit se detinere summam notabilem alterius in se vel in æquivalenti: hic enim sine dubio peccaret graviter, si eam non restitueret. Neque obligatio ista propriè est pœna, sed potiùs onus quòd vi damni iniquè illati oritur, non ut obligato malè fit, sed ut damnificato satisfiat.

Respondeo Secundò, negando assumptum: ad obligationem sub gravi restituendi summam notabilem, etiam per partes acceptam, sufficit, quòd quælibet ejus pars ablata fuerit deliberatè: nam sic æquè læditur proximus (uti suppono) in bonis suis, quàm si eadem summa ablata fuisset simul. Ad peccatum autem mortale insuper requiritur, ut summam istam intenderit auferens vel saltem præviderit: Deus namque in irascendo seu puniendo respicit potissimum qualitatem voluntatis pravæ; in obligando ad compensationem, qualitatem noxæ alteri illatæ. Itaque pro magnitudine damni iniquè illati, gravis vel levis obligatio necessariò exurgit, non pro magnitudine peccati: aliàs qui rem pravam alteri abstulisset cum peccato mortali, vel quia putabat esse magni valoris, vel quia habebat intentionem auferendi successivè plura usque ad summam gravem, teneretur sub mortali rem illam parvam restituere, quod tamen à vero alienum est.

Ex dictis colligitur primò, illum de quo in quæstione, obligari similiter ad redditionem, etiamsi quantitas sic accepta consumpta fuerit: nam manet tunc equidem verum, quòd intulerit proximo per injuriam grave nocumentum; ad quod parum refert re solet, sive res ipsa sic accepta consumpta sit, sive non. Si tamen ea extaret, teneretur is sub mortali ad restitutionem, non tantùm ratione injustæ acceptionis, sed etiam ratione injustæ detentionis quantitatis notabilis ex minutis conflatæ: proximus enim utroque modo graviter damnificatur.

Colligitur secundò, non exurgere obligationem magnam, quando illa minuta furta sic accepta sunt, ut in morali æstimatione una summa totalis, aut notabilis damnificatio censeri aliquo modo nequeat; prout fit, dum inter quodlibet furtum, per se leve, spatium longi temporis intercedit. Quod etiam specialiter locum habere potest in talibus furtis levibus domesticorum circa ea quæ aliàs in usu communi sic consumerentur aut perirent ut Dominus levem ex iis jacturam sustineret, adeoque non censetur plerumque rationabiliter esse graviter invitus.

Cæterum sententiam prædictis oppositam tradiderunt multi; sed hanc rectiùs probari patet ex prædictis, uti & ex iis quæ habentur infra Part. 3. Tract. 5. cap. 7. n. 7.

Quæres porrò: An licitum sit, non tantùm in *extrema*, sed etiam in *gravi* necessitate *furari*, aut potius *surripere* quantum necesse est ad sublevandum necessitatem?

Respondeo, partem affirmativam etiam pro *Gravi* necessitate, prohibitam esse ab Innocentio XI. Propositione 36. Ratio est, quia licèt alius teneatur per se proximo in gravi necessitate subvenire, non tamen ex justitia, uti tenetur in extrema necessitate. Colligitur hoc ex ipsa divisione bonorum in principio mundi: illa namque à Deo ad usum hominum condita, dividi non potuerunt nisi hac conditione, ut quilibet in extrema necessitate ex illis accipere posset quantum necesse esset ad eam sublevandam: ex lege enim naturali obligatur homo vitam suam conservare, quamdiu potest. Hoc autem non habet locum in quæstione, siquidem ibi non agitur de periculo saltem propinquo mortis.

Præterea, facultas surripiendi in gravi necessitate noxia valdè foret generi humano: daretur enim occasio furandi, cùm frequenter fingerent sibi necessitatem gravem pauperes ad accipienda aliena, quale inconveniens non ita occurrit in facultate accipiendi in necessitate extrema.

Attamen censeo, illum qui tantùm per accidens incidit in gravem necessitatem, & aliunde potens est vel erit pro re in necessitate ablata facilè satisfacere posse auferre quantum eo tempore indiget, cum voluntate

tate compensandi prima opportunitate, si indigen- n manifestare nequeat absque notabili incommo-

Ratio est , quia Dominus esset irrationabiliter itus circa istam ablationem, in talibus circumstan- & citra suum singulare incommodum.

QUÆSTIO X.

censeri ritè possit, illum excusari à jejunio, qui posuit causam non necessariam v. g. lusum pilæ, ut etiam causam illicitam, ex qua prævidet secuturam gravem corporis defatigationem?

Artem affirmativam, saltem ab auctoritate, probabilem reddit consensus plurium Auctorum, qui sunt sic defatigatum excusari à præcepto jejunii : fatigationem ex tali labore contractam, adeo- posse comedendo vires reparare: quamvis videa- peccasse *in causa*, assumendo laborem cum jeju- non consistentem. Tradit enim in primis *Pasqua- s decisione 230.* hanc esse doctrinam communem; nque colligitur ex iis quæ notat *Diana* Part. 10. ct. 14. Resol. 11. & *Leander* de 5. præceptis Tract. 5. . q. 156. denique *Sylvester* idem docet V. jejunium 4. Addit, inquit, Petrus de Palude, quod si pere- atio non est necessaria, peccat illam aggrediens scretè..... eâ tamen aggressâ, licet incompossibile ni um frangere, sicut infirmo ex sua culpa, durante mitate. Quibus in hoc accedit *Escobarius*, ac *ucius.*

ed neque peccare contra legem jejunii ponendo sam defatigationis aliunde illicitam, ex qua prævi- a tur secuturum impedimentum jejunii disertè do- *Bonacina* Tom. 2. d. 2. q. 8. p. 1. n. 16. ac *Leander* supra, n's etiã de labore quærendi concubinã, citatq; pro se *dinã, Dianam, Filiuciũ, Petrum de Ledesma,* & alios. timant enim hi nihil fieri contra hujusmodi præce- positiva, per hoc quod aliquis velit se ponere in eo a aut circumstantia ad quam vis præcepti se non endit; ut licitum est se transferre ad locum ubi je- um non obligat, etiam eo fine ut quis à jejunio ex- tur, & genio liberius indulgeat.

Verùm his non consentio, quia existimo hæc præ- ta non tantùm exigere ut quivis non impeditus ea ervet, sed etiam ut quis sine debita causa eorum ervationi impedimentum non apponat. Quamvis nittam, impedimento jam illicitè posito, per ipsam nestionem subsequentem nullum peccatum admit-

Et idem est de violatione Festi per omissionem ri quando aliquis labore illicito, aut crapula ita ravavit, ut tempus Sacri somno aut infirmitati insu- re necessariò debuerit.

Quæres porrò: An eximatur à jejunio, qui noctu ne- t dormire nisi sumptâ cœnâ?

Respondeo talem non eximi, etsi magnam noctis tem cum notabili incommodo insomnem ducat, nmodò possit juvari alio modo, nempe si dif- t refectionem usque in vesperam, sumendo in pran- (quamvis præter usum) solam collationem: Eccle- enim permittit tantùm, cuivis non impedito, uni- n cibi refectionem in die jejunii, non determinan- præcisè illius tempus. Sin autem tamdiu jejunare ne- eat absque gravi detrimento, tunc juxta generalem entionem Ecclesiæ eximitur à jejunio. Ratio depro- mi potest ex D. Thoma in 4. d. 15. q. 3. a. 2. ubi docet, *Bonum statum virtutis consistere in conservatione vitæ, & valetudinis, sufficienti ad opera quæ quis facere debet.* Et postea docet generaliter, *Omne id excusare à lege jejunii, cum quo simul & jejunio prædictus status conservari non potest.*

Plures quidem Auctores, quos adducit *Diana* P. 1. Tr. 9. Resol. 51. docent præfatum absolutè liberari præcepto jejunii, adeòque non teneri in prandio ad solam collationem, ex eo quod nemo teneatur (ut ipsi dicunt) invertere ordinem refectionis ab Ecclesia constitutum. Verùm hoc non tam est probare, quàm supponere ut certum id, de quo agitur in quæstione. Deinde negamus (uti prædictum) ordinem refectionis ab Ecclesia constitutum esse: solùm ille habetur ex generali jam consuetudine, à qua recedere licitum est ob justam causam. Sic mercatores, aliique in simili causa ut negotia sua peragere possint, differunt sæpè & benè comestionem ordinariam in vesperum, sumentes circa meridiem tantum collationem.

QUÆSTIO XI.

An satis probabile videatur, ligatum voto simplici Castitatis, si contrahat matrimonium sine dispensatione, peccare mortaliter in prima tantùm petitione debiti, non sequentibus.

Ratio dubitandi est, quod consummato matrimonio per primam petitionem debiti, non possit amplius servari castitas, ac teneatur alteri parti petenti debitum reddere, quod videtur non minus castitati adversari quàm debiti petitio; ergo deinceps se habet erga conjugem ac si castitatem non vovisset, cum jam sit in eo statu constitutus in quo non possit castitatem servare. Atque hinc non pauci Auctores hanc sententiam docent, ac probabilem censent apud *Mendo* in statera opin. dissert. 5. quæst. 21. &c.

Respondeo tamen, etsi fortè dicta opinio à Doctorum auctoritate non sit improbabilis, nihilominus spectata ratione dicendum videtur, obstrictum voto castitatis si matrimonium contrahat, non posse aut primâ vice, aut deinceps sine gravi peccato postulare debitum conjugale, nisi prius voti dispensationem obtineat, uti nobiscum docet Card. *Toletus* lib. 4. sum. cap. 18. *Valentia, Henriquez, Em. Sa, Coninch, Reginaldus, Layman,* & alii passim Societatis auctores apud *Thom. Sanchez* lib. 9. de matrim. disp. 33. n. 5. Et probatur, quia votum castitatis includit obligationem præcepti negativi, cum promittat abstinere ab omni actu venereo; præceptum autem negativum pro omni tempore & statu durare censetur; ergo etsi tali voto adstrictus, ratione vinculi fortioris, ac juris à comparte per matrimonium acquisiti, comparti petenti debitum reddere, non poterit tamen illud postulare, cum sit ipsi liberum ab hac postulatione abstinere nec ad eam per matrimonii vinculum adstringatur. Et confirmatur ex *Cap. Quanto, de jurejurando*, ubi declaratur juramentum observandum esse in quantum potest; cum ergo castitas, ex parte voventis servari possit, saltem per abstinentiam à petitione debiti, urget semper obligatio voti ut ab eadem abstineatur. Hinc qui in casu debitum petiit, debet id distinctè in confessione explicare, cum sit circumstantia Sacrilegii, quæ continet malitiam specie diversam.

QUÆSTIO XII.

An censeri possit, licitum esse inebriare aliquem qui decrevit magnum aliquod malum patrare, si nequeat alio modo impediri?

RESpondet, cum aliis, Lessius de justitia lib. 4. c. 3. dub. 4. n. 33. his verbis: *Hoc casu videri licitum provocare ad æquales haustus, & alterum inebriare, hoc est, potu consopire.* Idque probat hac ratione: Licitum est suadendo alium inducere ad minus malum, ut impediatur à graviori malo quod admittere decrevit, ut docet communior opinio: Sed in hoc casu nihil aliud fit quàm suadere & inducere ad talem ebrietatem ut gravius malum evitetur: ergo hæc inductio non est illicita. Favet huic responso *Cajetanus* in 2. 2. quæst. 150. art. 2. & *Sylvester* in Summa, verbo *Ebrietas*, ubi docent non peccare eum qui per modum medicinæ necessariæ alium inebriaret ad corporis ægritudinem depellendam, quia is non tendit in potum ut delectabilem, ideoque non peccat contra temperantiam. Unde inferendum videtur à fortiori idem licere ne anima in statum multo deteriorem prolabatur. Repugnat verò huic sententiæ *Layman* Tom. 1. Lib. 3. Sect. 4. n. 6. negans licere alium inclinare ad minus malum, si non sit pars mali majoris ad quod alius se de facto determinavit. Responderi tamen possit minus malum semper in majori eminenter contineri, ideoque non desunt qui putant sententiam illam posse probabilem judicari.

Sed potius existimo oppositum dicendum, præsertim de ebrietate formali. Moveor: quia formalis Ebrietas censetur esse intrinsecè mala, ac proinde nunquam licita: cùm per eam homo contra naturam reddatur similis bruto in actionibus suis, etiam dum vigilat. Dum dormit, similis quidem est, at juxta naturam: quia somnus tam uni quàm alteri necessarius ad vitam conservandam, utrique consequenter naturalis censetur.

Dices, homo privatur æquè usu rationis per somnum ac per ebrietatem, ergo sicut licitè potest etiam arte procurare illum, ita & poterit hanc procurare.

Respondeo, negando antecedens: per soporem enim sic capitur quis mente, ut nihilominus queat ad eã quovis momento redire, nempe si expergiscatur, aut ab aliquo excitetur, quod locum non habet in ebrio.

Instabis, minus malum est privatio ad tempus rationis, quàm patratio v. g. homicidii, ergo ad hanc avertendam licitum erit inebriare eum, de quo in quæstione.

Respondeo, negando sequelam: privatio rationis quamvis secundùm se non sit peccatum, tale tamen est efficere eam per intemperantiam, aut modum à natura alienum: nam per ebrietatem (ut ex ante dictis patet) redigimur ad talem statum, ut pro aliquot horis absolutè nec salutem nostram operari, nec actionem ullam humanam, quantumvis necessariam, ritè exercere valeamus. Non sunt autem facienda mala, ut eveniant bona.

Adde, quod scelus ab alio designatum, videatur in casu impediri posse, offerendo illi potionem somniferam, absque eo quod hoc advertat.

QUÆSTIO XIII.

An qui Testamentum aut aliud instrumentum publicum & legitimum amisit v. g. de sua nobilitate, patrimonio, &c. possit privatim aliud simile conficere?

ILlum per hoc non peccare saltem graviter, cum pluribus docet *Mendo* in Statera dissert. 13. quæst. 17. *Navarrus* in summa lat. c. 17. n. 168. Et favent alii qui admittunt non esse falsarium qui mutat Scripturam in aliqua re dummodò veritati innitatur, ita *Julius Clarus*, *Alciatus*, *Menochius* de præsumpt. lib. 5. præsumpt. 20. n. 53.

Ratio est, quia neque hic intercedit dolus, neque ulli jactura infertur, siquidem aliud instrumentum illi simile & legitimum antecedenter extabat, quòd fortuitò amissum fuit, ac proinde nullum jus novum ex secundo confertur: ergo novi instrumenti substitutio, cum nulli obsit, & prosit conficienti, non potest ex ea parte esse injuriosa.

Fatendum tamen est; in foro externo illum fore puniendum qui tale instrumentum confecisse deprehenderetur; quia forum externum non præsumit illud instrumentum in locum alterius substitui, sed de novo subornari, ideoque actionem hanc tamquam per leges prohibitam puniret. Hic autem agitur de foro conscientiæ, in quo, secluso scandalo, aut alio incommodo extrinseco, asserunt hanc actionem nullam injuriam continere.

Dixi in resolutione, non peccare, *saltem graviter*; Quia non pauci in confectione & usu istius instrumenti admittunt incurri peccatum veniale contra veracitatem, siquidè illud proferens intendit ut falsò credatur esse instrumentum quod primò auctoritate publicâ confectum fuit. Alii verò ajunt illam deceptionem sequi tantùm per accidens, & præter intentionem conficientis novum instrumentum, quæ per se non tendit ad deceptionem, sed ad conservandum suas fortunas aut famam, alias sine sua culpa, sed casu fortuitò amittendam, idque cupit fieri per illud instrumentum non tamquam primum, sed tamquam conforme veritati, & æquitati, quæ in eo continetur.

QUÆSTIO XIV.

Quid agendum in Missione, ubi rara est præsentia Pastoris, de absolutione Sponsi, qui ipsa die Nuptiarum deprehenditur vagæ libidini assuetus, in Confessione qua se ad Sacramentum matrimonii suscipiendum disponit?

REsolvere videtur contra alios passim novus Auctor in sua *Methodo remittendi & retinendi peccata* p. 115. differendam esse istius Sponsi absolutionem donec tandem ipso actu constet secutam esse vitæ emendationem, nisi forte præbeat signa pœnitentiæ extraordinaria. Quia in consuetudinariis vix reperitur conversio vitæ repentina. Et quidquid ex illa dilatione sequetur turbarum, aut incommodorum, non poterit Pastori imputari.

Respon-

Respondeo tamen, hanc dilationem non esse con- mem communi praxi, aut sententiæ Doctorum sim receptæ ac probatæ, nisi præter subitaneam usmodi conversionem, adsit in pœnitente specia- ratio cur de præsenti illius dispositione prudenter bitare oporteat. Nàm absque hujusmodi ratione prudens est Confessarii dubitatio, dum pœnitens rmans se ex animo & seriò de peccatis dolere, fir- mque habere propositum emendationis, ac para- i esse remedia in hunc finem à Confessario præscri- ida amplecti. Neque præter hæc aliud à Triden-) ad legitimam pœnitentis dispositionem requiri-

Quod si aliquid horum in pœnitente minùs per- um appareat, pro idoneo remedio non est statim erenda absolutio, sed proponenda sedulò alia mo- quibus illa dispositio perficiatur. Si verò nihil rum desideretur, quorsùm cum tantis incommo- n tempus futurum & incertum proroganda abso-)?

i prætendis periculum relapsus: An non vides pe- lum illud dilatâ absolutione magis invalescere? Sic a pœnitens advertens se in pristino statu relictum, ondum gratiæ restitutum multò facilius peccatis nova peccata accumulabit, sperans omnia simul a absolutione abolenda: qui si ab initio absolu- tuisset, majorem cautelam adhiberet, ne novo tio acceptum gratiæ statum amitteret. Quin & gratia Sacramenti, ad resistendum tentationi, ores ei vires suppeditaret.

enique praxis contraria, præsertim in casu propo- manifestè adversatur consilio Apostoli, qui pro dio contra relapsum in libidinem hortatur 1. ad .7. *Si se non continent, nubant*; cum è contrario is illa novitia præscribat, ut prius discant se con- e, quam nuptiis pro incontinentiæ remedio utan-

Quid verò aliud hoc est, quàm velle ægrum ; à morbo integrè convalescere, quàm ipsi li- pharmacum sanando morbo idoneum adhi- ?

uic omninò contraria videtur methodus absol- i quæ traditur in Tridentino sess. 14. cap. 2. ubi t, Christum voluisse lapsos in peccata se sistere uam reos in tribunali pœnitentiæ, *ut per Sacerdo- ententiam non semel, sed quoties de admissis peccatis sum pœnitentes confugerint, possint liberari*. De- igitur universim, & sine exceptione, pœniten- iam relapsos posse toties rite converti, & toties erdote absolvi, quoties de peccatis verè pœni- s ad ipsum confugerint. De hac autem ntentia sufficienti non potest aliunde certus esse fessarius, nisi ex verbis, & testimonio ipsius con- is, futuram vitæ emendationem toto animi affe- romittentis. In tribunali enim pœnitentiæ pecca- on solum agit partes rei, sed etiam accusa- & testis: ideoque illi credendum, non tan- quando se accusat ut reus, sed etiam quando at ut testis se de peccatis dolere, & emenda- n seriò proponere, nisi ex signis moraliter certis t contrarium.

QUÆSTIO XV.

Quid dicendum in communi de aliis Consuetudinariis qui more ordinariò confitentur sè ex pravo habitu in idem peccatum sæpè relapsos fuisse?

Respondeo, Etsi aliquando possit esse res consilii ut talis benignè differatur, nihil tamen vetat sine delatione tales absolvi, si sincerè asserant se ex animo de peccatis dolere, ac spondeant emendationem, nec recusent media congrua contra illam peccandi consuetudinem; nisi apud eundem Confessarium eadem promissa nimis sæpè fefellerint. Quamvis huic praxi nova quorumdam Methodus & doctrina reclamet, de qua alibi. Interea advertant illi, Sacramentum pœnitentiæ institutum esse propter hominem, non autem hominem propter Sacramentum, ac proinde Christum malle aliquali periculo exponi Sacramenti valorem, quam hominis Salutem æternam: hæc autem, dilatâ absolutione, discrimen incurrit, sive ex morte improvisâ in statu peccati, sive ex desperatione pœnitentis non facile ad Confessarium redituri, si experiatur post confessionem cum robore & pœnitudine institutam, se in eodem statu relinqui, & absolutionis beneficium frustra implorare.

Advertant etiam, lucrum ingens ex merito & fructu bonorum operum, & indulgentiarum, & Eucharistiæ, quibus pœnitens privatur, quamdiu in statu peccati sine absolutione relinquitur. Denique hujusmodi severos animarum Curatores interrogo, An ipsi, aut alii Confessarii non sint homines, qui possint subinde pravâ aliquâ peccandi consuetudine laborare? Id nemo inficiabitur. Quid in hoc casu illis fiet? An absolutio deneganda donec tandem fortè se emendaverint? Interea remanebunt incapaces licitè baptizandi, celebrandi, absolvendi, & alia Sacramenta conferendi suo populo, cui tenentur inservire. Necesse igitur erit, ut vel gregem suum debito animarum subsidio destituant, vel illis per alios deserviant, vel certè ut absolutionis beneficium, quod aliis negant, sibi velint sine tali dilatione conferri. Unicum his malis superest remedium, ut deposito errore ac rigore noxio, juxta legem charitatis & justitiæ, alios in tribunali pœnitentiæ eo modo tractent quo seipsos tractari cuperent.

Sed quid de *Recidivo*, qui aliquoties promisit emendationem, v. g. concubinam dimittere, nec tamen promissa ut potuit implevit? Respondeo, talem dimittendum tamquam indispositum, nisi nova, & extraordinaria seriæ emendationis signa exhibeat.

Cæterum, ut supra dixi, non esse lege ordinariâ differendam Consuetudinariis absolutionem donec actu vitam emendent, docent tanto numero Theologi, ut ex iis possim omninò triginta rectè lectos & examinatos ex variis Scholis proferre, inter quos est *Suarez* de Religione Tom. 2. Lib. 3. de Juram. Cap. 8. *Lugo* de Pœnit. Disp. 14. Sect. 10. *Dicastillio* de Pœnit. Disp. 10. num. 575. *Sylvius* celebris Doctor Duacenus 2. 2. q. 13. art. 2. ad 2. *Bassæus* Tom. 1. verbo, Juramentum, num. 2. *Leander* à SS. Sacramento Disp. 7. Tract. 5. q. 34. *Candidus* Disquis. de Pœnit. 24. Art. 27. Dub. 7. &c. Quibus accedit recens & doctus auctor *Ioannes Bosco* de Pœnit. Disp. 7. Sect. 4. & ex eadem Recollectorum Schola Lovaniensi *Guilielmus Herinx* qui præclaris meritis Infulam Iprensem decoravit.

QUÆSTIO XVI.

An possit verè probabile censeri, Confessarium, qui in Sacramentali confessione novit Pœnitentem ad officium vel prælaturam indignum esse, posse illi in electione gratuita & secreta suum suffragium denegare?

PArtem affirmativam Auctores non pauci omninò ut probabilem in praxi sustinere non dubitant. Docent eam cum *D. Thoma* quodlib. 5. q. 6. art. 13. *Paludanus* dist. 31. quæst. 3. *Sotus* de Secreto quæst. 4. post concl. 4. *Petrus de Ledesma* in summa cap. 22. dub. 3. post concl. 5. *D. Antoninus, Nugnus, Deza, Medina, Mart. de Ledesma, Tabiena, & Sylvester*, apud Thomam *Hurtado* Tom. 2. Tract. 12. cap. 1. n. 1369. Pro eadem sententia ferè quadraginta Auctores refert noster *Sanchez* de matrim. lib. 3. disp. 15. n. 2. Hos sequitur apud *Dianam* 3. p. Tr. 4. Ref. 76. *Portel, Navarrus, Guttierez*, & alii quos recenset & sequitur *Leander à SS. Sacramento* de Pœnit. Tom. 1. Tract. 5. Disp. 10. Quæst. 84. Quia, cum suffragium sit occultum, censent neque violari sigillum confessionis, neque Sacerdotem privari suo jure quod habet extra Sacramentum denegandi indignum suum suffragium. Quinimò aliqui apud *Sanchez* supra, docent ad denegandum teneri, si id judicet bono publico expedire.

Nihilominùs, sepositâ auctoritate istorum Theologorum, & considerato fine Sacramenti Pœnitentiæ, hanc opinionem ut per se probabilem non admitto. Manifestum namque est confessarium non solùm obligari ad servandum secretum, sed etiam non posse sic uti scientiâ confessionis, ut usus cedat vel in apparens nocumentum pœnitentis; cùm sic ipsa confessio redderetur perquàm suspecta & odibilis. In quæstione autem, usus iste cederet in nocumentum pœnitentis: & per eum usum sibi suspectum, æquè ac per fractionem sigilli, fideles retrahi possint à plena & candida peccatorum suorum confessione.

Hinc pro regularibus universim decrevit Clemens VIII. anno 1594. Ne superiores eâ notitiâ, quam de aliorum peccatis in confessione habuerunt, ad exteriorem gubernationem utantur. Non parum fortè conduceret, si idem pro Secularibus decerneretur. Intereà non licet nobis generatim sententiam dictorum Theologorum hîc sustinere ob Decretum P. N. Claudii Aquavivæ anno 1590.

QUÆSTIO XVII.

An rectè censeatur Regularem approbatum ab Ordinario ad confessiones secularium in una diœcesi, validè posse ubique confessiones audire, sine approbatione Ordinarii istius loci in quo versatur?

PRo parte negativa breviter respondeo infrà Part. III. Tract. II. Cap. 2. pro qua nunc insuper adduco *Suarez* de Pœnitent. Disp. 28. Sect. 6. *Vasquez* Quæst. 93. Art. 3. Dub. 4. *Granadum* Disp. 5. num. 12. *Layman* lib. 5. Tract. 6. cap. 11. num. 8. *Lugo* Disp. 2. n. 29. ubi adducit Decretum Urbani VIII. Et *Diana* Part. 10. Tract. 13. Resol. 23. ubi recenset Breve Innocentii X. in causa Angipolitana novæ Hispaniæ, impressum Romæ anno 1648. in quo ad dubium nonum, negat Regularibus illam potestatem competere sine approbatione Episcopi diœcesani, cum clausula irritante privilegia in contrarium.

Docent tamen pridem varii, Regularem in una diœcesi approbatum posse ubique confessiones excipere, ut *Leander* de Murcia in cap. 6. Regulæ S. Francisci q. 8. *Corduba, Præpositus, Colossus*, quos refert *Diana*, P. 6. Tr. 7. Resol. 59. *Bauni* 1. p. Tract. 4. q. 4. & *Bruno Chassaing.* de Privil. Regularium Tract. 5. cap. 11. Prop. 2. Sed ab his adeo generatim plerique jam & meritò recedunt.

QUÆSTIO XVIII.

An Sacerdos Regularis manifestè idoneus, cui approbatio ab Ordinario injustè negatur, possit validè in illius diœcesi confessiones excipere?

NEgativè resolvo ut infrà Part. III. Tract. II. cap. 2. Quia negatio approbationis non est approbatio, quam Tridentinum expressè requirit. Et ita docet *Suarez, Vasquez, Filliucius, Coninck, Mendo, Dicastilio, Lugo*, de Pœnit. Disp. 21. Sect. 3. n. 53. & plures apud *Dianam* P. 8. Tract. 1. Resol. 85. Quia Tridentinum Sess. 23. Cap. 15. videtur in hoc derogare cuilibet juri antiquo, & privilegiis Regularium, dum asserit, Nullum Regularem absque Episcopi approbatione posse confessiones secularium deinceps excipere, non obstantibus quibuscumque privilegiis.

Pro parte affirmativa stant Theologi non pauci, nec auctoritatis exiguæ, quos sequitur *Chassaing* de Privileg. Regul. Tract. 5. cap. 11. & in eandem sententiam tam ille, quam alii adducunt Rodericium, Peirinum, Portel, Layman, Fagundez, Villalobos, Zanardum, Finellum, Cochier, Mirandum, Grassis, Angelum, & plures alios citat & sequitur *Leander* Disp. 11. Quæst. 83. Et hoc privilegium vigere post Tridentinum supra citatum disertè docet *Navarrus* in Manuali c. 27. num. 264. & alii moderni quos refert *Castropalao* hic Punct. 18. §. 3. n. 9. Cum his sentit *Henriquez* asserens hanc sententiam sustineri à Doctoribus Salmanticensibus, & Complutensibus, & in Academia Parisiensi fuisse publicè propugnatam, & à Congregatione Cardinalium declaratam. Pro eadem doctrina refertur etiam *Diana* cum quindecim Auctoribus quos citat *Gamachæus* in Tom. 3. Tract. de Pœnit. cap. 18. & eandem fusè tuetur *Pelizarius* in Resp. Reg. Tom. 1. pag. 492.

Fundamentum hujus resolutionis petunt primò ex Clementina *Dudum de sepulturis.* Ubi decernitur Regularem ad confessiones Ordinario debitè præsentatum admitti debere. „Si verò (inquit) iidem Prælati Fratribus ad audiendas Confessiones, ut præmititur, electis ejusmodi licentiam exhibere recusaverint; Nos ex nunc ipsis ut confessiones, sibi confiteri volentium, liberè licitèque audire valeant gratiosè, concedimus de plenitudine potestatis Apostolicæ. Nec admittunt huic decreto derogatum esse per Conc. Tridentinum Sess. 23. cap. 15. de reform. dum statuit, ut non possit Regularis audire confessiones secularium, nisi approbationē obtineat: non obstantibus privilegiis &c. Quia ut docet *Navar.* in caput. *Placuit.* de Pœnit. Lex posterior generalis sæpe limitatur per speciale jus antiquum. Lex autē illa Tridentini potest cum dicta Clementina sic conciliari, ut patiatur hanc exceptionem,

em, Nisi Regulari manifestè idoneo, & præsentato pprobatio fuerit injustè negata. Nam hoc non est ovum in administratione Sacramentorum, ut li- entia petita, & non obtenta in certis casibus pro oncessa habeatur, ut patet in administratione Eu- ariistiæ, & Extremæ unctionis in eadem Clemen- a *Dudum*. Et in Extravag. *Inter cunctas*. Et ex Cap. *icet*. de Regularibus. Nec credendum videtur (in- uit) mentem Concilii fuisse, frustrare Regulares io privilegio pridem ab Ecclesia & Jure concesso: it ita fovere passiones quæ possint esse Prælatorum t pro libitu valeant personas manifestè idoneas à nctione tam necessaria impedire, ut loquitur *Pei- nus* de Privil. Minorum. Pro quibus refert *Bru- Chassaing*. supra pag. 224. speciale Indultum in onstit. Clementis VII. , Ut confessores Ordinis Minorum semel præsentati alicui Episcopo pro con- essionibus audiendis (de more) post unam præsen- itionem non teneantur amplius præsentari, et- msi ad aliam transierint diœcesim.

Ita illi: nostram verò sententiam supra relatam, ju- camus in praxi sequendam esse, præsertim post pro- itam ab Alexandro VII. (de confessione saltem an- a) Propositionem 13. *Satisfacit præcepto annuæ Con- sionis, qui confitetur Regulari Episcopo præsentato, ab eo injustè reprobato*. Ratio enim cur hæc pro- sitio prohibeatur videtur esse cum casu proposito ationis paritate communis, de quo etiam infra *cast.24*.

QUÆSTIO XIX.

rectè asseratur, Peccata negativè dubia non es- se necessario in confessione exponenda?

Eccatum dicitur negativè dubium, quando non oc- currunt rationes sufficientes ut aliquis judicet se catum aliquod lethale commisisse, neque ut judicet on commisisse: sicut dubitamus, an arenæ maris sint nero pares, an impares.

Contra partem negantem obligationem confitendi cata negativè dubia sæpius disceptavi, propter com- nem sensum Doctorum, & consuetudinem Fideli- talia peccata clavibus subjiciendi, & adhuc pro ob- tione illa sententiam fero, eamque communiorem satis constat.

Nihilominùs consultis Auctoribus qui recentius pserunt, negandum non videtur partem negativam seri posse saltem ab auctoritate probabilem. Non mittunt hujus sententiæ assertores consuetudinem il- n communem confitendi peccata etiam negativè bia umquam fuisse obligantem, sed tantùm piam, & majori securitate usurpatam. Negant etiam ex na- a rei pro delicto dubio subeundam esse obligatio- n certam, qualis est confessio peccatorum. Ad Tri- itinum *Sess. 14. cap. 15.* respondent, tantùm requiri fessionem omnium peccatorum, quibus peccator se minum & Deum suum mortaliter offendisse memi- it. Qui autem sic dubitat de peccato, non meminit eum offendisse, neque potest interrogatus absolutè re se peccasse, aut sui peccati meminisse, aut illius m & propriè dictam conscientiam habere. Reliqua m argumenta quæ suadere possint istiusmodi obli- onem fusius dissolvit *Moja* Tract. 3. de Sacrament. nit. Disp. 1. Quæst. 5. quamvis ipse communiori sen- iæ adhæreat.

Adfertur autem pro parte negante istam obligatio- nem, quando dubium de peccato commisso & non commisso est æquale, *S. Antoninus* apud Tabienam Verb. Confessio 2. num. 12. cui ipse *Tabiena* adhæret, uti & *Paludanus* ut videre est apud Henriquez ex eo- dem Ordine Prædicatorum lib. 8. de Eucharist. cap. 45. lit. p. ubi agens de communi opinione obligante ad confitendum peccata dubia ante communionem, sic subjungit: ,Addunt Paludanus, Antoninus, & Ta- ,biena id verum esse, quandò magis declinat id fuis- ,se peccatum mortale, aut non fuisse illius confessio- ,nem: aliàs in dubio æquali, ut non tenetur ad vo- ,tum, & onus præcepti, ita neque ad confessionem illius. Et hic nonnulli observant, plures antiquio- res qui obligationem illam asserunt, per *Dubium* in- telligere judicium probabile de mortali admisso, in eo merè sistendo.

Inter Recentiores, qui negant extare præceptum confitendi peccata negativè dubia, recensetur *Co- ninck* de Sacrament. Tract. 2. Disput. 7. Dub. 8. *Jose- phus de Januario* in Resolutionum Moral. Tom. 1. Resol. 2. *Petrus Marchantius* in Tribunali Sacrament. Tract. 4. Tit. 6. Quæst. 5. *Caramuel* in Theol. Moral. Lib. 2. Disput. 4. Art. 1. & in Theol. Fundam. pag. 671. & pag. 691. contendit eam opinionem spectata ratio- ne esse probabiliorem. *Angelus Bossius* censet eam es- se probabilem Tom. 1. Num. 1754. Eamdem in casu æqualis dubii tradit *Philibertus Marchinus* de Sacram. Ordinis Tract. 2. Part. 3. cap. 1. n. 17. Et probabilem judicat *Martinus de San Joseph* in Monitis Confessar. Tom. 1. de Pœnit. Tract. 6. n. 1. Nec non *Ferrantinus* de Scandalo Quæst. 77. n. 31. ubi alios adducit viros doctissimos qui huic sententiæ ut probabili subscri- psère, & inter alios addit Revisores, qui ab ea do- ctrina prius alieni, postea censuerunt posse permitti, ut ipse refert. Quibus adjungi potest *Leander*, de Eucharist. Tract. 7. Disp. 7. q. 11. & plures apud *Moja*, qui hanc quæstionem fusè tractat. Denique *Prapo- situs* in 3. Part. Quæst. 5. asserit hanc sententiam semper sibi visam esse speculativè probabilem cum Lessio, & a- liis quibus eam communicavit. Refertque *Guimenius* in Universitate Complutensi in disputationibus publi- cis illam inoffenso pede quotidiè defensari: & pro ea- dem Theses Lovanii defensas citat *Caramuel* supra lib. 3. d. 4. art. 1.

Non judico tamen consultum hanc doctrinam, non satis exploratam, indoctis proponere aut prædicare, qui inter conscientiam dubiam & non dubiam satis discernere nequeunt, & facile sibi persuaderent se ha- bere dubiam, quando non habent omnino certam: quinimo si rem Consilii spectes, dubitandum non est, quin in his, & similibus, cuivis in praxi consultius sit vi- am tutiorem capessere.

An & quomodo exponi debeant peccata dubia *posi- tivè*, habetur infra Part. 3. Tract. 3. cap. 2. §. 3.

QUÆSTIO XX.

An probabiliter doceant aliqui Recentiores, Il- lum qui post confessionem rite institutam ten- dit ad communionem, & recordatur peccati le- thalis quod per oblivionem inculpabilem omisit, non teneri illud peccatum confiteri anteaquam communionem percipiat?

COmmunis sententia est illum teneri à communio- ne recedere, donec peccatum sic prætermissum confitea-

confiteatur, nisi obstet grave scandalum, aut infamia. Docent tamen non pauci ex Recentioribus talem non teneri etiam cum minori suo incommodo à communione recedere, modo peccatum illud post communionem tempore oportuno clavibus subjiciat: Idque fusè defendit *Ferrantinus* Disp. 1. Quæst. 80. citans etiam *Henriquez*, & *Petrum Cornejo*, quamvis teste *Thoma Hurtado* Tom. 1. fol. 105. Inquisitio Hispanica hanc illius sententiam expunxerit. Favet tamen *Pasqualigus* quando per omissionem communionis amittendum esset Jubilæum, citatur etiam *Præpositus* & *Tamburinus* quando quis ad linteum communicaturus expectat, etsi possit sine tali infamia recedere. Verùm hoc in praxi non admitto, ubi neque infamia, neque aliud grave incommodum intervenit.

Ratio istorum auctorum est, quia talis non tenetur abstinere à communione ob defectum debitæ dispositionis, est enim in statu gratiæ, & peccatum illud est indirectè remissum per priorem confessionem in qua per oblivionem omissum fuit. Ergo non ostenditur ullum præceptum præmittendi novam confessionem præcisè ratione communionis, modò peccatum illud postea suo tempore semel directè clavibus subjiciatur. Et hanc doctrinam probabilem censet *Fabri* Tomo 1. Apologetici pag. 384. Cum eodem tamen monendum judico, non esse eam in praxi proponendam, nisi in ordine ad Scrupulosos qui memoriæ suæ nimium diffidunt, & repetendis peccatis, ac confessionibus supervacaneam operam impendunt.

QUÆSTIO CELEBRIS XXI.

De Attritione, & Amore.

An Attritio concepta ex metu gehennæ sufficiat in Sacramento pœnitentiæ, sic ut non requiratur in Deum Amor benevolentiæ.

§. I.

Proponitur status, & progressus controversiæ.

HÆc controversia, quæ omnes fideles concernit, antiquioribus parum dubia, mirum quantum plures nostro ævo Scriptores fatigat. Postquam enim graviores de Gratia & Libertate quæstiones circa annum 1642. Sedis Apostolicæ auctoritas præcidit, non multò post ex eadem radice hæ, aliæque disputationum reliquiæ pullulare cœperunt. Illis in lucem provehendis primùm in Gallia manum admovit Montaltius, cui operâ ibi commodarunt alii parùm opportunam. Apparuerunt brevi tempore in Belgio doctrinæ istius Gallicanæ traduces in levi folio, edito nomine Parochorum Gandensium contra sufficientiam Attritionis ex solo metu gehennæ conceptam in Sacramento pœnitentiæ, cui accessit Facultatis Theologicæ Lovaniensis approbatio. In hujus doctrinæ gratiam, ad robur illi conciliandum, ad annum 1666. in lucem prodiit Dissertatio dogmatica Eximii P. Christiani Lupi, & Quæstio quodlibetica de Attritione Exim. P. Francisci Farvacques ex Ordine S. Augustini. Contra libellos illos scripsit accuratè R. P. Maximilianus Le Dent Soc. Jesu S. Theol. Lovanii professor. Ad varias postea Republicas Eximii P. Farvacques prodierunt semper Responsa solidè elaborata ejusdem P. Maximiliani Le Dent, & P. Ægidii Estrix S. Theol. ibidem Professoris, cujus demum Libellus ultimus, sine replica in hac scribendi alternatione etiam postremus fuit.

Status controversiæ maximè versatur circa mentem Concilii Tridentini Sess. 14. Cap. 4. ubi ait Attritionem ex metu gehennæ, *ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponere.* Contra vero pro Amoris benevoli necessitate præcipuè opponunt alii ejusdem Tridentini Sess. 6. Caput 6. ubi requirere videtur, ut accedentes ad Sacramentum pœnitentiæ, *Deum tamquam omnis justitiæ fontem diligere incipiant:* negantque eam inesse vim attritioni ex metu gehennæ, ut possit per se voluntatem peccandi positivè excludere. Sed de amore Dei benevolo quem hi in Sacramento requirunt non parum laboratur, qualis ille debeat esse. Si velint sufficere amorem imperfectum, quæstio erit, an, & quomodo constet dilectionem illam esse efficacem, si non contineat amorem Dei super omnia: si admittant requiri amorem qui Deum appretiet super omnia, non satis capitur quomodo amor ille non sit perfectus: si concedant esse actum charitatis perfectæ, multò minus intelligetur quo pacto amor ille non justificet per se, & extra Sacramentum: atque ita remissio peccati semper amori prævio, numquam ipsi Sacramento adscribenda erit.

Postquam hæc quæstio non tantum scribentium utrimque calamos, sed etiam pœnitentium mentes non parum exagitavit, tandem ad Alexandri VII. supremum tribunal delata fuit. Vetuit ille in suo Decreto 5. Maji anno 1667. in virtute S. Obedientiæ, & sub anathemate Sedi Apostolicæ reservato, ne quisquam auderet ulli parti censuram theologicam inurere: non tamen de rei summa lata est decretoria sententia. Hic singulas controversiæ partes & rationum utrimque militantium momenta, pro commodo Missionariorum, in lucem proferemus, & quantum licet brevi methodo resolvemus.

§. II.

An Attritio quæ concipitur ex solo timore gehennæ possit excludere voluntatem peccandi, & esse actus bonus, ac supernaturalis?

Item, quod eodem spectat, An detur præceptum referendi omnia opera in Deum ex puro motivo Charitatis benevolæ.

DOcent nonnulli, Metum illum gehennæ non posse animum cohibere à pravo affectu; quamvis illum retrahere possit ne in peccatum externum prorumpat. Sic sentit Lutherus in Disputatione Lipsica Eckio respondens; nec non scribens adversus Leonis X. articulum 6. „Sentio, inquit, perniciosum „esse genus docendi, quo intuitu pœnarum, præmio„rum, peccatorum, docentur pœnitere; his enim do„ctrinis, coërcentur quidem ab opere &c., Nec dissentit Jansenius Tomo 3. Lib. 5. Cap. 35. „enumerans „inter fructus timoris gehennæ, quod quamvis à pec„cato animum non contineat, manum tamen, cætera„que coërcet membra ne in facta prosiliant: *Ita illi.*„

Existimat quoque Exim. P. Lupus dissertatione dogmatica pag. 61. timorem servilem à S. Augu-

stino

) distingui *penes fœdum animum quo quis à consti- peccatis ob annexi illis mali pœnalis metum absti-*

Nec minus sentire videtur Auctor Tyrocinii . cap.6. & quidam alii in hac quæstione. Ve- etsi doctrina hæc locum habeat plerumque in ore servili pœnæ à judice humano constitutæ, qui n actus externos cognoscit & punit, non potest erroris periculo transferri ad timorem gehennæ o pro peccatis etiam internis infligendæ.

ixi, *Existimat quoque*, &c. quod refertur ad se- tem expositionem S. Augustini, non ad Scripto- ræcedentes. Nolim enim quis, nisi perperam, at me velle sequentes præcedentibus consociare, nerè in eadem chartæ pagella: quid quæso in roversiis magis commune & innoxium. Videre st ille Scriptor candidus (cui doleo uni, præ o- us, non placuisse Modestiam nostram, quam ta- psam omnes, & ipsa libri Censura singularem estatur) an non longè aliter in pagina sua 7. de viros minimè malos associet Zuinglio, Eras- Pelagio, & pluribus; quod nolim ego redar- , vel lineolâ unicâ perstringere, nam & ipsum torem, & operam meam, & typos pluris facio: potius quæ vel umbram offensionis ingenerare entur in sequentibus elimino, aut elucido reli- crambem illam apud alios Scriptores toties, & useam pridem recoctam, videre volenti licet. & fideliter declarare possim Scriptori qui illam driennio aut amplius suis inseruit, me de Ad- llius, tanto tempore prorsus non intellexisse ni- iel, & obiter, & ab homine unico, idque usque diernum diem. Unde utrimque discamus *quam ista fiant*, & quantò consultius illa sint illic o- nda, juxta instructionem decreti Alex. VII. & . XI.

spondeo igitur ad quæstionem, & dico *primò*: Ne- non esse ut detestatio peccati ex metu gehennæ am habeat voluntatem peccandi, sive inefficа- sive conditionatè efficacem, si nempe abesset pœ- hennæ.

batur primò: Non ignorat pœnitens hunc actum, tem si pœna abesset, à Deo prohibitum, æterno- pplicio plectendum esse. Ergo potest ex metu pœnæ excludere istum affectum internum condi- è peccandi, sicut admittunt adversarii ex timore nnæ cohiberi posse peccatum externum, quod sæ- uum ac difficile est.

verò quis audeat affirmare, quemlibet aversantem m ex metu patibuli sic esse constitutum, ut actu urari, si sola infamia, aut alia levior mulcta incur- foret? Neque satis alii ostendent, cur detestanti tum ex metu gehennæ potius debeat adesse vo- peccandi, si pœnam non timeret, quàm illi qui ntur delictum ex Dei amore, debeat inesse affe- lmittendi flagitium, si actu Deum non amaret, Deus nullus existeret.

batur secundò: Quia si dolor conceptus ex ti- gehennæ sibi necessariò adjunctum haberet pra- ffectum admittendi peccatum, perperam verbi præcones, perperam ipse Christus futura gehen- plicia peccatoribus intentaret, & ad eorum ti- n incitaret Matthæi 1. v.28. *Dico vobis, timete eum est Corpus & animam perdere in gehennam.* Quid lliud hoc esset quàm homines ad peccatum invi- tare, dum impelluntur ad timorem, quo non possunt per se sine adjuncto peccato commoveri?

At, inquis, necessarium est ut metus causet involuntarium saltem secundum quid, circa illud quod ex metu agitur, vel omittitur.

Respondeo, metum efficere secundum quid involuntarium hoc sensu, quod voluntas minùs propensè feratur in id quod actu amat & operatur, quam si metus mali per opus incurrendi non adesset. Ut dum quis, metu mortis à tempestate imminentis, merces quibus navis gravatur projicit in mare; metus damni eventuri ex mercium jactura facit, ut voluntarium in earum ejectione minuatur. Eodem modo fit in actu quo quis peccat, dum pœna ex peccato secutura animo observatur: tunc enim actum peccaminosum elicit minori voluntatis propensione, & majori cum lucta, quàm si animus esset liber à timore pœnæ ex delicto incurrendæ. At verò ad peccatum fugiendum & detestandum, metus gehennæ potius impellit & invitat, instar concupiscentiæ quæ auget voluntarium; facit enim metus ille ut animus tanto propensius se resolvat ad fugam & detestationem peccati, quam novit necessariam ad pœnam evitandam. Multum ergo abest ut metus barathri imminuat voluntatem aversandi peccatum, aut ut annexum habeat affectum peccandi si pœna abesset, cum homo fidelis non ignoret per hunc pravum affectum ipsam pœnam quam metuit, incurrendam esse.

Unde ulterius patet, illam *velleitatem* peccandi si possit impunè, quam malè supponunt aliqui cum timore gehennæ permanere, non majorem habere connexionem ut permaneat cum odio peccati ex timore gehennæ, quam habeat voluntas furandi cum pœna patibuli à Judice intentata: tantùm autem abest ut patibulum ad furta invitet, ut fassuri sint ipsi latrones, numquam se magis sentire affectum à scelere alienum, quam dum patibulum oculis obversatur.

Quod si illa vis insit timori, ut possit esse à pravo affectu sejunctus, quinimo voluntatem ab eo immunem reddere, sine fundamento solido statuit cum quibusdam Auctor Tyroc. Tr. 1. Cap.6. ea quæ ex solo metu fiunt non bene fieri. Nec juvat quod existiment pravum hujusmodi affectum non oriri ex ipso timore, sed ex concupiscentia illi adjuncta, quæ nequeat sine charitate superari: ostendi enim non potest cur timor ille non possit esse adeo intensus & efficax, ut voluntatem per se cohibeat quo minus concupiscentiæ obsecundet, ut magis ex sequentibus patescet.

Dico igitur *secundò*, dari potest fuga aut metus gehennæ tam perfectus, ut per se, & positivè omnem peccandi voluntatem excludat.

Probatur ex Tridentino Sess. 14. cap. 4. *Illam verò Attritionem, quoniam ex gehennæ metu communiter concipitur, si voluntatem peccandi excludat &c. declarat donum esse Dei*, additque infra, *& ad gratiam disponere in Sacramento pœnitentiæ impetrandam.* Dum asserit Concilium, attritionem illam, si voluntatem peccandi excludat, ad gratiam in Sacramento percipiendam disponere, apertè supponit dari posse attritionem quæ istam voluntatem excludat; alias pro dispositione ad gratiam ridiculè nobis assignaret attritionem quandam quæ in rerum natura non reperitur. Nec minùs mirè damnaret Lutheri de attritione sententiam, quæ tantùm falsa fuisset in casu impossibili, scilicet in casu quo voluntatem peccandi excluderet, quam

quam tamen censeret numquam per ipsam attritionem excludi. Quin & eadem ratione dicam, veram esse hanc sententiam Scripturæ; *si volueris servare mandata servabunt te*, etsi simul sustineam, impossibile esse homini servare aliquod mandatum sine statu gratiæ.

Mentem suam rursus exponit Concilium *Sess. 6. Can. 8.* cum ait, per Gehennæ metum nos à peccando abstinere. Neque dicas intelligi metum amori adjunctum: agitur enim de metu qui dilectionem antecedit, nam illum eumdem metum *Cap. 6.* docet sternere viam ad spem, & charitatem. Multò minus verba illa detorqueas ad abstinentiam *à peccatis externis*, nisi velis eadem licentia, *propositum non peccandi de cætero*, ad peccata tantùm externa non admittenda restringere, quod nullus sanæ doctrinæ cultor admittet.

Eadem est S. Augustini (quem Adversarii sibi Patronum vindicant) de hoc puncto mens & sententia, tum alibi sæpe, tum disertè in *Psalmum 127.* ubi agens de *verme qui non moritur, & igne qui non extinguitur*, subdit: „Audiunt hæc homines, & quia „vera futura sunt impiis, timent & continent se à pec„cato. Habent timorem, & per timorem continent „se à peccato. Timent quidem sed non amant justi„tiam: cum autem per timorem continent se à pec„cato, fit consuetudo justitiæ. Hic aliud effugium non invenit Lutherus, quàm ut rursus ad peccata externa recurrat. At dissentit illi doctrinæ Augustinus, qui per peccatum verum & pœnâ dignum, non externum, sed internum intelligi cupit Sermone 19. de verbis Apostoli: *Deus cor interrogat, non manum.* Externum igitur & peregrinum est sensui S. Doctoris, quod existimaverit Timorem à peccatis tantùm externis, non verò ab internis coërcere.

Ex his quæ hactenus diximus de Timore pœnæ à Deo infligendæ, simul constat. Non dari præceptum referendi omnia opera in Deum ex motivo Charitatis. Eadem enim est ratio de actibus aliarum virtutum quæ ex solo motivo propriæ honestatis exercentur, ut Spei, justitiæ, misericordiæ &c. quos actus etiam per se honestos esse sequens assertio docebit.

Dico ulterius *tertiò*. Timor gehennæ, & inde conceptus dolor peccati, est actus per se honestus, & supernaturalis. Negavit hanc assertionem Lutherus, tum quia sensit omnem actum liberi arbitrii sine charitate peccatum esse, tum quia de dolore ex solo metu gehennæ expresse docuit, illum facere hominem hypocritam & magis peccatorem. Docet etiam Jansenius timorem illum, culpæ obnoxium esse, si voluntas in eo sistat. Quamvis enim *Tom. 3. Lib. 5. Cap. 21.* in titulo dicat timorem gehennæ secundum se bonum esse, sic tamen se explicat ut velit malum esse si in Deum actu per amorem non referatur. Si „quis, inquit, in pœna fugienda velut in termino hæ„reat, per quam tamquam viam transire debuisset, non „illa timoris, sed timentis culpa est., Horum verborum sensum exprimere videri possit Auctor qui *pag. 179.* tradit timorem quidem bonum, sed eum qui serviliter timet in hoc malum esse. „Quia, in„quit, non ideo ille malus est quia vehementer ti„met pœnam, sed quia non vehementius timet cul„pam; quod autem non vehementius timeat cul„pam, non oritur ex timore pœnæ, sed ex defectu „charitatis, qui defectus non timori, sed timenti „imputandus est., Nescio ego (videat alius) quid aliud velint hæc verba, quàm timorem, sine charitate, tamquam socium individuum secum trahere peccatum: aut qua ratione timorem illum bonum nuncupabimus, qui talis est, ut numquam possit per se sumptus bene & honeste elici, aut se solo hominem rectè agentem denominare.

Dixi, *Nescio ego* &c. Caveo enim rigidissimè ne sinam per me Illum ad præcedentem ullatenus appropinquare: quamvis non videam cur approximatio illa hic displicere debeat ulli sustinenti præcedentem in hoc puncto rectissimè censuisse.

Probatur itaque Thesis asserta, primò, ex *Tridentino Sess. 6. Can. 8.* Si quis dixerit gehennæ metum per quem ad misericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, vel à peccando abstinemus peccatum esse, anathema sit. Hunc autem *Verum & utilem esse dolorem*, Sess. 14. Can. 5. disertè definit. Quid autem est actum aliquem esse bonum & honestum, quàm quod verus sit & utilis ad salutem. Unde & ulterius conficies dolorem ex metu gehennæ, dum voluntatem peccandi excludit, actum esse *supernaturalem*, cum à Trid. Sess. 14. Cap. 4. dicatur etiam esse *donum Dei, & Spiritus Sancti impulsus.*

Probatur secundò, ex mente S. Augustini dilucidè „expressa *Enarrat. in Psalmum 127.* Timore, inquit, „facit quidquid boni facit, non timore amittendi „bonum illud, sed timore patiendi illud malum: non „timet ne perdat amplexus pulcherrimi sponsi, sed „timet ne mittatur in gehennam, bonus est & iste ti„mor, utilis est.

Et verò argumentum ab ipso rationis lumine petitum demonstrat, maximè consentaneum esse naturæ rationali, à se amoliri æternum ac summum malum, quod per solam Dei offensam incurritur, & ad illud evitandum Dei offensam aversari, etsi actus ille hic & nunc abstrahat ab alio motivo perfectiori.

Nec obstat, quod talis peccati fuga pro fine habeat amorem & commodum proprium; Dari enim potest amor sui bonus & ordinatus, ad quem Deus ipse nos hortatur Eccl. 30. *Miserere animæ tuæ, placens Deo.* Monet quoque frequenter ut intuitu præmii cœlestis operemur, quamvis & hoc ad amorem & bonum proprium referatur: ut Matthæi 6. *Primum quærite Regnum Dei, & justitiam ejus.* Et 1. ad Corinth. 9. *Omnis autem qui in agone contendit ab omnibus se abstinet, & illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam.* Atque ad hunc finem in observanda Dei lege se respexisse profitetur Regius Propheta Psalmo 118. *Inclinavi cor meum ad faciendum justificationes tuas propter retributionem.* Nec refert quod Scriptura sæpe moneat, ut omnia opera ad Dei gloriam referamus; hortando enim ut connitamur ad motivum perfectissimum, non negat dari alium finem in suo gradu laudabilem & perfectum.

Hæc haud dubiè facilè perspiciunt adversarii. Sed unum est quod hic præcipuè obtendunt, unum quod hic perpetuò ingeminant: Tutiora semper, scilicet in hoc, esse sequenda; tutissimam verò esse doctrinam, quæ statuit, vi præcepti omnia opera ex pura Charitate in Deum referenda.

Respondeo ego, Multò tutius esse in hoc non errare, &

& doctrinam eam aliis non prædicare, persuaden- :oties admitti novum peccatum, quoties opera)eum non referuntur ex puræ Charitatis motivo, isque hominum maximè arduo ac difficili.

uadenda omninò, & super omnia, est Charitas, maximè cavendum erroris periculum, ex quo cum :imento animarum toties peccetur, quoties in ope- lo charitas omittitur. Quæro enim, si prædican- 1, quod tutissimum, cur ad singula opera actus ritatis perfectissimæ non requiritur? Hæc cer- Charitas operis bonitatem multò reddit secu- em.

jo igitur Theologo præcipuè inquirendum, non tutius, sed quid verius: Displicet hoc? ratio- cape: Quid enim sit *Tutius*, ut obligationem :epti etiam incertam certò persolvere, quivis et- non Theologus facile novit: Inquisito autem on de notis, sed de ignotis: sic amicus amico rrens non inquirit, ubi es? sed, quî vales? quia ıum novit, alterum ignorat: quid hoc lucidius? uit tamen eidem Scriptori hic irrito labore ex- ostrum sensum aliquod verbulum arripere quod rgui possit; atque ita redarguendo procedere, , *Non inquirere*, idem nobis esset quod, *:urare:* absit. Certè parens præsentiam filii si- stantis non inquirit, curat tamen plurimum: a sunt hujusmodi sexcenta: imò & nos ad majo- elucidationem particulam, præcipuè, in calce ris editionis apposuimus; & sæpius in decursu s Operis, Tutius studiosè inculcari, ipse non igno- & tamen verbulum innoxium verbis bene mul- ıpulare debuit. Nota igitur benè, utinam satis, iusculam, clarissimamque verbuli nostri ratio- : *Si inquirendo attingat Theologus quid sit objecti- 'erius, hoc ipso attinget quid sit tutius: non tamen tra ex eo quod aliquid sciatur esse tutius inde constat 'erius.* Quis quæso perspicax hæc non videat, aut gatione istâ digna esse censeat: nisi qui singulari tu Opus nostrum plusquam limatissimum esse cu-

Ita me sentire docet illa ipsa mihi chara *Securi-* & secura *Charitas.*

etinenda igitur est firmiter prædicta annotatio in bus horum temporum controversiis, de attritio- Sacramento, de absolutione differenda, de usu abilitatis, & aliis, in quibus pro vulgari argumen- :a securitatis species assumitur. Sic in simili notat n doctissimus *Navarrus* verbo Confessio *num. 3.* Licet, inquit, sit tutius statim (habitâ opportuni-) confiteri, quàm differre, non tamen est tutius :te, quod sic obligemur, quia viri timorati habe- maximas occasiones peccandi. Sic quoque *S. Am- us* in Psalmum 118. Octon. 5. v. 6. *Sunt*, inquit, *etiam bis qui habent timorem Dei, sed non secundum scien- , statuentes duriora præcepta, quæ non possit huma- nditio sustinere.*

:nique maximè tutum & necessarium est, neces- m charitatis non extendere ultra limites Aposto- uctoritatis: damnavit autem Apostolico diplo- Pius V. & Gregorius XIII. inter Articulos Baja- unc art. 16. *Non est vera legis obedientia quæ fit sine tate.* Et art. 38. *Omnis amor creaturæ rationalis aut a est cupiditas quâ mundus diligitur, aut laudabi- charitas quâ per Spiritum sanctum in corde diffu- us amatur.* Hic autem Bajum non intellexisse charitatem perfectam, satis apertum est ipsum legenti *lib. 2. de peccat. meritis cap. 1.* Neque effugium quærendum, existimando aliquas Baji propositiones sustineri posse in proprio verborum sensu ab auctore intento, supra ostensum ubi eadem Bulla exprimitur Tom. I. pag. 141. Ut tamen porrò plusculum satisfaciam Lectori candido ulteriorem hic elucidationem breviter instituo.

Declaratur ulterius ex prædictis, Non dari præceptum omnem actionem deliberatam referendi in Deum ex motivo charitatis benevolæ.

PRimò, quia jam ostensum est, dolere de peccato, vel ab eo abstinere tantùm ex motivo timoris gehennæ non esse peccaminosum, sive cum peccato semper connexum. Atqui idem à fortiori valet in iis quæ fiunt ex motivo fidei divinæ, spei beatitudinis, charitatis proximi, justitiæ, misericordiæ &c. in illis sistendo, quod alii peccaminosum esse volunt. Ergo si rationes allatæ pro timore gehennæ vim habeant, idem probabunt de aliis actionibus jam commemoratis absque relatione in Deum propter se dilectum.

II. Idem satis apertè conficiunt decreta Pontificum, qui generaliùs doctrinam oppositam reprobarunt in Baji articulo 16. & 38. supra recitato: quibus accedere potest ejusdem articulus 25. *Omnia opera infidelium sunt peccata, & virtutes Philosophorum sunt vitia.* Atqui infideles qua tales qui Deum ignorarunt, non potuerunt operari ex motivo Charitatis erga Deum. Ergo non necessariò peccabant agentes ex solo motivo aliarum virtutum, ut justitiæ, misericordiæ, temperantiæ &c. Adde recentius Decretum Alexandri VII. quo vetat censurari doctrinam de sufficientia Attritionis ex metu gehennæ sine amore in Deum benevolo in Sacramento Pœnitentiæ. Ex quo sic liceat argumentari: Si talis actus per defectum amoris esset peccaminosus, jam Pontifex consequenter declarasset, non esse censurandum qui diceret, dolorem sic peccaminosum ad Pœnitentiæ Sacramentum sufficere. Atqui hoc nullo modo dici potest. Ergo per hoc indirectè declaratur dolorem conceptum ex timore gehennæ per defectum amoris peccatum non inducere. Quo posito, idem de aliis actionibus ex suo motivo moraliter honestis necessariò admittendum erit. Hæc sanè omnia studiosè considerata, mentem Ecclesiæ satis elucidare videntur.

Nunc ulterius in particulari, de hoc hominum cæterorum toto orbe sensus viâ clarâ demonstratur. Si ad singulos actus morales daretur tale amoris præceptum, illud esset præceptum *Legis naturæ*, sive, dictamẽ hominibus à natura insitum circa primum & maximum mandatum dilectionis Dei: uti etiam admittunt & inculcant qui illud exigunt. Atqui percurrendo omnes partes orbis, non est ex millibus unus, qui ex sola naturæ luce sibi persuadet in omnibus operibus hanc sibi obligationẽ gravissimam sub peccati reatu incumbere. Ergo tale legis naturæ præceptum non rectè asseritur. Probatur minor à partium distributione. Omnes homines sunt vel fideles, vel infideles. Primò, Infideles, qui hominum partem magnam constituunt, præcepti istius singulorum operum in Deum referendorum notitiam non habent, cum Deum ipsum ignorent, aut in eum non credant. An ergo omnes illorum actiones, etiam virtutum moralium quatenus ad Deum non

non relatæ peccata sunt, & pœnis à Deo plectenda? Horum certè actiones & virtutes plurimas, ut misericordiam in pauperes eximiam, justitiam admirandam, castimoniam etiam cum jactura vitæ defensam summis præconiis celebrat etiam populus Christianus, & Patrum & Doctorum monumenta. Nonne magna foret præcepti istius ignorantia, actiones illas cum peccato semper conjunctas tantis laudibus dignas æstimare? Quinimò S. Augustinus de Romanorum infidelium eximia justitia, & aliis virtutibus agens, asserit propter illas, cum cœlum mereri non possint, orbis imperium Romanis à Deo concessum fuisse. An ergo opera illa, si defectu debiti finis forent legi naturæ adversa, & pœnis à Deo plectenda, tantâ laude, & tanto præmio digna censuisset?

Neque sufficiet dicere, opera illa ex Officio suo mala non esse, sed ex carentia debiti finis, sive relationis in Deum ex amore benevolo. Nam quid hoc in praxi prodest, si nunquam per se elici aut exerceri possint absque peccato?

Nunc ulterius quæro, de quovis homine sive inter fideles sive infideles. Cur in homine jam primùm assecuto usum rationis, primus illius actus moralis non possit esse obsequium, obedientia, aut gratitudo exhibita parentibus, aut misericordia erga egenos sine relatione in Deum, quem inculpatè nondum novit? Actus illi ex officio suo mali non sunt, ut admittis: nondum etiam ex sua culpa, caruit ille notitiâ Dei, cum ante illos actus, quos supponimus primos post usum rationis, nullam contra Deum culpam formalem admiserit. Quomodo ergo in illis actibus peccatum contrahetur? Idem à fortiori valet, si primus actus fuerit agnitio & timor Dei quatenus tantùm est vindex peccatorum, sine perfectiori notitia bonitatis, aut alterius excellentiæ divinæ. Quo pacto per illum primum actum, motivo amoris destitutum, peccati reatum incurret: cum alia Dei attributa ad amorem benevolentiæ necessaria nondum cognoscat? Quod si agnoscatur actum vel unicum moralem absque amore Dei elici posse sine peccato, hoc ipso concidit totum illud præceptum naturæ quod prætenditur de singulis actibus humanis ex motivo amoris benevoli in Deum referendis, quod accuratè notandum est. Neque hic aut alibi prætendere possunt alii, talem non peccare, propter præcepti illius ignorantiam: nam ex illorum principiis, vel non datur ignorantia invincibilis juris naturalis, vel certè si detur à peccato non excusat.

Porrò, quantùm fidelium consensus illud naturæ præceptum ubique hactenus ignoraverit, patet vel ex eo, quod passim Ecclesiæ Prælati, Pastores, Confessarii, Ascetici, quamvis relationem talem omnium operum in Deum omni conatu, voce, & scriptis tamquam rem maximæ perfectionis, & consilii semper inculcaverint, non tamen sub reatu peccati proposuerint aut præscripserint: neque fidelium usus obligationem talem agnoverit. Quod tamen vel maximè inculcandum foret in hoc negotio singulas ferè hominum actiones concernente, si præceptum tale subesse judicarent. Cæterum nos, neminem impugnantes, per hæc aliud non optamus, quàm ut omnes in singulis operibus amore benevolo, Deo placeant, & si quando sic non amant, Deo non displiceant.

§. III.

Ostenditur Attritionem ex timore gehennæ, cum proposito de cætero non peccandi, & Spe veniæ, dispositionem esse sufficientem in Sacramento pœnitentiæ ad peccatoris justificationem.

ILlis qui hanc doctrinam impugnant accessit D. Laurentius Neesen in Theologia Christiana pag. 104. & Scriptor alius in Tyroc. Theolog. pag. 168. num. 120. quia existimat in pœnitentia qua peccator detestatur peccatum ex solo metu gehennæ, sine amore Dei sive justitiæ, intervenire (ut loquitur) involuntareitatem saltem habitualem. Quantum momenti habeant variorum rationes, & responsa ad argumenta quæ proferemus, breviter expendendum erit.

Primum itaque argumentum pro sufficientia hujus attritionis in Sacramento Pœnitentiæ, desumitur ex Conc. *Tridentino Sess. 14. cap. 4.* ubi declarat attritionem illam, *quæ* vel ex turpitudine peccati, vel ex „gehennæ & pœnarum metu communiter concipitur, „si voluntatem peccandi excludat, cum spe veniæ... „donum esse Dei, & impulsum Spiritus sancti. Et „quamvis, inquit, sine Sacramento Pœnitentiæ per „se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, „tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento Pœniten„tiæ impetrandam disponit. „ Hic Concilium satis declarat attritionem ex metu gehennæ tamquam partem Sacramenti disponere ad gratiam in eo percipiendam, nec ullam facit mentionem charitatis aut alterius motivi, cum tamen profiteatur se velle hic tradere exactam & perspicuam doctrinam de requisitis ad Sacramentum pœnitentiæ. Ergo manifestum facit alium dolorem non requiri.

At, inquies, Concilium tantùm asserit attritionem illam, *disponere* ad gratiam. Atqui dispositio sonat aliquid prævium, & extrinsecum, non verò partem intrinsecam Sacramenti. Respondeo, Concilium non dicere attritionem esse dispositionem in ordine ad constituendum Sacramentum, sed tantùm in ordine ad impetrandum gratiam; huic gratiæ attritio est extrinseca, etsi sit intrinseca Sacramento. In eadem forma retorqueo suum in Adversarios argumentum, Dolor ex motivo charitatis disponit peccatorem ad gratiam in Sacramento impetrandam. Ergo etiam ille dolor non est pars, sed dispositio Sacramento extranea.

Instabis primò. Non asserit Concilium attritionem *proximè* disponere ad gratiam. Ergo supponit insuper intervenire actum charitatis tanquam dispositionem proximè requisitam. Respondeo, inane videri, Concilium hic velle tradere accuratam de Sacramento pœnitentiæ doctrinam, & tamen prætermissâ parte illius necessariâ & proximâ, scilicet charitate, dispositionis tantùm remotæ meminisse: quinimò contrarium apertè prædicat, dum hic de charitate altum silet.

Instabis secundò. Satis meminit charitatis, dum vult excludi voluntatem peccandi, quam attritio formidolosa per se sumpta nunquam eliminat.

Respondeo, hoc effugium à nobis supra satis præclusum esse in §. 2. nisi velis contra communem sensum tueri, ex sola consideratione ardentis rogi, aut patibuli

, nunquam vinci affectum furandi. Maluit D. Nee-
pag. 107. hoc ipsum admittere , quam dimittere
trinam ex qua consequitur.

Instabis tertiò. Tridentinum loco citato statim
dit, Eodem timore concussos Ninivitas plenam
oribus pœnitentiam egisse , & misericordiam à
mino impetrasse. Atqui non impetrarunt mise-
ordiam per solum timorem gehennæ absque actu
itatis, quæ justificat extra Sacramentum. Ergo
lentinum loco citato agit de timore charitati con-
to.

espondeo, hoc argumentum, quod visum est ali-
ecentiori invictum , plus habere boni coloris,
n solidi roboris, in singulis enim membris fatiscit.
Iajorem, dicuntur Ninivitæ eodem timore con-
, tantùm genericè ; non enim narrantur con-
se timorem ex metu gehennæ, sed ex eversione
ivitatis intra 40. dies, quam Jonas prædicavit.
te docet Concilium illos ex vi istius timoris ac
itentiæ misericordiam illam obtinuisse quæ in
icatione consistit , sed etiam potius quæ sita est
pensione sententiæ de urbis eversione, quæ po-
per dolorem & emendationem vitæ , ex solo
oralis pœnæ à Deo infligendæ terrore conce-
, impetrari : & ex hoc responso vel unico to-
concidit argumenti. Ad minorem, ipsi æquè
rsario incumbit solutio. Non enim poterant
vitæ obtinere gratiam justificationis nisi per actum
tatis perfectæ, quæ justificat etiam extra Sacra-
um, quo tunc Ninivitæ carebant. Ergo con-
iam sententiam, cui sufficit in Sacramento cha-
mperfecta, necessaria jam erit charitas adulta &
cta, qualis est ea quæ justificat extra usum Sa-
enti. Atque ita non magis argumentaris contra
ionem ex solo metu gehennæ , quàm adversus
ionem quam ipse requiris ex amore Dei bene-
, sed non ita perfecto ut per se & absque Sacra-
o peccatorem justificet , qualis etiam cum me-
hennæ non sufficeret ut Ninivitas ad justitiam
iceret. En quam facile everti possint machinæ il-
e attritioni fatales credebantur.

tabis quartò. Mentem *Tridentini* oportet col-
ex *Sessionis 6. cap. 6.* ubi ad pœnitentiam ab
s ante Baptismum peragendam requirit , ut
tamquam omnis justitiæ fontem diligere inci-
& eadem est pœnitentia quæ Baptismo & ab-
oni Sacramentali præmitti debet. Actus autem
entis his verbis proponit. Disponuntur, inquit,
titiam, dum excitati divinâ gratiâ & adjuti , fi-
ex auditu concipientes.... & divinæ justitiæ ti-
, quo utiliter concutiuntur, ad considerandam
isericordiam se convertendo in spem erigun-
dentes Deum propitium fore : illumque tam-
omnis justitiæ fontem diligere incipiunt : ac
erea moventur adversus peccata per odium ali-
& detestationem, hoc est , per eam pœniten-
quam ante Baptismum agi oportet. Ita Tri-
i.

spondeo, Nihil hic dici determinatè de amore
olentiæ, eâque imperfectâ, quam adversarii fal-
Sacramento requirunt. Dico itaque Conci-
um ait , *omnis justitiæ fontem diligere incipiunt,*
indeterminatè sive de amore concupiscentiæ
spe veniæ continetur, & Deum ut sibi bonum de-
siderat; sive de quovis alio amore qui peccati commis-
si detestationem contineat. Et quidem pro amore
concupiscentiæ determinatè facit, quod Concilium
dicat peccatorem incipere Deum diligere , non alio
modo, quàm tamquam *fontem justitiæ* , sive justifica-
tionis nostræ, quæ nobis bona est, & ut talis amore
concupiscentiæ diligitur, & desideratur. Nihil ergo
hic determinatè exprimitur de amore Dei propter se
dilecti, quod possit parti adversæ favere. Deinde di-
lectio loco citato expressa, æquè commodè intelligi
potest de ea quæ disponit peccatorem ad justificatio-
nem extra Sacramentum. Neque huic obstat quod
addatur, *hoc est, per eam pœnitentiam quam ante ba-
ptismum agi oportet*, nam ante Baptismum necesse est
tantùm disjunctivè præcedere vel contritionem per-
fectam, quæ extra Sacramentum per se justificat, vel
attritionem, quæ non confert justitiam nisi cum actua-
li Sacramenti susceptione. Porrò cum hæc attritio
ex metu gehennæ debeat esse conjuncta cum spe
veniæ à Dei clementia obtinendæ, facile admitto sem-
per intervenire amorem concupiscentiæ, quo pecca-
tor Deum ut sibi clementem & propitium diligit: imò
existimo vix fieri posse quin erga ipsam Dei clemen-
tiam & bonitatem, veniam pœnitenti ultro offeren-
tem, complacentiam aliquam habeat; sed nego hanc
ad valorem & fructum Sacramenti esse absolutè neces-
sariam , aut per se semper efficacem , aut sufficien-
tem.

His ita dissolutis, Mens Tridentini pro attritionis
formidolosæ sufficientia novo ac validissimo argumen-
to roboratur. Synodus Tridentina illum contritio-
nis modum defendit quem oppugnabat Lutherus ,
contra quem Tridentini Patres hos canones condi-
dêre. Atqui Lutherus impugnabat illam attritionem
quæ non erat ex charitate , sed ex timore gehennæ.
Ergo hanc attritionem astruit & defendit Tridenti-
num, dum tradit attritionem ad Dei gratiam in Sacra-
mento impetrandam disponere , idque proximè, cum
hoc ipsum Lutherus negaret, & proximam dispositio-
nem ad gratiam in Sacramento obtinendam soli cha-
ritati attribueret. Sic enim de dolore peccati ex spe
præmii, aut timore pœnæ, quem fusè describit, tandem
pronunciat *Sermone 2. de Pœnit.* , Hæc autem contritio
, facit hypocritam, imò magis peccatorem, quia so-
, lum Timore præcepti, & dolore damni id facit. Et
, tales omnes indignè absolvuntur & communicantur.
, Et si liberè deberent , remoto præcepto , & minis
, pœnarum, confiteri, certè dicerent sibi non displi-
, cere eam vitam præteritam , quam sic coguntur di-
, splicere confiteri; imò quò magis timore pœnæ , &
, dolore damni sic conteruntur, eò magis peccant, &
, afficiuntur suis peccatis, quæ coguntur, non autem
, volunt odisse. Et hæc est illa Contritio quam ipsi
, vocant extra charitatem non meritoriam , alii vo-
, cant attritionem proximè disponentem ad Contri-
, tionem, sic enim ipsi opinantur , quam opinionem
, errorem ego judico : *ita ille.* , Ex quibus mani-
festum est, Lutherum damnasse illam Attritionem
quæ concipitur ex solo timore præcepti , & dolore
damni & pœnæ secururæ, ac docuisse peccatores cum
hujusmodi attritione absque charitate in Deum indi-
gnè absolvi. Unde certum apparet Tridentinum agens
contra dogmata Lutheri voluisse tradere doctrinam
illis è diametro oppositam, ac proinde declarasse at-
tritionem ex solo metu gehennæ honestam esse , &
dis-

dispositionem per se sufficientem ut peccator dignè absolvi possit. Idque facile elucescet conferenti hæc Lutheri verba cum decreto Tridentini quod in probatione prima adduxi ex Sessionis 14. Cap. 4.

His rationibus informati aut convicti agnovere Auctores plerique qui post Tridentinum scripserunt, hunc fuisse Concilii sensum & sententiam, dum pro attritionis sufficientia communi consensu suffragium tulerunt; quod minimè fecissent, si vel in speciem existimassent Concilii mentem huic sententiæ refragari. Ex his sunt plures etiam ex Academia Lovaniensi cum Tappero, Mercero, Cunero Petri, Stapletono, Lindano, Latomo, & aliis; quorum nonnulli, etiam rebus in Tridentina Synodo gestis interfuerunt.

Agnoscit & ipse Alexander VII. in suo Decreto, ea de re dato 5. Maji anno 1667. quod mox infrà inferitur, hanc esse nostro tempore communiorem inter Scholasticos sententiam, eamque Apostolicâ auctoritate sic communivit, ut sub gravibus pœnis vetuerit ullam ei Theologicæ censuræ notam inuri. Atqui Pontifex & Ecclesia non satis saluti fidelium consuluisset, tantùm auctoritatis hactenus attribuendo huic doctrinæ unde valor Sacramenti & justificatio peccatoris maximè dependet, nisi hoc ipso agnovisset eam esse satis certam & in praxi securam. Neque refert quod nolit etiam Pontifex censurâ notari sententiam quæ adstruit necessitatem charitatis, quia per se satis constat dolorem efficacem ex motivo charitatis non posse in praxi obesse valori Sacramenti, & justificationi peccatoris.

Nihilominus contra hæc rationum momenta maximè ex Tridentino deprompta, & communem Theologorum consensum ad Antiquitatis præsidium appellat pars adversa, dum fidenter pronunciat: Antiquitùs nullum ferè pro hac doctrina de attritione formidolosa sententiam tulisse. An igitur illis qui ita sentiunt, nullus erit *Joannes Fisserus* Episcopus Roffensis, qui pluribus annis ante coactam Tridenti Synodum mortuus, contra errorem Lutheri de attritione ex metu sic scribit *Art. 5. col. 308.* Verùm si dixero; sine dolore qui ex charitate nascitur neminem ad suscipiendam absolutionem idoneum esse, quis jam de Sacramenti fructu securus esse potest, cum nemini certum sit dolorem ex charitate proficisci? Tutius est igitur ut dicamus fidem cum nonnullo dolore sufficere ut quis per Sacramenti susceptionem confidat se prorsus ab omni peccatorum reatu jam liberum esse factum. Ubi *dolorem nonnullum* apertè opponit dolori qui *nascitur ex charitate.*

Nullus etiam erit Joannes à *Daventria* qui ante decreta Tridentini anno 1537. in Exegesi contra Confessionem Augustanam ad Art. 5. prolatis Lutheri verbis quibus tradit pœnitentes ex timore præcepti, & dolore damni indignè absolvi, post multa tandem contra Lutheri asseclas concludit pag. 30. *Sic absolvere non est irretire, quod ubique fere nobis objiciunt adversarii.* Nullo etiam loco erit *Gabriel Biel* Tridentino antiquior, qui ex sua & aliorum sententia sic loquitur *in 4. Dist. 14. Quæst. 2. Art. 1. Opin. 3.* Quandoque dispositio illa prævia non est sufficiens sed dispositio quasi à remotis, & hanc vocant Attritionem seu pœnitentiam informem, & illa non sufficit ad peccati remissionem: sed superveniens Sacramentum supplet imperfectionem illius Attritionis, & confert peccatorum remissionem & gratiam. Explicat autem illius Attritionis insufficientiam sine Sacramento, per hoc quod non fiat propter Deum tanquam finem ultimum, sed propter amorem sui, quia peccata sunt inductiva pœnæ, aut impeditiva gloriæ.

Ignotus esse potuit *Ruardus Tapperus* nobilis Doctor Academiæ Lovaniensis? qui suum opus absolvisse debuit ante Tridentinum, licet postea vulgaverit, cum Tridentini mentionem non faciat, sed solùm Florentini. Is autem ad Art. 4. Attritionem quam definivit displicentiam peccati ex timore pœnarum *pag.* 111. apertè tradit idoneam esse dispositionem ad Sacramentum Baptismi & Pœnitentiæ, ac si doctrina esset satis eo tempore communis. Et ne hic prolixior sim, videri potest in eandem sententiam Altissidorensis in 4. Tr. de Sacram. Pœnit. pag. 265. Hervæus in 4. Dist. 14. q. 1. Et ante annos circiter trecentos Guido de Monte Rocherii Tract. 2. de Contrit. cap. 1. Denique non est cur Lutherum illam doctrinam coævis sibi Theologis sine causâ exprobrasse dicamus, si ante illum vix unus alterve extiterit famosus istius sententiæ patronus, uti aliqui nobis persuasum cupiunt.

Quinimò ex ista paucitate Scriptorum, quæ prætenditur fuisse pro hac doctrina ante Tridentinum, breviter enervo omnem vim quam illi Moderni prolixè reponunt in ejusdem Concilii interpretatione ex historia Cardinalis *Palavicini*, contra sufficientiam attritionis formidolosæ. Nam si tam pauci ante Tridentinum pro illa sententia suffragium tulerunt, & tamen post cognita Concilii decreta, teste Alexandro VII. cœpit illa esse communior inter Theologos, quorum aliqui etiam Synodo interfuerunt; necessarium profectò est illos ex Actis Concilii omninò collegisse, pro Attritionis formidolosæ sufficientia in eo absolutè pronunciatum fuisse.

Si quæras, quàm sit certa aut evidens ista collectio? Dico Scriptoribus non paucis visam esse adeò evidentem, ut non dubitaverint (ante decretum Alexandri VII.) articulis definitis illam annumerare. Alii enim apertè pronunciant doctrinam hanc pro attritione formidolosa à Tridentino declaratam esse Sess. 14. c. 4. Alii oppositam videri Tridentino apertissimè repugnare, &c. Denique ipsa Generalis Inquisitio Hispaniæ hanc propositionem, *Confessio ex solo pœnarum metu facta, & non etiam ex amore Dei, nulla est, adeóq; iteranda*; graviter reprobavit, non sine intermmatione censuræ. Ego censuras sive illas sive alias minimè attingo, aut accepto, & aliud non addo; quàm doctrinam pro sufficientia attritionis formidolosæ ex dictis videri adeò securam, ut amplius de eâ prudenter dubitari non possit, ex fundamentis supra assignatis.

Sed nolim me, aut alios qui idem sentiunt propterea dici aut haberi *Hostes charitatis*, ut aliqui non maximè benevolâ charitate exprobrant. Hortamur assiduò, consulimus, suademus, totâ laterum contentione ubique prædicamus, ut quisque in quovis opere, & multo magis in Sacramento pœnitentiæ totis animi viribus ad Charitatem connitatur. Nec tantùm ad illam dilectionem dilutam, tenuem, & imperfectam quam alii requirunt, sed etiam ut Charitatem perfectam, imò perfectissimam, ac Seraphicam habere contendant. Quorsum ergo nos *Hostes Charitatis*? Quia nolumus illos ad tartarum

um damnare, qui cum solo timore ac tremore justi- æ divinæ, aut cœlestis gloriæ amittendæ, aut gehen- æ à Deo infligendæ, cum spe veniæ, & sincero emen- tionis proposito, ad pœnitentiæ Sacramentum acce- int. Hostes, inquam, sumus Charitatis, quia cen- mus non recedendum à veritate doctrinæ quam ie Christi Vicarius Alexander VII. disertè pronun- it esse nunc inter Theologos communiorem, & non cedendum ad paucos qui hactenus viam aliam, & mi- mè tritam ingrediendam malunt. Ad pleniorem ujus doctrinæ notitiam hic opportunè subjicio ipsum cretum in hac materia ab Alexandro VII. editum.

Decretum S. D. N.

Alexandri Divinâ Providentiâ Papæ VII. quo ve- tat Censurâ notari sententiam de sufficientia At- tionis ex metu gehennæ, alteramque de necessitate qualis dilectionis ad sufficientiam Attritionis. Fe- V. die V. Maji. M.DC.LXVII.

S. D. N. Alexander Papa VII. cum acceperit non e gravi animi mœrore Scholasticos quosdam acri- , nec absque fidelium scandalo inter se contende- an illa Attritio, quæ concipitur ex metu gehen- excludens voluntatem peccandi cum spe veniæ, impetrandam gratiam in Sacramento Pœnitentiæ uirat insuper aliquem actum dilectionis Dei, as- entibus quibusdam; negantibus aliis, & invicem versam sententiam censurantibus. Sanctitas sua xè cupiens pacis vinculum inter fideles servari, nemque scissuræ fomitem extinguere, auditis vo- eminentissimorum ac reverendissimorum DD. Car- alium adversus hæreticam pravitatem generalium uisitorum, nec non Dominorum Consultorum, Qualificatorum sacræ Congregationis ejusdem ge- alis Inquisitionis, hoc præsenti Decreto, in virtu- nctæ obedientiæ & sub pœna excommunicatio- latæ sententiæ huic sanctæ Sedi reservatæ, aliis- pœnis ejusdem sanctæ Sedis arbitrio taxandis, cipit cunctis, & singulis fidelibus quocumque du, ac dignitate etiam Episcopali, & majori , & Cardinalitia fulgentibus; ut si deinceps de eria Attritionis præfatæ scribent, vel libros, aut pturas edent, vel docebunt, vel prædicabunt, vel quovis modo pœnitentes, aut Scholares, cæteros- rudient, non audeant alicujus Theologicæ cen- , alteriusve injuriæ; aut contumeliæ notâ taxare ram sententiam, sive negantem necessitatem ali- lus dilectionis Dei in præfata Attritione ex metu iennæ concepta; quæ hodie inter Scholasticos nmunior videtur; sive asserentem dictæ dilectio- necessitatem, donec ab hac sancta Sede fuerit ali- l hac in re definitum. Statuitque præterea De- im hoc, seu illius exemplum ad valvas Basilicæ cipis Apostolorum de Urbe, & in acie Campi æ affixum omnes ubique existentes arctare, & af- e, ac si unicuique personaliter fuisset intima-

ancisçus Siccardus Sanctæ Romanæ & Universalis isitionis Notarius. Locus † Sigilli.

nno à Nativitate D. N. JESU CHRISTI 1667. tione quinta, Die vero 7. Maji, Pontificatus au- Sanctissimi in Christo Patris & D. N. D. Alexan- ivinâ providentiâ Papæ VII. anno decimo tertio, supradictum Decretum affixum & publicatum fuit ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum & in acie Campi Floræ, ac in aliis locis solitis & consuetis urbis, per me Carolum Melanum *ejusdem Sanctissimi D. N. Papæ & sanctiss. Inquisitionis Cursorem.*

QUÆSTIO XXII.

De variis obligationibus Fidelium erga propriam Parœciam.

Obligationes præcipuæ & indubitatæ.

PRimò, tenetur quilibet intra suam Parœciam à pro- prio Parocho Baptismum suscipere, & non ab alio extra necessitatem: ideoque parentibus incumbit li- beros suos illis baptizandos tempestivè offerre.

Secundò, obligantur Communionem Paschalem à proprio Pastore percipere, nec satisfaciunt tunc alibi communicando, nisi eum illius facultate.

Tertiò, tenentur suo tempore extremam Unctio- nem ab eodem procurare, uti & Viaticum, nisi sit in loco ubi alteri illa administratio ex certo privilegio conceditur, uti in Missionibus aliquando contin- git.

Quartò, idem dicendum est de celebratione Nuptia- rum. Ad eumdem non alios recurrere tenentur pro be- nedictione nuptiarum, & puerperii.

Quintò, ad proprium Parochum ejusque Ecclesiam pertinent jura sepulturæ, ac funeris ducendi, nisi quis in altera Ecclesia sibi sepulturam legitimè constituit, uti apud varios Regulares fieri contingit.

Sextò, de jure ordinario tenentur Parochiani suo Pa- stori ejusque Ecclesiæ frugum suarum, aliorumque fru- ctuum Decimas persolvere, aliasque primitias, & ob- lationes, juxta loci consuetudinem. Quod si illa de- ficiant, aut non sufficiant, debent Parochiani congru- am sui Parochi sustentationem aliunde supplere, juxta Apostolum docentem, administranti spiritualia de- bere temporalia suppeditari. Debent quoque paren- tes liberos suos in Doctrina Christiana instruendos Pa- rocho offerre, nisi id per se, aliosve sufficienter præ- stari curent.

His ita constitutis, quæstiones speciales in hoc ge- nere aliquando controversas hic paulo latius deducee- mus.

An teneantur ullo Præcepto Parochiani diebus Dominicis & Festis interesse Concioni in propria Parœcia, sic ut non satisfaciat qui tunc solas Regularium Ecclesias frequentat.

HÆc controversia nostro tempore magnâ partium contentione disceptatur, aut disceptata fuit. Agi- tur imprimis de Cleri secularis templis, & officiis; liti- gatur de Regularium præcipuis muniis; ac privilegiis. Disceptatur denique de totius populi Christiani im- munitate à vinculo præcepti, quo ædes Parochiales ad verbi Dei prædicationem frequentare cogantur..

Hinc est quod hæc quæstio sæpius excitata, sæpius sopita, nuper Lovanii, ex tenui scintilla, in novum dere- pente litterariæ contentionis incendiū eruperit. Fomi- tem huic contentioni subjecit Concionator in templo D. Jacobi, qui auditores suos admonuit de reatu pec- cati, quem illi incurrunt, qui in templo propriæ Pa- rœciæ verbum Dei audire omittunt. Non leviter of- fendit

fendit ea denunciatio plerasque Regularium familias, atque extemplo contra hanc doctrinam excusa Pontificum diplomata ac decreta valvis affixerunt, suaque jura ac privilegia populo præ rostris exponere cœperunt. Contra hos prodiit sine mora libellus inscriptus, Obligatio audiendi verbum Dei in parochiis, clarè demonstrata. Huic Demonstratori opposuit vir eximius ex ordine S. Augustini, Exhibitionem Canonum, quibus obligationem illam doctissimè oppugnavit. Non multo post tempore idem Demonstrator sub nomine Christophori Philalethis reposuit libellum quem inscribit, Justam defensionem contra illam Canonum exhibitionem. Sed contra hunc Philalethem aperta fronte suam Canonum Exhibitionem novo Responso stabilivit idem Exim. P. Christianus Lupus ex ordine S. Augustini, edito mense Decembri anno 1674. Verùm nec pedem è campo retulit Philalethes, qui pro sua causa postea vulgavit, Deductionem Juris Parochialis &c. anno 1675. Atque ita mutuus partium & argumentorum conflictus, ad hujus causæ cognitionem omnium pænè animos ac studia concitavit. Hic præcipua tantùm utriusque partis argumenta breviter proponens, causæ judicium, prout debeo, aliis integrum relinquo.

Assertores obligationis confluendi ad Concionem propriæ Parœciæ præcipuum causæ suæ momentum petunt ex verbis Concilii Tridentini Sessione 24. cap. 4. de Reformatione. *Moneat Episcopus populum diligenter, teneri unumquemque parochiæ suæ interesse, ubi id commodè fieri potest, ad audiendum verbum Dei.* Contendunt enim Concilium dum pronunciat, unumquemque teneri, præcepti vinculum imponere voluisse, unde inferunt nemini licere sic aliena templa frequentare, ut absit à concione suæ Parœciæ.

Respondent ex adverso Regulares, per illa verba nullam importari obligationem conscientiæ, sed tantùm aliquam decentiam & honestatem, ut aliquando ad verbum Dei audiendum quisque in propria parochia compareat, præceptum verò incumbere ne quis ex contemptu eam adire negligat. Idque confirmant primò, quia nulla veritatis specie dici potest, quod voluerit Concilium generaliter unumquemque fidelium stricto præcepto adstringere, ut verbo Dei audiendo intersit, multò minus ut debeant omnes in unum Parœciæ suæ templum compingi, quod sæpe nec mediam gregis sui partem simul intra sua repagula complecti potest.

Confirmant secundò, quia Concilium disertè addit, *ubi id commodè fieri potest*, quo declarat fidelium opportunitati ac devotioni relictum esse, sive Regularium, sive aliorum conciones frequentare. His autem neque commodum, neque opportunum est, relicto templo viciniori, aut concionatore aliquando præstantiori, aut magis forsan ad animæ suæ profectum accommodato, ad unicum in tota urbe præconem, & templum adstringi. Neque refert si dicas, liberum esse, ubi suæ obligationi in parochiali satisfecerint, alia etiam templa frequentare; nam hoc ipsum, cum plerisque nec commodum, nec integrum esse soleat, satis demonstrat illam obligationem neque verbis, neque menti Concilii consentaneam videri.

Confirmant tertiò, ex declaratione summi Pontificis Pii V. in Bulla, *Etsi Mendicantium*, datâ post Tridentinum anno 1567. 17. Kal. Junii, quæ sic habet. Fratres mendicantes Missas, & divina officia hujusmodi, etiam in diebus Dominicis vel Festivis, etiam antequam Rector Parochialis Ecclesiæ celebraverit, celebrare & facere; & quando eis videbitur; etiamsi tunc in Ecclesia Cathedrali prædicatur, prædicare; ac etiam quoscumque utriusque sexus fideles totius anni tempore illas, & illa, in Ecclesiis Fratrum hujusmodi audire possint; ipsique Christi fideles ullatenus desuper molestari, aut impediri per locorum Ordinarios, seu Rectores Parochialium Ecclesiarum, aut alios quoscumque ullo pacto, causâ, vel occasione non valeant, seu debeant: sed præfati Christi fideles audiendo Missas, & alia divina officia in Ecclesiis Fratrum, hujusmodi diebus Dominicis aut Festis, præcepto Ecclesiæ de illis audiendis satisfecisse censeantur. Ita hactenus Bullæ verba.

Declarationi adeò manifestæ nihil videbatur posse opponi. Non dubitant tamen aliqui contendere ipsum Pium V. in Constitutione sua, *Romani Pontificis, &c.* Diploma illud revocasse. Respondent Regulares, id nullam habere veri speciem. Siquidem in ea aliud non decernit quam, *Decretum Concilii Tridentini de Approbatione Regularium audiendi confessiones secularium præpositorum facienda, observari debere ab omnibus Regularium quorumvis Ordinum etiam Mendicantium: Non obstantibus Constitutionibus Apostolicis ac nostris litteris prædictis &c.* Hic revocat Pontifex suam Constitutionem, quoad Confessiones secularium, statuens non audiendas sine Ordinarii examine, & approbatione. Nihil hoc habet commune cum præsenti quæstione, quæ est de Concione, & Missa in Parochiali templo audienda. Adducunt tamen adversarii aliam istius diplomatis revocationem per Pii V. successorem Gregorium XIII. quæ incipit: *In tanta.* Sed hanc fuisse publicatam negat Auctor Analectorum cap. 13. affirmat fusè Philalethes in Obligatione audiendi &c. cap. 5. pag. 33.

Constitutioni *Pianæ* addunt Regulares in eamdem sententiam alia Pontificum diplomata: & illud Pauli III. *Licet debitum*, anno 1549. concessum Societati Jesu, ubi decernitur, ut omnes Christi fideles in Sociorum Ecclesiis Conciones, Missas, & alia divina officia audire, & Ecclesiastica Sacramenta recipere liberè & licitè valeant: *nec ad id, ad proprias Parochiales Ecclesias accedere teneantur.* Huic verò Constitutioni ne dicas derogatum esse per Concilium Tridentinum, obstat Bulla Gregorii XIII. *Ascendente Domino*, data anno 1584. ubi de Apostolicæ potestatis plenitudine dictæ Societatis quæcumque privilegia, facultates, exemptiones, immunitates, gratiæ, & indulta à prædecessoribus (inter quos disertè Paulum III. nominat) concessa, approbantur ac confirmantur.

Accedit denique communis Doctorum, qui post Tridentinum scripserunt, sensus & interpretatio, ut *Hesselii* in Decalogum cap. 14. *Molani* ad Decal. Cap. 9. *Bonacinæ* Disp. 5. Punct. 2. n. 27. *Suarez* Lib. 2. de Relig. cap. 16. n. 6. *Azorii, Trullench, Molfesii, Leandri* Part. 3. Tractat. 2. Disput. 2. q. 73. apud quem alios longo ordine citatos invenies. Quibus addo Theses in ipsa Academia Lovaniensi præsente Doctore Bajo,

ȷ10, qui interfuit Tridentino, publice defensas anno 80. & 1569. 24. Martii his verbis: Etsi melius sit idire sacrificium Missæ in Parochia propria, quam iena, ad has tamen conditiones Ecclesiæ præcepto on adstringimur: & quamquam de Concione sacra idienda *non habeamus expressum Ecclesiæ mandatum*, dendum tamen est ne piæ consuetudini, vel legi natræ contraveniatur. Ad extremum adverte Auctom exhibitionis Canonum sic Tridentinum interpreri ut *Parochiam propriam* intelligat prout opponitur enæ Parochiæ, atque ita contra Ecclesias Regulari1 nihil omnino actum, aut cogitatum fuisse conten:.

Ex his aliisque concludit ille pro Regularibus, comnem fidelium praxim ac consuetudinem tam validis gumentis innixam, & ubique locorum tam diuturno roboratam, omnem oppositæ probabilitatis, aut birationis umbram dissipare; nec aliam de verbo i in Parochia audiendo relinquere stricti juris obliionem, quam illam quæ est legis-naturalis, quando ui in fide, aut moribus necessaria est instructio, im alibi commodius adipisci nequit. De his judicalterius fori est: hæc nobis expositionis, non defennis causa in his & sequentibus adduxisse sufficiat.

QUÆSTIO XXIII.

'n Fideles satisfaciant præcepto Ecclesiæ audien-ts Missam Dominicis & Festis diebus extra templa Parochialia, v.gr. in solis Ecclesiis Regu-'artum?

DE hac quoque quæstione novam litem suscitarunt, ac partem negativam recenter sustinuerunt lam Pastores, præsertim in urbe Lovaniensi. Contos Analecta Privilegiorum pro Regularibus edi)octor eximius ex ordine Prædicatorum in eadem demia.

rgumenta pro parte negativa congeruntur in causa orum ex jure tam antiquo, quam novo, & præserex auctoritate Concilii Tridentini Sessione 22. in eto de celebratione Missæ: *Moneant* (Ordinarii) *n eumdem populum ut frequenter ad suas Parochias m diebus Dominicis, & majoribus Festis accedant.* d referendum volunt ad Missæ auditionem, cum axima parte illius Capitis de Missa agatur.

lemque volunt pridem constitutum à Sixto IV. avag. *Vices illius.* de Treuga & Pace. *Quod*, nem, Fratres Mendicantes non prædicent, populos Pacianos non teneri audire Missam in eorum Parœdiebus Festis & Dominicis, cum jure sit cautum illiebus Parœcianos teneri audire Missam in Paroili Ecclesia, nisi forsan ex honesta causa ab ipsa Ecia se absentarent.

espondent Regulares, semper honestam causam majorem devotionem, aut commoditatem audiMissam in aliis Ecclesiis: adeoque per hanc clau fidelium libertati relictum esse, ut eligant sibi loopportuniorem. Neque alia de causa prohibisse hoc *prædicari*, quam ut lites & discordiæ, quæ i prædicatione suscitatæ fuerunt, deinceps sopir. Sæpe enim ipsa doctrinâ integrâ & intactâ anente, concordiæ causa, prohibetur eam publicè e, aut prædicare.

Quod si quis pugnaciter urgeat verbis allegatis vim aliquam inesse majorem, quæ Parochianis præcepti vinculum imponat: Reponunt facile Regulares, etsi talis obligatio verbis illis intenta fuisset, dudum illi derogatum esse per contrariam consuetudinem toto orbe receptam; & per declarationem Clementis VIII. aliorumque Pontificum decreta, quæ mox in medium proferentur. Atque ita de præcepto Missæ audiendæ tractantes docent *Barbosa, Portel, Navarrus* citans S. Antoninum, ac Sylvestrum, & in eamdem sententiam plures adducit *Card. Lugo*, & passim alii.

Jam verò contra obligationem frequentandi Missam in templo Parochiali proferunt Regulares aperta Pontificum diplomata: Omissis antiquioribus, manifestam ajunt esse declarationem Leonis X. sancitam 13. Novembris anno 1517. ,Nos auctoritate Apostolica tenore præsentium notum facimus, omnes Christi fideles utriusque sexus, qui (non contempto proprio Sacerdote Parochiali) in Ecclesiis Fratrum Ordinum ,Mendicantium Dominicis & Festis diebus Missam audiunt, satisfacere præcepto Ecclesiæ de Missa audienda, nec in aliquam labem mortalis peccati, pœnamve incurrere: In contrarium facientibus non obstantibus ,quibuscumque &c.

At opponunt Adversarii, hanc Constitutionem Leonis revocatam esse per locum ex Tridentino supra citatum, aut Bullam subsequentem Gregorii XII. Verùm supra ostendunt alii, ipsa Tridentini verba pro Missa Parochiali nullum præceptum importare, quo possit declarationi Leonis adversari. Ad Constitutionem Gregorianam respondent, quod, neque meminit illa decreti Leonis, neque ullam continet clausulam quâ illi derogatur.

Quin & hanc esse mentem sensumque Ecclesiæ, declarant ex posteriori Decreto Clementis VIII. edito 22. Decembris anno 1592. ad terminandam litem quam Parochi Duaceni Regularibus intentabant, & ibidem hoc tenore publicata fuit. ,Præsenti nostro Decreto ,sancimus, licere secularibus Christi fidelibus universis, liberè Missas diebus Dominicis, & aliis Festis ,audire in Ecclesiis tam fratrum Prædicatorum, quam ,aliorum Mendicantium, nec non Collegii Societatis Jesu juxta illorum privilegia, & antiquas consuetudines.

At, inquiunt, in Decreto Clementis nulla extat mentio Tridentini, requiritur autem expressa mentio ut derogetur decreto Concilii Generalis. Sed contra primò, verba Decreti satis declarant Tridentinum nihil statuisse quod in hac parte aboleret Regularium privilegia, sed potius ea post Concilium in suo vigore permansisse, dum in eo disertè declaratur, licere diebus Dominicis & Festis Missas audire in templis Regularium, *juxta illorum privilegia, & antiquas consuetudines.* Secundò, Valida esse Pontificum indulta, etiam sine mentione aut clausula expressè derogatoria Concilii, declaravit sacra Congregatio in quæstione mota contra valorem Privilegii cujusdam, concessi Congregationi Oratorii S. Mariæ in Vallicella à Sixto V. anno 1586. defectu clausulæ quâ derogaretur Tridentino, cui privilegium illud erat contrarium. ,Congregatio Concilii censuit, si hujusmodi privilegium ,fuit, ut proponitur, à Sede Apostolica concessum, ,utique esse omnino observandum, quamvis nullam ,derogationem, aut mentionem Concilii Tridentini ,contineat. Refertur autem hæc declaratio in Compendio

pendio Privil. Fuliens. Verbo, Absolutio, quoad seculares §. 9. Idemque ex professo docet *Portel* in Addit. V. Trident. & Rodrig. Tom. 3. Quæstionum Regularium Quæst. 46. Art. 1. citans Archidiaconum, ac Innocentium. Neque volunt de hoc dubium moveri Universitates, & Capitula dum de suis Privilegiis agitur, quorum aliàs non pauca vacillarent.

Aliâ etiam viâ Clementinam hanc constitutionem labefactare conantur, dum volunt eam agere de Missa libera, sive non præcepta, sic ut insuper aliam ex præcepto fideles in suis Parochiis audire teneantur.

Sed reponunt Regulares, istam expositionem ab omni veri specie abhorrere. Nullis enim opus erat privilegiis Apostolicis, ut fidelibus præter Missam præceptam, alias pro arbitrio ubivis locorum audire liceret: neque Pastores pro re tam frivola litem moverunt. Omnem denique in hac parte, totaque controversia dubitationem tollit Constitutio Leonis X. & Pii V. definiens omnes Christi fideles in Ecclesiis mendicantium Missam audientes per hanc Ecclesiæ præcepto satisfacere, ut supra retulimus.

At contra graviori tono assurgunt aliqui, ac contendunt, ipsam absentiam à Sacro Parochiali conjunctam esse cum contemptu propriorum Sacerdotum, & Parochialium Ecclesiarum, quod in Bulla Leonis expressè prohibetur.

Hoc si ita esset, fateri oporteret, peccare non tantum populum, sed etiam alios, qui venerandos Pastores, & de suo grege bene meritos per Regularium privilegia contemptui, aut ludibrio exponerent. At videant illi, ne se nimis facile læsos putent. Non illico contemnitur qui alteri in omnibus non præponitur. Placent Regularium templa, mores, vel modestia; nec ideo displicent Pastorum Ecclesiæ, ritus, & officia. Habent hi suam gratiam, habent Regulares suam. Non sine causa in domo Dei mansiones multæ sunt, ut ea multorum pietati se latius expandat. Si populi pietas, ad satisfaciendum Ecclesiæ præcepto, Parochialium templorum angustiis coërcenda fuerit, mirum pluribus videtur, quorsum pro Regularibus omni ævo, tot populorum ac Principum impensis, tam amplæ ædes toto orbe exstructæ, totque altaribus, ac paramentis exornatæ? An ut chorus tantùm saxis caneret, & melius in vacuo templo Psalmus resonaret? Adeo denique plerisque apparet illa obligatio tam à populorum consuetudine, quam à Doctorum sententia abhorrere, ut præter plures quos contra eam adducit *Card. Lugo, Barbosa*, & *Pasquilinus*, etiam novissimè *Leander* Tract. 11. de Præcept. Eccles. Disp. 20. plusquam triginta Auctores classicos enumeret, qui si adeantur, æquo rerum æstimatori abundè satisfacient.

QUÆSTIO XXIV.

An satisfaciat præcepto annuæ Confessionis, qui quovis tempore, etiam Paschali, Regulari approbato confitetur?

NEgavit olim Joannes de Poliaco, sed à Joanne XXII. citatus, tam hunc articulum, quam alios suos errores revocavit, uti patet ex Pontificis ejusdem *Extravagante* inserta corpori Juris canonici, *Vas electionis*, de Hæreticis. Ut verò ille Regulares contra tales insultus deinceps tutos redderet, Ordinem Prædicatorum, ac Minorum, & eos qui cum illis in privilegiis communicant, ipsis Parochis, quoad potestatem omni tempore confessiones audiendi, æquiparavit. Eamdemque *Extravagantem* insurgentibus de novo dissidiis *Eugenius IV. Nicolaus V. & Sixtus IV.* innovavit.

Instauratæ nihilominus sunt nostro seculo antiquæ lites, quibus pridem opposita est nova Constitutio in Concilio Lateranensi sub Leone X. quæ incipit, *Dum intra*. In qua postea sic decernit: „Possunt illi „(Regulares) per Episcopos & Prælatos super sufficienti literatura examinari: Talibusque præsentatis, „admissis, vel etiam indebitè recusatis confitentes, „Constitutioni quæ incipit, Omnis utriusque sexus, „quoad confessionem dumtaxat, satisfecisse censeantur.

At lapsu temporis perrupit hos obices novus aliquorum impetus, & in urbe primùm Duacena Belgium invasit. Sed illum validè repressit Clemens VIII. in Brevi superiori Capite citato, quod decernit Seculares Christi fideles, *Privilegiatis idoneis & ab Ordinario approbatis peccata sua etiam quadragesimali, & paschali, & quovis alio tempore confiteri licitè posse.*

Instant tamen alii, acriterque contendunt hæc ita intelligenda esse, ut juxta Caput, *Omnis utriusque sexus*, omnis secularium confessio, & maximè annua, possit fieri Regularibus, tantummodò de licentia proprii Sacerdotis; alioqui ut Ecclesiæ præcepto satisfiat denuò iterandam; idque juxta Decisionem quandam Martini V. quam refert *Major dist. 17.*

Opponunt Regulares Bullam contrariam Alexandri IV. *Non sine multa:* quam refert Bzovius ad annum 1257. n. 5. ubi expressè additur id fieri posse, *Sacerdotum Parochialium assensu minimè requisito.* Diploma verò Martini V. quo hæc licentia requiritur, receptum fuisse negat *Sylvius* in Supplemento q. 8. a. 4. Quæst. 3. Quidquid de eo sit, respondent Regulares, limitationem illam ab aliis Pontificibus Martini Successoribus, & à generali Concilio Lateranensi sub Leone X. penitus ablatam esse, & privilegia cum clausulis derogatoriis plenum robur accepisse.

Idque confirmant ex eo, quod quoties deinceps hæc controversia mota est, sacra Congregatio Interpretum Tridentini pro Regularibus sententiam tulerit. Inter alias extat illa quæ lata est pro Patribus Societatis diœcesis Lingonensis, ab Episcopo ejus promulgata 22. Septembris 1624. „Oratores semel approbati ad confes„siones secularium audiendas, possunt omnium con„fessiones audire, etiam infirmorum, quolibet anni „tempore, etiam Paschali, absque eo quod Parochi, & „Canonicorum licentia habeatur.

Postea anno 1644. cum turbæ fuissent concitatæ à Burdegalensibus adversus Regulares, de Confessione ac communione Paschali, & ab utriusque administratione tempore quindenæ paschalis illos omnino prohiberi contendissent; Congregatio sine dubitatione Regularibus causam adjudicavit in hac forma: „Instanti„bus Regularibus civitatis Burdegalensis die 9. Julii „anno 1644. Sacra Congregatio Em. Cardinalium Con„cilii Tridentini Interpretum, post maturam discussio„nem censuit Archiepiscopum Burdegalensem non pos„se prohibere Regularibus habentibus privilegia Apo„stolica,

it à Dominica Palmarum usque ad Domini-
.lbis inclusivè administrare non valeant per-
:ularibus Sacramentum Confessionis. Et
porrò contra hanc sententiam attentari pos-
d verbum suæ sanctioni quæ incipit, *Expo-
cerunt* anni 1645. 7. Februarii inseruit Inno-
:. subdens : *Decretum præinsertum Apo-
?toritate, tenore præsentium confirmamus, &
us, &c.* Similem decisionem Sacræ Con-
ıis, in lite à Salernitanis de eadem quæstio-
, refert *Fagnanus* ad Cap. *utrinsque sexus.*
, inquiunt Regulares, quid videri potest
atione alienum, quam quod possit Episco-
t ipse Parochus cuivis approbato pote-
lare, excipiendi annuam Confessionem
:cepto satisfiat, & interea controversiam
, an ad eundem effectum sufficiat
io Christi Vicario facultatem Regulari-
cedi, & vices proprias illis delegari? Nam
et *S. Thomas* Opusc. contra Impug. Relig.
Sacerdos proprius non solùm est Parochia-
etiam Episcopus, vel Papa, ad quos etiam
pertinet cura ejus quam ad Sacerdotem.....
qui confessus est Episcopo, vel habenti vi-
, confessus est proprio Sacerdoti.
gunt igitur ex Angelico Doctore, non debere
:, sibi tantùm *Proprii Sacerdotis* nomen vin-
sed per hoc intelligi etiam quemlibet cui
ıs in terris Pastor suas vices delegavit. De
quis fusius edoceri velit adeat *Rebuffum* in
mnis utriusque sexus. *Calderinum* Concil.
*torem, Gabrielem, Almamum, Vivaldam,
ıaum, Tsambertum*, & inter recentiores con-
baffaing. Tract. 5. Cap. Prop. 3. & 4. qui plu-
ucit auctores qui in eo quem tradidi sensu
Sacerdotis nomen usurpandum docet.
ut hi silerent universi, pro sua reverentia au-
s esset solus Clemens X. qui in Decreto quod
: *Superna.* edito anno 1670. litem omnem
diremit dum decernit, Religiosos ad Con-
:s secularium semel simpliciter approbatos,
ı diœcesi Episcopi approbantis quovis anni
re, etiam Paschali, & quorumcumque et-
irmorum confessiones audire, absque ulla Pa-
um, vel ipsius Episcopi licentia. Et eos qui
Religiosis simpliciter approbatis Paschali tem-
confessi fuerint, Constitutioni quæ incipit,
utriusque sexus, quoad Confessionem dum-
atisfecisse censendos.

QUÆSTIO XXV.

*validè, aut licitè possit Episcopus Regula-
: ad secularium Confessiones absolutè Appro-
tos, propriâ auctoritate pro libitu ad no-
ım examen sub pœna suspensionis adigere,
ıt approbationes à Prædecessore legitime con-
ssas revocare?*

On desunt pauci ex multis Prælati, qui hanc
sibi potestatem vindicarunt, & inde non modi-
cas in sua diœcesi turbas concitarunt. Nituntur hi
clausulâ Bullæ Pii V. quæ incipit, *Romani Pontificis*,
ubi ita decernit. ,Volumus eos (Regulares Men-
,dicantes) qui semel, ab Episcopis suis prævio exa-
,mine approbati fuerint, ab eodem Episcopo iterum
,non examinari: Ab Episcopo autem successore pro
,majori conscientiæ suæ quiete examinari de novo
,poterunt., Est quoque ejusdem tenoris constitu-
tio *Urbani VIII. Alias à nobis*, quæ legitur apud
Barbosam lib. 1. Jur. Eccl. Cap. 43. Ex his, & aliis
ejusdem formæ Pontificum decretis conficiunt, di-
ctam potestatem Episcopo, saltem Successori, suo jure
competere.

Verùm ex adverso demonstrant Regulares, per has
Constitutiones, ad instituendum novum examen,
aut approbationem pro arbitrio successoris revocan-
dam, nihil omninò potestatis acquiri. Id enim
juris allegati Canones tunc tantùm Episcopo conce-
dunt, quando constat examen *pro majori conscientiæ
quiete* illi necessarium esse. Requirunt igitur justam
causam, & defectum aliquem satis exploratum ex
parte personæ approbatæ, qui Episcopi conscien-
tiam meritò extimulet, non solam ejus voluntatem,
aut causam merè imaginariam. Quod si aliunde
constare possit, personam antea absolutè approba-
tam, ad Confessiones excipiendas satis idoneam esse,
non est justa Episcopi inquietudo, nec subest causa
legitima ut possit Confessarius ad examen revocari.
Cum enim habeat Sacerdos Regularis ad Sacramen-
tum pœnitentiæ jurisdictionem à Sede Apostolica
concessam, & approbationem Ordinarii à Triden-
tino requisitam, jam ipsi acquisitum est jus omni
ex parte absolutum ad exercendum potestatem legi-
timè possessam: ac proinde ab illius exercitio absque
legitima causa, solo prætextu pacandæ conscientiæ,
sine injuria deturbari non potest. Non enim habet se
approbatio per modum gratiæ arbitrariæ, sed est le-
gitima Judicis sententia, quam non potest is qui eam
tulit, aut alius, sine nova causa revocare. Hinc non
tantùm injustam sed etiam invalidam esse in casu
nostro hanc approbationis ritè concessæ retractatio-
nem, docet *Card. Lugo* de Pœnit. Disp. 21. Sect. 3.
num. 64. *Bossius* de Jubil. Sect. 3. Cap. 2. §. 4. *Por-
tel.* V. Confess. Præsent. *Bordonus* Tom. I. Resol. 36.
num. 8. *Leander* de Pœnit. Tract. 5. d. 11. q. 8. *Leza-
na* Consult. 40. num. 1. ubi in eandem sententiam ad-
ducit Peyrinum, Suarez, Pasqualigum, Palaum, &
plures ex antiquioribus.

Roboratur hæc doctrina ex pluribus Summorum
Pontificum declarationibus ac Decretis, quæ vetant
imprimis Episcopo Conventum aliquem integrum
propriâ auctoritate à confessionibus secularium au-
diendis suspendere, aut ad aliud examen absque no-
va causa compellere: imò etiam ullum Regularium
in particulari à se absolutè approbatum ad hoc adi-
gere, nisi nova causa, & ad confessiones spectans po-
stea intervenerit.

Nec alia est ratio de Episcopo successore, nisi
quod hic facilius possit dubitare, an approbatio, non
à se, sed à suo prædecessore concessa, fuerit legitima,
& persona ad confessiones excipiendas satis ido-
nea. Constant verò ea quæ disserui de Episcopo
appro-

approbante ex Bulla Pii V. *Etsi mendicantium* n. 41. & Bulla, *Romani Pontificis*, cum adjuncta Sacræ Congregationis declaratione, nec non ex alio ejusdem Congregationis Decreto, expedito 20. Novembris anno 1615. quo statuitur Archiepiscopis, Episcopis, aliisque locorum Ordinariis, ad quos Confessores approbandi jus spectat, Confessarios Regulares aliàs ab ipsis liberè approbatos, ab audiendis confessionibus suspendere post hac minimè licere, nisi ex nova causa, eâque ad Confessiones ipsas perinente, aut ob non servatum Interdictum ab ipsis Ordinariis positum. Ejusdem tenoris est Bulla Innocentii X. *Cum sicut accepimus*, data 16. Maji anno 1648. quæ decernit, Regulares aliàs liberè ab Episcopo prævio examine approbatos ad audiendas confessiones personarum secularium, ab eodem Episcopo suspendi non posse sine nova causa, eâque ad Confessiones ipsas pertinente.

Quinimò, quoad Episcopum successorem, *Gonzales* ad Regulam 8. Cancellariæ, refert Declarationem Cardinalium in hæc verba. ,Episcopus non potest ex-,aminare approbatos à suo Antecessore, nisi post pro-,motionem aliqua nova causa superveniat: quod si ,data sit causa Successori dubitandi de capacitate antea ,approbati, non potest eum de quo dubitat suspende-,re ante examen, cum sit in possessione, sed debet ,illum ad examen revocare., Prætereo plura alia decreta & decisiones, quas hæc controversia, mirum quam sæpè renovata, pro Regularibus extorsit. Qualis fuit pridem illa contestatio inter Episcopum Brugensem & Regulares suæ diœcesis; quos à prædecessore simpliciter approbatos, cum ad novum examen adigere vellet, præcepit illi auctoritate Apostolica illustrissimus tunc in Belgio Pronuncius, ut Regulares à suorum privilegiorum usu non impediret, ac tergiversantem ad gravem mulctam condemnavit, per sententiam datam 16. Augusti anno 1600. Donec tandem Episcopus, destitit, & Regularium privilegia agnovit per transactionem Concilii Regii diplomate Bruxellis expedito confirmatam.

Hanc litem è Belgio tunc præscriptam, Tornacum nuper revexit Episcopus ex Gallia illi diœcesi impositus, qui suo edicto 24. April. an. 1671. citavit omnes regulares ad confessiones secularium approbatos, ad subeundum novum examen à die 20. mensis Maji, revocans eo elapso omnes approbationes administrandi Sacramentum Pœnitentiæ, sive per suos prædecessores, sive per Vicarios generales concessas: sed conatus ille novus majorem molestiam, quam progressum habuit. Nec alibi hujusmodi procellæ pacatiorem exitum retulêre.

Declaratur generaliter quas pœnas incurrant, qui concessa Regularibus privilegia impugnant: aut qui violant debitam Episcopis reverentiam.

AD demonstrandum Pœnas in hac parte ab Ecclesia constitutas, pauca tantùm ex multis Conciliorum ac Pontificum decretis in medium proferenda. Satis disertè eas pœnas ac censuras exprimit Bulla aurea quæ incipit, *Sacro Prædicatorum*, edita à Sixto IV. Kalendis Augusti anno 1479. quæ sic pergit. Inhibentes districtius ipsis locorum Ordinariis sub interdicto ingressus Ecclesiæ, & suspensionis à regimine, & administratione suarum Ecclesiarum, ac Parochialium Ecclesiarum Rectoribus, & aliis quibuscumque, sub Excommunicationis latæ sententiæ; & privatione earumdem Ecclesiarum Parochialium, & omnium aliorum Beneficiorum Ecclesiasticorum quæ obtinent, nec non inhabilitationis ad illa in posterum obtinenda, Pœnis, eo ipso qui contra fecerint incurrendis, ne personis quibuslibet Ecclesiasticis vel sæcularibus, in genere vel in specie, directè vel indirectè aliquid inhibeant, præcipiant, ordinent, vel statuant, quo minus Ordines prædicti, illorum domus, & professores prædictis gratiis eis concessis liberè uti possint. Gratias autem illas prius recensuit, scilicet, Concessiones, indulgentias, & peccatorum remissiones, immunitates, exemptiones, facultates, privilegia, & indulta spiritualia & temporalia, qualiacumque sint, à Prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus prædictis, & à nobis, aut aliis auctoritatem habentibus concessa.

Pœnas easdem renovat, & alias adjungit Leo X. in solemni diplomate quod incipit, *Exponi nobis fecerunt*, cujus authenticum apud Recollectos Burdigalæ servatur. In quo postquam recitantur molestiæ modernis non dissimiles Regularibus, ac præsertim Recollectis illatæ, mandat Pontifex districtè Ecclesiæ Prælatis, aliisque, ut ipsis sua privilegia integra, & inviolata conservent, atque ita pergit: Constitutiones prædictas, & dictorum Fratrum privilegia eis inviolabiliter observanda, sub pœnis & censuris indicti SIXTI prædecessoris inhibitione contentis, moneatis, & præcipiatis. Inobedientes verò, legitimis super hoc habendis processibus; censuras & pœnas prædictos incurrisse declaretis, & declaratos publicè nuncietis, aut nunciari faciatis, ut tales ab omnibus aliis evitari mandetis, & alia faciatis quæ in præmissis fuerint quomodolibet opportuna, invocato etiam ad hoc quando opus fuerit auxilio brachii secularis. Reliquas verò personas tam Ecclesiasticas quam seculares, cujuscumque status aut conditionis existant, qui Rectoribus Parochialium Ecclesiarum in præmissis contra Fratres prædictos favorem, auxilium, aut consilium præbere præsumpserint, per censuras Ecclesiasticas, & alia juris opportuna remedia, monitione præmissâ, districtius coërceatis, & ut à talibus in futurum caveant, prohibeatis.

Qui hæc cupit fusius deducta, innovata, extensa, legat diplomata Pauli III. *Cum inter cunctas*, anni 1545. Et, *Licet debitum*, anni 1549. Adeat Bullam Pauli IV. *Ex clementi*, anni 1557. Consulat Constitutionem Pii V. *Dum indefessa*, annni 1571. Expendat Sanctionem gravissimam Gregorii XIII. in Bulla *Ascendente Domino*, anni 1584. ubi contra impugnatores Instituti, & privilegiorum Societatis Jesu statuuntur plures pœnæ, ac censuræ Sedi Apostolicæ specialiter reservatæ.

Nec est quod aliquis existimet se ab his censuris, & pœnis immunem esse, ex eo quod ipse interpretetur Apostolica privilegia suo facto non adversari. Adver-

ille per Canones Ecclesiæ legitimam privile-
terpretationem soli Sedi Apostolicæ reserva-
Id statuit pridem inter alios Clemens IV.
iate quod incipit, *Ordinis vestri*, quod alii
ntifices Paulus III. Urbanus VIII. ac Cle-
eodem tenore sanxerunt. Decernit autem
IV. in his terminis, Ne Archiepiscopi, Epi-
Prælati alii, indulgentias, seu privilegia vobis
olica Sede concessa, sive clara quæ inter-
e non indigent, sive dubia contineant, de
terpretari præsumant, auctoritate præsen-
trictius inhibemus, volentes, ut cum ejus
retari, cujus est concedere, super hujusmo-
, & obscuris, dictæ Sedis judicium requi-
demq; legem, ac legis rationem exhibent sacri
, ut illud Innocentii III. Cap. *Cum venissent*,
Cum super privilegiis Sedis Apostolicæ cau-
ir, nolumus de ipsis per alios judicari. Ra-
ubdit Glossa 25. q. 1. Ipsi namque soli valent
interpretari, qui jus condendi eos habent.
postremus Pontifex Clemens X. prædecesso-
rum vestigiis insistens, in Bulla, *Superna ma-*
1670. decernit fore, Irritum & inane quid-
us super his à quoquam quavis auctoritate
, vel ignoranter contigerit attentari.
ut scilicet universæ Ecclesiæ Moderatores su-
uod forte alii non æquè advertunt) quàm gra-
causis Religiosos Ordines Apostolicis indul-
rivilegiis muniendos esse censuerint. Non
t quanto labore, ac zelo in omni orbis parte
m excoluerint, quanto Martyrum Sanguine,
piosò Apostolicorū virorū sudore eam irriga-
quantis studiis, ac vigiliis pro Ecclesiæ propaga-
æresum extirpatione, & animarum salute, non
in Europa, sed in remotissimis Orbis regionibus
vo se totos impenderint, hodieque impendant.
haud satis benè de Deo, & Ecclesia mereren-
i horum privilegia enervare, functiones op-
:, animos infringere, sibi decorum esse existi-

ue minùs improbandi forent Regulares illi,
giosæ summissionis immemores, non dubita-
ia Facultatum suarum limites cum Pastoribus,
aris Ecclesiæ quasi ex æquo contendere. Pauci
odi, Spiritu non sancto impulsi, sæpius impro-
struunt, quod alii multo labore ædificant, dum
meratio utriusque Cleri pacem perturbant. De-
nt certè illi à præclaro majorum suorum exem-
ibus nihil antiquius erat, quàm cum omnibus
æ membris, præsertim cum Prælatis, & Pasto-
tiam privatis, institutam à Christo pacem, ac
niam conservare.
ìm verò graviter universim delinquant, qui de-
Episcopis observantiam violare præsumunt, con-
certè ex Constitutione 26. Leonis X. quæ incipit,
intra:, & sic pergit: Eosdem insuper fratres in
e Sanctæ Obedientiæ monemus, ut eosdem Epi-
s loco Sanctorum Apostolorum subrogatos, pro
i & nostra, & Apostolicæ Sedis reverentia, con-
ionore, & convenienti observantia venerentur.
ibus verbis gravis delicti pœnam colligit *Peyri*
dictam Constitutionem §. 24. num. 44.
orum verò Episcoporum potestatem & facultates
ssimas, præsertim in Missionibus, recensemus in-
Tract. 2. Cap. 5. ubi de variis Missionariorum Fa-
cultatibus tractamus: item Tract. 3. Cap. 4. §. 4. in fi-
ne, de potestate Episcoporum in casibus Pontifici reser-
vatis.

CAPUT IV. DE RELIGIONE.

Religio *hic non sumitur pro Fide de qua fusè Tomo 1. sed prò Virtute quæ Deo debitum cultum exhibet, de qua speculativè supra Tom. II. Part. I. pag. 52. hic practicè. Pertinet ad Religionem materia de* Votis, Juramento, Blasphemia, Festorum observatione, *&c. quæ traduntur infra Tract. 5. ad 2. Præceptum. Et de* Horis Canonicis *infra post Sacram. Eucharistia, Missam, &c. De* Statu Clericali *infra ad Sacram. Ordinis.*

Hic porrò tradentur Resolutiones Pastorales, *&c. De* Beneficiis *Ecclesiasticis*, Decimis, Asylo, Immunitate, Privilegio *Fori & Canonis, &c. item de* Statu Regulari, *ejusque votis, statutis, &c.*

RESOLUTIONES PASTORALES

De Pastoris Ecclesiæ, Persona, Residentia, Officiis, Juribus, Decimis, Privilegiis, Beneficiis Ecclesiasticis &c. quæstiones in praxi, & iure singulares.

QUÆSTIO I.

An Ecclesia Parochialis una, possit duos simul Parochos habere?

Respondeo negativè. Quia etsi contingeret plures ad munia unius Ecclesiæ peragenda præfici, ille tantùm esset Parochus qui suo nomine & independenter ab aliis curam illius Ecclesiæ administrat. Et constat ex jure Canonico, Cap. 1. de sponsa duorum: & Rotæ decisione 489. n. 3. Part. 1.

Sed *quæres?* An Episcopus non possit unam Ecclesiam Parochialem habenti alteram conferre?

Respondeo, id posse quidem, sed post pacificam possessionem secundæ Ecclesiæ, statim vacat prima. Sic declaravit Sacra Congreg. Concilii, & tradit Barbosa in summa Apostolic. Decis. verbo, *Parochialis Ecclesia.* Collect. 552. n. 54.

Sed excipe apud eundem num. 12. Nisi per consuetudinem, quæ 40. annis viguerit, Ecclesiæ duæ tamquam unitæ, semper uni, sine dispensatione, collatæ fuerint: ita etiam censuit S. Congreg. apud Zerolam declar. 50.

QUÆSTIO II.

An censeatur Parochialis Ecclesia vacare si promoveatur illius Parochus ad Episcopatum titularem in partibus Infidelium, & in alicujus Episcopi Suffraganeum?

Respondeo negativè. Sic enim resolvit S. Congregatio Concilii, die 14. Decembr. 1601. quam refert Barbosa Collect. 552. his verbis. Parochialis obtenta ab eo qui à Sede Apostolica ad Episcopatum in partibus Infidelium existentem promotus est, ac eodem tempore alcui Episcopo in Suffraganeum deputatus fuerit, non intelligitur vacare.

QUÆSTIO III.

An possit Episcopus dispensare, ut quis ante annum 25. inceptum, obtineat Parochialem Ecclesiam?

Respondeo negativè, cum communi. Quia Conciliū generale Lateranense Cap. *Cum in cunctis.* §. *Inferiora.* requirit annum 25. saltem inchoatum: Episcopus autem contra Concilii generalis decreta dispensare non potest,

potest. Ita etiam Azor Part. 2. Lib. 6. Cap. 5. q. 9. Navarrus, Barbosa, aliique. Totidem anni requiri solent in Adjutore qui Parocho datur: item in eo qui ad concursum Parochialis admitti possit.

QUÆSTIO IV.

Si ad concursum, qui fieri debet pro conferenda Ecclesia Parochiali, unus solus accedat tempore statuto, an debeat ille examinari, & si reperiatur idoneus Parochia illi conferri?

Respondet affirmativè ad utrumque membrum Sacra Congregatio Concilii apud Nicolaum Garciam de Beneficiis Part. 9. Cap. 2. num. 214.

Notat tamen idem Garcia supra num. 220. quando Beneficium Parochiale esset valde tenue, illud absque concursu conferri posse, ex eadem Congreg. Concilii.

QUÆSTIO V.

An in Parochialibus beneficiis quæ Regularibus conferuntur concursus institui debeat?

Respondeo negativè: Quia de his non loquitur Tridentinum ubi ad Beneficia curata concursum requirit. Et ita censuit S. Congregatio his verbis: Hoc decretum de concursu, non habet locum in Beneficiis Regularibus, quæ Regularibus conferri consueverunt. Et de hoc Breve Sixti V. adducit Rodriguez in Privil. Regul. Bulla 25.

QUÆSTIO VI.

An in Parochialibus jurispatronatus Laicorum requiratur examen per concursum, unius aut plurium qui præsentantur?

Respondeo negativè, dum tantùm unus præsentatur, sed tantùm examinandus est ab Ordinario, & si fuerit capax admittendus. Patet ex Tridentino Sess. 24. Cap. 18. his verbis. Quod si juspatronatus Laicorum fuerit, debet qui à Patrono præsentatus erit, ab eisdem deputatis, ut supra, examinari, & non nisi idoneus repertus fuerit admitti. Ubi de requirendo concursu non fit mentio.

Quod si plures fuerint præsentati, tunc requiritur examen per concursum inter solos præsentatos. Sic expressè censuit Congreg. Concilii, apud Garciam; de Benef. Part. 9. Cap. 2. n. 256. affert etiam decisionem Rotæ 30. Junii 1587.

QUÆSTIO VII.

Parochus tenetur de more facere Professionem fidei coram Episcopo aut saltem ejus Vicario intra duos menses à die adeptæ possessionis. *Quæritur*, an si professionem illam omittat, incurrat pœnam amissionis fructuum?

Respondeo affirmativè, ex præscripto Conc. Tridentini Sess. 14. de Reform. Cap. 12.

Quæritur 2. an Ordinarius possit illi condonare fructus sic a ... fos?

Resp. negativè: Quia Ordinarius non potest dispensare in decretis Concilii, nisi in casibus sibi expressè permissis.

QUÆSTIO VIII.

Parochi tenentur ad Residentiam juxta Trid. Sess. 23. cap. 1. de Reform. *Quæritur*, an qui tenuem habet Parochiam, aut si in ea habitent tantùm tres, quatuor, aut paucissimæ personæ, teneatur etiam ad Residentiam?

Respondeo in utroque casu affirmativè. Quia tenuitas, aut personarum paucitas non tollit curam officio annexam, idque de secundo casu declaravit Congreg. Cardinalium apud Garciam de Benef. Part. 3. Cap. 2. num. 179.

QUÆSTIO IX.

Si Parochus habeat duas Ecclesias unitas, *Quæritur*, utra erit, in qua debeat residere?

Respondeo, teneri residere in Ecclesia digniori: quod si dubitetur quæ sit dignior, residendum est in ea quæ populum habet frequentiorem: si autem una sit Ecclesia intra, & altera extra urbem, oportet residere in ea quæ intra urbē continetur. Ita casum hunc sæpius controversum resolvit Castropalaus Tom. 2. Tract. 13. d. 5. Puncto 2. cum Garcia Declar. 14. & Barbosa de officio Parochi Part. 1. Cap. 8. num. 9. & 10. qui referunt sic etiam decisum esse à Sac. Congreg. Concilii Tridentini.

Insuper addunt ex eadem Congregatione, si contingat duas Ecclesias ita videri pares, ut una præ alia neque sit dignior, neque frequentior, liberum esse Parocho pro sua residentia quam velit eligere.

QUÆSTIO X.

Quænam causæ Parochum à residendo excusent?

Respondeo cum communi: Illas causas excusare Parochum, quæ Episcopos à residentia pro tempore excusant, quæ tamen debent à proprio Episcopo in scripto approbari, ut disponitur in Tridentino Sess. 23. de Reform. cap. 1. Sic tamen ut ovibus suis ita provideat, ut quantum fieri potest ex illius absentia nullum detrimentum accipiant.

Quatuor verò sunt causæ quæ solent excusare. 1. Christiana charitas, ut est juvare aliam privatam Ecclesiam, lites dirimere, odia componere &c. 2. Urgens necessitas, ut est curatio suæ ægritudinis, fuga hostium, aut alterius gravis injuriæ inferendæ. 3. Debita obedientia, ut si ipsi aliquod justum obsequium imperet Pontifex, ejus Legatus, aut Episcopus. 4. Utilitas evidens Ecclesiæ aut Reipublicæ, ut si pro necessaria reformatione conferat se ad superiorem, vel Synodum &c. de quibus fusius Azor p. 2. l. 7. c. 4. & Barbosa supra Cap. 8.

Extra causas prædictas Tridentinum Sess. 23. Cap. 1. indulget Parochis, ut per duos sive continuos, sive interruptos menses possint abesse, etiam ad honestam animi relaxationem, modo id fiat absque ullo gregis detrimento.

QUÆSTIO XI.

An attento novo Jure Tridentini, possint abesse Parochi studiorum causâ, ut olim licebat per quinquennium ex Cap. fin. de Magistris &c.

Affirmant Navarrus, Toletus, Valentia, & quidam alii. Sed probabilior apparet responsio negativa, nec Episcopum posse illam facultatem concedere. Quia absentia ex causa studiorū, non videtur esse hoc tempore causa gravis, cum Parochi assumantur per concursum, adeoque censeantur satis habere doctrinæ pro suo officio. Et in hanc sententiam plures Concilii declarationes adducit Garcia Num. 81. inter quas hæc est quarta. Congregatio die 22. Februarii 1590. censuit Parocho causa studiorum non esse dandam licentiam, cum hodie per Concilium non admittantur, nisi per concursum magis idonei fuerint judicati. Et ita docet Riccius, Gonzales, Sanctarel, Alzedo, Candidus & Barbosa de Offic. Par. Part. 1. cap. 9. num. 27. &c. Admittunt tamen pleriq; licere abesse ad docendum publicè Theologiam aut

aut jus Canonicum in aliqua celebri Universitate, gregi providendo.

QUÆSTIO XII.

An Episcopus possit obligare Parochos sub pœna excommunicationis aut suspensionis, ut doceant suos subditos doctrinam Christianam?

Respondeo, posse, ut doceant per se, vel saltem per alios: idque tam ex Jure divino, quam ex Tridentino colligit Rodriguez Tom. 1. Sum. Cap. 18. Sanchez lib. 2. Sum. Cap. 4. Castropalaus, Barbosa, Riccius in Decis. Curiæ Archiep. Neapol. Part. 1. Decis. 22. ubi ait, de facto quemdam Parochum suspensum fuisse ab officio suo per sex menses, eo quod suos Rudimenta fidei non docebat.

Addunt non pauci, posse etiam Episcopum per censuras & pœnas compellere pueros & rudes capaces, ut ad rudimenta fidei capescenda accedant. Ita fusius Fagundez, Perez, Sanchez, Rodrig. Palaus, Barbosa de Offic. Par. Part. 1. Cap. 15. N. 6. contra Zerolem. 1. p. praxis Episcop. Verb. doctrina Christiana.

QUÆSTIO XIII.

De aliis Parochorum Facultatibus.

Quid potestatis & privilegii habeant Parochi circa dispensationem in Festis, & Jejuniis, & de aliis eorum Prærogativis.

Primò, Parochus potest concedere suis Parochianis licentiam laborandi in diebus Festis ad tempus, & ex causa legitima, quando Episcopum, vel Ordinarium facile adire nequeunt. Hæc est communis Doctorum sententia, quam tradit Suarez, Azor. Fagundez, Palaus, Machado, & Barbosa de Offic. Par. Part. 1. Cap. n. 6. Qui addit n. 7. quando causa laborandi dubia, Parochum posse mutare hoc opus servile in aliam actionem quæ cedat in opus pium.

Secundò, Parochus habet potestatem, ex justa causa & absente Episcopo & ejus Vicario, dispensandi in lege Jejunii, uti admittunt passim Auctores, contra Tabienam, Butrium, & Hostiensem.

Tertiò, Probabile etiam est, Parochum posse, præter Episcopo, justa de causa, cum aliquibus in jejunio dispensare: sic contra plures docet Cajetanus, Durandus, Richardus, aliique, quos citat & sequitur Leander Tr. 3. Tract. 5. de jejunio Disp. 10. q. 10.

Quartò, Docet idem Quæst. 12. cum Thoma Sanchez, Pasqualigo, Joanne Sancio, aliisque, non solum Parochos, sed etiam eorum Vicarios posse ex legitima causa in jejunio dispensare, nisi à Parochis id ipsis prohibeatur.

Quintò, Parochi habent præcedentiam ante Ordines Regulares in Processione, Funeribus, & actibus hujusmodi publicis, ut fusius ostendit Barbosa in Com. Apost. Decisi. Collect. 557. ex Constit. Clementis VIII. quæ incipit. Decet Romanum Pontificem, & pluribus aliis Pontificum decretis. Addit idem *Barbosa*, Parochos certo modo gerere vices Episcoporum in cura animarum, quod tamen de jurisdictione fori externi, & pluribus aliis non intelligitur.

Ad hæc Parochorum privilegia sive facultates, addi possunt aliæ quæ Theologi communius tradunt.

Primò, quod Parochus habeat jurisdictionem ordinariam in foro pœnitentiæ non tantùm circa omnes fideles, sed etiam circa Sacerdotes suæ Paræciæ, ut docet *Navarrus*, *Barbosa*, *Suarez*, *Vasquez*, *Ægidius*, *Leander à SS. Sacramento*, affirmans esse omnium communem, *Part. 2. Tract. 67. Quæst. 5.* Quia hæc jurisdictio non est contentiosa, adeoque non terminatur locis, sed personis.

Secundò, illos etiam extra suam diœcesim ubique posse audire confessiones suorum subditorum: Ita *Navarrus*, *Sylvester*, *Armilla*, *Gomez*, *Suarez*, *Lugo*, *Azor*, *Bonacina*, *Toletus*, *Covarruvias*, *Leander*, & plures citati apud *Barbosam* de Offic. Paroc. Cap. 19. Num. 5.

Tertiò, Parochos posse ubique locorum audire Confessiones etiam extraneorum absque nova Episcopi approbatione, dummodò Parochus proprius non contradicat, quod ut probabilius tradit *Leander* supra *Tr. 7. Quæst. 9.* citans pro sua sententia Sancium, Vasquez, Ochagaviam, Suarem, Ludovicum de S. Joanne, & Arboledum. Negat verò *Barbosa, de officio Episc. Part. 2. c. 25. n. 8.* & *de offic. Parochi Cap. 19. Num. 3.* allegans etiam sic à S. Congregatione resolutum, cum Homobono *in examine Eccles. P. 1. Tract. 5. Cap. 4. Quæst. 15.* Fagundez *Cap. 2. Num. 35.* Pisac. *in praxi Episcop. Part. 2. Cap. 1. Num. 10.* Squillante *de Privil. Clericorum Cap. 1. Num. 37.*

Quartò, docent plures, Parochum posse exponere alium quemcumque Parochum ad confessiones suorum subditorum in sua Parochia audiendas: Ita *Leander* supra *Quæst. 12.* & apud eumdem *Diana*, *Toletus*, *Suarez*, *Fagundez*, *Filiucius*, *Hurtado*, *Ægidius*, & *Candidus*: Contra *Guttierez*, & *Petrum de Leone*, quos hic breviter retulisse sufficiat.

Quintò, Posse Parochos eligere sibi ad proprias Confessiones quemlibet Sacerdotem approbatum, communis est sententia Doctorum, uti patebit ex sequentibus.

Eamdem facultatem eligendi sibi quemlibet Sacerdotem approbatum, locum habere etiam in aliis Sacerdotibus secularibus, docent communiter tam antiqui, quàm recentiores, ut *Valentia*, *Emanuel Sa.* V. absolutio *Num. 8.* Fran. Suarez *de Pœnitentia Disp. 27. Sect. 3.* ubi hanc doctrinam fusè examinat, & probat, pro ea adducens ex antiquioribus Hostiensem, Raymundum, Astensem, Gersonem, Guil. de Monte Lugduno, Navarrum, Cajetanum & Sotum: ostenditque *Suarez* ibidem, facultatem hanc non jure, sed consuetudine, consensu saltem tacito approbatâ, inductam esse: nec non voluntate proprii Sacerdotis posse revocari: in quibus autem illa consuetudo vigeat ad facti quæstionem pertinere. Valere illam in Belgio usus videtur indicare, quantum quidèm assequor: quo supposito, clausula illa quæ apponitur in Approbatione, *accedente consensu illorum quorum interest*, intelligenda esset in hoc casu de consensu illo per consuetudinem concesso, non contradicentibus illis quorum interest in sua Ecclesia.

Alia huc pertinentia inferius traduntur, ubi agimus de varia *Jurisdictione* in Absolutione, & singulorum Sacramentorum administratione : *TRACTATU SECUNDO Cap. 2. &c.*

CAPUT

CAPUT V.

De Beneficiis Ecclesiasticis, Decimis, Asylo, Immunitate, Privilegiis Fori & Canonis Personæ Ecclesiasticæ.

ARTICULUS I.

QUÆSTIO 1. An licitum sit, omissis dignioribus, ad Beneficia eligere, postulare, aut præsentare personam dignam quidem, sed minus dignam?

Respondetur, Ad Beneficia habentia curam animarum id illicitum esse sub gravi delicto. *Dignior* autem dicitur, qui omnibus consideratis, speratur multò melius functurus isto officio pro quo instituitur electio.

Probatur hoc ex Concilio Tridentino Sess. 24. Cap. 1. de Reform. ubi declarat. *Omnes & singulos qui ad promotionem præficiendorum quomodocumque jus habent, mortaliter peccare, nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, non quidem precibus, vel humano affectu, aut ambientium suggestionibus; sed eorum exigentibus meritis præfici diligenter curaverint.* Quamvis autem loco citato Tridentinum agat de Episcopatibus, nihilominus idem tenendum esse de Parœciis satis patet ex eadem Sessione Cap. 18. post medium, ubi tam habenti jus patronatus Ecclesiastici, quam Episcopis præcipit, ex dignis præsentare, & eligere digniorem, ut fusius ostendit Lessius de jure & Just. Lib. 2. Cap. 34. Dub. 14.

Hinc rectè ab Innocentio XI. Propos. 47. reprobatur sententia docens, *Tridentinum per digniores non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum sumpto comparativo pro positivo, vel digniores, ut excludat indignos, non verò dignos, vel tandem loqui tertiò, quando fit concursus.*

In cæteris Beneficiis non habentibus annexam curam animarum, ut in Canonicatibus, aut Capellis, sunt plures qui docent non videri peccatum mortiferum semel aut bis prætermittere digniorem, modò conferatur verè digno, cum Soto, Halensi, Angelo, Gabriele *in 4. d. 15. a. 9.* quos sequuntur plures recentiores. Quia in hujusmodi beneficiis id semel iterumve fieri, censent non cedere in detrimentum notabile Ecclesiæ, eò quod paucorum mediocritas aliorum virtute facile compensetur: Nec fieri propriè injuriam digniori, quia non est illi debitum stricto jure; sicut debetur præsentato, vel electo. Hinc admittunt illi, quod si beneficium ex sua institutione habeat, ut debeat conferri digniori, vel per oppositionem, tunc semper esse peccatum mortale.

Quod si quis id sæpius faceret, aut rarò curaret ut digniores præferantur, in beneficiis etiam non curatis, censeretur graviter peccare. Quia graviter violaret fidelitatem Ecclesiæ debitam, ejusque bonum omitteret in re singularis momenti: sunt enim hæc beneficia ex fundatorum institutione non solùm stipendia ministeriorum, sed etiam præmia virtutum.

Dices, Jura antiqua, atque etiam Tridentinum Sess. 7. Cap. 3. de Reform. tantùm requirit ut beneficia dignis conferantur, citans etiam Constitutionem Alexandri III. & Gregorii X. qui idem statuunt, ut habent etiam nonnulli Canonistæ.

Resp. Concilium, cæterosque, hoc solum requirere, non ut collatio fiat absque gravi peccato, sed ut illa non sit irritanda in foro externo, quod colligitur ex eo quod Concilium postea subdat, *aliter facta collatio omnino irritetur.*

QUÆSTIO II. An qui, prætermisso digniore, sibi vel alteri minus digno procurat beneficium, teneatur ad aliquam restitutionem digniori faciendam, vel etiam Ecclesiæ?

Resp. Communiorem esse Doctorum sententiam, talem ad restitutionem non teneri, dummodò ille sit verè idoneus, & beneficium non fuerit per oppositionem conferendum. Ita docet Scotus, Richardus, Adrianus, Sotus, Covar. Navarrus *cap. 17. num. 72.* & plures alii, contra Paludanum, & Cajetanum, qui tamen addit, eum non teneri, qui sibi procurat non intendens impedire digniorem.

Ratio est, quia primò non tenetur digniori, quia ille non habet jus strictum ad illud beneficium, sed tantùm jus aliquod largum, consistens solùm in aliqua majori aptitudine, quod non fundat injuriam propriè dictam. Secundò, non tenetur Ecclesiæ, quia hæc non censetur intendere collatores, & patronos sub onere restitutionis obligare ad procurandum semper majus illius bonum, neque illi censent se tale onus subire, cum frequenti perplexitate, quæ inde oriretur: uti in simili ad restitutionem non obligatur œconomus Principis, qui operarios non optimos, sed tantùm idoneos conduxit.

Notandum denique circa valorem collationis beneficii, quod tradit Lessius *de Just. Lib. 2. Cap. 34. Dub. 16.* Omnis collatio seu institutio facta præter formam Tridentini Sess. 24. Cap. 18. &c. censetur subreptitia & nulla; & collatio, si pertinebat ad Episcopum, devolvitur ad Sedem Apostolicam: uti hoc postremum statuit Pius V. in Bulla, quæ incipit, *In conferendis Ecclesiis*, edita anno 1567. Ubi insuper decernit: Si Episcopus minus habilem, postpositis magis idoneis, post examen elegerit; possunt ii qui rejecti sunt à mala electione hujusmodi ad Metropolitanum, vel si elector Metropolitanus aut exemptus fuerit, ad viciniorem Ordinarium, ut Apostolicæ Sedis Delegatum, vel aliàs ad Sedem Apostolicam appellare, & electum ad novum examen coram appellationis Judice provocare, ut digniori detur. Interea tamen electio prior executioni mandanda est, & provisus non potest amoveri, nisi beneficium alteri debito modo collatum fuerit.

QUÆSTIO III. Quænam conditiones ex jure requiruntur, ut aliquis ad Beneficium censeatur idoneus?

Resp. Conditiones decem requiri. 1. Legitimus thorus: est enim illegitimus incapax Episcopatus, & cujuscumque alterius beneficii habentis curam animarum, nisi per Pontificem cum eo dispensetur: est etiam incapax simplicis beneficii, sed in hoc plerumque potest Episcopus cum eo dispensare: ita habetur ex *cap. 1. de filiis Presbyt. in 6.* 2. Requiritur Clericatus vel ordo prævius, ex *Cap. cum adeo. 17. de rescriptis.* 3. Certa ætas ad singula beneficia necessaria: Ad Episcopatum 30. anni exacti. Ad alias Dignitates vel Personatus sine cura animarum, ut non sit minor 22. annis, quos requiri completos, indicatur ex Tridentino *Sess. 24. Cap. 12.* Ad beneficium Parochiale 25. anni inchoati: in qua ætate Episcopus non dispensat. Ad alia beneficia quæcunque

...ue requiruntur 14. anni saltem inchoati: Ita Trident. *Sess. 23. Cap. 6. ut, Nemo ante 14. annum beneficium possit ...tinere.*

4. Requiritur Cœlibatus, sic ut omnis collatio beneficii facta junctis matrimonio sit irrita, nisi cum ...utuo consensu debito modo separentur. 5. Condi...o est, ut non sit irretitus aliquâ censurâ, vel irregulari...te: aliàs non tantùm collatio, sed etiam electio, præ...ntatio, & postulatio in ejus favorem est irrita: quam...is probabile sit, illum qui est suspensus ab officio, ...el beneficio, si in suspensione novum beneficium ...btineat, non teneri sponte dimittere ante senten...am Judicis, ita censet *Lessius*, *Suarez*, alii...ue.

6. Morum probitas, ut scilicet non sit deditus gra...bus peccatis, nec infamis: Collationem tamen fa...am criminoso non esse ipso jure irritam, sed irritan...m, docet Navarrus *in Cap. si quando*, *Except. 16.* ... Scientia debita: talis autem scientia requiritur, quæ ... munus beneficio annexum ritè obeundum est neces...ia, ita statuit Concilium Lateranense *Cap. Cum in ...nctis, de Elect.* 8. Habilitas ex parte Corporis, quæ ...mpe necessaria est ad officium decenter præstan...m, Trid. *Sess. 22. Cap. 4.* Si tamen postea debilitas ...perveniat per quam reddatur ineptus ad officium, ...n ideo privari debet, sed si habeat curam anima...n providere debet ut per vicarium administretur. ...Intentio status Ecclesiastici, quæ si sincera sit, non ...iatur per propositum resiliendi, si causa aliqua ...ta inciderit, v. gr. si frater primogenitus moriatur, ... obtingat matrimonium magnopere conducens ad ...servandum decus familiæ.

...o. Ut non habeat aliud beneficium incompatibile: ...ut habens beneficium cum cura animarum, vel di...tatem, vel Personatum, vel Officium, si secundum ...us generis acceperit cum pacifica hujus possessione, ...mum vacare debeat. Ejusdem generis sunt Præ...dæ uniformes sub eodem tecto, ut sunt duo Cano...tus, vel duæ Sacellaniæ ad eamdem functionem ...currentes in eadem Ecclesia, ut patet ex *Cap. lite... 9. de Conces. prabenda.* Quædam sunt alia incom...bilia beneficia, quæ simul quidem licitè retineri possunt absque dispensatione, non ita tamen ut al... obtento aliud vacare debeat: de quibus fusius ...ius, aliique. Et plura de impedimentis præsertim ...rregularitate colligi possunt infra de Sacram. Ordi...n fine.

QUÆSTIO IV. Quibus modis Beneficia jam pos... amittantur?

Resp. Quatuor potissimum modis amitti. 1. Per ...rtem Beneficiati. Ratione verò diuturnæ absen... non privatur ipso jure, sed requiritur sententia, quæ ...en ferri non potest nisi absente prius citato. Quod ...sciatur ubi versetur, post edictum trinæ citationis ...clesia ista publicatum, si ultra sex menses redire ...lerit, poterit suo beneficio spoliari. Si verò sine ...citatione beneficium fuerit alteri collatum, rever... non oberit collatio, ex *Cap. Tua de Cler. non resi...bus.*

...cundus modus est, ex dispositione Juris: sive pro... alterius beneficii incompossibilis consecutionem, ...uo in Quæstione præcedenti: sive per professio... Religiosam: sive per contractum matrimonii: ...ob commissionem Criminis cui ex jure amissio ...ficii ipso facto annexa est, ut est Hæresis, Schisma, Sodomia sæpius exercita. Tertius, per sententiam judicis. Quartus, per liberam resignationem. Adde, si quis per vim possessionem beneficii sit ingressus, *Cap. eum qui 18. de præbendis l. 6.*

Porrò ut resignatio beneficii sit valida, præter alia, requiritur ut illa fiat in manibus ejus qui potest eam admittere: & ut resignatio ab eo actu admittatur, ut est Pontifex, vel Ordinarius collator, & fiat consensu Patroni, si sit juris patronatus. Si Resignans sit infirmus, requiritur ut supervivat ad 20. dies post factam resignationem: item ut capiatur possessio ante mortem resignantis: de quibus plura in *Articulo sequenti.*

QUÆSTIO V. Qualiter fieri possit Commutatio beneficiorum?

Resp. Illam fieri quando duo beneficiati unum vel plura sua beneficia, Pontifici non reservata, resignant in manus Ordinarii, vel alterius Episcopi auctoritate ad hoc præditi, cum conditione ut ille postea vicissim alteri alterius beneficium conferat. Hoc aliquando exigente necessitate Episcopus instituere potest, sed vocatis illis quorum interest, ut Patrono, & Collatore in favorem. Talis autem permutatio ut valeat, debet esse libera, id est, fraude, aut metu non extorta. Requiruntur etiam duæ postremæ conditiones supra de resignatione, ut supravivat ad 20. dies post factam commutationem, & ut ante mortem commutantis capta sit possessio, aliàs beneficium vacare censebitur.

QUÆSTIO VI. An licitum sit permutare beneficia inæqualia, adhibitâ fructuum compensatione, sic ut beneficium copiosius, non separatis proventibus à titulo, cum tenui commutetur?

Resp. Talem compensationem per se non licere: potest tamen peti compensatio ob talem commutationem à Pontifice, propter incommodum temporale quod alter suscipit, spoliando se proventibus amplioribus sui beneficii. Quia talis compensatio non est pretium beneficii, aut proventuum annexorum, sed sola conditio quâ se indemnem conservet, sine qua nollet se beneficio spoliare cum suo detrimento.

ARTICULUS II.

An, & qualiter fieri possit Resignatio beneficii in gratiam tertii, & cum onere Pensionis?

Respondeo ad *Primum*: Resignationem licitam esse, & Simoniæ labe carere, modò pensio sit moderata, & legitima auctoritate constituatur: uti docet sententia communis: & patet ex *Cap. ad quæstiones de rerum permutatione.* Ratio est, quia uti potest Pontifex titulo alicujus beneficii plures fructus annectere, ita potest eidem titulo partem fructuum detrahere, & alteri jus ad illos fructus concedere; vel etiam ipsi titulo imponere onus certam portionem ex fructibus solvendi, idque ad vitam resignantis: & in hoc casu, ad quem transit beneficium, ad eumdem solvendæ pensionis onus transibit.

QUÆRITUR II. Quinam possint Beneficio Pensionem imponere ratione simplicis resignationis?

Resp. Id posse Pontificem, cum illi competat plenaria beneficiorum dispositio. Idem posse Legatum à latere

latere docet *Rebuffus* §. *de resign. conditional. num. 12.* Huic tamen non est concessum ut admittat resignationes in favorem tertii, ut idem tradit supra. An idem possit Episcopus major quæstio est. Affirmant varii si subsit causa justa, v.gr. ad alimentum Parochi non valentis amplius servire: Ita *Felinus*, *Olaradus*, *Immola*, *Gigas*, plures citans hic *Quæst. 6.* Negant tamen alii communius cum *Lessio Lib. 2. Cap. 35. Dubit. 15. num. 91.* Quia censent pensionum constitutionem per stylum curiæ Romanæ reservari summo Pontifici. Ac proinde Episcopum, sive Ordinarium, id non posse, nisi quatenus id illi specialiter privilegio, vel consuetudine concessum est. Stylus enim Curiæ jus constituit, quod peculiariter locum habet in pensionibus, quarum ferè totum jus in consuetudine situm est.

Pensio autem, à quocumque constituatur, debet esse *moderata*, Ita ut beneficiario relinquatur quantum sufficit ad sustentationem, maximè si sit beneficium conjunctum cum cura animarum: consuetudo autem est, ut non excedat tertiam partem fructuum, ut habet *Cacialupus Tract. de pensionibus Quæst. 7.* Posset tamen Pontifex constituere majorem.

Ad constituendam pensionem non est necessarius consensus Patroni, etsi beneficium sit juris patronatus laicorum, ut aliqui requirunt. Quia id nullo jure cavetur: & per impositionem pensionis nullum fit patrono præjudicium, quia illius tantùm est præsentare instituendum, quod ei per pensionem non adimitur. Aliud est in permutatione, & resignatione quæ fit in favorem, in qua debet ordinariè ejus consensus intervenire: in litteris tamen pensionis debet fieri mentio & derogatio patronatus si sit Laicorum, ut habet stylus Curiæ, ut tradit *Gigas Quæst. 24.* non tamen si sit Ecclesiasticorum: Pontifex enim beneficia Patronatus Laicorum quàm Ecclesiasticorum difficilius onerat.

Denique pensio non est *perpetua* uti beneficium, sed morte pensionarii extinguitur, sicut usus fructus morte usufructuarii.

QUÆRITUR III. Quomodo debeat procedere qui vult resignare in favorem tertii sub onere pensionis?

Resp. Posse illos inter se de hoc tractare, non tamen absolutè concludere, sed tantùm sub beneplacito Pontificis futuro: aliàs absolutè concludendo simoniam admitterent. Quando autem coram Prælato habente potestatem comparent, debet beneficium in manus illius prius resignari, non cum pacto, sed cum deprecatione ut in illius tertii favorem cedat. Postquam verò pensio per legitimam auctoritatem imposita est, tunc jure debetur & exigitur.

QUÆRITUR IV. An licitum sit resignare vel conferre beneficium in Confidentiam, ut vocant Juristæ?

Resp. Si quis resignet, vel procuret alteri beneficium in confidentiam, id est, confidens ipsum aliquando beneficium illud v.gr. vel nepoti, vel amico suo resignaturum, modò nullam illi obligationem imponere intendat, non erit simonia: quamvis possint concurrere aliæ circumstantiæ quæ rem reddant illicitam. Ita cum aliis docet *Navarrus Cap. 23. Num. 109. Vivaldus de Simonia Num. 28. Hugolinus Tabula 1. Cap. 22. Lessius Lib. 2. Cap. 35. Num. 16.* Quia nullum hic intercedit pactum, vel aperta aut occultata conventio, vel intentio obligandi, quæ Simoniam constituant. Quod si talis intentio obligandi adesset, incurreretur Simonia mentalis, quæ tamen pœnas juris non habet annexas.

Si verò aliquis beneficium alteri procuret, sive id fiat eligendo, præsentando, postulando, resignando in favorem, sive conferendo, instituendo, confirmando, aut commendando, cum pacto addito ut ille qui beneficium istud accipiet, illud idem sibi, vel alteri aliquando resignet, vel relinquat, vel pensionem ex eo, vel fructus aliquos alteri præbeat, in singulis illis actibus erit Simonia externa confidentiæ, quæ pœnas juris adjunctas habet. Constant hæc ex Bulla *Pii IV.* & præcipuè *Pii V.* quam refert hic *Navarrus Cap. 23. Num. 110.* in qua exprimuntur varii modi quibus in foro externo præsumi debeat Simoniam illam esse commissam. In foro autem conscientiæ committitur duobus præcipuè modis: si quis alteri procuret beneficium, ut illud sibi, vel alteri aliquando renunciet: vel si procuret ut ex eo fructus vel pensio persolvatur.

QUÆRITUR V. An Pensiones jam constitutæ possint postea vendi, aut redimi?

Prima sit, Pensio quæ datur Parocho seni non valenti amplius deservire, ut se sustentet, beneficio ejus alteri collato. 2. Quæ Clerico pauperi ad sustentationem conceditur. 3. Quæ datur ad litem componendam. 4. Quæ attribuitur resignanti in favorem alterius, vel beneficium suum cum altero vicissim commutanti.

Respondet *Toletus Lib. 3. Cap. 92. Lessius hic Cap. 35. Dubit. 22. Cajetanus Tom. 1. Opusc. 31.* cum pluribus Canonistis in Clementin. unica §. *Eadem quoque* &c. Non esse Simoniam si ille qui aliquam ex his pensionibus debet, illam *redimat* præsenti pecunia, consentiente pensionario: additq; Toletus ad hoc opus non esse alia facultate. Ratio est, quia talem pensionem redimere, non est emere aliquod jus spirituale, sed extinguere aliquod onus temporale contractum, solvendi scilicet certam summam in pensionem annuam, per unam summam totalem semel præstitam.

Dum tamen aliquis primò resignat beneficium sub onere pensionis annuæ, non potest sine Simonia inire contractus, sive pactum ut pensio constituta redimatur. Quia onus inde resultans est pretio æstimabile, uti notat *Toletus*, *Lessius*, *Cajetanus*, supra.

Aliquam etiam ex his pensionibus *emere*, aut *vendere*, non esse Simoniam, spectato jure antiquo, ut probabilius docet *Lessius supra* citans *Cajetanum*, *Canonistas*, *&c.* Quia pensio v.gr. Parochi senis, non datur ad obeundum aliquod munus aut officium spirituale, sed tantùm ad alimenta: ac proinde est merè temporalis, concessa titulo gratitudinis aut misericordiæ à talium bonorum dispensatore legitimo.

Idem, ob eamdem rationem, de reliquis ejusmodi pensionibus docet *Lessius* supra cum *Soto q. 7. art. 2.* quia ejusdem esse rationis quis videtur, vendi, & redimi.

De his tamen notat *Lessius*, ubi Bulla Pii V. de pensionibus est recepta, per illam, pensionem evadere in rem spiritualem; quia peculiariter statuit, ut omnes pensionarii ratione pensionis teneantur recitare officium B. Virginis: qua ratione pensio redditur quoddam beneficium. Sed addit, hanc Bullam plerisque locis non videri receptam: quia à plurimis ignoratur, vel etsi sciatur non est umquam in praxim deducta.

cta. Sed etsi Bulla illa Pii V. recepta alicubi non tamen aliunde pensiones hujusmodi *vendi* non possit absque Pontificis facultate: quia id stylo Curiæ prohibitum, quamvis *redimi* permittantur, uti tenetur *Toletus Lib. 5. Cap. 92.*

ARTICULUS III.

De Ecclesiasticorum Immunitate à vectigalibus, &c.

D*Icendum primò*, Ecclesias, & personas Ecclesiasticas, & res illarum à vectigalibus solvendis emptas esse. Patet 1. ex Jure Canonico *Cap. Quantum de censibus in 6.* ubi, Bonifacius VIII. etiam *Excommunicat privatas ipso facto, quæ talia ab Ecclesiasticis exigunt, & communitates subjicit interdicto, à quibus nisi non possint absolvi nisi facta restitutione.* Ibidem: contrariam consuetudinem declarat esse corruptelam. Unde etiam patet, hoc jus contra Ecclesiasticos usucapi non posse. Idem quoque prius statutum fuit in Concilio magno *Lateranensi* sub Innocentio III. Horum singula, & bona exempta distinctius exprimuntur in *Bulla Cœnæ Domini*, ubi, Excommunicantur omnes qui absque speciali expressa summi Pontificis licentia imponunt collectas, decimas, tallias, præstantias, aut alia onera personis Ecclesiasticis, aut eorum bonis, sive Ecclesiarum aut Monasteriorum ipsorum: aut imposita exigunt, aut à sponte dantibus recipiunt, aut his actibus quoquo modo cooperantur. Quod hic dicitur de *sponte dantibus*, intelligitur, quando exactor recipit ab eo qui ideo sponte dat, quia Ecclesiasticis sunt imposita, vel qui antequam exigantur, uti hic notat *Lessius*.

Patet etiam 2. ex *Jure Civili*, in Novella Friderici Imperatoris, quæ incipit, *Item nulla*, de Episcopis & Clericis: *Nulla*, inquit, *communitas, vel persona publica, vel privata, collectas, exactiones, angarias, vel perangarias Ecclesiis, vel aliis piis locis, aut Ecclesiasticis personis imponere præsumat, &c.* Item in *Leg. Sancimus 2.* Cod. de sacrosanctis Ecclesiis, immunitas ista omnibus piis locis conceditur.

Hæc Ecclesiasticorum exemptio à multis dicitur certâ ratione juris divini. Primò, propter dignitatem status, quo rebus divinis mancipantur & consecrantur: ac proinde contra reverentiam Deo debitam foret, quod Deo consecratum est, more profano tractari. Secundò, quia sunt Patres, & Judices animarum à Deo constituti: in rebus maximis, quæ salutem æternam concernunt. Tertio, quia Principibus & populis per sacramenta, & doctrinam salutiferam maxima beneficia rependunt. Quin & in antiquo Testamento *Genesis 47.* Joseph in Ægypto cum omnem terram in quintam partem fructuum fecisset Regi tributariam, excepit terram Sacerdotum, quibus ex publico cibaria concessa. In novo Testamento cum ab initio Ecclesiastici essent sub dominatu infidelium, sub Constantino Imperatore, & Justiniano, & deinceps cœpit maximè, lege latâ, ista immunitas in praxim deduci.

Illam immunitatem à successoribus non posse revocari, tradit cum aliis pluribus *Lessius Cap. 33. Dub. 5.*

Dicendum II. Bona etiam patrimonialia, & alia temporalia, quæ ad Ecclesiasticos, Ecclesias, aut Monasteria deveniunt, sunt à Novis tributis imponendis immunia. Ita Doctores communiter, *Sylvester*, Verb. Immunitas, *Lessius* supra, aliique. Patet ex Constit. *Bonifacii* supra citata, ubi dicitur, non tantùm personas Ecclesiasticas, sed etiam, *res earum exemptas esse.*

Dixi autem, *à novis* tributis: quia si anteaquam bona ad tales Personas, Ecclesias, vel Monasteria devenirent, annexum habebant onus aliquod, certum & invariabile, v.g. censum, vel servitutem Principi debitam, hoc etiam onus ab illis præstandum est: quia res quælibet cum suo onere transit: uti constat ex *Cap. Cum non sit: & Cap. Pastoralis, de decimis.*

Dicendum III. In certis casibus Ecclesiasticos à prædictis tributis &c. non esse exemptos. Primò, si negotiationem exerceant: nam ex eo quod isto intuitu emunt, vendunt, aut deferunt, vectigalia licitè exiguntur, uti patet ex *Cap. Quamquam* hic ab initio citato: quod Ecclesia concessit in odium negotiationis per Clericos, quos ea dedecet, iisque prohibetur. 2. Si bona illa habebant prius onus aliquod invariabile, quod supra excepimus. 3. Si contributio quædam facienda sit æquè primario in utilitatem tam Clericorum, quàm Laicorum v. g. reparatio aggeris ne flumen utrorumque agros inundet. 4. Quando contingeret facultates Laicorum non sufficere ad succurrendum publicæ necessitati, posset etiam contributio aliqua Ecclesiasticis imponi, sed accedente Pontificis consensu, præsertim post *Bullam Cœnæ*, quem consensum etiam requirit *Innocentius III.* in Concil. Lateranensi, *Cap. Adversus, de Immun. Eccles.* Si esset periculum in mora, sufficere consensum Episcopi cum Clero pro gravandis sibi subjectis, notat. *Sylvester supra.*

Pro reparatione viarum publicarum, pontium, murorum urbis, & similium, quæ principaliter spectant ad communitatem, Clerici contribuere non tenentur, ut docent communiter Canonistæ: quamvis non desint aliqui Doctores præsertim juris Civilis qui in his contrarium sustineant.

Dicendum IV. Gaudent exemptione prædictâ à tributis, omnes Clerici in sacris ordinibus, & Beneficiati, & Religiosi, ac Religiosæ. Et saltem ex jure antiquo, Clerici etiam Minorum ordinum, & primæ tonsuræ, si non sint conjugati; uti colligitur ex *Cap. Quamquam*, supra: & ex *Cap. Finali*, de vita & Honest. Clericorum &c. Sed ex consuetudine contraria, & diuturna, Clerici primæ tonsuræ, & minorum ordinum videntur hanc exemptionem amisisse, quando nec beneficium habent, nec ulli Ecclesiæ deserviunt. Contra hos ut valeat illa consuetudo sive præscriptio, consensus Pontificis ob justas causas datus præsumi debet.

Clerici illi conjugati neque jure Canonico, neque consuetudine sunt exempti à vectigalibus. Quia tantùm illis conceditur Privilegium fori, & Canonis: & hæc duo non conceduntur nisi in casu quo duxerint virginem, eamque unicam, & deferant tonsuram, & vestes clericales: quibus addit Tridentinum, *ut privilegio fori non gaudeant, nisi ab Episcopo alicujus Ecclesiæ ministerio sint deputati.* Alias Clericorum immunitates vide infra *Part. III. de Sacramento Ordinis.*

ARTICULUS IV.

De Decimis Ecclesiasticorum.

DICENDUM *primò:* Certum esse Decimas certarum rerum in Ecclesia determinatarum Ecclesiasticis Jure, & ex justitia deberi. Contra *Wiclefum* asserentem Decimas non esse ullo jure Sacerdotibus debitas, sed esse meras eleemosynas, qui in Conc. *Constantiensi* damnatus est, etiam in hoc errore *Sess.* 18. Ratione etiam probatur, quia jure divino, & naturali ministrantibus populo spiritualia sustentatio debetur. Decimas autem tales tam in antiquo, quàm in novo Testamento Sacerdotibus attribui debere, passim ex Scripturis patet.

Quæstio est, An decimæ jure etiam divino debeantur? Affirmant passim Canonistæ. Negat verò meliùs communis consensus Theologorum, qui docent illas nunc deberi tantùm jure Ecclesiastico, sed antiquissimo jam inde à temporibus Apostolorum, uti patet ex Constit. *Clementis Lib. 7. Cap. 29. 58. &c.* Ita *D. Thomas Quæst. 87. art. 1. Hallensis, Henricus, Antoninus, Sotus, Navarrus, Lessius Lib. 2. Cap. 39. Dub. 1.*

Hinc patet Parocho decimas ex justitia deberi, & per actionem ex Canone posse eas à quovis earum possessore expetere; & contra fructuum non decimatorum destructorem actionem instituere.

DICENDUN II. Personæ omnes, & solæ, quæ in spiritualibus subditæ ex manu Sacerdotis Sacramentum suscipere debent, ad Decimas persolvendas personali debito obligantur. Quia Decimæ præbentur tamquam stipendium pro isto ministerio, & cura quæ fidelibus exhibetur. Si quando Judæi, aut alii non fideles ad Decimas adiguntur, id non fit ratione personæ, sed ratione prædiorum quæ inter fideles possident.

Episcopi, & Parochi non solent per se obligari ad Decimas: quia nullâ consuetudine id constitutum ostenditur: quamvis à Pontifice ad hoc adigi possint.

Clerici tamen seculares non Curati debent ex propriis novalibus, non tantùm ratione terræ, sed etiam personæ, Parochis suis decimas persolvere: non tamen ex Ecclesiasticis reditibus si quos habeant, quos Ecclesia vult illis integros relinqui.

Ad Decimas prædiales, tenentur etiam Monasteria, & pia loca, nisi vel Privilegio, vel præscriptione, vel compositione, vel transactione exempta sint. Patet ex *Cap. Nuper. de Decimis*, & alibi. Quod verò Privilegio possint eximi patet ex *Cap. Ex parte*, ubi dicitur, *Romanos Pontifices ante Innocentium III. ferè omnibus Religiosis decimas laborum suorum concessisse:* nempe ut non solverent decimas prædiorum quæ ab ipsis colerentur. Postea etiam quibusdam Ordinibus concessum est, ut de nullis prædiis aut aliis bonis ab ipsis possessis teneantur ullam decimam etiam Papalem persolvere.

De his in particulari, uti & gabellis, subsidiis &c. si opus fuerit, videri potest Bulla Pauli III. pag. 45. Pii IV. pag. 90. Gregorii XIII. pag. 181. pro S. I. ubi in hoc derogat dispositioni *Cap. Nuper*, de Decimis. Item Eugenii IV. pro Monialibus Sallaræ, in Monum. Minorum fol. 40. pag. 2. Et ejusdem Eugenii pro Dominicanis, de quo in Supplem. Min. fol. 80. Item Clementis VII. pro Ordine S. Joannis Hierosolymitani. Et alia pro Congregatione Canonicorum S. Salvatoris in Manuscript. fol. 63. Hæc & alia in hoc genere illis quorum interest sunt satis nota. Qui tantùm coloni sunt agrorum Religiosorum solent nunc ad Decimas obligari. Non item teneri Religiosos ex suis novalibus, id est, prædiis de novo cultis & antea non colebantur, cum ea modicum fructum ferant, hic à Laymanno notatur.

DICENDUM III. Decimæ prædiales solvendæ sunt illi Ecclesiæ Parochiali intra cujus limites prædia constituta sunt. Quia cum necesse fuerit sæpè Parochias dividere crescente numero fidelium, oportuit etiam singulis terminos suos eo modo designare ut vitaretur confusio, & Parocho, ejusque cooperatoribus sustentatio provideretur.

At quando fideles in una Parochia Sacramenta percipiunt, in alia autem ejusdem diœcesis prædia habent constituta, non est jure communi determinatum utri Parochiarum Decimæ prædiales debeantur; sed in hoc retinenda cujusque loci consuetudo.

Decimæ quæ sunt mixtæ ex fructibus, & fœtu pecorum, debentur illi Parochiæ intra cujus limites pecora pascuntur, nisi consuetudo aliud obtineat.

Spectato jure communi, quarta pars Decimarum Episcopo debetur, uti olim Decimæ Levitarum à Sacerdotibus iterum decimabantur *Numer. 18.* Sed hoc multis locis jam non obtinet, eo quod ipsis aliis titulis satis provideatur.

Sed quandoque etiam hodie integræ Decimæ Episcopo debentur: si nempe ipsi sint Curati suæ Ecclesiæ Cathedralis, vel Parochialis, saltem per Vicarium. Vel si prædia intra Episcopi diœcesim nulli sunt Parochiæ attributa. Parochus non potest recusantem Decimas solvere, Ecclesiâ prohibere, cum non habeat jurisdictionem forensem; sed deferendus est ad Ordinarium, à quo post trinam Canonicam monitionem excommunicandus est, juxta *Cap. Omnes 16. q. 1.*

DICENDUM IV. Jus Decimarum ab Ecclesiasticis personis acquiri potest per transactionem, interveniente Episcopi auctoritate. Potest etiam cum eadem Jus Decimarum unius Ecclesiæ permutari cum jure aliarum Ecclesiarum.

At jus illud quatenus in *spirituali* titulo sive officio fundatum nequit vendi, aut permutari cum re *temporali*, absque labe Simoniæ: Unde etiam patet illud qua tale Laicis nullo titulo, ne donatione quidem, posse competere.

Verùm *utilitas* sola Decimarum, quæ est ad fructus percipiendos, spectatâ rei naturâ, posset aliquando Laicis vendi, concedi, aut locari. Quia merè sub hac consideratione jus ad illos reditus est tantùm temporale, adeoque non datur nisi temporale pro temporali. Hinc Pontifex, ut supremus talium administrator, potest ex causa justa ad Ecclesiæ bonum pertinente Laicis v. g. Principibus, reditus aliquarum Decimarum in perpetuum concedere, sive pro remuneratione beneficiorum, sive pro onere dotationis alicujus Ecclesiæ: sicut ab eo Ferdinandus Rex Hispaniæ, & Elisabetha, Regni Granatensis Decimas acceperunt.

Post Conc. *Lateranense* Episcopi Decimas personis Laicis in feudum perpetuum dare non potuerunt, quia

a contrarium illic irritum, vel irritandum reddi-

Sed nihil obstat quin Episcopus Laico Decimas empus aliquod concedebat ob causam justam, & ita cum solennitate. Quia hoc quod jure antiquo : licitum, nullo postea jure est revocatum, sed tan- i concessio in feudum perpetuum.

DICENDUM V. Præscribitur jus Decimarum con- oprium Parochum ab Ecclesiasticis personis cum lo, annis quadraginta: sine titulo tantùm præscri- ir tempore immemoriali. Primum patet ex *Cap. aures, de præscript.* Secundum exprimitur in *Cap. 1. præscript. in 6.*

ii Parochus præscripsit legitimo tempore jus perci- ndi Decimas ex aliena Parochia, non ideò cense- obtinuisse jus percipiendi Decimas ex novalibus. ia illi fructus nondum existebant: non plus autem scribitur, quàm possidetur. Laici per præscriptio- : Decimas acquirere nequeunt, nisi illa sit fun- i in præsumptione alicujus legitimæ concessionis æ ab Episcopo, aut Prælato habente concedendi estatem.

It ratione præscriptionis immunitas à solvendis imis probetur sive à Laicis, sive à Clericis, requi- tur quadraginta anni possessionis pacificæ, cum ti- , & bona fide: sine titulo autem requiritur tem- immemoriale, & ut aliunde Ecclesiæ, & Mini- suppetat congrua sustentatio: nam in his jus com- ie Parochiæ magis, quàm possessori assistit.

ARTICULUS V.

e Ecclesiarum Immunitate, Asylo, Privile- gio Fori, Canonis, &c.

Ecclesiæ Immunitas, sive Asylum, ratione cujus Rei ad Ecclesiam confugientes extrahi non possunt, le- s tam Canonicis quàm Civilibus constituta est, n *Conc. Arausicano 1. Can. 5.* statuitur, *Eos qui ecclesiam confugiunt tradi non oportere, sed loci san- reverentia, & intercessione defendi.* Et hoc secun- legis naturalis congruam æquitatem, non lurè, sed suppositâ loci sanctitate, id exigen-

audent hac immunitate non tantùm Templa, & lla ad publicum sacrificii usum deputata, sed et- alia loca religiosa, ut Hospitale Episcopi auctori- fundatum, & Monasteria, & ipsum Episcopi pa- um. De Sacellis privatis in quibus data est licen- dissam celebrandi id negat *Layman* cum quibus- i aliis.

ocum etiam habet in Ecclesia in qua nondum di- officia celebrari cœperunt: etiam in interdicta, aut ita: item in Ecclesiarum Cœmiteriis, in sacristia, orticu, in turri, in tecto &c. Nec refert quod in ocis Ecclesia non polluatur; quia immunitas est rabilis, violatio odiosa adeòque magis restrin- la.

uoad *Crimina* à confugiente ad Ecclesiam com- i, extenditur hæc immunitas ad omnia quantum- ra via, præter quædam ipsius Ecclesiæ constitutio- cepta, quæ infra exponam.

ræter alias de Ecclesiæ Immunitate Canonicas san- nes, inter postremas emanavit Constitutio Bullæ orii XIV. data Romæ in Quirinali Kalendis Julii 1591. quæ incipit, *Cùm alias nonnulli.* In hac re- vocantur Privilegia quibusvis personis concessa ex- trahendi Reos ab Ecclesiis in casibus antea permissis, & omnia in hanc formam cum antiquis juribus redu- cuntur, *Quatenus imposterum nemo ex Magistratibus Laicis Reum de Ecclesia aut loco sacro absque Episcopi Licentia extrahere præsumat, sub pœna excommunica- tionis lata in Bulla Cœnæ contra violatores Ecclesiasticæ Immunitatis.* Reos verò omnes hac immunitate gau- dere declarat, præter eos qui illic peculiariter exci- piuntur. Et quamvis aliqui dicant dictam Constitu- tionem non fuisse ubique usu receptam, ut in regno Hispaniæ apud *Dianam*, aut contrariâ consuetudine fuisse abrogatam: hoc tamen ultimum cum aliis ne- gat *Diana*, tum ob alia quæ adducit, tum quia nulla talis consuetudo introducta est sciente summo Ponti- fice, qui reclamat quotannis in promulgatione Bul- læ Cœnæ, & novissimè in Bulla, *Romanus Pontifex*, da- ta Romæ 5. Januarii anno 1641. Nec in hoc obesse potest consensus aliquis Clericorum, aut Episcopo- rum, quia non possunt isti privilegio renunciare, aut consuetudini contra Canones consentire, de quo fu- sius *Diana Part. 6. Tract. 1. Resol. 29.*

Casus autem *excepti* in Bulla Gregorii XIV. in qui- bus Reus Immunitate non gaudet, sunt sequentes, qui sunt strictè interpretandi, nec extendendi ad pa- ritatem rationis, quia hæc exceptio ab Immunitate de- bet inter odiosas reputari.

Primò igitur excipitur *Hæresis*, formaliter sumpta pro delicto hæreseos; nam pro aliis delictis potest et- iam hæreticus hac Asyli Immunitate gaudere.

Secundò, Homicidium, aut *mutilatio* commissa in Ecclesia, aut cœmiterio, quæ scilic. sit deliberata, nec mera defensio. Quod non extenditur ad furantes in Ecclesia etiam res sacras, vel in eam cum furto, aut armis se recipientes, aut in ea sodomiam aut aliud enorme crimen committentes à prædictis diversum. Quamvis in aliquo tali crimine à Pontifice impetrari possit, ut propter enormitatem Reus curiæ seculari tradatur.

Tertiò, Homicidium proditorium: scilic. consumma- tum, per effectum mortis secutum. Nec extenditur ad homicidium factum per solas insidias: sed debet acce- dere simulata amicitia, non præcedente rancore, ex quo debuisset alius præcavere.

Quartò, Assassinium, hoc est, quando quis aliquem conducit ad alium occidendum, aut mercede condu- ctus alium actu occidit. Quod plerique intelligunt tantùm de occisione hominis Christiani, non autem infidelis, cum Bulla utatur voce, occisionis *pro- ximi.*

Quintò, Crimen *læsæ majestatis* in personam Princi- pis: quod intelligitur de illis, qui superiorem in tem- poralibus non agnoscunt. Quod & de Cardinalibus qui cum summo Pontifice faciunt quasi unum cor- pus, suntque Principes Ecclesiæ intelligit *Peregri- nus Cap. 11. Num. 1.* Unde cum aliis notat *Diana* per hoc ab Immunitate non excludi reos læsæ maje- statis, quia cudunt falsam monetam, vel qui frau- dant vectigalia, vel qui se Regem fingit, vel qui con- jurat de tradenda civitate. Quia in his offenditur quidem dignitas Regis, aut Principis, sed non per- sona, de qua disertè Bulla agit; idque respectu illius qui est vasallus ratione originis, aut domicilii, ut notat *Diana.*

Sextò, excipiuntur, *Latrones publici*, & *grassatores viarum*,

viarum. Intellige, *publicarum*, & grassationem sæpius iteratam, nam qui semel iterumque deprædatus est, latro publicus non censetur, uti ab una alterave vice meretrix non dicitur publica.

Septimò, Agrorum depopulatores. Intelligenda est illa depopulatio tam de diurna, quàm de nocturna: quamvis enim in jure communi tantum excepta fuisset *nocturna*, Bulla tamen Gregorii illam limitationem non apponit, nec se refert ad jus commune, sed potius illud corrigit, ut notat hic *Palaus*, ac *Diana.* Et licet Incendiarii sint populatoribus similes, non sunt per hunc locum ab Immunitate illa exclusi, uti cum variis docet idem *Castro Palaus* hic *Punct. 10. num. 9.*

In dubiis, an in casu particulari Reus gaudeat Immunitate, ad Episcopum pertinet decidere, aut ad Vicarium Capituli Sede vacante. Neque dum causa discutitur debet Reus in Ecclesia compedibus ligari, cum *Cap. definivit. 17. Quæst. 4.* caveatur, ne Reis aliqua vis, aut nocibilitas, damnumve inferatur quin per 30. passus ab Ecclesia possint exire. Posse tamen à ministris Laicis adhiberi vigilias circa Ecclesiam ne Reus elabatur, docet hic *Castro-palaus, punct. 11. num. 6.*

In delictis supra exceptis, in quibus Reus non gaudet Immunitate, non potest ille extrahi ab Ecclesia per Judicem Laicum, sed debet accedere licentia Episcopi, non tantùm post prædictam Constitutionem Gregorii, sed etiam antea ex jure Canonico in *cap. frater,* & in *Cap. definivit 17. Quæst. 4.* quamvis Episcopus in delictis istis, satis compertis, non possit extrahendi licentiam denegare.

Rursus quoad Episcopum, & judicem Ecclesiasticum, non potest reus in Ecclesiam confugiens ab illo Curiæ Laicali concedi, nisi per probationes in sua Curia evidenter constet, reum immunitate illa non gaudere. Dum reus in Ecclesia remanet, si aliunde vivere non possit, debet ab Episcopo sive judice Ecclesiastico sustentari. Ita Doctores apud *Farinacium Cap. 19. n. 296.* & *Dianam Part. 6. Tract. 1. Resol. 33.*

Quæres 1. An Ecclesiæ suæ Immunitate gaudeant *ipsi Clerici*, sic ut ab Episcopo inde extrahi inviti non possint?

Resp. Affirmativè, quamvis id neget *Abbas in Cap. inter alia de immunit. num. 13.* Sed contrarium pro Clericis declaravit sacra Congregatio die 23. Januarii 1617. & die 17. Augusti 1618. apud *Dianam*, exceptis casibus degradatione dignis. Additque idem, Sacerdotem delicti Reum, si cotta & stola indutus, etiam extra Ecclesiam, præcedente Cruce v. g. funus comitetur, vel etiam sacrum Viaticum, aut extremam Unctionem ad infirmum deferat, non posse à satellitibus capi: & si sic caperetur, non debere Episcopo interroganti de delicto respondere, sed posse capturæ suæ nullitatem opponere.

Quæres 2. Quid in hoc dicendum de Regularibus?

Resp. Si delicta commissa sint extra Ecclesiam, & Conventum, illos gaudere Immunitate, à paritate resolutionis pro Clericis allatæ. Hinc Religiosus Apostata in Ecclesia & domo Religionis diversæ ab ea in qua apostatavit, potest Immunitatem sortiri. Nec desunt, qui putant idem dicendum de Ecclesiis, & Monasteriis in quibus Religiosus deliquit, eo quod hic casus in sacris Canonibus non excipiatur. Sed rectius cum aliis *Diana*, hæc opinio, inquit, licet in rigoer juris probabilis, habet contra se contrarium praxim à summis Pontificibus approbatam: Et si admittenda esset, punitio & disciplina regularis corrueret.

NOTA.

Habent insuper Clerici Privilegium *Fori*, & *Canonis*, quod scilicet non possint capi, aut puniri, nisi à Judice Ecclesiastico: & quod non subsint legibus Civilibus saltem quoad vim coactivam, sed tantùm directivam. De his, & de *Functionibus* diversis quæ Clericis prohibentur: & de *irregularitatibus* singulis quas Clerici incurrunt, agitur infra in Sacramento *Ordinis: Tract. 4. Cap. 7. §. 2. & 3.*

De Spectantibus ad *Simoniam* in officiis, & beneficiis Ecclesiasticis, infra *Tract. 5. Cap. 12.*

De *Sacrificio, Missæ* ejusque celebratione, præcepto, stipendio, &c. infra *Tract. 4. cap. 4. §. 5. 6.*

De *Officio Canonico*, ejusque modo, ac obligatione varia, *Ibidem Cap. 4. in fine.*

De cæteris Sacerdotis *Functionibus*, earumque *Praxi* omnimoda, in administrando, & assistendo, etiam ægris, & moribundis, cum *Materia*, & *Methodo* copiosa tradendi *Doctrinam sacram*, &c. in hoc Opere suis locis & titulis, & infra in *Tom. III.* specialiter traduntur.

CAPUT VI.

DE REGULARIBUS

RESOLUTIONES SINGULARES AD PRAXIM MAXIME PERTINENTES.

Materia hæc quam suscepi admodum ampla est. De ea scripserunt integris Tomis *Suarez* de Religione, *Castropalaus*, *Pellizarius*, *Peyrinus*, *Portel*, *Rodriquez*, *Bordonus*, aliique. Nos hic quæstiones selectiores atque utiliores fusius, alias brevius complectemur, quod Lector ut arbitror non parùm sibi commodum atque utile experietur.

ARTICULUS I.

De Novitiatu Regularium.

QUÆSTIO est, primò: Quid requiratur ut novitiatus sit legitimus?

Resp. Requiri 1. Ut exerceantur illi in ætate legitima. 2. In loco ad illum debito. 3. In Habitu religionis. 4. Cum debita certi temporis continuatione.

II. *Ætas* autem requisita est, ut habeat quatuordecim annos expletos: in fœmina sufficiunt anni duodecim: & hi anni in utrisque debent esse completi de momento in momentum, ut jura loquuntur: nec malitia, sive maturitas rationis, supplet ætatem. Patent hæc ea Clement. ult. de Regularibus, cum Glossa V. ætate. Et ita docet Sanchez Lib. 5. in Decal. Cap. 4. n. 22. cum Paludano, Sylvestro, Tabiena, Angelo, Azor, Lopes, aliisque. Licitum tamen est ante illam ætatem recipere ad probationem vitæ Religiosæ, sed non potest dici inchoare Novitiatum nisi expletis prædictis annis pubertatis, uti pluribus ostendit Sanchez supra citatus.

Et quidem in Soc. Jesu quandoquidem ad Novitiatum nemo admitti possit qui sit minor 15. aut major 50. annis, & in hoc. solus Generalis dispenset. ex

psius Provincialis Regula 36. admissio aliter facta irrita ex defectu potestatis in admittente. Docet en Sanchez supra num. 26. Si Provincialis alim minorem aut majorem ætate prædicta admitt sub spe ratihabitionis sui Generalis, legitimum issi Novitiatum incipere posse à tempore ratihaonis, dummodò ante vota religiosa tempus prærtum expleatur. Quæ conformia sunt Congreonis Generalis VIII. Canoni 9.

I. De *LOCO DEBITO*, Dicendum, Novitiaposse reddi irritum ex eo præcisè quod extra Mortium peragatur: nisi id fiat cum legitima Supes regularis licentia: Tunc enim censetur esse sub licentia sui Prælati: uti ostendit Azor P.1. l.12. q.8. & c.3. q.7. Rodriquez Tom.3. q. 15. art. 10. nuel Sa V. religio, num.9. Castropalaus Tract.16. .12. alique.

osse autem aliquam partem Novitiatus peragi extra asterium, etiam post Decretum Clementis VIII. tatuitur Novitiatum faciendum esse in aliquo ex ventibus designatis, docet Bordonus *De Profess.* .14. & probat etiam ex eo quod Novitii Conde facto exerceantur in Quæstuando in prædiis exvitatem, quod supponit illos per plures dies illic norari.

. De *HABITU RELIGIONIS*, quæritur, an entiam Novitiatus pertineat ut peragatur in u Religionis susceptæ, sic ut in habitu seculari eragatur.

sp. Affirmativè regulariter loquendo, nempe, nir constituatur in Ordinis peculiari Regula à ice, vel usu approbata. Et hoc modo in NoSoc. Jesu, quæ nullum particularem habitum etur, nulla requiritur mutatio aut susceptio hased sufficit ut ille qui potestatem habet admit, signo externo sufficienter declaret voluntalmittendi hic & nunc hanc personam ad solitam ionem: ac simili modo consensum & accepta suam declarante illo qui admittitur. Ita cum ani Pellizarius, & Peyrinus de R.P. q.3. c.1.§.4. 03.

De *DURATIONE*, quæritur, An sit de essendurct per annum integrum non interpola-

. Affirmativè Regulariter. Et quidem quod durare per annum integrum probatur ex *TriSess.25. Cap.15. de Regul.* id expressè statuente. verò debeat esse annus continuus probat *Sanra* Num.31. ex Canonistis docentibus, quando Decreto requiritur aliquod tempus, illud dee continuum. Et quia tempus continuum necessarium ut Novitius experiatur Ordinis ates & difficultates, quas vix potest satis expeempora interrupta, uti multo difficilius est jeer plures dies continuos, quam per dies inter-

regulariter, quia ex Privilegio Bullato Julii II. Minoribus, in casu quo aliquis annum proinceptum interrumpat Religionem & habirendo, si postea ad eam redeat, potest temris receptionis habitus cum tempore posterioutare juxta Superiorum determinationem: isse huic Privilegio per *Tridentinum Sess. 25. de Regul.* derogatum, ostendit Rodriquez q.15. art. 5. qui & refert multos viros Doctos huic sententiæ subscripsisse. Quamvis *Sanchez* & alii relati à *Diana Part.3. Tr.2.* oppositum doceant, quorum sententiæ praxis Societatis conformari solet. De hoc etiam pluribus agit *Bordonus Cap.4. de Profess. Quæst.13.*

Docent etiam Auctores apud supra citatos communius sequentia.

Valere Novitiatum factum in continua corporis *infirmitate*, tum quia per illam patienter toleratam illius natura & virtus satis explorari potest, tum quia ipse vicissim Religionis charitatem & instituta etiam in eo statu potest satis perspecta habere, uti docet hic *Suarez, Navarrus, Miranda, Sanchez, Rodriquez*, Contra *Bordonum*, de eo qui in ordine Minorum toto tempore Novitiatus carnibus vesci deberet.

Non item valere Novitiatum factum in *amentia* supervenientе tempore non brevi. Nec factum ab ingrediente *ficto animo*, etsi postea fictionem deponat, ut docet *Suarez* & *Sanchez* de matrim. Disputat. 37. Num.56. quamvis disertè notent, doctrinam oppositam esse omninò probabilem, & magis praxi accommodatam, cum Novitiatus opere magis quàm intentione perficiatur: idemque tradit *Bordonus hic Quæst. 16.*

Novitiatum tenere, etsi factum cum *impedimento occulto*, si hoc desinat ante professionem, sicut docet expressè *Portel de dubiis Regularium verbo Novitius, Num.52.* de eo qui admissus fuit ab aliquo non habente admittendi potestatem: quamvis aliter sentiat *Sanchez, Navarrus, Rodriquez.*

Dimissum è Societate Jesu post vota biennii, si iterum recipiatur, de rigore juris non debere semper repetere Novitiatum, quamvis contrarium in praxi soleat observari, docet cum pluribus *Pellizarius in Manuali Regul. Tract. 2. Cap. 1. Quæst. 12.* Et universim, si quis injustè ejectus fuerit, non debere Novitiatum denuò inchoare tradit *Bordonus hic Quæst. 12.*

VI. *IMPEDIMENTA* substantialia admissionis in *Societatem* quinque enumerantur in *Cap. 2. examinis generalis*; *& in Parte 1. Constit. Cap. 3.* Primum, Recessisse à gremio matris Ecclesiæ fidem abnegando, vel in errores contra illam sic incidendo, ut damnatus quis fuerit ob aliquam propositionem hæreticam, vel ut suspectus de hæresi per sententiam publicam declaratus, vel si infamis ob excommunicationem tamquam schismaticus extiterit: 2. Si homicidium aliquo tempore perpetraverit, vel propter enormia peccata publicè infam s fuerit. 3. Si habitum sumpserit alicujus Religionis Fratrum vel Clericorum vitam aliquando cum illis agendo, sive emissâ sive non emissâ promissione: aut etiam cum vestibus monachalibus Eremita fuerit. 4. Si adstrictus sit vinculo matrimonii consummati, vel legitimæ servitutis. 5. Si patiatur infirmitatem unde judicium obscurari, vel parum sanum reddi soleat, aut si ad hujusmodi infirmitatem habendam dispositio notabilis appareat.

Horum singula admissionem in Societate reddunt invalidam, sic ut etiam vota, aut professio subsequens pro nulla haberi debeat: de quibus in particulari tractat *Castropalaus Parte 3. de virtute Religionis Disp. 1. Pun. 8. §.1.*

Ubi & agit idem, de impedimentis secundariis, quæ quamvis à Societate non omnino excludant, reddunt tamen personam minus idoneam, & admissionem lege ordinariâ difficilem.

VII. Quo-

VII. Quoad *POTESTATEM ADMITTENDI*, Prælatorum Regularium est admittere ad Religionem. Et in quibusdam Ordinibus, etiam Superiorum localium, de consilio tamen & consensu sui Capituli. Varia sunt de hoc jura particularia, & Bulla Sixti V. quæ & moderamen apponit prioris Bullæ ab eodem editæ, uti videre est apud Auctores prædictos. In terminis etiam Bullæ Sixtinæ, necessarium non est ut in admissione omnes Deputati concordent.

Juxta Decretum ejusdem Sixti V. certæ Informationes admissioni Novitiorum præmitti debent. Non tamen in casu quo admittendus sit notoriè dignus: nec si admittendus sit in partibus longinquis: & quid de hoc concessum sit Societati, deducit cum aliis *Pellizarius supra Tract. 2. Cap. 3.*

Admissionis capax est Conjux innocens quando constat de alterius conjugis adulterio: uti & sponsi de futuro: sed non regulariter qui sub ea spe puellam defloravit.

Non recipiuntur Episcopi sine Pontificis licentia. Ubi & habens Votum Religionis illicitè acceptat Episcopatum, saltem sine Pontificis dispensatione.

Capax est admissionis habens Votum intrandi Ordinem alium etiam strictiorem: idque ex Prælati dispensatione vi Privilegiorum concessa, uti fusius supra citati, tam de his, quàm de Decretis Clementis VIII. *Super receptione & educatione Novitiarum*, qui monent, videndum esse, an, & quo modo, aut qua parte in unoquoque Ordine illa admissa fuerint, & in præsenti usu recepta, de quo etiam *Salas, Valentia, & Reginaldus* apud *Baldellum Lib. 5. Disp. 18. Num. 25.*

Subsunt Novitii jurisdictioni Ordinis in quo probantur, quamdiu in Novitiatu permanent. Non potest tamen illis præcipi in virtute obedientiæ. Nec subsunt pœnis latis contra Religiosos, nisi & ipsi in specie exprimantur.

Validè confitentur Sacerdoti ab Ordinario approbato: sed non semper cuicumque Sacerdoti Ordinis sic approbato. Sufficit ad eorum Confessiones audiendas approbatio sive deputatio Prælati regularis.

An Novitii subjaceant *reservationi* casuum & censurarum quæ facta est à Prælatis Regularibus pro Religiosis Ordinis in quo probantur, variant sententiæ. Negant *Portel, Miranda, Azor, Vega, Naldus, Sa, Homobonus, Ledesma*, & alii cum *Diana* Part. 3. Tract. 2. Resol. 4. Affirmat Corduba, Rodriquez, Layman, Lezana, & alii apud Dianam supra. Et hanc sententiam in Societate sustinendam esse ex variis Decretis ostendit Pellizarius hic Tract. 2. Cap. 6. q. 12. qui & notat, non solere à Prælatis pro solis Novitiis casus reservari.

VIII. *PRIVILEGIA* quibus gaudent Novitii sunt varia. 1. Gaudent illis Privilegiis quibus fruitur Ordo in quo probantur. Quia in favorabilibus veniunt nomine Religiosi, ex *Cap. Religioso §. quamvis de Sent. Excom. in 6.* Et cum suo modo sustineant Religionis onera, æquum est ut participent Privilegia, juxta Regulam juris 55. in 6. uti docet *Suarez* Tom. 4. de Rel. Tract. 10. Lib. 9. Cap. 1. Molina, Azor, Diana, & apud ipsum plures cum communi DD. quamvis id neget *Rodriquez & Portel, Verbo, Novitius*, nisi id in ipsa concessione Privilegii exprimatur.

Possunt etiam Novitii frui *Indulgentiis* quæ concessæ sunt aut conceduntur professis istius Ordinis. Quia, juxta dicta, Novitii in favorabilibus veniunt nomine Religiosorum. Ita *Portel* alios citans. In prima etiam habitus receptione obtinent indulgentiam plenariam à Paulo V. concessam, de qua infra.

Gaudent etiam Privilegio Fori, sic ut non possint pro delicto conveniri coram Judice seculari, præsertim si ante ingressum non cœpit cognoscere de delicto ab eo in seculo commisso. Ita Navarrus, Molina, Azor, Sanchez, Lezana, Suarez, ex Constit. Sixti V. *ad Romanum* apud Pellizarium, aliosque.

Sunt exempti ab *Ordinariorum* jurisdictione. Sunt immunes à *Gabellis*. Gaudent Privilegio *Canonis*, sicut ille qui percutit Novitium suadente Diabolo, ut jura loquuntur, incurrat excommunicationem Canonis æquè ac si percuteret Religiosum professum. Si sint Illegitimi sustinent aliqui cum Rodriquez illos fieri habiles ad Ordines sacros. Sed ex adverso docet *Sanchez & Castropalaus*, per solam professionem Religiosam cessare irregularitatem cui illegitimi subjiciuntur: Horum rationes elidere conatur *Pellizarius Tract. 2. Cap. 7. Quæst. 7.*

Novitii possunt retinere Beneficium Ecclesiasticum seculare antea acquisitum pro toto tempore Novitiatus. Constat ex *Cap. Beneficium, de Regul. in 6.* Et tenentur interea exhibere obsequia requisita quæ per se possunt, uti est recitatio officii Canonici, & per alios ea quæ per se præstare nequeunt. Si autem benefici o annexum sit jus eligendi, ad suffragium præbendu m vocari debent, possuntque suum suffragium alteri committere, de quo *Peyrinus, Pellizarius, aliique.*

Obligatio ad solvendum *Debita* non tollitur per ingressum Tyrocinii: nisi tam re, quam spe sint impotentes solvendi si in seculo longo tempore non permaneant. Ita *Azor, Lopes, Lessius, Sanchez, Diana*, qui & addit, si Novitio ingresso non solutis debitis relinquatur aliqua hæreditas, legatum, aut donatio, monasterium illa percipiens teneri ejus debita ex iis persolvere.

Non obligantur ad *Vota* facta ante tyrocinii ingressum, utpote pro illo tempore suspensa, etiamsi Ordinis obsequiis non repugnent. Nequeunt tamen ad sacros Ordines admitti titulo paupertatis, uti possunt Religiosi.

Possunt exponi ad concionandum, etiam nondum ordinati; etiam illi qui nondum habent primam tonsuram, si ad hoc reperiantur idonei. Nam jura tantùm simplici Laico actum concionandi prohibent. Colligitur hoc tam aliunde, quam ex Indulto Pauli III. pro Societate apud Pellizarium *Tract. 2. Cap. 7. Quæst. 23.* qui notat, hoc non obstante, in Societate curari ut sic expositi primâ tonsurâ initientur.

Professus transiens ad alium Ordinem, nequit eligi in Prælatum dicti Ordinis durante ejus Novitiatu: potest tamen in Prælatum prioris Ordinis à quo transiit: uti etiam ad dignitates Ecclesiasticas extra Ordinem. Colliguntur hæc ex *Cap. Nullus de Elect. in 6.* & ex Tridentino *Sess. 14. Capit. 10. de Reformat.* & *Sess. 25. Cap. 21. de Regal.* apud Peyrinum, Pellizarium, Suarez, &c.

Non possunt Novitii de bonis suis ita elargiri Conventui in quo probantur, aut toti Ordini, ut inde impediatur eorum libertas in ordine ad recessum: possunt tamen Conventui fieri donationes ab eorum

ıarentibus&amicis: & ex bonis Novitii quæ ad sustentationem requiruntur. Ita præscribitur dentino *Sess.25. Cap.16. de Regul.* apud prædi-

quiritur in Novitio *Renunciatio bonorum* juxta ta sui Ordinis: illa communiter facienda est ›imestre proximum professioni: non requirit ıtatem juris civilis: vim habet tantùm à tem-›rofessionis: ante professionem per Testamen-egitimum revocari potest. Constant hæc ex ıo Tridentino *Sess.25. Cap. 16. de Regularibus*, ıs deducuntur apud Sanchez Lib. 7. Moral. Portel, Peyrinum, Lezanam, Dianam Part.3. 2. Resol.55. aliosque. De quibus nos plura in-de Paupertate religiosa.

ARTICULUS II.

De Professione Religiosa.

:essionis Religiosæ essentia distinctè exprimitur definitione, quod sit, Contractus moralis, ıè humanus sed sacer, per quem homo vo- se tradit Deo in certa Religione legitimè ap-ı, idque per tria vota paupertatis, castitatis, & ıtiæ, interveniente etiam Prælati regularis au-e dictam traditionem Dei nomine acceptan-

ssentiam Religionis non requiruntur tria vo-ıia. Patet ex eo, quod qui in Societate Jesu e-tria vota simplicia sint verè Religiosi: sic enim *Gregorius XIII.* in Bulla, *Ascendente Domino* a-ızarium, Layman, aliosque.

n Ordinibus Militaribus castitatem non abso-èd tantùm conjugalem vovent propriè Reli-n sunt. At verò milites S. Joannis, & ordinis ci, cum edant tria Vota substantialia, veri Re-ıt. Ita quoad primam partem docet *D.Tho-Quæst.186. Art.3. ad3.* & cum aliis *Sanchez for. Cap.16.* Quoad secundam *Navarrus Consil. 'o, &c.*

est professio Religionis, si addatur conditio ligioso repugnans, v.gr. ut possit aliquis reti-ıa bona, tamquam propria: Ita *Abbas, Sylve-us, Sanchez, Lib.5. Moral. Cap.4. Num.92.*

osi non sunt, qui editis Votis perpetuæ casti-ıupertatis, obedientiam etiam vovent Epi-t Confessario præstandam. Quia tali voto ciuntur spirituali jurisdictioni Ordinis, imò siasticæ personæ efficiuntur, sed ut ante erant, manent: Ita *Lessius de Just. Cap.41. Dub.10.*

ıs Pontifex etiam in solennibus Votis Reli-›ensare potest, ut aliquis Religiosus esse de-ı enim Pontifex possit dispensare in Votis sim-:quitur etiam posse in solennibus, cum so-ororum ab Ecclesia sit inducta. Id docent :ologi, & exemplis confirmant, cum Na-.12. Num.75. quamvis aliter senserit D.Tho-ıe.

sus promotus ad Cardinalatum vel Episcopa-ctus manet essentialibus Votis suæ religionis, l aliquos effectus paupertatis & obedien-ptus censeatur, idque per accidens, nam ıilominus sub obedientia summi Ponti-ficis, capite omnium Religionum: Ita *D. Thomas communiter receptus in 2. 2. Quæst.88. Art.11.*

Religiosus factus Episcopus, vel Cardinalis, saltem ex moralis honestatis obligatione, præscripta Regulæ servare debet, quæ cum munere, ac dignitate sua consistere possunt, v. gr. ut habitum sui Ordinis ferat, retento saltem illius colore, quamvis quoad formam sive figuram possint se conformare Episcopis secularibus, ex indulto *Clem. VIII.* apud *Sanchez, hic Num.12. aliosque.*

Religiosus ad secularem Parochiam promotus, habitum suæ Religionis deferre, & alia præscripta Regulæ, quatenus cum munere, & laboribus ejus consistere possunt, observare debet, etiam sub culpæ obligatione si Regula Ordinis ita obliget. *Layman hic Lib.4. Tract.5. Cap.1.*

Religiosus dum Parochiam secularem administrat in plerisque Episcopo diœcesis subjicitur, verùm in iis, quæ ad Regulam spectant v.gr. ut habitum gestet, videtur subjectus manere Abbati, vel Præposito Monasterii. Ita *Angelus Ver. Monachus, Rosella, Sylvester, Sanchez Lib.6. Moralium Cap.6. Num.36.*

Professio in Religione duplex est, alia expressa, seu verbo, seu scripto: alia tacita v.gr. si quis post annum probationis, professorum habitum proprium triduo gestaverit, aut intra triduum, post annum probationis exactum, exerceat actum proprium professorum, v.gr. in capitulo suffragium ferat, aut si quis anno continuo habitum in Religione gestaverit, in qua nulla patens distinctio est inter Novitiorum ac Professorum habitum, talis anno exacto censetur tacitè professus, nisi protestetur sibi non esse animum propterea Religionem profitendi. Hanc tacitam professionem valere etiam post Tridentinum monet *Rodriquez, Miranda, Sanchez Lib.5. Moral. Cap.3. Num.36.*

Metus gravis & injustus, ipso jure infirmat professionem Religiosam, ut nulla exinde obligatio oriatur, v.gr. si Novitius incarceratus fuit, propterea quod discessum petierit: Imo quandoque etiam metus reverentialis, si nimirum alia concurrant, quæ difficulter homo à se repellere possit. V.G. si minentur Consanguinei nihil amplius subsidii præbendum, si è Religione egrediatur. Ita tradit fusius cum aliis *Sanchez Lib.4. Disp.7. Num.7. Coninck, & Lessius de Just. Lib.2. Cap.17.*

Post Quinquennium à die professionis non auditur Religiosus in externo foro, si dicat professionem suam ob metum, vel aliud impedimentum irritam fuisse: prius enim reclamare debebat. Certum est ex *Tridentino de Regular. Cap.19.*

Licet alicujus professio ipso jure irrita fuerit, tamen subsequente expressa vel tacita ratificatione, coram Prælato, iisque quorum interest, facilè convalescit. Ita cum aliis *Navarrus Lib.3. Consil.41. de Regularibus.*

Qui generatim vovit, se Religionem ingressurum, debet moralem diligentiam adhibere ut in aliquo Ordine suscipiatur, idque spectata intentione voventis masculi: solum intentionem habere censentur ad monasteria suæ nationis: fœminæ solum ad vicina monasteria, propter commoditates cognatorum. Quod si quis in ordine laxiore non recipiatur, non tenetur ad strictissimum v.gr. Capucinorum, vel Carthusianorum, si affirmet, vel ex circumstantiis

(puta

(puta quia est homo delicatus) colligi possit non fuisse ipsi mentem etiam ad tales Religiones se obligandi. Quia in generali promissione non veniunt ea, quæ quis verisimiliter in specie promissurus non fuisset: Nec adigendus est ut fiat Laicus in Monasterio, si affirmet, vel ex circumstantiis colligi possit, intentionem Voti non se extendisse ad hunc casum, uti jam dictum. Et ita docet ipse *D. Thomas* 2.2. *Quæst.* 88. *Art.* 3. *Cajetanus*, *Arragonius*, *Sotus*, *Azor*, *Valentia*, *Rodriquez*, *Sanchez*, *&c.*

Qui certam Religionem vovet, etsi in uno Monasterio repulsam ferat, debet alia Monasteria ejusdem Ordinis adire, si spes sit susceptum iri. Secus est, si ingressum certæ Religionis & Monasterii ex causa speciali voverit, videlicet cum dependentia ad certum locum, & non in sensu diviso, videlicet per se, qualicumque loco. Ita fusius post *D. Thomam cit. Quæst.* 88. *Art.* 3. *ad* 3. *Cajetanus*, *Sotus*, *Azor*, *Sanchez*, *Suarez de Relig. Lib.* 4. *de Voto Cap.* 8. *Num.* 8.

Qui Religionem vovit, peccat contra Religionis virtutem, si se impotentem reddat ad Monasterii ingressum, contrahendo v. gr. ingentia debita, vel committendo crimen ex quo inhabilis fiat ad admissionem, *Layman hic*, *aliique.*

Qui vovit se professurum in Religione laxa, potest eligere strictiorem: Peccat ingrediendo Religionem laxiorem sine dispensatione, quia minus præstat quam promiserat. Valida tamen est professio, quia alterum Votum solenne, in quo personæ traditio fit & Religioni jus in ipsam acquiritur derogat priori simplici Voto per quod nullum tale jus strictiori Religioni acquisitum erat. Constat ex *D. Thoma* 2. 2. Quæst. ult. Art. 8. ad 3. *Cajetano* ibidem, *Navarro*, *Sanchez*, *& aliis communiter.*

Votum ingrediendi & experiendi Religionem strictiorem quisque commutare potest in Votum profitendi laxiorem. Ratio, quia Votum perseverandi in laxiori melius est, & plus obligans, quam Votum tantùm ingrediendi & experiendi strictiorem. Ita *S. Antoninus Part.* 2. *Tit.* 11. *Cap.* 2. §. 8. *Sylvester Ver. Votum*, *Sanchez*, *aliique.*

Mendicantes non possunt transire ad alium Ordinem non mendicantium (excepto Carthusianorum) sub excommunicatione Papæ reservata: Et licet cum licentia Papæ, aut Ordinis transeant, tamen non habent vocem in Capitulo, nec Administrationes, nec Prioratus, aut officia consequi possunt. Habentur hæc ex Extravaganti communi, *Viam ambitiosæ*, & ex *Clementina* 1. de Regularibus.

Austeritas Ordinis attendenda non est secundum institutum Regulæ, sed secundum Observationem præsentem, in tantùm, ut professus in strictiore Ordine, ubi non servatur Regula, possit transire ad laxiorem, in quo servatur Regula, nisi spes sit reformationis futuræ prioris Ordinis, aut si in Provincia Monasterium ejusdem Ordinis sit, in quo servatur Regula, & ad quod transferri poterit. Ita *Rodriquez*, *Sanchez*, *Lessius*, *Layman*, *aliique.*

Canonici Regulares transire possunt ad ordinem Monachorum, sed non vice versa. Quia Religio Monachorum austerior est. De quo *Navarrus in Caput Statuimus* 19. *q.* 3. *de Regularibus*, *&c.*

Quod si quis ab uno Ordine ad alium transire velit & non recipiatur, vel receptus iterum ante Professionem egrediatur, debet redire ad suum Ordinem: Quia non simpliciter ex Ordine dimissus est, sed sub conditione, ut alium ingrediatur, ac profiteatur. Ergo hoc non secuto, redire debet: de quo *Sanchez supra num.* 30. *& in Compendio Privil. Soc. Jesu Apostata* §. 11.

ARTICULUS III.

De Paupertatis Religiosæ varia obligatione.

Religiosus absque consensu Prælati expresso aut præsumpto nullam rem pretio æstimabilem accipere, retinere, absumere, permutare, aut alteri donare potest. Hæc enim obligatio in Paupertatis Religiosæ Voto involvitur, ut nihil possideat proprium, sive ad propriam dispositionem. De consensu Prælati præsumpto docet *Suarez* & *Lessius*, Religiosum excusari à mortali si præsumatur affectus Prælati rem libenter concessuri si rogaretur. Quia tunc censetur rem habere ex superioris voluntate saltem virtuali. Atque hinc si Superior sit invitus tantùm quoad modum, venialiter quidem peccari, sed non contra Votum Paupertatis tradit *Suarez*, *Sanchez*, & *Layman Lib.* 5. *Tract.* 5 *Cap.* 7.

In Societate Jesu Scholastici & Coadjutores temporales, qui post biennium probationis, Vota simplicia emiserunt, possunt retinere & acquirere Dominium radicale bonorum tam mobilium, quàm immobilium, ut est hæreditas &c. Sunt tamen privati jure actuali de illis disponendi pro suo arbitratu.

Si autem de facto inter vivos, aut mortis causâ de bonis suis disponant absque Superioris consensu, valida videtur illa dispositio, quamvis sic disponentes peccent contra Votum Paupertatis. Ratio horum est, quia illi retinent Dominium bonorum suorum, donec illis se abdicent per professionem solennem, quamvis restringantur quoad usum, juxta Institutum Societatis à pluribus Pontificibus confirmatum ut à Gregor. XIII. Ascendente Domino. Ita Sanchez Lib. 7. Mor. Cap. 18. aliique.

Peccant etiam generatim Religiosi qui rem aliquam pretio æstimabilem sine Superioris sui consensu expresso, tacito, aut præsumpto, accipiunt, retinent, occultant, absumunt, permutant, aut alteri donant. Ita cum communi *Antoninus*, *Sylvester*, *Navarrus*, *Mendoza*, *Azor*, *Valentia*, *Lessius*, *Sanchez*, *Lib.* 7. *Moral. Cap.* 19. 5

Sufficit tamen consensus ille *tacitus*, quo Prælatus sciat subditum aliquid accipere, retinere, vel expendere, & non prohibeat cum facile possit: Tunc enim plerumque approbare censetur. Ita *Sanchez* ibidem: qui & addit *Num.* 70. Si Prælatus Religioso donet, aut res ab alio donatas illi permittat, ut munismata benedicta, vicunculas, rosaria, sciens subditum ad proprium usum iis omnibus non indigere spectatâ earum qualitate, hoc ipso tacitè concedi facultatem ea aliis sive domesticis, sive externis donandi. Et domesticos pro tunc alia venia non indigere deducit *Lugo* de Just. Disp. 3. Sect. 8.

Usus solus rerum non absumptibilium potest esse contra Votum Paupertatis v. gr. librorum ad notabile tempus, quod tamen rarò ascendere ad mortale, notat *Sanchez supra*, *& Cap.* 20. *Num.* 6.

Si Religiosus parcius vivendo aliquid reservat, non sibi acquirit, sed Monasterio manet, cum sit dominii incapax, ideoque nihil sibi proprium acquirere servando

vando

do potest, aut aliis donando. De quo *Sanchez sup. . 7. Cap. 19. n. 33.*

Quidquid Religiosus Contractu, donatione, vel hæ- tate acquirit, Monasterio acquirit: Monasterium ım non obligatur ex contractu vel delicto Religio- isi quatenus consensum præbuit, vel aliquod inde modum accepit. Ita *Navarrus Com. 2. de Regul. ı. 62. Azor 1. 2. Cap. 11. Quæst. 2. aliique, & colligitur Cap. quod quibusdam de Fidejussore.*

Administratores & Oeconomi Religionis, plus da- on possunt, quam Ordinis Regula, Consuetudo, Superioris voluntas permittit. Constat ex *D. Tho- 2. 2. q. 32. Art. 8. alisque.* Unde si quis ab illis ul- potestatem concessam acceperit, furti particeps etur.

Prælati Regulares contra Votum paupertatis & ad- as Justitiam peccant, si bona Conventus aliter ex- lant, aut donent, quam Ordinis Regula, aut con- ıdo permittit. Quia Prælati non sunt bonorum munium Domini, sed solum Administratores. Ita communi *Navarrus hic num. 11. & 23. Abulensis, ina, &c.*

Quanta materiâ ad transgressionem Voti pauperta- equiratur, ita definiri solet sicuti in furto, præser- iliorum à parentibus honestis, quod latitudinem ıando majorem admittit: de quo *Navarrus, A- Sanchez, aliique.*

Tridentinum Concilium *Sess. 25. Cap. 2.* videtur pro- isse, ne Religioso designentur stabiles reditus in- cujusdam peculii, quamvis dependentis à Prælati ıntate, licet alii DD. non sine probabilitate negent ridentino Concilio adversari. Ita enim docet *Na- us Comment. de Regul. num. 18. & alibi, Sanchez, Sà, , Lud. Miranda, & alii*, Contra *Lopez, Lessium, r, Rodriquez, Molinam, Tom. 2. Disp. 276.*

Prælatus Religioso licentiam dare non potest res mendi in usus vanos, aut illicitos, sed tantùm ex- lendi ad utilitatem Monasterii, publicam, vel pri- m. Nam Prælatus subdito majorem facultatem erre non potest quam ipse habet: cum autem is bo- um Monasterii Dominus non sit, sed tantùm Admi- ator, ideò ea arbitratu suo, atque inutiliter expen- non potest, sed tantùm in ejusdem Ecclesiæ seu ıasterii necessitatem, vel aliquam utilitatem. De fusius *Navarrus supra, num. 23. Sylvester Ver. Reli- Miranda, Tom. 1. Quæst. 28. Art. 9. Valentia, Mo- Sanchez, Lib. 7. Moral. Cap. 19. num. 30.*

tiam Abbatissæ Monialibus suis subditis licentiam possunt accipiendi, expendendi, retinendi, quæ ı sunt. Excipit tamen *Sanchez* sup. num. 44. Nisi suetudine, vel constitutione Ordinis Abbatissæ po- ıs sit restricta.

Religiosus si rem aliquam donatam absolutè acce- in favorem alterius, non interveniente licentia ati, peccat contra Votum paupertatis: secus ta- , si se habeat tantùm ut intercessor, eleemosyna- internuncius. Ratio prioris est, quia in hoc casu giosus jus aliquod pretio æstimabile sibi usurpat si piat pecuniam suo arbitratu distribuendam, ita ut nte revocari non possit. In posteriori autem revo- potest, & de re nulla nomine suo disponit. Ita *Tur- us, & plures apud Sanchez supra Cap. 30. num. 3.*

i Monacho hæreditas aut legatum relinquatur ea , ut ad ipsum & non ad Monasterium pertinere eat, explicari debet, voluisse testatorem, ut ad Monachum pertineat cum consensu Prælati: Quare si Prælatus consensum neget, corruit legatum, vel institutio. Ratio, quia dispositionem qualemcumque ita interpretari oportet, potius ut valeat quam ut pereat, & perplexitas verborum secundùm præsumptam voluntatem testatoris ordinanda est. Adde quod verba testatoris debent intelligi secundùm conditionem personæ, cui aliquid datur: atqui Monachus hæreditatis aliter capax non est nisi quoad usum dependentem à voluntate Prælati. Monachus tamen legatum sibi relictum potest Monasterio resignare: Quia conditio illa à testatore apposita erat in gratiam Monachi, quivis autem favori suo renunciare potest. Ita *Angelus* Ver. Monasterium num. 1. Sylvester Ver. Religio Quæst. 5. Rodriquez, Molina, Bartolus, Sanchez Sup. Cap. 17. num. 4.

Si testator expresserit, non aliter se relinquere Monacho, nisi ut habeat rem independenter à Prælati consensu, irritum est legatum: sed in dubio non est præsumendum id adjectum fuisse, ut conditionem propriè dictam, sed ut modum, qui si impossibilis sit pro non adjecto habetur. Ita *Bartolus, Sylvester, Molina, Rodriquez supra, contra paucos.*

ARTICULUS IV.

De voto Religiosæ Castitatis.

Castitas Religiosa rectè definitur, Virtus qua Religiosus per Votum promittit abstinere ab omni delectatione venerea tam illicita quam licita per connubium: sive sit Votum solenne, sive simplex, quale emittunt Religiosi Societatis post biennium probationis, & dirimit matrimonium subsequens ex Gregorio XIII. Const. *Ascendente* Domino.

Hinc pro brevi resolutione casuum plurimorum: *Omnis* actus venereus qui in seculari est peccatum unicum contra castitatem, idem actus in Religioso est peccatum duplex, scilicet intemperantiæ contra Castitatem, & sacrilegii contra Votum quo se ad servandam Castitatem adstrinxit.

Non dari in Religiosis, nec in aliis, in delectationibus venereis omninò deliberatis parvitatem materiæ quæ excuset à mortali communior est sententia, apud *D. Thomam 2. 2. Quæst. 154. Art. 4. S. Antoninum Part. 2. Tit. 5. Cap. 1. num. 9. Sylvestrum. V. delectatio, Lessium, Lib. 4. Cap. 3. num. 59. Azorium Part. 3. Lib. 3. Cap. 25. Rebellum, Baldellum, Sanchez*, qui retractavit sententiam suam oppositam ex *Armilla, Soto, Navarro &c.* cum eam docere nobis interdictum sit à P. Generali Claudio Aquaviva die 24. Aprilis 1612. Decreto quod incipit: *Quia nonnullorum opinio &c.*

Votum Castitatis Religiosæ irritat sponsalia de futuro. Ita *Suarez*, aliique ab ipso relati de Relig. Tom. 3. Lib. 9. Cap. 7. Num. 8. Imò dissolvit sponsalia de præsenti, aut matrimonium ratum & non consummatum uti probatur ibidem: ergo à fortiori dirimit sponsalia de futuro.

Non tamen dirimit Votum illud matrimonium ratum & jam consummatum. Est certum, & constat ex illo Matth. 19. *Quos Deus conjunxit, homo non separet.*

Dices, inde non sequitur quod per Vota solennia non possint separari ex constitutione Ecclesiæ, quæ non *hominem* sed Deum repræsentat.

Resp. Ecclesiæ non competere potestatem divinam in illis in quibus ipsum jus divinum repugnat, uti

uti hic repugnare docet S. Gregorius Lib. 9. Epist. 39. & ipsa praxis Ecclesiæ in oppositum.

Votum Religiosæ Castitatis inhabilitat ad matrimonium subsequens: etiam quoad Scholares approbatos Societatis. Vota tamen simplicia, etiam formati, in eadem non dissolvunt matrimonium ratum præcedens, uti cum aliis fusius ostendit *Pellizarius Tract. 4. Cap. 3. Sect. 2.* & *Suarez de Rel. hic num. 13.* addens etiam, usu semper servatum, ut nemo ligatus vinculo matrimonii rati in Societatem recipiatur.

Qui est Religiosus & simul Sacerdos violans Castitatem, Sacrilegium non nisi unicum committit, ideoque sufficit illum confiteri, se esse ligatum Voto Castitatis. Si tamen Religiosus cum Religiosa peccaret duplex Sacrilegium, & in confessione exprimendum admitteret.

Ut Violatio Castitatis Religiosæ cadat sub Reservationem à Superiore factam, requiritur ut ea sit mortalis non tantùm per relationem ad intentionem, & pravum affectum delinquentis, sed etiam ex ipsâ gravitate operis externi, quod per se censeatur mortale in genere luxuriæ: ita *Pellizarius*, *Diana*, & alii communiter. Debet etiam esse lapsus carnis plenè voluntarius, & opere consummatus: Per hoc opus consummatum non tantùm intelligitur fornicatio, aut quæcunque alia copula illicita, sed etiam quæcumque pollutio perfectâ voluntate procurata, etsi non perveniatur ad actum ulteriorem sive copulam quam fortasse peccans intendebat: Ita *Suarez de Relig. Tom. 4. Tract. 8. Lib. 2. Cap. 18. Lezana, Diana alios citans Part. 3. Tract. 2. Resol. 118.*

Hinc delectationes morosæ, imò tactus, aspectus, aut complexus venerei & deliberati, etsi sint peccata mortalia non sunt tamen casus reservati. Quia illa propriè & rigidè non veniunt sub nomine lapsus carnis opere consummati, si non accedat pollutio, & aliquo modo intenta. Imò hic benè notandum, quod tradit *Sanchez de Matrim. Lib. 9. Disp. 45. n. 29.* Si dantem culpabilem causam pollutioni pœnituerit legitimè causæ datæ anteaquam subsequatur, vacare in se culpa pollutionem postea subsequentem. Unde sequitur etiam à reservatione vacare.

Quando Confessarius dubitat, an casus particularis in hoc genere sit reservatus pœnitentem ab eo ritè absolvit, modò non sit confessarius supinè negligens, & ignarus. Ita cum communi docet hic *Suarez, Filliucius, Bonacina, Lugo de Pœnit. Disp. 29. Sect. 2.*

Plura de peccatis tam in aliis, quam in hoc genere reservatis, vide in hoc Opere infra de Absolutione Tract. II. Cap. III.

De ipsis verò peccatis contra Castitatem in particulari, & quando sint mortalia, aut venialia, vide ibidem, *Part. III. Tract. V. Cap. VI. de Luxuria.*

Quæstio singularis est, An cum Religioso dispensare possit Pontifex, ad contrahendum matrimonium eo modo, ut habitâ prole, teneatur relictâ uxore iterum ad Religionem redire. Respondet cum Tabiena, & Abbate, *Sanchez* de Matrim. Lib. 8. Disp. 8. Num. 9. Id posse fieri tantùm in casu quo uxor in hoc consentiret, vel per fornicationem præberet justam causam divortii perpetui. Quia absque his conditionibus de essentia matrimonii est ut sit perpetuum. Ubi rectè notat *Sanchez*, causam talis dispensationis debere concernere publicam utilitatem, qualis esset præclaræ alicujus Familiæ conservatio per novæ sobolis generationem.

ARTICULUS V.

De Obedientiæ Religiosæ obligationibus.

EX vi voti Obedientiæ, Religiosus obligatur ad omnia, quæ Prælatus præcipit conformia Ordinis Regulis & constitutionibus, sive res præcipiatur expressè, sive implicitè. Quod si Prælatus in imperando addat: In virtute sanctæ Obedientiæ, vel formâ æquivalenti, obligatur subditus ad obediendum sub mortali: Si verò aliâ aut nulla simili forma utatur, censetur tantùm obligare sub veniali, quod saltem in Societate usum habere notant ex ea Auctores varii. De his in communi *S. Thomas 2. 2. Quæst. 104. Lessius, Layman, Pellizarius, Sanchez Lib. 6. Moral. Cap. 1.* Imò rarò Superiores ex parte sua sub culpæ obligatione præcipere aliquid censendi sunt, nisi utantur verbis, in virtute &c. aut similibus. Quod de consuetudine in Societate testatur porrò *Alphonsus Rodriquez exercitii perfectionis Part. 3. Tract. 6. Cap. 3. Sanchez Lib. 4. Moral. Cap. 4. Vasquez 1. 2. Tom. 2. Disp. 158. Cap. 3. Num. 24.*

Si Prælatus præcipiat Religioso v. g. Episcopatum, aut Instituta austeriora quàm Regula Ordinis requirat, non tenetur illi in hoc obedire. Ratio, quia Prælatus nihil præcipere potest nisi quod directè vel indirectè pertinet ad Regulam. De quo S. Thomas 2. 2. Quæst. 104. Art. 5. in corpore, & Dist. 44. P. 2. A. 3. qui illic triplicem obedientiam distinguit: *Indiscretam*, si quis obediat contra legem Dei, vel Regulam Ordinis: *Imperfectam*, si quis obediat tantùm in his ad quorum observationem se Voto obedientiæ expressè, vel implicitè obstrinxit. *Perfectam*, si quis obediat in omnibus, quæ non sunt contraria legi Dei, aut Regulæ, quam professus est. Debere semper obedire ubi manifestum non cernitur peccatum, ad perfectionem Obedientiæ, non ad Votum pertinere tradit *Layman ex D. Bonaventura, & D. Thoma 2. 2. Quæst. 104. Art. 5. in corpore.*

Probabile est, quod Prælatus Ordinis, propter Votum Obediendi in omnibus, quæ justa sunt, etiam *actus internos* præcipere possit, licet consuetum non sit, nec consultum, ut talia sub peccato præcipiantur. Ratio conclusionis, quia Prælati possunt irritare Vota interna suorum: Ergo habent gubernativam potestatem in actus internos. Deinde Religiosi possunt vovere internos Actus, & sub obligatione promittere: Ergo sunt capaces ut imperentur. Ita *Suarez Lib. 4. de legibus Cap. 12. aliique contra plures.*

Quæ ex genere suo *indifferentia* sunt, à Prælato bono fine v. g. ad mortificandum propriam voluntatem præcipi possunt. Ita *Cajetanus in D. Thom. in q. 186. art. 5. ad 4.* Contra *Mirandam T. 1. manualis q. 26. art. 9.*

Si Ordinis Regula sub culpa non obligat, ejus transgressor non peccat contra Votum obedientiæ. Quia Votum obedientiæ intelligitur de iis tantùm quæ continent propriè præceptum. Nihilominus potest superior propter transgressionem pœnam imperare, cum obligatione eam suscipiendi ex obedientiæ Voto, quamvis non semper ita obligare soleat. Ita cum communi *S. Thom. 2. 2. Quæst. 186. Art. 9. ad 1. Sanchez, Valentia Tom. 3. Disp. 10. Quæst. 4. Pun. 5.*

Religiosus in Ordine Prædicatorum aut Societatis Jesu transgrediens meram Regulam bono aliquo fine, non

n peccat: v. g. si extra tempus loquatur cum so- ut mæstum consoletur: quia Regula per se non ob- at sub peccato. Paratus tamen esse debet, qui ita gulam transgreditur, pœnam subire, quippe etiam defectum non culpabilem coram Deo inferri po- ob regularem disciplinam conservandam. Ita *D. omas Sup. art. 9. Valentia*, *Sanchez*, *Vasquez 1. 2. q. 158. Cap. 3. n. 16.*

Sin verò Regulam violet ob torporem, aut libidi- n, peccat saltem venialiter. Imò si quis frequen- transgrediatur, & hoc modo Religiosam discipli- n graviter perturbet, mortaliter peccat: Uti tra- & explicat *Sanchez* lib. 4. Moral. Cap. 4. n. 18.

Regulares professi non tenentur acceptare Novam gulam, seu arctiorem vivendi modum, quem nec licitè nec implicite professi fuerunt. Ratio, quia ligiosi per Votum obedientiæ non transtulerunt mem voluntatem in superiorem, ut quælibet ipsis perare possit: sed ea solum quæ ad observationem gulæ quam profitentur directè vel indirectè spe- nt. Nec ex communiori, summus *Pontifex* potest gere Religiosum ad arctiorem vivendi rationem, m prima Instituti forma postulat. Quia *speciale* obe- ntiæ debitum, quo Religiosi erga summum Ponti- m adstringuntur ex Voto eorum provenit, quod t secundum proprium Regulæ institutum. Sed ut iscopatum accipiant, possunt cogi, cum ut alii Cle- , summo Ecclesiæ Pastori subjecti sint. Ita com- nius *Sylvester*, *Sanchez*, *Lessius Lib. 2. Cap. 41. n. 76. Azor Tom. 1. Instit. Moral. Lib. 13. Cap. 11. æst. 19.*

Si tamen strictior observatio necessarium medium eretur ad substantialium Votorum in tali Ordine servationem Regularibus auctoritate Prælatorum poni potest, licet eam expressè non voverint. Quia s observatio indirectè pertinet ad Regulam quan- sine illa Regula in suo vigore conservari non po- , consequenter cum Religiosus Regulam profite- , implicitè etiam se obligat ad ea omnia sine quibus us Religionis suæ conservari nequit. Ita supra ci- s *Sylvester*, *Sanchez*, *Lessius*, aliique.

Si appareat Regulæ ac disciplinæ temporis diutur- ate collapsæ Reformationem necessarium medium e ad Ordinis conservationem, Prælatus, cum Capi- , multòque magis Summus Pontifex ad acceptan- n reformationem omnes professos compellere po- . Ita *Vasquez supra Cap. 4. Num. 25. Azor Tom. 1. b. 13. Cap. 11. Quæst. 19. Sanchez supra Cap. 2. num. 35. n aliis ab ipso citatis.*

In Societate Jesu ultra tria Vota substantialia Reli- onis, sunt & alia Vota sex quæ à Professis emittun- , apud Suar. aliosque.

Primum est, Votum solenne obedientiæ Pontifici a Missiones quaslibet, etiam sine viatico amplec- ndas, intellige, si hoc sit necesse. Non excludit en hoc Votum excusationem justam personæ desi- tæ, modo parata sit eâ non obstante parêre, si præ- to formali mandetur.

II. Votum simplex non permittendi, quantum in se relaxationem paupertatis sui Instituti, scilicet, suf- gando ad illius mutationem: Non violatur autem actiones particulares Superiorum aut aliorum ali- ultra limites paupertatis indulgendo, aut usur- ndo.

III. Votum non procurandi dignitates intra Socie- tatem, quod etiam est simplex. Violatur hoc votum per quamlibet actionem externam in ambitum talem influentem: idque etiamsi ambitus ille per alium ex- erceatur: intellige utrobique, si actio externa sit suf- ficienter manifestativa ambitionis. Violatio talis red- dit cujusvis Prælationis in Societate incapacem. Non violatur procurando sibi non auferri dignitatem jam acquisitam, apud citatos.

IV. Votum non acceptandi dignitates extra Socie- tatem, quod etiam est simplex, & intelligendum de actione externa, ut supra. Vetat omnem talem am- bitum directum, imò & indirectum juxta *Sanchez Lib. 6. Moral. Cap. 17.* Contra *Pellizarium* in manua- li Tract. IV. Cap. 5. Sect. 5. Additur in formula: *Nisi coactum obedientia ejus qui mihi præcipere potest sub pœna peccati.* Per hoc solus Pontifex passim intel- ligitur, non Generalis, non Congr. Cardinalium et- iam Sede vacante: sub hoc Voto non contineri ipsum Papatum docet hic *Suarez Cap. 9. Num. 14.*

V. Votum, etiam simplex, denunciandi ambientes. Intellige, quando ambitio est mortalis contra Votum prædictum; & quando est moralis certitudo delicti, etiamsi non possit à denunciante probari. Non obli- gat hæc denunciatio si ambitus sit tantùm volitus, sed non inceptus: vel si sciatur tantummodò alios velle pro aliquo id ignorante ambire: vel si constet denun- ciationem faciendam fore frustraneam. Denique vi hujus voti denunciandi sunt tantùm Professi ambien- tes, uti contra *Sanchez* docet *Suarez, Castropalaus, Pel- lizarius hos citans in manuali Tract. 4. Cap. 5. Sect. 5. n. 305.*

VI. Votum simplex, audiendi consilium Genera- lis &c. si in Episcopum professus eligatur. Non obligat hoc Votum ad consilium positivè petendum, sed au- diendum: nec ad sequendum, in casu quo meliora con- silia aliunde suggeruntur.

VII. Est votum simplex omnibus commune, scilic. ingrediendi Societatem, quod fit post tyrociniū, & diversum est à tribus Votis substantialibus Religio- nis: per hoc enim vovens obligatur ad acceptandum in Societate gradum sibi postea à Generali offerendum sive professi, sive formati. Votum hoc non violaret qui jam promotus ad gradum studeret ascendere ad Supe- riorem, uti censet *Pellizarius supra Sect. 7.*

De aliis Constitutionibus ad Regulares particulariter pertinentibus.

Commodissimum est summatim cognoscere alia *Constituta* minùs communia ad Religiones varias in particulari pertinentia, & apud quos *Auctores* illa resolvantur. De his habent singuli ferè Ordines Regu- larium Scriptores sui Ordinis proprios, qui in suum Institutum, Leges, normamque vivendi Tomos ac Tra- ctatus integros diffusè conscripserunt, quos infra ad- ducemus, quales sunt Tractatus hic sequentes.

Primò, De obligationibus variorum quoad parti- cularium Regularum sui Ordinis observantiam: quoad Sacramentorum frequentationem: quoad Jejunii, Clau- suræ, Chori, & Missarum obligationem.

Secundò, De prohibitionibus Regularium, quoad absolutionem reservatorum: stipendia Missæ: libros imprimendos: claustra monialium: Appellationem à Prælati sui correctione: alienationem bonorum sui Ordinis: Abstinentiam à Negotiatione, & ab actibus Forensibus, sive judicialibus, & aliis jure communi prohibitis.

ut formâ: præter Matrimonium, quod perfici potest nutu, scripto, aut aliis signis quæ verbis æquivalent.

Ratio est, quia materia Sacramenti v. gr. ablutio infantis in Baptismo, est res ex se indeterminata ut sit signum, & causa gratiæ sanctificantis: ergo debet ea in ratione talis signi determinari per verba, quæ ex sua institutione vim habent aliquid determinatè significandi; & quæ à Christo assumpta sunt ut simul cum certa materia intrinsecè constituant signum causativum gratiæ sanctificantis. Dixi, hoc intelligendum de Sacramentis, *quæ in usu consistunt*, propter Eucharistiam, quæ post Consecrationem servatur, & permanet Sacramentum, etsi verba Consecrationis pridem desierint.

Contra hanc assertionem objicit *Scotus in 4. Dist. 16. quæst. 1.* In Sacramento Pœnitentiæ sola absolutio Sacerdotis significat gratiam, & remissionem peccatorum, non autem pœnitentis Confessio; ergo Confessio non est pars hujus Sacramenti, sed tantùm conditio extrinseca ad absolutionem prærequisita.

Respondeo negando antecedens: quia voluit Christus ad constituendum Sacramentum Pœnitentiæ assumere totam formam externam in Judicio requisitam, ad hanc autem formam non tantùm spectat sententia Judicis, sed etiam declaratio delicti, quæ sita est in Confessione Pœnitentis. Idque probatur ex Tridentino Sess. 14. Cap. 3. *Sunt autem quasi materia hujus Sacramenti, ipsius pœnitentis actus, quatenus in pœnitente ad integritatem Sacramenti, plenamque & perfectam peccatorum remissionem ex Dei institutione requiruntur, hac ratione Pœnitentiæ partes dicuntur.*

Dico secundò: Materiæ & formæ conjunctio, & coexistentia physica non est necessaria ad valorem Sacramenti, sed tantùm moralis, ita scilicet ut communi judicio censeatur forma cadere supra materiam. ... validus est Baptismus, etsi paulò ante vel post ... ionem infantis pronuncietur forma, *Ego te baptizo* &c. Valet etiam absolutio, etsi uno vel altero ... ie post Confessionem proferatur. Forma autem Consecrationis requirit ut hostia sit præsens, & perceptibilis à Sacerdote pro eo tempore, quo ... untur verba Consecrationis. Ratio hujus di... tis petitur ex eo, quod in uno Sacramento ... io faciliùs, in majori temporis aut loci distan... telligatur forma materiam determinare, & ... constituere unum signum sacramentale, quod ... ersâ signi natura, & morali æstimatione judicari ...

... tertiò: Sacramentorum omnium materia, ... a à Christo determinata est, quæ salvo Sa... ti valore, quoad substantiam mutari neque...

... atur conclusio ex Trident. Sess. 21. Cap. 2. ... declarat in Ecclesia fuisse perpetuo potesta... in Sacramentorum dispositione ea statueret ... et, quæ magis expedire judicaret, expresè ... *salvâ eorum substantiâ*: Ergo non habet Ec... potestatem aliquid immutandi in materia & ... cùm hæc ad Sacramentorum substantiam ... t, unde colligitur ipsius Christi potestate ... i ea constitui debuisse.

... a objicies: Ante Tridentinum materia Ma... erat consensus contrahentium signis utrimque expressus, absque Parochi, & testium præsentia: Atqui post Tridentinum talis consensus sine præsentia Parochi non est materia sufficiens in Sacramento matrimonii: ergo Ecclesia potuit alicujus Sacramenti materiam immutare.

Respondeo, admisso ant. negando consequentiam. Ecclesia enim isto casu non immutavit formaliter materiam in Sacramento Matrimonii à Christo institutam, quæ fuit traditio potestatis in mutua corpora per contractum validum, & legitimum: Ecclesia autem tantùm statuit, ut traditio illa clandestinâ non esset amplius valida in ratione contractus, atque ita deesset conditio requisita, ut comprehenderetur sub materia à Christo instituta, qui pro materia matrimonii non quemlibet contractum, sed omnino validum sufficere voluit.

Porrò quanta materiæ aut formæ mutatio Sacramentum invalidet, de singulis infra dicetur.

Hac thesi sic constituta, corruit gemina hæresis, una Lutheri negantis certam verborum formam à Christo in Baptismo, aliisve Sacramentis constitutam: altera Calvini asserentis verbum in Sacramentis debere esse non consecratorium, sed concionatorium, sic nempe prolatum, ut possit fidem in audientibus excitare, cujus unius actu, & exercitio vult omnes etiam baptizatos justitiam adipisci. At Calvinum erroris hic arguent ipsi infantes baptizandi, quibus necesse erit Calvinistam per septem annos Baptismi verba inclamare, antequam iis rationis usu carentibus, unum fidei actum extundat.

§. II.

De Intentione Ministri, ac suscipientis, & qualis ad valorem Sacramenti requiratur.

Dico primò: Intentio Ministri essentiam Sacramenti necessariò ingreditur.

Probatur ex principio generali. Illud est de rei essentia quo sublato, cæteris permanentibus, tollitur rei essentia. Sed sublata Ministri intentione, manentibus rebus & verbis, perit essentia Sacramenti; ergo illa Sacramenti essentiam ingreditur. Minor patet ex Trident. Sess. 14. Cap. 6. ubi de Sacramento Pœnitentiæ docet, etsi reliqua adsint, nihil fieri, si Sacerdoti desit animus verè absolvendi. Hinc etiamsi Sacerdos super Hostiam aut calicem formam Consecrationis debitè pronunciet, si careat intentione consecrandi, nihil efficiet: & sic de cæteris.

Objicies primò: Nihil intrinsecè requiritur ad constituendum quodvis compositum præter materiam, formam, & unionem, quâ inter se copulantur. Ergo nec ad Sacramentum aliud desideratur quam materia, & forma, & debita utriusque coëxistentia.

Respondeo, Intentionem Ministri se tenere ex parte formæ, nam ad formam Sacramenti non instituit Christus verba quocumque modo prolata; sed simul cum debita intentione conficiendi Sacramentum.

Objicies secundò: Intentio Ministri aliquando est peccaminosa: ergo non potest esse pars Sacramenti, quæ gratiam causare debet.

Respondeo neg. consequentiam: quia Sacramentum non causat gratiam aut Deum movet, ut est actio Ministri,

pio, aut etiam in hæresim prolapso, si suscipiens ex
te sua sit ritè dispositus.
Probatur ex Trid. Sess. 7. Cap. 6. & 7. ubi declarat
cramenta semper conferre gratiam non ponentibus
icem. Collata autem ab hæreticis Sacramenta es-
valida, & non iteranda definivit Ecclesia contra
Cyprianum, qui olim contrarium errorem tue-
ur.
Neque refert quod hæretici non sint vera membra
lesiæ: quia administrando Sacramenta non agunt
quam membra, sed tamquam instrumenta externa,
rum ministerium placuit Ecclesiæ usurpare, ut sub-
iret fidelium necessitati.

§. III.

Effectibus Sacramentorum, & modo quo causantur.

Ico primò: Omnia Sacramenta novæ legis cau-
sant gratiam ex opere operato. Dicitur gratia,
lius effectus, causari ex *opere operato*, quando
rtur ex vi operis externi procedentis ab alio quam
ipiente Sacramentum, sicut fit in Baptismo in-
im. Dicitur autem gratia causari ex *opere ope-*
, quando datur ex vi actus interni meritorii qui
ır ab ipso operante.
esis hæc asseritur à Trident. Sess. 7. Can. 8. Et
ex eo, quod Sacramenta agant non tantùm ut
Ministri, sed multò magis ut opus Christi, qui
suo nomine per Ministros Sacramenta conferri,
suis meritis actu positis operentur. Unde sicut
osyna collata à famulo dicitur opus operatum
ni, sic Sacramentum rectè nuncupatur opus Chri-
ntis illud suo nomine administrari.
i adverte, præter gratiam sanctificantem, anne-
singulis Sacramentis gratias actuales ordinatas
m Sacramenti suo tempore obtinendum, v. gr.
ıus præstat auxilia ad alia Sacramenta postea
suscipienda; Confirmatio ad constantem fidei
onem, & sic de cæteris.
ı secundò, Sacramenta conferunt æqualem gra-
ualiter dispositis, & majorem pro majori susci-
lispositione.
atur ex Trident. Sess. 6. Can. 7. ubi cùm dixis-
ısimum esse causam instrumentalem justificatio-
ngit, quod justitiam accipimus unusquisque,
m propriam cujusque dispositionem.
: Ex illa assertione sequeretur illum, qui in su-
e Sacramenti omittit majorem dispositionem,
peccare; quia liberè opponit obicem majori
o gratiæ.
ondeo negando sequelam: quia suscipienti
præceptum, ut ad illud majoris gratiæ in-
ım se disponat, cum Tridentinum ad susce-
Eucharistiæ statum gratiæ tantùm requirat.
ı hæc res consilii, & magno hominibus so-
uod pro mensura devotionis cum qua ad
æ fontes accesserint, certò sciant se uberio-
torum copiam relaturos.
io celebris est; An Sacramenta gratiam cau-
sicè, an tantùm moraliter? Pro causalitate
at firmiter Schola Thomistica, *Suarez, aliique.*
is oppositam sustinet *Vasquez, Lugo*, ac pleri-
ıtiores, pro brevi resolutione.

Dico tertiò, Sacramenta causare gratiam tantùm moraliter, id est, movendo tantùm objectivè Deum ut ipse in anima gratiam physicè operetur.

Et probatur primò: Quia nihil cogit asserere gratiam in Sacramentis aliter produci quàm extra Sacramenta: At extra Sacramenta producitur gratia physicè à solo Deo; ergo etiam in Sacramentis: gratiæ enim natura, & excellentia exigere videtur, ut à solo Deo physicè procedat.

Probatur secundò: Quando contingit sublato obice Sacramentum præteritum reviviscere, tum demum animæ gratiæ infunditur: Atqui illa gratia non potest à Sacramento physicè produci, cùm amplius non existat dum in animam gratia recipitur: Ergo uti in illo Sacramentum ad efficientiam gratiæ moraliter tantùm concurrit, ita in cæteris fieri meritò concludes.

Objicies cum Thomisticis: Perfectior est modus causandi physicus quàm moralis; ergo dignitas Sacramentorum illum sibi vindicare debet.

Respondeo neg. consequentiam: Eximia enim perfectio est, quod Sacramento exhibito, tamquam Christi syngrapho, debeat Deus per se gratiam causare; sicut quantumvis magna sit excellentia Matris Dei, illa tamen non requirebat ut Deipara Christi animam per se crearet, uti omnes admittunt.

Instabis cum *Suare*, Patres frequenter dicunt Sacramenta operari, producere, efficere in nobis gratiam, quod propriè dici nequit de causa morali.

Respondeo Patres eodem loquendi modo asserere, Passionem, & Sanguinem Christi in nobis gratiam operari, ad quam constat, ea tantùm moraliter concurrere, movendo Deum, ut suam nobis gratiam largiatur.

§. IV.

Quid sit Character Sacramentalis?

Respondeo, Characterem Sacramentalem esse signum quoddam spirituale, in anima indelebile, & ab aliis distinctivum, quod in eadem persona non iteratur. Tria sunt Sacramenta, quæ Characterem Sacramentalem imprimunt, Baptismus, Confirmatio, & Ordo.

Constant hæc ex Concilio Florentino, & Tridentino Sess. 7. Can. 9. contra Wicleffum, & Calvinum. Et de hoc Charactere videtur esse illud Augustini, *Tract. 5. & 6. in Joannem*; „Si baptizatus Charitatem non „habet, Characterem quidem impositum habet, sed „desertor vagatur.

Ratio cur illa Sacramenta Characterem imprimant, est tantùm voluntas Christi: cujus motivum fuisse videtur, tradere signum perpetuò distinctivum personæ ad certum statum à se cooptatæ. Per Baptismum enim assumitur homo in Christi familiam, per Confirmationem in militiam, per Ordinem in ministerium: quod in aliis Sacramentis locum non habet, quæ ad succurrendum necessitatibus in vita occurrentibus instituta sunt, ideoque possunt sæpius iterari. Illa autem tria, cum significent statum aut potestatem permanentem, nequeunt iterari, aut eorum Character in hac vita deleri. Imo, ex communi Theologorum sententia, manet etiam post mortem Character ille in Beatis ad Christi gloriam, & in damnatis ad eorum confusionem sempiternam.

Opponunt quidam Novatorum, Characterem hunc præ-

præsertim in Ordine ac Confirmatione superfluum & fictitium esse, ex eo quod illius antiqui Patres non meminerint.

Sed ut paucis respondeam, Etsi illius mentio apud Patres non extaret (quod minimè admitto) satis tamen constat eam doctrinam tam ex Conciliis, quam ex communi Theologorum consensu recipiendam esse. Neque enim omnia illico repudianda sunt, quæ disertè in Patrum Scriptis non exhibentur.

Annotatio de Sanctis Patribus, & Theologis modernis.

ATque hic in ordine ad alias hoc tempore quæstiones obiter notandum. Inanem esse hodie strepitum quorumdam Scriptorum, ac si actum esset de *Sanctorum Patrum* auctoritate, si quis asserat, Aliqua magis esse Theologis recentioribus, quam priscis Patribus, & Scriptoribus cognita, & explorata. Quæro ego, An non potuit D. Thomas, longo post Patres seculorum intervallo, legere & intelligere easdem Scripturas, eadem Concilia, aliaque veterum monumenta, ex quibus, exempli gratia S. Augustinus aut S. Ambrosius suam scientiam hauserunt? An non potuit idem exhaurire ipsius Augustini volumina, & alia insuper plurima quæ postea per sex septemve integra secula illis accessere. Non potuit tamen è converso S. Augustinus, aut ullus Patrum novisse omnia quæ post suum obitum per decem & amplius secula hactenus in lucem prodierunt: qualia sunt quæ sancita fuere in Concilio Florentino, & in Lateranensi, & in Tridentino circa varias quæstiones tot seculis exortas, circa reservationes, concessiones, ritus, facultates, reformationes, novarum legum institutiones, & antiquarum declarationes: præter innumera Pontificum Diplomata, & decreta tanto temporum intervallo constituta. Neque enim vasti tot Conciliorum Tomi qui nunc extant, neque integra Bullarum Apostolicarum volumina, neque totum Corpus Juris Canonici ac Civilis, neque amplissima Scholasticorum Operum Bibliotheca, Doctoris etiam Angelici, Subtilis, Seraphici studio, totque seculorum præclaris elucubrationibus locupletata, ad S. Augustini, aut primorum Patrum conspectum umquam pervenerunt. Hæc tamen haud dubiè universa Theologis modernis ad varias Resolutiones subsidium præbent amplissimum.

Cur ergo piaculum erit tam grande, tamque invidiosum si quis dicat, Recentiores Theologos ex his aliqua posse certius deducere, quàm ex Antiquorum scriptis resolvi possint? Ac si post elucubrata veterum Scriptorum volumina omnes scientiarum fontes exaruissent. Hoccine est, *Hæreticorum more Patres aspernari? aut modernos Scriptores ipsis præferre?* Fuerunt sane sine controversia antiqui Patres, & S. Augustinus imprimis, prima & suprema Ecclesiæ luminaria, sic tamen secuturis seculis suam lucem communicarunt, ut propriam illis non abstulerint. Horum Patrum splendori si quis detraheret, meritò ipse obscurus, & nullo nomine dignus reputandus esset. Verùm longè aliud est S. Augustino aliquid detrahere, aliud illis modernis non assentiri qui conantur omnibus ejus Scriptis auctoritatem definitivam vindicare, aut ea Pontificum decretis opponere, aut indamnatæ ab illis doctrinæ quasi patrocinium adsciscere. Hisce conatibus si quis obsistat, illum quilibet æquus judex, & ipse S. Augustinus suæ auctoritatis & doctrinæ sincerum asseclam & defensorem meritò agnoscet.

Quantum verò commodum habeant in Republica Christiana singuli, in foro tam interno, quàm externo, ex variis Theologorum etiam Recentiorum Scriptis in omni quæstione studiosè elaboratis, vel hinc facilius æstimabis: quod nemo prudens non maximi faciat in promptu habere plurimos doctos & sinceros Consiliarios, quos in qualibet sua difficultate & quæstione convocare, & consulere possit; illosque fidos, & nulli contendentium parti addictos. Nonne etiam ipsi passim Principes Ecclesiæ, Theologos adhuc spirantes adeoque Recentes in unum congregare, & singulorum opiniones exquirere gaudent pro gravissimarum Causarum decisione? Hoc tanti momenti privilegium singulis etiam privatis per Theologorum recentium diuturnas in omni genere Elucubrationes & Scripta communicari, non leve certè orbi Christiano commodum & beneficium reputari debet.

Hos Recentiores ab accusatione promiscua *Benignitatis indebitæ defendit Patrum & Doctorum auctoritas.*

FRustra agunt qui his promiscuè affricare conantur labem indebitæ laxitatis, aut inde invidiosâ nuncupatione Probabilistas vocitare non dubitant.

Si qui hinc inde Scriptores moderni in hoc genere sanioris doctrinæ orbitam excesserint, ideone alii auctores solidissimi in communem invidiam vocandi? An quia etiam ex antiquis Scriptoribus aliqui exorbitarunt, ideo Antiquorum cæterorum auctoritas aspernanda? Quo itaque nisi ad Te, qui Recentiores abjicis, recurrendum erit? Sed neque ad Te jam dabitur recursus, cum in numero Recentiorum vel maximè existas. *Quo ergo demum ibimus, ut verba vitæ æternæ habeamus?* Non omnis igitur in animarum directione doctrinæ benignitas, illicò laxitatis odiosæ insimulanda est.

Audiamus de hoc Ecclesiæ tam Latinæ, quàm Græcæ Patres antiquissimos, maximeque eximios. Prætermitto cæteris *D. Gregorium Magnum Pontificem Romanum,* qui ante mille annos Confessarios instruit his verbis *Lib.* 1. *Epist.* 142. Dilecti, inquit, & venerabiles Fratres, si ad Christum revocare contumaces vultis, exuite omnem vel levissimam acerbitatem: induite paterna viscera, ut nemo timeat sub oculis vestris nudare ulcera sua, ut recipiat sanitatem. Excipite peccatores in spiritu lenitatis, audite in omni patientia, ut sibi certò polliceantur, in scelerum naufragio patere tutissimum indulgentiæ vestræ portum: in qua videlicet compassione necesse est, ut talem se, qui præest exhibeat, cui subjecti quique occulta sua prodere non erubescant, &c.

Accedit Ecclesiæ Græcæ Doctor & Lumen eximium *S. Joannes Chrysostomus* ante annos mille ducentos, *Homil.* 43. *in Cap. Matthæi* 23. ad illa verba, *Alligant onera gravia.* Tales, inquit, sunt nunc Sacerdotes, qui grave pondus venientibus ad Pœnitentiam imponunt, qui dicunt & non faciunt, & sic dum pœna Pœnitentiæ præsentis fugitur, contemnitur pœna peccati futuri. Si enim fascem super humeros adole-

dolescentis, quem non potest portare, posueris, ecesse habet, utaut fascem rejiciat, aut sub ponde- : confringatur: Sic & homini cui grave pondus Pœ- tentiæ imponis necesse est ut aut pœnitentiam tuam jiciat, aut suscipiens eam sufferre non possit, & andalizatus amplius peccet: Deinde etsi erramus odicam Pœnitentiam imponentes, nonne melius :, propter misericordiam rationem dare, quam pro- er crudelitatem. Ubi enim pater familias largus , dispensator non debet esse tenax: Si Deus beni- us est, ut quid Sacerdos ejus austerus. Ita *S.Chry- 'omus* ore aureo, contra ferreum quorumdam suo am tempore in pœnitentibus absolvendis rigorem.

Confirmat insuperabiliter hanc praxim ipse *S. Au- 'inus* Ecclesiæ Latinæ Doctor præclarissimus, *Tract. in Joannem.* Veni, inquit, columba te vocat, ge- ido te vocat. Veni (ô peccator) veni, noli time-

Et vobis dico Fratres mei (Sacerdotes) ge- :do vocate, non rixando, vocate orando; intelli- : quia doletis illos, non dubito quia si vide- t dolorem vestrum, confundentur & revivi- :, &c.

:ætermitto cæterorum Doctorum torrentem, iorum, & Ecclesiæ utriusque Græcæ & Latinæ ·rinam & praxim secuti sunt, cum *S. Bernardo, one* 23. in Cantica, Oportet, inquit, peccato- :ecurrere ad Sacerdotem, tanquam ad sinum s, &c.

his patet hanc fuisse Ecclesiæ tam Græcæ quam æ praxim probatissimam, & si nunc viri illi vive- totis viribus pro ea decertaturos.

er *DOCTORES* Academiarum maximè exi- in hoc genere, nomine laxonis aut probalistæ ob- i non fero auctoritatem Striptorum celeberri- nostro Belgio Academiæ Lovaniensis, in qua altiorum studiorum primordia posui.

cuit pridem cum communi, licitum esse sequi ndo sententiam minus probabilem, minusq; tu- Joannes Malderus præcipui nominis Doctor iensis, & Antverpiensis Episcopus, in 1. 2. Disp. us verba refero. *Dico tertiò: Licet aliquando tinus probabilem, relictâ probabiliore, etiamsi lior fuerit tutior..... Dico quartò, subditus de- :re superiori præcipienti opus, quod secundùm pro- sententiam licet, etiamsi secundùm probabiliorem idem opus non sit licitum..... Dico quintò: Con- : tenetur absolvere pœnitentem, habentem opi- probabilem, secundùm quam ab eo opere proponit inere, quod secundùm probabiliorem ipse confes- net non esse licitum.*

n celebris sit Auctor ignorat nemo, *Joannes* ·*us* S. Theol. Doctor Lovan. 1. 2. quæst. 19. a. 6. t. *Dico quartò, quando ex utrâq; parte sunt opinio- ibiles, quarum una est probabilior, & altera minus is, possum in actionibus moralibus sequi minus em, modo verè, & absolutè probabilis sit, reli- abiliori, non tantùm quando minus probabilis tutior est, vel quando ab operante habetur ut probabi- lior: sed etiam quando est minus tuta, & habetur ab operante tamquam minus probabilis.* His addit ibidem *Dico quintò: interdum contingit, quod in operando te- neamur sequi sententiam probabilem prætermissâ proba- biliori, aut æque probabili, quamvis etiam hæc per se lo- quendo esset tutior, semotis omnibus extrinsecis.*

Consentit Joannes Molanus Lovan. Doctor Tract. de virtut. cap. 1. num. 16. 17. 18. Item doctrina Thomæ Leonardi Lovaniensis Doctoris, lib. 2. de hominis in- stitutione c. 7. pugnantis pro usu licito probabilis opi- nionis etiam in illâ materiâ, & denique concludentis, alioqui secuturum, *quod in pertinentibus ad legem na- turæ homines semper tenerentur sequi partem tutiorem, etiamsi opposita longe esset probabilior &c. Quam autem, inquit, hæc omnia sint absurda nemo non videt.*

Eadem in Lovaniensi Schola sæpius sunt propugna- ta. Jacobus Pontanus S. T. Doctor. Lovan. die 2. Decembr. 1650. hæc propugnavit: *prudenter agis se- quendo sententiam probabilem, etiam relicta probabilio- ri, & tutiori, nisi charitas obstet & justitia.* Modera- tiones hujus generis censeant adhibendas Theologi communiter.

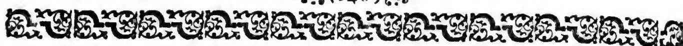
Gerardus van Werm. S. Theol. Doctor Lovan. die 30. Maji 1653. Thesim dedit hanc: *Licitum est opera- ri juxta sententiam probabilem; imò juxta minus pro- babilem relicta probabiliori, & tutiori.*

Nec minus docet Libertus Fromondus S. T. D. die 10. Junij 1653. Jacobus Pontanus S. T. D. die 6. Novemb. 1659. & die 2. August. 1663. rursumque Lib. Fromon- dus die 16. Januarii 1637. Guilielmus Tasselon S. T. D. die 14. Nov. 1639. Andreas Laurent. S. T. D. die 3. Au- gusti 1654. Guil. Mercerus die 9. Novemb. 1630. Chri- stianus Beusecum S. T. Doctor Lovan. die 1. Martii 1640. sic posuit: *Probabile est quidquid vel ab uno fa- moso Doctore ex professo docetur, modo passim tamquam improbabile ab aliis non rejiciatur; imò omne dictum Con- fessarii non clarè falsum pœnitenti respectu vulgi Fide- lium.*

Andreas Laurent. S. T. Doctor Lovan. die 29. Ju- lii 1654. *Liber est à peccato, qui sequitur opinionem unius Doctoris, absque eo quod eam expendat, & postea reperit falsam. Inter opiniones probabiles una non est se- curior, & tutior alterâ.* Horum singula non assero sed recenseo.

Cum his vide suprà pag. 91. aliarum Academia- rum & Scholarum Auctores toto orbe probatissimos. Hos si Moderni tamquam Novos aspernentur, vi- dendum illis est quo loco seipsos præ illis novissimos, reponere debeant.

Verùm, sapientia & veritas non veterascit: aliàs ju- nior fuisset illa in Antiquis, & senior in Novis. Æ- què igitur in se antiqua est veritas sive ex Antiquis, sive ex Novis hauriatur, quamvis in illis magis vene- randa: hinc providè in persona sponsæ mater Ec- clesia, *Nova & vetera servavi tibi.*

DE ABSOLUTIONE SACRAMENTALI

IN SACRAMENTO POENITENTIÆ,

Cum variis tam Missionum, quàm aliorum singulorum Facultatibus, Privilegiis, & Casibus reservatis.

POtestatem Ordinis, & Absolutionis in Sacramento Pœnitentiæ à Christo institutam esse, & penes Sacerdotes in Ecclesia Romana inviolabili successione permanere probavimus suprà in Polemicis *Part. I. Tract. II. pag. 72. & 81.*

Hic autem scientiam ad illius muneris usum proximè requisitam tradere intendimus, idque ante alia Sacramenta, quoniam præ cæteris, Sacramenti Pœnitentiæ assiduus est in Ecclesia usus, & plurima ad praxim necessaria hic simul connexa fusius & opportunius traduntur.

CAPUT I.

De Jurisdictione requisita ad Absolutionem Sacramentalem.

J*URISDICTIO* generatim, est facultas alicujus habentis auctoritatem publicam in alios in ordine ad eorum regimen aut gubernationem. Dividitur *primò* ratione status, in jurisdictionem Ecclesiasticam, & Civilem. *Secundò*, in Contentiosam, ad quam pertinet in proprio tribunali leges condere, præcipere, & punire: & in voluntariam, ad quam præcipuè pertinet legitimare, dispensare, beneficia & officia conferre, & Sacramenta administrare.

Tribunal sive forum in quo exerceatur jurisdictio sortiri oportet vel ratione domicilii aut habitationis, vel ratione certi delicti, vel contractus, vel rei, aut possessionis constitutæ in certo territorio, vel aliquando ratione originis. Jurisdictio contentiosa differt etiam in hoc à voluntaria, quod illa extra territorium exerceri non possit, hæc aliquando possit. Item, quod jurisdictio contentiosa etiam in invitos exerceatur, voluntaria autem non nisi volentibus confertur, quia beneficium non datur invito. Viventium in Defunctos nulla datur jurisdictio.

Disputant Theologi, an Episcopis competat sua Jurisdictio jure divino, an Ecclesiastico. Nos hic in ordine ad praxim statuimus *primò*, Pontificem Romanum immediatè à Christo accipere Jurisdictionem sive potestatem ligandi ac solvendi in omnes Christi fideles, etiam in hæreticos per Baptismum Ecclesiæ mancipatos. *Secundò*, Episcopos, & quoslibet alios Præsules, ac Sacerdotes, omnem quam habent jurisdictionem mediante à Christo, immediatè à Pontifice derivare, qui potest illam conferre, auferre, limitare: his positis

Dico primò; Ut Sacerdos legitimè consecratus possit validè à peccatis absolvere, præter potestatem Ordinis, requiritur etiam potestas Jurisdictionis, & in plerisque Approbatio Ordinarii. Nam sine his Ordo tantùm confert Sacerdoti potestatem absolvendi remotam, absque determinatione ad certas personas, quas possit tanquam suos subditos absolvere. *Jurisdictio* enim Confessarii est potestas, quæ in foro conscientiæ in alterum tanquam subditum obtinetur.

II. In tribus tamen casibus quivis Sacerdos jurisdictionem obtinet, ut à peccatis absolvat, ex perpetua Ecclesiæ consuetudine. Primò, in articulo mortis ab omnibus peccatis validè absolvit. Secundò, Si Confessio sit de mortalibus à quibus anteà pœnitens absolutus fuerat. Tertiò, Si Confessio de solis venialibus instituatur. Cum hoc tamen discrimine, quòd secundam, & tertiam facultatem Ecclesia auferat Sacerdoti excommunicato, denuntiato, & notorio percussori Clerici; primam autem omnibus relinquat, ne quis in extremo articulo hujus Sacramenti beneficio destituatur. Adde insuper, quòd Sacerdos simplex non approbatus, non debeat à Prælatis permitti ut absolvat à peccatis venialibus extra necessitatem ex Decreto Innocentii XI. circa Communionem quotidianam, *in fine*.

III. Dico secundò. Jurisdictio in foro Pœnitentiæ, alia est *Ordinaria*, quæ ratione officii, quo fungitur, alicui competit. Alia est *Delegata*, quæ non vi officii, sed ex Ordinarii concessione alicui communicatur. Jurisdictionem Ordinariam habet Summus Pontifex in omnes Christi fideles: Episcopus & ejus Vicarius in omnes ad suam Diœcesim pertinentes: Prælati regulares exempti in suos subditos: Parochi in omnes, qui in sua paræcia habent domicilium, vel quasi domicilium.

Ad constituendum in aliquo loco *Domicilium*, vel quasi domicilium; & animus, & factum requiritur. Animus consistit in proposito permanendi in loco ad tempus anni non exiguum, factū in actuali habitatione.

Qui in duobus locis Domicilium habet, censetur habere duas Parochias, ideòque potest in alterutra pro libitu Sacramenta suscipere. Si tamen habeat quasi Domicilium in Diœcesi à loco propriæ habitationis diversa, non poterit Ordines sacros suscipere ab alio quàm Episcopo proprii domicilii.

IV. *Vagabundi*, qui nullibi versantur cum animo magnâ anni parte permanendi, ubiq; forum sortiuntur, ac

proinde possunt cuivis Parocho, & exposito con-
:ri.

Peregrini autem, qui suum alibi habent domici-
n, dum absunt à sua parochia, possunt alteri
erdoti exposito confiteri, & Eucharistiam suscipe-
etiam tempore Paschali: idque ex tacita Ordinariorũ
untate, communi consuetudine confirmata, uti hic
:atur *Layman*, aliique. Tenentur tamen testimonium
iuæ Confessionis, & Communionis suo Parocho id
lulanti exhibere.

V. Dico Tertiò. Qui habet ordinariam jurisdi-
onem à peccatis absolvendi, potest eam alteri Sa-
loti delegare. Delegatus autem non potest alte-
i subdelegare. Ratio hujus est, quia delegato tan-
i conceditur facultas exercendi jurisdictionem quo-
suam personam; ergo si alteri eam committat, suam
altatem excedit: Sicut usuarius jus habet utendi
d usum concessâ, sed non alteri ejus usum conce-
di: hoc enim jus ad proprietarium pertinet.

:xcipe primò, nisi specialiter delegato concedatur
ossit subdelegare, uti communiter fit in delegato
itificis, accedente partium consensu. Nisi fortè
'onæ delegatæ specialis industria electa esse videa-
, uti fieri solet in causis gravioribus v. g. matrimo-
ibus, quas Curia Romana ferè solis Episcopis, vel
im Officialibus committere solet.

:xcipe secundò, nisi alicui demandata sit universi-
:ausarum, ita ut quasi ordinario munere fungatur
ausis omnibus certi generis, aut certo loco judi-
dis. Hinc resolvit *Henriquez*, aliique, si Episco-
Parocho, vel Provincialis suo Guardiano deleget
iltatem absolvendi subditos à casibus reservatis, il-
posse hanc facultatem alteri delegare ad certum ca-
reservatum, vel ad certam personam absolven-
:.

'I. Si alicui committatur vicarium Officium, cui
'dictio annexa est, v. g. officium Parochi ab-
is, vel nondum in Sacerdotem consecrati, po-
ille Vicarius unam vel alteram causam alteri sub-
gare, sed non integram officii executionem. Ni-
:tè alicubi consuetudo, & consensus Parochi de-
ntis permittat id non minùs à delegato quàm ipso
)cho præstari.

'II. Dico quartò. Ad jurisdictionem alteri con-
ndam non sufficit ratihabitio in futurum spera-
Neque consensus pro præsenti rationabiliter præ-
iptus, si dum absolveret reipsâ non adfuit. Ra-
horum est; quia ad valorem Absolutionis requi-
r ut Sacerdos eam conferens habeat actualem
'dictionem in pœnitentem; in utroque autem ca-
tempore Absolutionis deest actualis jurisdictio,
non habetur sine alterius consensu per signum
rnum cognito & declarato. Ac proindè Sacra-
tum pœnitentiæ, cùm fuerit semel invalidum,
potest per subsequentem consensum convale-
:. Aliud est in cæteris Sacramentis, ad quorum
lam administrationem consensus Ordinarii non
iritur, excepto Sacramento Matrimonii.

III. Confessarii Ordinum mendicantium acci-
it jurisdictionem in foro conscientiæ, non ab
:opo, sed à Summo Pontifice, accedente Præ-
latorum suorum consensu, ad absolvendum omnes
Christi fideles seculares intra limites sibi præscri-
ptos. Ille autem consensus in Missionibus, & iti-
neribus ordinariè pro concesso supponitur, ubi non
obstat alia aliquorum Ordinum consuetudo.

IX. Dico quintò. Facultas audiendi Confessiones,
aut absolvendi à casibus reservatis, per mortem con-
cedentis non expirat. Ratio, quia facultas illa est
gratia, & beneficium actu concessum: gratiam au-
tem & beneficium Principis decet esse mansurum *Reg.
Iur. 16. in 6.* Undè in praxi videmus Sacerdotem in
cooperatorem à Parocho assumptum, eo defuncto
pergere in administratione Officii, quamdiu à novo
Parocho non removetur.

X. Facultas autem delegata ad jurisdictionem
contentiosam in foro justitiæ, morte delegantis ex-
tinguitur, si delegatus ea jurisdictione nondum uti
inceperit. Ratio, quia jurisdictio delegata ad ju-
stitiam, habet rationem mandati, non autem gra-
tiæ, & Beneficii, mandatum autem expirat morte
mandantis, quando non involvit gratiam in favorem
alicujus tertii absolutè concessam.

XI. Sacerdos cum jurisdictione tantùm dubiâ il-
licitè absolvit, nisi urgente necessitate: adjectâ tunc
conditione, *inquantum possum*, & admonito pœni-
tente ut iterùm confiteatur alicui certam jurisdictio-
nem habenti. Expedit autem, ut tali casu pœni-
tens veniale aliquod adjiciat in quod absolutio
certò cadat validè & directè, in cætera saltem in-
directè.

XII. Si tamen ex ratione verè probabili resolvat se
jurisdictionem in peccata pœnitentis habere, licitè
absolvere tradit Suarez, Præpositus, Lugo de Pœ-
nit. Disp. 19. num. 49. Ratio, quia sic est practicè cer-
tus de actione licita: & plerumque Pontifex pro eo
casu facultatem, & jurisdictionem impertit. Id enim
præstat Pontifex primò, quando error communis
conjunctus est cum titulo colorato sive præsumpto:
verbi causâ, dum aliquis passim putatur esse Pastor,
qui verè talis non est ob censuram vel alium defe-
ctum, vel si Parochus exponat Sacerdotem non ap-
probatum, qui publicè approbatus existimatur. 2.
quando aliquis ex consuetudine, præscriptione, aut
bonâ fide absolvit, & nescit potestatem suam esse
revocatam, uti cum plerisque docet *Sylvius*, *Navar-
rus*, *Vasquez*, *Sanchez*, *Malder. Diana p. 1. t. 13. r. 1.*
3. Quando pro jurisdictione Confessarii satis aliis con-
stat stare *Doctorum* sententiam verè probabilem. Nam
in his casibus propter communem pœnitentium uti-
litatem Ecclesia confert jurisdictionem, & supplet oc-
cultum ejus defectum, si aliquis fortè subesset, uti
docet *Suarez*, *Card. Lugo*, *Diana Part 3. t. 4.
ref. 22.* &c.

QUÆRES, An in partibus hæreticorum Mis-
sionarii etiam Regulares habeant jurisdictionem aut
facultatem administrandi Pastoralia, ut est Baptismus,
Extrema Unctio, Matrimonium?

De hac quæstione, quia facilè non est aliquid bre-
viter, & universaliter pronunciare, Ex multis quæ ad
manum sunt Pontificum Decretis tantùm profero
Bullam Urbani VIII. quæ incipit, *Salvatoris*, mis-
sam ad Clerum, & Religiosos missionarios in Pro-
vinciis confœderatis. Quam etiam Alexander VII.

recentiùs confirmavit per Breve datum die 20. Septembr. 1656. In prædicta Bulla §. 1. concedit Regularibus ut simul cum Sacerdotibus sæcularibus Sacramenta Pastoralia administrare possint, sine aliqua restrictione ad casus necessitatis, vel dependentia ab illis, sed æqualiter.

Et §. 2. ut nullus ex sæcularibus Sacerdotibus aliquem Regularium, neque aliquis Regularium aliquem Sacerdotum sæcularium in obeundis muniis Ecclesiasticis vel administrandis Sacramentis impediat, sed pariter mutuo amore concurrant in salutem animarum procurandam. *Apud Vejuys, fol. 47.*

Sic enim Pastores annuent Regularibus tamquam sociis, ut mutuâ ope trahant secum Apostolicum rete ad salutem animarum in procelloso Missionum mari expansum, sed sedulò cavendum ne hoc rete ullibi per trahentium discordiam rumpatur.

CAPUT II.

De Approbatione Confessarii.

I. CONstat ex Trident. Sess. 23. Cap. 15. de Reform. Approbationem Ordinarii requiri in Sacerdote, ut validè possit audire Confessiones sæcularium; etiam Sacerdotum, non tamen Regularium: possunt enim hi confiteri cuivis Sacerdoti, etiam non approbato, quem Prælatus illis secundùm leges sui Ordinis constituit. Quia cùm Tridentinum de solis Sæcularibus mentionem faciat, non censetur in hoc circa Regulares aliquid innovasse.

II. Qui constituitur Parochus, aut obtinet beneficium, cui animarum cura annexa est, non indiget aliâ Approbatione. Si tamen Parochus officium illud aut beneficium reliquit, non poterit sine nova Approbatione Confessiones excipere.

III. Non licet Episcopo Sacerdoti idoneo sine justa causa Approbationem denegare, *Vasq. Bonac. Sanc. Lugo.* Ratio est, quia *Approbatio* non est gratia arbitraria, sed est testificatio authentica de aptitudine personæ, ut illi ad Confessiones audiendas jurisdictio conferatur, ergò cùm Sacerdotes ad illud munus sint ordinati, non possunt sine injuria ab eo repelli, si debita doctrinâ, & prudentiâ instructi inveniantur.

IV. Si tamen Sacerdos idoneus etiam injustè reprobatus fuerit, non potest validè à peccatis absolvere. Quia negatio injusta Approbationis non est Approbatio, Tridentinum autem ad validam à mortalibus absolutionem Ordinarii Approbationem requirit, *non obstantibus*, inquit, *Privilegiis.*

V. Docent tamen Theologi non pauci, ut *Navar. Laym. Diana*, &c. Si Regulares manifestè idonei repellantur, posse nihilominùs ex vi Clementinæ §. *Statuimus*, ad Confessiones audiendas exponi. Quia clausulâ derogatoriâ generali (qualis est illa Tridentini) non tollitur privilegium speciale clausum in corpore juris, si ob specialem rationem exceptum videri possit, de quo fusiùs *Diana Tom. 2. t. 2. res. 24.* Derogationem Urbani VIII. in oppositum annotat Lug. de Pœn. Disp. 22. num. 29. Et quoad confessionem Paschalem id reprobat Alexand. VII. in Proposit. 13. Ex cujus reprobatione sequitur etiam, juxta dicta Part. 3. Tract. 1. Quæst. 18. in fine, talem Regularem tempore paschali non posse exponi ad audiendum sæcularium Confessiones.

VI. Potest Episcopus, si clara &, justa subsit causa, Approbationem semel à se concessam revocare, aut si res id postulat novum Sacerdotis approbati examen instituere. Quia jus habet, ut animarum sibi commissarum saluti securiùs consulat. *Suar. Lugo, &c.* De his Tr. 1. & approbatione injustè negata, revocata, &c. agitur suprà inter Quæstiones singulares, *Quæst. 25. pag. 121. & seqq.*

VII. Regulares debent approbari ab Episcopo loci, in quo degunt. Quia quoad hunc actum illius subditi censentur.

VIII. Cùm Approbatio non sit actus Ordinis, Episcopus potest illam conferre per Vicarium, vel alium quemvis deputatum.

IX. Examen in ordine ad Approbationem non est absolutè necessarium, modò aliundè de Sacerdotis aptitudine ad Confessiones audiendas ab Ordinario prudens judicium formari possit. Hoc praxis, & ratio satis confirmat.

X. Approbatio concedi potest cum restrictione ad certum genus personarum, certum locum, & tempus, quando justa causa occurrit, etsi id neget *Vega.*

XI. Non videtur modò probabile ab uno Episcopo approbatum, in quavis alia Diœcesi sine nova approbatione validè absolvere. Decretum Urbani VIII. in oppositum extat apud *Card. Lugo de Pœnit. Disp. 21. Sect. 2. num. 29.* Non enim tenetur Episcopus stare judicio cujusvis alterius Ordinarii pro sua Diœcesi, in qua possunt esse difficultates aliis non communes. Si tamen Episcopus tantùm ostendat se esse contentum aliorum Approbatione, Sacerdos aliâ non indigebit; sin minùs invalidè absolvet. De hoc plura supra Tract. 1. Quæst. 17. circa pag. 108.

QUÆRITUR porrò pro Missionariis: An Parochus, aut alius, ob magnum populi ad se concursum, possit ad audiendas Confessiones sibi adsciscere alium Sacerdotem non approbatum?

Respondeo negativè, uti docet *Sancius, Fagund. aliique* ex declaratione Cardinalium. Quamvis contrarium tradant nonnulli cum *Ledesma*, apud *Dianam p. 3. Tr. 4. Resol. 146.* Possunt tamen alios Parochos in cooperatores advocare.

FORMULA Approbationis quando in scriptis conceditur hæc fere esse solet.

N. Dei & Apostolicæ Sedis gratia Episcopus Diœcesis N. Dilecto nobis in Christo (*nominatur approbandus*) salutem in Domino. Ut per Diœcesim nostrã, de consensu eorum quorum interest, Verbum Dei prædicare, ac Christi fidelium Confessiones excipere, eosque mediante salutari pœnitentia in foro conscientiæ à peccatis suis (*additur aliquando*) etiam à casibus nobis reservatis, absolvere liberè ac licitè possis, & valeas, Tibi facultatem & licentiam per præsentes (*additur aliquando*) ad revocationem nostram duraturas, concedimus, & elargimur. Datum &c. addito sigillo, nomine Ordinarii, & Secretarii.

CAP.

CAPUT III.

De Impedimentis Absolutionis per Reservationem, Censuram, &c.

§. I.

Horum Declaratio.

I. Scire debet quivis Sacerdos tam secularis quàm regularis, etsi sit approbatus, & ad audiendas Confessiones legitimè expositus, varia esse peccata mortalia, à quibus non possit absolvere ratione Censuræ, aut reservationis annexæ. Tenetur proinde Sacerdos antequam Confessarii munus exerceat, sibi comparare notitiam talium peccatorum, censurarum, ac reservationum: & in promptu habere praxim in illis pœnitentem dirigendi, & ad alium pro absolutione remittendi: quæ omnia in ejus commodum pro instituta brevitate hic exponemus.

II. Peccata mortalia (quæ sola reservantur) alia sunt reservata Summo Pontifici, alia Episcopis, alia variorum Ordinum Prælatis respectu suorum subditorum, quæ ipsi, præcipuè ex suis Constitutionibus, scire debent.

III. Quando in Confessione occurrit peccatum, quod scitur esse illis reservatum, remittendi sunt vel ad illos, vel ad alium, qui noscitur habere potestatem à tali peccato absolvendi: suadet tamen charitas ut ipse potius Confessarius Superiorem accedat, ut veniam absolvendi ab eo obtineat, tacitâ tamen personâ, & peccato quod in Confessione audivit.

IV. Si Superior adiri non possit, & in præsenti sit causa urgens v.gr. periculum infamiæ aut scandali ex omissione Confessionis, aut Communionis, poterit inferior confessarius à reservatis absolvere, admonito pœnitente de onere se postea Superiori sistendi. Quod etiam fieri potest etiamsi illud peccatum censuram reservatam annexam haberet. *Reginal. Angel. V. Confessio. n.* 10. *aliique.*

V. Peccat Superior, qui absque legitima causa difficilem se præbet Confessario petenti facultatem absolvendi ab aliquo casu reservato: quia reservationem reddit magis gravem & odiosam quam Ecclesia velit.

VI. De Confessario ad Regularium Confessiones deputato constat, si Superior ei facultatem neget, posse illum pro ista vice pœnitentem absolvere, si ipse judicet facultatem illam concedi debere: de quo adfertur declaratio Clementis VIII. & Bulla Urbani VIII. apud *C. Lugo de Pœnit. Disp.* 20. *Sect.* 4. Idem licere si facultas negetur viro religioso pio, docto, ac prudenti, etsi non sit ex designatis Regularium Confessariis, ut probabile tradunt 7. Auctores apud *Quintan. Tract.* 3. *Sing.* 11. Nota etiam ex *Suare, & Diana, p.* 3. *t.* 2. *Resol.* 16. Regulares posse pro una vice à reservatis absolvi sine suorum Superiorum facultate, plures pro hoc vix reperio.

VII. Certum tamen est quando ex casu reservato, grave malum communitatis, au aliorum scandalum timetur, posse Superiorem negare Absolutionem, donec Pœnitens per se, vel Confessarium præbeat Superiori sufficientem notitiam ad illud malum evitandum: quod si nec hoc modo, nec aliter velit remedium adhibere, ob hanc culpam, tamquam ad Absolutionem indispositus, repelli debet.

VIII. Qui ignorat peccatum suum esse reservatum, aut Sacerdotem carere potestate absolvendi, si interim bona fide confitetur, validam suscipit Absolutionem: tenetur tamen errore cognito comparere coram alio, cui peccatum illud non est reservatum. *Reginal. Busen. Præpositus* aliique.

IX. Si Confessario verè sit probabile peccatum pœnitentis non esse reservatum, valebit Absolutio, etsi à parte rei reservatum fuisset, uti patet ex adductis à *Diana p.* 9. *t.* 9. *res.* 29.

X. Qui confitetur Sacerdoti habenti potestatem ordinariam, aut etiam delegatam ad absolvendum à reservatis, & sine sua culpa oblitus est exponere peccatum aliquod reservatum, potest postea illud confiteri Sacerdoti inferiori, & ab eo validè absolvi. Quia in priori Absolutione sublata est reservatio per Sacerdotem, qui potuit illam auferre. *Præpositus, Maratius, Busen. Diana p.* 4. *t.* 4. *Resol.* 124.

XI. Si post debitum examen Confessarius positivè dubitet, an pœnitens lapsus sit in mortale reservatum, cùm probabile sit peccatum de quo sic dubitatur non habendum pro reservato, poterit pœnitentem ab eo absolvere. Idem dicendum etsi dubium sit negativum, id est, in quo pro neutra parte rationes occurrunt, probabiliter docet *Suar. Hurt. Henriq. Filliuc. Bonac. Card. Lugo de Pœnit. Disp.* 29. *Sect.* 2.

QUÆSTIO est singularis, quam proponit, & resolvit Card. Lugo de *Pœnit. D.* 20. *Sect.* 8. *Num.* 122. his verbis: Quando facultas conceditur ut Pœnitens eligat Confessarium, qui pro hac vice possit eum à Reservatis absolvere, vel Confessario datur Licentia audiendi illum, & absolvendi hac vice à Reservatis; tunc sive facultas concedatur Confessario, sive Pœnitenti, admitterem posse absolvi à commissis similibus post licentiam concessam: atque etiam à commissis post habitam notitiam facultatis concessæ: quia concessionis verba non significant limitationem &c. Ubi specialiter notanda est ultima restrictio, quæ supponit verba concessionis non significare limitationem; quam sine dubio aliquando significant & declarant: & restrictio altera, *de peccatis similibus*, sive in eadem specie malitiæ. Cum illo sentit *Præpositus in Part.* 3. *Quæst.* 9. *Dub.* 3. *Num.* 22. Citaturque *Ugolinus, Barbosa*, aliique latius.

XII. *CENSURÆ* variæ Absolutionem variè impediunt. Quoad censuram *SUSPENSIONIS*, illa non impedit à *percipienda* Absolutione Sacramentali. Suspensio enim est censura quâ Clericus prohibetur ab usu Ecclesiastici Officii, vel Beneficii, vel ab utroque simul; perceptio autem Absolutionis non est usus Officii, aut Beneficii. Invalidè tamen confertur Absolutio à suspenso non tolerato tam quoad Ordinem, quam quoad jurisdictionem; & ipse conferendo contrahit insuper irregularitatem. Si autem sit suspensus toleratus, probabile est ei licitum esse absolvere, si se non ingerat, sed ab aliis ob utilitatem propriam ad hoc requiratur. Ita *Henriq. Layman hic cap.* 4. *num.* 17. *Bonacina d.* 3. *p.* 4. *n.* 4.

XIII. *INTERDICTUM* quoque Absolutionem Sacramentalem non impedit in foro interno, imo neque Administrationem Sacramenti Pœnitentiæ, Baptismi, & Confirmationis: exceptis iis, qui interdicto causam dederunt, etiam consilio, auxilio, favore.

favore. Cum enim omnes Clerici soleant in eodem loco subesse Interdicto, non potuerunt ob communem utilitatem ea Sacramenta omnibus prohiberi.

XIV. *IRREGULARITAS* non est censura, nec obicem ponit in ordine ad suscipiendam Absolutionem Sacramentalem. Sed est tantùm impedimentum Canonicum in ordine ad susceptionem sacrorum Ordinum, aut usum susceptorum: quod aliquando ex delicto v.g. ex homicidio, aliquando tantùm ex defectu naturali v.g. ex carentia sinistri oculi, vel ex defectu natalium provenire potest. Tollitur autem ab habente potestatem non per Absolutionem, sed per dispensationem, hac vel simili formâ; *Dispenso tecum in irregularitate quam ob hanc N. causam incurristi.* Irregularitates singulæ, cum earum expositione tractantur infra cum Sacramento Ordinis §. ultimo.

XV. *EXCOMMUNICATIO* verò cùm sit censura, per quam quis privatur Communione Ecclesiæ, impedit valorem Absolutionis, & licitum usum aliorum Sacramentorum tam passivum, quam etiam activum. Nisi aliquando excuset ignorantia invincibilis, vel metus mortis, infamiæ, gravis jacturæ bonorum, &c. Nam censura, cùm sit quasi Lex Ecclesiastica, non obligat cum tanto rigore & incommodo. Casus ex quibus incurritur excommunicatio referuntur capite sequenti.

XVI. Quando autem Confessarius facultatem habet absolvendi à peccato reservato quod annexam habet excommunicationem, debet pœnitentem primò eximere à vinculo excommunicationis, & postea à peccato absolvere. Quia cùm peccatum soleat esse Pontifici reservatum ratione tantùm excommunicationis annexæ, debet hæc prius esse sublata, ut Absolutio à peccatis validè conferatur.

FORMULA Absolutionis à Censura in foro conscientiæ hæc communiter usurpari solet. *Ego te absolvo à vinculo v.gr. excommunicationis, suspensionis &c. quam incurristi propter hanc causam N.* (si sit excommunicatus additur) *& restituo Te Sacramentis Ecclesiæ, & Communioni fidelium* (si sit suspensus) *executioni tuorum ordinum, vel officiorum, vel beneficiorum: In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*, Amen.

QUÆRES, A quo possit ferri Censura, & quis modus requiratur?

RESP. Censuram ferre potest solus Superior Ecclesiasticus, habens in foro externo jurisdictionem sive ordinariam, sive delegatam. Ut censura lata sit *valida*, præter legitimam ferentis jurisdictionem, debet servari substantialis ordo judicii, quando non à jure, sed ab homine fertur censura per sententiam particularem. Primò itaque requiritur ut citetur Reus, & moneatur sub comminatione censuræ; quia aliàs non est contumax, nisi recuset obtemperare. 2. Necessaria est à parte rei justa causa de qua reus sit convictus: vel causa quæ etsi non subsistat, à parte rei tamen satis probata fuit secundùm allegationes fori externi: & in hoc casu etiam innocens debet censuram observare in foro externo ad scandalum evitandum.

Ut autem censura sit *licita*, monitio Canonica debet esse triplex, vel ob justam causam una tribus æquivalens. 2. Debet ex scripto recitari. 3. Exprimi debet causa censuræ. 4. Reo petenti exemplum Scripturæ intra mensem tradi debet; alioqui ipse Judex à divinis officiis suspenditur.

Sed quia Confessarius nihil horum in praxi scire, aut exequi poterit; nisi in particulari cognoscat qui casus, aut peccata sint reservata, & qualem ex jure censuram habeant annexam, ea hic ad brevem, & distinctum ordinem contrahemus.

§. II.

Quinam Casus censeantur Episcopis reservati.

QUinque Casus enumerat Lezana, verbo, *Casus reservati num.* 2. qui communiter dicuntur Episcopales. Nempe, peccatum habens de jure annexam pœnitentiam publicam, aut excommunicationem majorem, aut irregularitatem, nec non peccatum incendiarii, & publica blasphemia. Docet tamen cum aliis ibidem Lezana ex solo jure communi nullum esse casum Episcopis reservatum. Casus igitur Episcopales potius erunt illi, qui vel ex consuetudine, vel expressa eorum voluntate illis reservantur.

In Belgio ab Archiepiscopo Mechliniensi expresè reservantur casus sequentes. Raptus Virginum. Homicidium. Incendium deliberata voluntate procuratum. Simonia. Sodomia. Hæresis. Apostasia. Incestus cum consanguineis, aut Sanctimonialibus. Injectio manuum violenta deliberato proposito cum læsione in Parentes. Sortilegium. Adulterium notorium. Addunt, & omnia delicta habentia excommunicationem majorem annexam; ac quæ sunt prædictis graviora. Casus hi omnes reservantur etiam ab Episcopis Antverpiensi, Gandensi, Burgensi, Iprensi, & Ruremundano. Nam Pastorali ad usum totius illius Provinciæ edito inseruntur. Iprensis insuper reservat sibi Casum Sacrilegii; & Mechliniensis peccatum carnis Complicis opere completum, sic ut Confessarius complex non possit ab eo absolvere. Hunc etiam Complicis casum Antverpiensis modò reservat. Prædictos casus omnes, ut memoriæ promptius occurrant, Theologus noster sic nitidè expressit:

Incestus, Raptus, Sodomita, & notus Adulter,
Incendens, Perimens, Percussoresque parentum,
Sortilegus, Sectator, Apostata, & impius Emptor:
Sacrilegus servatur Ipra. Complexque Malinæ,
Nunc etiam Advatica Complex fert vincula Mitra.

In his, ubi actu reservantur, pro absolutione recurrendum est ad Episcopos, aut alios quos ipsi ad Casus etiam Episcopales approbant, aut designant. An verò Ordines Mendicantes vi suorum privilegiorum possint hodie in Belgio à casibus Ordinario reservatis absolvere, disputat cum quibusdam aliis Franciscus Bonæ Spei de Pœnit. *Disp.* 10. *num.* 48. ubi pro parte affirmativa citat novem Recentiores, qui illam probant, tum quia, inquiunt, prohibitiones factæ ante Urbanum VIII. anno 1628. sunt tantùm pro Italia: tam quia hæc Urbani VIII. prohibitio, tantùm est, ne Regulares absolvant in vim privilegiorum illis ante Tridentinum concessorum, vel post confirmatorum; est autem, inquiunt, privilegium Pauli III. & Pauli V. uni Ordini, cum quo alii Mendicantes communicant, concessum de novo, & non solùm in confirmationem, post Tridentinum, absolvendi ab illis casibus: tum denique, ajunt, quia Bulla Cœnæ, & decreta S. Congregationis, Mendicantium privilegia desuper revocantia, non sunt in Bel-

Belgio promulgata. Verùm ipse Bonæ Spei *supra*, negativam sententiam sustinet, maximè ob specialem Urbani VIII. declarationem, quam citat, & Alexandri VII. censurantis oppositum inter Propositiones sibi à Regularibus diœcesis Andegavensis propositas 30. Januarii 59. His addo ejusdem Alexandri propositionem 12. inter prohibitas anno 1665.

§. III.

Expositio brevis maximèque commoda, Casuum Episcopis reservatorum.

IN gratiam Curatorum hujus Diœcesis, aliorumque, adjungo præcedentium Casuum expositionem, non nisi compendiosam & communem, quâ multum imminui potest solicitudo in discernenda actionum particularium reservatione, dum in Pœnitentiæ tribunali occurrunt: ne aliquando accipiantur Reservata pro non reservatis, aut contra, cum magno Pœnitentis & Confessarii incommodo; sed salvo in his singulis Majorum judicio, sicubi aliter sentirent. Procedam autem eo ordine quo Casus illi superius recensentur.

Raptus virginum est ablatio, qua fœmina talis violenter, contra suam voluntatem, aut eorum sub quorum potestate erat, de uno loco trahitur ad alium, sive ad copulam tantùm carnalem, sive etiam ad ducendum in uxorem. Unde sequitur primò, non incurri hunc casum reservatum, si puella absque violentia, tantùm pretio, aut blanditiis inducta sequitur sollicitantem: quia sic non est propriè raptus. Si tamen vis adhibeatur, quamvis ipsa non sit invita, sed inviti sint parentes quibus subest, aut curator, aut sponsus, tunc verè est raptus, & hic casus incurritur. 2. Si quis vim puellæ intulit, sed à loco suo non abduxit, non est raptus, sed stuprum, ex sententia communiori. 3. Raptum hunc etiam non incurrit sponsus, qui virginem sibi legitimè desponsavit, si volentem per vim invitis parentibus abduxit ex domo paterna, & rem cum ea habuit, si nullo alio modo sponsam sibi debitam habere potuit. Quia, licet graviter peccavit eam sic deflorando & abducendo, hoc tamen in jure non censetur raptus, eo quod ex desponsatione jus illi competebat, ut sponsam sibi ad nuptias haberet. Ita Doctores passim, qui citant etiam responsum Alexandri III. in capite *cum causam*, de raptoribus, id non esse propriè raptum, neque etiam matrimonio impedimentum præbere. Casum raptus non evadit, qui per alios virginem ad se rapi curavit. Nota denique, etsi puella rapta, jam esset restituta, & omnia utrimque redintegrata, non posse tamen adhuc raptorem absolvi, nisi ad Episcopum recurrat, quia equidem casum reservatum rapiendo antea incurrit.

Homicidium, est voluntaria, & injusta hominis occisio. Non reservatur homicidium casuale, sive casu aliquo commissum: non etiam factum in furore, amentia, aut ebrietate plena, rationis usum auferente: neque etiam patratum sine advertentia & consensu sufficienti ad peccatum mortale. Voluntas interna occidendi quantumvis absoluta, & mortalis, etiamsi arma fuerint ad occidendum parata; & insidiæ structæ, non secuto effectu, non reservantur. Si quis volens alterum occidere, sclopi glande, aut gladio, aliove instrumento eum graviter vulneraverit, peccatum non est reservatum, si mors postea inde secuta non fuerit. Qui occidit iniquum aggressorem vitæ, aut fortunarum suarum, cum moderamine inculpatæ tutelæ, non incurrit casum reservatum: neque famulus qui in hoc Domino suo cooperatur. Incurrit autem hanc reservationem qui alteri vitam aufert per venenum, aut maleficium: item, qui procurat abortum fœtus animati: quia is verè homicidium committit. Idem dicendum de eo qui ad alterius mortem, quantumvis occultè, causam efficacem posuit effectu secuto. Sed non incurrit miles, qui in bello justo etiam innocentem occidit, volens tantùm hostem occidere.

Incendium, quod fuit deliberata voluntate procuratum. Hinc ad incurrendum hanc reservationem non sufficit, ex negligentia, aut temeritate incendio causam præbuisse. Neque incendium ab alio malitiosè positum extinguere nolle, etsi id possis: aut etiam ponendum non impedire. Quia etsi tales graviter peccent, non sunt tamen propriè incendiarii. Videntur tamen hanc reservationem incurrere, qui incendium efficaciter mandant, aut ad hoc alios adhibent: quia hoc est verè incendium voluntariè procurare. An verò idem sit de illis qui consilio, vel auxilio remotè concurrerunt, non satis colligitur ex illis verbis, incendium deliberata voluntate procuratum, cum plerumque ubi tales comprehendendi sunt, addi soleat: qui etiam consilium, vel auxilium impenderint. Cæterum excommunicatio & reservatio Pontificia in *Cap. Tua nos, de sent. excom. in sexto*, dicitur lata in incendiarios, qui postquam sunt per Ecclesiæ sententiam publicati, pro absolutionis beneficio ad Sedem Apostolicam sunt mittendi. Quam publicationem non existimo hic ad reservationem Episcopalem requiri.

Simonia, est quælibet studiosa voluntas emendi, aut vendendi pretio temporali aliquid spirituale, aut spirituali annexum: &c. Ut hæc censeatur reservata, debet voluntas illa prodire in actum externum, & simoniam complere. Signum simoniæ completæ inter alia est contractus utrimque initus. Videtur omnis simonia externa & completa hic reservari. Cum autem in tali simonia non detur levitas materiæ, tantùm contingit illam non reservari ex actus imperfectione, aut ex ignorantia. Simonia realis in beneficio Ecclesiastico est etiam Pontifici reservata. Quibus verò in casibus peccatum simoniæ in particulari committatur, reperies deductum infra de Præceptis cap. 12.

Sodomia, est congressus contra naturam & strictius sumpta, est congressus duorum ejusdem sexus, ut maris cum mare, vel fœminæ cum fœmina. Non incurrit hunc casum servatum qui in se procurat pollutionem, etiam adhibitâ operâ alterius cujuscumque sexus per solos contactus manuum, aut aliorum membrorum sine congressu carnali. Incurritur autem certò si duo ejusdem sexus inter se commisceantur, masculus cum masculo, aut fœmina cum fœmina, qui est modus admodum turpis & præposterus, & ad generationem non ordinatus. Sunt qui existimant, per casum Sodomiæ non reservari copulam præposteram viri cum muliere, ut si maritus cum uxore extra vas debitum commisceatur, quia tunc non est illa identitas sexus, quam ad Sodomiam propriè dictam requirunt, quæ majorem habet defor-

deformitatem. Verius tamen videtur Casum illum pro vera Sodomia reputandum esse, & sic eam appellat Cajetanus *in summa ver. Sodomia*, item Emanuel Sà *ver. Luxuria.* Lessius *lib.* 4. *cap.*3. *dub.* 13. Covar. *de sponsal. p.*2. *cap.*7. Certum est hunc casum reservatum incurri per peccatum bestialitatis, quâ homo cum quacumque bestia commiscetur: etiam ex hoc capite, quod hoc peccatum sit gravius, quam Sodomia quæ cum homine committitur: item per concubitum cum Dæmone in corpore assumpto. Certum denique est, hunc casum non incurri inter conjuges si modus congrediendi sit præposterus, sed non extra vas in homine ad copulam ordinatum. Inter alias pœnas Sodomitæ, si fuerit Clericus, omni privilegio clericali, officio, beneficio, dignitate privatus degradatur, & brachio seculari traditur, apud Navarrum *cap.* 27. *num.* 249.

Hæresis, est error intellectus Fidei Catholicæ contrarius, ab eo qui Christum profitetur, cum pertinacia assertus. Ex hac definitione patet, illum non incurrere Casum reservatum hæresis, qui est Judæus aut Paganus, qui in Christum non crediderunt: quia illi non dicuntur hæretici, sed infideles. Censetur ille *cum pertinacia* errorem asserere, qui sciens illum esse contra fidem Ecclesiæ Catholicæ, nihilominus illi assentitur, eumque asserit.

Incidunt igitur in hunc Casum omnes illi, qui hæresim, quam in corde latentem habent, aliquo signo exterius sufficienter manifestant, sive verbo, sive scripto, etiam nutu. Idem est de illis qui hæreticis tantùm implicitè adhærent, credendo pertinaciter vera esse quæ illi docent, quamvis in specie nesciant quid illi teneant. Incidunt etiam qui in aliquo articulo fidei positivè dubitant, sic ut parati non sint dubium deponere si melius instruantur; quia tales non habent, nec habere volunt illum assensum firmum, quem fides ex sua ratione formali requirit. Non incidunt tamen qui dubitant ex ignorantia, vel ex infirmitate, ex eo quod dubitationem subortam ab imaginatione sua expellere nequeant, etsi non desit voluntas per meliorem instructionem eam repellendi.

Non censentur hac reservatione comprehendi, qui solum, spe lucri, aut alia passione victi, aliquid exterius fecerunt in fidei præjudicium, ut imagines Sanctorum deponere, aut eas male tractare. Quia quamvis graviter peccaverint, non deposuerunt tamen fidem internam, nec habuerunt errorem intellectus, qui ad hæresim requiritur, uti patet supra ex illius definitione. Neque comprehenduntur qui interius in animo adhæserunt aliquibus erroribus v.gr. Lutheri, aut Calvini, si errores illos nullo plane signo exteriori manifestarunt. Tum quia hæresis illa in ordine ad reservationem non censetur completa: tum quia Ecclesia actus merè internos judicare & punire non solet, uti passim docent tam Theologi, quam Canonistæ. Idem judicandum est de illis qui hæreticorum conciones audiverunt, modò in animo fidem sat firmam retinuerunt. Quia etsi graviter peccaverint, si se hæresis periculo exposuerint, per hoc tamen hæretici non fuerunt.

Per hunc Casum non reservatur Episcopo lectio librorum hæreticorum: reservatur tamen Pontifici tam hæresis, quam librorum hæreticorum lectio, retentio, impressio, *in Bulla Cœnæ Art.*1. De quibus plura, & alia ad hæresim pertinentia reperies infra, *Part. III. Tract. VI. Quæst.* 12. Item, praxim Hæreticos Ecclesiæ reconciliandi, *Part. III. Tract. III. Cap.*8.

Apostasia, est defectio à fide, à religione, vel ab ordine. De Apostasia à Fide quomodo reservetur jam diximus: nam hæc ab Hæresi tantùm ferè differt in eo, quod illa sit totalis defectio à Christo, hæresis verò ab aliquo, vel aliquibus punctis fidei. Apostasia à Religione dicitur, quando professus quovis modo, Religionem approbatam deserit sine licentia cum intentione non redeundi ad illam, vel aliam, sed ducendi vitam laicalem, vel clericalem in seculo. Dixi, professus quovis modo, quia ad apostasiam non requiritur in omnibus professio solennis. Apostasia ab Ordine dicitur, per quam Clericus in sacris constitutus deserit habitum clericalem ut more Laici vivat: vel tali animo constitutus in Minoribus, cum beneficio, non defert insignia clericatus. Dixi, ut more Laici vivat, quia Clericus etiam in sacris constitutus, si habitum dimittat sine causa, etsi graviter peccet, imo ipso facto beneficio excidat, ex *Constitut. Sixti V.* non censetur tamen apostata, quamdiu habet animum habitum clericalem resumendi. Non incurrit etiam hanc reservationem Clericus qui cum beneficio gerit quidem habitum & tonsuram, sed cum animo dimittendi, & more Laico vivendi, cum beneficio. Quia quamvis interius sit apostata, non ponit actum externum qui ad reservationem requiri solet. Extat etiam pœna excommunicationis contra eum qui Apostatam recipit, occultat, aut defendit.

Incestus, cum consanguineis, aut Sanctimonialibus: quamvis incestus genericè sit carnalis commixtio cum consanguinea, aut affine usque ad quartum gradum, hic tamen reservatur tantùm incestus ille qui committitur cum consanguineis, non verò cum affine, quod bene notandum. Porrò ad incestum proprie dictum requiritur à Theologis ut sit commixtio perfecta, sive, in vase à natura ad copulam ordinato. Hinc reservatio hæc non incurritur, si quis habuerit cum consanguinea tactus impudicos, aut effusionem seminis extra vas naturale, quia quamvis per hæc valde graviter peccetur, non sunt tamen incestus, ut patet ex definitione supra. Ob eamdem rationem, non subjacet huic reservationi attentatio, & conatus copulam consummandi cum consanguinea, si in re copula non sit secuta, uti inter impuberes, aut alios qui per ætatem seminare nequeant.

Ut incestus cum Sanctimoniali censeatur completus & reservatus, requiruntur eadem quæ diximus de consanguinea. Per Sanctimonialem intellige quamlibet in Ordine aliquo approbato professam: quod si hic incestus admittatur intra septa Monasterii, incurritur etiam excommunicatio Pontifici reservata per Gregorium XIII. anno 1575.

Injectio manuum violenta, deliberato proposito, cum læsione in parentes. Hæc itaque reservatio non incurritur ubi non concurrunt hæc tria, violentia, animus deliberatus, & corporalis læsio parentis. Per *Parentes* hic non tantùm intelligitur pater & mater, sed etiam avus, & avia, & superiores ascendentes, uti satis patet ex *l. appellatione parentum, ff. de verborum signif.* Verius autem existimo non comprehendi respectu viri, patrem & matrem, avum & aviam suæ uxoris: uti nec nomine

patris

atris vitricum, aut nomine matris novercam, nisi reservans declaraverit se velle nomen Parentum ad illos etiam extendere, quia constat reservationem strictè interpretandam esse; & in dubio, de illa facta non præsumi. Per injectionem manuum intelligitur etiam ea læsio quæ fit per pedes, brachia, & alias corporis partes; nam nomen manuum non exprimitur ut alia membra excludantur, sed quia manus sunt ordinarium instrumentum percussionis, & læsionis. Neque requiritur, ut læsio fiat per manum aut pedem immediatè, sed sufficit fieri mediatè per baculum, lapidem, sclopum, aliudve instrumentum. Neque necessarium videtur ut læsio sit gravis, quia læsio etiam levis facta cum deliberatione & violentia, respectu parentum censetur gravis injuria, & reservatione digna. Ab hac etiam non excusat quod parentes malè agendo læsionem illam meriti fuerint. Quia ad filium aut filiam minimè pertinet parentes etiam meritos punire.

Excusatur tamen ab hac reservatione, qui parentem læsit in se immodico furore sævientem, aut mortem intentantem, si tantùm fecit quod necessarium erat ad sui defensionem, & periculum fugâ, aut alio modo vitare non potuit. Item, qui ex subita iracundia posuit actionem qua parentem lædendum minimè putavit: aut qui lædere quidem voluit, non tamen actu læsit. Hunc casum non reperio inter Pontificios, sed soli Episcopo reservatum.

Sortilegium, est superstitiosa quædam divinatio, quæ fit per sortes ad aliquid futurum, vel occultum cognoscendum: ut si quis ex jactu & dispositione aleæ velit divinare de alicujus vita longa, aut brevi, de successu itineris, aut alterius negotii. In his gravis malitia est, & meritò reservata, quando sic fiunt ut sortibus illis vis aliqua divina inesse credatur ad revelandum occultos rerum eventus. Sortes illæ aliquando dicuntur consultoriæ, ex quibus quasi consulitur quid in hac, vel illa re ambigua agendum sit, ut, an eligendus hic aut ille status, an ineundus hic aut ille contractus, & sic de aliis actionibus suis, aut alienis. Possunt tamen aliquando sortes illæ sine peccato, adeoque sine reservatione adhiberi, quando non ob virtutem quasi adjunctam sortibus, sed mere usurpantur ad tollendum dubium, quod video alio modo non auferendum: ut si ad aliquod iter, vel expeditionem profecturus, nesciam quos ex multis mihi socios adjungam, ne cogar continuò dubius hærere, decernam illos eligere, qui ex urna calculos tantùm albos extrahent, seposito in aliis ex hoc electionis modo scandali periculo. Sortes etiam aliæ sunt divisoriæ, in quibus si non collocetur virtus aliqua quasi divina, vel commercium cum dæmone, usurpari possunt sine peccato, sive ad hæreditatis divisionem, sive ad litis compositionem, cum partium consensu. Quia nihil creditur illis inesse virtutis, nisi liberam determinationem, sive contractum illorum qui ad rem illam jus habent, ut sit illius in quem sors ceciderit. Aliæ sunt species superstitionis, veneficium, maleficium, incantatio &c. quæ in nomine sortilegii, non comprehenduntur, de quibus agitur infra Part. III. Tract. V. Cap. 1.

Adulterium notorium. Hic non comprehenditur quodlibet adulterium, etiamsi sit completum, & perfectum. Hinc à quovis adulterio occulto potest per se absolvere Parochus, aut alius ad hoc Confessarius legitimus. Tantùm igitur per hunc casum reservatum Episcopo adulterium, quod ad aliorum notitiam devenit, etsi non sit omninò publicum, aut in judicio probatum. Unde hoc peccatum, cum in se completum, & exterius notorium esse debeat, facilè à quovis adulterio occulto discerni potest. Hic addo, quod de his in *Synodo Antverpiensi tit. 5. de Sacram. Pœnit. cap. 7.* decernitur, ut à casibus Episcopo reservatis, quando crimina notoria non sunt, absolvere possint omnes Pastores, & Superiores Ordinum qui externorum Confessiones audire solent.

Complex, est hic persona quæ in actu carnali cum Confessario illo peccavit; quam proinde per hanc reservationem, idem Confessarius non potest validè ab isto peccato absolvere. Potest tamen absolvere eandem personam, aut aliam, pro eo tempore quo tantùm cum alio suo Confessario carnaliter peccavit. Peccatum hoc complicis, prout verba sonare videntur, ut censeatur reservatum, non requirit ut copula intervenerit, sed tantum ut fuerit peccatum carnale externum omninò grave ad copulam adducens, quales essent tactus graviter impudici, aut alii actus externi, & prout externi, mortaliter peccaminosi ad copulam tendentes. Tam detestabile, & noxium est hoc pecccatum, ut meritò vocetur incestus sacrilegus, utpote inter patrem, & filiam spiritualem: ideòque secundùm antiquos canones pro pœna talis copulæ decreta fuit peregrinatio 22. annorum, ex præscripto Cælestini Papæ, ut habetur Tom. 1. Concil. fol. 157.

Ex præmissa Expositione casuum *Episcopalium*, facilius etiam discernes, quomodo procedendum sit circa Casus sequentes *PONTIFICI* reservatos, dum circa illos actiones particulares occurrunt. Porrò, quando à casibus Pontifici reservatis possint etiam *Episcopi* absolvere, reperies infrà Cap. 4. in fine.

CAPUT IV.

Casus & Excommunicationes Pontifici reservatæ.

§. I.

Reservata in Bulla Cœnæ Domini.

PRima est, Excommunicatio in Hæreticos cujuscumque Sectæ: eorumdem fautores, libros ipsorum legentes, tenentes, aut imprimentes; atque in schismaticos.

Secunda in appellantes ad futurum Concilium, ac eorum fautores.

Tertia, in Piratas, & eorum receptatores, atque fautores.

Quarta, in eos, qui naufragorum Christianorum cujuscumque generis bona etiam in littoribus inventa surripiunt.

Quinta, in imponentes nova pedagia & gabellas, vel augentes.

Sexta, in falsificantes litteras Apostolicas, aut Supplicationes à quocunque auctoritatem habente signatas, aut falsò fabricantes litteras Apostolicas.

Septima, in deferentes arma, aut alia usui bellico idonea ad Turcas, aut alios Christiani nominis inimicos: vel ad Christianæ reipub. statum pertinentia iisdem in damnum Christianorum annunciantes.

Octava, in impedientes eos, qui victualia, & alia necessaria ad Romanam Curiam convehunt.

Nona, in eos, qui ad Sedem Apostolicam venientes, vel ab ea recedentes, suâ, vel aliorum opera, & sine jurisdictione vexant in Curia commorantes.

Decima, in eos, qui lædunt Romipetas, ac Peregrinos in Urbe morantes, vel abeuntes.

Undecima, in offendentes S. R. E. Cardinales & alios Prælatos.

Duodecima, in lædentes eos, qui per se, vel per alios recurrunt ad Romanam Curiam pro suis negotiis.

Decimatertia, in eos, qui à gravamine, vel futurâ executione literarum Apostolicarum appellant ad potestatem laicam.

Decimaquarta, in eos, qui impediunt & prohibent expeditiones literarum Apostolicarum, aut aliarum expeditionum ad gratias impetrandas.

Decimaquinta, in Judices seculares, qui Ecclesiasticam libertatem tollunt, aut in aliquo perturbant.

Decimasexta, in eos, qui impediunt Prælatos, ne sua jurisdictione utantur, quique illorum, vel Delegatorum judicia eludentes ad Curiam secularem recurrunt, aut contra illos decernunt, atque in his præstantes auxilium.

Decimaseptima, in usurpantes Sedis Apostolicæ, & quarumcunque Ecclesiarum jurisdictiones, vel etiam fructus sequestrantes.

Decimaoctava, in imponentes decimas, & alia onera personis Ecclesiasticis, Ecclesiis, Monasteriis, aut eorum fructibus.

Decimanona, in Judices seculares, qui se interponunt in causis capitalibus, seu criminalibus contra Ecclesiasticas personas.

Vigesima, in occupantes terras Ecclesiæ Romanæ, & illius jurisdictionem usurpantes.

§. II.

In Decreto & Decretalibus Papæ reservata.

PRima est, Excommunicatio in percussorem Clerici, vel Monachi, lata in Cap. Si quis suadente Diabolo 17. Quæst. 4.

Secunda est, lata à Delegato Papæ in eum, qui rei judicatæ parêre contemnit: illa enim post annum transactum manet reservata Papæ, Cap. Quærenti, de officio Delegati.

Tertia est, excommunicatio promulgata ab Episcopo in eos, qui literas Apostolicas falsas habentes, non destruunt eas, aut non resignant intra viginti dies; postquàm hæc contracta fuerit, recurrendum est ad Summum Pontificem pro Absolutione: Cap. *Dura.* de crimine falsi §. Adjicientes.

Quarta est, lata in sacrilegos, qui violenter Ecclesiam confregerint, eamque spoliare non dubitaverint: Cap. Conquesti, de sentent. excommunic.

Quinta est, quâ Papa excommunicat Clericos, qui cum excommunicatis à se, communicant in divinis, illorumque Absolutionem sibi reservat: Cap. Significavit, de sentent. excommunic.

Sexta est, lata in incendiarios, qui postquam sunt per Ecclesiæ sententiam publicati, pro absolutionis beneficio ad Sedem Apostolicam sunt mittendi. Cap. Tua nos, de sentent. excomm. in sexto.

Septima est, lata in eos, qui in personis, aut bonis suis gravant illos, qui sententiam excommunicationis, suspensionis, aut interdicti in aliquem tulerit: ab ea enim per Sedem tantùm Apostolicam tales absolvi posse, si in ea sententia spatio duorum mensium perseveraverint, habetur ex Cap. Quicunque eodem tit. & libro.

Octava est, lata ibidem Cap. *Eos qui*, in illos qui post Absolutionem à priore excommunicatione reservata à Papa obtentam, sub conditione comparendi coram ipso Papa, vel satisfaciendi parti læsæ, talem conditionem negligunt implere tempore debito.

Nonam omitto, contra inferentes violentiam S. R. E. Cardinalibus item Episcopis in Clement. *Si quis*, de Pœnit. Quia continentur etiam in Bulla Cœnæ.

§. III.

In Clementinis & Extravagantibus Excommunicationes reservatæ.

PRima habetur in Clementina I. de Hæreticis, §. *Verum*, contra Inqusitores, vel eos, qui ipsorum vices gerunt, seu loco ipsorum, ad illud officium gerendum deputantur; si in usu ejusdem officii ita deliquerint, ut odii, & cæterorum ibi positorum obtentu, contra justitiam & conscientiam suam, omiserint contra aliquem procedere, ubi fuerit procedendum super hujuscemodi pravitate; aut obtentu eodem, pravitatem ipsam, aut impedimentum officii imponendo, eum super hoc præsumpserint quoquo modo vexare.

Secunda est, in Clementina, *Religiosi*, de Privilegiis: lata contra Religiosos, qui præsumpserint Sacramenta Extremæ Unctionis, aut Eucharistiæ ministrare, vel Matrimonia solennizare, sine parochialis Presbyteri licentia speciali; vel excommunicatos à Canone, præterquam in casibus, ipsis à Pontifice concessis, absolvunt, &c.

Tertia est, lata in Clement. Cupientes, §. sanè, de pœnis, in Religiosos ac in Clericos seculares violantes Constitutionem Bonifacii, Cap. 1. de sepulturis, in sexto, ne aliquis Clericus secularis, aut Religiosus inducat quempiam ad vovendum, jurandum, vel fide interposita, seu alias promittendum, ut apud eorum Ecclesias sepulturam eligat, vel jam electam ulteriùs non mutet.

Quarta habetur in Clement. Gravis, de sentent. Excom. lata in violantes interdictum per unam ex quatuor actionibus ibi positis.

Quinta excommunicatio est in Extravag. Prima inter communes, de sepulturis, lata in lacerantes & exenterantes corpora defunctorum hominum, ut conserventur, vel ut decoquantur, ut ossa possint in alia loca transferri.

Sexta, in Extravag. 1. Commun. de Simonia, contra eos lata; qui dant vel recipiunt aliquid ob ingressum Religionis per modum pacti & conventionis.

Septima, in Extravag. 1. de Regularibus, in qua Martinus IV. prohibebat, ne Religiosi mendicantes ad aliam Religionem transeant, excepta Carthusiensi, absque Sedis Apostolicæ licentia speciali.

Octava, lata in Extravag. Commun. de simonia, quam ij incurrunt, qui simoniæ peccatum committunt; intellige autem de simonia reali consummata, id est, in qua de facto datum & acceptum est temporale pro spirituali.

Nona est in Extravag. Communi, Grave nimis, de Reli-

eliquiis & Venerat. Sanct. lata à Sixto IV. in præsu- ientes affirmare, illos qui credunt, aut tenent, beatissimam Virginem, ab originali peccato fuisse præservatam propterea alicujus hæresis labe pollutos fore, vel mortaliter peccare, vel etiam eos, qui Conceptionis officium celebrant; vel Conciones audiunt eorum qui ipsam sine macula peccati conceptam esse prædicant, vel libros talem doctrinam continentes pro veris legunt, tenent, vel habent; vel alicujus peccati reatum incurrere. Ubi idem similiter excommunicat eos, qui affirmant hæresim esse, vel peccare mortaliter eum, qui docuerit, aut asseruerit beatam Virginem in peccato originali conceptam esse.

§. IV.

Alia Excom. reservata, extra Corpus Juris, & Bullam Cœnæ.

PRima est, à Leone X. in Concilio Lateranensi lata in Prædicatores, qui contravenerint iis, quæ ibidem prohibentur, quorum primum est, ut Evangelicam veritatem & sacram Scripturam, juxta Doctorum Ecclesiæ declarationem pertractent nihilque adiciant contrarium, aut dissonum sacræ Scripturæ: Secundum est, ut tempus præfixum futurorum malorum, vel adventus Antichristi, aut certum judicii diem prædicere non præsumant. Tertium, ne illa futura quasi specialiter revelata dicant, aut alienas, inanesque divinationes asseverent. Quartum, ut à Prælatorum, aliorumque Superiorum detractione abstineant.

Secunda Excommunicatio, habetur ex quodam proprio motu Pii V. qui incipit, Regularium personarum, lata in fœminas, quæ ingrediuntur in Monasteria Carthusiensium, & aliorum virorum vitam regularem agentium.

Tertia, ex ejusdem Pontificis Constitutione, quæ incipit, *intolerabilis*, lata in eos, qui committunt crimen Simoniæ, confidentiæ beneficialis; ut censentur tum alii, quorum ibidem mentio est, tum ii, qui beneficium recipiunt ab aliquo, sub confidentia, quod illud postea eidem restituent, vel alteri dabunt, vel fructus ejus, aut eorum partem, aut pensionem eidem, vel alteri solvent.

Quarta est, quam Concilium Tridentinum Sess. 22. Cap. 11. de Reform. fert in quoscunque sive Clericos, sive laicos, qui præsumunt usurpare quâcumque arte, aut modo, bona, res, jura, fructus, reditus, aut jurisdictiones alicujus Ecclesiæ, vel beneficii secularis, montium pietatis, vel aliorum piorum locorum; vel impedientes, ne percipiantur ab eis, ad quos jure pertinent. Has omnes, earumque explicationem fusiùs tradit. *Suarez Tom. 5. in 3. Part. Disp. 21. & 22. Bonac. d. 2. q. 5. p. 3. Layman. lib. 3. Tract. 5. p. 2. c. 5.*

Sunt & aliæ censuræ in posteriorum Pontificum Bullis reservatæ, ut in Bulla Urbani VIII. contra eos, qui de gratia & libero arbitrio sine speciali Sedis Apostolicæ licentia tractatus edunt. Et in Bulla Alexandri VII. contra eos, qui quovis modo contra piam sententiam de Immaculata B. V. Conceptione, ejusque Festum seu cultum aliquid publicè vel privatim, voce vel scripto loqui, tractare, disputare ausi fuerint, vel argumenta contra illa adferre, & insoluta relinquere. Et quædam his similes censuræ, quæ in aliis controversiis emanârunt. Ut sunt variæ excommunicationes recentiores Pontifici reservatæ, contra docentes, aut defendentes certas Propositiones sive damnatas in Bullis dogmaticis, sive prohibitas in particularibus Decretis: nec non contra legentes, imprimentes &c. certos libros ac libellos à Sede Apostolica prohibitos. Prædictis casibus Pontificiis multùm accommodari poterit Expositio supra tradita de singulis casibus Episcopalibus.

Annotatio, de potestate Episcoporum circa prædicta.

ADlevandum necessitatem recurrendi ad Pontificem in quovis casu circa tot delicta per adjunctam excommunicationem ipsi reservata, statutum est in Conc. Tridentino ut Episcopi à casibus Pontificiis saltem occultis possint absolvere, juxta tenorem verborum ipsius Concilii quæ sic habent Sessione 24. de Reform. Cap. 6. *Liceat Episcopis in irregularitatibus, & suspensionibus ex delicto occulto provenientibus (exceptâ eâ quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad forum contentiosum) dispensare, & in quibuscunque casibus occultis, etiam Apostolicæ Sedi reservatis, delinquentes quoscumque subditos in Diœcesi sua per se ipsos, aut Vicarium ad id specialiter deputandum, in foro conscientiæ gratis absolvere. Idem & in Hæresis crimine in eodem foro conscientiæ eis tantùm, & non eorum Vicariis sit permissum.*

Ex his summatim facilè colliges, à quibus, qualiter, & per quos in casibus Pontificiis possit Episcopus in foro conscientiæ absolvere, aut dispensare. Per casum vel delictum occultum non debet casus ille tantùm intelligi qui ad nullius notitiam exterius pervenit, sed ille qui à paucis scitur, & facilè possit tergiversando celari: ex illis enim minus timeri potest scandalum, aut publica incommoda: uti etiam videtur intelligere Navarrus *cap. 27. num. 255.*

Conceditur etiam in casibus prædictis peculiaris potestas Episcopis, quando non datur recursus ad Sedem Apostolicam, ut si impediat periculum mortis, aut gravis morbi, si sit pauper, aut mulier, aut puer, aut alteri serviens, aut itineris laboribus impar.

CAPUT V.

Pro Facultate absolvendi à Reservatis, Censuris, aliisque casibus, ad quos possit Confessarius recurrere?

AMpliorem cæteris in hoc genere facultatem, quantum est ex vi officii, habent Episcopi in sua Diœcesi, sed quia multa sunt ad quæ facultas eorum ordinaria se non extendit, Privilegia sibi ampliora à Sede Apostolica aliquando procurant.

Idem dicendum est de Vicariis generalibus. Idem de variorum Ordinum Prælatis, & aliis personis, quibus Sedes Apostolica particulares facultates concessit.

At sciendum est, facultates omnes Ordinis non necessariò cuivis ejus membro competere, sed tantùm eas obtinere, quas eorum Prælati singulis respectivè permittunt aut communicant: quâ in re graviter offendent subditi, si suas facultates aut ignorent, aut excedant.

Cavendum insuper, ne Sacerdos aut laicus sine ulte-

ulteriori examine, statim existimet subsistere quaslibet facultates, aut privilegia, quæ in quovis auctore aut libro notata, aut olim concessa reperiuntur. Sicut enim quibusdam aliqua dantur de novo privilegia, ita etiam quædam antiqua in posteriorum Pontificum Decretis non rarò revocantur aut restringuntur: quorum singula non nisi à viris prudentiâ & doctrinâ probè instructis satis discerni valent: ideòque in sequentibus pro communi usu ac scientia viam recurrendi commodissimam ac tutissimam aperiemus.

Ut igitur Confessarii, præsertim in Missionibus, cognoscant Facultates in iis concedi solitas, & sciant pro quibus casibus, & indultis, & ad quos recurrere possint, hic subjiciam seriem variarum Facultatum, & indultorum, quæ Sedes Apostolica quibusdam personis in variis regnis, ac provinciis elargiri solet: prout inveniuntur à sacra Congregatione de propaganda fide ex Regulis â sua Sanctitate approbatis digesta, & apud probatos Auctores recensita, ut quædam fusiùs apud Vericelli in *quæst. mor.* Non quod asseram singulas quas recenseo Facultates talibus personis, aut officiis semper aut necessariò annexas esse, sed quod illis potissimùm ab Apostolica Sede pro rerum exigentia liberè concedi aut annecti soleant.

§. I.

Facultates Missionum.

Pro Episcopis in Hibernia & alibi concedi solitæ, & quibusdam aliis infrà exponendis.

PRimò, Absolvendi ab hæresi & apostasia à Fide, & à schismate, quoscunque etiam Ecclesiasticos, tam Seculares, quàm Regulares. Non tamen eos, qui ex locis fuerint ubi S. Officium exercetur, nisi ex locis Missionum, in quibus impunè grassantur hæreses, deliquerint, nec illos qui judicialiter abjuraverint, nisi isti nati sint ubi impunè grassantur hæreses, & post judicialem abjurationem illuc reversi, in hæresim fuerint relapsi, & hos in foro conscientiæ tantùm.

Secundò. Tenendi, & legendi libros prohibitos Hæreticorum, ad effectum eos impugnandi, & alios quomodolibet prohibitos, præter opera Caroli Molinei, Nicolai Macchiavelli, & libros de Astrologia judiciaria principaliter, aut incidenter, vel aliter quovis modo de ea tractantes, ita tamen ut libri ex ipsis Provinciis non efferantur.

Tertiò. Dispensandi in tertio, & quarto gradu simplici, & mixto in contrahendis, in contractis verò cum hæreticis conversis etiam in secundo simplici, & mixto, & in his casibus prolem susceptam declarandi legitimam.

Quartò. Dispensandi super impedimento publicæ honestatis ex sponsalibus proveniente.

Quintò. Dispensandi super impedimento criminis, neutro tamen conjugum machinante, & restituendi jus petendi debitum amissum.

Sextò. Dispensandi in impedimentis cognationis spiritualis, præterquam inter levantem & levatum.

Septimò. Hæ verò dispensationes matrimoniales, videlicet, tertia, quarta, quinta & sexta, non concedantur, nisi cum clausula, dummodò mulier rapta non fuerit, &, si rapta fuerit, in potestate raptoris non existat; & in dispensationibus tenor hujusmodi facultatem inseratur, cum expressione temporis ad quod fuerint concessæ.

Octavò. Dispensandi in irregularitatibus ex delicto occulto tantùm provenientibus, exceptâ eâ, quæ ex homicidio voluntario contrahitur.

Nonò. Dispensandi, & commutandi vota simplicia in alia pia opera, exceptis votis Castitatis & Religionis.

Decimò. Absolvendi & dispensandi in quacumque simonia, & in reali dimissis beneficiis, & super fructibus malè perceptis, injunctâ aliquâ eleemosynâ, vel pœnitentiâ salutari, arbitrio dispensantis, vel etiam retententis beneficiis, si fuerint Parochialia, & non sint qui Parochiis præfici possint.

Undecimò. Absolvendi ab omnibus casibus reservatis, etiam in Bulla Cœnæ.

Duodecimò. Dispensandi cum Catholicis super fructibus bonorum Ecclesiasticorum malè perceptis.

Decimotertiò. Dispensandi cum eisdem Catholicis, ut possint retinere bona Ecclesiastica, & fructus ex illis percipere, acceptâ ab illis promissione, de stando judicio Ecclesiæ circa eorum restitutionem cùm fieri poterit, illis interim admonitis, ut de dictis fructibus faciant eleemosynam, judicio Confessarii in usum Religionis, cujus ante hæresim, & schisma erant bona, si adsit illa Religio, sin ibi minùs in pauperes Catholicos, & memores sint, bona illa esse reverâ Ecclesiæ.

Decimoquartò. Dispensandi quando expedire videbitur super usum carnium, ovorum, & lacticiniorum tempore Quadragesimæ.

Decimoquintò. Celebrandi Missam quocumque loco decenti, etiam sub dio, sub terra, unâ horâ ante Auroram, & aliâ post meridiem, bis in die, si necessitas urgeat, si tamen in prima Missa non sumpserit ablutionem, & super Altari portatili, etiam fracto, aut læso, & sine Sanctorum Reliquiis, & præsentibus hæreticis, aliisque excommunicatis, si aliter celebrari non possit, & non sit periculum sacrilegii, dummodò inserviens Missæ non sit hæreticus, vel excommunicatus.

Decimosextò. Concedendi Indulgentiam plenariam primò conversis ab hæresi, atque etiam fidelibus quibuscunque in articulo mortis saltem contritis, si confiteri non poterunt.

Decimoseptimò. Concedendi Indulgentiam plenariam in Oratione Quadraginta Horarum ter in anno indicenda, diebus benevisis, contritis, & confessis, ac sacrâ Communione refectis, si tamen ex concursu populi, & expositione sanctissimi Sacramenti nulla probabilis suspicio sit sacrilegii ab hæreticis, & infidelibus, aut Magistratum offensum iri.

Decimooctavò. Concedendi singulis Dominicis, & aliis diebus Festis decem Annorum Indulgentiam iis, qui ejus concionibus intervenerint, & plenariam iis, qui prævià Sacramentali peccatorum suorum Confessione Eucharistiam sacram sument, in Festis Natalis Domini, Paschatis, & Assumptionis Beatissimæ Virginis.

Decimononò. Lucrandi sibi easdem Indulgentias.

Vigesimò. Singulis secundis feriis, non impeditis Officium novem Lectionum, vel eis impeditis die immediatè sequenti, celebrando Missam de Requie,

in

in quocumque Altari etiam portatili, liberandi animam secundùm eorum intentionem à Purgatorii pœnis per modum suffragii.

Vigesimo-primo. Deferendi sanctissimum Sacramentum occultè ad infirmos, sine lumine, illudque sine eodem retinendi pro eisdem infirmis, in loco tamen decenti, si ab hæreticis, aut infidelibus non sit periculum sacrilegii.

Vigesimo-secundo. Induendi vestibus secularibus, si aliter vel transire ad loca eorum curæ commissa, vel in eis permanere non poterunt.

Vigesimo-tertio. Recitandi Rosarium, vel alias preces, si Breviarium secum deferre non poterunt, vel divinum Officium ob aliquod legitimum impedimentum recitare non valeant.

Vigesimo-quarto. Communicandi prædictas facultates duobus Sacerdotibus tantùm in qualibet civitate, ꝛ oppido insigni, vel Conventu Regularium Theologis tantùm, aut in aliquo Collegio bene instructis, ꝛ præsertim tempore sui obitus, ut Sede vacante, nt qui possunt supplere, donec Sedes Apostolica ertior facta, quod quamprimum per delegatos, it unum ex eis fieri debebit, alio modo provi-eat.

Vigesimo-quinto. Delegandi simplicibus Sacerdotibus potestatem benedicendi paramenta, & alia ensilia ad Sacrificium Missæ necessaria, ubi non intervenit Unctio, & reconciliandi Ecclesias pollutas aquâ Episcopo benedictâ, & in casu necessitatis, etiam uâ non benedictâ ab Episcopo.

Vigesuno-sexto. Conferendi Ordines extra temra, & non servatis interstitiis, usque ad Sacerdotium clusivè.

Vigesimo-septimo. Dispensandi super defectu ætatunius Anni ob operariorum penuriam, ut promoi possint ad Sacerdotium, si aliàs idonei fuerint.

Vigesimo-octavo. Consecrandi olea cum quinque em Sacerdotibus, non tamen extra diem CœnæDoi, nisi necessitas aliud urgeat.

Vigesimo-nono. Et prædictæ facultates gratis, & ulla mercede exerceantur, & pro eorum Diœcestantùm concessæ intelligantur ad septennium. Sic n habent variæ Formulæ sæpius pro Pontificis aro concessæ, & à probatis Auctoribus relatæ, uti & entes.

§. II.

Pro Vicariis Apostolicis Hiberniæ.

Ccommodari his solent aliquando à Sede Apostolica eædem facultates & gratiæ, quæ Episco ı prædicta formula attribuuntur, pro locorum ıetudine, omissâ facultate 25. 26. 27. 28. uti habet s libera Congreg. de Propag. fide.

§. III.

Pro Superioribus Regularium ibidem.

›ncedi his quandoque postulantibus solent etım Facultates supradictæ: sed omissâ 14. item 25. 28. & 24. ex parte mutata, hoc modo: Communi prædictas facultates duobus Sacerdotibus suæ onis in quolibet Conventu, aut Monasterio exiin civitate aut oppido insigni, Theologis tamen, aliquo Collegio bene instructis, &c.

§. IV.

Pro aliis quibusdam Missionariis.

EXtant & aliæ facultates his minores quas aliquando idonei quidam Missionarii, à sacra Congregatione, aut Apostolico Nuncio impetrare solent. Tales sunt ex facultatibus supra recensitis 1. 2. 5. in foro tantùm interno, & 10. absolvendi & dispensandi in simonia, sed cum varia restrictione. Item 16. 17. 19. 20. 21. 22. 23. Quibus additur potestas dispensandi, cum pauperibus tantùm, in 3. & 4. gradu consanguinitatis, & affinitatis simplici & mixto, & in 2. 3. & 4. mixtis, non tamen in 2. solo quoad matrimonia futura. Item in impedimento publicæ honestatis, & cognationis spiritualis, præter levantem, & levatum; & modò in prædictis mulier non fuerit rapta, aut saltem in potestate raptoris non existat. Insuper benedicendi paramenta, & alia utensilia ad Sacrificium Missæ, ubi non intervenit Unctio: quibus & alia subindè adduntur.

§. V.

Pro Regno Angliæ.

CUm in eo Regno non sint Episcopi, aliis Prælatis, & idoneis quibusdam Missionariis concedi solent omnes facultates, quas supra recensuimus pro Superioribus Regularium, & pro quibusdam Missionariis in Hibernia: immutato nonnihil articulo de communicatione facultatum, & ablata restrictione ad Art. 19. hoc modo: Administrandi omnia Sacramenta etiam parochialia, Ordine & Confirmatione exceptis. Sic enim ea facultas pro Anglia à S. Congr. exprimi solet.

§. VI.

Pro Provinciis Hollandiæ, & confœderatis.

EX ordinatione sacræ Congregationis pro Episcopis titularibus Hollandiæ easdem facultates concessas reperio quas supra adduxi in formula pro Episcopis Hiberniæ. Nisi quod tertia facultas in illis Provinciis, ad pauperes restringatur: & decima ex parte mutetur, & in 24. potestas communicandi has facultates relinquatur huic Episcopo exercenda in Sacerdotes idoneos, sine restrictione, prout secundùm conscientiam opus esse judicaverit.

Alii in Hollandia Missionarii impetrare solent facultates similes iis, quas Missionariis quibusdam Angliæ, & Hiberniæ concedi declaravimus.

NOTA.

PRo Missionariis Regularium quædam singularia Pontificum Diplomata, ex quibus ampliora in hoc genere Privilegia depromuntur.

Innocentius IV. in Bulla 20. quæ incipit, *Cum horâ undecimâ*, Missionariis Regularibus per universum mundum majora quædam Privilegia adjecit. Quæ etiam Nicolaus III. in Bulla sua 2. confirmavit, excipiens dispensationem aut commutationem in votis ultramarinis, continentiæ, & castitatis, quæ Innocentius saltem expresse non excepit.

Sixtus IV. in Bulla quæ incipit, *Apostolicæ servitutis*: Et Pius II. in Bulla, *Dum levamus*, pro Missionariis Ordinis Prædicatorum varia Privilegia concedit.

Leo X. in Bulla 3. *Alias felicis*, prædictis adjecit Facultates Innocentii IV. aliasque, restringendo Confirma-

firmationis administrationem ad Episcopos, si in Provincia reperiri commodè possint.

Adrianus VI. in Bulla, *Exponi nobis*, Missionariis Ordinis Minorum ad instantiam Caroli V. varias facultates indulsit.

Paulus III. in Bulla, *Licet debitum*, & in aliis, varia elargitur pro Missionariis Societatis Jesu.

Clemens VIII. in Bulla, *Dominici gregis*, anno 1604. Missionariis Ordinis Carmelitarum Facultates admodum amplas concessit.

Hæc diplomata integrè recensita reperiuntur in *Bullario*, & apud *Rodericium* de privilegiis Regularium, & citantur in compendio Privilegiorum variorum Ordinum.

Ubi adverte, propter Communicationem Privilegiorum inter Ordines Religiosos, posse Missionarios unius Ordinis ex alterius Facultatibus juvari, prout traditur in Mari magno Minorum Sixti V. & in B. Aurea, & in *B. Dudum* Leonis X. ac recentius in Bulla 19. Clementis VIII. in quibus omnibus quid pro singulis valeat, & vigeat, ipsis notum esse solet.

§. VII.

Facultates Ordinariæ quæ quibusdam Regularibus aliquando conceduntur, etiam extra Missiones, breviter explicatæ.

I. *Absolvendi quoslibet, à quibusvis peccatis etiam Sedi Apostolicæ reservatis.* Intellige *quoslibet*, non prohibitos per sua Privilegia confiteri extra suum Ordinem, absque suorum superiorum facultate. Intellige etiam ex parte *Absolventis*, approbationem Ordinarii & cetera requisita; nisi putando is peregrinatur, veniam concedente Ordinario, si adsit, & Curato non repugnante in sua Ecclesia.

II. *Et specialiter, absolvendi ab omnibus casibus, peccatis, & censuris etiam reservatis in Bulla Cœnæ Domini.* Hanc habes integrè expressam supra cap. 4. §. 1. Quando censura fertur in eos, qui præsumunt, aliquid facere vel attentare, non comprehendi eos qui ex metu, & absque notitia sat libera id fecerunt, docent passim Theologi. 2. Si excommunicatio lata sit in patrantes, docent etiam non extendi ad mandantes, nisi id alio modo exprimatur. De his & seq. pluribus agit Lezana, verbo, Bulla Cœnæ, & ex parte Diana, & recentius Chassaing.

III. *Dispensandi super Irregularitatibus Casus dictæ Bullæ consequentes, modo pœniteat, & de cetero velit abstinere. Exceptis tamen Censuris & Irregularitatibus quæ continentur in Constitutione Sixti V. de promoventibus, & simoniacè promotis ad Ordines.*

IV. *Absolvendi Relapsos qui communiter habentur Catholici quoties in hæresim inciderint, nisi essent notorii, & communiter pro talibus haberentur, & agnoscerentur; pro quibus tantùm semel absolvendis privilegium concedi solet.*

Nota, Hæc omnia tantùm valere in foro conscientiæ, & monendos esse pœnitentes, hanc absolutionem ipsis non prodesse in foro externo. Hinc caveri solet, ubi censura est publica, ut Confessarius non absolvat nisi consulto suo Superiore.

V. *Concedendi usum Librorum prohibitorum, qui tamen non sunt editi ad stabilienda dogmata hæreticorum.* Hoc est, qui ex professo id non agunt ut hæresim aliquam probent vel introducant, quales censentur libri Erasmi, exceptis aliquibus ejus Colloquiis, item Ludovici Vives, Bodini, & Wesenbecii. Quales porrò, & sub quibus pœnis Libri prohibeantur tradimus infra Tract. 5. Quæstion. 12.

VI. *Dispensandi cum illis qui contraxerunt cum impedimento criminis &c. Et cum adultero Conjuge ad petendum debitum, qui consanguineam carnaliter cognovit.* Ubi notat Castropalao, illum qui sic cognovisset consanguineam conjugis, sed cum ignorantia juris, aut pœnæ, hoc est, non sciens id ab Ecclesia ita specialiter prohibitum esse, aut sub pœna tam gravi, eam pœnam non incurrere, & posse sine dispensatione debitum petere. Scienter verò sic delinquentem, statim incurrere hanc pœnam privationis nullâ expectatâ juris sententiâ, aut declaratione criminis, docet hic *Sanchez*, aliique communiter.

VII. *Commutandi omnia vota, etiam jurata in alia pia opera, dum adest causa rationabilis, sine qua commutatio nulla esset.* Debet hæc commutatio fieri in aliquid æquale, vel quasi æquale, nam si fieret in aliquid notabiliter minus, esset ex ea parte dispensatio, non commutatio. Exempla operum in quæ aptè fieri possit votorum commutatio, habet varia Sanchez, Medina, Leander, & nos de votis infra, aliique.

Excipiuntur tamen vota ultramarina, Sanctorum Petri & Pauli in Urbe, S. Jacobi in Compostella, perpetuæ Castitatis, & Religionis.

Dixi, *perpetuæ castitatis*, quia communis sententia docet votum Castitatis temporale non esse reservatum: nec votum de non nubendo, de non polluendo, vel de statu Ecclesiastico assumendo. Quia hoc ultimum non est votum castitatis promissæ, sed postea promittendæ in isto statu: reliqua autem non sunt Vota castitatis perfectæ & completæ, qualia debent strictè intelligi nomine voti in reservatione.

Inter hæc quinque vota reservata, non censentur comprehendi vota conditionalia, vel pœnalia; exempli gratia votum castitatis, aut religionis sub hac conditione, si ab hoc morbo convaluero; aut in pœnam, si fornicatus fuero: adeoque talia vota, etiam post impletam conditionem possunt commutari, quia neque absolutè, neque ex virtute religionis sunt emissa, uti docet *Toletus, Sanchez*, & passim alii. Reservatum quoque non esse votum fœminæ assumendi habitum sive vitam earum quas vocant Devotas aut Beatas, quia non est status religionis aut castitatis perpetuæ, disertè docet *Sanchez, Henriquez, Fagundez*, & alii apud *Leandrum* de voto *Tract.* 1. *Disp.* 7. §. 3. *Quæst.* 47.

In his cavetur, *ne commutatio voti fiat in præjudicium tertii.* Quod si promissio non sit illi tertio specialiter facta, & ab eo acceptata, non censetur illi *jus* acquisitum, adeoque tale votum potest commutari. Plura de voti commutatione fusius tractat *Layman* de voto Cap. 8. *Suarez* de Rel. aliique. Hæc de facultate magis ordinaria, nec omnia pro instituta brevitate hic proferenda.

Sunt etiam nonnumquam Regulares, & alii qui ex privilegio Pontificio magis speciali possunt ex causa in votis dispensare, non injungendo aliud opus, ut fit in commutatione. Absolvere etiam eos qui ignorantes perpetratâ Simoniâ, beneficia Ecclesiastica possident: & dispensare in fructibus malè perceptis, modò illa beneficia relinquant. Ac dispensare cum iis in foro conscientiæ, qui post simplex votum castitatis matrimonium

nium contraxerunt, quoad petendum debitum, monito tamen pœnitente, ut si conjugi supervivat, votum ervet. Sunt & alia altioris potestatis privilegia. Verùm hæc ad communem usum recensere sufficiat, ut qui pro hujusmodi casibus remedium quærunt, facilius sciant ad quos possint pro auxilio recurrere.

Porrò, Modum in his procedendi, & absolvendi, & pœnitentiam idoneam injungendi colliges ex praxi Litterarum Pœnitentiariæ Romanæ quarum normam integram damus & explicamus infra Tract. 4. §. 5. in fine.

§. VIII.

Summula Casuum aliquorum à quibus etiam Privilegiati absolvere nequeunt.

CUm sit admodum difficile retinere omnes Casus Pontifici reservatos, & discernere concessos à non concessis: hic conor brevi compendio colligere casus per privilegia ordinaria non concessos, qui longè pauciores sunt, ideoque multò facilius memoriâ retineri possunt, ne in illos impingatur.

Privilegiatus etiam approbatus non potest absolvere à mortalibus subditos aliorum Ordinum, nec eorum Apostatas, nec Moniales illis Ordinibus subjectas, ne licentia legitimi Superioris cui subsunt.

Neque potest absolvere, & dispensare in Censuris & regularitatibus quæ continentur in Constit. Sixti V. de Promoventibus, & simoniacè promotis ad Ordinem ... rum.

Neque Hæreticos illos absolvere qui post hæresim semel publicè abjuratam, rursus in eam relapsi sunt; neque qui sunt hæretici notorii, & pro talibus communiter habiti.

Neque concedere usum Librorum prohibitorum qui ad stabilienda dogmata hæreticorum editi sunt: nec alios prohibitos, nisi forte suis ex privilegio particulari.

Neque dispensare, aut commutare vota quæ dicuntur ultramarina, aut ad limina Apostolorum in Urbe, et ad S. Jacobum in Compostella, neque Religionis, et Castitatis perpetuæ. Neque alia vota quorum commutatio cedit in præjudicium tertii.

Qui privilegium sive facultatem accipit ab Episcopo circa Casus ipsi reservatos, per hoc non intelligitur concessa facultas circa Casus Pontificios in quibus Episcopi absolvunt per accidens ratione necessitatis, difficultatis recurrendi ad Sedem Apostolicam.

Non possunt Privilegiati concedere secularibus in jejunio v.gr. in quadragesima, usum carnium, ovorum, et lacticiniorum: de privilegiis particularibus Missionum hic non ago.

Quando habent illi privilegium rehabilitandi in irregularitatibus, non intelligitur ea quæ incurritur per homicidium, bigamiam, mutilationem, & defectum natalium, aut, ut dixi, ratione Ordinum Simoniacè collatorum, aut susceptorum.

Nequeunt absolvere Nominatim excommunicatum; aut notorium percussorem Clerici; aut alia reservata, quæ adducta sunt ad forum contentiosum.

Absolutio Privilegiati non est pro Foro externo, sed tùm pro foro conscientiæ: nec absolutis, illa prodest ut eximantur siquando in foro externo accusandi aut puniendi sunt, de quo etiam absolventem illos monere convenit.

Denique in his omnibus non agimus de Privilegiis particularibus, aut extraordinariis quæ Pontifex; aut ad hoc legitimus Superior, aliquibus personis concedere, aut adimere potest pro suo beneplacito. Hæc saltem sub unum aspectum studiosè exposita multùm meminisse juvabit, quamvis difficile sit singula sat distinctè exprimere: quænam insuper alia sint à quibus illi absolvere non possint, singuli ex suis privilegiis facilè cognoscent.

§. IX.

Casus quos Regularium Superiores sibi reservare possint.

QUoniam reservatio Casuum debet esse prudens & moderata; & deceat eam maximè versari circa peccata externa, graviora, & opere consummata, hinc Clemens VIII. statuit à Regularibus reservari posse Casus qui hic sequuntur.

1. Apostasia à Religione, etiam retento habitu. 2. Nocturna, ac furtiva à Monasterio egressio. 3. Veneficia, incantationes, & sortilegia. 4. Proprietas contra votum paupertatis, quæ sit peccatum mortale. 5. Furtum mortale de rebus Monasterii. 6. Lapsus carnis voluntarius opere consummatus. 7. Juramentum falsum in judicio legitimo. 8. Procuratio, consilium, vel auxilium, ad abortum fœtus animati, etiam effectu non secuto. 9. Occisio, vel vulneratio, seu gravis percussio cujuscumque personæ. 10. Falsificatio manus, vel sigilli Officialium monasterii. 11. Malitiosum impedimentum, retardatio, aut apertio litterarum à Superioribus ad inferiores, vel contra.

Plures Casus non vult reservari, sine consensu Capituli generalis pro tota Religione: vel Capituli Provincialis pro Provincia. Priores undecim Casus nostri, & Ordines plerique actu reservant.

Nota Porrò.

REservari in Societate casus sequentes ex Congregationis V. Decreto 67. 1. Perjurium, & falsum testimonium in judicio, vel extra. 2. Furtum & usurpatio, sive appropriatio alicujus rei contra votum paupertatis, in ea quantitate quæ efficiat peccatum mortale. 3. Lapsus carnis voluntarius, & quidquid est contra votum Castitatis, quod quidem in actum externum prodeat. 4. Inobedientia expressa, quâ quis asserit, se nolle parere. 5. Seditio in Superiorem, & divisio à Capite, in grave nocumentum Societatis. 6. Detractio famæ, bonæque existimationis aliorum, & discordiarum seminatio inter fratres. 7. Impedimentum excludens à Societate reticuisse in examine, vel in eo mentitum esse, unde grave aliquod incommodum oriri possit. 8. Acceptio seu missio litterarum absque licentia expressa, quæ scilicet acceptio & missio contineat rationem peccati mortalis.

Casus illi undecim communes à Clemente VIII. supra expressi, ad hos versiculos memoriæ causa aptè rediguntur.

Sortilegus, Proprius, Nocturnus, Apostata, Furtum,
Luxurians, Ladens, Falsarius, Impediensque
Scribentem ad Patrem monachum, Perjurus, Abortus.

TRACTA

TRACTATUS TERTIUS DE CONFESSIONE, ET SATISFACTIONE IN SACRAMENTO POENITENTIÆ.

SUMMULA: Post hac, sequitur singulariter, de Indulgentiis, & Jubilæus, ac Decreto Innocentius XI. de Indulgentiis abrogatis & subrogatis: specialiter de Indulgentiis Missionum: & accurata Praxi Hæreticos reconciliandi Ecclesiæ, Professionis Fidei, &c.

CAPUT I.

De Pracepto Confessionis.

I. Confessio Sacramentalis, est peccatoris accusatio secreta de suis peccatis, coram Sacerdote proprio, ut ab eo Christi nomine absolvatur.

II. Quæstio hic est, An Confessio Sacramentalis præcepta sit jure divino, an Ecclesiastico, quinam, & quo tempore ad eam obligentur.

III. Dico primò, Confessio peccatorum præcepta est jure divino. Probatur ex verbis Christi *Joan.20. Quorum remiseritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta sunt:* ex quibus confitendi præceptum colligit Trident. Sess.14. Can.5.

Dices, verba Christi tantùm conferunt potestatem absolvendi, nullam verò memorant aut imponunt obligationem confitendi. Respondeo, hoc ipso quo tribuunt Sacerdoti tamquam Judici in foro conscientiæ potestatem non tantùm absolvendi, sed etiam retinendi peccata, imponere simul præceptum Confessionis, sine qua ea potestas exerceri non possit, cum nequeat Judex ferre sententiam sine causæ cognitione.

IV. Hoc Præceptum non obligat lapsum in mortale ut prima opportunitate confiteatur. Ratio, quia præceptum confitendi est affirmativum, quod pro omni tempore non obligat, uti fit in præcepto negativo.

V. Incumbit tamen peccatori præceptum divinum Confessionis Sacramentalis in articulo mortis: imo in gravi ejus periculo v.gr. in difficili partu, in periculoso morbo, prælio, &c. Ratio est, quia peccator in tali casu exponeret se probabili periculo numquam explendi præceptum confitendi, quod lapsis in peccatum mortale à Christo impositum est.

VI. Dico secundò, Ex præcepto Ecclesiæ omnes Christi fideles postquam ad annos discretionis pervenerunt, tenentur omnia mortalia saltem semel in anno confiteri. Probatur ex Concil. Lateranensi sub Innocentio III. ubi disertè præcipitur annua Confessio, quam Christus per se ad certum temporis spatium non determinaverat.

Ab hoc præcepto non excusantur impuberes, id est, qui septimum annum nondum attigerunt, si verè advertant se mortale peccatum admisisse: nam illa adversio per se satis indicat ipsos ad annos discretionis pervenisse. Hujus rei exemplum extat apud S. Gregorium de puero quinquenni, qui in blasphemiis mortuus, ac propterea damnatus fuit.

VII. Quod si Confessarius advertat puerum nondum satis assecutum esse usum rationis ad discernendam peccati malitiam, datâ tantùm Crucis benedictione eum dimittat. Si tamen de ejus capacitate dubitet, poterit eum sub conditione absolvere; imo id facere debet, si eum in articulo mortis constitutum inveniat. *Diana, Laym. Lugo Disp.15. Sect.7.* Quia tunc pro salute æterna irreparabili viam tutiorem eligere oportet in administratione Sacramenti.

VIII. Dico tertiò, Tempus annuæ Confessionis instituendæ computari solet ordinariè à Paschate ad proximum Pascha, propter Communionem paschalem tunc occurrentem: ita ut lapsus in mortale post paschalem Confessionem non teneatur, saltem ex præcepto Ecclesiæ, ante sequens Pascha confiteri. Constat hoc ex praxi Ecclesiæ, quæ non solet à fidelibus amplius exigere, apud *Suar. Vasq. Coninc. d.5. du.6.*

IX. Verùm, qui intra annum v.g. in ultimo Paschate confessus non fuit, tenetur postea proxima opportunitate confiteri, uti probabilius docet *Suar. Vasq. Lugo. Contra. Sylv. Laym. Dian.* Ratio, quia tempus paschale non constituitur tamquam terminus ad obligationem finiendam, sed ad eam magis urgendam, uti fit in termino statuto pro solutione debiti, aut census annui.

X. Hinc, qui prævidet sibi in proximo Paschate impedimentum confitendi obventurum, tenetur Confessionem anticipare; cum præceptum illud extra Pascha absolutè possit impleri. *Laym. Bus. Lugo Disp.15. S.6. n.182*

XI. Si is, qui tantùm post Pascha confitetur, sola venialia exposuerit, & postea in decursu anni incidat in mortale, ad aliam Confessionem ex præcepto obligabitur. Quia Ecclesia præcipit ut Fideles quolibet anno peccata mortalia semel confiteantur, si in ea inciderint, quod in dicto casu sine nova Confessione factum non fuisset.

Unde etiam patet, hoc Confessionis annuæ præcepto non comprehendi eum, qui toto anno sola venialia admisit: uti agnoscit cum aliis *Scotus* apud *P. Terillum* de consc. probab. *quæst.22. p.360.* Cum tamen is præceptum Communionis paschalis explere teneatur, consultum est ut ante illam se Sacerdoti de more sistat.

XII. Non satisfacit huic præcepto, qui novit se invalide absque debita dispositione Confessionem instituisse.

tuisse. Ecclesia enim præcipit susceptionem Sacramenti Pœnitentiæ, talis autem confessio & Absolutio cùm sit invalida, non est Sacramentum. *Suarez, Laym. Lugo.* Contrarium tamen probabile putat *Sigund. & Diana p. 3. t. 4. Ref. 120.* quod tamen admittendum non est, quia non consistit cum Decreto Alexandri VII. prohibente Prop. 13. *Qui facit confessionem voluntariè nullam satisfacit præcepto Ecclesiæ.*

QUÆRITUR Primò, pro Missionariis inter hæreticos, An illi qui ab hæresi convertuntur, in prima confessione exprimere debeant, quod non expleverint præceptum annuæ confessionis paschalis? Certum enim est hæreticos, cùm sint baptizati, Ecclesiæ præceptis subjacere.

Respondeo negativè. Quia dum confitentur se, usque vixisse in hæresi, sufficienter exponunt se illa Ecclesiæ præcepta tanto tempore non observasse. ... qui confitetur se v. g. duobus annis vixisse in continua fornicatione, non debet exprimere tactus venereos, & alia, quæ solent communiter fornicationem comitari.

Sed *Quæritur secundò*, quid si singulari contemptu, ludibrio hæc Sacramenta, aut Ecclesiæ præcepta ...ectati fuerint, & alios ab iis explendis abstraxerint? Respondeo, hæc peccata distinctè confitenda, tantùm fieri potest. Quia illa non sunt omnibus hæreticis communia, adeoque in hæresi ut sic non ita involvuntur, ut hac expositâ, illa etiam intelligantur Confessione explicari.

CAPUT II.

De Integritate Confessionis.

§. I.

Qualis, & quando requiratur?

Integritatem Confessionis requirit, & describit Trid. *Sess. 14. cap. 5.* sitam in eo, ut postquam diligenter te excusseris, & conscientiæ tuæ sinus & latebras exploraveris, confitearis omnia mortalia memoriæ occurrentia, nondum confessa, eorumque numerum, & circumstantias saltem quæ speciem mutant. Ratio additur, quia sine distincta peccatorum cognitione non potest Confessarius judicium Sacramentale debitè exercere, neque pro mensura delictum pœnitentiam idoneam imponere.

I. Integritas Confessionis alia est *Materialis*, quando pœnitens omnia mortalia secundùm numerum & speciem confitetur: & hæc integritas non est necessaria, quin pœnitens aliquo casu ab ea possit excusari. Integritas alia est, *Formalis*, quando pœnitens omnia mortalia quantum hic, & nunc potest actu, in confessione exponit, etsi contingat aliqua omissa: & ab hac integritate Formali pœnitens nunquam excusatur.

II. Qui ob justum impedimentum aut oblivionem peccatum aliquod in confessione prætermisit, tenetur cessante impedimento illud explicare. Quia hujus Sacramenti institutio requirit ut in eo omnia mortalia saltem directè clavibus subjiciantur: *est communis Theologorum.*

IV. Qui aliquo casu, vel morbo, linguæ usu destitutus, absolvi debet si nutu, aliove signo absolutionem postulavit, aut dolorem de peccatis ostendit. ... tale signum est confessio peccatorum saltem in genere, à præcepto autem confessionis integræ ac distinctæ necessitas excusat. Quod etiam verum est, etiamsi signum illud absente Sacerdote editum fuisset, & postea præsenti ab aliis renunciatum: *ita Theol. communiter.*

V. Sed quid si moribundus, superveniente Confessario, nullum signum dederit, aut dare possit? Respondeo, etsi communior opinio asserat sic absolvi non posse; probabilem tamen, adeòque hic in praxi sequendam esse sententiam, quæ docet talem sub conditione absolvendum esse, dummodò solitus fuerit aliàs *Christiano* more vivere, & Sacramenta frequentare. Ratio est, quia per tales actus vitæ Christianæ sufficienter is indicat se etiam in mortis articulo pœnitentiæ Sacramentum postulare, hæc autem postulatio, externa quædam confessio est: Et hanc tenet sententiam *Homob. Molfesius Tambur. Phill. Servius*, & modò plurimi passim Theologi recentiores.

VI. Diligens conscientiæ examen ante Confessionem requiritur: diligentiæ autem quantitas moraliter æstimanda est pro variis circumstantiis. Unde minorem adhibere potest ille, qui frequenter confitetur, quàm qui rarius. Si quis verò post talem diligentiam adhibitam, memoriam non habet commissi peccati mortalis, ritè confitetur, modo scienter nullum ex reliquis reticeat.

VII. Qui non in specie, sed solùm in genere recordatur, se mortaliter peccasse, hoc ipsum in confessione explicare debet, cùm hæc sit sufficiens, imò necessaria materia Sacramenti.

Sed *Quæstio* est, An qui sic tantùm in genere confessus est, teneatur *postea*, si recordetur, declarare distinctum numerum & speciem peccatorum mortalium, quam in aliis confessionibus determinatè non expressit, sed tantùm confusè & genericè: Respondet Leander *Part. 1.* de Sacramentis *pag. 148.* probabiliter pœnitentem illum ad hoc non teneri, & in eandem sententiam adducit Card. de *Lugo* de Pœnit. *Disp. 16. num. 577.* & ante illum *Fabium* in suo Scrutinio Sacerd. *Tract. 4. pag. 499.* Rustici, inquit, qui bonâ fide confessi sunt Curato non debitè interroganti, satisfecerunt præcepto confessionis, nec tenentur iterum confiteri ipsa peccata. Ratio eorum est, quia peccata illa jam priùs, saltem confusè fuerunt directè subjecta clavibus, adeòque directè remissa, ergò non est obligatio ea postea magis distinctè confitendi.

Sed contrarium videtur tenendum cum *Navarro & communi* aliorum sententia; Quia etsi peccata illa directè remissa fuêre, nondum tamen expletum est præceptum exponendi distinctè speciem & numerum cognitum peccatorum mortalium: quod *Navarrus* ait scriptum esse non solum lege humanâ in Cap. *Omnis de Pœnit. & Remiss.* sed etiam Divinâ & Evangelicâ, confirmatâ à *S. Thoma* & aliis, & declarata in Conc. Tridentino *Sess. 14. de Pœnit. Can. 7.*

VIII. Extra mortis periculum, nunquam absolvi debet qui de nullo peccato in specie se accusat: si quis autem tam sit rudis, ut ab eo Confessarius ne veniale quidem in specie extorquere possit, dimittendus est sine absolutione donec instruatur, juxta praxim communem bonorum Confessariorum.

IX. Si pœnitens inchoatam Confessionem coram Sacerdote perficere non possit, interdum absolvi debet, V. C. si propter ignotum idioma non omnia possit explicare, aut si in phrenêsim incidat. Tenetur tamen postea si possit omissa mortalia exponere.

X. Tempore pestis, naufragii, periculosi prælii &c. si Confessarius multorum integras confessiones excipere non possit, licitum est omnes simul voce, vel signo confitentes audire, & absolvere: *Ita Theol. communiter.*

XI. Non tenetur aliquis peccatum confiteri, cum gravi periculo animæ, famæ, corporis &c. Ratio, quia tunc positiva lex de confessionis integritate meritò cedit juri naturali charitatis propriæ. Intellige, si alius confessarius adiri non possit, vel confessio sine gravi incommodo differri.

XII. Si fama complicis graviter lædenda sit apud Confessarium, nec facile possit alius accedi, reticeri debet peccatum, vel saltem circumstantia, aut executio peccati, quatenus necesse est, ut complicis peccatum tegatur, cum onere alteri postea confitendi quod omissum est. Quia præceptum naturale, non infamandi alium, prævalet præcepto positivo integræ confessionis. Ita *Valent. Bannez, Prapositus, Navarrus c.7.* quamvis contrariam sententiam sequi liceat, quæ communior est cum *Suar. Vasq. Lugo,* &c.

XIII. Qui duos Confessarios habet, quorum uni priùs mortalia, alteri postea solùm venialia confitetur, non peccat contra debitam Confessionis integritatem. Imò quandoque id rectè fit, quo pœnitens majori libertate uti possit, si ordinario Confessario, apud quem hactenus bonam opinionem servavit, confiteri nimiâ verecundiâ impediatur. Ita *Navarrus in Man. cap. 21. Bonac. Leander &c.*

Per accidens tamen fieri potest, ut talis etiam mortaliter peccet, si ea ratione exponat se periculo facile labendi in mortalia, & ea nunquam efficaciter emendandi: quod ejusmodi hominibus accidere solet, qui de industria Confessarios imperitos, vel quibus ignoti sunt, adire solent, & alios à quibus juvari possint tantùm cum levioribus accedunt.

XIV. Mentiri ex proposito circa materiam mortalem, & confessioni necessariam, est peccatum mortale: Ratio, quia vel negas te peccatum mortale commisisse, quod hic & nunc fateri debetes, & tunc confessio non integra est, sed sacrilega: vel affirmas, te mortale peccatum fecisse, quod non fecisti, & tunc graviter decipis Confessarium, non sine gravi irreverentia Sacramenti.

Quod si mentiatur circa peccatum veniale, vel aliam materiam, quam hic & nunc confiteri non tenetur, peccat solùm venialiter. Consentiunt TT. communiter.

§. II.

Quomodo SPECIES & Circumstantiæ peccatorum exponendæ?

XV. QUoad peccatorum distinctionem, Illa censentur esse *Specie diversa*; adeòque necessariò distinctè exponenda, quæ sunt contra distinctas virtutes, v. g. fornicatio quæ peccatum est contra castitatem, differt specie ab adulterio, quia hoc est etiam contra justitiam, propter jus, quod maritus habet in corpus uxoris, ac proinde pœnitens debet dicere, Habui copulam cum persona conjugata: & si ipse sit conjugatus, id exponere tenetur. Item, si peccavit cum persona religiosa, aut habente votum castitatis, aut ipse sit Sacerdos, aut Religiosus, id exponere debet: Quia peccatum hoc habet distinctam specie malitiam contra virtutem castitatis, & religionis.

Eodem modo, si furatus est rem sacram, aut alium occidit in templo, singula distinctè exponenda sunt: Quia præter peccatum injustitiæ, involvunt malitiam sacrilegii specie distinctam.

Et eadem ratione aliorum peccatorum diversa specie malitia distinguenda, & exponenda erit.

XVI. Circumstantias non mutantes speciem, sed tantùm peccatum *notabiliter aggravantes* intra eandem speciem, sunt illæ quæ faciunt unum peccatum mortale æquivalere pluribus intra eandem speciem, v. g. furtum 100. florenorum respectu furti 10. flor. Tales circumstantias non esse plerumque necessariò confitendas, satis probabilis & tuta sententia est, apud *Sylvestrum, Navarrum, Vasquez, Reginal. Bonac. Lugo de Pœnit. Disp. 16. Sect. 3. Leandrum de Sacram. Pœn. Disp. 8. Quæst. 4.* adducentem cum D. Thoma supra 50. Auctores, & pro opposita sententia Auctores 40. Ratio colligitur ex Tridentino *Sess. 4. cap. 5.* ubi declarans necessitatem confitendi omnia mortalia, & *eorum circumstantias*, expressè addit, *quæ speciem mutant:* ergò satis insinuat circumstantias non esse confitendas quæ speciem non mutant. Imò hoc ipso quo dubitatur, an Christus talem confitendi legem voluerit inducere, pœnitens deobligatur; ex illo principio, lex in dubio legis latæ non obligat, ut ostendimus supra *Tract. 1. princip. 5. sub initium.*

Hinc, qui furatus est simul centum florenos, satisfacit dicendo commisi furtum mortale: qui simul de aliquo crimine pluribus æqualibus detraxit, commisi gravem detractionem, &c. Quia furtum v. g. decem, aut centum florenorum manet intra eandem speciem furti mortalis, etsi unum sit multò gravius altero.

Si tamen Confessarius interroget de quantitate peccati, pœnitens debet eam explicare; imò consultius est, ut id semper sponte suâ faciat. Quin & hoc necessarium videtur, si circumstantia talis invehat censuram, vel reservationẽ, vel peccatum supra modum ordinarium sic augeat, ut ejus declaratio faciat ad necessariam pœnitentis directionem, restitutionem, &c. Ubi multi prioris sententiæ amplitudinem merito restringunt.

§. III.

Quæstiones singulares de SPECIE & Circumstantiis in Confessione exponendis.

I. AN Sacerdos simul Religiosus qui peccavit contra castitatem teneatur exprimere circumstantiam illam, quod etiam sit Religiosus.

Respondet cum pluribus affirmativè *Sanchez, Villalobos, Diana, &c. Contra* varios. Qui valdè probabile censent votum solenne castitatis, quod emittitur in professione religiosa esse ejusdem speciei cum eo voto quod continetur in Sacerdotio, ideòque prædictum satisfacere, dicendo, violavi in tali re votum castitatis.

II. An persona habens tantùm votum simplex castitatis debeat circumstantiam voti explicare si contra castitatem peccaverit.

Resp. Affirmativè, quia peccat contra virtutes diversas, nempe contra temperantiam, & contra religionem ratione voti, quo sibi ab actibus contra castitatem interduxit:

it: atque hinc fit tali casu ut v. g. persona quæ r *Devota* debeat dicere se esse talem, nisi id aliunnfessario innotescat, de quo si dubitet, interrola debet.

An circumstantia Conjugii explicanda sit à ge qui cum alia peccavit: & quid si alia etiam ajugata?

spondeo explicandam esse circumstantiam conproprii, & insuper aliam esse conjugatam, si cona fuerit: neque satisfacere dicendo, commisi erium. Quia alterius speciei peccatum est fran*fidem* quam alteri dedisti, & alteri cooperari ut at fidem quam alteri dedit.

'. Quid si persona illa interius tantùm peccavelectatione morosa?

esp. tunc etiam debere circumstantiam *sui conju*plicare, quamvis de hoc dubitet *Castrop. Hurt.* o est, quia fides conjugalis explicanda est, ut ostenas; sed hæc extendit se etiam ad excludendas detiones & cupiditates efficaces internas circa alias onas à conjuge distinctas; ergo hujus violatio in exprimenda est.

'. An circumstantia sponsalium exponi debeat, si isus aut sponsa cum alio peccaverit?

Resp. cum *Sanchez de Matrim.* à sponso non esse exendam, sed benè à sponsa. Quia licet uterque ob nicationem alterius possit à contractu resilire, comni tamen judicio onus & dedecus ex peccato nsi respectu sponsæ censetur leve, hujus autem dè gravè, redditurque multo deterior quam fueante contractum sponsalitium. Quia tamen etiam sponsa idem probabiliter docet *Diana* &c. quod sponso, non erit necessarium confessario interroe tali casu an pœnitens sit viro desponsata, etsi de dubitaret.

VI. An si res una prohibita sit pluribus præceptis, dio, & humano Ecclesiastico, & civili, id debeat in nfessione distinctè exponi?

Resp. negativè, nisi diversa præcepta fecerint rem am materiam necessariam diversarum virtutum. uia diversa illa præcepta non mutant speciem peccati, nam ex communi usu & æstimatione neque conssarii neque pœnitentes solent interrogare an v. g. urtum admissum sit lege humana vetitum, ex qua stimatione colligendum est, quænam censeantur pecie morali differre, ut hic notat *Lugo*.

VII. An qui Horas Canonicas omittit habens obligationem Ordinis & beneficii, debeat utramque confiteri?

Resp. affir. quia obligatio Ordinis spectat ad virtutem Religionis, obligatio beneficii ad virtutem Justitiæ; adeoque omissio illa habet duplicem speciem malitiam ratione duplicis præcepti, ac proinde utraque circumstantia in confessione explicanda est.

VIII. Si vigilia incidat in diem Quadragesimæ, aut Festum in Dominicam, an teneatur illam circumstantiam confiteri qui Jejunium violavit, aut Sacrum omisit?

Resp. negativè, quia duplex præceptum non facit rem illam materiam duplicis virtutis, sed tantùm religionis, nam ideò jubemur jejunare, aut Sacrum audire in honorem Sancti, quia in honorem Sancti id imperat Religio ut honoretur Deus: tenditque ad eandem honestatem v. g. religionis, aut temperantiæ.

IX. An debeat in confessione specificari qualitas detractionis v. g. quod dixerim alterum esse furem, aut proditorem: an sufficiat dicere, detraxi in re gravi?

Resp. Sufficere si dicam, detraxi in re gravi. Quia fama quamvis in re diversa est tamen ejusdem speciei in genere moris: detractio autem accipit suam malitiam ex eo quod lædat famam aut honorem proximi, sicut furta lædunt fortunas: ergo sicut furta sunt ejusdem speciei in ratione furti sive fiant in hac vel illa materia, ita de fama dicendum est.

Et idem locum habet in contumelia, & judicio temerario: Quia honor qui læditur per contumeliam, & bona existimatio quæ aufertur per judicium temerarium in quacumque materia fiant, sunt ejusdem speciei in genere moris, ob rationem jam assignatam de furto & detractione.

X. An exprimenda sit circumstantia Superioris in injuriis mortalibus contra ejus honorem?

Resp. cum *Lugo* aliisque diversis potius affirmativè. Quia circumstantia Superioris in casu superaddit specialem malitiam, quia natura docet Superiores in speciali honore habendos. Atq; idem docet *Bonacina*, contra *Lugo*, si quis Sacerdoti detraxerit, aut contumeliam intulerit, non item si Diacono aut Subdiacono.

XI. An furtum rei non sacræ in loco sacro, v. g. crumenæ in templo, sit sacrilegium in confessione necessariò exprimendum?

Resp. negativè, nisi res commodata sit loco sacro, aut in eo deposita, uti admittit *Lugo*, *Less. Covar.* & plures alii. Quia factum illud non repugnat peculiariter sanctitati loci, aut ex natura rei, aut aliunde. Quia res quæ aufertur nullam habet specialem connexionem cum loco sacro, sed tantùm generalem, quod sit peccatum, quod non sufficit ad specialem malitiam contrahendam contra Religionem.

§. IV.

Quomodo distingui debeat NUMERUS peccatorum?

PRo distinguendo peccatorum *Numero* dicendum, Actiones peccaminosas per se consummatas, & completas debere in Confessione distinctè enumerari: ut si quis cum eadem plures copulas consequenter habuit, vel si Sacerdos in statu peccati mortalis continenter plures Confessiones audivit, debet earum actionem numerus exponi, ex sententia communiori. Secùs, si actiones non sint per se consummatæ, sed tantùm referantur tamquam pars, aut dispositio ad aliud peccatum consummandum. Hinc verba inhonesta, oscula & tactus libidinosos qui præcedunt fornicationem, & ad eam complendam referuntur, non debere seorsim exprimi infrà §. 5. dicemus. Idem dicendum de pluribus vulneribus quæ alicui infliguntur antequam occidatur.

Actus peccaminosi *merè interni* censentur numero distingui, quoties fuerunt moraliter interrupti, id est, notabili tempore cessarunt, vel retractati sunt, & iterum inchoari cœperunt. Exempli gratiâ: Si quis per unam vel duas horas inhæsit turpi cogitationi sine interruptione, est tantùm unum numero peccatum; si autem durante illo tempore verbi gratiâ tertiò cessavit integrè ab illa cogitatione, & iterum tertiò resumpsit, censetur tria peccata commisisse in confessione distinctè explicanda. Item, si quis habuit toto die voluntatem rem notabilem furandi, quam

quam vesperi retractavit, & iterum eodem die vel sequenti eandem voluntatem resumpsit, tenetur se accusare, quod bis voluerit furari.

Quando contingit de mortalium certo numero non constare, exprimendus est ille, quem judicas probabiliorem, addendo v. g. te pejerasse decies plus minus. Quod si postea deprehendas numerum fuisse majorem, non teneris iterum confiteri, nisi numerum à te expositum notabiliter excesseris. *Fagundez, Hurt. Sanchez*, &c.

Quod si nec probabilem numerum assequi valeas, exponenda est duratio consuetudinis peccandi, & frequentia lapsuum per diem, septimanam, mensem, aut annum, quantum potes probabili conjecturâ eam in mentem revocare. *Diana, Filliuc. Hurt. Lugo.* &c.

§. V.

Quæstiones porrò singulares de numero peccatorum in confessione explicando.

I. An qui successivè & continenter plures aureos uni alteri clam abstulit, aut in pluribus punctis graviter detraxit, aut convitia plura congessit, satisfaciat dicendo, semel furatus sum, semel detraxi, semel conviriatus sum.

Resp. Affirmativè, quoad expositionem numericam. Quia singulæ istæ actiones sunt moraliter *partes* unius furti, unius detractionis, unius convitii. Sicut qui die jejunii incipit carnes comedere, etsi aliquid sumat ex pluribus ferculis, non tenetur aliud dicere quàm, se semel comedisse carnes: accedentis nimirum voluntas erat comedendo suo appetitui satisfacere, non restringendo ad unum aliquod ferculum.

II. Quid dicendum de eo qui initio intendit alicui aureum unicum auferre, aut in uno puncto detrahere, aut convitiari: & postea occasione novâ invitante ad plura furta, aut convitia continenter perrexit?

Resp. talem teneri singulas actiones numero distinguere. Quia peccatum quod initio intendit facere per se consummatum est absque secundo peccato, cum ejus intentio in primo aureo auferendo completè steterit, & non nisi ex nova determinatione ad secundum perrexerit, adeoque novum voluntatis actum liberum addiderit, numero à priori distinctum.

III. Quid si prædicta furta aut detractiones fiant successivè, sed continenter contra diversas numero personas?

Resp. in casu diversas personas facere ut furtum singulorum aureorum sit diversum numero peccatum. Quia furtum factum à singulis est per se actio consummata & completa, sic ut non compleatur per furtum factum ab alio sequente, eo quod illa non coalescant, sive damnum quod infertur Petro, non augeatur per damnum quod infertur Paulo.

IV. An debeat exprimere numerum, qui in uno impetu, sed tamen successivè plures homines occidisset, aut pluries cùm eâdem peccasset?

Resp. affirmativè, quamvis *Zanardus* cum paucis contrarium putet probabile. Ratio responsionis est, quia hæ actiones sunt inter se physicè & moraliter distinctæ, & per se sufficienter consummatæ, absque eo quod referantur ad aliud ulterius peccatum consummandum.

V. Quid de Confessario qui in mortali plures confessiones continenter audivisset, aut pluribus Eucharistiam ministrasset?

Resp. numerum singularum absolutionum, quantum fieri potuerit, exprimendum: Quia absolutio Sacramentalis singulorum est actio externa per se sufficienter consummata: quamvis contrarium non sit improbabile apud *Diana*, & *Lugo*: & multo magis probabile & commune est, illum qui sic Eucharistiam pluribus consequenter ministrat unicum peccatum admittere.

VI. An debeant seorsim & distinctè exprimi inhonesta desideria, tactus & oscula quæ copulam carnalem immediatè præcedunt, aut quæ eam sequuntur?

Resp. non debere distinctè exprimi quando sic copulam præcedunt, uti docent Auctores communiter. Nisi forte quis accessisset cum voluntate tangendi tantùm, & postea concepisset novam voluntatem pergendi ulterius. Quia illa referuntur tamquam dispositio ad actum principalem, & sic sunt aliqua copulæ inchoatio.

An autem debeant exprimi istiusmodi tactus & complacentiæ inhonestæ copulam immediatè subsequentes magis dubitatur. Debere exponi affirmat *Suar. Vasq. Coninck* aliique. Probabilior tamen videtur sententia negativa cum *Navarro, Salâs*, aliisque quos sequitur *Lugo* hic Disp. 16. Dist. 11. Quia neque ex intentione agentis, neque ex natura rei referuntur ad novam copulam, sed potius ad priorem tamquam ejus accessorium; sicut refertur delectatio & gaudium quod habetur de aliquo peccato jam commisso. Vix enim contingit quin qui v. g. occidit inimicum, aliquanto post de facto suo gaudeat.

VII. An qui unico actu v. g. explosionis bombardæ occidit sex, aut decem, aut plures homines, exponat sufficienter in confessione numerum peccatorum dicendo, uno ictu occidi multos homines, eorum numerum non exponendo?

Resp. affirmativè *Card. Lugo supra num.* 41. Quia cum nec in Tridentino, nec alibi præceptum reperiatur, necessariò explicandas omnes numero malitias in uno eodemque actu contentas; non debent fideles ad explicationes adeò plerumque intricatas & scrupulis obnoxias obligari. Non sufficit tamen dicere, feci homicidium, quia pronius est hoc de unico homine occiso intelligi.

VIII. Quid de desiderio occisionis plurium, aut etiam copulæ cum pluribus?

Resp. *Lugo ibid. num.* 135. Qui unico actu interno voluntatis desiderat plures occidere, aut cum pluribus copulam habere, si omnes fuerunt personæ ejusdem rationis, non conjugatæ, non Religiosæ &c. sufficiet in confessione dicere, semel desideravi occidere plures, semel cum pluribus personis liberis copulam optavi: ob rationem suprà assignatam.

IX. Qui de eo qui unico actu multis simul graviter detraxit?

Respondetur, ex eadem ratione apud Card. *Lugo supra num.* 134. non esse necessarium ut numerus personarum eâ detractione læsarum in confessione exponatur, ut si detraxit alicui familiæ vel seculari, vel religiosæ in qua plures sunt personæ, vel pauciores, sufficiet dicere detraxit graviter cuidam fami-

Quod si in tali familia aliqua sit persona val-
ia, aut aliud mutans speciem, non pertinet ad
onem numericam, de qua nunc agimus.
uid de scandalo gravi pluribus præsentibus ex-

.cum *Lugo &c. num.* 136. Qui unico actu gra-
ccaminoso pluribus præbuit scandalum, aut
li occasionem, non obligatur in confessione
re numerum personarum circumstantium,
licat, semel fui multis occasio peccandi malo
mplo in materia gravi. Nec esse necesse in
onere diversam qualitatem personarum quæ
dalum contra solam charitatem inducuntur,
ugo Disp. 16. *Sect.* 4. *num.* 107. Contra *Sanchez,*
am, aliosque.

§. VI.

iones aliæ singulares de Confessione in diversa materia resolvuntur.

Quæritur 1. De pecc. dubio.

in confessione necessariò exponenda sint pec-
ta commissa, de quibus pœnitens *DUBIUM*
ositivum an sint mortalia?
ondeo affirmativè, exponendo dubia tam-
ubia, hoc modo, Dubito an plene consen-
electationi morosæ: Dubito an comedendo
iolaverim jejunium &c. Est hæc communis
gorum sententia, contra paucos qui passim
tur. Et probatur ex Trident. Sess. 14. cap. 5.
confitenda esse peccata omnia quorum con-
m habemus; de peccatis autem dubiis con-
m dubiam habemus, ergo ut dubia sunt con-
: estque hæc quædam quasi traditio & praxis
nis fidelium.
m modo, si quis sciat se quidem mortale pec-
dmisisse, sed tamen dubitet an illud confes-
it, remanet obligatio peccatum illud in con-
manifestandi. Quia cùm constet de lege con-
nortalia, & tantùm dubitetur an illi satisfa-
erit, penes legem manet possessio; juxta *Prin-*
. initio hujus Partis Tract. 1. explicatum. Sed
isputatur, an eadem sit obligatio confitendi,
peccata sunt tantùm negativè dubia, quam
us negari fusius ostendimus inter Controver-
ticulares *Tract.*1. *Quæst.* 19. hujus Partis

quæres: Quid si aliquis habeat *probabile judi-*
non peccasse mortaliter, aut peccatum ad-
à se in confessione manifestatum fuisse, etiamsi
sibi formidinem aliquam experiatur?
ondeo, in tali casu nullam esse confitendi ob-
em. Quia cùm judicium probabile nitatur
non levibus, potest illi prudenter acquiescere,
rincipium 15. Tract. 1. supra traditum. Si enim
Confessario interrogaretur, an tale peccatum
it, rectè responderet, se illud non commisisse,
de eo formidaret: nam de iis quæ homines
ter affirmant raro judicium certum habere

e si quis habeat prudens & satis probabile ju-
, se de more ante confessionem conscientiam
ter examinasse, etiamsi postea oriatur formi-
aliquo peccato prætermisso, potest satis pro-
babiliter judicare se peccatum illud cum cæteris expo-
suisse, ac proinde ad illius confessionem iterandam non
amplius obligabitur.

Quær. 2. Conf. dimidiatio.

AN in Missionibus ubi est unicus Confessarius, & maximus populi concursus in die solenni v.gr. Paschatis, liceat audito uno vel altero peccato pœnitentem absolvere, uti fit in naufragio, si aliàs nequeat populo satisfacere?

Resp. Negativè, etiamsi foret in die Jubilæi, aut Indulgentiæ plenariæ. Quia in dicto casu non est sufficiens necessitas dimidiandæ confessionis, & maximi inde abusus sequerentur.

Quær. 3. Conf. absentis.

AN qui ob metum Hæreticorum non potest ad Confessarium accedere, vel qui in carcere aut custodia clausus detinetur, possit saltem per Litteras, vel fidum internuntium Sacerdoti absenti peccata sua Sacramentaliter confiteri, & ab eodem absente absolutionem obtinere?

Respondeo Negativè, quamvis aliqui Theologi id rectè fieri aliquando docuerint. Nam Clemens VIII. eam doctrinam ad minus falsam, temerariam, & scandalosam damnavit, & sub pœna excommunicationis eam doceri, aut in praxim deduci vetuit anno 1602. Neque juvat si dicas illum tantùm declarasse id fieri illicitè, non autem invalidè: non enim rectè prohiberetur talis absolutio tamquam omni casu etiam in morte illicita, si foret probabile illam aliquo casu validam esse.

Eodem modo invalida esset absolutio, etiamsi confessarius præsentis confessionem audivisset, & postea absentem per litteras absolveret.

Sed, *quæres*, quid si aliquis per litteras, vel nuntium Sacerdoti absenti confessus fuisset, & postea ad illum in periculo mortis Sacerdos accurreret, & præsentem absolveret, sine alia confessione.

Respondeo validè absolvi. Non enim simpliciter absentis confessionem, sed simul ejusdem absolutionem Pontifex damnavit. Quod confirmatur ex eo quod si alii testentur, absente Sacerdote, aliquem moribundum dedisse signa contritionis, aut confessionem petiisse, possit Sacerdos superveniens illum jam sensibus destitutum absolvere. Quamvis autem hoc ipsum aliqui negent, non repugnare tamen cum decreto Clementis rectè docent *Lugo, Aversa* & plures alii. Idem habemus ex testimonio Petri Lombardi olim Primatis Hiberniæ, qui tradit consultum à se de hoc casu Clementem VIII. respondisse, sibi propositum non fuisse damnare seu prohibere ne incidente simili casu Sacramentalis absolutio impendatur. Et hoc Lombardi testimonium ejus manu subscriptum & Sigillo munitum in nostro Archivo Lovanii servatur.

Quær. 4. Conf. in scripto.

AN valida, & licita esset confessio illius, qui, ob verecundiam valde magnam, in scripto traderet suam confessionem Sacerdoti præsenti tacitè legendam, & antea, aut postquam legatur cum debito dolore diceret, Accuso me de peccatis ibi descriptis?

Communis sententia admittit validam, sed negant aliqui licitam esse. Docet tamen *Leander* de Pœnitent. Tract.

Tract. 5. pag. 156. citans *Benzonium*, aliosque, probabilius isto casu ex causa confessionem talem & validam, & licitam esse. Quia pœnitens sic implet præceptum confessionis etiam vocalis, siquidem ore, & voce fatetur peccata ibi integrè & distinctè scripta esse sua, & de illis cum dolore & proposito emendationis se accusat, quod ad confessionis integritatem solum requiritur. Probat etiam id *Benzonius q.* 5. ex facto D. Basilii, & D. Joannis Eleëmosynarii, qui, inquit, mulieribus, de peccato verbo manifestando valde erubescentibus, mandarunt peccata scribi in charta, quâ lectâ remissionem peccatorum eis misericorditer contulerunt, sive procurarunt.

Hanc doctrinam accuratè examinat, & confirmat Matthæus de *Moya* in Selectarum quæstionum parte altera, edita anno 1678. pro ea insuper adducens Scotum *in* 4. *Dist.* 17. *q. unica ad finem.* Sotum, Suarem, Vasquez, Coninck, Cardinalem de Lugo *de Pœnitent. Disp.* 15. *Sect.* 5. *num.* 77. & plures alios, qui non dubitant id ex causa, etiam talis, sive tam magnæ verecundiæ, licitè fieri posse.

Quæritur 5. Denunciatio solicit. &c.

AN teneatur Pœnitens Denunciare Confessarium si ab eo ad turpia soliciteтur, &c.

Resp. affirmativè, idque ex natura rei quando existit inde grave periculum ruinæ spiritualis sive Confessarii, sive alterius, quod potest impediri à Prælato competenti cui Denunciatio facienda est: ad hoc enim obligat præceptum charitatis: neque Pœnitens, uti Confessarius, sigillo Sacramentali adstringitur.

Valdè autem arcta est in hoc genere obligatio ex vi præcepti Ecclesiastici in Bulla Gregorii XV. ubicumq; nota & recepta est, quæ sic habet. *Qui personas, quæcumque illæ sint, ad inhonesta, sive inter se, sive cum aliis quomodolibet perpetranda in actu Sacramentalis Confessionis, sive ante, vel post immediatè, seu occasione vel prætextu Confessionis hujusmodi, etiam ipsa Confessione non secuta, sive extra occasionem Confessionis in confessionario, aut in loco quocumque ubi confessiones Sacramentales audiuntur, seu ad Confessionem audiendam electo, simulantes ibidem Confessionis audire, solicitare vel provocare tentaverint, aut cum eis illicitos, & inhonestos sermones sive tractatus habuerint, &c. Mandantes omnibus Confessariis, ut suos Pœnitentes, quos noverint fuisse ab aliis solicitatos moneant de obligatione denunciandi &c.*

Prædictis Bullæ clausulis singula huc pertinentia accuratè exponuntur; quæ insuper fusè elucidantur à *Diana* in Tractatu de Denunciatione Confessarii solicitantis Part. 4. Tract. 5. Resol. 31. &c. etiam juxta Edictum Hisp. Inquisitionis: Ubi notat, perinde esse sive solicitatio fiat circa fœminam, sive circa masculum: Item, denunciandum si in confessione præbeat chartam solicitationis postea legendam: sed non æque si ad domum pœnitentis litteras solicitantes mitteret, ex vi hujus decreti.

QUÆSTIO est è converso: Quando debeat Confessarius obligare Pœnitentem ad alium rite denunciandum de aliquo crimine ex confessione cognito?

Auctores passim quæstionem hanc non simul, sed sparsim in variis materiis tractant. Præ cæteris multa de Denunciationis obligatione & potestate habet *Layman Lib.* 3. *Tract.* 3. *Part.* 2. *Cap.* 4. sed maximè agit de Denunciatione charitativa, & judiciali.

Resp. De Confessarii obligatione, rem illam reduci posse ad hos casus.

I. Obligandus ad Denunciationem est Pœnitens, si etiam extra confessionem ex charitate vel justitia teneatur Denunciare alterius crimen v. gr. hæresim, vel conspirationem, vel aliud graviter aliis noxium aliter non impediendum. Si nolit rite Denunciare incapax est absolutionis.

II. Si intellexerit Confessarius in confessione malum valdè grave uni tertio, vel alicui communitati obventurum si non fiat à Pœnitente Denuciatio illi qui potest impedire, citra damnum multò majus quod Pœnitens Denunciando incurreret.

III. Si ipse Pœnitens non possit aliter quam Denunciando evitare periculum proximum gravis peccati, v. gr. ut potestatem habens non permittat talem personam ad se accedere.

IV. Peculiare est in casibus reservatis, quod Confessarius debeat remittere Pœnitentem ad Denunciandum sive manifestandum seipsum Superiori: imo & suum complicem si nequeat aliter consulere gravi infamiæ, aut damno communitatis.

Sed quæres, An in his, aut casu reservato aliquando teneatur ipse Confessarius vices Pœnitentis supplere.

Resp. Casum vix posse occurrere quo ad hoc absolutè obligetur. Ita *Sanchez Lib.* 2. *in Decal.* 3. *num.* 14. *Castropalao Tom.* 1. *Tract.* 4. *Disp.* 4. *P.* 5. §. 2. *num.* 4. Ratio, quia vel Pœnitens potest per se Superiorem accedere, vel non potest: si possit, non extremè in hoc indiget Confessarii charitate: si non possit v. g. in gravi infirmitatis periculo, aliove gravi accedendi impedimento durante: & tunc casus non est Confessario reservatus, adeoque potest eo titulo, sine recursu absolvere; onus enim se præsentandi est personale.

Quær. 6. Conf. Regularium.

QUam potestatem habeant Confessarii ordinarii, aut deputati Societatis, aut aliorum Ordinum respectu suorum Religiosorum in ordine ad absolvendum à peccatis & censuris?

Resp. Confessarios illos circa Religiosos pro quibus deputantur, habere omnem potestatem quam habet Confessarius ordinarius circa externos, præterquam circa casus in Ordine reservatos. Unde sicut externos potest absolvere à peccatis & censuris Sedi Apostolicæ reservatis per jura, aut per speciales constitutiones, ita potest suos prædictos Regulares, præterquam à casibus Bullæ Cœnæ regulariter loquendo, quando scilicet illa potestas non esset Ordini concessa, sicut aliquibus concessam constat magis vel minus limitatè. Non enim censentur seculares in hoc melioris esse conditionis quàm Regulares, uti docent Theologi communiter.

II. Quoad hæc notandum, Eamdem, nec majorem inesse potestatem Confessariis qui in Societate deputantur sexto quoque mense pro Nostrorum confessionibus generalibus, aut particularibus excipiendis tempore renovationis votorum. Ita enim habet praxis & Superiorum declaratio.

III. Quoad omnia quæ circa votorum commutationes, dispensationes, & similia possunt Confessarii Regularium circa externos, possunt etiam Confessarii eorum ordinarii circa suos Regulares Pœnitentes, nisi illis ea limitentur vel in Privilegiis, vel à Superiore qui eos designavit, vel à quo facultatem illam acceperunt.

Has,

& ampliores facultates quas habent Superiores essarii variorum Ordinum respectu suorum ium, reperies in compendio Mendicantium, absolutio ordinaria &c. & in Constitutio-ædicatorum cap. 46. & 47. & in Bulla dicta, agnum, Sixti IV. De quibus fusius *Suarez* de b. 2. *Quintanadrenas*, singularium Tract. 3. &c.

ÆRES Porrò, An Confessarii Superiorum is, & aliorum Ordinum possint cum ipsis dis- in jejuniis, in Horis Canonicis, & aliis Eccle- eptis?

affirmativè, si ipse Superior eam facultatem mittat. Quia non debent esse deterioris con- quam sui subditi, qui ipsum in promptu ha- in illis possunt ad eum recurrere. Ita fusius *de Matrim. Lib.* 8. *Disp.* 3. *aliique.* Et idem opis docet ibidem, cum *Sylvestro*, *Paludano*, , *Angelo*, *Tabiena*, *Enriquez*, *Gomesio*, *aliisque.*

CAPUT III.

nfessione invalida, & quomodo iteranda, & validanda.

nfessio invalida est ob defectum confitentis, *rimò*, si requisito dolore careat. 2. Si inter con- n peccet; puta, quia temerè, vel per crassam tiam omittit peccatum mortale, aut de quo ra- liter dubitat, num sit mortale, nisi in hoc casu le arbitretur se à confitendi obligatione immu- :. 3. Si exiguam valdè conscientiæ discussionem ns, conjiciat se in probabile periculum omit- ortale. Unde cum talis Confessio formaliter non sit, tota est repetenda.

ontritio, sive attritio ex supernaturali motivo, uiritur in Sacramento ad justificationem, debet dere ad omnia mortalia, saltem virtualiter. Nisi c dicatur, consequens erit nihil repugnare, us vera contritio, aut attritio consistat cum ffectu ad peccatum mortale; quod ne proba- uidem dici potest.

ui ob ignorantiam non mortaliter culpabilem, m confiteri omisit, non tenetur postea integram sionem repetere, sed tantùm exponere mortalia totam verò repetere tenetur, si ignorantia fuit s. Ratio prioris est, quia in Confessione illa fuit bsolutus. In posteriori autem à nullo peccato us fuit, quia Confessio erat invalida.

Confessio etiam fit invalida, ideoque repetenda, ctum aliquem Confessarii: *Primò*: si jurisdictio- inò caruit, vel impeditam habuit per suspensio- officio, excommunicationem denuntiatam, aut ctam ob Clerici notoriam percussionem. *Secun-* erba absolutionis substantialiter vitiavit. *Tertiò*, lvendi intentionem, nec actualem, nec virtualem rit.

Si Confessarius ob surditatem, distractionem, vel m, aliquod peccatum mortale non intellexit, vi- nihilominus valida esse absolutio; dummodo ens bona fide egerit, & culpa in solo Confessario rit. Ita *Henriq. Layman, Diana, &c. contra rr. & Sylvestrum.* Ratio: quia essentia & ef- hujus Sacramenti consistere potest sine integra & specifica peccatorum explicatione, si ea sine cul- pa pœnitentis intermittatur. Nihilominùs si pœni- tens id postea resciat, debet iterum peccatum illud clavibus subjicere; quia semper manet obligatio o- mnia mortalia Sacerdoti indicandi secundùm speciem, & numerum, ut in omnia directè absolutio fera- tur.

VI. Addo contra scrupulos, tametsi contingat ab- solutionem Sacerdotis, ob aliquem ejus occultum defectum invalidam esse, rarò id graviter ob futurum pœnitenti inculpatè defectum illum ignoranti; in pro- xima enim Confessione valida ab illis peccatis indirectè absolvetur.

VII. Pro faciliori praxi Confessionis repetendæ: Si Confessio, quæ ob defectum pœnitentis, vel Confes- sarii invalida fuit, denuò instituatur apud eumdem Sacerdotem: non est necessarium, peccata omnia secundùm speciem & numerum repetere, modò Confessarius statum pœnitentis adhuc recordetur, saltem confusè, ut convenientem illi pœnitentiam imponere possit. Ita *Vasq. Sa. Laym. Dian. P.* 3. *t.* 4. Probatur ex praxi; si enim Sacerdos audita Confes- sione advertat, pœnitentem non satis dispositum es- se, & attritum, interdum differt absolutionem in al- terum diem: si eum contingat interea speciei pecca- torum distinctè non recordari, non ideo exigere so- let, ut Confessio tota repetatur, sed tantum ut de peccatis illis verus dolor, cum emendationis propo- sito eliciatur. Ratio, quia antea Pœnitens præcepto divino de integritate Confessionis satisfecit, ideoque solum defectum, v. gr. contritionis, supplere tenetur.

VIII. Denique, tametsi Confessarius nec statum peccatoris talem recordetur, sed id tantùm, quod sibi sic confessus fuerit, cumque jam rectè dispositum absolvat, peccat quidem Confessarius, cum non re- ctè munere suo fungi possit in imponenda congrua pœnitentia &c. nihilominùs absolutio erit valida, & Pœnitenti fructuosa.

IX. *Quæstio* est, Quid agendum cum Pœnitente, qui confitetur omnia peccata; sed non vult deserere occasionem proximam peccandi v. gr. dimittere su- am ancillam cum qua experitur se continuò relabi in peccata carnis: 2. Cum eo, qui pergit præbere pub- lica scandala: 3. Cum eo, qui non intendit restituere bona aut jura iniquè possessa.

Respondeo, neminem horum posse absolvi, nisi hortatu Confessarii eo adducatur ut seriò proponat, ac fideliter promittat se satisfacturum suæ obliga- tioni.

Quod si Pœnitens non possit implere suas obli- gationes, v. gr. restituere pecuniam, aut resarcire alterius famam, aut inire gratiam cum inimico, nisi post aliquot menses, aut forte post unum annum, non ideo tam diu differenda est absolutio, si Pœnitens omnino spondeat, quantum est ex parte sua, se satisfa- cturum obligationi quam primum id erit in ipsius po- testate. Quia cum talis Pœnitens sit ritè dispositus ad absolutionem, jus habet ut ea tamdiu non differa- tur, in tanta incertitudine vitæ humanæ, & damna- tionis æternæ periculo: Ut cum *Suare* Disp. 32. Sect. 2. fusius ostendit *Reimakers* & *Franciscus Jacops* in sua Defensione contra aliquos modernos.

Quæritur, An ergo semper illicitum sit differre ab- solutionem pœnitentis sufficienter dispositi?

Respondeo, Sæpe licitum esse eam differre, imo aliquan-

aliquando expedire saltem ad tempus non diuturnum, quando Confessarius prudenter judicat illam dilationem, præ cæteris remediis, multum pœnitenti profuturam. Ut si videatur non satis perfecte se examinasse pro Confessione plurium annorum, in quibus gravia peccata, & varias satisfaciendi obligationes contraxit. Vel si teneatur deserere occasiones peccandi, restituere rem alienam, aut inimico reconciliari, & Confessarius probabilius credat pœnitentem jam voluntate bona dispositum, accepta absolutione promissa non præstiturum, maximè si prius eadem promisit, nec tamen explevit. Vel si semper reincidat in eadem mortalia sine ulla emendatione post priores confessiones secutâ. Denique si ipse pœnitens, etsi ritè dispositus, pro suo profectu spirituali prudenter petat, aut consentiat ut absolutio ad breve tempus differatur. Ita in his habet praxis peritorum Confessariorum, estque ea conformis Rituali Romano, quam etiam fusius tradit *Dicastilio* Tomo 2. de Sacramentis, & alii communiter.

De cætero, quo modo non sit differenda passim absolutio Relapsis, Consuetudinariis, & quibusdam aliis, contra novam quorumdam doctrinam, ostendi supra *Part. II. de controversiis modernis* §. 7. *Puncto 6. pag.* 107.

Quæritur porrò, Quid agendum cum Rudibus quando in magno confitentium concursu deprehenduntur ignorare mysteria fidei, ut eorum confessio non sit invalida?

Respondeo, si ignorent necessaria necessitate *medii*, puta, Deum esse unum in natura, trinum in personis, hominum Creatorem, Remuneratorem, & Redemptorem; de his, & absolutionis Sacramentalis virtute breviter instrui debent, antequam absolvantur. Si verò ignorent tantùm ea quæ sunt necessaria necessitate *præcepti*, ut sunt reliqua, quæ in Symbolo Apostolorum continentur, modò de sua negligentia doleant, & proponant emendationem, poterit Confessarius eos absolvere, sed obligando ut postea sedulam curam adhibeant, ut in necessariis fidei mysteriis instruantur.

Quæritur secundò, Quando ex defectu mortaliter culpabili peccatum aliquod lethale, vel numerus mortalium, vel alia circumstantia ad valorem necessaria in Confessione prætermissa fuit, an præter illam Confessionem, repeti debeant aliæ etiam Confessiones intermediæ, quæ postea bona fide institutæ fuerunt, sed sine memoria aut mentione prioris defectus?

Respondeo Negativè. Quia cùm ex naturali & inculpabili oblivione defectus ille in Confessionibus sequentibus exposit⁹ non fuerit, manent semper validæ, & peccata in illis declarata legitimè remissa fuerunt. *Navar. Sylvest. Vasq. Reginal. Joan. Sancius apud Dianam P. 3. Tract. 4. Resol.* 108. qui innuit hanc resolutionem à Confessariis bene notandam, quia multis in earum repetitione molestiis eos liberat.

CAPUT IV.

De Sigillo Confessionis.

Sigillum Sacramentale est obligatio juris divini ad servandum secretum quovis casu in iis omnibus, quæ in ordine ad absolutionem Sacramentalem exponuntur.

Quæritur hic *Primò*, quæ, & quanta sit obligatio hujus secreti: *Secundò*, ad quos se extendat: *Tertiò*, quando, & quomodo singulos obstringat.

I. Dico *Primò*, secretum hujus Sigilli graviter obligat ex jure naturali, divino, & humano: habetque malitiam injustitiæ, & sacrilegii.

Probatur primùm: quia jure naturali tenemur præstare fidelitatem, tueri famam proximi, & alteri non facere, quod nobis fieri nolumus. Probatur secundum: quia Confessio est juris divini, ergo & secretum Confessionis sine quo hæc redderetur odiosa & inutilis: qui enim præcipit finem, censetur præcipere media sine quibus finis obtineri, & conservari nequit. Tertium patet ex Capite *Omnis utriusque*, ubi de hoc secreto perpetuum in Ecclesia fuisse præceptum declaratur, & ejus transgressori pœna perpetuæ inclusionis decernitur. Gravitas præcepti patet ex eo, quod in ejus violatione dari parvitatem materiæ cum plerisque neget *Malderus*, *Baldellus*, *Diana Part. 5. Tract. 5. Resol.* 8.

Dices, Peccatum veniale, est materia levis: ergo ejus revelatio non potest esse grave peccatum, cum non possit ea pœnitenti graviter nocere.

Resp. negativè consequentiam. Quia etsi non multùm lædat pœnitentem, nocet tamen graviter Sacramento, cujus usus redderetur odiosus, si universim liceret levia etiam delicta ex Confessione manifestare.

II. Dico secundò, Confessarius non obstante Confessione, potest eâ notitiâ uti, quam habet aliunde, dummodò hanc altera non adjuvet, & scandalum absit. Exempli causâ, si Confessarius ob indicia extra Confessionem habita, potuerit Cajum furti accusare, & Cajus furtum postea illi confiteatur, potest nihilominùs illum accusare. Ratio est, quia sic non utitur cognitione Sacramentali, sed tantùm indiciis ante, vel post Confessionem aliunde acceptis.

III. Hinc, etiamsi aliquis extra Confessionem dicat, hoc tibi committo sub Sigillo Confessionis, & Confessarius acceptet, non oritur hinc obligatio Sigilli Sacramentalis, sed tantùm secreti naturalis, quod ad avertendum gravius malum aliquando revelari potest.

IV. Dico tertiò, sub Sigillum non tantùm cadunt peccata Confitentis, sed etiam complicis; item circumstantiæ peccati, quas taceri pœnitentis interest, E.C. si quis dicat, se illegitimè natum, sacros Ordines malè suscepisse &c. Ratio, quia etiam per hujusmodi notitiam pœnitentibus odiosa redderetur Confessio.

V. Confessarius violat Sigillum Confessionis; si generatim dicat, Titium sibi confessum esse peccatum mortale, casum reservatum, aut peccatum aliquod veniale in specie. Sin verò in genere dicat, Titium sibi confessum esse venialia, aut bene confessum esse, non reserat secretum Sigilli Sacramentalis.

VI. Violati Sigilli reus est Parochus, qui sine consensu pœnitentis, litteras ei dedit deferendas ad Vicarium Episcopi, vel alium privilegiatum, quibus significet se latorem harum à peccato reservato absolvere non potuisse.

VII. Si Pœnitens ob indispositionem non absolutus, cum aliis petat schedulam in testimonium factæ Confessionis, tenetur Confessarius eam illi tradere. Nam aliis

ıcedendo, & huic negando, indirectè revela-
fuisse dispositum ad absolutionem.

Si quis merè fictè ad Confessionem accedat, g. aliàs pœnam, aut infamiam incurret, cer- : illi sit ad Sacram Communionem accedere, ında est à Confessario schedula, ne ejus simu- ıd Communionem sacrilegam cooperetur.

Licitum non est cum ipso pœnitente extra ionem loqui de peccatis solùm in Confessione

Quia res illa pudorem injicit, & exprobra- continere solet: nisi tamen ipse pœnitens li- n tribuat, quàm tribuere censendus est, si ipse e peccatis illis sermonem inducat.

Si quæras, quomodo ergò Confessarius de pec- teı rogatus respondere debeat?

Ɔondeo, Confessarium interrogatum, an sciat, lierit peccatum pœnitentis, non debere tergi- , sic ut pœnitentem reddat suspectum: sed re- re debet, etiam cum juramento si opus sit, se ire de peccato illo; scilicet ut hominem priva- ui id revelare liceat. Quia id circumstantiæ sarii consignificant, & verba eum interro- cum tali circumstantia, & sensu accipi de-

Si contingat Confessarium, proprium pecca- ɔnfiteri non posse, nisi revelet alterius pecca- Confessione auditum, suum reticêre tenetur. ɔræceptum Sigilli Sacramentalis strictius obligat, præceptum confitendi omnia mortalia; hoc olùm est affirmativum.

. Cessat obligatio Sigilli Sacramentalis, si pœ- veniam dederit loquendi alteri de peccato ex- ɔnfessionem: per hoc enim Confessio non red- ɔdiosa. Debet tamen licentia illa esse expreßè ata, neque sufficit venia præsumpta; talis enim mptio pœnitenti periculosa, & odiosa esse pos-

I. Si gravis error in foro Pœnitentiæ admissus à Confessario, qui posteà corrigendus est, de- ɔnitens facere ei potestatem agendi secum de pec- si eam facere detrectet, probabile est posse Con- um eâ non obtentâ de peccato loqui, & sic er- ı corrigere. Quia tunc propriè non loquitur Confessionem, sed perficit eam, quæ priùs inchoa- imperfecta erat, ut loquitur *Suarez*, *Layman*, *e contra Sanchez*, *Reginaldum*, *Bonacinam*.

V. Præter Confessarium etiam aliæ personæ ob- ur Sigillo, ad quas vel immediatè, vel mediatè ti cognitio ex Sacramento pervenit: ut Laicus, ıstans confitentis peccatum audivit, vel Interpres, i quibus Confessarius malitiosè peccatum reve-

/. Si Confessarius cum licentia pœnitentis alteri tum revelaverit, non videtur hic teneri Sigillo mentali: nisi tamen peccatum reveletur ob cau- ɔectantem ad absolutionem Sacramentalem, ut : *Vasq. Hurt. Laym. de Conf. cap. 14. num. 18. con- 'ures:* quia hujus scientia non oritur ex Confes- , sed ex licentia ab ipso pœnitente facta.

VI. Pœnitens non tenetur Sigillo Sacramenti; i tamen potest interdum lege secreti naturalis, ne ex Confessione manifestet, quo vel suæ, sine causa, Confessarii rectæ famæ detrahat.

VII. Si plures conspirârunt in necem Confessarii, itius unus ex conspiratoribus propositum hoc confiteatur, licitum est Confessario sibi consulere declinando insidias, licet sciat socios conspirationis indè suspicaturos, Titium peccatum suum confessum esse. Ratio est apud *Laym. hic num. 21.* quia fuga hæc per se nullum peccatum manifestat, sed solam peccati Confessionem, peccatum enim socii illi anteà cognitum habuerunt: ita contra aliquos Sylvester. *Henriq. Laym. Coninck D. 9. Dub. 4.* quibus addit *Moya* infra citandus, Sotum, Candidum, Thomam Sanchez, Fagundez, Th. Hurtado, Leandrum à SS. Sacramento *Tom. 1. Tract. 5. Disp. 10. Quæst. 68. & 69.* exprimentes etiam casum quo scivit Confessarius Vino à se consecrando aliquos miscuisse venenum, posse à celebrando abstinere: strictior tamen pluribus est *Moya* qui addit, nisi aliundè ipsi pœnitenti periculum mortis immineret.

XVIII. Confessarius nullo modo violat Sigillum, si hominem ob publica, & manifesta latrocinia supplicio affectum commendet, quod de commissis peccatis ritè confessus fuerit. Quia, inquit *Laym.* peccatum non revelat, quod supponitur omnibus esse notissimum, sed solam Confessionem peccati.

XIX. Confessarius notitiâ, quam habet ex sola Confessione, uti non potest in externa gubernatione, administratione Sacramentorum &c. v. g. Parochus Sacramentum Eucharistiæ, Extremæ Unctionis, Matrimonii assistentiam, iis negare non potest, quorum impedimentum anteà ex sola Confessione intellexerat. Quia Sigillum hoc obligat, ne ipsi etiam Pœnitenti peccatum à Sacerdote extra Confessionem exprobretur, aut in memoriam revocetur. *Coninck, Diana &c.*

An unquam in suffragio occulto & gratuito liceat eâ notitiâ uti, vide suprà *Tract. I. Quæst. 16.* Et partem negativam pluribus pro ea citatis, recenter confirmat P. Mat. de *Moya* in Select. quæstionum parte altera *d. 3. ad Tractat. 5. de Pœnit. Quæst. 3. in appendice.*

XX. Si Confessarius, non ex confessione complicis, sed extra Confessionem ex fideli relatione peccatum Pœnitentis intellexerit, non tantùm illum speciatim examinare potest, sed etiam debet; si tamen peccatum neget, absolvere eum tenetur. Cogitare enim debet, eum alteri confessum esse; vel ob periculum jam confiteri non posse, vel alios mentitos fuisse: siquidem *in Pœnitentiæ foro credendum est confitenti, sicuti contra se, ita & pro se.*

XXI. Quòd si Confessarius extra Confessionem certissimè cognoverit, Pœnitentem alicujus criminis reum, quod nondũ expiavit, puta, quia oculis suis vidit furantem, audivit blasphemantem, adeòque ex omnibus circumstantiis colligat, eum ritè dispositum non esse, absolutionem illi negare debet, ob honorem Sacramenti. *Layman, aliique.*

XXII. Posset etiam Confessarius violare Sigillum Confessionis, exponendo Pœnitentiam alteri impositam, v. g. Coronam D. Virginis, vel aliam, quæ solet pro peccato mortali imponi. *Diana p. 5. Tract. 11. Resol. 13.* Sic enim indirectè revelat grave fuisse peccatum expositum.

XXIII. Notandum denique est, posse casum intervenire, in quo Confessarius posit & debeat obligare Pœnitentem ad manifestandum Complicem extra Confessionem, si ob grave Damnum privatum aut publicum Pœnitens ad hoc aliundè obligetur. *Lugo Disp. 16. num. 420. &c.*

Quares hinc porrò, Quid agendum, si quis confiteretur peccatum occultæ conspirationis in grave damnum & injuriam alicujus personæ, aut Reipublicæ, etiam Hæreticæ?

Respondeo, negandam illi esse absolutionem, nisi præstet promissionem firmissimam ab illa conspiratione penitùs abstinendi, eamque pro viribus impediendi. Undè patet Confessionem Sacramentalem non tantùm Reipub. non esse noxiam, ut aliqui calumniantur, sed etiam maximè utilem ac salutarem.

Plurima notatu dignissima de rigida obligatione Sigilli Sacramentalis nuper deduxit vir doctissimus *D. Nicolaus du Bois* in gemino Tractatu de ea materia conscripto.

Postremò, singulariter notandum est Decretum quo Inquisitio Romana Universalis anno 1682. omninò prohibuit, ne quis publicè aut privatim doceat, aut defendat, licere uti scientiâ ex confessione acquisitâ cum gravamine Pœnitentis, quamvis secluderetur quæcumque ejus revelatio, & quamvis multò majus gravamen ejusdem Pœnitentis ex non usu sequeretur: mandans etiam universis Sacramenti Pœnitentiæ Ministris, ut à tali doctrina in praxim deducenda prorsus abstineant.

CAPUT V.

De Satisfactione.

Satisfactio Sacramentalis, est aliqua compensatio injuriæ Deo illatæ, à Confessario injuncta. Ut autem hujus Satisfactionis essentia & necessitas intelligatur.

I. Dico primò, Satisfactio hæc est pars Pœnitentiæ, quæ ad eam requiritur, non necessitate Sacramenti, sed tantùm præcepti. Probatur, quia Trident. *Sess. 14. cap. 6.* docet, Contritionem, Confessionem & Satisfactionem esse quasi materiam hujus Sacramenti. Et quamvis Satisfactio sit pars tantùm integralis, non potest ad Sacramenti complementum sine peccato omitti.

Dices, Antequam ponatur Satisfactio sive impleatur Pœnitentia, totum Pœnitentiæ Sacramentum existit; Ergo Satisfactio non est pars Sacramenti Pœnitentiæ.

Respondeo negando consequentiam, quia inde tantùm sequitur non esse partem essentialem sicut est anima aut corpus respectu hominis, cum quo consistit esse partem Sacramenti integralem, sicut est pes, aut brachium, sine quibus tota hominis essentia subsistere potest.

II. Dico secundò; Ad Satisfactionem necessaria est in satisfaciente, post remissionem culpæ, opus aliquo modo pœnale, & actus liber, ac supernaturalis: quamvis *Vasquez* pœnalitatem non requirat.

Probatur autem prima pars, quia Trident. *Sess. 14. cap. 8.* docet nos satisfaciendo pati pro peccatis, & ipsas Satisfactiones vocat, pœnas satisfactorias. Probatur secunda pars, quia satisfactio debet moraliter procedere à satisfaciente, quod solùm fit per actum voluntatis liberum, aliàs non distingueretur à satispassione, quam merè aliundè inflictam sustinemus.

III. Peccat Confessarius mortaliter, si absque causa pro peccato mortali Pœnitentiam nullam injungat, *Suarez, Regin. Tom. 1. l. 7. num. 12.* Venialiter tantùm peccat, si ob peccata venialia levis Pœnitentia esset injungenda, *Lugo, Diana Part. 5. Tract. 6. Resol. 44.*

IV. Sacerdos, quatenùs commodè fieri potest, debet pro qualitate peccatorum convenientes satisfactiones imponere: tepidis orationem, injustis eleëmosynam, intemperantibus jejunium, aliamve corporis afflictationem.

V. Pœnitens non potest non admittere Pœnitentiam si justa sit. Sacerdotes enim vi clavium non solùm absolvere, verùm etiam ligare possunt. Quare, cùm Sacerdos habeat potestatem obligandi Pœnitentem, ut opus pœnitentiæ impleat, Pœnitens ille obedire tenetur. Contrarium sensit *Cajet. Navar. & alii*, si velit v.g. in Purgatorio satisfacere.

VI. Obligatio implendi Pœnitentiam ex genere suo gravis est: à gravi peccato excusat materiæ levitas, ut si quis exiguam Pœnitentiam, aut pœnitentiæ partem sine contemptu non impleat. Addit *Suarez*, eum qui Pœnitentiam gravem ob sola venialia peccata impositam omittit, non peccare nisi leviter, durum enim esset obligationem satisfaciendi pro culpa levi posse per se gravem fieri, & pœnæ æternæ reatum inducere.

VII. Quamvis in Tridentino moneantur Confessarii, ut Pœnitentiam peccatis proportionatam injungant: casus tamen aliqui sunt, in quibus leviorem, quàm peccata merentur, imponere possint. 1. Infirma Pœnitentis dispositio, vel corporis, vel animi; ob quam timetur eum impleturum non esse majorem Pœnitentiam. 2. Magnitudo contritionis. 3. Tempus Jubilæi, vel alterius Indulgentiæ Plenariæ. Cùm enim per illam Pœnitens satisfaciat pœnæ debitæ, non restat alia obligatio, quàm ut acceptet Pœnitentiam leviorem, quæ se habeat per modum medicinæ contra reliquias peccatorum.

VIII. Plus valet modica Pœnitentia à Sacerdote imposita, quàm magna sponte suscepta. Quia illa, non hæc, vim habet Sacramentalem.

IX. Satisfacit præcepto Confessarii Pœnitens, etsi opus Pœnitentiæ impleat in statu peccati mortalis: fructum tamen Satisfactionis non consequitur, quamdiu priorem statum non dimittit: Deus enim ejus Pœnitentiam ad Satisfactionem non acceptat: Obice tamen remoto acceptari docet *Navar. Suar. Tol. Dian. P. 3. Tr. 3. Res. 85.*

X. Si Pœnitens oblitus sit, qualis Pœnitentia sibi imposita fuerit, non obligatur ullam pro ea implere: quia præceptum incognitum non obligat: confitendum tamen erit, si mortalis negligentia intervenerit. Quòd si fiat impotens implendi Pœnitentiam injunctam v. g. jejunium ob supervenientem infirmitatem, non tenetur ejus loco aliam persolvere: sic enim fit in aliis præceptis v. g. Missæ, aut jejunii: Ita *Lugo, Vasquez*, &c.

XI. Non potest Pœnitens suam Pœnitentiam commutare in aliud opus etiam evidenter melius, uti docet *Sanch. Con. Lugo*, qui contrariam opinionem, quam *Diana* dicit probabilem, judicat esse temerariam: Quia Pænitentia procedit à voluntate Superioris, aliter quàm votum.

XII. Pænitentia imperata, & acceptata, ob causam mutari potest ab eodem Confessario, vel ab altero auditâ eâdem Confessione, modò peccata non fuerint reservata: Ratio est, quia omnes Sacerdotes, uti Vicarii Christi, in ordine ad eas personas, & peccata,

quæ jurisdictionem habent, æqualiter judi- c proindè Pœnitens potest utriuslibet judi- sententiam amplecti. Imò probabile est, timos id fieri posse, tametsi priora peccata non ur in Confessione quæ alteri de novo insti- juxta *Navarrum & Dianam*, qui pro ea opi- Doctores adducit. Spectatâ tamen ratione, in peccata repetenda existimo, quantum neces- cognoscatur, qualis tunc fuerit status Pœ- cùm Confessarius incognitâ causâ & statu tis, in commutanda Pœnitentia idoneus ju- nequeat.

do Pœnitentia est enormis aut irrationalis, tolli per prudentis Confessarii solam decla- etiam extra Confessionem: quia alias ab ini- lis non obligabat: *Lugo*, &c.

es primò: Quanta pœnitentia videatur esse onata pro uno mortali ordinario?

ondeo justam satis pœnitentiam esse v. g. co- . decadum, vel aliam huic æquivalentem: ad minùs adæquet unam ex parvis horis Ca- *v.* g. tertiam, sextam aut nonam, ut est com- pinio. Quamvis consultum sit imponere m illi qui non videtur aliter compescendus quenti pollutione, aut alio simili. Non de- n hæc quantitas Pœnitentiæ crescere æquali- ente numero peccatorum, quasi necessè fo- gere pro 10. mortalibus 10. coronas, sed hoc te- determinandum judicio prudentis Confes-

es secundò: Quomodò possit hæc propor- ri cum hæretico recenter converso, vel ma- ccatore, qui totâ vitâ gravissima peccata ac- unt?

ondeo, optimam esse praxim, ut illis prospicia- ndulgentia Plenaria, qualem plerique Missio- ereticis primò conversis ex privilegio possunt Secundò, in partem pœnitentiæ injungen- opera aliàs præcepta v. g. Sacra quæ audire te- diebus Dominicis & Festis, ac quædam jeju- in Ecclesia occurrunt hæc enim aliquando in ntiam posse injungi docet *Suar. Vasq. & 4. alii rm. hic t. 5. t. 6. cap. 15.*

es tertiò: An Confessarius possit aliquando in ere explendum onus Pœnitentiæ quod Confi- ungit, aut alias illius obligationes?

ondeo ad primum, & præcipuum, cum *Sua- œnit. Disp. 34. Sect. 4. num. 17.* Confessarium us illud Pœnitentiæ injunctæ in se suscipere ex tionabili, qualis est Pœnitentis in explendo as vel corporalis, vel spiritualis: tamen ex- nc saltem partem aliquam à Pœnitente ex-

potest in restitutione famæ, aut correctio- rna debita, à qua pœnitens vehementer ab- Sed rarò ad hoc ex charitate obligari, nec ad hæc se nimis facilem præbere, docet *Sua- lem.*

CAPUT VI.

De Indulgentiis.

lgentia est remissio pœnæ temporalis extra Sa- entum per applicationem satisfactionis Christi ctorum. Alia est *Plenaria*, alia *Partialis* tan- tùm, ut est unius anni, carena, aut quadragena. Dum autem conceditur Indulgentia v. g. unius anni, aut se- ptem annorum, sensus est, tantam remitti pœnam pec- catorum, quanta deleretur per Pœnitentiam unius, aut septem annorum secundùm Canones pro pecca- tis olim imponi solitam, uti infra num. 10. exponitur.

Pro fundamento sequentium resolutionum: Quæ- ritur *Primò*, in quo sita sit vis Indulgentiarum: *Se- cundò*, quis habeat potestatem eas concedendi, & quid ad earum valorem, & fructum requiratur, &c.

I. Dico *Primò:* Extat in Ecclesia Thesaurus infini- tus Satisfactionum ex passionibus Christi & Sancto- rum, qui potest per Indulgentias fidelibus applicari. Probatur ex Clem. VI. Extravag. *Unigenitus*, ubi id disertè declaratur. Ratio hujus petitur ex infinito pretio & valore Passionis Christi qui nunquam potest exhau- riri; ergo semper restat nova satisfactio quæ possit per Indulgentias Christi nomine concessas in homines dispensari.

Dices, Si Passio Christi infiniti valoris possit ad In- dulgentias per se sufficere, ergo irrogatur illi injuria addendo Satisfactiones Sanctorum.

Respondeo, volenti non fieri injuriam, Christo au- tem gloriosum est passiones superfluas Martyrum alio- rumque Sanctorum suâ causâ toleratas ad pœnæ re- missionem aliis prodesse, cum etiam illæ ex virtute Passionis Christi suum valorem derivent.

II. Dico *secundò*, Habet Ecclesia Christi potesta- tem ex Thesauro illo Indulgentias fidelibus elargien- di ad tollendum reatum, non culpæ, sed pœnæ tem- poralis.

Probatur hæc potestas ex promissione generali Christi Matth. 16. v. 19. *Quodcunque solveris super ter- ram, erit solutum & in Cœlis.* Atqui unum ex vincu- lis quæ possunt remorari hominem à consecutione glo- riæ cœlestis est reatus pœnæ temporalis in hac, vel in altera vitâ persolvendæ etiam post suscepta Sacra- menta, uti fusius ostendi supra Tom. I. in Contro- versiis Part. II. de Purgatorio. Ergo Ecclesia potest per Indulgentias illa pœnæ temporalis vincula rela- xare.

Dices, Verba Christi ad summum concedunt po- testatem remittendi illam pœnam viventibus *super terram.* Ergò Ecclesia excedit suam potestatem con- cedendo Indulgentias pro defunctis in purgatorio.

Respondeo negando antecedens: quia illis verbis non significatur eum qui absolvitur debere esse *super terram*, sed tantùm illum qui actu absolvit, qualis est Christi in terris Vicarius, & alii quibus ille in concedendis Indulgentiis facultatem aliquam com- municat.

III. Ad Indulgentiæ *Valorem*, requiritur causa ra- tionabilis, & proportionata quantitati Indulgentiæ, jux- ta prudentem concedentis æstimationem, quæ peti non debet ex sola operis difficultate, sed etiam ex boni- tate finis, qui per opus illud intenditur. Ita *Suarez, Con. Fil. Bonac. Disp. 6. q. 1. p. 1.* Ratio est, quia Pon- tifex hujus Thesauri non est Dominus, sed Dispensator.

IV. Cùm Indulgentiæ sint gratiæ, non expirant morte concedentis: nec ante notitiam revocationis, ut notat *Sà:* & si concedantur sine temporis limitatio- ne, censendæ sunt esse perpetuæ.

V. Possunt moribundi plures Indulgentias Plenarias ob plures titulos concessas simul lucrari, v. g. quia habent plura rosaria, vel grana, cruces, &c. qui- bus

busſunt applicatæ; vel titulo Religionis, Confraternitatis &c. modò non requirant, ut certa opera pro ſpeciali neceſſitate applicentur. Idque fieri etiamſi aliquarum non recordentur, docet *Lugo, Diana, & alii* contra *Rodriq. Trullum, &c.*

VI. Si quis ſæpiùs repetat opera præcepta v. g. eodem die ſæpiùs legat Roſarium, vel viſitet Eccleſiam, probabile eſt toties lucrari Indulgentias conceſſas pro iſto opere; niſi addita ſit reſtrictio: quia favores ſunt ampliandi, ita *Henriq. & Rodriq.* Sed probabilius docet *Lugo*, non poſſe paſſim præſumi illam eſſe concedentis voluntatem.

VII. Poteſt quis plures Indulgentias ad diverſos fines conceſſas, uno & eodem opere lucrari, ſi opus ſit æquè utile ad finem utriuſque Indulgentiæ, nec intra idem tempus poſſit iterari, v. g. hodiernum jejunium, vel Communio. Ita *Prapoſ. & Layman.*

VIII. Non lucratur Indulgentiam, qui omittit aliquid, quod ſecundùm probabilem ſententiam non eſt neceſſarium ad eam obtinendam, ſi à parte rei id quod omittitur ad valorem ſit neceſſarium. Ratio, quia bona fides, aut communis error non ſupplet hic defectum, aut valorem. *Suarez, Sanch. Bonacina*, aliique: Quamvis contrarium velit eſſe probabile *Diana*, Part. 10. Tract. 11. Reſ. 34.

IX. Non impeditur effectus Indulgentiæ, primò, ſi modicum tantùm omittas v. g. ex oratione, eleemoſyna, aut jejunio requiſito. 2. Etſi in opere præſtito defuerit intentio lucrandi Indulgentias, uti probabiliter docet *Bonacina, Salas, aliique*, contra *Suarem.* 3. Etſi opera, quæ perſolviſti v. g. jejunium, aut Sacrum fuerint aliundè ex Eccleſiæ præcepto debita, uti docet *Laym.* Sed in his quando potes, tutiùs ſequêris oppoſitum, ne fortè Indulgentiæ valor impediatur, quamvis aliàs non parvi momenti ſit ſpem habere probabilem obtinendæ Indulgentiæ.

X. Quando conceduntur Indulgentiæ v. g. centum aut mille dierum, aut annorum, per hoc non deſignatur totidem dies aut annos auferri ex pœnis Purgatorii, ſed æquivalet totidem diebus aut annis Pœnitentiæ peragendæ ex præſcripto ſacrorum Canonum, qualis erat pœnitentia 40. dierum in pane & aqua pro eo qui perjurium ſciens admiſerat, ut patet ex Cap. *Quicumq.* 9. q. 1. Indulgentia igitur v. g. 40. dierum, tantum tollit durationis Purgatorii quantum talis Pœnitentia 40. dierum in pane & aqua; quanta verò ſit illa duratio nulli, nec Pontifici notum eſt.

XI. Epiſcopi ex jure communi concedere poſſunt unius anni indulgentias pro die anniverſario Dedicationis templi, & alio tempore ob juſtas cauſas 40. dierum, poſſuntque hanc poteſtatem alteri delegare.

XII. Non poſſunt tamen pro defunctis Indulgentias concedere. Quia eorum poteſtas in hoc reſtricta eſt ad ſuos ſubditos. *C. Quod autem de Pœnit. & Remiſ.* ita *Laym. de Indulg. Cap. 4.*

XIII. Hic denique bene notandum, Auctores non paucos docere, illum qui ignorat indulgentiam, nihilominus eam lucrari, ſi opus pro quo conceſſa eſt exequatur. Ita Card. de *Lugo de Pœnit. Diſp. 27. n. 8.* Sanctarellus, Villalobos, Molina, Layman, Salas, quos refert & ſequitur Diana 4. *Part. Tract. 4. Reſol. 24. & alibi*, Leander à SS. Sacramento *Tom. 1. Tract. 5. de Sacrament. Diſp. 14. quaſt. 37.* Quod etiam probat *Moya* in Tomo poſtremo ſelectarum quæſtionum, *Diſp. 4. quaſt.* §. 2. Quia Pontifex annectens Indulgentiam certo operi, non ſolet communiter exprimere quod intentionem tanquam conditionem requirat: nec ad remiſſionem pœnæ per ſe neceſſaria eſt notitia & acceptatio, ut patet, inquiunt, ex Indulgentia Cruciatæ pro articulo mortis, & in animabus Purgatorii, quibus Indulgentia applicatur ſine earum notitia. Sed quamvis hæc illorum doctrina poſſit eſſe incitamento ut bona opera frequenter exerceantur, non poteſt tamen de Indulgentia reddere ſecurum ſi alia ſit mens concedentis: nam probabilitas ſententiæ non poteſt indulgentiæ valorem ſupplere.

QUÆRES, An Indulgentiæ datæ alicui Templo expirent, ſi fabrica ſit diruta: aut ſi templo ab Hæreticis occupato aliud Sacellum ſub eodem titulo alibi erigatur, vel aſſumatur?

Reſpondeo ad primum, Indulgentias non expirare, ſi in loco fabricæ dirutæ aliud templum ædificetur. Quia moraliter cenſetur eadem Eccleſia: Ita *Suarez, Bonacina, Layman. hic l. 5. Tr. 7. cap. 3. num. 5.* Quòd ſi templo Superioris auctoritate deſtructo, alio loco novum ædificetur ſub eodem titulo ac patrono, probabile etiam eſt Indulgentias pariter cum templo alio transferri, niſi præcisè ratione loci Indulgentiæ ab initio conceſſæ fuiſſent. Ita *Suarez, Bonac. Layman, ſupra, S. Antoninus 1. part. Tit. 19. Cap. 1. apud Dicaſtilium de Purg. Num. 118.*

Reſpondeo ad ſecundum, quando loco templi ab Hæreticis occupati Sacellum alibi ſub eodem titulo aſſumitur, probabile eſſe Indulgentias templo conceſſas in Sacello perſeverare. Eadem enim videtur eſſe ratio de Sacello vicariè aſſumpto, & templo alibi ædificato. Quia tamen res hæc dependet ab eo, an intentio Pontificis fuerit Indulgentias illas uni loco alligare, vel etiam ad alium locum extendere, conſultiſſimum eſt à ſua Sanctitate pro novo loco novas Indulgentias poſtulare.

De Jubilæo.

QUæ de Jubilæo dubia ſunt breviter reſolvam juxta probabiliorem Theologorum ſententiam. Habet autem Jubilæum, ultra quamlibet Indulgentiam Plenariam, annexas multas facultates quoad abſolutionem à Cenſuris, caſibus reſervatis, commutandi vota, item effectum certiorem, ob cauſam magis univerſalem, longiorem durationem ad duas ſaltem ſeptimanas, &c.

Probabilius videtur idem Jubilæum poſſe bis obtineri, ſi quis opera præſcripta bis perficiat, ut ſemel in prima, & ſemel in ſecunda ſeptimana qua durat Jubilæum, ut docet Lezana, Reginaldus, Diana, & noviſſimè Gobat de Jubilæo Cap. 15. contra Card. Lugo & Layman.

Non poteſt aliquis auctoritate propriâ unum ex operibus pro Jubilæo præſcriptis commutare in aliud apertè melius: id poteſt Confeſſarius tantùm quando adeſt impedimentum impotentiæ, ut carcer, morbus, iter, navigatio, &c. nam Bullæ communiter dicunt, *qui nequeunt.*

Quæſtio ſingularis eſt: Quando aliquis neglexit omnia opera pro Jubilæo præſcripta primâ, vel ſecundâ hebdomadâ, ſed tandem ipſo ultimo die novâ pietate & pænitudine ductus, accedit ad Confeſſionem

nem & Communionem pro lucrando Jubilæo; an possit tunc Confessarius omnia opera quorum jam tempus effluxit v.g. jejunia commutare in alias pias actiones, eumque reddere participem Jubilæi & omnium eò pertinentium?

Respondeo probabile esse id posse fieri, ut docet Filliucius Tract. 8. Num. 268. Sanctarellus Cap.7. Dub. 1. Diana Part. 5. Tract.12. Resol. 26. & post illos Gobat Tract.3. Cap.17. Quia ille sic constitutus habet veram impotentiam intra illud tempus opera præscripta peragendi.

Hinc etiam probabiliter resolves, pro eo qui omnibus peractis, ultimâ Dominicâ Jubilæi non potest communicare, quia manè inadvertenter solvit jejunium naturale, posse per Confessarium communionem in aliud opus commutari: quamvis id neget *Lugo* hic num.119.

Jejunium quod pro tribus diebus requiritur ad Jubilæum, debet observari intra eandem septimanam, sic ut probabilius sit non sufficere primâ septimanâ semel, & secundâ bis jejunare: imo nec intra eandem septimanam v.g. pro die Mercurii jejunare die Jovis sine necessitate & auctoritate Confessarii. Nam Bullæ expressis verbis requirunt *Feriam quartam, sextam, & Sabbathum alterius ex duabus hebdomadis.* Contrariam opinionem quam tenet Bonacina, Naldus, Palaus apud Dianam, vocat falsam *Lugo* hic Disp. 22. Num. 205.

Qui nullam potest dare Eleëmosynam, non tenetur ejus loco aliud peragere. Sufficit eleëmosyna etiam valde modica, juxta Bullas recentiores, quæ sic habent, *Qui eleëmosynas pro arbitrio suo fecerint.* Qui exercet gratis aliquod opus misericordiæ corporalis, ut visitare & solari ægros aut captivos, videtur satisfacere conditioni eleëmosynæ erogandæ: nam illa opera esse propriè eleëmosynam docet S.Thomas 2.2. Quæst.32. Art.3. Videtur etiam perinde esse quo tempore intra duas septimanas detur eleëmosyna; & quamvis plerumque in Bulla Jubilæi eleëmosyna ponatur ultimo loco, ille ordo non est curandus, ut docet hic Gobat Cap.30. in fine.

Per Bullas Jubilæi ordinarias, primò, datur facultas eligendi quemlibet Confessarium: sed debet is esse approbatus ab Ordinario loci: & liber à Censura Ecclesiastica. 2. Tali Confessario datur potestas absolvendi à quibuscumque censuris: sed tantùm pro foro interno. Et hæc absolutio probabiliter potest dari à Sacerdote approbato cui non confiteris. Potest etiam conferri post elapsum tempus Jubilæi, quando intra Jubilæum alia opera perfecisti, sed ex oblivione, vel ex justa causa eo tempore non petiisti absolutionem à censuris: vel quando ipsa absolutio ex justa causa debuit differri. Et idem valet de absolutione à casu reservato post tempus Jubilæi elapsum. Ita Filliucius, Cardinalis Lugo de Pœnit. Disp. 20. Num. 99.

Tertiò, datur facultas absolvendi à Casibus Reservatis, etiam in Bulla Cœnæ: nec excipitur hæresis nisi id exprimatur.

Quartò, potestas *commutandi* omnia vota in alia pia opera, votis Castitatis, & Religionis dumtaxat exceptis; sic enim verba Bullæ sonare solent. Non præbent tamen potestatem in votis *dispensandi.* Nec commutandi vota in præjudicium alicujus tertii, quando jam sunt acceptata, *Suarez, aliique.* Per votum castitatis supra exceptum, intelligitur votum absolutum castitatis perpetuæ & perfectæ, juxta ea quæ dixi supra P.III. Tract.I. in fine de Facultatibus ordinariis quorumdam Regularium.

Qui omisit lucrari Jubilæum in sua Diœcesi aut Patria, durante tempore in ea constituto, potest illud lucrari alio loco, in quo tempus præscriptum nondum effluxit: imo probabiliter in sua Patria, si ante ignoravit Jubilæum ibi publicatum fuisse, uti tradit cum aliis *Diana* Part. 3. Tract. 4. Resol. 151.

Quando durante Romæ Jubilæo Anni Sancti singulis 25. annis, suspendi solent extra Urbem aliæ Indulgentiæ Plenariæ, non intelligitur illa suspensio de constitutis in mortis articulo quo minus possint lucrari alias Indulgentias plenarias: ita contra Layman & alios, docet cum aliis Lezana & Bonacina ex Declaratione Urbani VIII. anno 1625. Neque suspenduntur Indulgentiæ aliæ pro defunctis, etiam in Communione generali, ut docet Cardinalis *Lugo*, aliique. Neque Indulgentiæ concessæ particularibus personis v.gr. Personæ Regis, aut alicujus Religiosi, ut habet Sanchez, Filliucius, Diana, Bonacina & Lugo adducens declarationem Urbani VIII. Neque concessæ ab Episcopo, aut alio quam à Pontifice, Sanchez, Diana, Bonacina, Lugo Disput. 20. Sect. 8. Neque cessant aliæ Indulgentiæ non plenariæ, ut docet Navarrus apud Zerolam, pro qua sententia refert *Pellizarius* declarationem Urbani VIII. Quia, inquiunt, etsi postremæ Bullæ dicant, *Durante Jubilæo omnes & singulas Indulgentias suspendimus*, alii tamen Pontifices ante Clementem VIII. addiderunt, *plenarias*, & sequentes Bullæ dicunt se procedere, *exemplo Prædecessorum.*

Propter similem causam disputatum est, an per postremum Jubilæum Anni Sancti concessa fuerit potestas, aut suspensa ea quæ datur Regularibus privilegiatis, absolvendi à casibus Pontifici reservatis. Quam quæstionem ex professo recenter tractat P.Georgius *Gobat* de Jubilæo Cap.48. qui omnes particulares indulgentias, earumque vim, aut revocationem, præ cæteris accuratissimè prosequitur.

De Indulgentiis Com. generalis quæstiones singulares.

I. AN quando Societas intra eandem urbem habet duas Ecclesias, Indulgentia Communionis generalis utrobique obtineri possit?

Respondent affirmativè qui hanc quæstionem tractarunt pauci, *Hautinus de purgatorio*, *Quintanaduenas* in Appendice Tract.1. *Gobat* de Indulgentiis Cap.25. Num.198. inter alias plurimas rationes allegans Declarationem P. N. Mutii Vitelleschi Societat. Generalis.

II. An in Sacellis, Oratoriis, & Capellis Collegiorum aut Domorum Societatis possit hæc Indulgentia obtineri?

Respondet affirmativè, *Quintan. ibidem Dub.6. pag. 272.* affirmans ita censuisse viros doctos ea de re consultos, & inter alios Jacobum Granadum, Matthæum Rodericum, Ferdinandum de Mendoza, Joannem de Pineda, &c. Quia illa sacella, capellæ, & oratoria cum principali ejusdem loci Ecclesia unam Ecclesiam constituunt, quod pluribus argumentis ibidem fusius confirmat.

III. An

III. An in Ecclesiis Seminariorum Societatis ubi variarum Nationum Alumni degunt, possit hæc Indulgentia validè ac licitè celebrari?

Respondet *Quintan. ibidem*, id probabilissimum videri. Quia illæ sunt verè Ecclesiæ Societatis. Et quia illa Seminaria sunt simul Collegium, Domus, & habitatio Religiosorum Societatis, uti alia ejus Domicilia, quod ibidem fusius declarat: quamvis de Ecclesia principali res hæc certior habenda.

IV. An possit hæc Indulgentia Com. Gen. à Societate celebrari in Ecclesia seculari, & quid ad hoc requiratur?

Resp. ad I. affirmativè. Constat hoc ex tenore concessionis qui sic pergit: *Christi Fidelibus qui aliquam Societatis Jesu, vel quamcumque aliam secularem Ecclesiam ubicumque existentem, unà ex Dominicis cujuslibet mensis, &c. visitaverint, & iis Dominicis in prædictis Ecclesiis Eucharistiæ Sacramentum sumpserint, &c.*

Ad secundum, pro Ecclesia seculari in particulari deligenda, requiritur designatio Superioris principalis Societatis istius loci ubi Ecclesia secularis deligitur, & consensus Ordinarii &c. uti exprimitur in hac Concessionis clausula: *Et quoad Ecclesias seculares de licentia Ordinariorum locorum, illarumque Rectorum consensu agitur &c.* Circa hæc plurima in particulari fusè elucidat *Quintan. supra, Appendicis Dub. 7. & 8. pag. 277. &c.*

CAPUT VII.

Indulgentiæ quædam Missionibus propriæ.

NOta, Ut aliquis gaudeat privilegiis Missionarii, requiritur ut legitimo Superiori Missionis titulo destinetur ad terras infidelium, vel hæreticorum: non sufficit autem ut quovis modo in terris illis Pastoris aut Sacerdotis munus exerceat. Praxis hic habet ut Sacerdores idonei, qui è Belgio v.g. in Hiberniam transeunt, pro quibusdam Missionariorum facultatibus ad Internuntium recurrant.

Primò itaque, Missionarii Regulares profecturi non tantùm ad infideles, sed etiam ad partes hæreticorum v.g. in Hiberniam, Angliam, aut Hollandiam, lucrantur Plenariam omnium peccatorum Indulgentiam quando per celebrationem Missæ, aut sacram Synaxim itineri primò se accingunt: & iterum quando ad Missionis suæ locum pervenerunt. Concessit Paulus V. in Bulla edita anno 1606. §. 12.

II. Possunt iidem Missionarii post Concionem suis Auditoribus concedere Indulgentias 18. annorum & dierum 221. Item per Quadragesimam Feriâ 2. 4. & 6. largiri Indulgentias 156. annorum; uti patet ex Bullis Gregorii IX. Alexandri IV. Nicolai IV. quæ citantur in Comp. Minorum de Indulg. fol. 242.

III. Habent etiam plurimi Indulgentiam Altaris privilegiati, id est, ut quoties legunt Missam pro defunctis, toties liberent unam animam è purgatorio: uti variis concessit Urbanus VIII. & pro suis sæpius obtinuit, & obtinet Præpositus Generalis Societatis.

IV. Possunt concedere singulis quos ad fidem converterunt, præmissâ Sacramentali confessione, Indulgentiam plenariam. Idem Urbanus VIII.

V. Regulares in Missionibus possunt fidelibus communicare, & publicare easdem Indulgentias quas habent in partibus Catholicorum. Ita expressè declaravit Urbanus VIII. in Bulla, *Salvatoris*, data pro Clero & Religiosis Missionariis in fœderatis Belgii Provinciis die 5. Maji 1626. Et postea confirmata ab Alexandro VII. per suum Breve 20. Septembris 1656. ubi sic habetur §. 17. *Quoad publicationem Indulgentiarum, poterunt Regulares & Patres Societatis illas publicare quas Ordines & Societas habet, & hactenus habuit ubique terrarum, &c.*

VI. Possunt etiam concedere Indulgentias Confraternitatum, & easdem in Missionibus instituere; uti in eadem Bulla declaratur §. 18. his verbis: *Quoad institutionem Confraternitatum & Sodalitatum permittet Vicarius Regularibus, & Patribus Societatis, illas quæ à Sede Apostolica approbatæ, & ab Ordinibus assignatæ sunt: ita tamen ut nemo astringatur & teneatur ad particulares Confessarios, vel ad Sacramenta ab illo Ordine solum percipienda.*

VII. Refertur concessio Urbani VIII. anno 1626. facta Missionariis Ordinis Minorum, ut possint per Hiberniam concedere omnibus existentibus in gratia plenariam Indulgentiam in omnibus Festis primæ, & secundæ Classis, & in mortis articulo, modò semel in anno plenariam vitæ suæ confessionem instituant: Hanc si durat participant Patres Prædicatores & alii quibus competit privilegiorum communicatio, nisi specialis restrictio accesserit.

VIII. Concessum est insuper Missionariis Societatis in Anglia, Hibernia, & Scotia anno 1580. 3. Aprilis, ut omnes Catholici pro prima vice quâ sacram Eucharistiam de eorum manibus acceperint, lucrentur Indulgentiam plenariam.

Item, semel singulis mensibus in Templo, aut Sacello Patrum Societatis Die Dominicâ ab ipsis designanda communicando, omnibus Christi fidelibus conceduntur Indulgentiæ plenariæ pro vivis, aut defunctis, sic ut possint animam à purgatorio liberare, vel sibi plenariam Indulgentiam lucrari. Et hæc Indulgentia singulis septenniis à Sede Apostolica renovari solet. Quando Societas habet duas Ecclesias intra eandem Urbem posse hanc Indulgentiam utrobique obtineri, cum *Hautino*, & *Quintanaduena*, existimat & deducit *GOBAT* de Indulgentiis *Cap. 27. Num. 198.* uti supra dictum *pag. 173.*

IX. Omnes Christi fideles verè Pœnitentes, & confessi, aut propositum habentes confitendi temporibus à Jure constitutis, qui visitaverint Ecclesias, & alia pia loca Societatis in diebus Nativitatis, Circumcisionis, Epiphaniæ, Corporis Christi, nec non diebus Veneris & Dominicis totius anni, ac Quadragesimalibus usque ad octavam Paschæ, & inibi semel Pater & Ave recitaverint, & Verbum Dei, si in illis prædicetur, devotè audierint, septem annos & totidem quadragenas de injunctis eis Pœnitentiis consequentur. Paulus III. in Compend. Privil. Soc. §. 24.

In Festo autem Circumcisionis quemcumque locum ad hoc designatum, ubi aliqui Societatis habitaverint, visitantibus, & quinquies Pater & Ave recitantibus pro Ecclesiæ exaltatione, &c. conceditur Indulgentia plenaria in forma Jubilæi à Gregorio XIII. ibidem pag. 188. & à Paulo III. pag. 49.

Gregorius XV. in Bulla quæ incipit, *Pietatis*, concedit Societati ubivis locorum pro docentibus, discentibus, & promoventibus in Catechismis doctri-

nam

nam Christianam, Plenariam Indulgentiam semel in anno Die Festo ab Ordinario designando, in loco ubi doctrina Christiana traditur, ritè confessis & S. Eucharistia refectis. Item, Indulgentiam plenariam in mortis articulo, corde contrito saltem nomen Jesu invocando. Item, sumentibus SS. Eucharistiam singulis mensibus Indulgentiam 7. annorum & totidem quadragenas. Qui verò curabunt ut alii pueri, famuli &c. ad Catechesim accedant, ducentos dies Indulg. lucrantur. Et qui in diebus stationum Urbis Catechesim docuerint, aut discent, lucrantur Indulgentias stationum; quibus & aliæ in citata Bulla adjiciuntur.

Paucas pro notitia Fidelium Indulgentias, easque ex certioribus recensui, quas tamen omnes decretis Apostolicis conformari cupio. De cætero Curatores animarum tam seculares, quàm Regulares in Missionibus plures habent Indulgentias suo vel Ordini, vel Ecclesiæ attributas prout eas à Sede Apostolica obtinuerunt.

NOTA.

UT securius & majori cum notitia tam in prædictis, quam in reliquo Indulgentiarum omnium usu procedatur, commodum sane singulare me facturum arbitror, hic inserendo ex Romano exemplari postremum Sacræ Congregationis Decretum à Romano Pontifice moderno probatum, & mandatum inviolatè servari anno 1678. ex quo authenticè, & in particulari colligi poterit, quænam Indulgentiæ sint abrogatæ, aut reprobatæ, & inde veræ, & prorogatæ facilius discerni; in quo passim plurimi dubiis maximis implicantur.

DECRETUM

De Indulgentiis recenter editum anno 1678.

DElata sæpius fuere ad Sacram Congregationem Indulgentiis, Sacrisque Reliquiis præpositam, Indulgentiæ quædam conficta, & omnino falsa, quæ per diversas orbis Christiani partes circumferuntur: aliæ verò examinandæ, quæ adhibito studio inventa sunt vel Apocryphæ, vel à Romanis Pontificibus revocatæ, vel nulla, quod datum iis tempus præteriisset: quarum quidem plurima, cum non facilem cognitionem habeant Christi fideles, harum rerum minus peritos fallunt, qui spe Indulgentiæ, Remissionisque peccatorum suorum consequendæ frustrantur. Quam ob rem eadem Sacra Congregatio vehementer cupiens huic malo magis indies serpenti occurrere, Animarum profectui & Indulgentiarum dignitati consulere, plures illarum singulari diligentia colligi, & in Indicem referri curavit.

Tales inprimis sunt illæ, ut asserunt, concessæ à Joanne II. & Sixto IV. recitantibus Orationem charitatis Jesu Christi Domini nostri, Precor te, piissime Domine, &c. Ab Urbano II. Ecclesiæ Sanctæ Mariæ, ut vulgo dici solet, Compagnolæ, & Sanctæ Victoriæ, ab Eugenio III. Revelationi de plaga in humero Jesu Christi factæ S. Bernardo, ab Innocentio III. Archi-Confraternitati, & Ordini Redemptionis, à Bonifacio IX. visitantibus Capellam Sancti Nicolai de Tolentino in ejus Festo. A Joanne XXII. osculantibus mensuram plantæ pedis Beatæ Mariæ Virginis. Ab Alexandro VI. imagini Beatæ Mariæ, vulgo dictæ Lagherti, A Leone X. gestantibus Funiculum Sancti Francisci, primum in Urbe impressæ, deinde Mediolani anno 1663. suas tamen habent (& veras Confratres Archi-Confraternitatis Cordigerorum Sancti Francisci) recitantibus salutationem Angelicam ad pulsum horologii, & imagini conceptionis Mariæ Virginis Immaculatæ in circulo depictæ cujus pedibus luna subjecta est, A Pio IV. vel Pio V. Principi Senarum, A Clemente VIII. dicentibus Orationem, ô Magnum Mysterium, & Ecclesiæ Sanctæ Mariæ, quam vocant, Montis Serrati, Avennione impressæ, cum aliis pro Animabus Christi Fidelium defunctorum, impressæ Matriti 20. Julii 1606. A Paulo V. cantantibus hymnum, te Matrem Dei laudamus, te Mariam Virg. confitemur &c. Vel si die Sabbati interfuerint cum idem canitur: Et Coronis, Rosariis, imaginibus & numismatibus, quæ Medallias appellant, ab eo benedictis, Federico Cardinali Borromæo supplicante Anno 1611. dum Ecclesia Romæ in honorem Sancti Caroli ædificaretur: & ab eodem Paulo & Gregorio XV. dicentibus, *Si lodato il Santissimo Sacramento*, Laus Sanctissimo Sacramento. Ab Urbano VIII. in honorem ejusdem Sacramenti, precibus Cardinalis Magalotti: & Sacerdotibus, celebratâ Missâ, dicentibus, Ave Filia Dei Patris, Ave Mater Dei Filii &c. A Clemente X. recitantibus mane, meridie, ac vespere consuetam Antiphonam, Angelus Domini, &c. & in fine, Deo gratias & Mariæ: Ac demum aliæ à nonnullis Romanis Pontificibus tributæ, ut ajunt, Coronæ Mysteriorum Passionis Domini nostri Jesu Christi prece Magni Ducis Etruriæ.

Talis Indulgentia Sodalitatis Sancti Nicolai, quâ, repetitâ quinquies Oratione Dominicâ, & Salutatione Angelica, unam liberari animam quolibet die à Purgatorii pœnis affirmant. Tales aliæ Perusii Confraternitatis Sanctorum Sebastiani, & Rochi, & Romæ Societatis Sancti Bernardi ad columnam Trajani: tales demum aliæ Crucesignatorum Sancti Eustorgi Mediolani, Arimini, & Bononiæ.

Ejus generis sunt & illæ concessæ, ut ajunt, Cappellæ Rosarii in Ecclesia Sancti Antonii de Rovigo, seu Rodigii, vel Ecclesiæ Sanctisimæ Trinitatis Bergomi, aut Sancti Petri Montis Todoni in die Inventionis Sanctisimæ Crucis: vel gestantibus funiculum Sancti Francisci de Paula: vel celebrantibus Missas Sancti Augustini, aut alias quinque in honorem quinque festivitatum Beatæ Virginis, vel recitantibus Officium Sanctæ Franciscæ Romanæ, aut Antiphonam, ô Passio magna &c. in memoriam Passionis Jesu, aut Rosarium S. Annæ (quod congregatio Sacrorum Rituum non probat) aut orationem, quæ impressa cum imagine S. Annæ circumferri solet, Ave Gratia plena, &c. (quæ Oratio prohibetur) aut Officium Conceptionis Beatæ Virginis Immaculatæ, quod asserunt à Paulo V. probatum fuisse, aut orationem, Deus, qui nobis in Sancta Syndone, &c. (excipitur Indulgentia centum dierum anno 1671. concessa precibus Ducissæ Sabaudiæ ad annos 25. cunctis in illius ditione degentibus) aut aliam, Ave Filia Dei, &c. post communionem recitandam, vel aliquo conspicuo signo venerantibus SS. Eucharistiæ Sacramenti Nomen; Indulgentiæ

tiæ rursus 80000. annorum veteri de Tabula exscriptæ, quam in Basilica Lateranensi asservari affirmant, pro dicentibus Orationem illam verè piam. Deus qui pro Redemptione mundi, &c. Tum quæ impressæ fuerunt Papiæ anno 1670. sub hoc titulo, sommario delle Indulgenze concesse della Santita di nostro Sig. Papa Leone X. all' Imagine della concezzione della gloriosa Virgine Maria, vel Pisauri sub nomine B. Joannæ, anno 1608. evulgatæ, vel Barlettæ, seu Baruli à recitantibus quasdam, non sane malas Orationes, lucrandæ, vel Parmæ à visitantibus per quadragesimæ dies Ecclesias Tertii Ordinis S. Francisci, vel Pistorii, & Rastallæ à recitantibus Orationem, Ave Sanctissima Maria, Mater Dei Regina Cœli. &c. Et aliæ in peculiari libro impresso descriptæ, quibus frui dicunt devotos Seraphicos, & Benefactores.

His annumerandæ sunt, quæ Crucibus Caravacensibus tributæ dicuntur, vel Coronæ seu Stellario Conceptionis Virginis Immaculatæ, quod ex duodecim globulis precariis constat, vel granis, crucibus, & Coronis Aloysiæ ab Ascensione Hispanæ Monialis Ordinis S. Claræ, vel mensuræ altitudinis Jesu Christi Domini nostri, vel imagini, aut mensuræ vulneris lateri ejus inflicti; vel orationi, ut ajunt, in sepulchro Domini nostri repertæ, & Indulgentiæ, ut ajunt, innixæ revelationi factæ Sanctis Brigittæ, Mectildi, & Elisabeth, vel Beatæ Joannæ de Cruce, & concessæ, ut asserunt, granis, quæ aliquod ex tribus granis tetigerint extantibus penes Romanum Pontificem, Hispaniarum Regem, & Ministrum Generalem Fratrum Minorum Observantiæ S. Francisci.

Omnes verò, & singulas jam dictas Indulgentias Sacra Congregatio partim esse confictas, & plane falsas declarat, partim apocryphas, vel ex alio capite nullas, quæ nemini suffragari possunt; easque in futurum ullo loco, ut veras publicari, & lucrandas Christi fidelibus proponi vetat; foliaque, & libros, ubi sic proponuntur, seu asseruntur, omnino præcipit aboleri, nisi prædictæ Indulgentiæ fuerint diligenter expunctæ; nec ideo tamen vult alias, quas hoc decretum non continet, pro veris, & legitimis, tacitèque probatis haberi.

Ac demum omnes Indulgentias concessas ante Decretum Clementis VIII. latum die 9. Januarii 1597. Coronis, granis, seu calculis, crucibus, & imaginibus Sacris, vel ante breve Pauli V. quod incipit, Romanus Pontifex &c. editum 23. Maji 1606. personis Regularibus quarumcumque Religionum, & Ordinum, etiam Mendicantium, vel ante constitutionem 115. Clementis VIII. cujus initium, Quæcumque &c. & 68. Pauli V. incipientem, Quæ salubriter, &c. habitas per aggregationem, vel aliam communicationem ab Archi-Confraternitate ulla, Ordine, Congregatione, Societate etiam Jesu, Capitulo, vel Cœtu quocumque, vel ab eorum Officialibus, Superioribus, aliisque personis, vel persona etiamsi eorum, vel ejus mentio specialis & individua facienda esset, nisi fuerint deinde Romani Pontificis auctoritate innovatæ, aut confirmatæ, nullius esse roboris, & momenti pariter declarat.

Porrò Summa Indulgentiarum pro Congregationibus Doctrinæ Christianæ, Confraternitatibus Sanctissimæ Trinitatis, & Redemptionis captivorum, nominis Dei, Rosarii B. Mariæ de mercede captivorum, Mariæ de Monte Carmelo, Cincturæ S. Augustini & S. Monicæ, nisi ab eadem Congregatione recognita, non permittuntur.

Indulgentias verò Stationum Urbis, quæ à Romanis Pontificibus singulari quodam beneficio vel communicatæ sunt, vel communicabuntur interdum aliquibus locis, ordinibus, aut personis, diebus tantum stationum, in Missali Romano descriptis suffragari posse declarat: semel autem dumtaxat in die Plenariam Indulgentiam in certos dies Ecclesiam visitantibus concessam, vel aliud pium opus peragentibus lucrifieri.

De quibus relatione facta per Secretarium ad Sanctiss. cuncta Sanctitas sua probavit, & inviolatè servari jussit. Datum Romæ 7. Martii 1678. Aloysius Cardinalis Homodeus. Loco † Sigilli, Michael Angelus Riccius Secretarius.

Die 12. mensis Martii 1678. supradictum Decretum affixum, & publicatum fuit ad valvas Curiæ in acie campi Floræ, ac aliis locis solitis, & consuetis Urbis per me Rochum de Stephanis SS. Domini nostri Papæ Curs. Laurentius Segnus Magister Cursorum.

Annotatio ad præcedentia.

HIc accuratè observandum, *Primò*, cujus Temporis, Loci, aut Personarum, Indulgentiæ sint abrogatæ, ne aliæ quæ apparere possint illis similes, pro revocatis accipiantur. *Secundò*, observandæ sunt clausulæ exceptivæ, quæ circa finem adduntur: *Nisi fuerint deinde Pontificis Romani auctoritate innovatæ, aut confirmatæ:* Item: *Nisi ab eadem Congregatione recognita non permittuntur.* Possent enim ex illis quædam à sancta Sede denuò confirmatæ, aut rite recognitæ, suum valorem, & robur obtinuisse.

Edita est pridem Bulla à Sixto V. anno 1606. revocans Indulgentias Regularibus pro ipsis concessas, & novas earum loco substituens, quas accuratè refert, & explicat *P. Matthæus* de *Moya* in selectarum Quæstionum parte altera recentiori, *Disp.* 4. *Quæst.* 8. Plura si quis scire velit de hoc Auctore, virtute prudem & doctrina celebri, & Serenissimæ Hispaniarum Reginæ Mariæ Annæ à sacris Confessionibus, consulere poterit recentem Tractatum à Daniele Campforcedo diligenter elaboratum.

CAPUT VIII.

Praxis & forma Hæreticos Ecclesiæ Catholicæ reconciliandi.

PRimò, Si hæreticus, qui cupit reconciliari Ecclesiæ, habeat justam causam dubitandi, an fuerit inter hæreticos validè baptizatus, debet ante omnia Baptismus illi sub conditione conferri, cum hac forma, Si non es baptizatus, ego te baptizo in nomine Patris &c.

Secundò, Si Sacerdos, qui hæreticum reducit, non habeat facultatem extraordinariam, quæ requiritur ad absolvendum ab hæresi, debet eum remittere ad Episcopum, vel alium qui tale privilegium habet, ut ab hæresi, & excommunicatione illi adjuncta absolvatur.

Tertiò, Debet instrui in punctis fidei, præsertim contentis in Symbolo Apostolorum, & in præcipuis Articulis, in quibus antea diffidebat ab Ecclesia Romana: quos invenies explicatos supra Tom. I. in Parte II. controversiarum fidei.

Qui

Quartò, Ante Confessionem Sacramentalem debet ab eo exigi Hæresis abjuratio, nuncupando professionem Catholicæ fidei juxta formulam in Tridentino præscriptam, quam pro Confessarii commodo in hujus cap. fine subjiciemus.

Si is, qui reconciliatur, fuerit tantùm occultè hæreticus, sufficit dictam fidei Professionem aut æquivalentem occultè præstare, cum vera contritione de sua hæresi, & firmo proposito non relabendi, ita Thom. à Jesu de Convers. Gent. l. 8. pag. 2. Quòd si fuerit publicè hæreticus, requiritur abjuratio publica, v. g. præsente aliquo populi cœtu in sacro, aut Concione: nisi tamen gravis damni periculum à publica abjuratione excuset.

Quintò, Debet instrui de modo examinandi conscientiam in ordine ad Confessionem generalem suorum peccatorum, quod commodè fiet proponendo ipsi præcepta Decalogi, ut à nobis inferiùs explicata, aut in alia forma breviori. Ut verò exponat admissa contra præcepta Ecclesiæ, ut est omissio Sacri, jejunii &c. sufficit explicare spatium temporis, quo in hæresi versatus fuit, ex hoc enim illa satis intelliguntur. Hæc autem Confessio fieri debet, & Pœnitentia idonea injungi, antequam ad sacram Communionem admittatur.

Sextò, priùs absolvi debet à vinculo excommunicationis, quam per Hæresim incurrit, quàm ipsi conferatur absolutio peccatorum. Excommunicatio enim impedimentum est absolutionis Sacramentalis ab hæresi, & cæteris peccatis.

Postremò, Post absolutionem ab excommunicatione, hæresi, & peccatis, admonendus est (nisi prudentia aliud dictet) manere irregularitatem, & incapacem esse ad Ordines sacros, & beneficia Ecclesiastica, nisi accedat dispensatio Pontificis, vel alterius cui ille dispensandi potestatem commisit.

Potest denique Confessarius, si habeat Missionarii privilegium, hæretico sic converso in prima Communione pro majori animæ solatio Plenariam peccatorum Indulgentiam largiri, ut suprà notatum est.

Forma Professionis Fidei pro illis aliisque ex Tridentino, & Bulla Pii IV.

EGo N. N firmâ Fide credo, & profiteor omnia, & singula, quæ continentur in Symbolo Fidei, quo Sancta Romana Ecclesia utitur, videlicet.

Credo in unum Deum Patrem omnipotentem, &c. Apostolicas, & Ecclesiasticas traditiones, reliquasque ejusdem Ecclesiæ observationes, & constitutiones firmissimè admitto, & amplector. Item sacram Scripturam juxta eum sensum, quem tenuit, & tenet Sancta Mater Ecclesia, cujus est judicare de vero sensu, & interpretatione sacrarum Scripturarum, admitto: nec eam unquam nisi juxta unanimem consensum Patrum accipiam, & interpretabor. Profiteor quoque septem esse verè, & propriè Sacramenta novæ Legis à Jesu Christo Domino nostro instituta, atque ad salutem humani generis, licet non omnia singulis, necessaria, scilicet Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam Unctionem, Ordinem, & Matrimonium, illaque gratiam conferre, & ex his Baptismum, Confirmationem, & Ordinem sine sacrilegio reiterari non posse. Receptos quoque, & approbatos Ecclesiæ Catholicæ Ritus in supradictorum omnium Sacramentorum administratione recipio, & admitto. Omnia, & singula, quæ de peccato originali, & de justificatione in sacrosancta Tridentina Synodo definita, & declarata fuerunt, amplector; & recipio. Profiteor pariter in Missa offerri Deo verum, proprium, & propitiatorium Sacrificium pro vivis & defunctis: atque in sanctissimo Eucharistiæ Sacramento esse verè, realiter, & substantialiter Corpus, & Sanguinem unà cum anima, & divinitate Domini nostri Jesu Christi, fierique conversionem totius substantiæ panis in Corpus, & totius substantiæ vini in Sanguinem: quam Conversionem Catholica Ecclesia transubstantiationem appellat. Fateor etiam sub altera tantùm specie totum, atque integrum Christum, verumque Sacramentum sumi. Constanter teneo Purgatorium esse, animasque ibi detentas fidelium suffragiis juvari: Similiter & Sanctos unà cum Christo regnantes venerandos, atque invocandos esse, eosque orationes Deo pro nobis offerre; atque eorum Reliquias esse venerandas: Firmissimè assero Imagines Christi, ac Deiparæ semper Virginis, nec non aliorum Sanctorum habendas, & retinendas esse, atque eis debitum honorem, ac venerationem impertiendam. Indulgentiarum etiam potestatem à Christo in Ecclesia relictam fuisse, illarumque usum Christiano populo maximè salutarem esse affirmo. Sanctam Catholicam, & Apostolicam Romanam Ecclesiam omnium Ecclesiarum Matrem, & Magistram agnosco: Romanoque Pontifici B. Petri Apostolorum Principis Successori, ac Jesu Christi Vicario veram obedientiam spondeo, ac juro: Cætera item à Sacris Canonibus, & Oecumenicis Conciliis, ac præcipuè à sacro-sancta Tridentina Synodo tradita, definita, & declarata, indubitanter recipio, atque profiteor: simulque contraria omnia, atque hæreses quascumque ab Ecclesia damnatas, & rejectas, ego pariter damno, & anathematizo. Hanc veram Catholicam Fidem, extra quam nemo salvus esse potest, quam in præsenti spontè profiteor, & veraciter teneo, eandem integram, inviolatam usque ad extremum vitæ spiritum constantissimè (Deo adjuvante) retinere, & confiteri, atque à meis subditis, vel illis, quorum cura ad me in munere meo spectabit, teneri, doceri, & prædicari, quantùm in me erit, curaturum, Ego idem N. N. spondeo, voveo, ac juro. Sic me Deus adjuvet, & hæc Sancta Dei Evangelia.

Praxis disponendi ad actus in Contritione perfecta requisitos.

I. COnsidera N. seriò, & cum intimo animi sensu, te graviter offendisse & toties offendisse infinitam Dei majestatem, tuum Creatorem, Redemptorem, & Judicem supremum, qui eodem momento quo peccabas poterat te detrudere ad æterna inferorum supplicia, in quibus hac ipsâ horâ, & per infinita annorum millia sine spe veniæ ardere debuisses, ut alii innumeri, *Anima quæ peccaverit ipsa morietur.*

II. Ex altera parte expende, Paternam Dei Misericordiam, Bonitatem, & Benignitatem infinitam, qui te tanquam Filium prodigum, expansis in Cruce brachiis, ad Pœnitentiam adducit, & inclinato Capite ad osculum æternæ pacis, & amoris admittit, di-

eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti: Ita m communi D. Thom. Quæst. 66. Art. 2.

II. Ex his colligit Ecclesia materiam Baptismi remonà Christo constitutam esse aquam elementarem, ut usibus humanis inservire solet: materiam veproximam esse ablutionem corporis, quæ per aquam ercetur. Quod si contingat aliquid horum defie, ut vel aqua non sit naturalis, vel non idonea ad poris ablutionem, Baptismus erit invalidus, defemateriæ à Christo requisitæ, quam suprà de Sacrantis in genere, ostendimus pertinere ad essentiam ramenti, & à nullo posse immutari.

III. Hinc in ordine ad praxim, Dicendum primò, uam per mixtionem alterius corporis desinere esse eriam Baptismi, quando in toto mixto plus extrasubstantiæ quàm aquæ continetur: quod colligi et ex odore, sapore, densitate, aliisque accidentibus, sensuum experimento percipiuntur, uti habet senia communis cum D. Thoma Quæst. 66. Art. 4. Et batur ex eo, quod inter homines tale mixtum non at pro aqua usuali haberi aut usurpari, quando aumixto non est adeò notabilis, non desinit aquæ no-, & usum retinere.

Inde inferes primò, etsi non sufficit lutum, validè en per aquam lutosam Baptismum conferri: Secunnon sufficere aquam artificialem, qualis est aqua cea, aut alia, quæ ex floribus aut herbis distillatur, magis habet floris, quàm aquæ substantiam: Teridem dicendum de sale resoluto, de saliva, sudore, lachrymis: non autem de tenui cerevisia, quam babilius est aquæ naturam non amittere. Nihil prohorum adhibendum est, nisi infantis sine Baptimorientis necessitas cogat.

V. Dicendum secundò, Aquam accidentaliter transatam non esse materiam Baptismi quamdiu non donea ad abluendum, secùs quando potest ablui servire. Hinc aqua in glaciem, aut nivem cona tunc tantùm potest esse idonea materia Baptismi, ndo aliqua ex parte resoluta corpus humectare, & ere potest. Quod autem aqua sit calida, colo-, aut turbida, nihil obstat valori hujus Sacramenuamdiu manet vera aqua, & corpori abluendo acmodata.

. Dicendum tertiò, Quoad partem corporis abdam, Baptismum certò validum esse, si capectus, vel scapulæ abluantur, cùm hæ sint præcipa rtes corporis. Verùm si tantùm manus aut pes atur, dubius est Baptismus, ac propterea extra essitatem illicitè sic confertur. Quod si collatus ostea debet sub conditione repeti. Idem sentiende infante pelle adhuc secundinâ circumdato; vel capilli abluantur, ita ut corporis pars non tanr. *Coninck, Layman, Diana, Part. 5. Tract. 3. . 1. 2. 3.*

I. Sed *quæstio* est, quæ Quantitas aquæ possit ad Bai valorem sufficere?

espondeo, quamlibet sufficere quæ serviat ad abnem sensu humano perceptibilem, ut docet hic *ado Disp. 1. Diffic. 6.* Contra *Suarem, Valent.* &c.

ices, qui manè se aspersit aquâ benedictâ verè dihodie non lavisse; ergo ad moralem ablutionon sufficit quævis aquæ sensibilis aspersio aut ab-.

espondeo neg. consequentiam: quia affirmans iu se non lavisse, id non intelligit de quavis morali ablutione, sed de illa in qua solent homines aquâ liberaliùs affusâ manus ac faciem abluere, uti ipsæ circumstantiæ significant.

VII. Forma Baptismi in occidentalibus Ecclesiis hæc usurpatur: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, Amen.* Sumitur ex Matth. 28. *Baptizantes eos in nomine Patris*, &c. Ratio hujus institutionis est: quod cùm Baptismus sit introitus in Ecclesiam Christi, oporteat in ejus susceptione expressam fidei Christianæ professionem facere per Dei unius & trini invocationem.

VIII. Debet in forma Baptismi persona altera à baptizante exprimi, ut appareat distinctio personarum baptizantis, & baptizandi; cùm nemo à seipso baptizari possit, *Cap. debitum*, de Baptismo. Obesset etiam valori omissio vocum, *In nomine Patris, &c.* Ratio hujus, est Christi institutio.

IX. Accidentales mutationes formæ Baptismi, etsi valorem non impediant, administrationem illicitam reddunt, excepto necessitatis casu, v. g. si omittas, *ego*, aut transpositio fiat, *te ego baptizo.* Item, si aliqua persona transponatur, v. g. nominando Filium ante Patrem: si modica verborum interruptio fiat, aut si superflua addantur, v. g. Ego Joannes te baptizo in nomine Patris omnipotentis, & Filii & Spiritus sancti.

X. Si dubium rationabile sit de valore collati Baptismi, repeti debet sub conditione, hâc formâ, *Si non es baptizatus, ego te baptizo in nomine &c.* Idque locum habet, tàm in dubio *juris*, v. g. si Doctores discrepent, an valeat Baptismus tali modo collatus, quàm in dubio *facti*, si absolutè incertum sit, utrùm fuerit collatus Baptismus, v. g. si infans expositus sit nullâ ipsi adjectâ schedulâ aut signo quo Baptismus ei collatus fuerit: imò si signum illud non sit satis certum praxis hic habet ut talis iterum sub conditione baptizetur.

XI. Faciliùs sub conditione repetitur Baptismus in infante quàm adulto, eo quod adultus per fidem, & actum contritionis salvari possit, etiamsi Sacramentum Baptismi non acceperit.

QUÆRES primò. An moderni hæretici dum convertuntur, debeant sub conditione baptizari?

Respondeo negativè regulariter. Si tamen dubium sit, v. g. an adhibita fuerit aqua rosacea, vel an alius aquam applicuerit, alius formam protulerit, sub conditione baptizari debent.

QUÆRES secundò: An licitum sit Sacerdoti occulte baptizare filium hæretici de vita periclitantem, si dubitet an validè baptizatus fuerit, vel ad Baptismum posteà suscipiendum supervicturus?

Respondeo affirmativè, imò rectè faciet, si sub specie alicujus solatii aut medicinæ præbendæ ad tale ministerium sibi aditum procuret, quantumvis parentes invitos esse cognoscat.

Quod si talis puer vel adolescens sit filius Anabaptistæ, absolutè baptizandus erit, cùm illa Secta soleat suos ante annum ætatis trigesimum baptizare; nisi aliundè constet puerum aliâ viâ ad Baptismum pervenisse.

In Baptismo per obstetricem collato quid agendum sit ex præscripto Pastoralis Mechliniensis, vide hic infrà §. 3. num. 7.

De Baptismo in partibus Hæreticorum plures quæstiones resolvuntur infrà *Tract. 6. Quæst. 28.*

Respondeo affirmativè, si v.gr. obstetrix adeo perita sit, ut manu in matris uterum insertâ infantis corpus aliquâ ex parte aquâ perfundere possit, adjectâ verborum formâ consuetâ: Ita docet *Suarez & 6. alii apud Dianam Part.1. Tract.15.*

Idem dicendum est, quando matre prægnante subito extincta, possit in ejus corpore aditus aperiri,& per illum in prolem adhuc viventem aqua infundi.

QUÆRES tertiò: An Ministro illicitum sit sub peccato mortali baptizare Aqua non benedicta in Baptismo solenni sive publico? Nam in privato mortale inde non contrahi plerique agnoscunt.

Resp. Culpam lethalem inde non committi; quamvis contrarium docere videatur *Bonacina* de Bapt. Dist.2. Quæst.2. Part.7. Num.19. & *Nugnus* Quæst.71. Art.4. Conclus.2.

Ratio est, quia etsi aqua benedicta utendum tradant etiam Patres antiqui, nullum tamen extat formale præceptum de præmittenda baptismalis aquæ benedictione. 2. Ex gravitate materiæ censeri solet gravis vel levis omissio alicujus ritus in celebratione Baptismi solennis: Atqui materia gravis non videtur omissio illa benedictionis, cum solum ad majorem decentiam illa addatur ad aquam per se ad valorem Baptismi sufficientem. Probant hæc à paritate rationis in ritibus aliorum Sacramentorum *Granadus* & alii apud *Quintanadvenas de Sacramento Baptismi, Quæst. Sing.* 22.

QUÆRES quartò: An Parochus qui Baptismum pluribus annis invalidè administravit, sive ex malitia, sive ex ignorantia, teneatur cum gravi detrimento bonorum, vitæ, aut famæ hunc valoris defectum ita propalare ut Baptismi illi iterari, aut suppleri possint?

Respondeo affirmativè, quod plurium Theologorum auctoritate confirmat *Layman* Lib.1. Tract.3. Cap.3. Num.2. agens de obstetrice invalidè baptizante, & disertius pluribus citatis *Quintanadvenas* Tract.1. Quæst.Sing.19.

Ratio est 1. quia ex communi principio Theologorum, salus animæ perdenda præferenda est vitæ corporali: ergo multo magis salus tot innocentium defectu Baptismi perdenda. Nam moraliter certum est aliquos ex illis infantibus morituros ante annos discretionis quibus possint per contritionem perfectam saluti suæ consulere. 2. Quia ex illis invalidè baptizatis qui ad Sacerdotii & Confessarii munus pervenerint invalidè etiam consecraturos, & absoluturos indubitatum est, ex quo etiam aliis fidelibus nocumentum obveniret gravissimum.

§. IV.

De Patrinis.

I. AD munus Patrini tria requiruntur: 1. Usus rationis (non certa ætas) 2. Ut Patrinus in Baptismo sit ipse baptizatus, & Patrinus in Confirmatione sit confirmatus, alioqui invalidè suscipiet munus Patrini, & non contrahet cognationem spiritualem. 3. Requiritur intentio formalis gerendi munus spiritualis Patris secundùm consuetudinem Ecclesiæ, nec sufficit infantem materialiter tantùm tenere.

II. Religiosi Patrini esse non debent; ne ob spiritualem cognationem nimia familiaritas cum secularibus, præsertim fœminis, contrahatur. Excipe tamen, si Religiosus sit Episcopus, aut si contraria consuetudo Prælatis non contradicentibus id alicubi permitteret.

III. Parens non debet propriam prolem suscipere, ne contracta cognatione spirituali cum conjuge debitum petere non possit. Nec decet ut duo conjuges alienam prolem suscipiant, potest tamen consuetudine honestari. Unde *Coninck* monet duos conjuges suscipientes alienam prolem non contrahere cognationem spiritualem, alioquin talis susceptio ipsis graviter prohibita esset.

IV. Patrinus unus esse debet, sive mas, sive mulier, vel ad summum duo, mas, & fœmina. Constat ex Trident. Sess.24. Cap.4. de Reform. Ubi Parochus obligatur ut nomen baptizati, ac patrinorum in librum diligenter referat, eosque moneat de cognatione spirituali contracta inter ipsos, & baptizatum, & illius patrem; ac matrem: nec non inter baptizantem ac baptizatum, & hujus patrem ac matrem tantùm.

V. In privato Baptismo non est opus patrino; non enim videtur Ecclesia parentes voluisse ad hoc obligare, cùm in necessitate vix idoneus eligi possit. Si tamen adhibeatur, contrahet cognationem spiritualem, eo quod patrinus non adhibeatur tantùm ob majorem solennitatem, sed etiam propter obligationem instruendi puerum in rebus fidei.

Alii tamen negant à Patrinis in privato Baptismo cognationem spiritualem contrahi, *Sotus, Sanchez, Maratius &c.*

VI. Solent in quibusdam Germaniæ locis Catholici esse Patrini filiis hæreticorum baptizante illos Ministro hæretico indebita forma, in nomine SS. Trinitatis. Neque consuetudo videtur improbanda, quia Patrini officium est ut externa susceptione profiteatur, quod hominem modò spiritualiter genitum suscipiat in curam suam tamquam spiritualis ejus nutritius & pædagogus, id autem præstare potest Catholicus, etiamsi infans ab hæretico baptizetur.

QUÆRES: An etiam ad Baptismum infantis Catholici apud Sacerdotem Catholicum liceat admittere Patrinum hæreticum?

Respondeo negativè, cum communi Doctorum. Si tamen timeretur gravis indignatio amicorum, etiam hæreticorum, aut aliud gravius incommodum, probabile est talem patrinum sine crimine posse admitti, qui etiam contrahet cognationem spiritualem, ita docet *Castrop. Layman, l.5. Tract.2. Cap.9. Diana Par.9. Tract.7. Resol.31.*

CAPUT III.

De Sacramento Confirmationis.

CONfirmationem verum esse Sacramentum à Christo institutum, & in primitiva Ecclesia usurpatum, probatum est supra in Controv. Part.1. Capite ultimo.

I. Materia remota Sacramenti Confirmationis est Chrisma ex oleo, & balsamo confectum, atque ab Episcopo benedictum. Colligitur ex Concilio Florentino in Decreto Eugenii, ex perpetuo Ecclesiæ usu, & traditione, quæ testatur Chrismatis confectionem semper Episcopo reservatam fuisse.

II. For-

II. *Forma* hujus Sacramenti est: *Signo te signo crucis, & confirmo te Chrismate salutis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.*

III. *Effectus* Confirmationis est augmentum gratiæ sanctificantis: insuper actualis gratiæ auxilium ac robur tempore opportuno conferendum ad fidem constanter profitendam.

IV. Convenit ut adulti peccati mortalis sibi conscii, ante Confirmationis susceptionem sacramentaliter confiteantur. Licet enim nullum præceptum extet, adeoque contritio sufficiat, tutiùs est tamen confiteri ad removendum obicem gratiæ quæ à Sacramento confertur.

V. Subjectum capax hujus Sacramenti est omnis, & solus homo baptizatus. Ratio congrua est, quia sicut natura quos generavit conatur perficere, ita Deus & Ecclesia, quos generavit per baptismum, ad perfectiorem gratiæ statum adducit per Confirmationis Sacramentum.

VI. Olim infantibus statim post Baptismum, Confirmationis Sacramentum conferebatur. Verùm hodie in plerisque Ecclesiis consuetudo est ut non nisi rationis compotes confirmentur. Ratio, partim ut Sacramentum majori cum utilitate suscipiatur, utpote concurrente actuali fide & reliqua dispositione suscipientis, partim ut absit periculum repetendi.

VII. Perpetuò amentes, uti & infantes in mortis periculo utiliter & rectè confirmantur, ubi id est in usu. Quia hujusmodi cum fructu spirituali, & sine irreverentia Sacramentum Confirmationis suscipiunt, sicut & Baptismum. Est enim tantùm per accidens quod numquam sint spiritualiter militaturi.

VIII. Hodie non satis constat præceptum suscipiendi Sacramentum Confirmationis, secluso contemptu &c. Est tamen peccatum saltem veniale satis grave sine causa aliquem ordinare qui confirmatus non est, cùm Ecclesiarum consuetudo repugnet.

IX. Minister ordinarius hujus Sacramenti solus Episcopus est. Colligitur ex Act. 8. & 10. & traditur in Concilio Florentino. Potest tamen Pontifex ex plenitudine potestatis suæ committere simplici Sacerdoti potestatem ministrandi hoc Sacramentum.

Quæstionem hinc movet *Cardin. Lugo* Respon. Moral. Lib. I. Dub. 7. An Abbas cui conceduntur functiones Episcopales, exceptâ dumtaxat collatione Ordinum, consecratione Ecclesiæ, & Altarium, possit conferre Sacramentum Confirmationis? quod aliquando in Sacra Congregat. controversum fuit.

Respondet, auditâ sententiâ sacræ Congregationis Gregorium XIII. die 13. Martii anno 1574. respondisse, non comprehendi in ea concessione collationem hujus Sacramenti: Quia in generali concessione non intelliguntur ea quæ sunt specialiter reservata, & de quibus facienda est specialis mentio: non solet autem concedi hæc facultas soli Sacerdoti sine causa urgenti, uti colligitur ex *Capit. Pervenit. Dist.* 95. & ex Decreto Eugenii in Concilio Florentino, & fusius ostendit *Suarez Part.* 3. *Tom.* 3. *Disp.* 36. *Sect.* 2.

X. Ad ceremonias pertinet, 1. Benedictio Chrismatis. 2. Adesse debet Patrinus ex præcepto obligante sub mortali, nisi adsit gravis causa: debet is esse diversus à patrino Baptismi, nisi necessitas aliud postulet. 3. Recitantur orationes cum impositione manus super Caput. 4. Frons Chrismate uncta vitta ligatur, quæ circumfertur donec Unctio sit siccata: ubi scilicet non est consuetudo, præsertim inter hæreticos, statim post collatum Sacramentum frontem abluendi (si fieri possit) in fonte Baptismatis? postquam frons lota & Vitta deposita est, ea comburi solet, saltem non debet ad profanum usum adhiberi. 5. Episcopus confirmato levem alapam infligit. 6. In C. *ut jejuni* Dist. 5. de Consec. monentur Episcopi ut jejuni hoc Sacramentum ministrent, & non nisi jejunis. Ex rationabili tamen causa aliter fieri posse monent DD. communiter.

QUÆRES primò: An liceat Matrimonium contrahere, Professionem Religiosam emittere, vel Eucharistiam aliave Sacramenta suscipere vel ministrare, ante susceptionem Confirmationis?

Respondeo affirmativè, juxta sequentia cum *Suarez hic Disput.* 38. *Sect.* 1. Hæc obligatio, inquit, non habet locum respectu quinque Sacramentorum, nam Baptismus necessariò antecedere debet & licet respectu Eucharistiæ regulariter sit melius ut Confirmatio antecedat, tamen hic ordo non est in præcepto uti ex usu Ecclesiæ constat, &c. Consonat *Granadus* hic Tract. 4. Disput. 2. de Conf. & *Zambranus* Cap. 2. Disp. 3. num. 2. Nulla, inquit, erit culpa, si Eucharistia vel alia Sacramenta præter *Baptismum* & *Ordinem* ministrentur ante Confirmationem. Idem dicendum de Professione Religiosa, uti & Matrimonio, cum nec matrimonium, nec tria vota in Religione nuncupanda, eorumque observatio, à Confirmationis susceptione aut effectibus dependeant.

QUÆRES secundò: Quanta sit obligatio Episcoporum ut conferant suis subditis Sacramentum Confirmationis?

Respondeo, gravem illis incumbere obligationem ut ex parte sua præbeant subditis opportunitatem ut hoc Sacramentum suscipiatur, uti docet *Suarez in* 3. *P. q.* 72. *Disp.* 38. *Sect.* 2. *Sylvester v. Confirmatio &c.* Quia cùm sint Pastores, tenentur gregem suum pascere, non tantùm in rebus ad salutem absolutè necessariis, sed etiam in iis, quæ conducunt ad singularem ejus utilitatem, maximè inter hæreticos, ubi necesse est ad constantem fidei confessionem hoc Sacramento roborari. Hinc etiam Parochis incumbit, pueros in catechesi de hujus Sacramenti virtute edocere, & suo tempore Episcopis confirmandos offerre.

QUÆRES tertiò: An liceat cuicumque in aliena Parœcia, aut Diœcesi confirmari?

Respondeo, quoad primam partem de Parœcia affirmativè. 1. Quia nullum extat præceptum quo minus aliquis in aliena Parœcia ejusdem Diœcesis confirmetur. 2. Quia cum administratio Confirmationis spectet ad proprium Episcopum, etiam Titularem, quoad hoc jurisdictionem habet uti in singulas Parœcias, ita in singulos Parochianos suæ Diœcesis, etsi in parœcia propria non existant.

Ad secundam partem de Diœcesi, respondetur, Nemini licere confirmari in aliena *Diœcesi* absque licentia sui Ordinarii. Probatur ex communi sententia cum *Suario, Bonacina, Filiucio, Reginaldo, aliisque apud Leandrum de Sacramentis, Tract.* 3. *d.* 2. *q.* 9. qui docent absque gravi peccato non posse Episcopum in aliena Diœcesi sine consensu proprii Episcopi, confirmare. Ergo nec subdito licet Confirmationem in aliena Diœcesi suscipere: nisi Ordinarii sui Dimissorias exhibeat.

In

In hanc rem multum auctoritatis, & lucis adfert Declaratio Cardinalium quæ extat apud *BELLARMINUM in Tridentinum Sess. 7. de Sacram. fol. 64.* quæ sic habet. *Omnes, etiam Prælati exempti, etiam jurisdictione Episcopali, si sint intra fines Diœcesis, teneantur accedere ad Episcopum Diœcesis pro Confirmatione: si verò non sint in Diœcesi aliqua, adeant quam maluerint.*

RITUS omnes in administratione Confirmationis, & reliquorum Sacramentorum, traduntur infra in fine *Tomi III. hujus operis.*

CAPUT IV.

De Sacramento Eucharistiæ.

REalem Christi præsentiam in Sacramento Eucharistiæ, Transmutationem panis & vini, Communionem Laicorum sub unica specie &c. contra Sectarios accuratè probata invenies supra *Tom. I.* in Controversiis fidei Part. II. Cap. 3. 4. & 5.

Porrò ad Quæstiones alias, & principia hic præmittenda.

Dico breviter primò; In Consecratione ex vi verborum sub speciebus panis constituitur Corpus Christi, & per concomitantiam etiam Sanguis, anima, divinitas, aliaque ipsis unita: uti & in Calice constituitur solus Sanguis ex vi verborum, & reliqua per concomitantiam. Constant hæc ex Tridentino Sess. 13. Cap. 3.

Dico secundò: Christus existit totus in tota, & totus in singulis partibus hostiæ consecratæ: sic nempe ut nulla pars sensibilis hostiæ sive divisæ, sive conjunctæ sit tam exigua quin totum Christum contineat. Probatur ex Tridentino Sess. 13. Cap. 3. ubi id negantibus de Partibus divisis anathema dicit Can. 3.

Dico tertiò: Statuitur Christus sub speciebus Eucharisticis non per novam productionem, ut aliqui Theologi volunt, sed per adductionem, id est, per novam tantùm præsentiam quâ corpus ejus existens in cœlo simul in altari sub speciebus Sacramentalibus collocatur. Nihil enim aliud ad hoc videtur esse necessarium.

Dico quartò; Accidentia sive species panis & vini remanent in Eucharistia extra subjectum, sic ut color, & sapor, & alia, quæ in hoc Sacramento sensu percipimus, in Corpus Christi tamquam subjectum non recipiantur. Ita colligitur ex Concilio Constantiensi Sess. 8. contra Wicleffum id negantem. Non enim sunt illa in substantia panis jam destructa, neque in Corpore Christi, quod in Eucharistia est gloriosum, & passionis expers. Probabilius etiam est, contra Thomistas, reliqua accidentia non recipi in quantitatem, quæ fortè à substantia non distinguitur.

Dico quintò: Desinit Christus esse sub speciebus consecratis, quando species sic immutantur, ut desineret forma panis & vini, si illic loco Christi adessent. Hinc in stomacho speciebus Eucharisticis per calorem naturalem destructis præsentia Christi evanescit. His principiis ita constitutis ad resolutiones practicas propiùs accedamus.

§. I.

De Materia & forma Sacramenti Eucharistiæ.

I. MAteria hujus Sacramenti est panis, & vinum: uti patet ex institutione Christi *Matth. 26. & Marc. 14.* Panis ille necessitate Sacramenti debet esse Triticeus, ex praxi, & sensu Ecclesiæ, & Concilio Florentino, quod eodem modo panem triticeum assignat, quo vinum pro calice quod constat requiri ad valorem Sacramenti. Huic tamen non officit immixta fuisse tritico pauca grana alterius frumenti, quia per hoc non desinit esse panis triticeus usualis, ita *D. Thom. aliique.*

II. Oriza, avena, milium, hordeum, non sunt materia hujus Sacramenti; cum ex iis non soleat panis confici pro hominis victu nisi ob defectum tritici, quare nec simpliciter panis vocabulum meretur.

III. Ut panis Azymus sit, non est de necessitate Sacramenti, quamvis id congruentius sit, cùm etiam Christus in azymo consecraverit. Observanda tamen est consuetudo utriusque Ecclesiæ, ita ut non solùm Latinus peccet, si in fermentato consecret, sed etiam Græcus si in azymo, quamdiu intra terminos Ecclesiæ suæ commorantur: Quod etiam observandum est in casu necessitatis, etiamsi ægrotus absque viatico decedere deberet. Ratio est, quod Ecclesiæ utilitatem, majestatem, tantique mysterii reverentiam valdè interesit, universales in eo Ritus observari. Quare cum Sacramentum hoc non sit absolutæ necessitatis, merito ratio publica privato commodo spirituali præfertur.

IV. Acetum non est materia consecrationis, cùm sit vinum corruptum, potest tamen validè Sacramentum confici ex vino acido vel acescente, sicut ex pane mucido nondum corrupto, sed ad corruptionem disposito. Denique neque Agresta valide consecrari potest, cùm Agresta, utpote ex uvis immaturis expressa, nondum ad naturam vini pervenerit.

V. Admixtio aquæ ad vinum non est de essentia Sacramenti, sed præcepti tantùm Ecclesiastici sub peccato mortali obligantis. Non est tamen improbabilis opinio Alphonsi à Castro, etiam ex Christi præcepto ab Apostolis nobis tradito, vinum aquâ miscendum esse.

VI. Ad essentiam formæ pertinent tantùm hæc verba, *Hoc est Corpus meum. Hic est Calix Sanguinis mei.* Reliqua tamen verba, *Novi & Æterni Testamenti* &c. sine gravi peccato omitti non possunt.

VII. Ad valorem Consecrationis requiritur ut Sacerdos materiam consecrandam determinatè cognoscat & intendat. Quia omnis actio transiens versatur circa singularia determinata, idque in casu nostro ad veritatem vocis demonstrativæ *Hoc*, & *Hic* necessariò requiritur.

VIII. Sacerdos censetur habere intentionem Ecclesiasticæ consuetudini conformem, nisi eam contrario actu excludat. Unde etsi existimet quinque tantùm hostias adesse, cùm sint sex, omnes consecrat. Quia speculativus ille error non obstat practicæ intentioni consecrandi omnes hostias ante se constitutas, *Suarez, Sylvest. Henriq.*

IX. Si quis inscio seu non advertente Sacerdote hostias

stias minores in altari ponat, non consecrabuntur. Quia nec actualis, nec virtualis intentio in illas fertur. Si verò Sacerdos antequam egrediatur Sacristiâ de consecrandis hostiis in altari positis, vel ponendis admonitus, eas consecrare proponat, etiamsi postea obliviscatur, censeri debent consecratæ. Quia in tali casu adest intentio virtualis, hoc est, prior intentio continuatur in actibus qui postea sequuntur in ordine ad consecrationem, Ita *Reginal. Layman, Lib.5. Tract.4. Cap.2. Bonacina Tract.1. d.4. q.2. p.2.* & alii qui judicant id in praxi tutum esse.

X. Si formulæ, id est, parvæ hostiæ adferantur Sacerdoti paulò post oblationem, vel (ut addit Aversa q.11. §.12.) ante inceptam præfationem, licitè eas consecrat, oblationem solâ mente supplendo, Ita *Possevin. Gavantus, Tambur. Diana Part.2. Tract.14. Resol. 71.*

§. II.

De Ministro Eucharistiæ.

I. Eucharistiam ministrare solus potest ex officio Sacerdos habens jurisdictionem ordinariam, aut sibi delegatam: Peccat proinde graviter, qui sine omni jurisdictione Eucharistiam dispensare præsumeret. Et si sit inferior Sacerdote v.gr. Diaconus irregularitatem incurrit.

II. Si tamen Sacerdos carens jurisdictione præsumat ob rationabilem causam, factum suum à Parocho approbandum, licitè Eucharistiam administrat, *Bonacina, Reginal. hic num. 19. aliique.*

III. Si periculum sit ne infirmus sine sacro viatico moriatur, & proprius Pastor sit absens, vel impeditus, vel malignè neget, poterit viaticum conferre quivis Sacerdos tam secularis quàm regularis, & in horum defectu etiam Diaconus. Quia in hoc casu censetur ea potestas collata ab Episcopo, aut Pontifice, Ita *Suarez, Bonacina, Lugo, Layman, Lib.5. Tract.4. Cap.7.*

IV. Etsi Regulares ex suis privilegiis possint in propriis Templis communicare quoscumque fideles, sive per se, sive per alios Sacerdotes: illa tamen potestas, lege ordinaria, non extendit se ad communionem præbendam ratione Viatici in articulo mortis, aut in Festo Paschatis, per quam scilicet satisfiat præcepto annuæ communionis, cui si communicans alio tempore satisfaciat, illa communio ei libera manet, uti docet *Sa, Filliuc. & usus communis.*

V. Non licet tamen Religiosis ad quamvis communionem, sine facultate Episcopi, aut Parochi, Eucharistiam publicè per plateas deferre, nisi forte ad milites, aut alios apud quos ipsi Pastoris munus obeunt. Quia id juri Parochorum per consuetudinem obtento derogaret. Proinde quando de licentia Ordinarii ægris communionem præbent, id debet privatim fieri.

VI. In Missionibus autem, ubi in privatorum domibus passim celebratur, facultas in Sacro præbendi communionem cuivis legitimè accedenti concessa censetur cuivis Sacerdoti, nisi hoc alicubi peculiari ac legitimo præcepto esset inhibitum.

Quando Sacerdos non conficit, sed solum administrat aliis Eucharistiam in statu peccati, probabile est illum non peccare mortaliter, quamvis non desint graves Auctores, qui communiùs docent opposi-tum, ideoque curandum, ut Sanctum non nisi [...] tractetur.

VII. Quamvis teneatur Minister Eucharistia[m ...] nu porrigere: non est tamen improbabile ex [...] causa licere mediante instrumento idoneo eam [...] municantis ori inserere, apud *Dianam Part.4. T[...] Resol.114.* Quod confirmatur ex eo, quod in [...] oris siccitate licitum esse hostiæ particulam in c[...] ari cum vino trajicere doceat *Frap. Escob. Diana [...] Tract.4. Resol.104.*

VIII. Graviter peccat Minister præbens Eu[charistiam ...] stiam sub utraque specie, secluso Pontificis ind[ultu ...]

IX. A mortali Ministrum excusari qui solas [...] vini daret ægro impotenti hostiam deglutire se[...] *micus apud Dianam Part.8. Tract.1. Resol.24.&c.*

QUÆRIT Card. *Lugo* in Resp. Moral. lib.1. [...] An liceat Eucharistiam deferre infirmo adorand[am ...] deosculandam, quando eam sumere non valet[?]

Respondet autem negativè, Quia si sic adh[ibere]tur instar Reliquiarum, minueretur reverentia [...] tantæ majestati, & alia sequerentur incommoda [...] pter quæ ea praxis à Pontifice prohibita est, ut[i ...] tur in Declar. Concilii Tridentini in Sess.13. Ca[...] pud *Lugo* loco citato.

X. Tenetur Sacerdos negare Communionem [...] nis ad illam indispositis, v.gr. publico peccator[i ...] rario, meretrici, concubinario. Quia illis mini[stran]do eorum peccato cooperaretur, & Sacramentu[m ...] vi irreverentia afficeret.

XI. Si occultè tantùm constet suscipientem e[sse in]dispositum, illi occultè petenti negari debet, n[on ta]men petenti publicè, ne per hoc infamiam inc[urrat]. Quod si indispositio occulta solùm ex Confessio[ne co]gnita fuerit, ne quidem licebit eam negare o[ccultè] postulanti. Quia illa esset quædam peccati admo[nitio] quæ Confessionis sigillo adversatur. *Bonacina, [Lay]man, Lugo, &c.*

QUÆSTIO est, An si Reus confugiat ad [Sacer]dotem Eucharistiam publice portantem gaude[at im]munitate, sicut confugiens ad Ecclesiam?

Respondetur affirmativè cum *Navarro* [...] *num.18.* qui hanc sententiam dicit communem [...] Hostiensi, Angelo, Claro &c.

Sed *Quæritur ulterius*, An idem dicendum [...] Reus qui v.g. ducitur ad supplicium confugiat a[d am]plexum Sacerdotis, qui Eucharistiam in pyxide [occul]tè portat?

Respondet ad hunc casum affirmativè: [...] *tanadvennas Tract.4. Fing. ult.* qui testatur illum [...] actu contigisse. Quia ratio cur Eucharistia [...] portata, & templa gaudeant hoc privilegio, est [reve]rentia & veneratio hujus Sacramenti, quæ non [...] exhibenda est dum occulte defertur. Si enim li[ber]reus, teste *Bartolo, Claro, Baldo,* alisque, qui du[citur ad] supplicium occurrit Cardinali, si hic suum pileu[m pur]pureum istius capiti imponat aut imponi faciat, [...] magis in casu præsenti. Ita ibidem Num.5.

§. III.

Dispositio requisita in suscipiente Eucharis[tiam].

I. Quoad animæ dispositionem: Certum est, [...] in statu peccati mortalis, gravi præcepto [obli]gari ad confitendum ante sumptionem Euchari[stiæ, si] adsit necessitas celebrandi, aut communicandi, [et] sit copia Confessarii, *ex Trident. Sess.13. Cap.7.*

II[...]

II. Idem dicendum eſt de eo, qui dubitat, an admiſerit peccatum mortale, aut an fuerit illud ritè confeſſus, *Suarez, Sanchez, Bonacina d. 4. q. 6. cap. 7.*

III. Si autem gravis urgeat celebrandi, aut communicandi neceſſitas, tenetur præmittere actum contritionis: & ſi fuerit Sacerdos, præcipit Tridentinum, ut non differat poſteà *quàm primùm* confiteri. Quia aliàs omittendo contritionem poneret obicem gratiæ, & gravem committeret irreverentiam, & ſacrilegium.

Notandum verò eſt, quid circa illud, *quàm primùm*, nimis laxè ſumptum, decernat Alexander VII. per propoſitionem 38. diſertè prohibitam: *Mandatum Tridentini factum Sacerdoti ſacrificanti ex neceſſitate cum peccato mortali, confiteri* quàm primùm, *eſt conſilium, non præceptum.* Et propoſ. 39. *Illa particula*, quàm primùm *intelligitur, cum Sacerdos ſuo tempore confitebitur.*

IV. Neceſſitas autem gravis excuſans à Confeſſione eſt primò: Periculum mortis. 2. Hoſtia pro moribundi viatico conſecranda. Ita *Suarez, Coninck, Lugo,* 3. Si ſacrificium, vel Communio non poſſit omitti abſque gravi infamia, vel ſcandalo. 4. Si Parochus, ex officio celebrare debeat, ut populus audiat Sacrum, ob quam cauſam etiam alteri, qui non eſt Parochus, id licere ſentit *Diana, cum aliis 11. Part. 9. Tract. 3. Reſol. 9.* 5. Si quis in ſcamno communicantium recordetur peccati mortalis, quod oblitus eſt confiteri, nec ſine nota, aut ſcandalo gravi recedere poſſit. De quo vide eoſdem ſuprà: & in hoc Opere ſuprà pag.

Notat autem *S. Bonaventura* apud *Bonacinam* Diſp. 4. de Euchar. Quæſt. 6. Part. 1. Num. 19. Hanc doctrinam notandum eſſe peculiariter timidis, & ſcrupuloſis, qui quamquam tunc verè eliciant contritionis actum, ſibi tamen continuo perſuadent ſe illum non elicuiſſe, qui poſſint prædictis ſecurè acquieſcere.

Unde ulterius patet, dari poſſe caſus in quibus aliquis incertus de ſtatu gratiæ poſſit ſe ad communicandum ſine peccato reſolvere.

V. *Quæres*, quandonam in prædictis cenſeri poſſit deeſſe copiam Confeſſarii?

Reſp. Quando ſine magna moleſtia non potes abſentem adire, aut præſenti ſine gravi incommodo Confeſſioni extrinſeco, ſive tuo, ſive alieno, peccatum aperire.

VI. Quoad *diſpoſitionem corporis*: Communicandi, aut celebrandi impedimentum per ſe non eſt pollutio involuntaria, aut etiam voluntaria per pœnitentiam expiata, niſi mentem relinquat turpi recordatione infectam. Idem dicendum eſt de actu conjugali, etſi conſilii ſit, nocte Communionem antecedente abſtinere, præſertim ſi ſint conjuges, qui rarò communicant. *Sanch. Filliuc. Eſcob. &c.*

VII. Ex præcepto Eccleſiæ regulariter non licet cuiquam communicare, niſi jejuno, jejunio naturali, id eſt, ut à medio noctis nihil omninò aut per modum cibi, aut potus, aut medicinæ ſumſerit, Ita communiter Doctores.

VIII. Non cenſetur hoc jejunium violari per aliquid, quod per modum ſalivæ, aut reſpirationis in ſtomachum trajicitur, *Fagundez, aliique communiter.* Idem eſt de fumo tabaci, aut folio ore tantùm maſticato: quamvis hæc, niſi valetudinis ratio excuſet, videri poſſint aliquam habere indecentiam. *Prapoſitus, Lugo, Granadus.*

IX. Si dubium ſit, an aliquid deglutiveris, aut ſumpſeris poſt duodecimam noctis, non impediri à Communione, aut à Miſſæ celebratione, probabiliter docet *Laym l. 1. Tract. 1. c. 1. apud Dianam* hic *Reſ. 29.*

X. Non eſt per ſe peccatum ſtatim à Communione cibum ſumere, etſi conſultum ſit abſtinere, donec ſpecies ſit conſumptæ: illas autem in Laico intra medium quadrantem, in Sacerdote intra quadrantem conſumi in ſtomacho rectà diſpoſito, ut certum cenſet *Card. Lugo* ex judicio Medicorum à ſe conſultorum *Diſp. 12. Sect. 3. num. 54.*

XI. Caſus autem ſunt in quibus non jejunus poſſit communicare: *Primò*, quoties eſt mortis periculum: & quidem à non jejuno poſſe repeti Viaticum, quoties recurrit idem periculum etiam in eodem morbo poſt intervallum unius, aut alterius diei, ſi magna ægri urgeat devotio, aut utilitas, docet probabiliter *Layman l. 5. Tract. 4. cap. 6. aliique*, in quo ſpectandam eſſe loci conſuetudinem monet *Card. Lugo de Euch. d. 15. Sect. 3.*

Non videtur tamen multis licitum Sacerdoti non jejuno conſecrare ad dandum alteri viaticum. Quia præceptum viatici non obligat, quando ritè haberi non poteſt, *Suarez, Vaſq. Hurt. aliique.* Contrarium tamen non eſt improbabile, præſertim in caſu, quo aliud Sacramentum haberi non poteſt, uti docet *Layman Lib. 5. Tract. 4. cap. 6. Num. 21. Filliuc. Lugo, Fernand. Major.*

Secundò, Poteſt Sacerdos celebrare non jejunus, ſi aquam pro vino calici infuſam hauſerit, tunc enim ad ſervandam Sacrificii integritatem debet denuò vinum offerre, conſecrare, & ſtatim ſumere ſine novæ hoſtiæ Conſecratione, *ita Doctores communiter.*

III. Quando poſt hauſtam ablutionem videt in patena vel corporali reliquias hoſtiæ conſecratæ, poteſt eas abſumere. *Henriq. & 5. alii.*

IV. Quando poſt conſecrationem Sacerdos ex deliquio, morte, aut languore non poteſt Sacrificium perficere, debet alius Sacerdos, etiam non jejunus in defectum jejunii, ſuccedere & Sacrum abſolvere. *Con. & 3. alii.*

V. Quando Sacerdos poſt Conſecrationem recordatur, ſe non eſſe jejunum poteſt nihilominus ſpecies conſecratas ſumere. *Vaſq. & 3. alii.* Quòd ſi ante Conſecrationem id recordaretur, recedere tenetur ab Altari, ſi tamen ſine gravi nota, & incommodo id fieri poſſit. *Prapoſit. & Diana.*

Idem probabiliter in praxi dicendum, ſi finito ſacro in Sacriſtia Sacerdos inveniat in patena, Calice, aut corporali fragmentum aliquod hoſtiæ conſecratæ, ſi nullus poſt eum Sacerdos ibi celebraturus ſit, nec adſit pixis, in qua Euchariſtia aſſervatur. *Suarez, Diana & 5. alii.*

Imò addit non improbabiliter *Suarez, & Diana, &c.* poſſe Sacerdotem poſt diſtributam populo communionem vaſa ſacra purificare, & particulas in eadem vel etiam in alia Miſſa conſecratas abſumere, ſi nequeant decenter ſervari: quia illa eſt tantùm unica, ſaltem in priori caſu, conſummatio ejuſdem Sacrificii.

QUÆSTIO eſt ſingularis, *Primò*, An poſſit Sacerdos extra Sacrificium ſibi Euchariſtiam miniſtrare? Negat *Filliucius* Tom. 1. Tract. 4. Cap. 9. &c. Probabilius tamen *Suarez*, de Euchar. Diſp. 72. Sect. 3. docet Sacerdotem, non ſolum in extrema neceſſitate, ſed etiam devotionis cauſâ ſibi Communionem extra Sacrificium præbere poſſe, ſi non adſit alius Sacerdos qui id præ-

id præstare possit. Quia nunc sufficiens causa videtur, cum non existat præceptum ut sit distinctio personæ recipientis & præbentis hoc Eucharistiæ Sacramentū.

Quares secundò: An in Missione, dum ingruit periculum ab irruentibus Hæreticis, qui putantur sacram Hostiam malè tractaturi, possit Eucharistia sumi à non jejunis etiam laicis, si alius desit? Item, an possit Sacerdos hostiam Laico tradere, ut cum ea aufugiat?

Respondeo ad utrumque casum affirmativè. Quia præcepto divino de cavenda irreverentia Christo inferenda cedere videtur præceptum Ecclesiæ de prævio jejunio, & Eucharistia à Laicis non tractanda, & consentire videtur. *Suarez, & Lugo hic num. 87.*

Quares tertiò: Quid si Laicus ille sumpturus Eucharistiam judicet se non esse in statu gratiæ?

Respondet *Card. Lugo Disp. 14.* de Euchar. Sect. 1. Num. 1. & *Diana* Part. 5. Tract. 13. Resol. 74. Si irruente Paganorum vel Hæreticorum multitudine in Ecclesiam timeretur SS. Eucharistiæ contemptus & violatio, Fidelem quemlibet etiam conscium mortalis posse illam sumere, conando si tempus ferat contritionē elicere: imò addit *Tambur.* tali casu ad hoc teneri.

Quares quartò: An si Laicus in articulo mortis alium Ministrum non habeat, possit Eucharistiam sibi ministrare, aut eam ab alio Laico reverenter suscipere?

Respondeo affirmativè, idemque docet *Suar. Con. & alii 12.* cujus exemplum habemus in Maria Stuarta Scotiæ Regina, dum ab hæreticis castro inclusa teneretur: etsi sint qui existiment, eam ad hoc à Pontifice Privilegium accepisse.

§. IV.

Præceptum sumendi Eucharistiam.

I. Certum est, dari præceptum divinum graviter obligans fideles adultos ad sumendum Eucharistiam tam in articulo mortis, quàm aliquoties in vitæ decursu: ita ex Scripturis, & praxi Ecclesiæ declarat *Trident. Sess. 13. cap. 6.*

II. Per articulum mortis, hic intelligitur gravis morbus, periculosus conflictus, difficile puerperium, quale solet esse primum &c. *Suar. Vasq. aliique*, nisi quis paucis ante illud periculum diebus cōmunicasset.

III. Non esse tamen mortale, in tali mortis periculo Communionem omittere, dummodo in Paschate eam sumpserit, docet *Sylvester, Sà, Fumus*, *Cajet. v. communio.* Sed tenendam censeo sententiam his contrariam, quam docet Suar. de Euchar. *Disp. 69. Sect. 3.* Henriquez *Lib. 8. cap. 4.* Zambrius de Euchar. *Cap. 3. Dub. 1.* Layman. de Euchar. *in Lib. 5. Tract. 4. cap. 53.* cum Paludano *in 4. Dist. 9. q. 1. a. 1.* qui conatur tempus aliquod certum determinare hoc modo: si infirmus paulo ante v. g. octo vel decem diebus sanus communicavit, non tenetur iterum communicare in morbum periculosum lapsus; si verò longius tempus v. g. unius mensis à communione in sanitate sumpta elapsum est, debet iterum communicare si incidat in præsens mortis periculum. Si etiam æger cum periculosis tentationibus conflictetur sine alio remedio per accidens fieri potest, ut teneatur infrà brevius tempus Communionem sumere.

IV. Probabilius est, in mortis articulo dandam esse Communionem Pueris, quando sciunt Eucharistiam ab alio cibo verè distinguere, *Layman, Suarez, Lugo, D. 13. S. 4. n. 38.* Damnatis ad mortem non licet judici sine gravi causa tempus ad communicandum denegare, *Suarez, Bonacina, aliique communiter.*

V. Etsi Christus tempus Communionis, extra periculum mortis, non præscripserit: Ecclesia tamen pro eo determinavit tempus *PASCHALE*, quod communiter numeratur à Dominica Palmarum usque ad Dominicam in Albis inclusivè: Aliquibus tamen locis totam Quadragesimam comprehendit, & aliter extendi potest ex legitima loci consuetudine vel indulto: potestque Confessarius, maximè Parochus, ex justa causa tempus prorogare, ut docet *Sà & alii* de quo fusius *Bonacina D. 4. q. 7. p. 2.*

Hæc communio Paschalis, ejusque tempus, limites, & omissionis pœnæ in Lateranensi ritè exprimuntur, & in jure canonico ex Cap. *Omnis utriusque sexus* de Pœnit. & Remiss. hoc tenore. *Omnis utriusque sexus Fidelis, postquam ad annos discretionis pervenit semel saltem in anno confiteatur, suscipiens reverenter, ad minus in Pascha, Eucharistiæ Sacramentum: nisi forte de proprii Sacerdotis consilio, ob aliquam rationabilem causam, ad tempus ab hujusmodi perceptione duxerit abstinendum: alioquin & vivens ab Ecclesia ingressu arceatur, & moriens Ecclesiasticâ careat sepulturâ.*

Hanc ultimam de pœna clausulam, censent Theologi plures non incurri ipso facto, sed post latam sententiam: & vix jam in usu esse ut sententia illa actu, & efficaciter proferatur.

VI. Huic præcepto non satisfit per indignam sive sacrilegam Eucharistiæ sumptionem: imo duplex peccatum admittitur, unum contra reverentiam Sacramenti, alterum contra præceptum Ecclesiæ requirentis communionem quæ non cedat in spiritualem ruinam suscipientis, aut in Sacramenti contemptum.

VII. Probabilius est eum, qui non communicavit in Paschate, teneri postea supplere. *Suarez, Bonacina, Con. Lugo.* Non tenetur tamen prævenire, qui prævidet se tempore Paschali impediendum, ut probabiliter docet *Suarez, Azor, &c.*

VIII. Tenetur quis Communionem Paschalem sumere in Parochia à Pastore suo, nisi tamen hujus licentiâ, privilegio, aut consuetudine eximatur. *Navar. & Suarez hic D. 72. Sect. 2.*

Licentiam illam alibi communicandi posse etiam concedi à proprio Episcopo, Vicario generali tradit *Suarez* de Eucharistia Disp. 71. Sect. 2. *Tamburinus* hic Cap. 4. §. 5. Ubi & ostendit, Parochum etsi possit dare licentiam differendi, non ideò tamen posse absolutè liberare à Communione Paschali.

IX. Sacerdos ubivis celebrando satisfacit præcepto communionis Paschalis, *Bonacina D. 4. q. 7. p. 2. &c.*

X. Eximuntur ab hoc præcepto peregrini & vagi quamdiu Parochiam non habent, aut ab ea absunt: *Ita communis.*

XI. Privilegium quod aliqui allegant pro Communione Paschali datum Mendicantibus, alii communius negant apud Dianam *P. 2. Tr. 14. Resol. 73.* Neque consultum videtur cum Pastorum offensione illud in praxim reducere, quibus proprium est illo præsertim tempore pecoris sui vultum cognoscere, neque in ordine ad satisfaciendum præcepto consistit cum responso Congreg. Cardinalium die 31. Januarii 1682.

Praxim disponendi ægrum, aut moribundum ad Viaticum devotè suspiciendum vide infra in fine hujus operis, Tom. III.

DECRE-

DECRETUM

Modernum anni 1679.

De Communione quotidiana, modo deferendi Sacram Eucharistiam ad infirmos & alios, ac venialium confessione simplici Sacerdoti non approbato, &c. Romæ datum 12. Februarii 1679.

CUM ad aures Sanctissimi D. N. fide dignorum testimonio pervenerit, in quibusdam Diœcesibus vigere usum Quotidianæ communionis, etiam in Feria sexta Parasceva, & simul affirmari eandem Quotidianam communionem præceptam esse à jure divino, quin etiam in illius administratione aliquos abusus inolevisse, videlicet, quod aliqui, non in Ecclesia, sed in privatis Oratoriis, & Domi, & cubantes in lecto, & non laborantes ulla gravi infirmitatis nota sumant Sacrosanctam Eucharistiam, quàm argentea theca inclusam in crumena, aut secretò illis deferunt Sacerdotes seculares aut regulares: aliique in communione accipiant plures formas, ac particulas, vel grandiores solito: ac tandem quis confiteatur peccata venialia Sacerdoti non approbato ab Episcopo aut ordinario.

Cum autem hæc Sanctissimus consideranda commiserit S. Congregationi Cardinalium, Concilii Tridentini interpretum, eadem S. Congregatio prævià maturà discussione super prædictis unanimi sententia ita censuit: Etsi frequens, quotidianusve Sacrosanctæ Eucharistiæ usus à sanctis Patribus fuerit semper in Ecclesia probatus, nunquam tamen, aut sæpius illam percipiendi aut ab ea abstinendi certos singulis mensibus aut hebdomadis Dies statuerunt, quos nec Concilium Tridentinum præscripsit, sed quasi humanam infirmitatē secum reputaret, nihil præcipiens, quid cuperet tantùm indicavit. Cum, inquit, optaret quidem Sacrosancta Synodus, ut in singulis Missis fideles adstantes Sacramentali Eucharistiæ perceptione communicarent: Idq; non immeritò; multiplices enim sunt conscientiarum recessus, variæ ob negotia spiritus alienationes, multæ è contra gratiæ & Dei Dona parvulis concessa: quæ cum humanis oculis scrutari non possimus, nihil certè de cujusque dignitate, atque integritate, & consequenter de frequentiori aut quotidiano vitalis panis esu potest constitui: Et propterea quod ad negociatores ipsos attinet, frequens ad sacram alimoniam percipiendam accessus, confessariorum secreta cordis explorantium judicio est relinquend⁹, qui ex conscientiarum puritate, & frequentiæ fructu, & ad pietatē processu Laicis negociatoribus, & conjugatis quod prospicient eorum saluti profuturum, id illis præscribere debebunt; In conjugatis autem hoc amplius animadvertent, cum B. Apostolus nolit eos invicem fraudari, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacent orationi, eos seriò admoneant, tanto magis ob sacratissimæ Eucharistiæ reverentiam continentiæ vacandum, puriorique mente ad cœlestium epularum communionem esse conveniendum. In hoc igitur Pastorum diligentia potissimum invigilabit, non ut à frequenti, aut quotidiana sacræ communionis sumptione unicâ præcepti formulâ aliqui deterreantur, aut sumendi dies generaliter constituantur, sed magis quid singulis permittendum per se, aut Parochos, seu Confessarios sibi decernendum putet, illudque omninò provideat, ut nemo à sacro convivio, seu frequenter seu quotidie accesserit repellatur, & nihilominus det operam, ut unus quisque dignè pro devotionis & præparationis modo rarius, aut crebrius Dominici corporis suavitatem degustet.

Item, Moniales quotidie sacram Communionem petentes admonendæ erunt, ut (fiat) in diebus ex earum Ordinis instituto præstitutis, si quæ verò puritate mentis eniteant, & fervore spiritus ita incaluerint, ut dignæ frequentiori, aut quotidiana sanctissimi Sacramenti perceptione videri possint, id illis à Superioribus permittatur.

Proderit etiam præter Parochorum & Confessariorum diligentiam, opera quoque Concionatorum uti, & cum eis constitutum haberi, ut cum Fideles ad sanctissimi Sacramenti frequentiam (quod facere debent) accenderint, statim de magna ad illud sumendum præparatione orationem habeant, generatimque ostendant, eo qui ad frequentiorem aut quotidianam salutiferi Cibi sumptionem devoto studio excitantur, debere, sive Laici negociatores sint, sive conjugati, sive quicunque alii, suam agnoscere infirmitatem, ut dignitate Sacramenti ac Divini judicii formidine discant cœlestem mensam, in qua Christus est, revereri; & si quando se minus paratos senserint, ab ea abstinere, seque ad majorem præparationem accingere.

Episcopi autem in quorum Diœcesibus viget hujusmodi devotio erga Sanctissimum Sacramentum pro illa gratias Deo agant, eamque ipsi adhibito prudentiæ, & judicii temperamento alere debebunt, & ab eorum officio postulari sibi maximè persuadebunt, nulli labori aut diligentiæ parcendum ut omnis irreverentiæ, & scandali suspicio in veri, & immaculati Agni perceptione tollatur, virtutesque, ac dona in sumentibus augeantur. Quod abunde continget, si ii, qui devoto hujusmodi studio divinâ præstante gratiâ tenentur, seque sacratissimo pane frequenti⁹ refici cupiunt, suas vires expendere, seq; probare cum timore, & charitate assueverint: quibus Christum Dominum, qui se fidelibus manducandum, & se pretium in morte tradidit, atque in cœlesti regno se præmium est daturus, precatur sacra Congregatio, ut suam opem ad dignam præparationem & sumptionem largiatur.

Porrò Episcopi & Parochi, seu Confessarii redarguant asserentes cōmunionem quotidianam esse de jure divino, doceant in Ecclesiis, seu Oratoriis privatis, ex dispensatione, seu privilegio Pontificis de manu Sacerdotis sumendā Sanct. Eucharist. nec eam ullo modo deferendam in crumena, aut secreto ad existentes Domi, vel cubantes in lecto, quam ad infirmos, qui ad illam suscipiendam ad loca prædicta accedere non valeant, & ad eos si ab Ecclesia deferatur, publice, & cum pompa juxta formam ritualis Romani; si verò ab Oratorio privilegiato cum forma decenti. Curent etiam ut circa communionem in Feria Sexta Parasceva, Missalis rubricæ, & Ecclesiæ Romanæ usus serventur; insuper admoneant nulli tradendas plures Eucharistiæ formas, seu particulas, neque grandiores, seu consuetas.

Non permittant ut Venialium confessio fiat simplici Sacerdoti non approbato ab Episcopo aut ordinario. Si Parochi & Confessarii etiam regulares, aut quicumq; alii Sacerdotes secus egerint, sciant, Deo optimo Maximo rationem reddituros esse, neque defuturam Episcoporū & ordinariorum justam ac rigorosam animadversionem in contra facientes, etiam Regulares, etiam Societatis Jesu, facultate ipsis Episcopis & ordinariis per hoc Decretū per Sedem Apostolicā specialiter attributā.

Et factâ de præmissis omnibus ac de verbo ad verbum

bum relatione, Sanctitas sua approbavit, ac præsens Decretum typis dari, ac publicari voluit. In quorum, &c.

F. Card. Columna Præf.

Su. Archiepisc. Brancacius
Episc. Viterbiensis Secret.

Die 15. Mensis Februarii 1679. suprà dictum Decretum affixum, & publicatum fuit per Urbem, ad valvas curiæ, & in acie campi Floræ, ut moris est, per me Egidium Felicem SS. D. N. PP. Cursorem. Pro D. Magistrum cursorum Gregorius Staggius Apost. Cursor.

§. V.

De Sacrificio Missæ.

CHristum in ultima Cœna non tantùm Eucharistiæ Sacramentum instituisse, sed etiam Sacrificium Missæ ordinasse per Sacerdotes in Ecclesia perpetuò offerendum probatum est suprà in Controv. Tom. I. Tract. II. Cap. 5. Hic resolutiones ad praxim spectantes breviter tradimus.

I. Tenetur quivis Sacerdos legitimè non impeditus saltem bis terve in Festis solennioribus per annum celebrare, ut docet *Suarez cum communi*, contra *Lugo, Tamb. Dianam*. Imò ubi receptum est Tridentinum, inquit *Busen*, graviter obligantur mandante Episcopo celebrare singulis Dominicis & Festis.

Non posse tamen Episcopos Laicis præcipere, ut diebus Dominicis aut Festis Sacrum, aut Concionem in sua Parochia audiant, ubi possunt id alibi æque præstare, docet ex declaratione Clementis VIII. anno 1592. die 2. Decembris, *Diana* Part. 10. Tract. 12. Resol. 25. de quo fusius suprà Tomo 2. Tract. 1. q. 23.

II. Sacerdos, qui habet Facultatem bis de die celebrandi, v. g. ob duplicem Parochiam, poterit hoc facere diebus feriatis, si valdè frequens sit populus, ut in concursu peregrinantium. *Suarez, & 8. alii.* In prima tamen Missa non potest sumere ablutionem, ut maneat jejunus. Potest autem magna necessitas permittere ut etiam sæpius à jejuno celebretur. *Suarez, Diana, Part. 10. Tract. 16. Resol. 13.*

Displicere dicta est hæc doctrina cuidam Prælato, quem ego plurimum veneror. Et in illius gratiam adduco insuper pro hac resolutione Thomam Hurtadum in Resol. Moral. Tract. 2. Cap. 7. num. 430. Quia, inquit, in Cap. *Consuluisti*, & Cap. *sufficit.* Pontifices Alexander & Innocentius III. concedunt Privilegium, & declarant, *ex justa causa, & suadente necessitate* Sacerdotem posse celebrare plusquam semel de die: ergo, inquit, cum hoc privilegium non concedatur cum limitatione, aut uni Sacerdoti in particulari, sed in communi, manet in suo vigore quando causa est legitima, & urget necessitas, ut si ob angustias loci die solenni magna populi multitudo non possit nisi ad unum angustum locum successivè convenire. Et huic sententiæ novissimè subscribit etiam *Leander* de Sacramentis Part. 2. Tract. 8. de Sacrif. Missæ Disp. 6. Quæst. 41. quam judicat esse longè probabiliorem, & pro ea insuper citat Card. *Lugo*, P. Hurtado, Petrum de Ledesma, Marcum de los Huertos, Naldum, & Philiarchum. Quia, inquit, in jure non determinatur pluralitas Missarum: nec in textu citato est sermo de duplici aut triplici, aut multiplici Missa celebranda, ut advertit idem Cardinalis Lugo n. 41. ita ille. Cui ego addo, hæc locum habere, ubi non obstat Superioris prohibitio, aut consuetudo contraria, de qua spectat ad Prælatum in sua diœcesi judicare.

III. Sacerdos ob infirmam valetudinem non potest celebrare operto capite etiam extra Canonem sine licentia Pontificis. Id enim expressè statuit Urbanus VIII. & pridem declaravit S. Congreg. Rituum 13. Julii 1626. *apud Gavantum.* Ubi verò ad Pontificem non datur recursus dispensare potest Episcopus, aut Prælatus pro suis Regularibus, *Henriq. aliique.* Et in Polonia eam licentiam pro tempore hyemali consuetudo obtinuit. Qui autem id faceret absque dispensatione in gravi necessitate celebrandi, secluso scandalo, & contemptu, non peccare docet *Ledesma, Diana &c.*

IV. In casu necessitatis licitum est celebrare cum stola, manipulo, aut cingulo non benedictis, aut etiam sine aliquo ex iis. *Suarez & 4. alii.* Imò etsi aliquis citra necessitatem sine aliquo horum celebraret, non peccare mortaliter, ob levitatem materiæ, tradit *Suarez, Henriq. cum 6. aliis.*

V. In gravi necessitate sine Ministro licet celebrare, v. g. ad dandum viaticum infirmo. *Lessius & 7.* vel ne populus aut ipse Sacerdos Missâ careat die festo, *Præposit. &c.* Non licet tamen in casu fœmininam ad ministrandum admittere: nisi fortè, ut ex loco remoto respondeat, sed non ut accedat ad altare urceolos ministrando, qui possunt in cornu altaris collocari. *Lugo & 3. alii.*

VI. Non est mortale, si in Missa defunctorum omittantur sequentia. *Dies iræ &c. Bordonus & alii.* Imò in Anniversario, & Missis quotidianis defunctorum legitur id tantùm pro arbitrio Sacerdotis.

Sacerdos Regularis, si in Canone pro nomine Episcopi ponat nomen sui Generalis, peccat mortaliter, quia Missale est ad unguem observandum, ex *Declarat.* Cardinalium.

VII. Sacerdos non potest hostiam à se consecratam deponere in sacrarium, & sumere aliquam ex hostiis anteà consecratis: quia ad integritatem Sacrificii spectat sumptio hostiæ tunc consecratæ, *Lugo & 5.* Posset tamen ex justa causa celebrare cum hostia minori, qualis solet dari Laicis, quando non posset haberi major, *Marchant. Diana.*

QUÆRIT hic *P. BOSCO* Theol. insignis *Disp. 4. Sect. 12. concl. 9.* An Sacerdos Laico communicare volenti possit ex causa præbere partem hostiæ quâ ipse celebrat?

Et rectè respondet affirmativè, quia id non obest integritati Sacrificii, nec peculiarem involvit indecentiam: docetque sufficientem causam esse magnam petentis devotionem, aut moram expectationis donec in Sacro sequenti minor hostia consecretur, si prudenti judicio mora censeatur incommoda, idemque resolvit *Dicastilio D. 11. num. 117.*

Quæres porrò: An Sacerdos possit ex suo calice communem ablutionem dari Laico communicanti?

Respondeo, etsi id per se non sit illicitum occurrente ratione peculiari, v. g. personæ valdè honoratæ, non licet tamen illum morem frequenter usurpare: quia induceret in populo rudiori suspicionem Communionis Laico datæ sub utraque specie, quam Ecclesiæ consuetudo non permittit.

VIII. Altare pro Sacrificio insterni debet Mappâ triplici: Non

ei: Non requiri ut mappæ sint benedictæ docet *Suarez cum pluribus.*

Si quis mappam unam adhiberet præter corporale, non esset mortale: sicut esset, si nullam poneret. In necessitate autem celebrandi, v. gr. die Festo, &c. nullum erit peccatum, si una sit cum corporali. *Leandr. & 3.* Sicut etiam posse tunc adhiberi mappam non benedictam, v. gr. sudarium, si mundum est, & postea rursus applicari ad usus consuetos docet *Fagundez & 11. alii.*

IX. Sine Lumine sacrificare numquam licet, adeo ut si exingueretur ante Consecrationem, nec aliud haberi posset, pergere Sacerdoti non liceret, etiamsi aliàs moribundus sine viatico esset moriturus, *Fagund. Lugo &c.*

X. Ut Viaticum moribundo detur, licet etiam à media nocte Sacrum facere. *Lugo & alii 7.* vel etiam horâ tertiâ post meridiem, *Hurtado & Leander.* Neque ad hæc opus esse licentiâ Episcopi, *Præposit. aliique.* Imo hæc Regularibus permittuntur per Privilegium Eugenii IV. saltem ex justa causa, v. gr. itineris faciendi, *Dicastilio, & alii* apud Tambur. & Lugo hic *Sect. 1. num. 41.* De lege autem communi licitum est cuivis Sacerdoti inchoare Sacrum duabus horis ante ortum Solis; & mediâ horâ post meridiem, *Layman* fusius. Aut etiam integrâ horâ, si v. gr. concursus populi, Principis viri expectatio, aut necessarium iter Sacerdotis id requirat.

Ad quem autem Missionarius, aut Parochus, qui Privilegium non habet, possit recurrere pro dispensatione quoad horam, locum, aut facultatem celebrandi sæpius de die, aut coram excommunicatis, aut deferendi Eucharistiam sine lumine, videre est supra in Tom. II. Cap. V. §. 1. de facult. Missionum.

QUÆRES primò: An Sacerdos teneatur sumere Calicem consecratum si in eum incidat araneus, aut aliud venenatum; & quid eo casu agere debeat?

Respondeo, Sumendum non esse: sed speciebus in alio loco decenter repositis, aliud vinum cum aqua Calici infundendum, quod statim consecrari, & in eodem Sacrificio sumi debet. Species autem vini infectæ servari possunt donec exhalentur, aut corrumpantur, & residuum in piscinam mittatur. Vel certè, quod commodius est, efficiatur ut intincto panno lineo imbibantur, quo siccato, & postea combusto cineres piscinæ committantur, ita *Lessius de Sacram. Quæst. 83. Art. 2. Num. 70.*

Quæres secundò, An licitum sit Sacerdoti, si sciat hæreticum adesse, Missæ Sacrificium inchoare, aut inchoatum perficere?

Respondeo affirmativè, secluso scandalo aliove abusu, uti contra *Pontium* docet *Card. Lugo*, qui refert se vidisse ita fieri pluribus Cardinalium assistentibus, & scientibus simul hæreticos interesse.

§. VI.

De stipendio pro celebratione Missæ.

I. ADverte, licitum non esse stipendium ullum accipere pro ipso Missæ Sacrificio: quia cum sit res sacra peccatum Simoniæ committeret, qui pro eo pretium admitteret. Sacerdos igitur solùm intendere debet suam in celebrando operam, ac prævium studium pro pretio concedere, justum enim est eum, qui servit altari de altari vivere.

II. Si is, qui Missam procurat, non præbet justum stipendium ab Episcopo, vel consuetudine taxatum, non ideo potest Sacerdos accipere à diversis plura modica, quæ justo stipendio æquivaleant, & pro illis unicam missam celebrare. Nam etsi *Suarez aliique* id aliquando docuerint, post decretum Congregationis Cardinalium nunc omninò prohibitum est.

III. De iis qui justum Missarum numerum procurant, sed parte eleëmosynæ sibi retenta, auctoritate Urbani VIII. sic statuit eadem Congregatio §. 4. *Omne damnabile lucrum ab Ecclesia removere volens, prohibet Sacerdoti; qui Missam suscepit celebrandam cum certa eleemosyna, ne eamdem Missam alteri, parte ejusdem eleemosynæ sibi retenta, celebrandam committat.*

Circa hoc Decretum proposita est Congregationi dubitatio, si detur eleëmosyna solitâ major, an satis non sit dare saltem stipendium justum, & consuetum?

Respondet Congregatio claris terminis, debere absolutè integram eleëmosynam tribuere Sacerdoti celebranti, nec ullam illius partem sibi retinere posse, uti videre est *Bullarii p. 4. fol. 319.*

IV. Qui tamen ab amico pro Missa stipendium solito majus accepit, idque intuitu solius amicitiæ, potest per alium dato illi tantùm justo stipendio satisfacere. Quia solam amici gratiam, nihil de stipendio sibi reservat.

V. Sed quid si Sacerdos jure suo ad majus stipendium ultrò cedat?

Respondeo, id non posse rectè præsumi, plerumque enim id facit ex metu, ne sibi Sacra alio tempore subtrahantur, non autem ex liberali & expressa donatione, uti hic *C. Lugo* rectè advertit.

VI. Probabile est, Sacerdotem, qui tenetur in aliqua Ecclesia celebrare, v. gr. pro populi commoditate absque obligatione applicandi Sacrificium, posse pro illius applicatione aliud stipendium accipere. Huic enim resolutioni non obstare Congregationem Cardinalium apud Gavantum & alios docet *Card. Lugo, & alii 8. hic apud Dianam.*

VII. Sacerdos, qui pro hodierna Missa nullum accipit stipendium, non potest illam applicare pro eo, qui daturus est illi proximum stipendium, quamvis id affirmet *Henriq. cum aliis 6.* Sed contra communem Ecclesiæ consuetudinem, & decretum Cardinalium ex mandato Clementis VIII. Missas tamen hebdomadarias alicujus Capellæ potest Sacerdos ex causa anticipare.

VIII. Sacerdos, qui absolutè omittit Sacra, pro quibus accepit stipendium, quod constituit materiam gravem in genere justitiæ, tenetur sub mortali stipendium restituere, nisi Sacra per alium velit procurare. Quia ex contractu, saltem implicito, illud officium pro istiusmodi beneficio debetur.

IX. Peccat etiam graviter, qui differt ad tempus absolutè longum celebrationem Missarum, pro quibus stipendium accepit. Non censetur dilatio absolutè longa, si Sacerdos simul accipiat 50. vel 60. Sacra per totidem dies à se solo legenda. Differre etiam ad tres menses non esse aliquando tempus absolutè longum ex mente Sacræ Congregationis probabiliter existimat *Villalobos & 3. alii apud Dianam Part. 2. Tract. 4. Res. 25.*

An, aut qualiter stipendium pro Missa aut aliis ministeriis

steriis admissum, repugnet voto paupertatis in Societate, discurrit accuratè *Moya* in Select. Quæst. parte postrema *pag.* 336.

Quæres, An magis prosint, & plus valoris habeant Sacra quæ dato stipendio celebrantur à Sacerdote piæ, ac probatæ vitæ, quàm ab alio qui est minus pius, probus, aut devotus?

Respondeo affirmativè ordinariè loquendo. Quia etsi ex opere operato valor Sacrificii sit æqualis, ex opere tamen operantis, celebrantis probitas, pietas, & actualis devotio, uti Deo est acceptior & gratior, ita majorem vim habet impetrandi pro aliis novas gratias ac beneficia, & satisfaciendi pro reatu pœnæ debitæ. Adde, quod talis meritò præsumatur magis fidelis in numero Sacrorum integrè, & tempestivè persolvendo. Poterit vel inde Sacerdotibus magis dissolutis stimulus accedere, ut sanctius vivant, ac devotius celebrent, nisi velint aliis meritò postponi.

APPENDIX.

De Horis Canonicis, & alia de Missa.

§. I.

De Officio Canonico.

I. Clericus incipit obligari ad horas Canonicas à puncto temporis, quo Subdiaconatum suscepit, non ante, & quidem ad Horas respondentes illi horæ, quâ ordinatur, ex consuetudine, & præcepto Ecclesiæ. Qui autem habet beneficium Ecclesiasticum obligatur etiam titulo justitiæ, adeo ut ad restitutionem teneatur juxta proportionem Officii prætermissi, & in Confessione explicare, se beneficium habere, si id Confessarius ignoret. Patet ista obligatio ex Concilio Lateranensi sub Leone X. & Bulla Pii V. *apud Dianam.*

II. Ad Horas non tenentur Novitii, Conversi, Religiosi aliqui ad Chorum non destinati, ut sunt Militares, Hospitalarii &c. Moniales verò obligantur; has tamen, si officium tantùm semel iterumque omittant, mortalis peccati damnare non audet *Cajet. Armilla, Medina, Lessius in Posthumis, Diana de Horis Can. Tract.* 12. *Resol.* 17.

Idem etiam dicendum de Religiosis professis qui nondum sacris sunt initiati, docent non pauci, & aliqui eos ad Horas ex præcepto non obligari, quos adducit *Moya* in parte postrema, ad tractatum de Religione *Disp.* 1. *Quæst.* 6. Sed ipse in hoc multò rigidior, contrariam sententiam sustinet, & multis argumentis fusè probat.

III. Habentes onus Horarum peccant mortaliter, si notabilem earum partem sine justa causa omittant. Non censetur pars notabilis, aut grave peccatum, si quis omittat unum Psalmum, lectionem, aut aliam partem his æquivalentem, v. gr. tertiam partem parvæ horæ. Docet autem *Palao l.* 1. *p.* 5. partem notabilem esse in Matutino, quod est æquale uni parvæ horæ. *Sanchez* in summa *Tom.* 1. *Lib.* 1. *Cap.* 18. *Num.* 8. censet tres lectiones cum responsoriis, in feriali officio, esse materiam parvam, id est, non sufficientem ad peccatum mortale.

IV. *CAUSÆ EXCUSANTES* à recitatione Officii Canonici sunt variæ, infra recensendæ. Inter has præcipua, & maximè frequens est, *Corporis ægritudo*, quæ talis sit ut à recitatione Horarum impediat.

QUÆSTIO autem de hoc restat singularis, & piis personis summi momenti, Quanta & qualis censeri debeat ægritudo illa quæ ab horarum obligatione excuset?

Theologis plurimis à me lectis de hac quæstione teneræ conscientiæ personis intricatissimâ, Neminem ut arbitror reperi qui rem totam accuratius paucis tradat & probet quam *Joannem Sanchez* in Moralibus communi passim judicio solidissimum, cujus proinde ipsa verba hic refero, *in Consiliis Moralibus* Lib. 7. Cap. 2. Dub. 45. *In hoc* (periculo incurrendi damni ex recitatione Breviarii, & similiter in auditione Missæ) *est tenenda media quadam via, ita ut, qui æger est, si ex recitatione Horarum* (aut sacri auditione) verosimiliter credat, *stomachi aliquam cruditatem, vel capitis graveolentiam* (sive gravitatem) *vel virium lassitudinem vel etiam credat, febrim tardius remittendam, excusetur ab horis:* Ratio, inquit, est, quia hujusmodi damna, quæ in corpore valido, & sano, sunt levia, in ægroto sunt gravia mala, & confirmatur, quia, cum omnia præcepta Charitati deserviant, quæ valde benigna circa infirmos est, non est verosimile, quod Ecclesia, quæ est sapientissima Mater, hominibus morbo affectis, velit addere molestiam orandi, etiamsi non multum lædantur: Item quod Cap. *Clericus* Dist. 91. pro legitima causa non orandi habeatur, *inæqualitas Corporis*, quæ non sonat morbum gravem, sed potius levem: Etiamsi autem hujusmodi infirmi, dum febri, aut alio morbo laborant, bonam diei partem confabulationibus expendant, atque etiam libros animi gratiâ legant, non inde sequitur, teneri recitare horas: Ratio est, quia lectiones illæ, & sermones ægro voluptatem afferunt, nec morbus ingravescit, sed potius decrescit; at recitatio est res seria, & naturâ suâ caput gravat, ac mœrorem, & molestiam infert. Ita pergit Sanchez loco citato.

In dubio de ægritudinis gravitate, aut incommodo, aut periculo relapsus sufficienti, ut ab horis Canonicis excuset, acquiescendum judicio vel Superioris, vel Confessarii, vel prudentis & probi Medici, docet cum Navarro, Armilla, Azorio, Suare, *Layman lib.* 4. *Tract.* 1. *cap.* 6. Et hoc judicio habito, non opus esse dispensatione docet *Bonacina*, & *Castropalaus* tractantes de *Horis Canonicis*.

Resolvit porrò *Layman* supra num. 2. his verbis: Si certum sit te ob ægritudinem integrum Canonicum Officium recitare non posse, dubites autem an unam aliquam Horam possis, præsume te omninò excusatum. Quia præcepta Ecclesiastica non tanto rigore obligant, ut etiam doctis ac timoratis materiam anxietatis & scrupulorum pariant.

Quod si Ecclesia non intendat, propter prædictas anxietates & scrupulos *Dubios* de valetudine ad Officium sufficienti, suo præcepto Officii recitandi comprehendere, satis inde colligitur, illos in tali statu præcepto Horarum non comprehendi: Et in dubio an casus ille præcepto comprehendatur, possessionem, & præsumptionem stare non pro præcepto in hoc incerto, sed pro operantis libertate, juxta Princ. 6. supra Pag. 10. quo in liberando infirmo in prædictis, multum juvari possunt in resolvendo Superiores, Confessarii, aliique viri verè timorati.

V. Ex-

V. Excusant etiam ab Horis alia impedimenta, damna, & occupationes quæ non sint minoris momenti, aut obligationis quam Officii omissio, ut iter continuum & urgens, assistentia ægri, aut moribundi &c. Item carentia Breviarii, nisi tamen scias totum officium, vel aliquas horas integras de memoria recitare. Dixi, integras, quia etsi scias varios Officii Psalmos probabile est ad hos recitandos non obligari. Quia Psalmi, non sunt horæ, aut officium Canonicum: *Escabor*, *Malderus*, *Jo. Sancius*, *Garsias &c. hic apud Dianam.*

VI. Inter Hæreticos justum aliquando impedimentum est metus proditionis; Item, gravis aut repentina occupatio, vel opera Charitatis majoris momenti, quam horæ, quæ sine scandalo, vel gravi incommodo tuo, vel alterius omitti non possunt. Quo modo etsi Cocionatores, vel Confessarii aliquando excusari possint, idque ex benigna Ecclesiæ intentione, ut docet *Sylvester*, *& Layman*, teneri tamen illos anticipare, si possint, v. gr. si manè prævideant se tota die Confessionibus occupandos, quæ differri non possint, hic in fine magis patebit.

VII. Denique excusat Dispensatio, quam solus Pontifex potest concedere sine causa, cum causa sufficienti id potest pro suis Episcopus, & similem habens in suos subditos potestatem: de causa dubia supra dictum.

VIII. Unum Officium pro alio recitare, extra solenniora Festa per annum, non est mortale, nisi illud quod omittis valdè multum excedat, vel nisi communiter dictâ mutatione utaris. Quod si contingat in aliquibus Horis te errasse legendo v. gr. de Feria, quando erat de Festo, vel contra, non teneris lectas repetere, neque debes in eodem Officio pergere, sed in Horis eo die currentibus procedendum est. Præstat enim in parte, quam in toto officio errare. *Lessius, Lugo & alii.*

IX. De substantia præcepti est pronuntiatio vocalis exterior: ad quam requirit *Suarez, & Reginal.* ut saltem quis seipsum audire possit, cùm solus legit: sed probabile est pronuntiationem tam expressam non requiri, cum Ecclesia eam nusquam præcipiat, uti docet *Azor, Bonacina, Diana, &c.*

X. Continuatio lectionis Horarum ita requiritur, ut interruptio unius horæ notabili tempore sine causa facta sit veniale: cum justa causa nullum est peccatum. Singuli enim Psalmi sensum habent perfectum & completum, *Lessius, Layman, &c.* Nocturnum unum ab alio per duas horas separare quavis ex causa licitum videtur, imo antiquitus dividi solebant, *Bonac. Escob. Fil. &c.* Matutinum à Laudibus integra Nocte dividere, nullum omninò peccatum est. *Escob. Fil. Sanch. Diana Part. 5. Tract. 14. Resol. 48.*

XI. Tempus à jure, aut consuetudine præfixum non obtinuit, ut Matutinum & Laudes diei sequentis vesperi horâ quartâ, aut etiam tertiâ licitè non recitentur. *Bonacina & plures alii.* Et hyeme media hora ante solis occasum dici posse citra privilegium extra dubium esse docet *Filliucius, aliique.*

XII. Veniale est matutinum sine ulla omnino causa ad vesperum differre, vel ante prandium vesperas, & Completorium absolvere. Quia hæc est aliqua inordinata officii inversio. Quod si Missionarium iter, aut alios alia urgeat occasio, licitum erit mane omnes Horas absolvere usque ad Vesperas inclusive.

XIII. Requiritur etiam *Devotio*, sive attentio interna, saltem virtualis & confusa, sive ad sola verba, quam sufficere docet *Cajetanus*, & consentit *Lessius*, modo adsit animus orandi, & vacandi Deo. Nimis autem laxa videtur opinio *Navarri, & Sylvestri*, quibus sufficit sine ulla attentione interna excludi omnem actionem aliam cum qua attentio nequeat consistere, ut scriptionem, studium, aut lectionem aliam.

XIV. Qui voluntariè distractus in magna Officii parte nullam omninò attentionem adhibuit, mortaliter peccavit, & tenetur ex sententia communi Horas sic lectas repetere, & fructus illi officio respondentes non facit suos. Ratio, quia qui tenetur ad Officium ex præcepto, ad orationem obligatur, lectio autem sine omni attentione interna non est oratio. *Ita Navarrus, Suarez, Regin. Bonac. aliique communiter.*

XV. Si quis ob evagationem mentis dubitet, an aliquid in Officio omiserit, modo habeat probabilem conjecturam, se id recitasse, quia v. g. cœpit ab initio cum attentione legere, præsumere potest, se satisfecisse. *Layman. Binsfeld. &c.*

QUÆRES, An *Beneficiarii* teneantur semper ratione Beneficii Horas Canonicas recitare?

Respondeo, aliquando non teneri: Primò, non tenentur ante acceptam possessionem beneficii: vel quando sine sua culpa nullos fructus percipiunt; nec postea percipient. Quia tales non habent beneficium completè, & quoad omnes illius effectus. Ita cum aliis docet *Layman hic Lib. 4. Tract. 2. Cap. 5. Num. 3.* Secundo, Probabile est idem dicendum de eo qui habet quidem possessionem beneficii, sed ex licentia aut dispensatione non residet, & interea fructus non percipit. Quia obligatio illa est propter sustentationem, quæ hic non est conjuncta cum beneficio; ita docet hic *Sanc. Trull. Lib. 1. Cap. 7. aliique.*

Tenentur tamen probabilius illi qui primo, aut etiam secundo anno fructus non percipiunt ex eo tantùm titulo quod fructus assignentur fabricæ aut prædecessori defuncto pro funere &c. Quia illi per hoc satisfaciunt fabricæ pro reliqua vita qua fructus accipient: & post mortem fruentur eodem privilegio pro expensis funeris quod prædecessoribus præstiterunt; *Suarez, Reginaldus, Bonacina, Layman hic Cap. 5.* Negat tamen cum quibusdam *Cajetanus, & Lessius*; quia tales possint vel mori, vel resignare beneficium, & sic prædicto privilegio carere.

Quando in *Missionibus* periculosum videtur Breviarium circumferre, aut aliud impedimentum occurrit, à quibus peti possit dispensatio officium in Rosarium, aut alias preces commutandi, invenies supra Part. II. in Facultate Mission. *Tract. II. Cap. V. §. 1. Num. 23.*

Quando autem aliquis habens simplex Beneficium propter omissionem horarum tenetur ad restitutionem fructum quos non fecit suos, datur praxis obtinendi condonationem, recurrendo ad Pœnitentiariam Apostolicam, juxta normam quam tradit Marcus Leo in praxi Litter. Pœnit. *pag. 522.*

QUÆRES postremò, An, & quando teneatur *prævenire* Horas Canonicas, qui prævidet impedimentum superventurum?

Negant ad perveniendum teneri communiter Auctores plurimi, qui citantur apud *Dianam*, & *Moyam* in Select. Quæst. Parte postrema *ad Tract. 3. de Pœnit. Disp. 1.*

duplici istius diei: tunc scilicet posse legi Votivam, ne illo die Sacrum omittatur, tradit *Tamburinus Lib. 2. Cap. 6.*

Ubi in particulari casu resolvit, Prælatum Illustris. qui ob valetudinis infirmitatem non poterat diu pedibus consistere, potuisse in Dominica Palmarum pro Missa diei, in qua est Passionis lectio prolixa, legere Missam votivam de Passione Domini in suo Oratorio privato.

QUÆRES secundo: An juxta Rubricas Missalis, & S. Congregationis Decretum, possit de quovis Sancto Canonizato, etiam in Kalendario non expresso, Missa Votiva privatim aliquando celebrari?

Respondent plures hoc non repugnare Rubricis Missalis; Cum in illis §. 4. num. 3. concedatur, ut *Missæ privatæ dici possint pro arbitrio Sacerdotis quocumque die Officium non est duplex.* Ergo Missa prædicta saltem aliquando permissa censetur. Hunc communem esse Theologorum sensum tradit *Castropalao de fide Disp. 1. §. 5. Puncto 3. Num. 3.*

§. III.

De Privilegio Officium, & Missam recitandi, & celebrandi certis diebus de Ven. Sacramento, & B. Virginis Conceptione.

QUÆRITUR primo, In quo fundetur praxis aut Privilegium Regularium Mendicantium qui die Jovis non impedito legunt Officium, & celebrant Missam de Augustissimo Eucharistiæ Sacramento?

Resp. Fundari maxime in Concessione Pii V. Pontificis facta Fratribus Minoribus de Observantia, per Bullam specialem Romæ datam 8. Januarii, anno 1568. quam adfert Emanuel Rodriguez *Bullarii Tom. 2.* quæ sic habet. *Nos pium hoc vestrum desiderium in Domino collaudantes, ac hujusmodi supplicationibus inclinati, vobis, & vestrum cuilibet ubilibet existentibus, ut qualibet Quinta Feria (quæ totius Quadragesimæ, & Adventus non fuerit, & in qua aliquod Festum seu Octava non inciderit) omisso occurrenti Officio, illud de Corpore Christi, juxta illud quod in præsenti Breviario Romano in ejus solennitatis die recitandum proponitur, recitare libere & licite valeatis: Ita tamen quod illud sic recitando, debito ad quod adstricti estis, in omnibus, & per omnia perinde satisfacere censeamus, ac si Officium pro tempore occurrens, & vobis à Romana Ecclesia propositum recitaretis.* Quo Privilegio gaudent alii communicationem Privilegiorum habentes.

Constat ex verbis prædicti Privilegii, excipi, Quintas Ferias Quadragesimæ & Adventus. Non autem excipi Quintas Ferias in quas inciderint Vigiliæ Sanctorum, aut Solennitatum, cum has Privilegium non excipiat. Censentur autem excipi Festa Semiduplicia, non vero simplicia, uti habet interpretatio, & consuetudo communis apud *Emanuelem Rodriguez* supra, & *de Quæst. Regul. Tom. 1. q. 42. n. 16.* Et idem diserte exprimitur in Privilegio simili de Officio nominis Jesu concesso à Clemente VIII. Fratribus Eremitis S. Augustini, quod incipit, *Decet Romanum Pontificem.*

QUÆRITUR secundo, In quo fundetur praxis, sive Privilegium concessum Minoribus, & aliis qui cum ipsis in Privilegiis communicant, celebrandi Missam, & divinum Officium recitandi de B. Virginis Conceptione in Sabbathis novem Lectionum Officio non impeditis?

Resp. Pro hoc Privilegio extare varia vivæ vocis oracula apud Auctores passim comprobata. Sed cum Urbanus VIII. per Bullam editam Romæ anno 1631. revocaverit Vivæ vocis oracula Religiosis concessa, etiam Sigillo munita &c. ne quæstio hæc ab illis variè disputatis incerta dependeat.

Assignatur Bulla expressa, & ejusdem quidem Urbani VIII. anno 1625. pro fundatione Monasterii Monialium ab Apostolicæ Sedis Nuncio Julio Episcopo Gravinensi executioni mandanda, in qua inter alia hæc exprimuntur: *Quæ Moniales omnes inibi divina Officia juxta Rubricas Missalis, & Breviarii Romani, nec non Officia Sanctorum dicti Ordinis, ex illius etiam Breviario desumenda, singulis Sabbatis diebus Officio duplici vel Semiduplici non impeditis, etiam Officium Conceptionis B. Mariæ (prout in ordine S. Francisci fieri consuevit) singulisque diebus in Completorio Antiphonam,* Conceptio tua, *cum ejus oratione recitent, cantent, & celebrent.*

Unde deducitur, Privilegium hoc Ordini S. Francisci concessum, hoc authentico Diplomate confirmari, & per hoc de novo concedi. Et ex eo quod hoc hujusmodi Monasterii Monialibus in Bulla concessum sit, concedi etiam Religiosis Mendicantibus in talibus Privilegiis communicantibus. Uti videri potest de communicatione Privilegiorum in Bulla Sixti IV. Bonifacii VIII. Innocentii VIII. Alexandri IV. Julii II. ac Leonis X. &c. Ac specialiter inspici potest Bulla Sixti IV. Julii II. ac Leonis X. in quibus, conceditur Fratribus Minoribus ut fruantur omnibus indultis, gratiis, immunitatibus, & aliis concessis tum Sororibus sui Ordinis, tum earum Domibus, Ecclesiis, & Monasteriis. Videri insuper possunt quæ Pius V. Societati Jesu concessit anno 1571. ubi incipit, *Dum indefessa,* pro communicatione omnium Privilegiorum cum Mendicantibus. Quod tamen non intelligitur de Sanctis propriis cujuslibet Ordinis. Quæ fusius tradit *Emanuel Rodrig. Tom. 2. Quæst. 69. Art. 2.* & *Hieronymus Rodriquez Resol. 65. Num. 2.* & *Portel. Par. 3. casu 28. Num. 3.* ac *Ant. de Quintanadvenas Tract. 8. Sing. 13.* &c. Ubi etiam varios adducit pro usu prædicti Privilegii etiam in Sabbathis Adventus, & Quadragesimæ, quod tamen satis liquere non existimo.

QUÆRITUR tertiò, An si Officium, aut Lectiones fuerint ab Apostolica Sede approbatæ pro aliqua Diœcesi, possint alii, alibi in istius Sancti Officio istis uti?

De hoc affirmativè respondet *Quintanadvenas* suprà Tract. 8. Sing. 2. Num. 6. Et licet, inquit, neque Ordinarii, neque quivis in particulari possint recitare Officia à Sede Apostolica non approbata: approbatis nihilominus vel pro universali Ecclesia, vel pro aliqua Diœcesi, possint pro sua singuli uti. Intellige juxta normam Rubricarum. Et in hanc rem adducit Officia & Lectiones particulares aliquorum Martyrum à Gregorio XIII. approbatas pro Ecclesia Cordubensi, quibus, ait, uti potuisse Ecclesiam Hispalensem, quæ Sanctos illos ut Naturales, sive in illa Diœcesi natos celebrat. Ubi & Laymanni *Lib. 4. Cap. 5.* & Emanuelis *Rodrig.* pro hac doctrina verba recitat.

QUÆRITUR quartò, Quid requiratur ad statuendum *Oratorium* pro celebratione Missæ in Domibus privatis, etiam secularium?

Respondeo requiri, ordinariè loquendo, facultatem, saltem tacitam, Ordinarii, cui etiam eam tribuere videtur Tridentinum *Sess. 2. Decreto de reformat.* Posse etiam facultatem illam Oratorii semel concessam ad aliud Familiæ migrantis locum æque decentem transferri, colligitur ex *Barbosa* in Declar. Trident. Sess. 22. Num. 5. 6.

Sed Paulus V. Bullâ edita anno 1615. declaravit prædictam facultatem Oratorii privati ad solum Pontificem spectare, idque etiam post Tridentinum, apud *Trullencium*, *Fagundez*, &c. quod intelligunt de concessione Altaris & Oratorii stabilis: adeoque in casu particulari posse Ordinarium concedere ut in Domibus privatis Missa celebretur.

CAPUT V.

De Sacramento Pœnitentiæ.

DE hoc Sacramento pleraque tradidimus supra *Tract.* 2. & 3. ubi actum est de Absolutione, & Confessione Sacramentali. Nunc de virtute Pœnitentiæ prout se habet tam extra, quam intra Sacramentum.

Dico primo: Pœnitentia est animi dolor, ac detestatio, de peccato commisso, cum spe veniæ, & proposito non peccandi de cætero. Colligitur ex *Tridentino Sess.* 14. Cap. 4. & est contra Lutherum, & plerosque hujus temporis Sectarios, qui Pœnitentiam nolunt consistere in dolore de peccatis præteritis, sed in solo amore justitiæ, ac vitæ novæ: usque adeo omne quod dolorem sonat à se procul amovere nituntur: parum memores Ninivitas in cilicio & cinere Pœnitentiam egisse *Matth.* 11. præter alia quæ in Scripturis memorantur asperioris Pœnitentiæ exempla.

Pœnitentia sive detestatio peccati, alia est Charitate perfecta, quæ scilicet ex Dei amore procedit, & contritio vocatur; alia est imperfecta, sive Attritio, quæ concipitur ex inferiori motivo, v. g. ex timore gehennæ, aut alterius Pœnæ propter peccatum à Deo infligendæ.

Dico secundo: Dolor sive contritio de peccatis ex motivo Amoris Dei super omnia peccatorem justificat etiam extra Sacramentum. Probatur primo ex Prover. Cap. 8. V. 17. *Ego diligentes me diligo.* 2. ex Trident. *Sess.* 14. *Cap.* 4. ubi asserit, Contritionem aliquando Charitate perfectam esse, hominemque Deo reconciliare. Ubi *aliquando* non ad reconciliationem, sed ad Charitatis perfectionem refertur. Favet denique praxis Fidelium, per quam peccator contritus omnia Sacramenta vivorum, præter Eucharistiam, accipere potest. Et inter Bajanas reprobata est prop. 32. *Charitas illa quæ est plenitudo legis, non est semper conjuncta cum remissione peccatorum.*

Dico tertio: Ut illa Contritio extra Sacramentum justificet, debet tendere in Deum propter se, sive ut est in se amabilis, non propter bonum nostrum: & illum appretiare super omnia mortalia non remissa.

Prima pars probatur; quia ad justificationem extra Sacramentum requiritur perfecta conversio hominis à creaturis, & perfecta conversio ad Deum, sic ut illum *ex toto corde* quæramus, uti passim loquitur Scriptura: Homo autem non habet perfectam conversionem à creaturis ad Deum nisi per affectum quo Deus propter se diligitur. Nam per actum Spei homo se ipsum amat, quia sibi optat & sperat aliquod bonum aut beatitudinem: per actus aliarum virtutum amat tantum honestatem aliquam creatam illis virtutibus propriam, aut fugit inhonestatem, aut turpitudinem, aut pœnam peccati; Ergo per tales actus sine benevolo Dei amore extra Sacramentum non justificatur.

Declaratur secunda pars, quod debeat Deum appretiare super omnia &c. Quia si cum illo amore consistat affectus ad aliquod mortale, homo non est adhuc perfecte, sive ex toto corde, ad Deum conversus, cum autem alia mortalia quæ detestatur non possint sine isto peccato remitti, peccator ex vi amoris tam imperfecti ad Dei gratiam & amicitiam non admittitur.

Ut autem illa Contritio censeatur se extendere ad omnia mortalia, necesse non est singula in ea distincte recogitari, sed sufficit cognosci confuse; & peccatorem sic esse animo comparatum, ut ad destruendum peccata commissa nullum velit medium recusare, etsi media ad hoc necessaria distincte non revolvat.

Et quamvis in Assertione dixerim, hominem non justificari per amorem quo diligimus Deum *propter bonum nostrum*, sive quia nobis bonus & beneficus est, si in eo solum motivo sistatur; multum nihilominus confert divinorum in nos Beneficiorum consideratio, ut per illa tanquam per gradus ascendamus ad amorem perfectum bonitatis divinæ in se, ex qua tanquam perenni fonte tanta in homines beneficia promanant.

Dico quarto: Ad justificationem in Sacramento Pœnitentiæ sufficit Attritio efficax & supernaturalis, qualis concipitur ex timore pœnæ sive gehennæ, à Deo justo Judice infligendæ. Patet ex Tridentino Sess. 14. Cap. 4. ubi agens de Attritione sic loquitur: *Et quamvis sine Sacramento Pœnitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ, impetrandam disponit &c.* Hæc quidem doctrina multis nuper argumentis impetita est, sed quibus hæc Attritio nihil attrita est, quin potius à frequenti argumentorum collisione visa est clarius scintillare; accedente etiam Alexandri VII. Decreto graviter inhibente hanc doctrinam ulla censura Theologica notari. Sed hanc Controversiam latius deduximus supra Par. 3. Tract. 1. Quæst. 21.

Non sufficit tamen Attritio existimata, nisi eam vere habeas. Quia verus, & formalis dolor est pars essentialis hujus Sacramenti. Unde peccat graviter, qui etiam sola peccata levia sine omni dolore formali confitetur. *Lugo, Diana Part. 3. Tract. 4. Resol. 116.*

Non est autem necesse, ut dolor ille ad omnia venialia, quorum Pœnitens est conscius, sese extendat: debet tamen ad omnia, quæ confitetur mortalia extendi, *Suarez*, *Layman*, *Lugo*, &c.

Non absolvitur, qui dolet tantum propter infamiam, damna, aliasve pœnas temporales in illis præcise sistendo, etsi contingeret id fieri ex inculpabili ignorantia. Quia non est dolor supernaturalis; nec ignorantia, aut bona fides potest hic supplere defectum essentialem. *Bonacina, aliique communiter.*

Non habet sufficientem dolorem & propositum emendandi, qui non vult occasiones proximas peccandi amovere, quando potest sine damno gravissimo

ſimo & proportionato, vel recuſat alteri ex animo ignoſcere, vel ſatisfacere iis quibus ex juſtitia obſtrictus eſt. Quia non poteſt eſſe verum propoſitum, cum quo ſtat adhuc voluntas peccandi, quæ cenſetur remanere dum libere omittit tollere cauſam ex qua videt peccatum ſecuturum.

Qui nihil cogitans de Confeſſione, attritionem elicuit, non referens eam ad Sacramentum, invalide ad illud ſine novo dolore accedit: quia pars debet referri ad compartem, ut unum Sacramentum conſtituant. *Suarez, Bonacina.* Contrarium videtur docere C. *Lugo D. 13. Sect. 4.* quod non eſt improbabile. In praxi probabile eſt illum qui paulo ante confeſſus eſt cum dolore univerſali, v. g. moribundum, ſi iterum confiteatur novo dolore non indigere. *Lugo, Diana p. 9. Tract. 3. Reſol. 5.*

Redire ſæpe cum eodem peccato etiam mortali, non eſt certum ſignum abeſſe verum dolorem, ſi in pœnitente aliunde appareat præſens deteſtatio, & media à Confeſſario præſcripta adhibere deſideret. Qua in re cavendum eſt, ne Pœnitens nimia ſeveritate avertatur, aut ex alia parte nimiâ lenitate in peccandi conſuetudine foveatur. *Suarez in 3. p. D. 32. Sect. 2. Sanchez, Lugo. &c,*

Quamvis igitur tali Pœnitenti pro remedio poſſit aliquando differri abſolutio, præſertim cum ipſius conſenſu, nullum tamen eſt præceptum aut obligatio ſic differendi, quando adeſt talis deteſtatio, & propoſitum emendationis. Quia nec Chriſtus, nec Eccleſia illam dilationem præſcribit: nec apparet ratio cur pœnitens poſt frequentes lapſus non poſſit eſſe vere contritus, & rite diſpoſitus.

Nec audiendi ſunt primo, cum Montaltio *Epiſt.* 10. aliqui Recentiores, qui objiciunt auctoritatem S. Caroli Boromæi, S. Xaverii, & quorundam ut ajunt, Conciliorum.

Reſpondeo enim, illos non aſſerere dilationem illam eſſe præcepti, ſed aliquando eſſe rem conſilii: aut quando peccata ſunt enormia cum publico ſcandalo conjuncta, quod prius tolli debeat.

Objiciunt ſecundo, Pravos peccandi habitus tantum expelli per actus contrarios: Ergo anteaquam peccator abſolvatur debet in contrariis actibus exerceri.

Reſpondeo nullam eſſe conſequentiam, poſſunt enim habitus vitioſi conſiſtere cum ſincera deteſtatione actualis peccati, imo eſſe in homine Juſto & Sancto cum ſtatu gratiæ. Quod ſi ante abſolutionem deberent eſſe expulſi habitus vitioſi, ſæpe nec abſolvi poſſet moribundus de peccatis maximè contritus: nec pœnitens qui ſæpius confitetur ſola venialia, qui nondum præcedentium peccatorum habitus expellere potuit, quod quivis abſonum judicabit.

Objiciunt tertio, Priuſquam peccator abſolvatur debet Deum ſibi conciliare & placare: Ergo debet emendationem abſolutioni præmittere.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens: Peccator debet prius Deum ſibi conciliare per actualem vitæ emendationem, nego, ut probat inſtantia quam jam adduxi de moribundo contrito: debet prius Deum ſibi conciliare per emendationem in voto, ſive efficaci emendationis propoſito, concedo, hoc autem propoſitum omnes requirimus.

Objiciunt quartò, Nec maritus ignoſceret uxori ſæpius adulteranti, nec Princeps militi proditionē ſæpius molienti, etiamſi ſerio dolerent. Ergo nec Deus peccatori ſæpius relabenti.

Reſpondeo negando conſequentiam, quæ quantum claudicet patet ex eo, quod illi plerumque ne quidem primâ vice adulteræ, aut proditori ignoſcerent, quorum animum inſpicere non poſſunt: an idem de Deo, aut Chriſto ſtatuemus? qui dixit Petro Matth. 18. *Non dico ſepties, ſed uſque ſeptuagies ſepties.*

Ex hactenus dictis patet, materiam Sacramenti Pœnitentiæ eſſe Dolorem debitum de peccatis, Confeſſionem, & Satisfactionem, de his ſupra *Tract. 3.* actum eſt.

Forma autem Sacramenti Pœnitentiæ ſunt verba Abſolutionis: *Ego te abſolvo à peccatis tuis:* in quibus probabile eſt ad valorem ſufficere, *Abſolvo te.* Eſt tamen gravis obligatio addendi cætera verba, præſertim in articulo mortis, cum non ſatis conſtet ſine illis ſubſiſtere valorem Sacramenti.

Orationes præviæ & ſubſequentes formam, ut, *Miſereatur &c.* & *Paſſio Domini &c.* quæ ſecundum Tridentinum laudabiliter adduntur, non ſunt neceſſitatis; & ex rationabili cauſa omitti poſſunt, v. g. ſi breves ſint Confeſſiones, vel multi confitentes: tunc enim ſufficit dicere, *Abſolvo te à peccatis tuis in nomine Patris &c.* vel ſi timeatur ne Pœnitens habeat cenſuram, dicendum eſt, *Abſolvo te ab omni vinculo excommunicationis.*

Forma integra Clementis VIII. in Rituali Romano expreſſa ut eâ omnes utantur, tradita eſt ſupra *Part. 3. Tract. 3. in fine.*

Nota etiam Motiva valde idonea ad concipiendum dolorem, & formam variam eliciendi actum Contritionis pro hoc Sacramento, reperiri infra de Praxi aſſiſtendi moribundis in fine hujus Operis: Item Remedia & documenta contra ſingulas ſpecies peccatorum, traduntur infra *Tract. 6. in fine.*

CAPUT VI.

De Extrema Unctione.

Definitur, Sacramentum novæ Legis conſtans Unctione Olei ſacri, & Sacerdotis deprecatione, ordinatum ad ſalutem moribundi, quoad animam & corpus. Inſtitutum videtur una cum Pœnitentia à Chriſto poſt Reſurrectionem. Promulgatum eſt aperte Jacobi 5. ubi dicitur: *Infirmatur quis in vobis, inducat Presbyteros Eccleſiæ, ut orent ſuper eum, ungentes illum Oleo in nomine Domini, & oratio fidei ſalvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & ſi in peccatis ſit remittentur ei.* Quibus verbis indicatur Miniſter, ſubjectum, materia, forma, & effectus, qui eſt etiam remiſſio peccatorum, hæc autem remiſſio non fit ſine infuſione gratiæ, quæ ſunt omnia ad verum novæ Legis Sacramentum neceſſaria.

I. Hinc dicendum primo, materiam remotam hujus Sacramenti eſſe Oleum benedictum: quod renovandum eſt quotannis in Cœna Domini, veteri exuſto: ſi tamen novum haberi non poſſit, licet uti antiquo; & ſi hoc non ſufficiat, aliud conſecratum, vel in neceſſitate non conſecratum (in minore tamen quantitate quam vetus eſt) addi poteſt. Non eſſe tamen alienum à praxi Eccleſiæ, ut paulatim & per vices (ſi ita requirat neceſſitas propter copiam infirmorum) longe major quantitas addatur, quam ab Epiſcopo fuerit conſecrata. *Diana, Bonacina, Leſſius, & alii.*

II. Materia proxima eſt unctio certarum partium corporis, ſaltem quinque ſenſuum, vel ſi mutilati ſunt, vici-

vicinarum partium, facta à Sacerdote: non necessariò id fit contractu immediato manus: nam peste grassante potest uti virgâ oblongâ Oleo tincta, quam posteà comburat, *Sylvester*, *Chapeavill. Diana.*

III. Sunt, qui putent, unam tantùm Unctionem esse de essentia Sacramenti, adeoque in periculo pestis, & simili necessitate sufficere inungere unum tantùm organum maximè obvium, vel potius caput, quod in eo sensus maxime vigeant, dicendo: Per istam sanctam Unctionem, & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid deliquisti per visum, auditum, gustum, odoratum, tactum &c. Verum cum alii Doctores communiter repugnent, tutius erit (quod suadet *Layman & Diana*) eo casu unum oculum, aurem, manum, narem, & os velociter sine crucis forma ungere, dicendo unicam formam complectentem reliquas. Illud vero certius est, pedes, aut renes inungere non esse essentiale: imo quoad renes non est decens, præsertim in fœminis, & viris religiosis, ideoque in illis omitti solet. *Henriq. Sa, Tol. Suar. Bellarm. hic Cap. 10. in fine.*

IV. Hoc Sacramentum tantum dandum est in mortis periculo ex morbo, vulnere, partu, vel senectute: quia hi soli sunt infirmi. Iterari potest quoties occurrit novum periculum moraliter diversum vel in eodem, vel in alio morbo: neque expectare licet, donec usu sensuum careant, vel omnino sint desperati. In dubio vero de vita, dandum erit sub conditione. *Layman*, *Sylvester*, *Suarez.*

V. Ordinarie, nisi obstet causa rationabilis, præmittenda est Confessio & Communio, ob Ecclesiæ consuetudinem, *Bonac. &c.* Licet per se loquendo Confessio non necessario præmittatur, cum ungendus disponi possit per Contritionem; per accidens tamen prærequiri potest, v.g. si post viaticum peccasset mortaliter, & timeretur post Unctionem non futurum tempus Confessioni: Sacramenta enim magis necessaria tali casu pro securitate prius suscipi debent, *Fill. Barb. Di ana p. 5. Tract. 3. Resol. 92.*

VI. Pueris rationis usu præditis sufficienter ad peccandum, etsi sacram Eucharistiam nondum receperint, male negatur Extrema Unctio. Quia nonnumquam illotum salus ex robore inde ad extremam luctam acquirendo possit dependere, *Suarez*, *Angl. apud Layman Lib. 5. Tract. 8. Cap. 4.* Si dubitetur an puer habeat usum rationis, ungendum esse sub conditione docet *Lugo*, *Sanchez*, *Diana.*

VII. Pastor ex officio tenetur sub mortali dare petentibus Extremam Unctionem, nisi obstet causa rationabilis? etiam tempore pestis, si absit periculum vitæ, cum enim non sit Sacramentum absolute necessarium, cum tali periculo non teneri docet *Tannerus*, *Diana &c.* Quod si peste infecti sint confessi, posse sine peccato omitri, absolute docent *Diana*, *Villalobos*, *Tanner. Suarez, & alii plurimi.*

VIII. Sacerdos alius, si absente Parocho facile & licite possit, tenetur ex Charitate ministrare, tantum sub veniali, nisi tamen ægrotus valde indigeret, ut si esset sine omni Sacramento moriturus; Tunc enim quidam graviorem obligationem agnoscunt apud *Dianam*, *Layman*, *Lib. 5. Tract. 2. Cap. 3.*

IX Etsi perpetuo amentes non sint capaces Extremæ Unctionis, delirantibus tamen administrari debet, si videantur eam petituri si cogitarent, aut doloris signum aliquod præbeant: *Layman*, *Sylvester*, *Henriquez.* Quod maxime dicendum est de phræneticis, quando aliud Sacramentum suscipere nequeunt. *Barbosa*, *Diana*, *Part. 5. Tract. 3. Resol. 84.*

X. Muti, surdi, & cœci, debent etiam inungi prope organa sensuum quibus carent. Quia licet per illos sensus exterius peccare non potuerit, delinquere tamen poterant per potentias internas illis respondentes, vel desiderium actus illiciti. *Præpositus*, *Possev*, *Naldus*, *Diana p. 5. Tract. 6. Resol. 11.*

XI. Nolle hoc Sacramentum suscipere, aut alteri procurare, secluso contemptu, aut scandalo, aut salutis periculo, non est peccatum mortale, uti docet *Suarez*, *Layman*, *Tanner. &c.* Veniale tamen esse id sponte negligere plerique admittunt.

CAPUT VII.

De Sacramento Ordinis.

§. I.

Materia, forma, & conditiones variæ ad sacros Ordines requisitæ.

ORdo est Sacramentum, quo confertur potestas ad functiones sacras, præcipue ad Eucharistiam rite administrandam. Verum esse Sacramentum à Christo institutum, ex Scriptura, Patribus, & Primitiva Ecclesia probatur supra in Controversiis fidei Tom. 1. Part. 1. Cap. ultimo.

I. Prima Tonsura non est Ordo, sed tantum dispositio ad Ordines suscipiendos, per quam redditur homo capax Privilegiorum Clericalium.

II. Septem autem numerantur Ordines, nempe, Ordo Acolyti, Lectoris, Exorcistæ, Ostiarii, qui dicuntur Minores; Subdiaconatus, Diaconatus, & Sacerdotium, qui dicuntur Ordines majores, ob annexam illis obligationem perpetuæ castitatis: probabile tamen est Ordinatum per gravem metum, minas, blanditias, & importunitatem Parentum illam obligationem non incurrere, nisi postea eam ultro ratam habuerit. *Sanchez D. 29. Azor. Coninck, Filiuc. Bonacina.*

III. Hujus Sacramenti materia remota est, certum instrumentũ quod tradi solet Ordinandis: proxima est ejusdẽ traditio & acceptio. Probabilius est istius instrumenti contactum physicum & immediatum requiri ad valorem, ut unâ saltem manu tangatur: Ex præcepto autem ad securitatem requiritur ut utraque manu attigantur singula, verbi gratiâ, Calix cum patena, & hostia imposita: idque eo tempore quo forma ab Episcopo profertur; *Layman*, *Filincius*, *Bonacina*, *Diana p. 8. Tract. 1. Resol. 40.* Additur huic alia forma cum impositione manuum Episcopi, quâ confertur potestas peccata remittendi.

QVÆRIT Card. *Lugo Respon. Moral. Lib. 1. Dub. 33.* An Sacerdos qui non tetigit Calicem & patenam dum forma proferebatur, sed immediate post, debeat vel possit iterum sub conditione ordinari? Et resolvit, dictum Sacerdotem posse in prima Ordinatione acquiescere: non peccaturum tamen si ad majorem animi sui quietem iterum sub conditione ordinetur, quod etiam Episcopus licite poterit in ejus gratiam præstare. Quia quamvis probabile sit isto casu nullam esse obligationem iterandi, probabile tamen videtur, saltem per principia extrinseca, posse iterum sub conditione or-

ne ordinari, propter Auctores aliquos antiquiores qui primæ Ordinationis valorem negarunt.

IV. Episcopus extra suam Diœcesim potest subditis suis conferre primam Tonsuram: quia hæc non est Ordo. *Bonacina*, *Diana*, *&* 4. *alii*.

V. Quando dubium occurrit, an Ordo sit vere collatus, v. g. quia materia fuit dubia, iterari potest & debet sub conditione. Quando vero sunt rationes utrimque probabiles pro nullitate, & validitate, ait *Diana Par.* 5. *Tract.* 3. *Resol.* 47. *ex Gran.* posse iterari sub conditione, imo debere, si sit Ordo Episcopalis vel Sacerdotalis, v. g. si Sacerdos vel Episcopus non tetigisset vasa sacra, aud illud instrumentum in cujus porrectione imprimitur character. Excipit tamen Sacerdotem qui immediate tetigit patenam, sed non hostiam. Recte autem notat *Diana*, etiamsi quis timeat ne invalide ordinatus sit, aut non recordetur se tetigisse vasa sacra, aut non tetigisse imaginetur, non illico iterandum esse Ordinem; cum sola oblivio vel timor non sufficiat ad prudens vel rationabile dubium.

VI. Qui in una Diœcesi est natus, in altera habet Domicilium, in tertia Beneficium, à quovis trium istorum Episcoporum potest Ordines, vel Dimissorias accipere, uti docet *Præpositus*, *q.* 1. *d.* 14. *Layman l.* 5. *Tract.* 9. *Cap.* 9. *Diana Part.* 8. *Tract.* 2. *Resol.* 8. *&* 9. ubi cum *Aversa & aliis* 3. contra *Barbosam*, dicit, etsi ab uno eorum acceperit Ordinem unum, posse alterum ab alio accipere.

VII. Studiosi qui in Universitate habitant (etiam ultra decennium) animo redeundi in Patriam, non contrahunt ibi domicilium, atque adeo ab ejus loci Episcopo ordinari non possunt.

VIII. Ut Ordinatio sit præcise *Valida*, sufficere potest ut sit Mas, qui ordinatur, & fuerit baptizatus, *S. Thomas* 3. *p. q.* 34. *Art.* 2. *aliique*.

Hinc, Puer baptizatus, cui fuisset Ordo collatus ante usum rationis (quamvis illicitè) vere tamen & valide esset ordinatus. Nam uti Baptismus ita Ordo & alia Sacramenta, quæ pro materia aut forma non habent actum suscipientis, sicut habet Pœtentia & Matrimonium, valide conferuntur etsi absit in suscipiente usus rationis, uti cum aliis tradit *Lessius hic Cap.* 6. *Dub.* 2. Qui tamen sic esset ordinatus, postquam pervenisset ad usum rationis non teneretur ad votum castitatis: quam si servare nolit suspendendus est ab Ordinum executione. In adulto ut valide ordinetur &c. consensus aliquis requiritur, qualem exposuimus supra de Sacr. in Gen. Cap. 1. §. 2. Asser. 2. & 4.

IX. Ut autem Ordo *Licitè* & secundum Ecclesiæ jura rite accipiatur, aut non incurratur censura, requiritur in recipiente præter statum gratiæ. 1. Ut non sit Neophytus, vel infamis, vel hermaphroditus, vel irregularis, suspensus, excommunicatus. 2. Animus clericandi, *Trident. Sess.* 23. *c.* 4. sine quo si primam Tonsuram vel Ordines minores accipiat, videtur peccare saltem venialiter (nisi justa causa excuset) quia fraus est levis. Similiter venialis inconstantia videtur, sine justa causa, statum illum clericalem deserere. 3. Ut sit confirmatus, *Trident. Sess.* 23. *Cap.* 4. Et hoc obligat secundum *Bonacinam d.* 8. *p.* 5. *num.* 10. sub mortali, secundum *Sotum*, *& Con.* sub veniali. 4. Si ab alieno Episcopo Ordines suscipiat requiruntur litteræ Dimissoriæ (etiam pro prima tonsura) Episcopi proprii, originis, sive beneficii, sive domicilii. *Diana*, *aliique Par.* 3. *Tract.* 4. *Resol.* 194.

X. Requiritur etiam ut Ordo rite conferatur *Titulus* sustentationis, aut patrimonii, vel beneficii, vel pauperratis in Regularibus, *Trident. Sess.* 21. *Cap.* 2.

Ordo debitus temporis observandus est in susceptione unius Ordinis post alium: hinc Diaconatum suscipere ante Subdiaconatum mortale peccatum est: Susceptio autem Episcopatus ante Sacerdotium invalida erit.

XI. Requiritur etiam *Tempus* certum & *interstitia*, sine quibus Ordines illicite conferuntur absque dispensatione, aut privilegio.

XII. Denique *Ætas*, in qua *ordinariè* Episcopus non potest dispensare; & sic pro prima Tonsura, & Minoribus requiritur saltem septennium completum: licet *Quitan. Tract.* 6. *Sing.* 21. contra *Sanchez &c.* putet sufficere inchoatum. Pro Acolytho annus 12. completus, *Fill. Tract.* 9. *Cap.* 4. *Num.* 28. Pro Subdiaconatu vigesimus secundus. Pro Diaconatu 23. Pro Sacerdotio 25. omnes incepti. Pro Episcopatu 30. completus. *Vide Bonac. d.* 8. *q.* 1. *Filiuc. Tract.* 9. *Cap.* 4. *Layman Lib.* 5. *Tract.* 9 *Cap.* 6. *&* 7. *Diana P.* 3. *Tract.* 4. *Resol.* 192. Si autem dubium sit, an quis ætatem requisitam habeat, v. g. pro Sacerdotio, an annum 25. ingressus sit, ordinari non potest, *Sanchez*, *Layman*, *Bardi. d.* 6. *c.* 11. *p.* 6. §. 2. Peccat autem tam ordinans quam ordinatus, si desint qualitates & conditiones supra requisitæ.

QUÆSTIO singularis est primo, quæ tractatur fuse apud *Quintan. Tract.* 6. *Singul.* 19. *Pag.* 152. An qui à suo Episcopo Ordinario accepit litteras Dimissorias ut à certo Episcopo nominatim expresso Sacros Ordines suscipiat, possit licite illos ab alio Episcopo suscipere? Pro parte negativa adducit ille *Thomam Sanchez Tom.* 1. *Consil. Lib.* 7. *Cap.* 1. *Salcedum*, ac *Rodriguez in Sum. Cap.* 14. Affirmativam tamen ipse cum aliis fuse sustinet, si non adfuerit specialis causa cur ordinandus ad hunc potius Episcopum, quam ad alium destinetur, cum veras Dimissorias habuisse supponatur, & possit aliquando præsumi destinantis consensus: & hoc posito, nec irregularitatem, nec inde suspensionem incurri: quod fusius deducit idem loco supra citato.

QUÆSTIO singularis secundo: An aliquis ordinari possit Sacerdos, extrà Missionem, sine alio titulo quam deputationis ad certam Missionem.

Respondeo id fieri posse ex designatione eorum, qui facultatem acceperunt illum Titulum quibusdam personis applicandi, qualem facultatem per Bullam Pontificiam plerumque habent pro suis Alumnis qui præsunt Seminariis Missionum.

Quin & ab Episcopo Vicario missionis Hollandiæ ordinari posse aliquem sibi nullo modo subditum, solo titulo deputationis ad eam Missionem, docet *Verjuys Tract.* 12. *Art.* 1. Quia talis deputatio habet rationem Beneficii, non tantum simplicis, sed etiam pastoralis, cum Missionarii soleant habere facultates pastorales.

Pro Missionibus quomodo, & cujus facultate conferri possint Ordines extra tempora, & non servatis interstitiis, & dispensari in ætate jure communi requisita, vide supra hoc Tomo in Mission. Fac. 26, & 27.

§. II. *Sin-*

§. I I.

Singulorum Ordinum scientia, ritus, Officia, Privilegia, &c.

UT sciant *Neomistæ* quo modo debeant se ad sacros Ordines præparare, & in iis actu suscipiendis se gerere, commodum erit si diligenter advertant sequentia.

I. Quoad *Scientiam*, constat ex Canonibus, illitteratos non posse promoveri ad Ordines etiam minores. Per *Illitteratos* autem intelligendos esse linguæ latinæ ignaros, declaratur ex Tridentino *Sess. 23. Cap. 11.* ubi statuit, ut, *Minores Ordines iis, qui saltem latinam linguam intelligunt, conferantur.* Quo in genere gravis est sententia Concil. Lateran. Can. 29. *Si* (Prælati) *ignaros & rudes ordinare præsumpserint, & Ordinatores & Ordinatos gravi decernimus subjacere ultioni.*

In illis tamen qui primos Ordines suscipiunt minorem hujus linguæ & doctrinæ peritiam quam in progressu requiri colligitur ex ipso Trident. eâdem Sess. Cap. 11. *Atque ita de gradu in gradum ascendant, ut in eis cum ætate vitæ meritum & doctrina magis crescat.*

Sed *Quæstio* est, quantam doctrinæ mensuram debeant Episcopi aut Examinatores exigere ab eis, qui ad majores Ordines promoventur.

Respondetur; eam mensuram optime determinari ab ipso Trident. Sess. 25. Cap. 12. *Subdiaconi & Diaconi ordinentur habentes bonum testimonium, & in minoribus Ordinibus jam probati, ac litteris, & iis, quæ ad Ordinem exercendum pertinent, instructi.* Ubi cum Cōcilium tantum requirat scientiam necessariam ad exercitium Ordinis quem actu suscipiunt, non decet Examinatorem ad alia divagari: nam si velint ordinandi per Confessiones aliaque ministeria saluti animarum ulterius vacare, de scientia ad Pœnitentiæ tribunal requisita aliud examen in ordine ad Approbationem instituitur, uti fusius advertit *Gaspar Hurtado de Ordin. Dis. 12. aliique.*

QUÆSTIO specialis est, An Examinator committat *Simoniam* si approbet ad Ordines illitteratum, vel aliàs indignum, pecuniæ, aut munerum pretio accepto, vel accipiendo?

Responsio affirmativa communis est, si ipsius examinis & suffragii intuitu, non laboris, aut industriæ, aut præviæ institutionis titulo horum aliquid, & maximè ex aliquo contractu, accipiatur. Quia tale examen & suffragium etsi per se non sit res sacra, est tamen rei Sacræ, scilicet Sacris Ordinibus, annexum. Pro hac resolutione plures juris ac Theologiæ Doctores fusius addicit *Anton. Quintan. Tract. 6. de Ordine, singulari 15.* Varios etiam alios ibidem Titulos examinans ex quibus possit Examinatori licita esse aliqua compensatio.

II. Nulli licet ad suscipiendos Ordines accedere, qui sit filius naturalis vel illegitimus sine prævia dispensatione, aliàs fieret irregularis, *Cap. 1. de Fil. Presb.* Ad minores autem Ordines dispensat Episcopus, ad Majores solus Pontifex lege ordinariâ: cum intrante Religionem jus commune ad omnes Ordines dispensat. De hac, & Irregularitatibus ceteris sacros Ordines impedientibus fusius in §. *sequenti.*

III. Nullus admittitur ad sacros Ordines qui sit notatus aliquo Crimine notorio depositione digno ante obtentam dispensationem. Peccata autem notoria depositione digna habentur in jure Adulterium, perjurium, homicidium, falsum testimonium, quando ita sunt publica, ut nulla possint tergiversatione celari.

IV. Peccat mortaliter, qui ad Ordines accedit cum conscientia cujuscumque peccati mortalis. Moris proinde est ut præmissâ Confessione Ordines suscepturi de manu Episcopi sacram Communionem devote accipiant. Vide alias conditiones §. superiori expressas quoad ritus & officia singulorum Ordinum.

V. Suscipitur *Subdiaconatus* hoc modo. Primo amictus capiti ordinandi ab Episcopo imponitur, & manipulus in brachio, & dalmaticâ induitur. Postea datur illi ab Episcopo liber Epistolarum, dicendo: Accipe librum Epistolarum & habe potestatem eas legendi in Ecclesia Sancta Dei tam pro vivis, quam pro defunctis, In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Huic etiam ab Episcopo datur Calix vacuus, cum patena, & urceolus cum aqua: & bacile cum manutergio ab Archidiacono dicente: Vide ejus ministerium vobis traditur &c.

Officium Subdiaconi est, Calicem & panem ad altare portare, vinum celebranti ministrare, Euangelium non è pulpito prædicare, ordinandos & baptizandos offerre.

VI. Pro *Diaconatu*, Postquam Episcopus dixit, Accipe Spiritum sanctum ad resistendum diabolo & tentationibus ejus, in nomine Domini: & postquam dedit stolam super humerum sinistrum, porrigendo librum Euangeliorum ait, Accipe potestatem legendi Euangelium in Ecclesia Dei tam pro vivis quam pro defunctis in nomine Domini, Amen. Item Episcopus ponit manum super caput ejus dicens, Emitte in eum quæsumus Domine Spiritum sanctum &c. & præbet ei stolam. Cum traditione Euangelii sentit D. Thomas imprimi Characterem.

Officium Diaconi est, pauperum curam gerere, Episcopis & Presbyteris ministrare, Euangelium prædicare, non tamen è loco superiori; item ordinandos & baptizandos offerre.

VII. Pro forma *Presbyteratus.* Postquam Episcopus reflexit stolam ab humero sinistro in dexterum in modum crucis dicendo, Accipe jugum Domini, jugum enim suave est, & onus ejus leve. Et postquam dedit vestem sacerdotalem, & consecravit manus dicendo, Consecrare & sanctificare digneris Domine manus istas per istam Unctionem, & nostram benedictionem, porrigendo Calicem cum vino & aqua, & patenam cum hostia superposita, dicit, Accipe potestatem offerendi Sacrificium Deo, Missasque celebrandi tam pro vivis, quam pro defunctis in nomine Domini. Deindè imponendo ambas manus super caput illius dicit, Accipe Spiritum sanctum, quorum remiseris peccata remittuntur eis, & quorum retinueris retenta sunt: Imprimitur character in traditione Calicis & patenæ.

Officium Sacerdotis est docere seu prædicare, solvere & ligare, consecrare & Sacramenta administrare.

VIII. *Episcopus* consecratur cum assistentia trium Episcoporum, vel etiam unius Episcopi cum Pontificis dispensatione, assistentibus duobus Sacerdotibus. Et constat hanc dispensationem variis fuisse concessam; sic enim Gregorius XIII. concessit Patriarchæ Æthiopiæ, qui erat Societatis Jesu, ut solus sine aliis Episcopis illic Episcopos ordinaret, ut testatur Henriquez *Lib. 10. Summa Cap. 24.* Et in Belgio ex concessione Innocen-

nocentii X. anno 1647. Fabius Chisius tunc Nuncius Apostolicus ordinavit Jacobum de la Torre in Archiepiscopum Ephesinum assistentibus loco Episcoporum, duabus personis in dignitate Ecclesiastica constitutis.

QUÆRES, An valida esset talis ordinatio, si contingeret illicite vel ignoranter fieri absque Pontificis dispensatione? Validam fore probabile putat Scildere *de Princip. Conscien. Tract. 2. Num.* 118. & Herinx *de Sacramen. Ord. Disp.* 10. *Num.* 63. cum D. Antonino, Sylvestro, Aversa, Turrecremata, & aliis, qui censent unum Episcopum principaliter totam consecrationem perficere, & alios esse quasi coadjutores. Sed quia plurimi contrarium docent, & in hac materia pro valore Ordinis via tutior sequenda est, Episcopus sic ordinatus deberet sub conditione rite reordinari, ut censet ipse *Herinx, Scildere, & Aversa.*

Porrò in *Ritu* consecrandi Episcopum, ille Episcopus qui Consecrator est, post varios Ritus inungit Chrismate ambas Electi manus simul junctas primo in modum Crucis, & mox palmas integras; dicens, Ungantur manus istæ de Oleo sanctificato, & Chrismate sanctificationis &c. Postea benedicit & tradit ei Baculum pastoralem cum oratione, Accipe baculum &c. Deinde Annulum benedictum inserit digito annulari manus dexteræ, dicens, Accipe Annulum fidei scilicet signaculum, quatenus Sponsam Dei sanctam videlicet Ecclesiam intemeratâ fide ornatus illibate custodias, Amen. Postremo, tradito ei Euangelio clauso recipit Consecratum ad Osculum pacis.

Munus peculiare Episcopi supra Sacerdotem est, quod possit Clericos ordinare, Virgines benedicere, Ecclesias dedicare, Clericos deponere, Synodos celebrare, Chrisma conficere, vestes & vasa consecrare, Chrismate ungere, excommunicare, interdicere, & suspendere à Sacris. Has enim actiones requirit Ordo & gubernatio Ecclesiasticæ Hierarchiæ: quibus dignitas Archiepiscopi & Primatis aliquas prærogativas superaddit, ut est gestatio Pallii diebus quibusdam solennibus in Missarum celebratione, quod plenitudinem potestatis significat: prælatio Crucis in locis exemptis suæ Provinciæ: cæteris Episcopis suæ Provinciæ præsidere: cognoscere de eorum criminibus, & pœnam imponere, licet non possit procedere ad eorum depositionem, hoc enim Papæ reservatur, ut in Cap. de Transl. Prælat. &c.

IX Status Clericalis habet etiam quædam *Privilegia* in jure Canonico sibi annexa, ut quod Clericus sub pœna excommunicationis non possit percuti, aut in rebus suæ personæ adhærentibus violari. Habet etiam privilegium fori, quod non possit capi & incarcerari à Judice seculari, nec possit judicari aut puniri nisi à Judice Ecclesiastico, nisi hic ultro potestati civili illum tradat puniendum. Clerici etiam gaudent immunitate à solutione gabellarum aut vectigalum. Quæ tamen non extenduntur ad constitutum in Minoribus tantum, nisi sit in via ad Ordines majores, post *Trident. Sess.* 23. *Cap.* 6. Quæ omnia, aliaque plura ubi viget potestas Ecclesiæ sub gravi censura observanda sunt. Advertat tamen Clericus, per dimissionem habitus, & enormia flagitia posse amitti privilegium Clericale, ex multorum sententia.

X. Clericis etiam Canones interdicunt quædam *Officia, artes, & actiones*, quæ eorum statum dedecent: ut exercere officium Medici, aut chirurgi ubi opus est incisione vel adustione: 2. Officium Judicis in causa sanguinis, aut Advocati, Patroni, Tabellionis in placitis secularibus: 3. Portare arma nisi in itinere: 4. Tabernas frequentare: 5. Venationi clamosæ vacare: 6. Exercere mercaturam aut negotiationem per seipsum lucri causâ: 7. Ludere aleis nisi recreationis causâ, illis autem ludere pro magna quantitate ob lucrum, *Navarrus* mortale existimat. Ordines enim Sacri, ut hominem soli Deo consecrant, ita vitam requirunt irreprehensibilem, & à seculi moribus longissime segregatam.

§. III.

Enumerantur & explicantur IRREGULARITATES, quæ etiam Ordinationem impediunt.

IRregularitas est impedimentum Canonicum, susceptionem Ordinum sacrorum, & susceptorum usum impediens. Alia oritur ex delicto, alia ex defectu. Ex illis aliquæ irregularitates impediunt ab omni Ordine suscipiendo, & suscepti exercitio v. g. homicidium, aut bigamia: aliquæ non privant omni Ordinis ministerio, sed tantum ab aliquo, vel à solo ascensu ad Ordinem Superiorem v. g. Diaconus carens oculo sinistro inhabilis est ad Sacerdotium, exercere tamen ea quæ spectant ad Ordinem Diaconi non prohibetur. Dixi, irregularitatem *impedire* aut inhabilitare ad Ordines sacros suscipiendos, etiam primam tonsuram, & ad susceptorum exercitium: non enim actus illos reddit invalidos, sed illicitos, ut si absolvat Sacerdos irregularis, illicite id facit & punitur, non tamen facit invalide, & sic de aliis.

Ut incurratur Irregularitas ex Delicto, requiritur actus externus, & mortalis, & consummatus: quia pœna annexa est gravis, ut docet communis. Non potest Confessarius in ullis irregularitatibus dispensare; nisi ad hoc legitimum privilegium habeat.

Irregularitas ex *Delicto*, prima est quæ incurritur propter Baptismum serio, & scienter iteratum, idque tam respectu rebaptizantis, quam rebaptizati: quamvis in rebaptizante tantum impediat ne Clericus ad altiorem ordinem possit ascendere, nec incurritur si rebaptizatio tantum occulta fuerit, uti cum communi docet Bonaçina, Toletus, Covar. Layman *Lib.* 1. *Tract.* 5. *p.* 5. *Cap.* 2.

Secunda oritur ex *violatione Censuræ*; ut si aliquis excommunicatus, vel suspensus actum aliquem Ordinis solenniter exerceat, nisi ignorantia invincibilis excuset, incurrit irregularitatem, quâ fit inhabilis ad istius ordins exercitium.

Tertia incurritur, ob peccatum quo Clericus serio & scienter solenniter *exercet actum alicujus Ordinis* quem nondum habet.

Quarta contrahitur, ob delictum quo ali q is *ordines male suscepit*, ut si ordnatus fuerit in excommunicatione, suspensione, vel ab Episcopo non habente jurisdictionem, vel per saltum, ut si fiat Sacerdos non suscepto Diaconatu &c. saltem si ministre in ordine sic per salt um suscepto: vel si ordinatus fuerit ante legitimam ætatem, vel sine litteris dimissori alibus, vel non examinatus, vel furtive scilicet ab Episcopo nec sciente, nec approbante.

Quinta, Propter *crimina enormia*, si sint *notoria*, & publi-

publica, qualia sunt quæ à jure annexam habent infamiam, ut incestus, adulterium, raptus, & alia recensita §. superiori, Num. 3.

Sexta irregularitas incurritur, ex injusta *membri mutilatione*, *vel homicidio* etiam indirectè tantùm voluntario: & comprehendit omnes qui ad alterutrum iniquè concurrunt sive in bello injusto, sive extra illud, etiam mandando, aut consulendo. Intelligitur autem hic fieri mutilatio quando à corpore separatur membrum aliquod principale, sive cui competit in corpore officium aliquod per se distinctum, ut manus, pes, auris, oculus &c. non autem digitus, dens, labium, aut sola auris cartilago, aut alia quæ tantùm ad corporis ornatum deserviunt. Nec incurrit qui alterum mutilat vel occidit ad necessariam, & justam sui defensionem. Quia irregularitas ex delicto non potest contrahi ubi culpa non intervenit.

Hanc autem irregularitatem contrahit qui procurat in fæmina abortum fœtus animati: quia verum homicidium committit. *C. majores 32. q. 2.*

Irregularitas *ex Defectu*, incurri potest sine ulla culpa, aut peccato: & ideò non est pœna, sed aliqua inhabilitas ad susceptionem, vel exercitium Ordinum, propter certos defectus sive animi, sive corporis, etiam naturales & extrinsecos.

Prima hujusmodi irregularitas oritur, ex *Defectu Animæ*, qualem habent sequentes. 1. Amentes, Phrenetici, Arreptitii, & Epileptici: Si tamen hi antea ordinati sunt, & per annum eo morbo non laborarunt, permittitur illis Ordinum exercitium; quia præsumuntur jam liberati: si autem laborent raró sine clamore, & notabili indecentia, permittuntur celebrare cum adjutore assistente qui sacrificium suppleat si illi deficiant. 2. *C. Illud. 7. q. 1. Illitterati* Irregulares sunt, qui scilicet carent doctrinâ ad talem ordinem requisitâ. *3. Neophyti*, sive recenter conversi, donec sint sufficienter instructi ex Episcopi judicio.

Secunda est, ex *defectu Corporis*, qui reddit ineptum ad Ordinis exercitium; ut si sit cæcus, surdus, aut claudus, sic ut nequeat sine baculo ad altare accedere. 2. Si etiam careat pollice, indice, aut oculo sinistro, aut vi ejus visiva, opus est dispensatione ut ordinetur: quamvis si oculo dextero possit sine indecentia Canonem legere, id neget *Sayrus*, *Henriquez*, *Valentia* &c. 3. Si adsit Deformitas corporis tanta, ut quis nequeat exercere ordinem sine aliorum horrore, offensione, aut scandalo, ut si careat naso, vel auribus, vel sit notabiliter gibbosus, leprosus, aut paraliticus, vel membra aliqua habeat superflua. In dubio an deformitas sit sufficiens, ad Episcopum pertinet judicare: quamvis quoad Regulares censeat Diana *Part. 4. Tractat. 2. Resp. 75.* citans Suarem & alios 5. id spectare ad eorum Prælatum; quamvis admittant Episcopum ex causa posse Prælati judicium non admittere.

Tertia ex *defectu Natalium*: hinc irregulares sunt omnes Illegitimi, eo quod ratione originis nimis viles reputentur in ordine ad functiones tam sacras. Legitimari possunt tales jure communi, 1. Per matrimonium subsequens inter eorum parentes, si saltem tempore conceptionis potuerint hi validè contrahere. 2. Per professionem in ordine Religioso: quamvis etiam in hoc ut ad dignitates promoveantur indigeant dispensatione. 3. Per dispensationem Pontificis. Principes autem seculares tantùm possunt legitimare in ordine ad officia secularia, & hæreditates legitimè obtinendas.

Quarta ex *defectu Ætatis*: quænam ætas ad singulos ordines requiratur, vide suprà §. 1. in fine.

Quinta oritur ex *Bigamia*: quia bigamus carnem suam divisit in plures uxores, ideoque non repræsentat unionem Christi cum Ecclesia. Non sufficit autem matrimonium ratum cum pluribus, sed debet esse verum & consummatum, vel certè præsumptum, quale censetur esse etsi secundum matrimonium fuisset invalidum. Hanc irregularitatem etiam incurrit, qui viduam non virginem ducit, & cognoscit. Qui ducit uxorem prius ab alio corruptam, etiam per fornicationem, & eam cognoscit: non tamen qui ducit à se prius corruptam. Qui etiam cognoscit propriam uxorem, postquam ab alio per adulterium cognita fuit. Qui matrimonium contrahit & consummat etiam cum virgine post solenne votum castitatis: quia quamvis invalidè contrahat, censetur tamen ex interpretatione juris duo matrimonia contraxisse, unum spirituale cum Christo, alterum carnale cum muliere. Ita jura, & DD. communiter.

Sexta est ex *Infamia*, sive juris, sive facti, modò crimen publicum sit: quamvis si sit homicidium, vel censuræ violatio etiam occultum sufficiat: imo censent nonnulli cum *Suare*, *& Sylvestro* sufficere crimen esse occultum, quando infamiam ipso jure annexam habet. Infamia de qua hic, potest etiam oriri ex delicto parentum, & inde ex vilitate personæ, quam à sacris tractandis arceri decuit.

Septima, ex *defectu Libertatis*. Hinc irregulares sunt primò, omnes Servi propriè dicti, non ii qui nunc passim aliis deserviunt. 2. Conjugati hic censentur non liberi, nisi uxores consentiant, & ipsæ castitatem voveant. 3. Curiales, ut sunt judices, advocati, & similes, non censentur liberi, dum talia officia secularia actu habent, nisi fiat cum speciali dispensatione Pontificis, quæ in causis criminalibus non conceditur: vel ex consuetudine à Pontifice permissa. 4. Idem est de Militibus, Thesaurariis, Depositariis publicis, & qui Rempub. administrant. Item de Apparitoribus, & aliis qui crudelia officia exercuerunt, vel in causa sanguinis administri fuerunt, quos jura ad sacros ordines inhabiles declarant.

Octava oritur ex *defectu Lenitatis*: etsi sit inculpabilis, ut ex homicidio in bello justo, vel in judicio, vel ex hominis mutilatione etiam justa. Quia Sacerdos, qui gerit personam Christi, debet ipsi in lenitate non esse difformis. Non fit tamen irregularis qui occidit vel mutilat in defensione inculpata, quia jura loquuntur de bello justo, vel judicio. Et in judicio quidem justo irregularis fit Judex ferens sententiam, Notarius eam scribens, ministri exequentes, testes, & alii qui ad mortem vel mutilationem cooperantur activè, efficaciter, & proximè, per actionem ex natura sua ad ea ordinatam. Talis non censetur actio Confessarii, qui interrogatus de Reo, an mortem mereatur, responderet, Judici non habendum respectum personarum, sed circa illum suo munere fungi debere: quia hoc non potest præbere causam mortis nisi valdè remotam. Irregularis autem esset Confessarius, qui lictorem urgeret ad mortem reo accelerandam: vel qui ipsum reum impelleret ut

ret ut scalas ascenderet, vel caput securi præberet, ex sententia communi : ac proinde hic cautelâ opus est. Quamvis non desint Auctores qui censeant, neminem ex homicidio fieri irregularem , nisi ad illud concurrat tanquam publicus justitiæ minister, vel ad causæ probationem, vel ad executionem, vel tanquam privatus injustè, & cum delicto: ita *Suarez*, Reginaldus, Layman, aliique, contra *Vasquez*, Hurtadum, Turrianum, &c. quam sententiam probabilem indicat Diana *Part. 3. Tract. 4. Resol. 70. & alibi.*

Dispensare in Irregularitatibus sive ad Ordines, sive ad alia, ad Pontificem præcipuè pertinet: in quibusdam etiam dispensare potest Episcopus, præsertim in illis quæ proveniunt ex delicto occulto, præterquam ex homicidio voluntario, & aliis deductus ad forum contentiosum. Dispensare idem potest quando non datur recursus ad sacram Sedem, juxta statuta Ecclesiæ, & præsertim Tridentini *Sessione 24. de Reform. Cap. 6.* cujus verba citavi suprà *Part. I. l. Tract. 2. §. 4. in fine.*

Prædictæ irregularitates quia multiplices sunt, memoriæ causâ valdè commodè ad sequentes hos versiculos reducuntur: Quid in iis singula verba denotent, ex priori singularũ irregularitatum expositione colligitur: ubi *infirmus* denotat morbos corporis irregularitati obnoxios: *demens*, amentiam, phrenesim, & defectus animæ: *vitiatus* , vitium membrorum : *novus* , neophytum sive recenter conversum: *ignarus*, illitteratum, *obstrictus*, defectum libertatis in obstrictis officio seculari: reliqua facile patent ut sequuntur.

Infirmus, demens, Vitiatus, Fœmina, Servus,
Infamis, Novus, Ignarus, Baptismate peccans,
Ordineve, Occidens, Mutilans, Bigamusque, Nothusque,
Hæresis, Obstrictus, Pauper, Puer, Exulat aris.

CAPUT VIII.

De Matrimonio.

§. I.

De Sponsalibus.

I. Sponsalia sunt, promissio deliberata, & mutua, signo sensibili expressa, futuri Matrimonii, inter personas jure habiles. Hinc ad sponsalia non sufficit dicere, *Volo te accipere in uxorem*, quia non est promissio, sed propositum. Neque valida sunt contracta ante septennium, quia non præsumitur promissio illa deliberata esse. Quod si major septennio contrahat cum parte, quæ est infra septennium , tenetur ille quidem, non jure sponsalium, sed promissionis.

II. Neque subsistunt sponsalia inita per vim, dolum, errorem, vel ignorantiam circa substantiam, aut conditionem substantialem si sit notabilis, uti de voto, & aliis contractibus dici solet.

III. Ad sponsalia requiritur utriusque partis promissio, sic ut non coalescant etiamsi una pars promittat, & altera acceptet, nisi hæc simul promittat, aut se obligare intendat. Quia requiritur promissio mutua & reciproca, nam sine hac promissione reciproca, contractus sponsalium in jure dicitur claudicare.

IV. Si Pater, vel Mater pro filio aut filia, aut Curator pro eo, cujus curam habet *præsente* vel non contradicente (dummodò metus absit) sponsalia contrahat , valida erunt. Quia in hoc casu jus accipit taciturnitatem pro expressione consensus. *Sanchez, Lib. 1. d. 22. Diana, Part. 3. Tract. 4. Resol. 270.* Imò etiamsi contrahat pro *absente*, si is resciens id expressè vel tacitè signo aliquo sufficienti ratificet. *Sanchez, Pontif. Diana, Part. 3. Tract. 4. Resol. 271.*

V. Quando verba vel signa sunt dubia , in foro conscientiæ standum est intentioni contrahentium, si de illa constet : in externo autem communi intelligentiæ, & sensui verborum; ita tamen, ut potius inclinetur in favorem Matrimonii. *Diana Part. 3. Tract. 4. Resol. 205. Bonacina q. 1. p. 1. aliique.*

VI. Etsi utraque pars dicat, *non ducam aliam quàm te*, non fiunt sponsalia. Quia illa verba sunt vera etiamsi pars maneret in cœlibatu.

VII. Denique per munera reciprocè missa non censentur contralu sponsalia. Si tamen Titius misit Cajæ annulum cum promissione Matrimonii, & illa promissionem hanc intelligens dixit, *recipio*, valida sunt sponsalia. Quia illa signa externa mutuum consensum, & promissionem sufficienter indicant. *Filliucius, Layman, Lib. 5. Tract. 20. Cap. 2.*

VIII. Ex sponsalibus validè contractis resultant hæ obligationes. 1. Tenetur sub peccato mortali una pars inire Matrimonium, quando ab altera requiretur, nisi certus terminus præfixus fuerit : hoc enim omni contractui commune est. *Sanchez, Coninck, Diana Part. 3. Cap. 4. Resol. 245.* Secundò, qui post sponsalia recusat promissum Matrimonium contrahere, cogi potest à Judice , etiam per censuras. Notant autem plurimi quod illa coactio rarò feliciter succedat.

IX. Si quis promisit animo simulato alteram ducere, per se loquendo ad nuptias non obligatur, damnum tamen inde exortum compensare debet. Si autem datâ promissione puellam ad copulam induxerit, eam ducere tenetur. Nisi tamen illa esset longè inferioris conditionis, v. g. vir esset nobilis, illa agricolæ filia, tunc enim illam dotando satisfaciet. Quòd si illa conscia suæ disparitatis in copulam consenserit, etiam ad dotem jus amisit: quia censetur ipsa ultrò decipi voluisse. *Vasquez, Sanchez, Bonacina, Lessius, Layman, hic cap. 1. Num. 10.*

X. Sponsalia posteriora contra priorem fidem inita, tametsi jurata sint, aut copula etiam accesserit, sunt invalida, *Sanchez, & Villalob.* Contrarium tenet *Pontius, Coninck cum Diana Part. 3. Tract. 4. Resol. 210.* Matrimonium tamen post sponsalia contractum cum altera est validum, licet injustum, *Bonacina, Part. 5. & 7. Layman Cap. 1. n. 5.*

XI. Ubi Tridentinum non est receptum, sponsalia jure antiquo transeunt in Matrimonium per quævis signa externa maritali affectu exhibita , v. g. per copulam. Ubi verò Trident. receptum est, hæc signa non tenent si sint clandestina sine parocho & testibus.

XII. Dissolvuntur autem sponsalia, I. per Matrimonium validum cum altera initum, ut supra diximus.

II. Per mutuam remissionem prioris promissionis.

III. Per impedimentum dirimens Matrimonium postea supervenieus.

IV. Per enorme crimen unius partis solvuntur sponsalia ex parte innocentis. Tale crimen est hæresis, homicidium , furtum grave , fornicatio, & hæc quidem etiam ante sponsalia ex parte sponsæ commissa, si fuerit à Sponso ignorata. Imò si Sponsa liberè patiatur

ab altero tactus impudicos, oscula & amplexus potest Sponsus resilire: non potest tamen Sponsa resilire etsi eadem Sponsus exerceat, nisi fiat in istis valdè enormiter notorius. Quia actus illi in Sponso non ita redundat in dedecus Sponsæ, sicut vice versâ redundare solent.

V. Si superveniat notabilis mutatio, quæ ab initio cognita à contrahendis Sponsalibus deterruisset, v. g. odium grave inter Sponsos, insignis morum asperitas, periculum valdè probabile, ex Matrimonio oritura scandala, aut gravia odia inter parentes, aut alios amicos. *Bonacina, Layman, &c.*

VI. Si alteruter incidat in morbum qui solet esse perpetuus, aut valdè diuturnus; ut morbus caducus, lepra, &c. aut Sponsa mutiletur aut enormiter deformetur, aut Sponsus amissione officii aut alio modo reddatur ineptus ad rei familiaris sustentationem. *Sanchez, Coninck, Bonacina, Diana, Layman, &c.*

VII. Si magna alterius partis debita detegantur, aut Sponsa promissam dotem præstare nequeat, vel Sponsus cum magno Sponsæ incommodo incipiat vagari, aut sine ejus licentia ad longinquas terras proficiscatur: quia tunc meritò censetur suo juri renuntiare.

VIII. Dissolvuntur quoque Sponsalia etiam jurata per ingressum alterius in Religionem, aut votum ingrediendi, aut Ordinis sacri susceptionem, *Bonacina, Layman, &c.*

IX. Quando prædictæ causæ sunt manifestæ non requiritur auctoritas judicis ad dissolvenda Sponsalia, alioqui requiritur. Quod si Sponsus cognito suo jure resiliendi, nihilominus carnaliter cognovit Sponsam, censetur tacitè juri suo renuntiasse, & Sponsalia ratificasse. *Layman, Cap. 2. Num. 20. &c.*

X. Si contingat Sponso supervenire novam hæreditatem, ita ut illi Sponsa jam sit inæqualis, non habet ideò jus resiliendi, quia non est deceptus in conditione Sponsæ, in qua nulla facta est mutatio. Idem est de Sponsa si ipsi hæreditas nova superveniat. *Sanchez, Coninck, Regin. Diana Part. 3. Tract. 4. Resol. 268.*

QUÆSTIO est, An virgo quæ contraxit Sponsalia, possit validè & licitè se solvere, ab obligatione Sponsalium de futuro, emittendo votum simplex castitatis in seculo.

Respondetur affirmativè apud *Lessium in Auctar. Pag. 280.* ubi in hanc sententiam adducit *Angelum, Sylvestrum, Richardum, Domin. Sotum in 4. Dist. 27. q. 2. Art. 5.* qui rem resolvit his verbis. Utrum per „votum castitatis dirimantur Sponsalia, disputari so„let: attamen in dubium vocari non debet quo minùs „tale votum sit licitum, atque adeò Sponsalia dirimens, „cùm sit melioris frugis: quæ exceptio semper in „Sponsalibus implicatur.

§. II.

De Matrimonii valore, Ministro, usu &c.

I. MAtrimonium est Sacramentum inter baptizatos, quo vir, & mulier legitimè invicem tradunt jus in mutua corpora, in ordine ad perpetuam vitæ societatem, & prolis susceptionem.

II. Hujus Sacramenti materia proxima est mutuus consensus utrimque signo externo expressus, in quantum est prædicti juris traditio. Forma autem est idem consensus quatenus habet rationem acceptationis, ut docet *Suarez, Vasquez, &c.*

III. Minister Matrimonii non est Sacerdos, sed ipsi conjuges, qui contrahendo ponunt consensum conjugalem, in quo consistit materia, & forma hujus Sacramenti, *contra paucos mod.* Verba quæ hunc consensum declarant, debent esse de præsenti, v. g. *Ego te duco*, non autem, *ego te ducam.*

IV. Matrimonium dicitur *Ratum*, in quo nondum secuta est copula conjugalis. *Consummatum* verò quando copula accessit. Probabile est Pontificem posse in Matrimonio rato dispensare. Ratio potissima est, quòd diversi Pontifices, relati suprà Pag. 92. in illo dispensarint: supponendum namque est eos processisse non temerè, sed prævio maturo consilio & deliberatione; uti latiùs Pag. citatâ. Nec refert, quòd diversi etiam Pont. noluerint dispensare, id alienum rati à sua potestate: quia argumentum, quod ex praxi priorum docuimus, non arbitramur esse certum aut infallibile, sed tantùm probabile; cui non obstat praxis contraria aliorum. Qui fortassis etiam non dispensarunt defectu justæ causæ, aut voluntatis, cum dispensatio sit libera; non autem ex defectu existimato suæ potestatis absolutæ.

Certum autem est post Matrimonium ratum & nondum consummatum conjuges posse religionem intrare, aut si unus tantùm intraverit, post ejus Professionem alterum cum quo voluerit posse contrahere. Jura cogitantibus de Religionis ingressu concedunt ab inito Matrimonio bimestre ad deliberandum ante consummationem.

V. Ad Valorem Matrimonii requiritur præsentia Parochi proprii, vel alterius Sacerdotis ex ipsius aut Episcopi licentia, ac duorum saltem testium, post Tridentinum Sess. 24. Cap. de Reformat.

Sufficiunt quicunque testes, modò intelligant quid fiat; & sufficit Parochus viri, vel fœminæ etiam in aliena Diœcesi, & etiamsi nondum sit ipse Sacerdos, & etiamsi præsens contradicat, aut vi detineatur, modo Parochus præsens cum testibus intelligat quid fiat, scilicet videndo, aut audiendo.

VI. Denuntiationes, si esset periculum in mora, posset Parochus postponere ex præsumpta Episcopi voluntate, & quadam tacitâ commissione. Possunt etiam eæ omitti volente Episcopo ex causa. *Sà, Perez, aliique ex Trident. Sess. 24. Cap. 1.* quod præcipit ut illæ fiat in parochia utriusque contrahentis, ex Declarat. Cardin. & tribus diebus festivis continuis, non tamen immediatis, de quibus *Bonacina q. 2. p. 6. &c.*

VII. Benedictionem omittere, aut ante eam consummare Matrimonium per se non est mortale: quod si fiant hæc sine causa est veniale, *Sà, Sanchez, Bonacina, p. 4. q. 6. Num. 2.*

VIII. Ætas ad valorem Matrimonii requisita in fæmina sunt anni duodecim completi, in viro quattordecim, & ante si sint potentes ad copulam simul: sufficit verò dicta ætas etiamsi adhuc non possint coire: expectandum vero deindè usque ad annum decimum octavum, ut judicetur an sit perpetuum impedimentum, nec validatur illud Matrimonium per copulam posteà sequentem, nisi ad minimum tacitus utriusque partis consensus accedat. *V. Sà, & Layman, hic Cap. 12. Num. 1.*

IX. In dubio an sit legitimum Matrimonium primo initum, non est dissolvendum, sed secundò contractum irritandum. Nec uni soli juranti esse impedimentum, post contractum credendum; semper enim in dubio

dubio præsumendum pro Matrimonio. *Sà*, *Menoch. Sanchez*, *Lib. 2. D. 45. Num. 14*.

X. Non potest conjux cum altero contrahere nisi habeat certitudinem de morte conjugis. In dubio autem an talis certitudo habeatur Judicis Ecclesiastici arbitrio judicandum relinquitur. *Sanchez*, *Sà*, *Navarr. Cap. 22. Num. 56.*

XI. Bonâ fide conjugati, non sunt admonendi impedimenti à Parocho, vel Confessario, quando probabiliter timeri potest magnum damnum. *Sà*, *Sanchez*, *Navarrus.*

XII. Tenetur uxor virum migrantem sequi, nisi aliud esset inter eos conventum, & ipsa non cogeretur aliquâ necessitate migrare, aut nisi insciens vagabundum duxisset, aut si ipse vellet inhonestè vagari, aut cum periculo animæ vel corporis, vel post Matrimonium factus esset vagabundus. *Covar. Navarrus Cap. 14. num. 20. aliique.*

XIII. Uxor graviter peccat si marito non obediat in re honesta, & magni momenti. Quod si vir bona familiæ deposcat ut ea prodigè expendat, potest uxor licitè ea negare, aut abscondere.

XIV. Qui certò scit Matrimonium suum esse invalidum, non potest debitum conjugale petere, aut reddere. Si sit dubius, etsi possit reddere, petere tamen non potest antequam veritatem debitè inquirat, posteà si nihil certiùs deprehendat, potest petere, & dubium deponere.

XV. Si quis ad uxorem situ præpostero accedat sed in vase naturali, sine periculo effusionis seminis, probabiliter aliqui censent esse tantùm veniale, alii docent esse mortale. Si autem congrua ratio subsit, v. g. quod conjux sit gravida, quod sic major sit spes concipiendi, nullum omninò est peccatum.

XVI. Gravis est obligatio inter conjuges reddendi debitum conjugale, quando rectè & moderatè petitur. Si tamen uxor innocens sciat virum mœchatum esse, aut contrà, habet jus negandi si velit. Item, si indè metuat sibi gravè damnum prolis, aut sanitatis, aut maritum insigniter ebrium advertat.

XVII. Non licet conjugibus in usu Matrimonii aliquid facere ex quo conceptio prolis directè impediatur, etiamsi periculum in partu, aut paupertas ex multa prole timeretur. Quia sic agerent contra finem principalem Matrimonii, quod est à Deo ordinatum ad prolis generationem. Possunt tamen propter tale periculum aut paupertatem cum mutuo consensu abstinere.

QUÆSTIO est, An Matrimonium licitè contrahatur coram Ministro hæretico, postquam legitimè contractum fuit coram Sacerdote?

Respondet ad hunc casum negativè *Lessius in Auctar. Cas. 24.* quia apparet esse professio quædam Religionis, aut ritus hæretici, eo quod Minister videatur in hoc actu instar personæ sacræ adhiberi. Testatur tamen *Joan. Verjuys Ord. Prædicatorum in suo Pastorali Tract. 13. Art. 7.* illam esse praxim communem in quibusdam partibus Hollandiæ, & Confœd. Provinciarum, sine ulla Catholicorũ contradictione: Quia aliàs Matrimonia illa non haberentur apud hæreticos legitima, cum magno Catholicorum incommodo, qui hinc non colligunt ullam ritus hæretici professionem, & Ministri apprecantis verba habent tantùm pro civili aut politica gratulatione, eoque magis quod hæretici non admittant Matrimoniũ verum esse Sacramentum.

§. III.

De Impedimento Matrimonii.

Impedimenta dicuntur alia *Impedientia* tantùm, quæ Matrimonium reddunt illicitum, sed non invalidum: alia sunt *Dirimentia*, quæ & illicitum & invalidum constituunt. Prioris generis impedimenta scil. *Impedientia*, sequenti versu exprimuntur.

Ecclesiæ vetitum, nec non Tempus Feriarum,
Atque Catechismus, Crimen, Sponsalia, Votum,
Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

I. *Ecclesiæ vetitum*, est prohibitio Episcopi vel Parochi, quæ fieri potest propter dubium de aliquo impedimento, aut inhabilitate inter Sponsos volentes contrahere.

II. *Tempus*, scilicet, ab Adventu usque ad Epiphaniam inclusivè, & à die Cinerum usque ad octavam Paschæ: quo tempore non est licita benedictio nuptialis, nec convivium, nec Sponsæ ad domum traductio. At sine his illo etiam tempore Matrimonium contrahere licet, & consummare: etsi quidam consummare negent licere, nisi cùm ritè est benedictum.

III. *Sponsalia* cum altera persona, quamdiu non sunt ritè dirempta, Matrimonium cum alia impediunt.

IV. *Affinitas* contracta per Catechismum inter Respondentem & Catechizatum: sed sublatum est hoc impedimentum per Concilium Tridentinum.

V. *Votum*, scilicet simplex castitatis, vel religionis, sive non nubendi. *Sanch. hic aliique.*

VI. *Criminis* impedimentum est varium, primò uxoricidium, nisi esset in adulterio deprehensa, ut aliqui addunt.

II. Incestus cum uxoris viventis consanguineis intra secundum gradum, nisi sit occultus.

III. Vi accipere alienam Sponsam.

IV. Convictum esse in judicio Sacerdotem occidisse.

V. Solennem agere pœnitentiam, dum illa durat.

VI. Fieri patrinum filii, ne possit uxor petere debitum. Verùm hæc criminis impedimenta per non usum sublata esse docet. *Navarrus*, *Sanchez*, *Coninck*, *Layman, hic Cap. 25.* Potest in cæteris prædictis Episcopus dispensare, quando est periculum incontinentiæ. Non debet autem, nisi urgente causâ, concedere tempore prohibito nuptiarum celebrationem, nec tunc etiam cum populi frequentia.

Impedimenta Dirimentia, memoriæ causâ, hoc metro aptè comprehenduntur.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,
Ætas, affinis, si clandestinus, & impos,
Raptave sit mulier, nec parti reddita tuta,
Hæc socianda vetant connubia, facta retractant.

I. *Error*, scilicet cùm creditur esse persona quæ non est (secus si erretur in personæ qualitate ut divitiis, aut nobilitate) aut à libero credatur esse liber qui servus est. Quod si error qualitatis ad errorem personæ pertineret, dirimeret; ut si intendebat cum primogenito & hærede nobilis familiæ contrahere, cùm talis non sit, sed secundus aut tertius filius.

II. *Conditio*, irritat si sit contra substantiam contractus, ut contra perpetuitatem Matrimonii, aut fidem con-

conjugalem, & uterque consentiat, v.g. contraho tecum eâ lege ut adulterio victum quæras, vel ut non simul vivamus, vel ut debitum non reddas, aut ut ego non reddam, vel ut conceptio impediatur, vel ut proles non educetur. Quod si talis conditio apponatur jam contracto Matrimonio, non irritat.

III. *Votum*, scilicet solenne religionis, vel per susceptionem Ordinis sacri. Votum autem simplex castitatis, tantùm impedit, non dirimit Matrimonium, præter vota simplicia quæ statim à tyrocinio emittuntur in Societate JESU.

IV. *Cognatio*, quæ dicitur *carnalis*, est vinculum personarum ab eodem stipite proximo descendentium, dirimitque Matrimoninm usque ad quartum gradum lineæ transversæ inclusivè. Et quidem quoad primum gradum fortassis dirimit jure naturæ; quoad reliquos tres, solo jure Ecclesiastico. Unde etiam Pontifex in his justa de causa dispensare potest. Gradus verò lineæ rectæ probabile est omnes jure naturæ esse prohibitos. Porrò pro gradibus consanguinitatis dignoscendis statuuntur sequentes Regulæ.

Prima, In linea recta tam ascendentium, quàm descendentium, quod sunt personæ tot sunt gradus, unâ demptâ, scilicet stipite: v. g. pater & filius sunt consanguinei in primo gradu, nepos & avus in secundo, &c.

Secunda, in linea transversa æquali (quæ est inter personas à communi stipite æqualiter distantes) quot gradibus personæ singulæ à communi stipite distant, totidem distant inter se. Undè frater & soror sunt in primo gradu lineæ transversæ, patrueles & consobrini in secnndo, filii eorumdem in tertio.

Tertia, In linea transversa inæquali, inter personas inæqualiter distantes à communi stipite, quot gradibus remotior persona distat à stipite, tot gradibus distant inter se. Unde patruus & nepos, filius & soror patris sunt consanguinei in secundo gradu.

V. Altera est cognatio *Spiritualis*, quæ oritur ratione Baptismi, & Confirmationis, ac Matrimonium dirimit inter baptizantem, & hujus patrem & matrem, item inter suscipientem & susceptum, & hujus patrem & matrem.

VI. Tertia est cognatio *Legalis*, quæ est propinquitas personarum orta ex perfecta adoptione in filium aut nepotem, ut succedat ex intestato tamquam necessarius hæres in quartam partem bonorum, vel tanquam filius in totum. Illa dirimit Matrimonium usque ad quartum gradum inter adoptantem & adoptatum, ejusque descendentes. Probabile tamen esse, post Tridentinum, dirimere tantùm usque ad secundum gradum inclusivè, sicut cognatio spiritualis, notat *Diana Part. 9. Tract. 6. Resol.* 54.

VII. *Crimen*; quod Matrimonium dirimit, Primum est, Homicidium conjugis ab altero conjuge & alio tertio, sive physicè, v. g. gladio vel veneno, sive moraliter, ut imperio vel suasione perfectum, eo consilio ut postea inter se Matrimonium contrahant.

Secundum est Adulterium, quando nimirùm duo carnaliter se cognoscunt, vivente alterius conjuge, & vel Matrimonium ineunt de præsenti, vel saltem dant fidem de ineundo post mortem conjugis.

Tertium, est Raptus, per quem persona cum violentia abducitur libidinis exercendæ, vel Matrimonii ineundi causâ, *S. Thom. Molin. hic D.* 105. Durat autem hoc impedimentum, secundum Trident. quamdiu rapta est in potestate raptoris, etiamsi liberè consentiat. Rapta tamen non censetur fœmina quæ volens, & sine vi aliis illata abducitur.

VIII. *Cultus disparitas*, id est, diversitas religionis inter baptizatum & non baptizatum. Unde Matrimonia cum hæreticis, et si plerumque illicita, sunt tamen valida. Existimo tamen Matrimonium Catholici cum Anabaptista nullum esse, si pars hæc nondum Baptismum susceperit.

IX. *Vis*, *metus*, *Violentia* irritat Matrimonium, sive fuerit à Sponso, sive ab aliquo tertio illata in ordine ad extorqnendum Matrimonium cum metu cadente in constantem virum, nec firmatur consensu, aut juramento, aut copulâ durante metu.

Talis verò est metus carceris, vel flagellorum, aut magni damni: non est autem talis, qui à Superiore justè incutitur, aut si quis contrahat, ut evadat legitimam pœnam mortis, aut ducat filiam medici nolentis alioqui mederi. Aut si cymbâ casu vel tempestate eversâ virgo metu mortis contrahat per verba de præsenti cum alio nauta, ut in ejus cymbam recipiatur; Et de facto, Antverpiæ hoc casu in litem adducto, virgo opulenta nautæ adjudicata fuit.

X. *Ordo*, scilicet sacer, sive major (non autem minores) invalidat Matrimonium contrahendum. Quòd si quis jam conjugatus ordinetur, sine consensu uxoris, nec poterit uti ordine, nec debitum petere, nec ad superiorem ordinem ascendere, nisi Religionem professus. Non potest autem profiteri, si Matrimonium erat consummatum, nisi uxore consentiente & castitatem vovente; juxta *Cap. cùm sis, de Convers. Conjugat.*

XI. *Ligamen*, Scilicet prioris conjugii, quo durante invalidè contrahit cum alio: contingit tamen licitè fieri, si de morte prioris conjugis certitudo habeatur, quòd si is posteà compareat tenetur altera compars dimisso posteriore conjuge, ad priorem redire. *Bonacina, aliique.*

XII. *Honestas*, significat impedimentum publicæ honestatis, ob quam nemo potest contrahere cum consanguineis illius cum qua contraxit Sponsalia, vel Matrimonium ratum; & quidem ante Tridentinum & jure antiquo hoc impedimentum dirimit Matrimonium inter Sponsum & consanguineos Sponsæ usque ad quartum gradum, oriturque ex Sponsalibus quibuscunque etiam invalidis, præterquam ex defectu consensus: Jure novo Tridentini non oritur, si Sponsalia sint invalida, & irritat tantùm usque ad primum gradum, si oriatur ex Sponsalibus; ad quartum verò, si ex Matrimonio rato sequatur. *Bonacina*, *Sanchez Lib.* 7. *D.* 68. *Filliucius, Tract.* 10. *Part.* 2. *cap.* 6. Differt hæc honestas ab impedimento affinitatis specialiter in eo, quod hoc supponat intervenisse copulam, non autem publicæ honestatis.

XIII. *Ætas*, quæ requiritur ad valorem Matrimonii est in viro annus 14. in fœmina 12. completus, nisi malitia suppleat ætatem, id est maturitas judicii, & potentia ad copulam. *Cap. de illis, &c.*

XIV. *Affinitas*, est propinquitas personarum nata ex copula carnali, sive licita, sive illicita: utraque jure saltem Ecclesiastico dirimit Matrimonium, illa usque ad 4. gradum inclusivè; hæc verò jure novo usque ad secundum tantùm, siquidem copula antecedat Matrimonium: nam si superveniat, v. g. si Titius cognoscat uxoris suæ cognatam in secundo gradu, non

non dirimit, licet is qui peccavit non possit petere debitum, sed tantùm reddere. Porrò gradus & lineæ affinitatis accipiuntur sicut in consanguinitate.

XV. *Si clandestinus:* Matrimonium clandestinum dicitur, quod contrahitur sine Parocho, & duobus ut minimùm testibus, qui possunt esse fœminæ, aut quivis usum rationis habentes, quod irritum est ubicumque Tridentinum est receptum, de quo suprà §. 2. *Num. 5.*

XVI. *Impos*, indicat impotentiam ad copulam conjugalem, sive ex parte unius, sive utriusque, quæ ut Matrimonium dirimat debet esse perpetua, & Matrimonium præcessisse, non enim sufficit posteà supervenisse: si dubium sit an præcessit, probabilius est dirimendum esse.

Censetur absoluta *impotentia*, quæ non potest tolli sine miraculo, aut peccato, aut vitæ periculo, secùs si possit auferri orationibus, aut exorcismis, aut adhiberi remedium per ætatem, aut artem, sine gravi periculo. In maleficio, & impotentia, quæ speratur posse tolli, datur triennium ad explorandum an possint copulari; quod si non sit sperandum, statim separari debent. Quæ sine periculo vitæ potest concipere, etiamsi sine eo non possit parere, non censetur impotens, uti docet *Bonacina, q.3. Part. 13. Busen ex Henriquez, Filliucius, Coninck, aliique.*

Quæstio est primò, apud *Card. Lugo Respon. Mor. Lib. 1. Dub. 45.* An Episcopus propter abusus, v. g. contrahentium quidem in præsentia Parochi & testium, sed occultè, potuerit suâ lege irritare talia Matrimonia, & quæ contraherentur sine Denunciationibus præmissis, auferendo Parochis jus & potestatem in tali actu assistendi.

Respondet autem *Lugo ibidem*, etsi possit alias pœnas statuere, non potuisse Matrimonia ista irritare. Quia Episcopus non habet potestatem inducendi impedimentum irritans Matrimonium ultra illa, quæ jure communi inducta sunt, hoc enim soli competit Summo Pontifici, ut cum aliis docet *Pontius, & Sanchez, Lib. 7. de Matrim. d. 1. num. 9.* Undè Prælatus qui hoc attentavit, à S. Congregatione Concilii monitus fuit ut edictum revocaret.

Quæstio est secundò ibidem: An possit à Pontifice concedi dispensatio ad contrahendum matrimonium in secundo gradu consanguinitatis, simul cum primo gradu affinitatis, v. g. ut aliquis possit ducere uxorem relictam sui fratris defuncti, sibi etiam conjunctam in secundo gradu consanguinitatis.

Respondet *Lugo*, post longam deliberationem, propter causas gravis momenti, & publico bono conducentes, talem dispensationem actu concessam esse ab Urbano VIII. anno circiter 1643.

§. IV.

De Matrimonio revalidando, aut contrahendo in partibus Hæreticorum.

QUæritur primò. An Matrimonium invalidè contractum possit aliquo modo revalidari.

Respondeo affirmativè. Primò, si invalidum fuerit Matrimonium ex una tantùm parte, defectu consensus seriò aut liberè præstiti, curandum est ut illa novum consensum externis signis alteri parti exhibeat: nec opus esse ut hæc sciat consensum illum ad revalidandum Matrimonium præstari, censet *Sanchez, Bonacina, Coninck, aliique:* Neque necessarium esse tunc adesse Parochum. *Henriquez, Bonacina, Regin. hic num. 133.* Quod si consensus ex utraque parte defuerit, debet prædicto modo, consensus ex utraque parte præstari.

Secundo, Si defectus valoris ortus fuerit ex occulto impedimento dirimente, v. g. consanguinitatis, debet primo obtineri dispensatio, & posteà cognito impedimento, novus, & absolutus utriusque consensus privatim præstari. Et si una pars sit ignara impedimenti, prudenter inducenda est ad novum consensum absolutè præstandum, vel saltem conditionatè, scilicet, *consentio de novo, si aliquo ex capite Matrimonium nostrum sit nullum:* si non timeatur periculum repulsæ. Hoc autem si meritò timeatur, aut aliæ graves molestiæ, probabile est sufficere ut sola pars impedimenti conscia consensum renovet & alteri declaret, uti docet *Sanchez, Coninck, Lessius, Filliucius & plures cum Diana Part. 4. Tract. 4. Resol. 49.*

Quæritur secundò, Quid dicendum de Matrimoniis, quæ in partibus Hæreticorum sine Parocho & testibus contrahuntur?

Respondeo ex Congreg. Cardinalium: Primò, si in Parochia ubi initur Matrimonium, v. g. in Anglia, decretum Tridentini de Præsentia Parochi nondum est publicatum, validum erit Matrimonium, absque Parocho & testibus contractum. Publicatio autem decreti facta præsumitur, si id aliquo tempore in Parochia tanquam decretum Concilii fuit observatum.

II. Hæreticos in quorum Parochia dictum Decretum fuit publicatum, v. g. in Hollandia, Frisia, &c. teneri formam præscriptam servare. An tamen ideò ipsorum Matrimonia absque forma Concilii, quamvis coram Ministro Acatholico, vel Magistratu contracta, haberi debeant tanquam nulla, constare magis poterit ex adductis hic infrà post num. 4.

III. Si contingat in Partibus hæreticorum ubi decretum Tridentini est publicatum, v.g. in aliqua parte Hollandiæ, nullum residere Parochum, aut Episcopum, vel alium, qui eorum vices suppleat, tali casu Matrimonia ibi contracta valida erunt absque præsentia Parochi, adhibitis saltem duobus testibus.

IV. Si extet quidem Parochus & Episcopus, sed nullo constituto Vicario uterque metu hæreticorum lateat ita ut verè ignoretur ubinam sit, vel eodem metu à Diœcesi absit, nec ad alterutrum sit tutus accessus, validum est Matrimonium contractum absque forma Tridentini, adhibitis tamen (ut dictum est) duobus testibus. Ita responsum est à Congreg. Cardin. Interpretum Tridentini ad instantiam Archiepiscopi Philippensis anno 1603. & easdem declarationes refert Zypæus in jure Pontificio Lib. 4. Num. 16.

Ad prædictam Quæstionem plurimum ulterioris lucis nobis attulit Resolutio Illustrissimi Castoriensis ad Illustrissimum Gandensem 14. Augusti 1685. & ad Eruditissimum Antonium Hoefslach, Ecclesiæ Cathedralis Antverpiensis Canonicum Graduatum, Librorum Censorem, &c. 17. Decembris 1685. quâ distinctius declarat talia Matrimonia, quæ coram Magistratu, aut Ministro Acatholico in Provinciis Belgii confœderatis contrahuntur, quamvis absque forma Concilii, pro validis habenda esse: quod pluribus rationibus ac testimoniis accuratè deducit, cujus proinde authographum hic servatur. Idem pro Germania jam ante resolvit noster *Layman Lib. 5. Tract. 10. Part.*

Part. 2. *Cap.* 4. *Num.* 7. pro Ducatu Cliviæ *Stalenus* Oratorii Presbyter *Libro integro*, quem de hoc argumento composuit.

Quæritur tertiò, An liceat Catholicis interesse Nuptiis hæreticorum, & eas aliquo munere honorare? Ratio dubitandi est, quia sic Catholicus videtur approbare ritus hæreticorum, aut nuptias illicito modo contractas.

Respondeo tamen, Catholicis illicitum non esse tales nuptias sua præsentia & munere honorare. Quia illa assistentia Catholici est actio indifferens, neque præbentur illa munera ad approbandum tale Matrimonium, sed ad conservandam amicitiam inter vicinos aut consanguineos. Potest enim ex aliis motivis illud Matrimonium Catholico displicere, etsi ob alias causas honoret amicos qui illis nuptiis copulantur.

Alias Resolutiones varias de Matrimonio in partibus Hæreticorum, vide infra Tract. VI. Quæst. 22. & sequentibus.

A quibus porrò præter Pontificem in impedimentis Matrimonii, præsertim in Missionibus, petenda sit Dispensatio, colligi potest partim ex Facultatibus supra traditis *Part. III. Cap. V.* partim ex Praxi sequenti recurrendi ad Curiam Romanam.

Quia verò pauci ritè norunt praxim & stylum Curiæ, aut Pœnitentiariæ Romanæ, hic formam procedendi in hujusmodi dispensationibus, aliisque gratiis obtinendis, facili methodo subjiciemus.

§. V.

Praxis & forma quâ Dispensationes pro Matrimonio, aliisque Casibus ex Romana POENITENTIARIA peti, & concedi solent.

SCiendum primò, Officio sacræ Pœnitentiariæ præesse aliquem S. R. E. Cardinalem, cui Pontifex suo nomine amplam in multis absolvendi & dispensandi potestatem concedit. Ut sunt Dispensationes super impedimentis occultis ad contrahendum, sive recontrahendum Matrimonium: Nec non dispensationes in Irregularitatibus: Convalidationes Titulorum: Rehabilitationes ad Beneficia, nec non ad officia, & dignitates, & similia: Dispensationes cum Regularibus transire volentibus ad strictiorem vel laxiorem Religionem: Condonationes & Remissiones fructuum malè exactorum & perceptorum, quando de præjudicio certi Domini non agitur; Dilationes & commutationes Votorum simplicium: & Absolutiones à reservatis, & simplici obligatione legendi horas Canonicas, certis modis.

II. Hæ Gratiæ per Pœnitentiariam conceduntur in foro conscientiæ, sive pro foro non contentioso; forum enim contentiosum spectat ad Judices causarum, cognitionem civilem, aut criminalem habentes. Mittuntur autem Diplomata, quibus gratiæ continentur, absentibus plerumque clausa, & à majori Pœnitentiario gratis tribui solent.

Qui petit Dispensationem super impedimento Matrimonii, debet totum impedimentum explicare, ut si impedimentum sit in gradu inæquali, debet inæqualitatem exprimere. Idem dicendum si consanguinitas vel affinitas ex duplici capite contracta fuit, ut si fornicatus fuerit cum duabus sororibus ejus fœminæ cum qua matrimonium contrahere cupit, debet duplicem impedimenti causam exponere, quamvis *Henriquez* in hoc casu contrarium sentiat. Causas etiam ad obtinendam dispensationem non debet allegare falsas, aut dissimulare veras, præsertim ad rei substantiam pertinentes, sine quibus præsumi possit Superiorem non dispensaturum, aliàs dispensatio esset subreptitia, & invalida. Aliud esset si qualitas, aut causa dissimulata, aut allegata in postulatione, tantùm extrinsecè se haberet ad rem postulatam, sine qua habentur aliæ causæ sufficientes, non ideo dispensatio sic obtenta censetur subreptitia, sed potest suum effectum sortiri.

III. Itaque in praxi ut scribatur pro dispensatione, ut dixi, Romæ obtinenda. Primò, debet formari Supplicatio per modum Libelli supplicis, qui inscribitur Majori Pœnitentiario S. R. E. Cardinali, & ferè inchoatur hoc modo: *Exponitur humillimè ex parte N. N.* si opus sit in casu occulto non nominando personas, & explicando distinctè impedimentum Matrimonii, vel alium Casum pro quo requiritur dispensatio. Secundò loco, debent fideliter exponi causæ propter quas necessarium sit Dispensationem concedi, quales sunt quæ allegantur in ipsa forma aliquarum Dispensationum, quarum Diploma infra distinctè exhibeo. Tertio loco, sequitur humilis Supplicatio, ut pro opportuno remedio dispensatio illa benignè concedatur.

Inscriptio litterarum fit. *Eminentissimo & Reverendissimo D. Cardinali Majori Pœnitentiario.* Sic autem in ipsis litteris casus proponetur. Eminentissime & Reverendissime Domine. N. Sacerdos contraxit Irregularitatem ex Homicidio occulto ab eo ob talem, vel talem causam, clam tali modo patrato vel procurato in persona hominis laici. Ab eo tempore non abstinuit ab exercitio ordinum, vitandi scandali causa, vel ne se proderet; sive, abstinuit, sed cum diu sine scandalo abstinere non possit, humillime supplicat pro remedio.

N. N. Contraxit Matrimonium cum muliere, cujus matrem antea carnaliter cognoverat, conscius, vel nescius impedimenti (quod occultum est) quare cum absque scandalo separari non possint, humillimè supplicat pro remedio.

N. N. Mulier emisit votum Castitatis perpetuæ, sed cum adsit, vel futurum esse prævideat periculum incontinentiæ, humillimè supplicat pro dispensatione ad effectum nubendi.

Sed cum innumeri sint casus, in quibus supplicari debet Eminentissimo Cardinali Majori Pœnitentiario, innumera quoque sunt Supplicationum Exemplaria, pro quorum notitia hæc indicasse sufficiat. Id denique observando. quod in casibus occultis sufficiat per simplex N. N. procedere, tacito nomine & cognomine pœnitentis: & casus sic inscriptus mittendus est per communem Tabellarium Romam, ut suprà. Sed addendum, quâ viâ Responsum mittendum sit, aut per Tabellarium communem: Terminando litteras in hunc fere modum: Dignetur Eminentia vestra rescribere N. N. in civitate N. pro tali Oppido N. Quod si in tali Oppido non sit Confessarius Graduatus, vel si difficile sit illi aperire conscientiam, cum jam aperuerit alteri Confessario non graduato, hoc ipsum in litteris missis significetur.

Formam autem quâ ad Supplicationem remitti solet Responsum Romanum, prout habetur apud *De Leone*, aliosque, hic commodè subjicio, ex qua totus procedendi modus facile comprehendetur.

Forma

Forma Litterarum Romanarum pro eo qui Matrimonium in facie Ecclesiæ contraxit cum Muliere cujus Sororem prius carnaliter cognoverat &c. hac forma conceditur Dispensatio à Majori Pœnitentiario Apostolico.

N. *N. Sancta Romana Ecclesia Presbyter Cardinalis, Discreto viro Confessori Magistro in Theologia, vel Decretorum Doctori, ex approbatis ab Ordinario, per Latorem præsentium ad infra scripta specialiter eligendo, salutem in Domino.*

Ex parte Latoris præsentium nobis oblata petitio continebat: Quod ipse aliàs in facie Ecclesiæ Matrimonium contraxit, & successivè consummavit cum muliere, cujus Sororem prius carnaliter cognoverat. Cum autem, & sicut eadem petitio subjungebat, dictus Lator propter impedimentum ex præmissis proveniens, nequeat in dicto Matrimonio remanere absque Sedis Apostolicæ dispensatione, & separatio inter ipsum & dictam mulierem fieri non potest absque scandalo; ad id vitandum, ac pro suæ conscientiæ quiete cupit Lator à præmissis, quæ occulta sunt, & de quibus plurimum dolet, per sacra Pœnitentiariæ officium absolvi, secumque desuper dispensari. Quare supplicari nobis fecit humiliter, ut sibi super his de opportuno remedio providere dignaremur. Nos igitur, qui Pœnitentiariæ Domini Papæ curam gerimus supplicationibus hujusmodi inclinati, auctoritate Apostolica nobis specialiter concessa discretioni tuæ committimus: Quatenus si est ita, dictum Latorem, audita prius ejus sacramentali confessione, à quibusvis sententiis, censuris, & pœnis Ecclesiasticis, quas propter præmissa quomodolibet incurrit ab incestu, & excessibus hujusmodi absolvas hac vice in forma Ecclesiæ consueta: injuncta inde ei pro tam enormis libidinis excessu, gravi pœnitentia salutari, ac sacramentali confessione peccatorum suorum, singulis scilicet mensibus, ut minimum semel, & quoties animæ suæ saluti expedire judicaveris: & aliis quæ fuerint de jure injungenda. Demum, dummodo impedimentum ex præmissis proveniens sit occultum, & separatio inter Latorem & dictam mulierem fieri non possit absque scandalo; ex cohabitatione verò, de incontinentia probabiliter timendum esse, tibi visum fuerit, & aliud canonicum non obstet; cum eodem Latore, ut dicta muliere de nullitate prioris, consensus certioratâ, sed ita caute ut latoris delictum nusquam detegatur, matrimonium cum eadem & uterque inter se de novo, secretè ad evitanda scandala, præmissis non obstantibus contrahere, & in eo postmodum remanere licitè valeant, misericorditer dispenses, prolem susceptam, si qua sit, & suscipiendam exinde, legitimam decernendo in foro conscientiæ, & in actu Sacramentalis confessionis tantum & non aliter. Ita quod hujusmodi absolutio & dispensatio in foro judiciario nullatenus suffragentur, nullis super hic adhibitis testibus aut litteris datis, seu processibus confectis, sed præsentibus laniatis, quas sub pœna excommunicationis latæ sententiæ laniare tenearis, ita ut nullum illarum exemplum exstet, neque eas Latori restituas, quod si restitueris, nihil ipsi præsentes litteræ suffragentur. Datum Romæ apud S. Petrum sub sigillo officii Pœnitentiariæ, 4. Septembris, Pontificatus Sanctissimi Domini Nostri anno.....

Pro aliis Casibus similis forma accommodatur, ut pro ligato voto simplici Religionis ad effectum contrahendi matrimonium &c.

Pro harum ac similium litterarum executione.

Nota primò, Quando dicuntur litteræ illæ dirigi ad Oratorem sive Latorem, intellige, ad ipsum qui dispensationem petit sive per se, sive per alium, qui non debet eas aperire, sed eligere Confessarium Magistrum in Theologia, aut alium qualis initio litterarum scribitur, qui ea sibi ab Oratore traditas resignet, legat, & postea cum Oratore sive Latore dispenset, juxta commissionem in litteris expressam. Dum autem requiritur ut Confessor ille sit Magister, aut Doctor, non sufficit quod sit Doctor Ordinis, vel Professor, vel Licentiatus. Ex privilegio autem Confessariis Societatis *JESU* concesso è Gregorio XIII. possunt etiam eligi alii Mendicantes, modò ad hoc à suis Superioribus facultatem habeant, ut docet Paulus Leon, & Diana *Part.* 4. *Tract.* 4. *Resol.* 41.

II. Debet Confessor electus dispensare in ipsa confessione, vel immediate post illam peractam; præmissâ prius diligenti causæ cognitione, nisi eam satis perspectam habeat: non est tamen necessarium exigere testes, aut juramentum, nisi aliunde sciret rem, aut causam pro dispensatione allegatam non subsistere, tunc enim dispensare non potest.

III. Opera in Litteris præscripta potest ex justa causa moderari, non potest tamen ea condonare.

IV. In absolvendo debet servare formam in Rituali Romano probatam, adeoque postquam dixit.

Absolvo te à peccatis tuis, debet addere: *Et eadem auctoritate declaro te in dicto Matrimonio manere, & debitum conjugale reddere posse & debere; nec non dispenso tecum ut idem debitum etiam exigere licitè valeas, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, Amen.*

Si sit absolvendus ab Excommunicatione, illius formam habes suprà in *Tract. II. Cap. III.* de Absolutione.

Denique debet omnibus peractis Litteras ipsas lacerare, ac præcipuè sigillum, ne possint in foro externo servire. Nihilque pro dispensatione, nequidem compensationis Titulo accipiendum, sub pœna excommunicationis majoris ipso facto incurrendæ. Adeo Curia Romana cupit suos Ministros ab omni labe Simoniæ longissimè abesse.

NOTA.

POst hæc à me in priori Editione studiosè elaboratâ & in eadem edita, devenit in manus meas viâ Romanâ hæc authentica ipsius Pœnitentiariæ Instructio non ita pridem prælo vulgata, cujus hic exemplar annecto.

Instructio Parochorum, & aliorum Confessariorum pro Casibus, quorum Absolutio, vel Dispensatio spectet ad Sacram Pœnitentiariam, seu ad Sedem Apostolicam.

C*Um sæpe sit experientia compertum, plurimos utriusque sexus Christi fideles, & præcipuè in longinquis degentes, Censurarum vinculo, votorum abstrictione, matrimonialibus impedimentis, Irregularitatum inhabilitate, aliisque reservatorum casuum ligaminibus obnoxios cæterisque pœnis, ad hanc sanctam Sedem Apostolicam, ejusque sacram Pœnitentiariam spectantibus, irretitos, in illis lachrymosè persistere, & tandem (quod est maximè dolendum) in illorum damnationis statu sæpius laboriosè perire, cumque tanti mali causam hisce præcipuè fontibus manare patescat, &c.*

Primò, *nam Parochi vel alii ad quos pœnitentes hujusmodi occurrere contigit, in Pagis, Ruribus, & Suburbiis*

vitam

vitam ducere solent, nec viam, modumque, vel aliquem in Alma Urbe, qui salutare remedium, & absolutionis, vel dispensationis litteras à dicta Sacra Pœnitentiaria, quæ jugiter gratis, & benignè confugientibus remedia partitur, eis obtineat, & procuret, cognoscentes, nec sperantes, hac vera, & facili via deposita, dictos pœnitentes ad eorum Ordinarios dirigendo dimittunt, cumque ad ipsos accedere (fœminas præsertim) verecundia, vel pudor intercludat aditum, & timor accessum præpediat, consilium ultra invenire ignorando verentur, unde sub illis in statu damnationis insordescendo propria conscientia, & divina Justitia flagello teruntur.

Secundò, *verò aliis proprios in Urbe Procuratores habentes, tantùm pecuniæ cum pro ipsorum labore exigunt, quod inopes pœnitentes, tantis sumptibus impares gratiæ inhiantes, inconsolati recedant (& quod est enormius) sibi fortasse persuadent, Sacræ Pœnitentiariæ Tribunal aliquid lucri pro litteris prædictis reportare, quod non solum omnia gratis concedit, sed etiam serena fronte & grato omnes excipit animo, & ad tam pium opus eos adjuvat, & hortatur.*

Tertiò, *evenit nonnumquam, & exponentium inadvertentia succedit, ut gratiæ jam obtentæ irritæ judicentur, ex eo quia casus, & circumstantias eorum confusè explicando, vel reticendo, inde fit quod litterarum executores, præmisso postea pœnitentium vero scrutinio rem aliter quam est expressum se habere comperiunt, unde ipsas exequi nequeunt, quamobrem exposcentes sæpe confusi, spe novæ impetrationis carere putantes benigno abdicato remedio, privati & inhabiles permanere cogantur.*

Quare gratum Omnipotenti Deo & rem utilem fidelibus suis me facturum spero, si brevem methodum quo in supradictis uti debeant proponam.

Sic igitur Casum exponent, &c.

Eminentissime, & Reverendissime Domine.

N. Sacerdos contraxit Irregularitatem ex homicidio occulto, ab ipso ob talem, vel talem causam clam tali modo patrato, vel procurato in personam hominis Laici, ab illo tamen tempore non abstinuit ab exercitio suorum ordinum, ne se proderet, vel alios scandalizaret (si verò abstinuerit dicat) se abstinuit, sed cum diu absque scandalo obtinere non valeat humillimè supplicat pro remedio.

N.N. Vir contraxit matrimonium cum N. muliere, cujus matrem, vel sororem antea carnaliter cognoverat, conscius, vel nescius impedimenti, quod occultum est, quare cum absque scandalo separari non possit, humiliter supplicat pro remedio.

N. Mulier emisit votum perpetuæ castitatis, sed cum adsit, vel futurum esse prævideat incontinentiæ periculum humillimè supplicat pro dispensatione ad effectum nubendi.

Item quoniam innumeri sunt casus pro quibus supplicari contingat, varia quoque esse poterunt supplicationum exempla, pro quorum notitia hæc indicasse sufficiat.

Denique, si in illa Civitate, seu Oppido, unde Eminentissimo Pœnitentiario scribitur non fuerint Confessores in Jure Canonico Doctores, vel Sacræ Theologiæ Magistri, vel si quando etiam adessent, non de facili pœnitentes inducerentur, vel nequirent eis propriam aperire conscientiam, vel quia alio confessori non graduato jam manifestaverint, ideo advertant hoc idem ipsi magno Pœnitentiario significare. Quod similiter faciant, quando Confessarius Gothicum characterem legere nesciat, quoniam de opportuno remedio providebitur.

Quod si fortè responsio ipsius Eminentissimi tardare videbitur, eo casu prudens Confessarius, vel pœnitens dignetur rescribere, ut si fortè fuisset deperdita, alia ad manus dicti Eminentissimi Pœnitentiarii perveniat, quibus præmissis (adjuvante Domino) omnibus incommodis prospicietur, animasque fratrum nostrorum, suo favore, & piorum confessariorum solertiâ lucrabimur.

Hortantur tandem Parochi, & alii ad quos præsentes pervenerint ipsas per affixionem, vel typis mandando, vel transcribendo, earum notitiam pro animarum salute cunctis quibus poterunt communicare. Venetiis, M.DC.LXXVIII. Superiorum Permissu.

DE CENSURIS ECCLESIASTICIS.

§. I.

De Censuris in communi.

PLurima de Censuris, Irregularitatibus, & Impedimentis ex illis provenientibus hactenus tradidimus locis propriis hic infra annotandis, ne, more plurium Scriptorum, actum sæpius agamus.

De Censuris singulis in quantum impediunt à percipienda, aut conferenda Absolutione Sacramentali: Item, à quo possit ferri Censura, & de modo ad eam ferendam requisito: Item, de Casibus occasione Censuræ vel aliunde Reservatis Pontifici, Episcopo, Superioribus Regularium, & modis ab iis absolvendi, accuratè deducuntur singula supra *Tract. II. Cap. III. & sequentibus usque ad Tractatum Tertium.* Irregularitates singulæ, & earum effectus exponuntur supra Tr. IV. Cap. VII. de Sacramento Ordinis in fine §. 3. *pag. 199.* Quæ reliqua sunt de singulis hic suo ordine distinctè tradentur.

CENSURA igitur in communi, est pœna spiritualis per quam homo baptizatus, delinquens, ac contumax, auctoritate Ecclesiæ, bonorum quorumdam spiritualium usu privatur, uti fusè tradit *Suarez de Censuris Disp. 1. Sect. 1. aliique.* Triplex est Censura, Excommunicatio, Suspensio, Interdictum: Irregularitas autem non est propriè Censura, sed inhabilitas jure constituta, v. gr. ad Ordines, Beneficia, Officia, &c.

§. II.

Excommunicatio.

EXcommunicatio definitur, Censura Ecclesiastica quâ homo baptizatus privatur communione fidelium, sive participatione aliquorum bonorum quæ fidelibus sunt communia, de quibus infra.

Dicitur, *homo baptizatus*, quia homo per Baptismum subditur Ecclesiæ, & ejus jurisdictioni subjacet: Quod de non baptizatis dici non potest, *Quid enim* (inquit Apostolus) *mihi de iis qui foris sunt judicare?*

Non dicitur privare participatione *Omnium* bonorum, sed tantùm aliquorum; non enim privat, v. gr. gratiâ, sed privationem illius per peccatum & contumaciam præsupponit; imo fieri posset ut quis perfectæ contritionis actu gratiam recuperasset, priusquam ab Excommunicatione absolveretur. Similiter non

non privat bonis spiritualibus particularibus, v. g. effectu orationum, quas aliquis privatim pro Excommunicato offert, sed tantùm communibus.

Est autem duplex Excommunicatio: alia major, alia minor: Excommunicatio illa major dicitur, quæ communione plurium bonorum privat; minor, quæ pauciorum. Bona verò quibus major Excommunicatio privat, sex præsertim numerantur à Doctoribus.

Primò enim, privat administratione & receptione Sacramentorum.

Secundò, participatione suffragiorum communium Ecclesiæ, quæ scilicet à Clericis, quatenùs Ecclesiæ Ministris, pro fidelibus offeruntur.

Tertiò, jure audiendi Missam, & assistendi officiis divinis publicis; tenetur tamen Clericus in sacris constitutus aut Beneficiatus, quamvis Excommunicatus, privatim solus officium recitare; sed in illa recitatione abstinere debet ab illis verbis, *Dominus vobiscum*, ut docet Navarrus, & alii apud Bonacinam.

Quartò, electione passivâ ad quævis beneficia & dignitates Ecclesiasticas.

Quintò, sepulturâ Ecclesiasticâ.

Sextò, communicatione humanâ & civili cum aliis fidelibus: quod Doctores hoc versiculo exprimunt.

Os, orare, vale, communio, mensa, negatur.

Os, significat allocutionem, confabulationem, sive fiat per litteras, nutus, aut alia signa: item quæcumque alia signa exteriora amicitiæ, ut oscula, amplexus, &c.

Orare, significat simul cum Excommunicato orationem facere, divinum officium recitare, &c.

Vale, id est Excommunicatum salutare, aut honorem aliquem verbis aut gestis illi exhibere.

Communio, id est, quævis societas cum Excommunicato, in habitatione, vel exercitio, aut contractu.

Mensa, id est, simul cum illo, & in eàdem mensâ comedere.

Sunt tamen hîc duo observanda. Primum est, id quod habetur in Bullâ Martini V. quæ incipit *Ad evitanda*, & confirmata fuit à Leone X. in Concilio Lateranensi, referturque à Navarro, Cap. 27. Num. 35. quâ quidem summus Pontifex ad evitanda animarum pericula statuit, ut nemo deinceps quemquam ratione alicujus sententiæ aut Censuræ Ecclesiasticæ, à jure vel ab homine *Generaliter* promulgatæ, in Sacramentorum ministratione, receptione, aut aliis quibuscumque rebus divinis vel externis vitare, aut interdictum observare teneatur; nisi sententia vel censura ejusmodi contra certam personam, Collegium, Ecclesiam, &c. *Specialiter* à judice publicata vel denunciata fuerit; excepto, qui ob sacrilegam manuum injectionem in Clericum, Excommunicationem canonis ita notoriè incurrit, ut factum ejus nullâ tergiversatione celari, & nullo juris suffragio excusari possit: nam ab ejusmodi etiam non denunciati communione abstinendum est. Posteà verò subjungitur; *Per hæc autem non intendimus ipsos excommunicatos, suspensos, interdictos, in aliquo sublevare, vel quomodolibet eis suffragari*; id est, ut explicat Layman, Part. 2. Cap. 1. de Excommun. quod, quamvis in commodum aliorum hâc Pontificis indulgentiâ uti possint Excommunicati illi, qui non sunt denunciati, aut notorii Clericorum percussores: quando tamen agitur de ipsorum Excommunicatorum commodo, eadem hæc indulgentia ipsis suffragari minimè possit.

Secundum est, ratione necessitatis, vel utilitatis, vel pietatis, licitam interdum esse Communicationem aliquam cum Excommunicato etiam denunciato, vel notorio Clericorum percussore: unde Doctores ex capite, *Quoniam multos*, 11. Quæst. 3. causas aliquas colligunt, ob quas ejusmodi Communicatio licitè haberi potest, quas hoc versiculo Communiter exprimunt.

Utile, lex, humile, res ignorata, necesse.

Utile, significat utilitatem spiritualem Excommunicati, aut illius qui cum eo Communicat.

Lex, obligationem illi reddendi quod ei justè debetur, ut si debitor creditori mutuum restituat; si uxor viro debitum conjugale reddat.

Humile, designat subjectionem, & obsequium, quod filius parenti, servus Domino deferre tenetur.

Res ignorata, juris aut facti ignorantiam invincibilem, seu inculpabilem.

Necesse, necessitatem spiritualem, aut etiam temporalem, si sit notabilis: unde licitum est, v. g. in gravi necessitate corporali, eleëmosynam petere, & accipere ab Excommunicato denunciato.

Casus autem particulares quibus Excommunicatio major incurritur tam in Jure, quam extra Corpus Juris, eorumque Reservationes distinctè recensentur suprà *Tract. 2. Cap. 4. §. 1. & seq.*

§. III.

Suspensio.

Definitur Suspensio, Censura quâ Clericus functiones aliquas Ecclesiasticas exercere prohibetur: v. g. circa exercitium officii, vel beneficii Ecclesiastici. De quibus fusè *Suarez de Censuris, Navarrus Cap. 27. Bonacina D. 3. P. 1. Layman hic Lib. 1. Tract. 5. Part. 3. Cap. 1.*

Ex hac definitione colligitur, multiplicem esse suspensionem: alia est enim ab officio tantùm, sive officium sit ordinis, sive jurisdictionis: alia à beneficio tantùm, seu ab administratione & fructibus beneficii percipiendis: alia ab officio & beneficio simul. Rursùs, alia est suspensio ab officio in totum, quando quis privatur omni usu officii sui: alia est in partem, qualis est illa qua, verbi gratia, quis suspenditur ab audiendis confessionibus, non verò ab aliis Sacramentis administrandis. Alia præterea est Suspensio temporalis, quæ fertur ad certum tempus, & illo elapso, cessat; nec est opus absolutione, ut docet Navarrus suprà: Alia, quæ nullo termino temporis circumscribitur. Alia denique est Suspensio pœnalis, alia medicinalis: pœnalis est ea, quæ fertur in punitionem & vindictam delicti commissi, ut quando quis suspenditur ob peccatum merè præteritum quæ quidem non fertur per modum Censuræ, sed per modum pœnæ, ut observat *Bonacina* Disp. 3. Sup. Punct. 3. Medicinalis est illa, qua intenditur emendatio delinquentis? & hæc est propriè Censura.

Qui autem suspensionem violat, exercetque actum à quo Suspensus est, peccat mortaliter, nisi materiæ levitas excuset: & si Suspensionem illam violet per exercitium solenne Ordinis alicujus majoris à quo Suspensus est, incurrit Irregularitatem, ut docent Suarez, Navarrus, & alia apud Bonacinam Punct. 4.

Primò, Suspensionem incurrit Clericus Concubinarius notorius, ex Jure Canonico Cap. *Quæsitum de cohabitatione Clericorum & mulierum*. Et Trident. *Sess.* 25. *Cap.* 14. innovans pœnas antiquas Canonibus latas, statuit prætereà, ut si à Superioribus admoniti non resipiscant privatione beneficiorum; Excommunicatione majori, Suspensione ab ordinibus, inhabilitate ad quæcumque beneficia, officia, & dignitates, incarceratione, & aliis similibus pœnis plectantur.

Secunda Suspensio est, contra recipientem sacros Ordines sub Titulo ficto patrimonii, vel beneficii, ut colligitur ex Bulla Pii V. quæ incipit *Romanus Pontifex*, ut docent Quaranta, Suarez, Filliucius, & apud Bonacinam *suprà*: quamquam Tolet. existimet Suspensionem illam non incurri ipso facto, sed arbitrio Episcopi infligendam esse.

Tertia est, contra eum qui sacros Ordines recipit extra tempora per Ecclesiam constituta, vel ante legitimam ætatem, vel absq; litteris dimissoriis, ut habetur in extravaganti Pii II. quæ incipit, *Cùm sacrorum*, & in altera extravaganti Sixti V. quæ incipit, *Sanctum & salutare*, ut docent Suarez, Navarrus, & alii apud Bonacinam suprà. A qua Suspensione, ut ibidem dicit, absolvere potest Episcopus, si delictum occultum sit: id est, si non sit notorium, nec deductum ad forum contentiosum.

Quarta est, contra Suscipientem duos Sacros Ordines in eodem die, aut duobus diebus continuis & immediatis: qui quidem suspenditur ab executione posterioris, ut habetur ex Capite *Litteras* de temp. Ordinat. Similiter suscipiens eodem die minores Ordines cum Subdiaconatu, ut ibidem dicitur. Et hæc Suspensio Papæ reservata est, ut docet idem Bonacina.

Quinta est, contra Clericum qui vacante Sede Episcopali, & non arctatus occasione Beneficii recepti, aut recipiendi, Ordinem aliquem sacrum recipit cum dimissoriis Capituli, ut habetur in Conc. Trident. *Sess.* 7. *Cap.* 10. de Reform. ubi prohibetur Capitulis Ecclesiarum, ne Sede vacante, infrà annum à die vacationis, dent litteras dimissorias, nisi urgente aliqua necessitate: aliàs statuit ut Capitulum interdicto Ecclesiastico subjaceat; & sic ordinati ad beneplacitum futuri Prælati sint ab Ordinibus susceptis ipso facto Suspensi.

Sexta est, contra Clericum, qui per saltum recipit Ordinem superiorem, antequàm receperit inferiorem: v.g. Presbyteratum ante Diaconatum, ut habetur Capit. unico de Clerico per saltum promoto, & in Conc. Trident. Sess. 23. Cap. 14.

Septima est, contra eum, qui recipit Ordines ab Episcopo Excommunicato, Suspenso, aut interdicto denunciato; vel etiam simoniaco per sententiam declarato; ut habetur Capite 1. & 2. de Schismat. & Cap. *Si quis*, Quæst. I.

Octava est, contra eum, qui recipit scienter aliquem Ordinem per simoniam, quamvis occultam, ut habetur Capite *Per tuas*, de simonia.

Nona est contra eum, qui Excommunicatione aliqua irretitus scienter Ordinem recepit, ut habetur Cap. *Cum illorum*, de Sent. Excommuni.

Decima est, contra eum, qui furtivè aliquem Ordinem recipit; id est, qui inscio Episcopo non vocatus vel approbatus ad Ordines suscipiendos accedit; aut qui alio præmisso, qui suo nomine examinetur, vocatus deinde proprio nomine Ordines recipit, ut habetur Cap. 1. de eo qui furtivè, &c.

Undecima est, contra Sacerdotem, tam secularem quàm regularem conjungentem in matrimonium, vel benedicentem subditos alterius Parochiæ absque licentia Parochi vel Ordinarii, ut habetur in Conc. Trident. Sess. 24. Cap. 1. de Reform.

Duodecima est, contra Episcopum, conferentem Ordines, vel primam Tonsuram extraneo, absque dimissoriis Episcopi: aut ordinationes facientem in aliena Diœcesi absque licentia Ordinarii, ut habetur in Conc. Trident. Sess. 23. Capite de Reform. aut conferentem Ordines vel Tonsuram simoniace, ut habetur Cap. penultimo de Simonia.

Decimatertia est contra Episcopum, aliquid etiam sponte oblatum in visitatione accipientem, præter id quod sibi debetur: qui quidem suspenditur ab ingressu Ecclesiæ, nisi intra mensem duplum restituat, ut habetur Cap. *Exigit*, de censibus in 6. Et hæc suspensio incurritur etiam ab aliis Visitatoribus Ecclesiarum, aut eorum familiaribus, si occasione visitationis munera etiam spontè oblata recipiant, nisi intra mensem duplum restituant.

Denique Religiosi incurrunt Suspensionem, 1. In Apostasia Ordines recipientes. 2. Admittentes ad professionem ante annum probationis exactum. 3. Non utentes habitu & vestitu modo sibi præscripto. 4. Introducentes mulieres in Monasteria.

Quantitas & qualitas Suspensionis quando de ea dubitatur, colligi debet ex verbis quibus profertur, quæ non amplius sunt extendenda quàm propriè & rigidè significent, cum illa sit pœna, adeoque odiosa ac restringenda.

Suspensus à certa functione Ordinis, v.g. à Sacramentorum administratione, non est ideo Suspensus à Sacrificio celebrando.

Suspensus ab Ordine non ideo videtur Suspensus à Beneficio, Quia Beneficium non fundatur in Ordine. Quamvis doceat *Bonacina*, indirectè à fructibus beneficii suspendi: quia dum non potest facere officium non potest percipere fructus beneficii.

Suspenso Capitulo, vel aliquo Conventu, non censentur Suspensi singuli in eo contenti, nisi illos in culpa esse vel fuisse constet.

Debet autem Suspensio in scripto, non solo verbo proferri, præterquam ab eo qui privilegium habet absque scripto Censuras ferendi. Ita cum communi *Bonacina de Censuris Disp.* 1. *Quæst.* 1. *Part.* 7. *de quo Sà verbo Suspensio*, *Layman hic Cap.* 2. *Num.* 3. *aliique.*

Potestatem Suspensionis ferendæ habent illi quibus competit potestas ferendi Censuras.

Absolutio à Suspensione non reservata competit habenti Episcopalem auctoritatem, & communiter Religiosis ad hoc privilegiatis in foro conscientiæ. Ita cum communi suprà *Suarez*, *Navarrus*, *Bonacina*, *Layman hic Cap.* 4. *Num.* 2.

§. IV.

De Interdicto.

DEfinitur Interdictum, Censura Ecclesiastica prohibens usum divinorum officiorum, aliquorum Sacramentorum, & Ecclesiasticæ sepulturæ. Intellige, quâ talis est, nam & Excommunicatio eodem privat quatenus est Communicatio cum fidelibus. Suspensio verò quatenus usus ille est exercitium Ecclesiasticæ potestatis.

Dividitur Interdictum in locale, personale, & mixtum

mixtum. *Locale* est quo interdicitur locus, ne in eo divina Officia celebrentur, Sacramenta administrentur, &c. quamvis ejusmodi loci incolæ possint alibi divinis Officiis assistere, Sacramenta recipere, &c. *Personale* est, quo persona aliqua particularis, vel communitas aliqua personarum, putâ populus Civitatis aut Provinciæ alicujus interdicitur, ne ubicumque sit, divinis officiis assistat, Sacramenta recipiat, &c. *Mixtum* verò complectitur utrumque, personale scilicet & locale, ita Navarrus, Sylvester, & alii apud Bonacinam, Disp. 2. de Interdicto Punct. primo.

Rursus, Interdictum aliud est generale, aliud particulare. Interdictum *Particulare* est, quo locus aliquis particularis interdicitur, v. g. Ecclesia aliqua ob crimen aliquod in eâ perpetratum: vel quo personæ aliquæ afficiuntur, non ut membra civitatis, sed ut personæ particulares; verbi gratia, quando interdicuntur omnes & singuli qui tale facinus patrarunt. Interdictum verò *Generale* est, quod fertur in locum aliquem generalem, qui à communitate aliquâ occupatur, v. g. in Regnum, Diœcesim, Civitatem, vel ipsam communitatem, ut est corpus aliquod politicum, v. g. in populum alicujus regni, civitatis, &c. Et ejusmodi Interdictum constringit omnes qui ex illâ communitate sunt, etiam *Innocentes*, qui proinde illud servare tenentur, nisi speciali aliquo privilegio sint exempti, ut fusiùs explicat Bonacina *suprà*: hæc prohibitio tamen varias recipit exceptiones.

In primis enim Sacramenta Baptismi & Confirmationis solenniter tempore Interdicti ministrari possunt, ut habetur Cap. *Quoniam* & Cap. *Alma mater*, de Sent. Excomm. in 6. Sacramentum etiam Pœnitentiæ, ut ibidem dicitur, ministrari potest, præterquàm iis qui sunt in causâ culpabili, ob quam latum est Interdictum; nisi priùs satisfecerint, aut satisfaciendi idoneam dederint cautionem, vel saltem se satisfacturos esse juraverint. Sacramentum item Eucharistiæ tempore Interdicti non nisi in articulo mortis per modum viatici ministrari potest. Sacramentum verò Extremæ unctionis, secluso extremæ necessitatis casu, quando alia suscipi non possunt; item Ordinis & Matrimonii, tempore Interdicti neque ministrari, neque suscipi licitè possunt, ut fusiùs docet, (& variis auctoritatibus probat) Bonacina suprà: quamvis Navarrus, Cap. 27. Num. 179. & alii probabiliter existiment, Matrimonium tempore Interdicti licitè contrahi posse.

Quod spectat ad Officia divina, observandum est, eo nomine significari Sacrificium Missæ, Horas Canonicas, quæ publicè cantantur in Ecclesiâ, Benedictiones solennes, & alia omnia, quæ publicè ad cultum divinum fiunt à personis Ecclesiasticis, quæ omnia prohibita esse censentur, cum hac tamen limitatione, sicut habetur Cap. *Alma mater*, ut tempore Interdicti quotidie in Ecclesiis specialiter non Interdictis celebrentur Missæ; & alia divina Officia, sed januis clausis, sine campanarum sono, voce submissâ, exclusis Excommunicatis & interdictis, præter quàm in festis Natalis Domini, Paschæ, Pentecostes, & Assumptionis B. M. V. quibus additus fuit à Martino V. dies festus Corporis Christi cum octavâ, & à Leone X. dies Conceptionis B. M. V. in quibus diebus licitum est tempore Interdicti generalis, Missas & divina Officia celebrare publicè & solenniter, januis apertis, cum sono campanarum, admissis quoque Interdictis; illis etiam quorum causâ latum est Interdictum, modò isti longè sint ab altari, nec ad oblationes aut Communionem admittantur. In Ecclesiis verò specialiter Interdictis, in quibus asservatur Eucharistia, licitum est tantùm semel in hebdomadâ Missam celebrare ad renovandam Eucharistiam, ut docent Henriquez, Navarrus, & alii apud Bonacinam suprà Cap. 2 de Interd.

Quamvis tempore Interdicti Localis, non possint Laici, licèt non Interdicti, *Sepeliri* in loco Interdicto; possunt tamen Clerici, dummodo personaliter Interdicti non sint, etiam in loco Interdicto sepeliri, in silentio tamen sine campanarum pulsu: sicut & Laici etiam personaliter Interdicti, si denunciati non sint, possunt in loco sacro non Interdicto sepeliri.

Interdictum Locale generale præsertim incurritur, quando Dominus terræ injuriosè Episcopum percutit, aut capit, aut id fieri mandat: item quando impedit ne Legatus aut Nuntius Apostolicus officium suum exequatur; & in aliis etiam casibus, qui quoniam rariùs eveniunt, & apud Bonacinam suprà, aliosque Doctores videri possunt, à nobis prætermittuntur; circa quos casus tamen observat Bonacina ex Suare, Filiucio, & aliis, nullam esse obligationem servandi Interdicti ante denunciationem.

Ad *Suspensionem* de qua suprà, proximè accedit Depositio & Degradatio, per quam persona Ecclesiastica ob enorme aliquod crimen removetur in perpetuû ab omni Ordine, jurisdictione, & beneficio? ita ut quamvis non amittat characterem Ordinis qui indelebilis est, privetur tamen omni, & quocumque illius usu, sine remissionis spe. Quod si hæc fiat solis verbis, appellatur *Verbalis* depositio: si præter verba; quædam aliæ ceremoniæ in Pontificali præscriptæ adhibeantur, vocatur *Realis* depositio seu degradatio. Hæc est autem inter utramque differentia, ut observat *Bonacina* Disp. 4. de Deg. Punct. unico quòd Depositio verbalis fieri possit in absentem: Degradatio verò solummodò fiat in præsentem: præterea Depositio verbalis non tollit privilegium fori; Degradatio verò tollit; ita ut degradatus possit à judice Laico eodem modo plecti, ac si numquam in Christi Domini Clerum fuisset cooptatus.

Degradatio tamen realis fieri non debet, nisi ob crimina illa quæ in jure expressa sunt; qualia sunt hæresis manifesta, sodomia, calumnia proprio Episcopo irrogata, & alia similia, quæ videri possunt apud Doctores & Canonistas.

Denique notandum, 1. Depositionem & Degradationem, non esse verè Censuram, & à Suspensione in hoc peculiariter differre, quod illæ tollant etiam ipsum jus radicale, & Titulum beneficii in perpetuum, quod non fit per Suspensionem. 2. Clericos posse *Degradari* à suo Episcopo, non ab inferioribus: Deponi tamen posse ab eodem per Vicarium.

De *IRREGULARITATIBUS* singulis, earumque Effectibus actum est suprà de Sacram. Ordinis *Tract.* 4. *Cap.* 7. §. 3. Pag. 222.

TRACTATUS QUINTUS DE PRÆCEPTIS ET PECCATIS, JUSTITIA ET JURE.

SUMMULA. *Principia tam speculativa, quàm practica ad hæc pertinentia.* Cap. 1. *De primo Decalogi præcepto Charitatis Dei, & proximi.* Cap. 2. *De pertinentibus ad 2. Præceptum, blasphemia, juramento, voto &c.* Cap. 3. *Ad Tertium Præceptum, Festa, Jejunia &c.* Cap. 4. *obligatio parentum ad liberos, & contra.*

De JUSTITIA & Iure, cum ceteris Præceptis, de Furto, Rapina, Fama &c. De Contractibus, Donatione, Promissione, Commodato, Deposito, Mutuo, Usura, Emptione, Venditione, Simonia, Testamentis, Restitutione per plures Titulos deducta.

PRINCIPIA DIRECTIVA.

De Præceptis & Peccatis.

DE *his, uti & de Peccato originali, Legibus &c. Principia* Speculativa *tradita sunt supra hujus Tomi 2. Part. 1. Pag. 22. &c. Hic ad Praxim proximè dirigentia præmittemus.*

Præceptum & Peccatum sunt inter se correlativa: omne enim peccatum opponitur alicui præcepto, aut juris naturæ, aut juris divini, aut juris humani. Ut transgressio alicujus præcepti censeatur esse peccatum Theologicum, ut dignum pœnâ ignis æterni, debet peccanti inesse aliqua Dei notitia: quia sine hac non contrahitur malitia illa infinita, quæ oritur ex eo, quod violatio legis sit contra Legislatorem, qui cognoscitur esse dignitatis infinitæ. De modo quo lex aut præceptum directè, aut indirectè violatur; & quando peccata censeantur inter se specie, aut numero distincta, dictum est suprà Part. 3. Tract. 1. Princ. 15. & Tract. 3. Cap. 2. Ut verò reliqua breviter explicentur.

Dico *Primò*; Præceptum in genere est recta agendorum aut omittendorum ratio. Habet enim se Præceptum per modum regulæ rectæ, à qua dum actiones humanæ per excessum aut defectum declinant, peccatum admittitur.

Dividitur primò in *Affirmativum*, quod bonum præcipit, & *Negativum*, quod malum prohibet. Differentia utriusque notanda est, quod præceptum affirmativum obliget quidem semper, sed non pro quovis tempore, v. g. Honorandos esse parentes, semper quidem, sed suo tempore quando res requirit. Negativum verò obliget semper, & pro omni tempore, v. g. non esse furandum, non mœchandum, non occidendum, &c.

Dividitur secundò in præceptum naturale, & positivum. Præceptum *naturale* est dictamen nostræ rationis quo per lumen ab auctore naturæ nobis inditum statuimus quid agendum, quid vitandum sit: Quale est, Deum esse colendum: Quod tibi non vis fieri, alteri non esse faciendum: & talia sunt omnia præcepta Decalogi, si dies Sabbathi cultum excipias.

Præceptum juris *positivi* est, quod liberâ Dei, aut hominum voluntate & auctoritate constitutum est, ut Præceptum Baptismi à Christo, aut Jejunii ab Ecclesia indicti.

Quomodo Præceptum aut lex obliget conscientiam concurrente aliquâ ignorantiâ, metu, dubio, opinione probabili &c. suprà Part. 3. Tract. 1. Princ. 13. sub initium tradidimus.

Dico *Secundò*; Peccati malitia formalis in voluntaria præcepti transgressione consistit. Quia malitia formalis peccati sita est in eo, quod voluntas humana Deo subdita liberè recedat à recta norma voluntatis divinæ sibi præcipientis aliquid agendum, vel omittendum. Ad hanc autem libertatem præter actum voluntatis, requiritur advertentia intellectus, quâ homo cognoscat deformitatem moralem, quæ consistit in recessu suæ actionis aut omissionis à recta agendi lege & norma à Deo sibi constituta, quando poterat actionem ponere vel omittere.

Hinc profluit prima peccati divisio, in Commissionem & Omissionem. Peccatum *commissionis* rectè definit S. August. Lib. 22. contra Faust. Cap 27. Dictum, factum, vel concupitum contra legem æternam: quo indicatur secunda divisio, in Peccata cordis, oris, & operis: peccata *cordis* dicuntur quæ solâ voluntate complentur, ut odium Dei, invidia &c. oris & operis, sunt ea, quæ etiam in actum externum prodeunt. Peccatum *omissionis* est, quo voluntas prætermittit actum præceptum in sua potestate constitutum,

tum, sive actus sit internus, ut est omissio fidei, aut dilectionis erga Deum; sive externus, ut omissio libera Sacri, aut orationis præceptæ.

Tertiò, dividitur peccatum in *mortale* quod amicitiam cum Deo dissolvit, & Peccatorem constituit reum pœnæ æternæ: & *veniale* quo nec Deus inimicus redditur, neque supplicii æterni reatus incurritur: quia etsi peccatum veniale sit offensa Dei, non est tamen contra ipsius legem graviter præcipientem, & sub interminatione amicitiæ dissolvendæ.

Ut in violatione præcepti mortale à veniali discernatur, consideranda est primò materia, quæ præcipitur aut prohibetur, quæ censetur gravis, si sit necessaria ad charitatem Dei, aut proximi conservandam. Secundò, positâ gravitate materiæ ad mortale requiritur perfecta deliberatio & plenus voluntatis consensus, quorum defectu fieri potest, ut circa materiam gravem peccatum leve admittatur. Quæ fusius explicantur suprà Tract. 1. ad Princ. 15. Tertiò, notanda sunt quædam, quæ ex genere suo sunt mortalia, qualia sunt plerumque quæ contra Virtutes Theologicas, Fidem, Spem, Charitatem directè committuntur. Hinc infidelitas, desperatio, odium Dei, semper sunt mortalia, si adsit plena rationis advertentia.

Postremò, hic addo opportunè pro salute animarum, Principium nunquam satis notandum, traditum à Doctore Angelico D. Thoma, Quodlibeto 9. Arte 15. *Omnis quæstio in qua de peccato mortali quæritur, nisi expresse veritas habeatur, periculosè determinatur.* Si enim quis vel in uno casu tali supra præceptum obliget, periculum est ne centenas animas contra agentes, sine causa in interitum adducat, ut consideranti manifestum est.

Alia de his fusius deducta; vide suprà inter Principia Actuum Humanorum; præcipuè de Legibus Pag. 21.

CAPUT PRIMUM.

De spectantibus ad primum Decalogi Præceptum, Ego sum Dominus Deus tuus &c.

§. I.

De præcepto Charitatis Dei, & Proximi.

DUo dari præcepta Charitatis, Dei, & proximi; patet ex Deuter. Cap. 6. & apud Matthæum Cap. 22. & Luc. Cap. 10. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota mente tua, & ex tota anima tua, & ex totis viribus tuis: Proximum autem sicut teipsum.*

Itaque Præceptum Charitatis requirit, ut Deum diligamus super omnia, id est, magis quam omnes res creatas. Sed hoc intelligi debet, secundum majorem æstimationem, sive appretiationem Dei, divinæque amicitiæ: non secundum majorem amoris intensionem. Quamvis enim deceat, & ad majorem Charitatis perfectionem spectet, ut summum bonum intensius & vehementius amemus, quàm alia bona creata, id tamen in præcepto dilectionis Dei non continetur: uti cum communi docet *Gabriel, Navarrus, Toletus, Valentia, Sanchez 2. Moral. Cap. 35. Suarez Part. 3 Tract. 4. Disp. 4. Sect. 4. Num. 7.* Atque ita fieri potest sine culpa, ut aliquis tenerius atq; intensius amet liberos, uxorem, vel amicum, quàm Creatorem, sic tamen ut animo paratus sit, creaturam illam potius deserere, ejusque amicitiam dissolvere, quàm ut cum Deo amicitiam infringat.

Contra legem hanc Charitatis delinquit qui Deum diligit propter mercedem vitæ æternæ tanquam finem absolutè principalem, & causam propriè finalem. Nam hic amor inordinatus est, qui statuit amorem Dei, qui est finis ultimus & principalis, tanquam medium ut merces acquiratur, quæ finis positivè ultimus esse non potest. Licitum tamen & ordinatum est diligere Deum propter mercedem vitæ æternæ, tanquam finem minus principalem, & causam ad Dei amorem impellentem: Sicut dicitur in Psalmo 118. *Inclinavi cor meum ad faciendum justificationes tuas in omni tempore, propter retributionem.*

Etsi verùm sit cum S. Augustino *Lib. de Perfect. justitia, Resp. ad 16.* Præceptum de diligendo Deo ex toto corde &c. secundum perfectionem simpliciter dictam, non posse in hac vita impleri: potest tamen ita perfectè impleri sicut ad viatorē pertinet. Ratio prioris partis est, quia diligendi perfectio simpliciter dicta consistit in continua actuali unione voluntatis cum Deo, & omnium actionum in ipsum relatione; talis autem dilectio in impedimentis hujus vitæ mortalis haberi non potest, sed tantùm in statu beato vitæ futuræ. Patet secunda pars, Epist. 1. S. Joannis Cap. 2. *Qui servat verbum ejus, verè in hoc Charitas Dei perfecta est.* In hoc enim consistit perfecta Charitas hujus vitæ, ut homo viator finem suum cognoscat, eumque rebus omnibus appretiativè anteponat: & impedimenta salutis, quæ sunt peccata, à se removere studeat: & in dies ad Charitatis perfectionem pervenire conetur.

Quamvis agnoscendum non videatur præceptum de singulis actionibus deliberatis ex motivo Charitatis in Deum referendis, ut ostensum est suprà *Tract. 1. Quæst. 21. §. 2. in fine.* Satis tamen recepta est sententia quæ docet, nullum opus hominis justi meritorium esse gloriæ æternæ, aut augmenti justitiæ, nisi aliquo modo vel eliciatur à Charitate, vel ab eadem imperetur, sive id fiat per præsentem Charitatis actum, sive per præteritum, quod est, opus virtute in Deum referri. Ut si proposuisti pecuniam pauperibus propter Deum erogare, etsi postea, nihil de eo cogitans, vi istius propositi pecuniam pauperi largiaris. Quia hic motus liberæ voluntatis in supremum & ultimum finem est maximè proportionatus gloriæ æternæ, & illius incremento: ut docet D. Thomas 1. 2. *q.* 114. *a.* 4. quem sequitur cum aliis Durandus, Bonaventura, Paladanus Bellarminus *L. 5. de justific. Cap.* 15. ubi hanc sententiam aliis præfert.

Alia est opinio Soti *Lib. 3. de Nat. & gratia Cap. 4.* Valentiæ, Barth. Medinæ &c. qui docent, quod primus actus Charitatis quo homo se, & sua opera consequentia refert in Deum ut summum bonum, & ultimum suum finem supernaturalem, sufficiat ut sequentibus operibus in gratia Dei factis vim merendi tribuat, quamvis ab eo actu nec elicitivè nec imperativè procedant.

Censent denique alii hominem justum quibuscumque bonis operibus mereri gratiæ, & gloriæ augmentum, modò procedant ex motivo aliquo supernaturali, ut

modi causa non cognoscitur habere vires ad talem effectum, semper esse superstitiosum, illum à tali causa expectare. Non videtur tamen hæc regula pro certâ habenda. Multa enim sunt in rebus naturalibus quorum virtus nobis latet ignota, ut quo modo vi magneticâ ferrum trahatur, aut acus nautica magnete attracta ad stellam polarem sese convertat. Et sane S. August. Lib. 14. de Civit. Cap. 24. varia recenset, quæ aliquis virtutis causarum naturalium ignarus facile dæmoni adscriberet: inter hæc adducit hominem nomine *Restitutum*, qui, quando volebat, ita alienabatur à sensibus, ut etiam ignem sibi admotum non sentiret: & alium, qui sudaer solitus erat, quoties ipsi placebat, solâ voluntate sudorem provocare; & plures, qui pro libitu poterant uberrim lachrymas profundere. Novi & ego virum Religiosum facundè eruditum, qui affirmavit se posse solo voluntatis imperio ita retrahere spiritus celebrandæ visioni necessarios, ut apertis oculis non videret.

8. Potior itaque apparet resolutio *Sanchez hic Cap. 6. Num.* 44. in tali dubio, cæteris paribus, præsumendum esse potiùs pro natura quàm pro dæmone, quoties non occurrunt aliqua signa immixtæ superstitionis, ut sunt verba quædam incognita, aut vanus aliquis numerus rerum, quæ ad talem effectum non possunt pertinere: cùm enim ipsa natura sit in possessione operandi res mirabiles, in dubio videtur illi effectus potiùs attribuendus. Aliud est quando à viris prudentibus judicatur absoluta esse improportio inter causam & istiusmodi effectum: qualis videtur esse in oleo, aut herba respectu ægri, aut vulnerati magno loci intervallo distantis.

9. Quæstio gravis est, An, quando constat jam positum esse maleficium, licitum sit illud tollere per aliud maleficium? Ut, si puer maleficio infectus sit, possit parens accedere maleficum pro remedio maleficii?

Respondetur cum distinctione. Primò, licitum est tollere maleficium per destructionem signorum, quæ alicubi posita sunt ut dæmon alicui noceat, modò ad hæc destruenda novum maleficium non adhibeatur. *Navarrus ac plures alii.*

Secundò, Si maleficus possit aliquo modo licito maleficium tollere, non est peccatum eum prece, aut etiam pretio inducere, ut maleficium auferat, etiamsi credatur ex sua malitia per novum maleficium id facturus. Quia, cum supponatur posse viâ legitimâ id præstare, habeo gravem & justam causam id postulandi? ipsius autem malitiæ imputandum est, si modo illicito maleficium auferat: sicut licitum est petere mutuum ab usurario, etsi sciam illum usuras illicitè exacturum, cùm potuerit mutuum licito modo concedere. *Lugo, Diana, Less. Sanchez Lib. 7. de Matr. D. 95. Num.* 11.

Tertiò, Nunquam licitum est efficere, ut maleficium novo maleficio tollatur. Quia hoc esset directè inducere in peccatum, & actum intrinsecè malum: Scripturâ etiam apertè prohibente, Levit. 19. *Non declinetis ad magos, nec ab Ariolis aliquid sciscitemini.*

10. Debet autem Confessarius, antequam hujusmodi maleficos, sacrilegos, aut magos absolvat, eos monere & inducere, primò, ut pactum sive expressum sive implicitum, quod habent cum dæmone, seriò abjurent. Secundò, ut suas schedulas, ligaturas, libros, aliaque impiæ artis instrumenta comburant. Si autem chirographum aliquod dæmoni tradiderint, non est absolutè necessarium, ut recipiatur, quia pactum illud per pœnitentiam dissolvitur. Tertiò, ut promittant efficaciter quantùm poterunt damna aliis illata resarcire.

CAPUT II.

De pertinentibus ad secundum Præceptum. Non assumes nomen Domini &c.

§. I.

De Blasphemia.

1. Blasphemia est maledictio sive contumelia in Deum: ut si quis Deum vocet tyrannum, aut injustum, aut dicat se aliquid Deo invito facturum. Blasphemia non admittit parvitatem materiæ, sed semper est peccatum mortale, quoties liberè profertur.

2. Peccatum Blasphemiæ est etiam in Sanctos, aut res sacras contumeliam dicere, si proferatur in Sanctos, ut Sancti sunt. Non enim esset grave peccatum dicere de aliquo Sancto, quod fuerit ignobilis, sutor, indoctus, &c.

2. Si quis in iracundia, indignando non Deo, sed homini; nominet Sacramenta, vulnera Christi, & similia sine aliorum scandalo, non erit illa Blasphemia, sed vana usurpatio sacri Nominis, & facilè potest esse tantùm veniale, ut docet *Cajet. Sanchez, &c.*

4. Maledicere vento & pluviæ, quâ affligimur: aut diei & loco, in quo nati sumus: aut equis & jumentis, ut faciunt rustici aut aurigæ, si sistat maledictio in sola creatura sic ut tantùm ipsi malum imprecemur, non est per se lethale peccatum: si autem indignatio tendat contra Deum, aut contra creaturas illas, quatenùs sunt instrumenta Dei, committitur grave peccatum: quòd si optemus creaturas destrui cum gravi damno proximi, peccatum est contra charitatem.

5. Verba quæ tantùm dubiè videntur sonare aliquam contumeliam contra Deum, & possunt facilè in alio sensu accipi, non debent censeri verba Blasphema, si absit prava intentio. Quia verba in dubio non sunt accipienda, ut sonent delictum, non enim præsumitur delictum nisi de eo constet *Bonacina, Castrop. Tambur. Lib.* 2 *Cap.* 6. §. 4. *Num.* 19. Decet tamen à talibus verbis tanquam periculosis studiosè cavere.

6. Sed *Quæres* primò. Quid censendum de parentibus aut aliis, qui sæpè liberis & amicis dæmonem, & damnationem imprecantur?

Respondeo, non esse Blasphemiam, sed diram imprecationem, quæ plerumque ob subitam iram & inadvertentiam, ac defectum seriæ voluntatis veniale peccatum non excedit, nam plerique, si interrogentur, dicent se nullo modo voluisse, ut malum illud alteri eveniret. *Bonacina, Navarrus, Tol. Regin. Baldel. D.* 25 *Num.* 10.

7. *Quæres* 2. Quid judicandum de illis, qui frequenter ex prava consuetudine verba Blasphema inadvertenter proferunt? Quidam censent singulis vicibus mortaliter peccare. Alii tamen docent illos tantùm peccasse in causa, dum consuetudinem illam cum advertentia contraherent, & nunc tantùm peccare omissione diligentiæ ad extirpandam consuetudinem vitiosè contractam, de qua à Confessario seriò monendi sunt etiam aliquando cum dilatione absolutionis, si aliter non appareat emendatio. Ita Diana *Part.* 3 *Tractat.* 5. *Resol.* 65. *& Part.* 10. *Tract.* 14 *Resol.* 13. citans Suarez & sex alios. Item Leander de juramento *Disp.* 5. *Quæst.* 18. cum aliis, quibus non

appare

apparet quomodò verba illa, sine ulla advertentia malitiæ prolata, possint esse per se formalia peccata, magis quam eadem verba in somno, aut ebrietate prolata, cum hic & nunc dum proferuntur absit omnis notitia & advertentia malitiæ, adeoque desit nunc libertas illa quam ad merendum & demerendum omnes requirere debemus.

8. Pro Blasphemia, in Confessione gravem injungendam esse pœnitentiam disertè statuit Conc. Lateran. & Trident. *Sess.* 14. *Cap* 8.

Olim in Jure Canonico *Cap. sancimus de maledicis*, statutum est, ut si quis contra Deum, aut Sanctos publicè blasphemaret, per Episcopum suum his pœnis subjiceretur; ut septem diebus Dominicis præ foribus Ecclesiæ palam, dum aguntur Missarum solennia, existat, & ultimo die pallium & calceamenta non habeat, & Sextis quibusque feriis intra illud tempus in pane, & aqua jejunet, &c. Nunc verò quoad praxim spectandæ sunt constitutiones, & consuetudo pro puniendis Blasphemis in variis locis recepta, ut cum aliis advertit *Azor*, & *Castropalaus* Disp. 2. Punct. 2. §. 5. Viget autem in Hispania hæc consuetudo, ut si homo ignobilis proferat Blasphemias hæreticales, producatur in publicum cum galero papyraceo, collum ligatus fune, linguâ ligatâ palo, sine pallio, nudis pedibus, & flagellatus tandem mittitur in exilium. Ex quibus patet Blasphemum non debere mirari, si saltem à suo Confessario nonnihil severè tractetur.

§. II.

De Iuramento.

IUramentum est invocatio divini nominis in alicujus Testimonium. Ac proindè Juramentum sanctè susceptum est actus latriæ: undè fit ut solùm per Deum verum jurare liceat, qui solus est rerum omnium conscius, & infallibile Testimonium perhibere potest.

2. Juramentum aliud est *Assertorium*, quo confirmatur dictum de præsenti vel præterito: aliud *Promissorium*, quo confirmatur promissum de opere futuro. In Juramento promissorio includitur etiam assertorium de voluntate rei faciendæ.

3. Juramentum non est dicere: In mea fide, in mea conscientia, in fide Christiani, in fide Religiosi: æquivalent enim tantummodò his; ita est, verum est: neque Deus ut testis invocatur. Nisi per ea verba quis intendat jurare, nam & juramentum ex intentione dependet.

Nec jurare per creaturam, juramentum propriè est, v. g. per animam, per dexteram, &c. modò ad Deum non referas, sed tantùm per eam, quantùm potest, veritatem confirmare intendas, etsi tali Testimonio abutens à peccato aliquo non excusetur.

De habentibus consuetudinem jurandi idem ferè dicendum quod suprà de Blasphemia, *Num.* 7.

5. Mortale incurrit, qui jurat se facturum, quod credit se facere non posse. Item qui jurat falsum etiam sine animo jurandi: Tum etiam qui jurat aliquid promittendo, sine animo promittendi. Quia ipsa forma Juramenti falsò suscepta est gravis in Deum irreverentia. *S. Thom.* 2. 2. *q.* 97. *A.* 7. *Less. Bonacina &c.* Peccat etiam graviter qui jurat rem dubiam tanquam certam. *Suarez, Angel. Navarrus Cap.* 12 *Num.* 7.

6. Qui jurat facturum se aliquod opus leviter malum, peccat plerumque tantùm venialiter; si verò id jurat sine animo faciendi, peccat mortaliter. *Bonacina, &c.* Ratio prioris est, 1. Quia sic jurans nullo modo Deum adducit in testem falsi: Supponitur enim habere animum committendi illud veniale, quamvis exequi non teneatur, sed potius omittere. 2. Juramentum illud non continet gravem irreverentiam: quia etsi non sit apta juramenti materia, non est tamen graviter inepta, quod patet, nam jurare se facturum rem merè indifferentem est tantùm veniale, eo quod sit materia leviter non apta, uti satis constat: atqui materia venialis non excedit indifferentem nisi excessu veniali: ergo illius ineptitudo sive irreverentia in ordine ad Juramentum est tantùm venialis. Quis facile censebit reum fieri ignis æterni, qui jurat se velle socio auriculam vellere, aut dicturum illi verbulum injuriosum, aut ereptum obulum non redditurum, quod novit venialiter malum. Sic etiam censet Cajetanus in summa *de juramento*, Sylvester, Sotus, Navarrus, Covar. Valentia, Suarez, Sayrus, Fagundez, Bassæus, Azor, Leander plures citans, & hoc longè probabilius affirmans, *de Juramento Disp.* 7. *Quæst.* 37. Addidi tamen, *plerumque*, quia possint in aliquo singulari casu intervenire tam notabiles circumstantiæ, ut irreverentiam gravem, vel etiam scandalum arguere possint.

7. Rem levem in Juramento promissam non præstare, mortale non esse, v. g. servum aut prolem non castigare, uti probabilius docet, *Sanchez*, *Layman*, Sylvester, Antoninus, Navarrus, Sotus, Contra Cajetanum in *summa Ver. perjurium*, Toletum, Gabrielem, Tabienam *Ver. Juramentum*, Fumum, Valenciam, & Lessium *Just. Lib.* 2. *Cap.* 42. *Dub.* 5. cujus ratio mihi magis solida videtur: quia ejusdem rationis est falsum reddere id quod Deus antea testatus est per Juramentum promissorium, & facere ut Deus in præsenti falsum testetur, uti fit in Juramento assertorio, quod semper est grave. Nam quod veritas Juramenti promissorii tantùm sit futura pendens ab ipso jurante, non facit quo minus æquè teneatur efficere ut verum sit quod juravit se facturum: quamdiu saltem res promissa non remittitur, aut honesta manet, de quo infra. Certum verò hoc est, ut levissimum sit, quod vel negando, vel affirmando scienter juras falsò, esse mortale.

8. Si quis se juret facturum, quod postmodùm non decet, non tenetur. Nec si juravit alterius causâ, qui fieri non vult quod promissum est. Nisi simul ad honorem Dei jurasset: Tunc enim videtur voti locum tenere. Etsi hic etiam, ut volunt quidam, non teneatur, si ille cujus fieri interest, obligationem remittat; ut si quis ad Dei gloriam jurasset, se pauperculam certam in uxorem ducturum, eaque relaxet promissum.

9. Fraude inductus ad jurandum, quam si novisset non jurasset, non tenetur. At extortum vi Juramentum de re non illicita obligat, nisi vel relaxetur, vel sit de Matrimonio ex metu, qui cadat in constantem virum, ad id obtinendum incusso.

10. Juramentum de re imprudenti. indifferenti, aut melioris boni impeditiva, non obligat: quod postremum merito sic intelligunt nonnulli, nisi juratum sit in alterius favorem, v. g. ducere aliquam: non enim potes id posteà omittere ob solum continentiæ desiderium.

11. Jurans facere certo tempore, si non potest, tenetur

Part. 2. Cap. 4. Num. 7. pro Ducatu Cliviæ *Stalenus* Oratorii Presbyter *Libro integro*, quem de hoc argumento composuit.

Quæritur tertiò, An liceat Catholicis interesse Nuptiis hæreticorum, & eas aliquo munere honorare? Ratio dubitandi est, quia sic Catholicus videtur approbare ritus hæreticorum, aut nuptias illicito modo contractas.

Respondeo tamen, Catholicis illicitum non esse tales nuptias sua præsentia & munere honorare. Quia illa assistentia Catholici est actio indifferens, neque præbentur illa munera ad approbandum tale Matrimonium, sed ad conservandam amicitiam inter vicinos aut consanguineos. Potest enim ex aliis motivis illud Matrimonium Catholico displicere, etsi ob alias causas honoret amicos qui illis nuptiis copulantur.

Alias Resolutiones varias de Matrimonio in partibus Hæreticorum, vide infra Tract. VI. Quæst. 22. & sequentibus.

A quibus porrò præter Pontificem in impedimentis Matrimonii, præsertim in Missionibus, petenda sit Dispensatio, colligi potest partim ex Facultatibus supra traditis *Part. III. Cap. V.* partim ex Praxi sequenti recurrendi ad Curiam Romanam.

Quia verò pauci ritè norunt praxim & stylum Curiæ, aut Pœnitentiariæ Romanæ, hic formam procedendi in hujusmodi dispensationibus, aliisque gratiis obtinendis, facili methodo subjiciemus.

§. V.

Praxis & forma quâ Dispensationes pro Matrimonio, aliisque Casibus ex Romana POENITENTIARIA peti, & concedi solent.

Sciendum primò, Officio sacræ Pœnitentiariæ præesse aliquem S. R. E. Cardinalem, cui Pontifex suo nomine amplam in multis absolvendi & dispensandi potestatem concedit. Ut sunt Dispensationes super impedimentis occultis ad contrahendum, sive recontrahendum Matrimonium: Nec non dispensationes in Irregularitatibus: Convalidationes Titulorum: Rehabilitationes ad Beneficia, nec non ad officia, & dignitates, & similia: Dispensationes cum Regularibus transire volentibus ad strictiorem vel laxiorem Religionem: Condonationes & Remissiones fructuum malè exactorum & perceptorum, quando de præjudicio certi Domini non agitnr; Dilationes & commutationes Votorum simplicium: & Absolutiones à reservatis, & simplici obligatione legendi horas Canonicas, certis modis.

II. Hæ Gratiæ per Pœnitentiariam conceduntur in foro conscientiæ, sive pro foro non contentioso; forum enim contentiosum spectat ad Judices causarum, cognitionem civilem, aut criminalem habentes. Mittuntur autem Diplomata, quibus gratiæ continentur, absentibus plerumque clausa, & à majori Pœnitentiario gratis tribui solent.

Qui petit Dispensationem super impedimento Matrimonii, debet totum impedimentum explicare, ut si impedimentum sit in gradu inæquali, debet inæqualitatem exprimere. Idem dicendum si consanguinitas vel affinitas ex duplici capite contracta fuit, ut si fornicatus fuerit cum duabus sororibus ejus fœminæ cum qua matrimonium contrahere cupit, debet duplicem impedimenti causam exponere, quamvis *Henriquez* in hoc casu contrarium sentiat. Causas etiam ad obtinendam dispensationem non debet allegare falsas, aut dissimulare veras, præsertim ad rei substantiam pertinentes, sine quibus præsumi possit Superiorem non dispensaturum, aliàs dispensatio esset subreptitia, & invalida. Aliud esset si qualitas, aut causa dissimulata, aut allegata in postulatione, tantùm extrinsecè se haberet ad rem postulatam, sine qua habentur aliæ causæ sufficientes, non ideo dispensatio sic obtenta censetur subreptitia, sed potest suum effectum sortiri.

III. Itaque in praxi ut scribatur pro dispensatione, ut dixi, Romæ obtinenda. Primò, debet formari Supplicatio per modum Libelli supplicis, qui inscribitur Majori Pœnitentiario S. R. E. Cardinali, & ferè inchoatur hoc modo: *Exponitur humillimè ex parte N. N.* si opus sit in casu occulto non nominando personas, & explicando distinctè impedimentum Matrimonii, vel alium Casum pro quo requiritur dispensatio. Secundò loco, debent fideliter exponi causæ propter quas necessarium sit Dispensationem concedi, quales sunt quæ allegantur in ipsa forma aliquarum Dispensationum, quarum Diploma infra distinctè exhibeo. Tertiò loco, sequitur humilis Supplicatio, ut pro opportuno remedio dispensatio illa benignè concedatur.

Inscriptio litterarum sit. *Eminentissimo & Reverendissimo D. Cardinali Majori Pœnitentiario.* Sic autem in ipsis litteris casus proponetur. Eminentissime & Reverendissime Domine. N. Sacerdos contraxit Irregularitatem ex Homicidio occulto ab eo ob talem, vel talem causam, clam tali modo patrato vel procurato in persona hominis laici. Ab eo tempore non abstinuit ab exercitio ordinum, vitandi scandali causa, vel ne se proderet; sive, abstinuit, sed cum diu sine scandalo abstinere non possit, humillime supplicat pro remedio.

N. N. Contraxit Matrimonium cum muliere, cujus matrem antea carnaliter cognoverat, conscius, vel nescius impedimenti (quod occultum est) quare cum absque scandalo separari non possint, humillimè supplicat pro remedio.

N. N. Mulier emisit votum Castitatis perpetuæ, sed cum adsit, vel futurum esse prævideat periculum incontinentiæ, humillimè supplicat pro dispensatione ad effectum nubendi.

Sed cum innumeri sint casus, in quibus supplicari debet Eminentissimo Cardinali Majori Pœnitentiario, innumera quoque sunt Supplicationum Exemplaria, pro quorum notitia hæc indicasse sufficiat. Id denique observando. quod in casibus occultis sufficiat per simplex N. N. procedere, tacito nomine & cognomine pœnitentis: & casus sic inscriptus mittendus est per communem Tabellarium Romam, ut suprà. Sed addendum, quâ viâ Responsum mittendum sit, aut per Tabellarium communem: Terminando litteras in hunc fere modum: Dignetur Eminentia vestra rescribere N. N. in civitate N. pro tali Oppido N. Quod si in tali Oppido non sit Confessarius Graduatus, vel si difficile sit illi aperire conscientiam, cum jam aperuerit alteri Confessario non graduato, hoc ipsum in litteris missis significetur.

Formam autem quâ ad Supplicationem remitti solet Responsum Romanum, prout habetur apud *De Leone*, aliosque, hic commodè subjicio, ex qua totus procedendi modus facile comprehendetur.

Forma

Forma Litterarum Romanarum pro eo qui Matrimonium in facie Ecclesiæ contraxit cum Muliere cujus Sororem prius carnaliter cognoverat &c. hac forma conceditur Dispensatio à Majori Pœnitentiario Apostolico.

N. *N. Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Presbyter Cardinalis, Discreto viro Confessori Magistro in Theologia, vel Decretorum Doctori, ex approbatis ab Ordinario, per Latorem præsentium ad infrascripta specialiter eligendo, salutem in Domino.*

Ex parte Latoris præsentium nobis oblata petitio continebat: Quod ipse aliàs in facie Ecclesiæ Matrimonium contraxit, & successivè consummavit cum muliere, cujus Sororem prius carnaliter cognoverat. Cum autem, & sicut eadem petitio subjungebat, dictus Lator propter impedimentum ex præmissis proveniens, nequeat in dicto Matrimonio remanere absque Sedis Apostolicæ dispensatione, & separatio inter ipsum & dictam mulierem fieri non potest absque scandalo; ad id vitandum, ac pro suæ conscientiæ quiete cupit Lator à præmissis, quæ occulta sunt, & de quibus plurimum dolet, per sacræ Pœnitentiariæ officium absolvi, secumque desuper dispensari. Quare supplicari nobis fecit humiliter, ut sibi super his de opportuno remedio providere dignaremur. Nos igitur, qui Pœnitentiariæ Domini Papæ curam gerimus supplicationibus hujusmodi inclinati, auctoritate Apostolica nobis specialiter concessa discretioni tuæ committimus: Quatenus si est ita, dictum Latorem, audita prius ejus sacramentali confessione, à quibusvis sententiis, censuris, & pœnis Ecclesiasticis, quas propter præmissa quomodolibet incurrit ab incestu, & excessibus hujusmodi absolvas hac vice in forma Ecclesiæ consueta: injuncta inde ei pro tam enormis libidinis excessu, gravi pœnitentia salutari, ac sacramentali confessione peccatorum suorum, singulis scilicet mensibus, ut minimum semel, & quoties animæ suæ saluti expedire judicaveris: & aliis quæ fuerint de jure injungenda. Demum, dummodo impedimentum ex præmissis proveniens sit occultum, & separatio inter Latorem & dictam mulierem fieri non possit absque scandalo; ex cohabitatione verò, de incontinentia probabiliter timendum esse, tibi visum fuerit, & aliud canonicum non obstet; cum eodem Latore, ut dicta muliere de nullitate prioris, consensus certioratâ, sed ita cautè ut latoris delictum nusquam detegatur, matrimonium cum eadem & uterque inter se de novo, secretè ad evitanda scandala, præmissis non obstantibus contrahere, & in eo postmodum remanere licitè valeant, misericorditer dispenses, prolem susceptam si qua sit, & suscipiendam exinde, legitimam decernendo in foro conscientiæ, & in actu Sacramentalis confessionis tantum & non aliter. Ita quod hujusmodi absolutio & dispensatio in foro judiciario nullatenus suffragentur, nullis super hic adhibitis testibus aut litteris datis, seu processibus confectis, sed præsentibus laniatis, quas sub pœna excommunicationis latæ sententiæ laniare tenearis, ita ut nullum illarum exemplum exstet, neque eas Latori restituas, quod si restitueris, nihil ipsi præsentes litteræ suffragentur. Datum Romæ apud S. Petrum sub sigillo officii Pœnitentiariæ, 4. Septembris, Pontificatus Sanctissimi Domini Nostri anno . . . . .

Pro aliis Casibus similis forma accommodatur, ut pro ligato voto simplici Religionis ad effectum contrahendi matrimonium &c.

Pro harum ac similium litterarum executione.

Nota primò, Quando dicuntur litteræ illæ dirigi ad Oratorem sive Latorem, intellige, ad ipsum qui dispensationem petit sive per se, sive per alium, qui non debet eas aperire, sed eligere Confessarium Magistrum in Theologia, aut alium qualis initio litterarum scribitur, qui ea sibi ab Oratore traditas resignet, legat, & postea cum Oratore sive Latore dispenset, juxta commissionem in litteris expressam. Dum autem requiritur ut Confessor ille sit Magister, aut Doctor, non sufficit quod sit Doctor Ordinis, vel Professor, vel Licentiatus. Ex privilegio autem Confessariis Societatis *JESU* concesso è Gregorio XIII. possunt etiam eligi alii Mendicantes, modò ad hoc à suis Superioribus facultatem habeant, ut docet Paulus Leon, & Diana *Part. 4. Tract. 4. Resol. 41.*

II. Debet Confessor electus dispensare in ipsa confessione, vel immediate post illam peractam; præmissâ prius diligenti causæ cognitione, nisi eam satis perspectam habeat: non est tamen necessarium exigere testes, aut juramentum, nisi aliunde sciret rem, aut causam pro dispensatione allegatam non subsistere, tunc enim dispensare non potest.

III. Opera in Litteris præscripta potest ex justa causa moderari, non potest tamen ea condonare.

IV. In absolvendo debet servare formam in Rituali Romano probatam, adeoque postquam dixit.

Absolvo te à peccatis tuis, debet addere: *Et eadem auctoritate declaro te in dicto Matrimonio manere, & debitum conjugale reddere posse & debere; nec non dispenso tecum ut idem debitum etiam exigere licitè valeas, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, Amen.*

Si sit absolvendus ab Excommunicatione, illius formam habes suprà in *Tract. II. Cap. III.* de Absolutione.

Denique debet omnibus peractis Litteras ipsas lacerare, ac præcipuè sigillum, ne possint in foro externo servire. Nihilque pro dispensatione, nequidem compensationis Titulo accipiendum, sub pœna excommunicationis majoris ipso facto incurrendæ. Adeo Curia Romana cupit suos Ministros ab omni labe Simoniæ longissimè abesse.

NOTA.

POst hæc à me in priori Editione studiosè elaboratâ & in eadem edita, devenit in manus meas viâ Romanâ hæc authentica ipsius Pœnitentiariæ Instructio non ita pridem prælo vulgata, cujus hic exemplar annecto.

Instructio Parochorum, & aliorum Confessariorum pro Casibus, quorum Absolutio, vel Dispensatio spectat ad Sacram Pœnitentiariam, seu ad Sedem Apostolicam.

CUm sæpe sit experientia compertum, plurimos utriusque sexus Christi fideles, & præcipuè in longinquis degentes, Censurarum vinculo, votorum abstrictione, matrimonialibus impedimentis, Irregularitatum inhabilitate, aliisque reservatorum casuum ligaminibus obnoxios cæterisque pœnis, ad hanc sanctam Sedem Apostolicam, ejusque sacram Pœnitentiariam spectantibus, irretitos, in illis lachrymosè persistere, & tandem (quod est maximè dolendum) in illorum damnationis statu sæpius laboriosè perire, cumque tanti mali causam hisce præcipuè fontibus manare patescat, &c.

Primò, *nam Parochi vel alii ad quos pœnitentes hujusmodi occurrere contigit, in Pagis, Ruribus, & Suburbiis vitam*

vitam ducere solent, nec viam, modumque, vel aliquem in Alma Urbe, qui salutare remedium, & absolutionis, vel dispensationis litteras à dicta Sacra Pœnitentiaria, qua jugiter gratis, & benignè confugientibus remedia partitur, eis obtineat, & procuret, cognoscentes, nec sperantes, hac vera, & facili via deposita, dictos pœnitentes ad eorum Ordinarios dirigendo dimittunt, cumque ad ipsos accedere (fœminas præsertim) verecundia, vel pudor intercludat aditum, & timor accessum præpediat, consilium ultra invenire ignorando verentur, unde sub illis in statu damnationis insordescendo propria conscientia, & divina Justitiæ flagello teruntur.

Secundò, *verò aliis proprios in Urbe Procuratores habentes, tantùm pecuniæ cum pro ipsorum labore exigunt, quod inopes pœnitentes, tantis sumptibus impares gratiæ inhiantes, inconsolati recedant (& quod est enormius) sibi fortasse persuadent, Sacræ Pœnitentiariæ Tribunal aliquid lucri pro litteris prædictis reportare, quod non solum omnia gratis concedit, sed etiam serena fronte & grato omnes excipit animo, & ad tam pium opus eos adjuvat, & hortatur.*

Tertiò, *evenit nonnumquam, & exponentium inadvertentia succedit, ut gratiæ jam obtentæ irritæ judicentur, ex eo quia casus, & circumstantias eorum confusè explicando, vel reticendo, inde fit quod litterarum executores, præmisso postea pœnitentium vero scrutinio rem aliter quam est expressum se habere comperiunt, unde ipsas exequi nequeunt, quamobrem exposcentes sæpe confusi, spe novæ impetrationis carere putantes benigno abdicato remedio, privati & inhabiles permanere cogantur.*

Quare gratum Omnipotenti Deo & rem utilem fidelibus suis me facturum spero, si brevem methodum quo in supradictis uti debeant proponam.

Sic igitur Casum exponent, &c.

Eminentissime, & Reverendissime Domine.

N. Sacerdos contraxit Irregularitatem ex homicidio occulto, ab ipso ob talem, vel talem causam clam tali modo patrato, vel procurato in personam hominis Laici, ab illo tamen tempore non abstinuit ab exercitio suorum ordinum, ne se proderet, vel alios scandalizaret (si verò abstinuerit dicat) se abstinuit, sed cum diu absque scandalo obtinere non valeat humillimè supplicat pro remedio.

N. N. Vir contraxit matrimonium cum N. muliere, cujus matrem, vel sororem antea carnaliter cognoverat, conscius, vel nescius impedimenti, quod occultum est, quarecum absque scandalo separari non possit, humiliter supplicat pro remedio.

N. Mulier emisit votum perpetuæ castitatis, sed cum adsit, vel futurum esse prævideat incontinentiæ periculum humillimè supplicat pro dispensatione ad effectum nubendi.

Item quoniam innumeri sunt casus pro quibus supplicari contingat, varia quoque esse poterunt supplicationum exempla, pro quorum notitia hæc indicasse sufficiat.

Denique, si in illa Civitate, seu Oppido, unde Eminentissimo Pœnitentiario scribitur non fuerint Confessores in Jure Canonico Doctores, vel Sacræ Theologiæ Magistri, vel si quando etiam adessent, non de facili pœnitentes inducerentur, vel nequirent eis propriam aperire conscientiam, vel quia alio confessori non graduato jam manifestaverint, ideo advertant hoc idem ipsi magno Pœnitentiario significare. Quod similiter faciant, quando Confessarius Gothicum characterem legere nesciat, quoniam de opportuno remedio providebitur.

Quod si fortè responsio ipsius Eminentissimi tardare videbitur, eo casu prudens Confessarius, vel pœnitens dignetur rescribere, ut si fortè fuisset deperdita, alia ad manus dicti Eminentissimi Pœnitentiarii perveniat, quibus præmissis (adjuvante Domino) omnibus incommodis prospicietur, animasque fratrum nostrorum, suo favore, & piorum confessariorum solertiâ lucrabimur.

Hortantur tandem Parochi, & alii ad quos præsentes pervenerint ipsas per affixionem, vel typis mandando, vel transcribendo, earum notitiam pro animarum salute cunctis quibus poterunt communicare. Venetiis, M. DC. LXXVIII. Superiorum Permissu.

DE CENSURIS ECCLESIASTICIS.

§. I.

De Censuris in communi.

PLurima de Censuris, Irregularitatibus, & Impedimentis ex illis provenientibus hactenus tradidimus locis propriis hic infra annotandis, ne, more plurium Scriptorum, actum sæpius agamus.

De Censuris singulis in quantum impediunt à percipienda, aut conferenda Absolutione Sacramentali: Item, à quo possit ferri Censura, & de modo ad eam ferendam requisito: Item, de Casibus occasione Censuræ vel aliunde Reservatis Pontifici, Episcopo, Superioribus Regularium, & modis ab iis absolvendi, accuratè deducuntur singula supra *Tract. II. Cap. III. & sequentibus usque ad Tractatum Tertium.* Irregularitates singulæ, & earum effectus exponuntur supra Tr. IV. Cap. VII. de Sacramento Ordinis in fine §. 3. *pag. 199.* Quæ reliqua sunt de singulis hic suo ordine distinctè tradentur.

CENSURA igitur in communi, est pœna spiritualis per quam homo baptizatus, delinquens, ac contumax, auctoritate Ecclesiæ, bonorum quorumdam spiritualium usu privatur, uti fuse tradit *Suarez de Censuris Disp. 1. Sect. 1. aliique.* Triplex est Censura, Excommunicatio, Suspensio, Interdictum: Irregularitas autem non est propriè Censura, sed inhabilitas jure constituta, v. gr. ad Ordines, Beneficia, Officia, &c.

§. II.

Excommunicatio.

EXcommunicatio definitur, Censura Ecclesiastica quâ homo baptizatus privatur communione fidelium, sive participatione aliquorum bonorum quæ fidelibus sunt communia, de quibus infra.

Dicitur, *homo baptizatus*, quia homo per Baptismum subditur Ecclesiæ, & ejus jurisdictioni subjacet: Quod de non baptizatis dici non potest, *Quid enim* (inquit Apostolus) *mihi de iis qui foris sunt judicare?*

Non dicitur privare participatione *Omnium* bonorum, sed tantùm aliquorum; non enim privat, v. gr. gratiâ, sed privationem illius per peccatum & contumaciam præsupponit; imo fieri posset ut quis perfectæ contritionis actu gratiam recuperasset, priusquam ab Excommunicatione absolveretur. Similiter non

non privat bonis spiritualibus particularibus, v g. effectu orationum, quas aliquis privatim pro Excommunicato offert, sed tantùm communibus.

Est autem duplex Excommunicatio: alia major, alia minor: Excommunicatio illa major dicitur, quæ communione plurium bonorum privat; minor, quæ pauciorum. Bona verò quibus major Excommunicatio privat, sex præsertim numerantur à Doctoribus.

Primò enim, privat administratione & receptione Sacramentorum.

Secundò, participatione suffragiorum communium Ecclesiæ, quæ scilicet à Clericis, quatenùs Ecclesiæ Ministris, pro fidelibus offeruntur.

Tertiò, jure audiendi Missam, & assistendi officiis divinis publicis; tenetur tamen Clericus in sacris constitutus aut Beneficiatus, quamvis Excommunicatus, privatim solus officium recitare; sed in illa recitatione abstinere debet ab illis verbis, *Dominus vobiscum*, ut docet Navarrus, & alii apud Bonacinam.

Quartò, electione passivâ ad quævis beneficia & dignitates Ecclesiasticas.

Quintò, sepulturâ Ecclesiasticâ.

Sextò, communicatione humanâ & civili cum aliis fidelibus: quod Doctores hoc versiculo exprimunt.

Os, orare, vale, communio, mensa, negatur.

Os, significat allocutionem, confabulationem, sive fiat per litteras, nutus, aut alia signa: item quæcumque alia signa exteriora amicitiæ, ut oscula, amplexus, &c.

Orare, significat simul cum Excommunicato orationem facere, divinum officium recitare, &c.

Vale, id est Excommunicatum salutare, aut honorem aliquem verbis aut gestis illi exhibere.

Communio, id est, quævis societas cum Excommunicato, in habitatione, vel exercitio, aut contractu.

Mensa, id est, simul cum illo, & in eâdem mensâ comedere.

Sunt tamen hîc duo observanda. Primum est, id quod habetur in Bullâ Martini V. quæ incipit *Ad evitanda*, & confirmata fuit à Leone X. in Concilio Lateranensi, referturque à Navarro, Cap. 27. Num. 35. quâ quidem summus Pontifex ad evitanda animarum pericula statuit, ut nemo deinceps quemquam ratione alicujus sententiæ aut Censuræ Ecclesiasticæ, à jure vel ab homine *Generaliter* promulgatæ, in Sacramentorum ministratione, receptione, aut aliis quibuscumque rebus divinis vel externis vitare, aut interdictum observare teneatur; nisi sententia vel censura ejusmodi contra certam personam, Collegium, Ecclesiam, &c. *Specialiter* à judice publicata vel denunciata fuerit; excepto, qui ob sacrilegam manuum injectionem in Clericum, Excommunicationem canonis ita notoriè incurrit, ut factum ejus nullâ tergiversatione celari, & nullo juris suffragio excusari possit: nam ab ejusmodi etiam non denunciari communione abstinendum est. Postcà verò subjungitur; *Per hæc autem non intendimus ipsos excommunicatos, suspensos, interdictos, in aliquo sublevare, vel quomodolibet eis suffragari*; id est, ut explicat Layman, Part. 2. Cap. 1. de Excommun. quod, quamvis in commodum aliorum hâc Pontificis indulgentiâ uti possint Excommunicati illi, qui non sunt denunciati, aut notorii Clericorum percussores: quando tamen agitur de ipsorum Excommunicatorum commodo, eadem hæc indulgentia ipsis suffragari minimè possit.

Secundum est, ratione necessitatis, vel utilitatis, vel pietatis, licitam interdum esse Communicationem aliquam cum Excommunicato etiam denunciato, vel notorio Clericorum percussore: unde Doctores ex capite, *Quoniam multos*, 11. Quæst. 3. causas aliquas colligunt, ob quas ejusmodi Communicatio licitè haberi potest, quas hoc versiculo Communiter exprimunt.

Utile, lex, humile, res ignorata, necesse.

Utile, significat utilitatem spiritualem Excommunicati, aut illius qui cum eo Communicat.

Lex, obligationem illi reddendi quod ei justè debetur, ut si debitor creditori mutuum restituat; si uxor viro debitum conjugale reddat.

Humile, designat subjectionem, & obsequium, quod filius parenti, servus Domino deferre tenetur.

Res ignorata, juris aut facti ignorantiam invincibilem, seu inculpabilem.

Necesse, necessitatem spiritualem, aut etiam temporalem, si sit notabilis: unde licitum est, v. g. in gravi necessitate corporali, eleemosynam petere, & accipere ab Excommunicato denunciato.

Casus autem particulares quibus Excommunicatio major incurritur tam in Jure, quam extra Corpus Juris, eorumque Reservationes distinctè recensentur suprà *Tract.* 2. *Cap.* 4. §. 1. *& seq.*

§. III.

Suspensio.

DEfinitur Suspensio, Censura quâ Clericus functiones aliquas Ecclesiasticas exercere prohibetur: v. g. circa exercitium officii, vel beneficii Ecclesiastici. De quibus fusè *Suarez de Censuris*, *Navarrus Cap.* 27. *Bonacina D.* 3. *P.* 1. *Layman hic Lib.* 1. *Tract.* 5. *Part.* 3. *Cap.* 1.

Ex hac definitione colligitur, multiplicem esse suspensionem: alia est enim ab officio tantùm, sive officium sit ordinis, sive jurisdictionis: alia à beneficio tantùm, seu ab administratione & fructibus beneficii percipiendis: alia ab officio & beneficio simul. Rursùs, alia est suspensio ab officio in totum, quando quis privatur omni usu officii sui: alia est in partem, qualis est illa qua, verbi gratia, quis suspenditur ab audiendis confessionibus, non verò ab aliis Sacramentis administrandis. Alia prætereà est Suspensio temporalis, quæ fertur ad certum tempus, & illo elapso, cessat; nec est opus absolutione, ut docet Navarrus suprà: Alia, quæ nullo termino temporis circumscribitur. Alia denique est Suspensio pœnalis, alia medicinalis: pœnalis est ea, quæ fertur in punitionem & vindictam delicti commissi, ut quando quis suspenditur ob peccatum merè præteritum quæ quidem non fertur per modum Censuræ, sed per modum pœnæ, ut observat *Bonacina* Disp. 3. Sup. Punct. 3. Medicinalis est illa, qua intenditur emendatio delinquentis? & hæc est propriè Censura.

Qui autem suspensionem violat, exercetque actum à quo Suspensus est, peccat mortaliter, nisi materiæ levitas excuset: & si Suspensionem illam violet per exercitium solenne Ordinis alicujus majoris à quo Suspensus est, incurrit Irregularitatem, ut docent Suarez, Navarrus, & alia apud Bonacinam Punct. 4.

Primò, Suspensionem incurrit Clericus Concubinarius notorius, ex Jure Canonico Cap. *Quaesitum de cohabitatione Clericorum & mulierum.* Et Trident. *Sess.* 45. *Cap.* 14. innovans pœnas antiquas Canonibus latas, statuit prætereà, ut si à Superioribus admoniti non resipiscant privatione beneficiorum; Excommunicatione majori, Suspensione ab ordinibus, inhabilitate ad quæcumque beneficia, officia & dignitates, incarceratione, & aliis similibus pœnis plectantur.

Secunda Suspensio est, contra recipientem sacros Ordines sub Titulo ficto patrimonii, vel beneficii, ut colligitur ex Bulla Pii V. quæ incipit *Romanus Pontifex*, ut docent Quaranta, Suarez, Filliucius, & apud Bonacinam *suprà*: quamquam Tolet. existimet Suspensionem illam non incurri ipso facto, sed arbitrio Episcopi infligendam esse.

Tertia est, contra eum qui sacros Ordines recipit extra tempora per Ecclesiam constituta, vel ante legitimam ætatem, vel absq; litteris dimissoriis, ut habetur in extravaganti Pii II. quæ incipit, *Cùm sacrorum*, & in altera extravaganti Sixti V. quæ incipit, *Sanctum & salutare*, ut docent Suarez, Navarrus, & alii apud Bonacinam suprà. A qua Suspensione, ut ibidem dicit, absolvere potest Episcopus, si delictum occultum sit: id est, si non sit notorium, nec deductum ad forum contentiosum.

Quarta est, contra Suscipientem duos Sacros Ordines in eodem die, aut duobus diebus continuis & immediatis: qui quidem suspenditur ab executione posterioris, ut habetur ex Capite *Litteras* de temp. Ordinat. Similiter suscipiens eodem die minores Ordines cum Subdiaconatu, ut ibidem dicitur. Et hæc Suspensio Papæ reservata est, ut docet idem Bonacina.

Quinta est, contra Clericum qui vacante Sede Episcopali, & non arctatus occasione Beneficii recepti, aut recipiendi, Ordinem aliquem sacrum recipit cum dimissoriis Capituli, ut habetur in Conc. Trident. *Sess.* 7. *Cap.* 10. de Reform. ubi prohibetur Capitulis Ecclesiarum, ne Sede vacante, infrà annum à die vacationis, dent litteras dimissorias, nisi urgente aliqua necessitate: aliàs statuit ut Capitulum interdicto Ecclesiastico subjaceat; & sic ordinati ad beneplacitum futuri Prælati sint ab Ordinibus susceptis ipso facto Suspensi.

Sexta est, contra Clericum, qui per saltum recipit Ordinem superiorem, antequàm receperit inferiorem: v.g. Presbyteratum ante Diaconatum, ut habetur Cabit. unico de Clerico per saltum promoto, & in Conc. Trident. Sess. 23. Cap. 14.

Septima est, contra eum, qui recipit Ordines ab Episcopo Excommunicato, Suspenso, aut interdicto denunciato; vel etiam simoniaco per sententiam declarato; ut habetur Capite 1. & 2. de Schismat. & Cap. *Si quis*, Quæst. I.

Octava est, contra eum, qui recipit scienter aliquem Ordinem per simoniam, quamvis occultam, ut habetur Capite *Per tuas*, de simonia.

Nona est contra eum, qui Excommunicatione aliqua irretitus scienter Ordinem recepit, ut habetur Cap. *Cum illorum*, de Sent. Excommuni.

Decima est, contra eum, qui furtivè aliquem Ordinem recipit; id est, qui inscio Episcopo non vocatus vel approbatus ad Ordines suscipiendos accedit; aut qui alio præmisso, qui suo nomine examinetur, vocatus deinde proprio nomine Ordines recipit, ut habetur Cap. 1. de eo qui furtivè, &c.

Undecima est, contra Sacerdotem, tam secularem quàm regularem conjungentem in matrimonium, vel benedicentem subditos alterius Parochiæ absque licentia Parochi vel Ordinarii, ut habetur in Conc. Trident. Sess. 24. Cap. 1. de Reform.

Duodecima est, contra Episcopum, conferentem Ordines, vel primam Tonsuram extraneo, absque dimissoriis Episcopi: aut ordinationes facientem in aliena Diœcesi absque licentia Ordinarii, ut habetur in Conc. Trident. Sess. 23. Capite de Reform. aut conferentem Ordines vel Tonsuram simoniace, ut habetur Cap. penultimo de Simonia.

Decimatertia est contra Episcopum, aliquid etiam sponte oblatum in visitatione accipientem, præter id quod sibi debetur: qui quidem suspenditur ab ingressu Ecclesiæ, nisi intra mensem duplum restituat, ut habetur Cap. *Exigit*, de censibus in 6. Et hæc suspensio incurritur etiam ab aliis Visitatoribus Ecclesiarum, aut eorum familiaribus, si occasione visitationis muneri etiam spontè oblata recipiant, nisi intra mensem duplum restituant.

Denique Religiosi incurrunt Suspensionem, 1. In Apostasia Ordines recipientes. 2. Admittentes ad professionem ante annum probationis exactum. 3. Non utentes habitu & vestitu modo sibi præscripto. 4. Introducentes mulieres in Monasteria.

Quantitas & qualitas Suspensionis quando de ea dubitatur, colligi debet ex verbis quibus profertur, quæ non amplius sunt extendenda quàm propriè & rigidè significent, cum illa sit pœna, adeoque odiosa ac restringenda.

Suspensus à certa functione Ordinis, v.g. à Sacramentorum administratione, non est ideo Suspensus à Sacrificio celebrando.

Suspensus ab Ordine non ideo videtur Suspensus à Beneficio, Quia Beneficium non fundatur in Ordine. Quamvis doceat *Bonacina*, indirectè à fructibus beneficii suspendi: quia dum non potest facere officium non potest percipere fructus beneficii.

Suspenso Capitulo, vel aliquo Conventu, non censentur Suspensi singuli in eo contenti, nisi illos in culpa esse vel fuisse constet.

Debet autem Suspensio in scripto, non solo verbo proferri, præterquam ab eo qui privilegium habet absque scripto Censuras ferendi. Ita cum communi *Bonacina de Censuris Disp.* 1. *Quæst.* 1. *Part.* 7. *de quo Sà verbo Suspensio, Layman hic Cap.* 2. *Num.* 3. *aliique.*

Potestatem Suspensionis ferendæ habent illi quibus competit potestas ferendi Censuras.

Absolutio à Suspensione non reservata competit habenti Episcopalem auctoritatem, & communiter Religiosis ad hoc privilegiatis in foro conscientiæ. Ita cum communi suprà *Suarez*, *Navarrus*, *Bonacina*, *Layman hic Cap.* 4 *Num.* 2.

§. IV.

De Interdicto.

D*Efinitur* Interdictum, Censura Ecclesiastica prohibens usum divinorum officiorum, aliquorum Sacramentorum, & Ecclesiasticæ sepulturæ. Intellige, quâ talis est, nam & Excommunicatio eodem privat quatenus est Communicatio cum fidelibus. Suspensio verò quatenus usus ille est exercitium Ecclesiasticæ potestatis.

Dividitur Interdictum in locale, personale, & mixtum

mixtum. *Locale* est quo interdicitur locus, ne in eo divina Officia celebrentur, Sacramenta administrentur, &c. quamvis ejusmodi loci incolæ possint alibi divinis Officiis assistere, Sacramenta recipere, &c. *Personale* est, quo persona aliqua particularis, vel communitas aliqua personarum, putâ populus Civitatis aut Provinciæ alicujus interdicitur, ne ubicumque sit, divinis officiis assistat, Sacramenta recipiat, &c. *Mixtum* verò complectitur utrumque, personale scilicet & locale, ita Navarrus, Sylvester, & alii apud Bonacinam; Disp. 2. de Interdicto Punct. primo.

Rursus, Interdictum aliud est generale, aliud particulare. Interdictum *Particulare* est, quo locus aliquis particularis interdicitur, v. g. Ecclesia aliqua ob crimen aliquod in eâ perpetratum: vel quo personæ aliquæ afficiuntur, non ut membra civitatis, sed ut personæ particulares; verbi gratia, quando interdicuntur omnes & singuli qui tale facinus patrarunt. Interdictum verò *Generale* est, quod fertur in locum aliquem generalem, qui à communitate aliquâ occupatur, v. g. in Regnum, Diœcesim, Civitatem, vel ipsam communitatem, ut est corpus aliquod politicum, v. g. in populum alicujus regni, civitatis, &c. Et ejusmodi Interdictum constringit omnes qui ex illâ communitate sunt, etiam *Innocentes*, qui proinde illud servare tenentur, nisi speciali aliquo privilegio sint exempti, ut fusiùs explicat Bonacina *suprà*: hæc prohibitio tamen varias recipit exceptiones.

In primis enim Sacramenta Baptismi & Confirmationis solenniter tempore Interdicti ministrari possunt, ut habetur Cap. *Quoniam* & Cap. *Alma mater*, de Sent. Excomm. in 6. Sacramentum etiam Pœnitentiæ; ut ibidem dicitur, ministrari potest, præterquàm iis qui sunt in causâ culpabili, ob quam latum est Interdictum; nisi priùs satisfecerint, aut satisfaciendi idoneam dederint cautionem, vel saltem se satisfacturos esse juraverint. Sacramentum item Eucharistiæ tempore Interdicti non nisi in articulo mortis per modum viatici ministrari potest. Sacramentum verò Extremæ unctionis, secluso extremæ necessitatis casu, quando alia suscipi non possunt; item Ordinis & Matrimonii, tempore Interdicti neque ministrari, neque suscipi licitè possunt, ut fusiùs docet, (& variis auctoritatibus probat) Bonacina suprà: quamvis Navarrus, Cap. 27. Num. 179. & alii probabiliter existiment, Matrimonium tempore Interdicti licitè contrahi posse.

Quod spectat ad Officia divina, observandum est, eo nomine significari Sacrificium Missæ, Horas Canonicas, quæ publicè cantantur in Ecclesiâ, Benedictiones solennes, & alia omnia, quæ publicè ad cultum divinum fiunt à personis Ecclesiasticis, quæ omnia prohibita esse censentur, cum hac tamen limitatione, sicut habetur Cap. *Alma mater*, ut tempore Interdicti quotidie in Ecclesiis specialiter non Interdictis celebrentur Missæ; & alia divina Officia, sed januis clausis, sine campanarum sono, voce submissâ, exclusis Excommunicatis & interdictis, præter quàm in festis Natalis Domini, Paschæ, Pentecostes, & Assumptionis B. M. V. quibus additus fuit à Martino V. dies festus Corporis Christi cum octavâ, & à Leone X. dies Conceptionis B. M. V. in quibus diebus licitum est tempore Interdicti generalis, Missas & divina Officia celebrare publicè & solenniter; januis apertis, cum sono campanarum, admissis quoque Interdictis; illis etiam quorum causâ latum est Interdictum, modò isti longè sint ab altari, nec ad oblationes aut Communionem admittantur. In Ecclesiis verò specialiter Interdictis, in quibus asservatur Eucharistia, licitum est tantùm semel in hebdomadâ Missam celebrare ad renovandam Eucharistiam, ut docent Henriquez, Navarrus, & alii apud Bonacinam suprà Cap. 2 de Interd.

Quamvis tempore Interdicti Localis, non possint Laici, licèt non Interdicti, *Sepeliri* in loco Interdicto; possunt tamen Clerici, dummodo personaliter Interdicti non sint, etiam in loco Interdicto sepeliri, in silentio tamen sine campanarum pulsu: sicut & Laici etiam personaliter Interdicti, si denunciati non sint, possunt in loco sacro non Interdicto sepeliri.

Interdictum Locale generale præsertim incurritur; quando Dominus terræ injuriosè Episcopum percutit, aut capit, aut id fieri mandat: item quando impedit ne Legatus aut Nuntius Apostolicus officium suum exequatur; & in aliis etiam casibus, qui quoniam rariùs eveniunt, & apud Bonacinam suprà, aliosque Doctores videri possunt, à nobis prætermittuntur; circa quos casus tamen observat Bonacina ex Suare, Filiucio, & aliis; nullam esse obligationem servandi Interdicti ante denunciationem.

Ad *Suspensionem* de qua suprà, proximè accedit Depositio & Degradatio, per quam persona Ecclesiastica ob enorme aliquod crimen removetur in perpetuũ ab omni Ordine, jurisdictione, & beneficio? ita ut quamvis non amittat characterem Ordinis qui indelebilis est, privetur tamen omni, & quocumque illius usu, sine remissionis spe. Quod si hæc fiat solis verbis, appellatur *Verbalis* depositio: si præter verba; quædam aliæ ceremoniæ in Pontificali præscriptæ adhibeantur, vocatur *Realis* depositio seu degradatio. Hæc est autem inter utramque differentia, ut observat *Bonacina* Disp. 4. de Deg. Punct. unico quòd Depositio verbalis fieri possit in absentem: Degradatio verò solummodò fiat in præsentem: prætereà Depositio verbalis non tollit privilegium fori; Degradatio verò tollit; ita ut degradatus possit à judice Laico eodem modo plecti, ac si numquam in Christi Domini Clerum fuisset cooptatus.

Degradatio tamen realis fieri non debet, nisi ob crimina illa quæ in jure expressa sunt; qualia sunt hæresis manifesta, sodomia, calumnia proprio Episcopo irrogata, & alia similia, quæ videri possunt apud Doctores & Canonistas.

Denique notandum; 1. Depositionem & Degradationem, non esse verè Censuram, & à Suspensione in hoc peculiariter differre, quod illæ tollant etiam ipsum jus radicale, & Titulum beneficii in perpetuum, quod non fit per Suspensionem. 2. Clericos posse *Degradari* à suo Episcopo, non ab inferioribus: Deponi tamen posse ab eodem per Vicarium.

De *IRREGULARITATIBUS* singulis, earumque Effectibus actum est suprà de Sacram. Ordinis *Tract. 4. Cap. 7. §. 3. Pag. 222.*

TRACTATUS QUINTUS DE PRÆCEPTIS ET PECCATIS, JUSTITIA ET JURE.

SUMMULA. *Principia tam speculativa, quàm practica ad hæc pertinentia.* Cap. 1. *De primo Decalogi præcepto Charitatis Dei, & proximi.* Cap. 2. *De pertinentibus ad 2. Præceptum blasphemia, juramento, voto &c.* Cap. 3. *Ad Tertium Præceptum, Festa, Jejunia &c.* Cap. 4 *obligatio parentum ad liberos, & contra.*

De JUSTITIA & Iure, cum ceteris Præceptis, de Furto, Rapina, Fama &c. De Contractibus, Donatione, Promissione, Commodato, Deposito, Mutuo, Usura, Emptione, Venditione, Simonia, Testamentis, Restitutione per plures Titulos deducta.

PRINCIPIA DIRECTIVA.

De Præceptis & Peccatis.

D*E his, uti & de Peccato originali, Legibus &c. Principia* Speculativa *tradita sunt supra hujus Tomi 2. Part. 1. Pag. 22. &c. Hic ad Praxim proximè dirigentia præmittemus.*

Præceptum & Peccatum sunt inter se correlativa: omne enim peccatum opponitur alicui præcepto, aut juris naturæ, aut juris divini, aut juris humani. Ut transgressio alicujus præcepti censeatur esse peccatum Theologicum, ut dignum pœnâ ignis æterni, debet peccanti inesse aliqua Dei notitia: quia sine hac non contrahitur malitia illa infinita, quæ oritur ex eo, quod violatio legis sit contra Legislatorem, qui cognoscitur esse dignitatis infinitæ. De modo quo lex aut præceptum directè, aut indirectè violatur; & quando peccata censeantur inter se specie, aut numero distincta, dictum est suprà Part. 3. Tract. 1. Princ. 15. & Tract. 3. Cap. 2. Ut verò reliqua breviter explicentur.

Dico *Primò*; Præceptum in genere est recta agendorum aut omittendorum ratio. Habet enim se Præceptum per modum regulæ rectæ, à qua dum actiones humanæ per excessum aut defectum declinant, peccatum admittitur.

Dividitur primò in *Affirmativum*, quod bonum præcipit, & *Negativum*, quod malum prohibet. Differentia utriusque notanda est, quod præceptum affirmativum obliget quidem semper, sed non pro quovis tempore, v. g. Honorandos esse parentes, semper quidem, sed suo tempore quando res requirit. Negativum verò obliget semper, & pro omni tempore, v. g. non esse furandum, non mœchandum, non occidendum, &c.

Dividitur secundò in præceptum naturale, & positivum. Præceptum *naturale* est dictamen nostræ rationi quo per lumen ab auctore naturæ nobis inditum statuimus quid agendum, quid vitandum sit: Quale est, Deum esse colendum: Quod tibi non vis fieri, alteri non esse faciendum: & talia sunt omnia præcepta Decalogi, si diei Sabbathi cultum excipias.

Præceptum juris *positivi* est, quod liberâ Dei, aut hominum voluntate & auctoritate constitutum est, ut Præceptum Baptismi à Christo, aut Jejunii ab Ecclesia indicti.

Quomodo Præceptum aut lex obliget conscientiam concurrente aliquâ ignorantiâ, metu, dubio, opinione probabili &c. suprà Part. 3. Tract. 1. Princ. 13. sub initium tradidimus.

Dico *Secundò*; Peccati malitia formalis in voluntaria præcepti transgressione consistit. Quia malitia formalis peccati sita est in eo, quod voluntas humana Deo subdita liberè recedat à recta norma voluntatis divinæ sibi præcipientis aliquid agendum, vel omittendum. Ad hanc autem libertatem præter actum voluntatis, requiritur advertentia intellectus, quâ homo cognoscat deformitatem moralem, quæ consistit in recessu suæ actionis aut omissionis à recta agendi lege & normâ à Deo sibi constituta, quando poterat actionem ponere vel omittere.

Hinc profluit prima peccati divisio, in Commissionem & Omissionem. Peccatum *commissionis* rectè definit S. August. Lib. 22. contra Faust. Cap 27. Dictum, factum, vel concupitum contra legem æternam: quo indicatur secunda divisio, in Peccata cordis, oris, & operis: peccata *cordis* dicuntur quæ solâ voluntate complentur, ut odium Dei, invidia &c. oris & operis, sunt ea, quæ etiam in actum externum prodeunt. Peccatum *omissionis* est, quo voluntas prætermittit actum præceptum in sua potestate constitutum,

tum, sive actus sit internus, ut est omissio fidei, aut dilectionis erga Deum; sive externus, ut omissio libera Sacri, aut orationis præceptæ.

Tertiò, dividitur peccatum in **mortale** quod amicitiam cum Deo dissolvit, & Peccatorem constituit reum pœnæ æternæ: & **veniale** quo nec Deus inimicus redditur, neque supplicii æterni reatus incurritur: quia etsi peccatum veniale sit offensa Dei, non est tamen contra ipsius legem graviter præcipientem, & sub interminatione amicitiæ dissolvendæ.

Ut in violatione præcepti mortale à veniali discernatur, consideranda est primò materia, quæ præcipitur vel prohibetur, quæ censetur gravis, si sit necessaria ad Charitatem Dei, aut proximi conservandam. Secundò, posita gravitate materiæ ad mortale requiritur perfecta deliberatio & plenus voluntatis consensus, quorum defectu fieri potest, ut circa materiam gravem peccatum leve admittatur. Quæ fusius explicantur suprà Tract. 1. ad Princ. 15. Tertiò, notanda sunt quædam, quæ ex genere suo sunt mortalia, qualia sunt plerumque quæ contra virtutes Theologicas, Fidem, Spem, Charitatem directè committuntur. Hinc infidelitas, desperatio, odium Dei, semper sunt mortalia, si adsit plena rationis advertentia.

Postremò, hic addo opportunè pro salute animarum, Principium nunquam satis notandum, traditum à Doctore Angelico D. Thoma, Quodlibeto 9. Arte 15. *Omnis quæstio in qua de peccato mortali quæritur, nisi expressè veritas habeatur, periculosè determinatur.* Si enim quis vel in uno casu tali supra præceptum obliget, periculum est ne centenas animas contra agentes, sine causa in interitum adducat, ut consideranti manifestum est.

Alia de his fusius deducta, vide suprà inter Principia Actuum Humanorum, præcipuè de Legibus Pag. 21.

CAPUT PRIMUM.

De spectantibus ad primum Decalogi Præceptum, Ego sum Dominus Deus tuus &c.

§. 1.

De præcepto Charitatis Dei, & Proximi.

DUo dati præcepta Charitatis, Dei, & proximi; patet ex Deuter. Cap. 6. & apud Matthæum Cap. 22. & Luc. Cap. 10. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota mente tua, & ex tota anima tua, & ex totis viribus tuis: Proximum autem sicut teipsum.*

Itaque Præceptum Charitatis requirit, ut Deum diligamus super omnia, id est, magis quam omnes res creatas. Sed hoc intelligi debet, secundum majorem æstimationem, sive appretiationem Dei, divinæque amicitiæ: non secundum majorem amoris intensionem. Quamvis enim deceat, & ad majorem Charitatis perfectionem spectet, ut summum bonum intensius & vehementius amemus, quàm alia bona creata, id tamen in præcepto dilectionis Dei non continetur: uti cum communi docet *Gabriel, Navarrus, Toletus, Valentia, Sanchez 2. Moral. Cap. 35. Suarez Part. 3 Tract. 4. Disp. 4. Sect. 4. Num. 7.* Atque ita fieri potest sine culpa, ut aliquis tenerius atq; intensius amet liberos, uxorem, vel amicum, quàm Creatorem, sic tamen ut animo paratus sit, creaturam illam potius deserere, ejusque amicitiam dissolvere, quàm ut cum Deo amicitiam infringat.

Contra legem hanc Charitatis delinquit qui Deum diligit propter mercedem vitæ æternæ tanquam finem absolutè principalem, & causam propriè finalem. Nam hic amor inordinatus est, qui statuit amorem Dei, qui est finis ultimus & principalis, tanquam medium ut merces acquiratur, quæ finis positivè ultimus esse non potest. Licitum tamen & ordinatum est diligere Deum propter mercedem vitæ æternæ, tanquam finem minus principalem, & causam ad Dei amorem impellentem: Sicut dicitur in Psalmo 118. *Inclinavi cor meum ad faciendum justificationes tuas in omni tempore, propter retributionem.*

Etsi verum sit cum S. Augustino *Lib. de Perfect. justitia, Resp. ad* 16. Præceptum de diligendo Deo ex toto corde &c. secundum perfectionem simpliciter dictam, non posse in hac vita impleri: potest tamen ita perfectè impleri sicut ad viatorē pertinet. Ratio prioris partis est, quia diligendi perfectio simpliciter dicta consistit in continua actuali unione voluntatis cum Deo, & omnium actionum in ipsum relatione; talis autem dilectio in impedimentis hujus vitæ mortalis haberi non potest, sed tantùm in statu beato vitæ futuræ. Patet secunda pars, Epist. 1. S. Joannis Cap. 2. *Qui servat verbum ejus, verè in hoc Charitas Dei perfecta est.* In hoc enim consistit perfecta Charitas hujus vitæ, ut homo viator finem suum cognoscat, eumque rebus omnibus appretiativè anteponat: & impedimenta salutis, quæ sunt peccata, à se removere studeat: & in dies ad Charitatis perfectionem pervenire conetur.

Quamvis agnoscendum non videatur præceptum de singulis actionibus deliberatis ex motivo Charitatis in Deum referendis, ut ostensum est suprà *Tract. 1. Quæst.* 21. §. 2. *in fine.* Satis tamen recepta est sententia quæ docet, nullum opus hominis justi meritorium esse gloriæ æternæ, aut augmenti justitiæ, nisi aliquo modo vel eliciatur à Charitate, vel ab eadem imperetur, sive id fiat per præsentem Charitatis actum, sive per præteritum, quod est, opus virtute in Deum referri. Ut si proposuisti pecuniam pauperibus propter Deum erogare, etsi postea, nihil de eo cogitans, vi istius propositi pecuniam pauperi largiaris. Quia hic motus liberæ voluntatis in supremum & ultimum finem est maximè proportionatus gloriæ æternæ, & illius incremento: ut docet D. Thomas 1. 2. *q.* 114. *a.* 4. quem sequitur cum aliis Durandus, Bonaventura, Paladanus Bellarminus *L.* 5. *de justific. Cap.* 15. ubi hanc sententiam aliis præfert.

Alia est opinio Soti *Lib.* 3. *de Nat. & gratia Cap.* 4. Valentiæ, Barth. Medinæ &c. qui docent, quod primus actus Charitatis quo homo se, & sua opera consequentia refert in Deum ut summum bonum, & ultimum suum finem supernaturalem, sufficiat ut sequentibus operibus in gratia Dei factis vim merendi tribuat, quamvis ab eo actu nec elicitivè nec imperativè procedant.

Censent denique alii hominem justum quibuscumque bonis operibus mereri gratiæ, & gloriæ augmentum, modò procedant ex motivo aliquo supernaturali;

bé

ut Fidei, aut Spei Theologicæ, etsi nullus præcesserit actus Charitatis. Hanc sententiam tradit Suarez de Fide *Disp.* 6. *Cap.* 7. *Num.* 16. aliique, qui eam omnino probabilem judicant, quamvis prima sit securior & perfectior: adeoque ad illam omnino connitendum, cum probabilitas, sive bona fides, in hac materia non possit sufficere ad meritum, si forte Deus jam decreverit ad illud talem Charitatem requirere.

Sed *Quæstio* difficilis est. Quonam tempore obliget præceptum affirmativum de Deo ex toto corde, sive super omnia diligendo?

Respondeo, Primò obligare, quando homo usum rationis adeptus, Deum tanquam ultimum finem supernaturalem per lumen Fidei sufficienter cognovit, ut longo tempore non differat Deum voluntate complecti; & omnia sua opera in eum referre. Tempus autem illud moraliter æstimandum est, ut non sit mora notabilis, quæ possit negligentiam arguere, postquam hoc dilectionis Præceptum homini occurrit, aut propositum fuit. De quo parentes, & alii animarum curatores debent suos pueros, ac rudes admonere. Ratio præcepti pro hoc tempore est, Quia ad officium hominis viatoris pertinet ut non multum differat hoc quasi tributum persolvere suo Creatori, ad illum tanquam finem suum ultimum se convertendo, eumque rebus omnibus creatis præferendo: præsertim cum impletio hujus præcepti prærequiratur etiam tanquam necessarium principium, ut serventur leges naturæ in Decalogo contentæ; neque sine illa dispositione justitia in Baptismo accepta possit longo tempore conservari: neque per bona opera justitiæ augmentum, & gloria obtineri. Et in hoc consensit D. Thomas 1. 2. *Quæst.* 89. *Art.* 6 Sotus, Bannez, Valencia hic *Disp.* 3. *Quæst.* 19. *Part.* 1 *&c.*

2. Obligat hoc præceptum in reliquo decursu vitæ quoties tenemur justificari, neque suppetit Sacramentum, aut alia quibus possimus justitiam adipisci. Patet, quia cum supponatur casus quo tenemur justificari, clarum est nos obligari ad medium illud unicum quo possimus justificationis præceptum adimplere.

3. Ad Charitatis actum obligamur, quoties ingruente gravi tentatione advertimus periculum impendere, ne v. g. in odium Dei labamur, nisi contrarium divini amoris actum eliciamus. Quia sicut tenemur velle evadere illud periculum, tenemur etiam adhibere medium sine quo nos lapsuros judicamus.

4. Tenemur etiam in articulo, sive præsenti periculo mortis conari ad eliciendum actum perfectæ Charitatis, sive contritionis in qua illa involvitur. Quia cum ab illo articulo dependeat summi momenti salus æterna; debemus quærere omnem securitatem nobis moraliter possibilem, cum ad justificationem per Sacramenta, & alia media aliquid forte obicis subesse potuerit, ut plures docent.

Sed, an hæc tempora ad implendum Charitatis Præceptum omnibus sufficiant, in vita præsertim plurium annorum, in quibus prædictæ occasiones præcepti adimplendi non occurrerunt?

Respondeo, Tali casu tempora illa non sufficere: quamvis fatear admodum difficile esse hic certum tempus determinare, cum viri doctissimi in eo designando parum conveniant.

5. Dico igitur ulterius, Valdè consentaneum videri, ut teneatur homo adultus saltem singulis Annis actum Charitatis elicere ex vi hujus primi præcepti. Dixi, saltem singulis annis: nolo enim determinare an sæpius teneatur. Ratio congrua quæ hoc suadeat videtur esse; *Primò*, quod appareat à ratione alienum, ut creatura rationalis quæ toto anno fruitur tantis Dei beneficiis tam naturalibus, quàm supernaturalibus, cum spe hæreditatis æternæ, tanto tempore negligat Deo persolvere hoc annuum Charitatis tributum, quod novit illi præ omnibus actibus esse acceptissimum, & ab eo primariò præceptum, & toties inculcatum, etsi persolvendi tempus non expresserit. Sicut rationi maximè dissonum judicamus, si filius per integrum annum negligat optimo & benefico parenti efficacem interni amoris & obsequii affectum exhibere: multoque magis si parens præciperet, ut id aliquando præstaret. 2. Quia cum hic Amor debeat esse præcipua Regula, & principium necessarium nostrarum actionum quibus ad finem ultimum dirigamur, satis docemur illum ultra anni decursum non esse differendum, ne hoc principio tam potenti, tam diuturno tempore destituti, assiduis corruptæ naturæ insultibus succumbamus. 3. Quia Deus per Ecclesiam plerumque Præcepta ad dictum finem constituta ultra anni spatium differre non solet; uti patet in Præcepto sumendi Eucharistiam, & Confitendi mortalia, quæ singulis annis alligari voluit.

Cæterum de tempore hujus Præcepti explendi quædam nunc habemus salubriter declarata in Decreto Innocentii XI. proscribente propositionem 5 6 7. hoc tenore: *An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei, semel tantum in vita eliceret, condemnare non audemus. Probabile est, ne singulis quidem rigorose quinquenniis per se obligare præceptum Charitatis ergà Deum. Tunc solum obligat, quando tenemur justificari, & non habemus aliam viam, qua justificari possumus.*

Secundum Charitatis præceptum, *Diliges Proximum tuum sicut teipsum*, non importat æqualitatem amoris, sed similitudinem, ut sicut nobis cupimus bona tam spiritualia, quam corporalia, ita & proximo ea velimus, quamvis non æquali mensurâ. Per *proximum* autem intelligitur omnis creatura rationalis, etiam animæ in Purgatorio, non autem dæmones, aut homines damnati.

Ordo Charitatis servandus erga proximos hic præscribitur: Primò, qui melior est, sive Deo gratior, magis diligendus & honorandus est; quàm qui minus bonus, aut Deo gratus. Et hoc modo magis diligi debet vir Sanctus, quam Parens improbus. Quia ille redditur dignior amore propter majorem conjunctionem cum primario objecto Charitatis, quod est Deus. Magis etiam ob conjunctionem nobiscum diligendi sunt parentes, quàm filii, vel conjux; & magis benefactores, quàm alii quibus benefecimus.

In bonis pertinentibus ad vitam corporalem, succurrendum est ante cæteros, primò Uxori, quia hæc cum viro caro una reputatur. 2. Filiis. 3. Parentibus, & patri ante matrem. 3. Fratribus, sororibus, & deinde propinquis, domesticis, & familiaribus: Excipe, quod in extrema necessitate parentes sint præferendi etiam uxori, & liberis, quia parentibus vitæ nostræ originem debemus.

Quoad dilectionem inimici, quilibet homo privatus ex Præcepto tenetur proximo etiam inimico communia Charitatis signa, & beneficia exhibere: specialia verò tantùm ex consilio, nisi forte ratio obligationis aliunde accederet, v. g. ex scandalo quod timeretur in ali-

quibus

quibus circumstantiis, si inimico particularia ista signa non exhibeantur. Ratio est, quia communia ista signa inimico præ cæteris, denegare, vindicta est quædam injuriæ, quam non licet privato per se exercere. Unde etiam cum D. Thoma plures censent, mortale esse ex genere suo (seclusis aliis circumstantiis) si quis assuetus vicinos omnes, aut domesticos obvios salutare, solum inimicum, quia talis est, sponte insalutatum prætermitteret.

In quali necessitate, & ex quibus bonis teneatur aliquis proximo subvenire, deduxi suprà *Tract:* 1. *Quæst.* 6. *Pag.* 56.

Sed *QUÆSTIO* ulterior est, An præter actus externos, teneamur etiam proximos actu amoris Interno diligere?

Respondeo affirmativè: Amorem proximi internum requiri docet Guil. Herinx *Par.* 3. *Disp.* 11. *Num.* 61. *his verbis*: Primum est, non malè velle, nec malè facere proximo: Secundum, *benè velle ei*. & bene facere, ubi necessitas, & circumstantiarum ratio id requirit &c. Et ex Societate Castropalaus *Par.* 1. *Tract.* 6 *de Char. Disp.* 1. *Par.* 5. citans D. Thomam, Suarez, Loream, Conink; quibus adde Toletum, Turrianum, Molinam, Becanum, Ariagam, Tannerum, & plures alios. Quamvis aliqui non requisierint semper amorem illum internum & formalem, quem vocant specialem, sive ex motivo distincto à quavis alia virtute, scilicet dilectionis Dei propter quem proximus amatur, & ab eo amore for mali qui elicitur quando amor internus proximi necessarius est ad aliqua opera debita exhibenda. Ratio autem cur amor proximi internus & formalis requiratur hæc esse potest. 1. Quia primo præcepto satisfieri debet per amorem Dei formalem. Atqui Scriptura dicit, huic simile esse secundum præceptum de dilectione proximi. Ergo etiam ut huic satisfiat requiritur amor proximi internus & formalis. 2. Obsequia externa quæ debent proximo ex Præcepto exhiberi sunt plurima, & sæpe admodum ardua, ut quæ fiunt inimico, & aliquando cum periculo vitæ conjuncta, ut in Baptismo pueri peste infecti. Ut autem illa debitè & constanter præstari valeant, necessarius est ille internus animi affectus, quo homo impellatur ad difficultates illas superandas: obsequia enim quæ sine amore exercentur vix diuturna, & satis efficacia esse solent. Amor enim istius est naturæ, ut etiam maximè ardua facilitet, ut arguté S. Augustinus: Ubi amatur, vel non laboratur, vel labor ipse amatur. His accedit Decretum Innocentii XI. necessitatem illius amoris magis declarans, dum prohibet hanc propositionem 10. & 11. *Non tenemur proximum diligere actu interno & formali. Præcepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos.*

§. II.

Peccata quæ primo Decalogi præcepto prohibentur.

1. PRohibetur hoc Præcepto omnis *Superstitio*, quæ est vitium inclinans ad indebitum Dei cultum: nempe quando alicui creaturæ præstatur cultus, qui non debetur, vel ipsi Deo alio quàm deceat modo exhibetur.

2. Quatuor sunt species Superstitionis. Primò, idololatria, quando alteri quàm Deo divinus cultus tribuitur. Secundò, Divinatio, quæ est rerum occultarum aut futurarum cognitio, quæ viâ humanâ haberi nequit, sed dæmonis auxilio inquiritur: cujus variæ sunt species pro variis modis quibus illa notitia comparatur, per certas figuras, somnia, aquam, astra, inspectiones avium, sortilegia, &c. Tertiò, Indebitus Dei cultus, ut si quis jam vellet offerre sacrificia veteris legis. Quartò, Vana observantia, ut si quis velit ex certo præcisè numero verborum, vel ex herba in terram defossa, vel ex nodo cinguli aliquod vulnus, aut morbum curare. Cùm enim hujusmodi causæ ex sua natura nullam habeant virtutem ad procurandum tales effectus, signum est illos causari operâ dæmonis, qui ex tacito pacto talibus signis in opem advocatur.

3. Ex quibus patet, graviter illos peccare, qui contra vulnera aut morbos circumferunt quasdam schedulas, linum, aut lanam, aut pilos animalium, aut alia hujusmodi, in quibus constat nullam esse naturalem virtutem contra istiusmodi effectus. Multò magis qui ponunt talia signa ut aliis noceant, ut solent venefici. Non peccant autem quando adhibent aliquas herbas, aut res alias, in quibus viri prudentes judicant, posse subesse aliquam virtutem naturalem ad procurandum illos effectus, pro quibus assumuntur.

4. Peccatum quoque grave incurrunt qui ex Astris, aut tempore quo quis natus est, aut lineamentis manus aut faciei, futuros eventus, qui ab hominum libertate pendent, certâ scientiâ se cognoscere profitentur, ut est status vitæ futurus, Matrimonium fortunatum vel infaustum, mors violenta, suspendium, & alia hujusmodi. Si tamen ex influxu astrorum unâ cum hominis indole, ingenio, moribus, aliquis per solam conjecturam affirmet talem fore v. g. militem, aut Clericum, aut Episcopum, poterit ea divinatio omni culpâ vacare. Quia Astra & indoles hominis potest habere vim inclinandi voluntatem humanam ad certum statum, aut eventum, non tamen illi necessitatem inferendi.

5. Superstitio est, observare quosdam dies faustos, & alios quasi infaustos. Exempla hujus sunt, nolle opus incipere die Martis, credendo id esse infortunatum: nolle die Veneris ungues præscindere, aut die Sabbathi nere: servare ova exclusa die Parasceves ad extinguendum incendium: in festo S. Antonii jumenta per ejus templum novies circumducere. Superstitione quoque non caret orationes etiam sacras certo tantùm verborum numero recitare, aut Scriptas gestare, quæ credantur habere in se vim præservandi à vulnere, aut alia violentia.

Item, in lusu mutare situm corporis, aut pedes complicare ad avertendum in ludendo infortunium: aut ex certa gallinæ crocitatione more galli, credere malum aliquod imminere. Hæc enim & similia, quæ nullam habent cum tali effectu connexionem, si quis certò credat, eam virtutem habere, & illis ad vitæ directionem frequenter utatur, graviorem noxam admittit, quia periculo se exponit ne à dæmone decipiatur, qui se talibus signis vanis & inutilibus frequenter immiscet. Quod si quis ea tantùm leviter, aut semel, iterumve observet, veniale tantùm peccatum admittere docet *Sanchez in Prae. Lib.* 1. *Cap.* 40. *Num.* 20. *Tambur. Lib.* 2. *Cap.* 6. §. 1. *Num.* 27.

6. Sed quæritur, An judicandus sit superstitionem admittere, qui adhibet aliquam causam ad effectum de quo, re examinata, dubitat an possit naturaliter à tali causa procedere, v. g. adhibet oleum aut herbam ad ferrum aut aliud corpus præsens, quâ experitur hominis absentis vulnus aut ægritudinem in aliqua distantia curari?

7. Respondent aliqui generaliter: Quoties istiusmodi

modi causa non cognoscitur habere vires ad talem effectum, semper esse superstitiosum, illum à tali causa expectare. Non videtur tamen hæc regula pro certâ habenda. Multa enim sunt in rebus naturalibus quorum virtus nobis latet ignota, ut quo modo vi magneticâ ferrum trahatur, aut acus nautica magnete attracta ad stellam polarem sese convertat. Et sanè S. August. Lib. 14. de Civit. Cap. 24. varia recenset, quæ aliquis virtutis causarum naturalium ignarus facile dæmoni adscriberet: inter hæc adducit hominem nomine *Restitutum*, qui, quando volebat, ita alienabatur à sensibus, ut etiam ignem sibi admotum non sentiret: & alium, qui sudare solitus erat, quoties ipsi placebat, solâ voluntate sudorem provocare; & plures, qui pro libitu poterant ubertim lachrymas profundere. Novi & ego virum Religiosum facundè eruditum, qui affirmavit se posse solo voluntatis imperio ita retrahere spiritus celebrandæ visioni necessarios, ut apertis oculis non videret.

8. Potior itaque apparet resolutio *Sanchez hic Cap. 6. Num.* 44. in tali dubio, cæteris paribus, præsumendum esse potiùs pro natura quàm pro dæmone, quoties non occurrunt aliqua signa immixtæ superstitionis, ut sunt verba quædam incognita, aut vanus aliquis numerus rerum, quæ ad talem effectum non possunt pertinere: cùm enim ipsa natura sit in possessione operandi res mirabiles, in dubio videtur illi effectus potiùs attribuendus. Aliud est quando à viris prudentibus judicatur absoluta esse improportio inter causam & istiusmodi effectum: qualis videtur esse in oleo, aut herba respectu ægri, aut vulnerati magno loci intervallo distantis.

9. Quæstio gravis est, An, quando constat jam positum esse maleficium, licitum sit illud tollere per aliud maleficium? Ut, si puer maleficio infectus sit, possit parens accedere maleficum pro remedio maleficii?

Respondetur cum distinctione. Primò, licitum est tollere maleficium per destructionem signorum, quæ alicubi posita sunt ut dæmon alicui noceat, modò ad hæc destruenda novum maleficium non adhibeatur. *Navarrus ac plures alii.*

Secundò, Si maleficus possit aliquo modo licito maleficium tollere, non est peccatum eum prece, aut etiam pretio inducere, ut maleficium auferat, etiamsi credatur ex sua malitia per novum maleficium id facturus. Quia, cum supponatur posse viâ legitimâ id præstare, habeo gravem & justam causam id postulandi? ipsius autem malitiæ imputandum est, si modo illicito maleficium auferat: sicut licitum est petere mutuum ab usurario, etsi sciam illum usuras illicitè exacturum, cùm potuerit mutuum licito modo concedere. *Lugo, Diana, Less. Sanchez Lib.* 7. *de Matri. D.* 95. *Num.* 11.

Tertiò, Nunquam licitum est efficere, ut maleficium novo maleficio tollatur. Quia hoc esset directè inducere in peccatum, & actum intrinsecè malum: Scripturâ etiam apertè prohibente, Levit. 19. *Non declinetis ad magos, nec ab Ariolis aliquid sciscitemini.*

10. Debet autem Confessarius, antequam hujusmodi maleficos, sacrilegos, aut magos absolvat, eos monere & inducere, primò, ut pactum sive expressum sive implicitum, quod habent cum dæmone, seriò abjurent. Secundò, ut suas schedulas, ligaturas, libros, aliaque impiæ artis instrumenta comburant. Si autem chirographum aliquod dæmoni tradiderint, non est absolutè necessarium, ut recipiatur, quia pactum illud per pœnitentiam dissolvitur. Tertiò, ut promittant efficaciter quantùm poterunt damna aliis illata resarcire.

CAPUT II.

De pertinentibus ad secundum Præceptum. Non assumes nomen Domini &c.

§. I.

De Blasphemia.

1. Blasphemia est maledictio sive contumelia in Deum: ut si quis Deum vocet tyrannum, aut injustum, aut dicat se aliquid Deo invito facturum. Blasphemia non admittit parvitatem materiæ, sed semper est peccatum mortale, quoties liberè profertur.

2. Peccatum Blasphemiæ est etiam in Sanctos, aut res sacras contumeliam dicere, si proferatur in Sanctos, ut Sancti sunt. Non enim esset grave peccatum dicere de aliquo Sancto, quod fuerit ignobilis, sutor, indoctus, &c.

2. Si quis in iracundia, indignando non Deo, sed homini; nominet Sacramenta, vulnera Christi, & similia sine aliorum scandalo, non erit illa Blasphemia, sed vana usurpatio sacri Nominis, & facilè potest esse tantùm veniale, ut docet *Cajet. Sanchez, &c.*

4. Maledicere vento & pluviæ, quâ affligimur: aut diei & loco, in quo nati sumus: aut equis & jumentis, ut faciunt rustici aut aurigæ, si sistat maledictio in sola creatura sic ut tantùm ipsi malum imprecemur, non est per se lethale peccatum: si autem indignatio tendat contra Deum, aut contra creaturas illas, quatenùs sunt instrumenta Dei, committitur grave peccatum: quòd si optemus creaturas destrui cum gravi damno proximi, peccatum est contra charitatem.

5. Verba quæ tantùm dubiè videntur sonare aliquam contumeliam contra Deum, & possunt facilè in alio sensu accipi, non debent censeri verba Blasphema, si absit prava intentio. Quia verba in dubio non sunt accipienda, ut sonent delictum, non enim præsumitur delictum, nisi de eo constet *Bonacina, Castrop. Tambur. Lib.* 2. *Cap.* 6. §. 4. *Num.* 19. Decet tamen à talibus verbis tanquam periculosis studiosè cavere.

6. Sed *Quæres* primò. Quid censendum de parentibus aut aliis, qui sæpè liberis & amicis dæmonem, & damnationem imprecantur?

Respondeo, non esse Blasphemiam, sed diram imprecationem, quæ plerumque ob subitam iram & inadvertentiam, ac defectum seriæ voluntatis veniale peccatum non excedit, nam plerique, si interrogentur, dicent se nullo modo voluisse, ut malum illud alteri eveniret. *Bonacina, Navarrus, Tol. Regin. Baldel. D.* 25. *Num.* 10.

7. *Quæres* 2. Quid judicandum de illis, qui frequenter ex prava consuetudine verba Blasphema inadvertenter proferunt? Quidam censent singulis vicibus mortaliter peccare. Alii tamen docent illos tantùm peccasse in causa, dum consuetudinem illam cum advertentia contraherent, & nunc tantùm peccare omissione diligentiæ ad extirpandam consuetudinem vitiosè contractam, de qua à Confessario seriò monendi sunt, etiam aliquando cum dilatione absolutionis, si aliter non appareat emendatio. Ita Diana *Part.* 3. *Tractat.* 5. *Resol.* 65. & *Part.* 10. *Tract.* 14. *Resol.* 13. citans Suarez & sex alios. Item Leander de juramento *Disp.* 5. *Quæst.* 18. cum aliis, quibus non

pparet quomodò verba illa, fine ulla advertentia maliæ prolata, possint esse per se formalia peccata, magis quam eadem verba in somno, aut ebrietate prolata, cum hic & nunc dum proferuntur absit omnis notia & advertentia malitiæ, adeoque desit nunc libertas illa quam ad merendum & demerendum omnes requirere debemus.

8. Pro Blasphemia, in Confessione gravem injungendam esse pœnitentiam disertè statuit Conc. Lateran. & Trident. *Sess.* 14. *Cap* 8.

Olim in Jure Canonico *Cap. sancimus de maledicis*, statutum est, ut si quis contra Deum, aut Sanctos publicè blasphemaret, per Episcopum suum his pœnis subjiceretur; ut septem diebus Dominicis præ foribus Ecclesiæ palam, dum aguntur Missarum solennia, existat, & ultimo die pallium & calceamenta non habeat, & Sextis quibusque feriis intra illud tempus in pane, & aqua jejunet, &c. Nunc verò quoad praxim spectandæ sunt constitutiones, & consuetudo pro puniendis Blasphemis in variis locis recepta, ut cum aliis advertit *Azor*, & *Castropalaus* Disp. 2. Punct. 2. §. 5. Viget autem in Hispania hæc consuetudo, ut si homo ignobilis proferat Blasphemias hæreticales, producatur in publicum cum galero papyraceo, collum ligatus fune, linguâ ligatâ palo, sine pallio, nudis pedibus, & flagellatus tandem mittitur in exilium. Ex quibus patet Blasphemum non debere mirari, si saltem à suo Confessario nonnihil severè tractetur.

§. II.

De Iuramento.

JUramentum est invocatio divini nominis in alicujus Testimonium. Ac proindè Juramentum sanctè susceptum est actus latriæ: undè fit ut solùm per Deum verum jurare liceat, qui solus est rerum omnium conscius, & infallibile Testimonium perhibere potest.

2. Juramentum aliud est *Assertorium*, quo confirmatur dictum de præsenti vel præterito: aliud *Promissorium*, quo confirmatur promissum de opere futuro. In Juramento promissorio includitur etiam assertorium de voluntate rei faciendæ.

3. Juramentum non est dicere: In mea fide, in mea conscientia, in fide Christiani, in fide Religiosi: æquivalent enim tantummodò his; ita est, verum est: neque Deus ut testis invocatur. Nisi per ea verba quis intendat jurare, nam & juramentum ex intentione dependet.

Nec jurare per creaturam, juramentum propriè est, v. g. per animam, per dexteram, &c. modò ad Deum non referas, sed tantùm per eam, quantùm potest, veritatem confirmare intendas, etsi tali Testimonio abutens à peccato aliquo non excusetur.

De habentibus consuetudinem jurandi idem ferè dicendum quod suprà de Blasphemia, *Num.* 7.

5. Mortale incurrit, qui jurat se facturum, quod credit se facere non posse. Item qui jurat falsum etiam sine animo jurandi: Tum etiam qui jurat aliquid promittendo, sine animo promittendi. Quia ipsa forma Juramenti falsò suscepta est gravis in Deum irreverentia. *S. Thom.* 2. 2. *q.* 97. *A.* 7. *Less. Bonacina &c.* Peccat etiam graviter qui jurat rem dubiam tanquam certam. *Suarez, Angel. Navarrus Cap.* 12 *Num.* 7.

6. Qui jurat facturum se aliquod opus leviter malum, peccat plerumque tantùm venialiter; si verò id jurat sine animo faciendi, peccat mortaliter. *Bonacina, &c.* Ratio prioris est, 1. Quia sic jurans nullo modo Deum adducit in testem falsi: Supponitur enim habere animum committendi illud veniale, quamvis exequi non teneatur, sed potius omittere. 2. Juramentum illud non continet gravem irreverentiam: quia etsi non sit apta juramenti materia, non est tamen graviter inepta, quod patet, nam jurare se facturum rem merè indifferentem est tantùm veniale, eo quod sit materia leviter non apta, uti satis constat: atqui materia venialis non excedit indifferentem nisi excessu veniali: ergo illius ineptitudo sive irreverentia in ordine ad Juramentum est tantùm venialis. Quis facile censebit reum fieri ignis æterni, qui jurat se velle socio auriculam vellere, aut dicturum illi verbulum injuriosum, aut ereptum obulum non reddíturum, quod novit venialiter malum. Sic etiam censet Cajetanus in summa *de juramento*, Sylvester, Sotus, Navarrus, Covar. Valentia, Suarez, Sayrus, Fagundez, Bassæus, Azor, Leander plures citans, & hoc longè probabilius affirmans, *de Juramento Disp.* 7. *Quæst.* 37. Addidi tamen, *plerumque*, quia possint in aliquo singulari casu intervenire tam notabiles circumstantiæ, ut irreverentiam gravem, vel etiam scandalum arguere possint.

7. Rem levem in Juramento promissam non præstare, mortale non esse, v. g. servum aut prolem non castigare, uti probabilius docet, *Sanchez*, *Layman*, Sylvester, Antoninus, Navarrus, Sotus, Contra Cajetanum in *summa Ver. perjurium*, Toletum, Gabrielem, Tabienam *Ver. Juramentum*, Fumum, Valenciam, & Lessium *Just. Lib.* 2. *Cap.* 42. *Dub.* 5. cujus ratio mihi magis solida videtur: quia ejusdem rationis est falsum reddere id quod Deus antea testatus est per Juramentum promissorium, & facere ut Deus in præsenti falsum testetur, uti fit in Juramento assertorio, quod semper est grave. Nam quod veritas Juramenti promissorii tantùm sit futura pendens ab ipso jurante, non facit quo minus æquè teneatur efficere ut verum sit quod juravit se facturum: quamdiu saltem res promissa non remittitur, aut honesta manet, de quo infra. Certum verò hoc est, ut levissimum sit, quod vel negando, vel affirmando scienter juras falsò, esse mortale.

8. Si quis se juret facturum, quod postmodùm non decet, non tenetur. Nec si juravit alterius causâ, qui fieri non vult quod promissum est. Nisi simul ad honorem Dei jurasset: Tunc enim videtur voti locum tenere. Etsi hic etiam, ut volunt quidam, non teneatur, si ille cujus fieri interest, obligationem remittat; ut si quis ad Dei gloriam jurasset, se pauperculam certam in uxorem ducturum, eaque relaxet promissum.

9. Fraude inductus ad jurandum, quam si novisset non jurasset, non tenetur. At extortum vi Juramentum de re non illicita obligat, nisi vel relaxetur, vel sit de Matrimonio ex metu, qui cadat in constantem virum, ad id obtinendum incusso.

10. Juramentum de re imprudenti, indifferenti, aut melioris boni impeditiva, non obligat; quod postremum merito sic intelligunt nonnulli, nisi juratum sit in alterius favorem, v. g. ducere aliquam: non enim potes id posteà omittere ob solum continentiæ desiderium.

11. Jurans facere certo tempore, si non potest, tene-

tur posteà, nisi ad solùm illud tempus Juramentum alligare voluerit.

12. Jurans non obligatur ad ea, de quibus si cogitasset, ea non intendisset in aliis quæ promittebat includere, sed exclusisset: nec etiam obligatur, si id accidat, quod si fuisset Juramenti tempore, pro temerario haberetur.

13. Si procurator ex speciali mandato tuo pro te juravit, teneris ejus Juramento, *Leander, Sa, aliique*.

14. Juramentum de celando secreto, intelligitur, nisi alteri magis noceat secretum non aperiri, aliud est de secreto confessionis Sacramentalis.

15. Juramentum servandi omnia statuta, intelligitur si sint licita, & nisi abrogentur.

16. Civitatis Juramentum, si pars major non servet, nec reliqui servare tenentur. Non enim pro tali casu præsumuntur cives se obligasse.

17. Impuberis Juramentum, patre contradicente irritatur. Potest etiam pater irritare tale Juramentum filii, etsi speciem voti habeat, ut potest ipsa vota: sic & quisque indirectè Juramenta subditi, de rebus sibi subjectis, si velit, irrita reddit.

18. Juramentum à se factum ad Dei gloriam potest quisque commutare, in rem apertè meliorem, non si factum sit homini. *Tolet. Sanchez, aliique*.

19. Qui juravit non petere dispensationem voti, vel Juramenti, vel eâ non uti, poterit rem Superiori indicare, si sic ratio postulet, & si is dispensationem dederit, eam liberè acceptare. *Sylvester ver. Juramentum.*

20. Qui ex privilegio possunt dispensare in votis, vel ea commutare, non propterea idem possunt in Juramentis. *Navarrus Cap. 27. aliique.*

21. Etsi Episcopus possit dispensare in Juramentis Pontifici non reservatis, causa tamen proportionata requiritur, ut dispensatio sit valida. Non requiritur tamen illa in Juramenti irritatione, ut hæc fiat validè, sed tantùm ut fiat licitè.

QUÆSTIO sat difficilis est, An qui juravit redire ad carcerem, quo injustè detinetur, obligetur ad reditum, si subsit probabile periculum mortis injustæ postea infligendæ?

Respondeo, Sententiam ab auctoritate esse utrimque valdè probabilem. Teneri ad reditum docet *Suarez, Lessius, Layman*, aliique quos citat & sequitur *Sanchez Lib. 3 in Decal. Cap. 11 Num. 32.* Admittit tamen Suarez & Sanchez cum aliis quos citat ibidem Num. 35. Episcopum posse illud Juramentum relaxare, & sic obligationem redeundi tollere: quia jus vitæ præbet justam causam relaxandi. Negat verò absolutè tali casu ad reditum teneri, *Vasquez 1. 2. q. 96. Art. 5. Navarrus, Fabiena, Sylvester*, & plures Juristæ, nec non *Diana, Tamburinus, Reginaldus, Fagundez Lib. 2. in Decal. Cap. 13. Num. 10.* aliique quos citat *Leander Tract. 1. de Juram. Disp. 10. Quæst. 21.* Quia, inquiunt, Juramentum de tali re esset temerarium, quod non obligat, esset enim vinculum iniquitatis, in ordine ad mortem injustè inferendam.

Excipe tamen tale Juramentum, quod fieret ab eo qui ob Religionem captivus detineretur, vel etiam apud Turcas, vel in alio casu quo ex omisso ad carcerem reditu nasceretur magnum scandalum, aut contemptus Religionis: idque admittit *Navarrus, Diana, Tamburinus, Leander loco citato*, & plures etiam secundæ sententiæ Auctores.

QUÆRES, quænam personæ ad Iuramentum suscipiendum in judicio admittantur?

Respondeo, Non admitti, jure saltem communi, pueros, aut puellas ante annos pubertatis, qui sunt in pueris 14. in puellis 12. In causis autem criminalibus non admittuntur minores viginti annis, ut constat ex lege *inviti ff. de testibus.* Repellitur etiam qui antea fuit perjurus *Cap. parvuli 22. Quæst. 5.* Et Apostata *Cap. alieni 3. q. 4.* Et inimicus, aut malevolus, *Cap. cum oporteat, de accus.* Excluditur etiam communiter qui est socius criminis, aut infamis, aut consanguinei, & affines usque ad quartum gradum illius pro quo est Testimonium dandum, ex *Cap. similiter, de testibus &c.* Et specialiter Sacerdotibus interdictum est in judicio ex levi causa Juramentum præstare, ex *Cap. si quis Presbyter 2. Quæst. 4.* Quia in causa non gravi sola testificatio sacerdotis debet esse fide digna sine Juramento. Possunt tamen in Judicio Juramentum præstare in causa magni momenti; in quo sufficit Sacerdoti proprium pectus tangere, extra aliquos casus qui excipiuntur in Jure *Cap. si quis Presbyter suprà.*

DAMNATA est ab *Innocentio XI.* de Juramento hæc *Prop. 24. Vocare Deum in testem mendacii levis non est tanta irreverentia, propter quam velit aut possit damnare hominem. Et Prop. 25.* Cum causa licitum est jurare sine animo jurandi, sive res sit levis, sive gravis. Et Prop. 26. & 27. de Jurante cum restrictione, amphibologia &c. suprà *Pag. 32.*

§. III.

De Voto.

1. VOtum est, promissio deliberatè Deo facta de bono meliori. Ea deliberatio requiritur ad obligationem Voti, quæ requiri solet ut quis peccet mortaliter.

Sed quid si post emissum Votum dubitetur, an vovens habuerit sufficientem deliberationem, & usum rationis? Si vovit ante septimum ætatis annum, in tali dubio non obligatur: quia possessio stat pro libertate, nec præsumitur in illa ætate habuisse sufficientem deliberationem. Si verò post septennium vovit; non obstante tali dubio manet Voto obligatus: quia possessio stat pro Voto, & præsumitur usus rationis, nisi satis constet oppositum: Ita *Sanchez, Diana*, & Doctores communiter.

2. Non obligat Votum de re vana, aut impeditiva majoris boni, neque de re indifferenti, nisi bono fine cohonestetur. Quia Deus talia Vota tanquam vana, non acceptat, ut docet *Navarrus Cap. 12. aliique.*

3. Tenetur Voto qui intendit vovere, etiamsi non intendat implere: qui verò se non intendit obligare, non videtur intendere vovere; hoc enim ipso, quo quis vovet se obligat; uti qui promittit, obligat se hoc ipso quo promittit. Peccat tamen, & secundùm quosdam mortaliter, vovens sine animo se obligandi.

QUÆSTIO est, An validum sit Votum, aut Juramentum numquam peccandi venialiter?

Respondeo negativè, quia est de re moraliter impossibili, spectata communi hominum imbecillitate. Sed quid si sit Votum de certo veniali, v. g. numquam mentiendi? Respondeo Votum illud validum, & sæpè laudabile esse: quia per insignem diligentiam est moraliter possibile cum ordinaria Dei gratia ab omni men-

mendacio abstinere, ut admittit etiam *Lessius, Sanchez, Suarez de Voto Cap.* 3.

Sed *Quares*, An idem sit de Voto vitandi omne prorsus verbum otiosum, aut omnem distractionem in oratione? Affirmat esse validum *Cajetanus* 2. 2. Quæst. 88. Act. 8. & quidam alii?

Respondeo tamen, multò probabilius, esse invalidum: Quia lingua est tam lubrica, & phantasia tam instabilis, ut moraliter impossibile sit in illis cohibendis omnem negligentiam semper evadere. Constat quidem S. Teresiam emisisse Votum semper faciendi quod judicaret Deo acceptissimum; sed ad hoc opus erat gratiâ prorsus rarissimâ, & ad cooperandum gratiæ, rara avis in terris erat S. Teresia.

4. Quoad Votum ex Metu, probabilius est Votum factum metu gravi, ad id non justè incusso non valere, nisi firmetur Juramento: Secùs est si metus justè incutiatur.

5. Votum puellæ ob metum Patris reverentialem, non valere quidam probabiliter asserunt, si præsertim timeat ne ab eo alioqui durè tractetur *Navarrus Cap.* 25. *Num.* 51. *cum variis.*

6. Qui vovit solùm ingredi Religionem, si in Novitiatu ea non placet, potest exire, etiamsi vovisset animo perseverandi: sic enim institutus est, & intelligitur ingressus Religionis.

7. Violare Votum de re levi, aut de vitando aliquo veniali, est solùm veniale peccatum. *Navarrus Num.* 40. *Layman cum communi*, quod confirmatur in levi violatione paupertatis, aut obedientiæ religiosæ: contrarium de Juramento plures docent.

8. Non est plerumque in potestate voventis se obligare sub mortali, aut veniali peccato; obligatio enim pro qualitate materiæ quam vovet gravis, aut levis incurritur.

Vota emissa ex Errore non obligant, si error fuerit circa substantiam rei promissæ, vel circa conditionem substantialem, vel circa finem sive motivum vovendi. Hinc error circa substantiam facit ut non teneatur qui vovit dare calicem quem putavit esse argenteum, cum tamen sit aureus. Error circa finem invalidat Votum offerendi Deo Sacrificium in gratiarum actionem pro recuperata sanitate amici, qui tamen est mortuus, aut non laboravit. Ita *Lessius, Filliucius, aliique communiter.*

9. Non ideò Votum non obligat, quia accidit aliquid quod si prævidisses, non vovisses; sed quia accidit quod si fuisset ab initio tempore voti, obligationem Voto abstulisset, ut si fiat res impossibilis, aut illicita, aut indifferens, quæ per se sub Votum non cadunt.

10. Votum Sacerdotii, aut Votum non nubendi, non est Votum castitatis, potestque ab Episcopo dispensari.

11. Votum de impossibili non obligat, etsi res posteà fiat possibilis. Ita DD. Communius.

12. Illi possunt Irritare suorum Vota, quos diximus posse irritare Juramenta, suprà §. 2. Num. 17. Qui tamen sine causa irritat alterius Votum in quod consenserat, peccat quidem, sed valida est irritatio.

13. Etsi Episcopus possit dispensare in suorum subditorum Votis Papæ non reservatis, dispensare tamen non potest Parochus. Quia in hoc non habet jurisdictionem fori externi, *Suarez, & alii communiter.*

14. Votum omne, ex juris auctoritate, commutari potest in Votum Religionis, quia hoc est maximè arduum & diuturnum.

15. Potest quis non servare Votum, quando observatio vergit in periculum magnum, & non potest pro dispensatione adiri superior. Excipe tamen Votum continentiæ, quæ melior ipsâ vitâ existimatur.

16. Causa dispensandi esse potest, facilitas nimia, sive defectus maturæ deliberationis in vovendo, infirmitas ad implendum, necessitas vel utilitas: quæ item causæ ad Votum commutandum idoneæ esse solent.

17. Papam posse in Voto solenni castitatis dispensare quidam negant, aliqui rectiùs affirmant, utrumque sat probabile Auctores admittunt.

18. Qui potest ex privilegio dispensare, potest & commutare, non contra. Dispensatio autem in Voto sine justa causa invalida est, ut passim admittunt Theologi.

19. Dispensatio aut commutatio Voti & Juramenti invalida & injusta est, quando ea cedit in præjudicium tertii, cui per Votum aliquod jus acquisitum est. Sed benè notandum, jus illud acquisitum non esse, nisi promissio fuerit acceptata, ideoque posse adhuc Votum relaxari aut commutari: Ita *Rodric. Tom.* 2. *Cap.* 131. *Num.* 4. *cum aliis.*

Quinam autem possint in Votis & Juramentis dispensare, aut ea commutare, reperies suprà in serie Facultatum, pro Missionariis & aliis *Tract.* 2. *Cap.* 5. §. 1. *Num.* 9.

QUÆRES, quænam Vota sint soli Pontifici reservata, sic ut nequeant ab alio, sine ejus facultate relaxari, aut commutari?

Respondeo; quinque esse Vota sic Pontifici reservata: Votum Castitatis perpetuæ, Religionis approbatæ, Peregrinationis ad limina Apostolorum, & ad S. Jacobum Compostellam, & ad Terram Sanctam. In necessitate quando non datur recursus ad Pontificem, potest in illis Episcopus cum suis subditis dispensare, ita *Doctores* ex Juris concessione.

Quod si prædicta Vota fuerint pœnalia, ut, si fornicatus fuero, voveo in pœnam servare perpetuam castitatem: vel si fuerint conditionalia, ut, voveo peregrinationem Compostellanam, si ab hoc morbo convaluero: talia Vota non censentur reservata, etiam post impletam conditionem. Quia non sunt emissa ex virtute Religionis, sed vel pœnæ explendæ, vel sanitatis obtinendæ gratiâ; reservatio autem cum sit odiosa rigidè interpretanda est. Poterunt itaque talia Vota relaxari ab iis qui facultatem habent dispensandi aut commutandi alia Vota, ut docet *Cajetanus* verbo, *Votum* Num. 6. Medina, Lopius, Aragonius, Palacius, & plures Theologi recentiores.

QUÆSTIO est inter aliquos Recentiores, An si obstrictus Voto castitatis sine delectatione propria, alium suo contactu ad pollutionem impellat, teneatur in confessione circumstantiam sui voti explicare?

Non desunt auctores qui sustinent partem negativam; eo quod talis in se ipso nullam ponat actionem veneream castitati suæ contrariam?

Respondeo tamen, illum esse Voti transgressorem, & teneri obligationem talis Voti in confessione exponere. Quia vovit abstinere ab omni actu venereo, ac proinde dum actionem illam in alio procurat, contra Voti religionem operatur.

Nec videtur contraria opinio tutò sustineri, cum ea

ea jussu supremi Tribunalis Fidei expuncta fuerit ex Summa Hieronymi de Lamas anno 1640.

De Votis Religiosis Paupertatis, Castitatis, & Obedientiæ, tractavimus ex professo suprà *Tract.* 1. *Cap.* 6. *Art.* 3. *Pag.* 113.

CAPUT III.

De tertio Præcepto, Memento ut diem Sabbathi sanctifices.

§. I.

De Festorum observatione.

1. Observatio Festi incipit à medio noctis usque ad medium noctis sequentis. Violatur sanctitas Diei Festi exercendo opera servilia, hoc est, quæ versantur circa materiam externam, & pro Mechanicis haberi solent, ut fabricare, aut suere, aut similia, quæ requirunt laborem corporis, qualis ab operariis exerceri solet.

2. Illicitum non est diebus Festis instrumenta musica pulsare, iter facere pedibus, equo, vel curru: quia hæc non sunt servilia. Imò licita sunt reliqua ad res ejusmodi necessaria. v. g. currum fractum die Festo reparare ad iter istius diei. *Navarrus*, *Toletus*, *Suarez*.

3. Licet etiam diebus Festis docere, scribere, etiam accepto pretio aliquid non multùm operosum transcribere. Imò licitum esse pingere docet *Medina*, *Lopez*, *Armilla*, & probabile putat *Layman*: de rudibus verò lineamentis die Festo formandis, id plerique concedunt.

4. Servile non videtur ad vitandum otium venari, aucupari, piscari, saltem in fluminibus recreationis causâ, ita censent *Granadus*, *Layman*, *Bonacina*. Idem de puellis ad otium vitandum non operosè acu pingentibus, cum *Diana Part.* 6. *Cap.* 5. *Resol.* 25. docet *Azor*. *Armilla*, *Sà*.

5. Non licet emere aut vendere res non necessarias, negotiari publicè vel privatim inire contractus emptionis, permutationis, locationis: nisi ex consuetudine, vel aliis justis de causis excusentur: quia ista intelliguntur nomine mercatus: qui prohibitus est, *Cap* 1. *de feriis*, ut docet *Suarez*, *Bonacina*, *Filiucius*.

6. Quæritur hic, quæ causæ excusent ab observatione Festorum?

Respondeo, 1. Dispensatio Episcopi, vel potestatem Episcopalem habentis, vel quasi Episcopalem, uti habent Superiores Religiosorum, imò & Parochi quando non datur facilis accessus ad loci Ordinarium.

2. Loci consuetudo: hinc licitæ sunt Nundinæ in Festis passim haberi solitæ, & præparationes ciborum etiam non nessariorum, ut placentarum, & similium. Licitæ etiam quibusdam locis sunt emptiones & venditiones rerum, quæ parvo pretio emuntur. *Layman*, *Bonacina*, *aliique*.

3. Necessitas propria vel aliena, corporis vel animi: quando nimirum sine gravi incommodo aliquid omitti non potest. Sic excusantur servi & ancillæ coacti à Dominis laborare, nec audentes recusare: Si tamen id sæpè contingat, regulariter eos deserere debent Item Pistores, Laniones, Coci, Sartores in operibus necessariis, ut in funeribus, nuptiis &c. si aliter fieri non potest ut satisfaciant. Item Agricolæ, si ob imminentem pluviam fœnum, vel segetes colligere debeant.

Denique excusat parvitas operis, vel temporis, undè grave non videtur unâ horâ laborare, ita *Suarez*, maximè, ut notat *Layman*, si labor non sit servilis nimium, qui brevi etiam tempore corpus fatigat.

7. Peccat qui post usum rationis die Festo non audit Missam, peccat quidem venialiter, si pars parva spontè omittatur: mortaliter verò, si pars sit notabilis v. g. media, vel tertia pars Missæ. *Layman* tamen & alii quidam non audent mortalis damnare eum, qui tantùm ab Offertorio usque ad finem adfuisset.

8. Qui à duobus Sacerdotibus successivè duas Missas audit tantùm dimidias. peccat saltem venialiter: cenè in eo peccatum admittit *Navarrus*, *Sà*, *Sotus*, *Henriquez*, *Diana*. Quia talis non audit integram Missam, sicuti præscripta est ab Ecclesia, & sicuti communiter à fidelibus intelligitur, cùm illæ potiùs sint partes diversarum Missarum, non constituentes unam in ratione Sacrificii vel actionis sacræ.

9. Multò minùs satisfacit, qui duas partes Missæ simul à duobus Celebrantibus audit. Nam hic præterea valde irreverenter tractat Sacrificium adeò tremendum, dum tempus pro eo ritè peragendo necessarium aut consuetum, non vult impendere etiam ipso die, quem totum Deo consecrare tenetur. De hoc extat *Pag.* 53. Innoc. XI. Prop. 53.

10. Non satisfacit etiam, qui sub Sacro dormit, pingit, docet; vel qui post murum, aut tali loco est, undè nihil audiri, videri, vel notari possit quod in Missa fiat.

11. Satisfacit tamen surdus, cœcus, & qui post ostium, aut columnam, vel in fenestra, vel extra eam ita est præsens, ut ex signis externis colligere possit, quid à celebrante agatur, spectatâ loci naturâ; etsi ipse per accidens nullam Sacerdotis actionem videat vel audiat, modò per moralem conjunctionem sit pars ejus multitudinis, quæ Missæ præsens dicitur: Ita *Bonacina aliique*.

QUÆRES, An qui tempore *Præfationis* accessit ad Sacrum audiendum, quod unicum eo die celebratur, teneatur audire saltem aliam partem sequentem? Negat Ledesma in summa *Part.* 1. *Cap.* 27. *Consil.* 5. Joannes Sanchez, &c. apud Dianam *in Miscel. Resol.* 60. Quia, inquiunt, per reliquam partem istius Missæ non potest implere præceptum, quod requirit Missam sufficienter integram.

Sed verius affirmat *Moya* Part. postrema Select. quæstionum, citans Suarem & Sanchez. Quod solidè probat: quia à consecratione usque ad communionem inclusivè continetur essentia Sacrificii, cui reliquæ partes sunt tantùm accessoriæ, & integrantes: cum ergo principale non sequatur accessorium, sed contra, planè deducitur illum teneri adire istius Missæ partem reliquam, quæ est omnino principalis.

12. Qui ex impotentiâ saltem morali impeditur exire, aut magnâ difficultate, aut ex notabili incommodo proprio, vel proximi, vel bonorum, vel honoris; non tenetur curare celebrari privatim in Altari portatili cum privilegio, aut preces interim alias loco Missæ recitare, quamvis id consultum sit. Quia non est mens Ecclesiæ præcipientis instar discretæ & benevolæ matris, aliàs impeditum ad ista obligare: Ita *Bonacina*, *Navarrus*, *Filiucius*, *Suarez*.

Hinc excusantur illi, quibus si exeant ad Missam audiendam periculum est gravis offensionis mariti, paren-

parentum, vel dominorum. *Henriquez*, *Suarez*, *Filliucius*. Si tamen id ferè semper aut frequenter fieret, de alio medio laborandum esset.

13. Item, quibus gravis est difficultas eundi ad Ecclesiam, ob distantiam, v. g. unius vel alterius milliaris Germanici, vel etiam minoris spatii, maximè, si via sit molesta, cælum pluvium &c. ubi habenda est ratio personarum, sexus, loci, temporis, & consuetudinis. *Bonacina*, *Suarez*, *Filliucius*, *Marchant &c.*

14. Denique, si ex consuetudine fœminæ egredi non soleant tempore luctus, vel etiam post partum, excusantur, *Sylvester*, *Cajet.* Aut si quis non habeat tunc vestes statui suo convenientes. *Navarrus*, *Henriquez*, *Sa. Azor. Bonacina.*

15. Excusantur à Missa audienda infirmi, quando prudenter timent, si Ecclesiam adeant, aliquod damnum considerabile in valetudine, aut moram in convalescentia. Ita omnes docere tradit Leander de auditione Missæ *Tract.* 2. *Disp.* 2. *Quæst.* 13. citans Cajetanum, Navarrum, Sotum, Suarem, Bonacinam, Henriquez, Hurtadum, Toletum & plures alios. Excusantur etiam convalescentes, quando timent quod exeundo domo ad Missam incurrent periculum majoris morbi, ut suprà citati. Quando verò de hoc dubitant, consulendus, vel Pastor, vel Medicus, vel Superior, vel alius vir prudens, nisi ipsemet æger talis sit, ut in hoc ferre etiam judicium possit. Manente autem dubio, rectè posse, illo practicè deposito, non exire domo ad Missam, ne se exponat periculo majoris morbi, docet ibidem Leander, cum Bonacina, Trullenck, Dicastillo, Gesualdo, ibi etiam citatis.

Alia de sacrificio Missæ diximus suprà *Part.* 3. *Tract.* 4. *Cap.* 4. §. 5. *&c.*

QUÆRES 1. Quid si inter hæreticos mulcta pecuniaria imponatur Catholicis in Sacrificio Missæ deprehensis, uti sæpiùs factum in Anglia, Hibernia &c.

Respondeo illam non excusare, nisi aliquis adeò sit pauper, ut mulcta illa sit personæ aut familiæ valdè graviter nocitura.

QUÆRES 2. An in diebus Festis Ecclesiæ liceat Catholico inter hæreticos eorum more officinam suam aperire, & merces vendere?

Respondeo affirmativè, si hoc tantùm faciat ad damna evitanda, & servandam uniformitatem cum aliis civibus. Quia non est mens Ecclesiæ fideles suos ad claudendum obligare cum tanto incommodo & perturbatione, quæ possit indè frequenter oriri. Si tamen alicubi consuetudo obtinuisset, ut maxima pars Catholicorum officinas clauderet, tenerentur alii se illis conformare. Ita etiam resolvit *Lessius in Opposthumo v. Festa, casu* 8.

QUÆRES 3. An idem dicendum sit de claudendis officinis Catholicorum quibusdam diebus, quæ apud hæreticos publicæ orationi dedicantur?

Respondeo, Etiam Catholicos illis diebus posse officinas claudere more hæreticorum, quod etiam admittit *Lessius suprà*. Quia hoc non est signum professionis falsæ religionis, aut cooperatio aliqua cum ritu hæretico, sed est tantùm signum obedientiæ conformitatis politicæ per actionem ex se indifferentem.

QUÆRES 4. An si Herus quispiam habens tres servos, injungat eis laborem in die festo, assignando singulis unicam horam successivè, peccet mortaliter.

Fateor difficile esse ex vi hujus præcepti de opere servili ostendere, ex quâ ratione ille mortaliter peccet. Primò, non ex eo quod opus servile exerceat, nam supponitur ipse ab opere totus vacare. 2. Non ex eo quod adhibeat alios quorum singuli laborando venialiter peccant: quia inde tantùm sequitur illum tot peccatorum venialium causam esse: præbere autem causam pluribus venialibus jussu, consilio, aut consensu, non solet mortale reputari. 3. Nec quia illa opera servilia à tribus exercita dici possint inter se coalescere; cum sint opera diversarum personarum habentium distinctas obligationes personales, & à se mutuo independentes in ordine ad præcepti observationem. 4. Neque ex eo quod ipsis laborantibus, censeatur ille qui conduxit serviliter laborare; qui potuit toto die in templo rebus sacris vacasse. Sic qui aliis auctor est ut singuli violent jejunium leviter per modicas comestiones successivas, quæ ab uno sumptæ constituerent materiam gravem, ille quidem peccat, pro qualitate mali quod procuravit, contra charitatem proximi, nemo tamen dixerit illum frangere legem jejunii ecclesiastici. Negat proinde in casu proposito talem herum peccare mortaliter, Bonacina *Disp.* 5. *Punct.* 3. *Num.* 4. *& Disp.* 2. *de peccatis*, *Quæst.* 3. *Puncto* 5. Oviedus, Trullench, Sanchez, Diana, nec non Pasqualigus *Decis.* 3?1. quos & sequitur Leander à SS. Sacramento *de Prac. Eccles. Tract.* 1. *Disp.* 6. *Quæst.* 9. quorum opinio, uti patet, meritò probabilis censetur.

Respondeo tamen, potius in praxi dicendum esse, talem herum graviter peccare. Quia praxis illa obnoxia esset gravibus incommodis, & sæpè scandalo non levi, si in populo, lucri semper avido, illa invalescere. Deinde, id quod quis efficaciter mandat, aut suadet fieri per alium, hoc ipsum plerumque censetur ipse facere in morali æstimatione, cum sine illius mandato aut consilio res non ageretur: hic autem herus moraliter applicat singulorum manus tanquam suum instrumentum ad totam continuationem illius operis: Et Superior prohibens actionem successivam, non tam illius modum, quam substantiam durationis continuatæ spectare solet: & in hoc Præcepto peculiare est, quod signanter cadat supra *diem* Festum, quod indicat ipsum *tempus* in opere continuatum. Videtur denique praxis illa tendere in fraudem legis de observatione Festorum, quæ tali artificio facile eludi & enervari posset: atque ita inducere inter fideles gravem deordinationem, quæ inde facile sequeretur, si ea praxis pro levi noxa haberetur: nam quædam actiones ex hoc solo capite gravis consequentiæ, & periculi, non rarò gravem malitiam contrahere censentur: rationes aliæ magis patescent ex brevi responsione ad sequentia.

Dices igitur primò, isti servi non peccant nisi venialiter, ergo neque herus aliter peccabit.

Respondeo, herum posse peccare, ex dictis, etiamsi illi quorum ministerio utitur, nullo modo peccent, v. g. si utatur operâ servorum infidelium Præcepto Ecclesiæ non obligatorum; vel etiam fidelium sed inculpatè non reflectentium ad diem Festum. Sed & concesso antecedente, negatur sequela. Disparitas est, quòd singuli famulorum tantùm parvo tempore laborent, neque unus cooperetur (quemadmodum suppono) labori alterius: Dominus autem injungendo

gendo cuivis opus unius horæ, causa est universi operis, cedentis in notabilem prophanationem Diei festi.

Dices secundò, labor ille successivus & divisivus, moraliter non est unus, ergo mandans non peccat mortaliter, sicuti non peccat qui fieri jubet plura mendacia.

Respondeo negando assumptum: nam labor iste fit per plures servos eodem modo, quo fieret per unum, & quidem de mandato ejusdem heri. Ad illationem dico, disparitatem esse: quod peccata venialia non coalescant, eò quòd per ea secundùm se non inferatur grave nocumentum proximo, neque gravis injuria Deo; Sanctitas autem Diei Festi plurimum violatur per opus servile pro notabili tempore, ut suprà ostensum.

Dices tertiò, herus non peccaret mortaliter, si famulos juberet laborare simul per unam horam: ergo neque peccabit graviter, si eos jubeat laborare successivè singulos per unam horam.

Respondeo negando sequelam: Disparitas est, quòd in antecedente non laboretur notabili tempore, adeoque non graviter violetur Sanctitas Diei Festi, prout fit in consequente: nam spatium trium horarum notabile est respectu unius Diei.

Dices quartò, in hoc casu nec herus, nec famuli propterea multùm retrahuntur à debito cultu Creatori tum exhibendo: neque enim per totum diem operibus cælestibus vocare quis tenetur: ergo &c.

Respondeo, negando sequelam. Et ratio est, quia cùm Deus certis diebus velit à nobis specialiter coli, prohibet consequenter ipse & Ecclesia omne opus servile non necessarium pro eisdem diebus, quò nempe expeditiones eatenus simus ad cultum illum debitè præstandum: quinimò ex objectione illa sequeretur, herum non graviter peccaturum, etsi ipse per tres horas consequenter laboraret, si tempus reliquum Diei Festi totum in templo rebus divinis impenderet, quod nemo admittet.

Huic resolutioni à fortiori favet noster *Toletus* Lib. 4. summæ Cap. 25. Num. 2. & *Fagundez* de Præc. Eccles. citans etiam nostrum *Azorium* Tom. 2. Lib. 1. Cap. 28. q. 5. qui docent à mortali non excusari, qui pluribus diebus Festis pro modico tempore in singulis laboraret, quod nimis rigidum existimo, uti & cum aliis *Bassæus*, & *Leander* suprà citatus; qui etiam liberalius docent excusandum à mortali, qui eodem die Festo duas horas citra causam labori impenderet, ubi *Leand.* nostrum *Palaum* ait non sine temeritate asserere nullum Doctorem classicum id docere: hos pluresque, etiam in aliis, adire si cui placeat, in his, quàm in istis, multò plus in opinando Benignitatis inveniet.

§. II.

De Jejunio Ecclesiastico.

1. Jejunium Ecclesiasticum quoad substantiam consistit in unica per diem comestione, cum abstinentia à carnibus, ovis, & lacticiniis. Præceptum Jejunii non tantùm à Deo latum, sed etiam ab Ecclesia impositum, obligare sub gravi peccato satis patet ex eo, quod Ecclesia tanquam Christi vicaria debeat habere potestatem ferendi leges ad fidelium directionem, quâ jam inde à temporibus Apostolorum in certis Jejuniis ac Festis sub gravi obligatione indicendis semper usa fuit.

2. Ad substantiam Jejunii non videtur spectare certa hora diurnæ refectionis, quæ est circa meridiem: hanc proinde horam sine justa causa notabiliter prævenire, veniale tantùm peccatum rectius censet *Toletus*, *Filliucius &c.* Contra *Navarrum*, & quosdam alios, qui id judicant esse mortale. Illud verò tempus ad mediam circiter horam antevertere ex justa causa, v. g. si cum hospitibus comedendum, si iter accelerandum, &c. nullum omninò peccatum censeri debet.

Neque violatur substantia jejunii præcepta, si quis debeat prandium dividere, eo quod è mensa evocetur, vel tantùm per intervalla possit accipere quod ad justam refectionem sufficiat, uti pauperibus contingere solet. Idem dicendum, si quid ante prandium sumatur per modum medicinæ, vel propter debilitatem, vel quia debet aliis in mensa ministrare, vel ob aliam causam debeat ultra consuetam horam prandium expectare. Quia hæc moraliter in unicam tantùm refectionem coalescunt.

3. Non solvitur Jejunium per crebriorem potum, etiamsi contingat in eo committi excessum quo contra temperantiam peccatur. Hoc enim Jejunii præceptum ex mente Ecclesiæ non circa potum, sed circa cibum ejusque qualitatem versatur, uti agnovit semper communis Doctorum consensus. Licitum est quoties bibitur modicum cibi interponere, ne potus noceat, v. g. quinque vel 6. amygdala, modo id non fiat in fraudem Jejunii, prout fieret, si quis sæpiùs id faceret ad tollendum Jejunii incommodum. Admittit hoc *Reginaldus*, *Diana Part.* 1. *Tract.* 9. *Resol.* 24. *Busen. aliique.*

4. Collationis vespertinæ quantitas & qualitas multum pendet à consuetudine Regionis apud viros timoratos. Licitum esse ubique sumere quantitatem 6. aut 8. unciarum docet hic *Suarez*, & 1[illegible]. alii probati auctores: verùm illud solummodò intelligendum de illis, qui ampliori nutrimento indigent: nam aliis ordinariè sufficiunt unciæ pauciores, uti etiam habet praxis timoratorum. Hinc quartam partem quantitatis sufficientis ad refectionem ordinariam minùs rectè admittit *Reginaldus*, & duo alii: quod tamen admiserim, quando quarta pars ordinariæ refectionis 8. uncias non excedit, & hæ videntur necessariæ pro collatione, ex more à timoratis recepto pro varietate regionum, quæ hic optima omnium regula est.

Ubi adverte, cæteris paribus, locorum variorum consuetudinem plus permittere viris nobilibus, quàm plebæis, Ecclesiasticis, aut religiosis: item, in regionibus frigidis, quàm in calidioribus; quia satis constat in illis frigidioribus vim esse digerendi majorem, adeoque largiori alimento indigere, huic proinde sententiæ cum pluribus ex scriptoribus Germanis subscribit *Layman hic Lib.* 4. *Tract.* 8. *Cap.* 1.

5. Quoad qualitatem collationis, prohibetur cibus solidus, qualis propriè ad cœnam adhiberi solet, ut sunt pisces & ova, aut ex his confecta: ac proinde admittenda non est sententia quorumdam cum *Bonacina* asserentium, in collatione non tam qualitatem quam quantitatem spectandam esse. Quod si contingeret aliquem sine reflexione Jejunii per diem aliquid cibi sumpsisse, non ideo debet à collatione abstinere, nisi paulò ante collationem ita sumpsisset, ut spectato tempore & quantitate possit pro collatione reputari.

Permittuntur in collatione fructus & legumina, aliave ex saccharo & melle confecta: & pro more regionis modicum butyri & casei, uti in Germania,

& Bel-

& Belgio, non verò in Anglia aut Hibernia, usus obtinuit. Probabile autem est, quantitatem in collatione permissam posse sic permisceri ut ex ea fiat jusculum, aut simile compositum, dummodò nihil cibi vetiti, sed tantùm aqua aut vinum, panis, sal, oleum, aut fructus ingrediantur. Ita cum *Azor*, & *6. aliis*, *Diana Part. 1. Tract. 9. Resol. 34.* Absque causa collationem sumere manè, & vesperi cænare, veniale peccatum est. Fieri id potest absque ullo peccato si adsit causa idonea, ut est confectio itineris, venatio, piscatio, ambulatio, etiamsi tantùm ad animi relaxationem suscipiantur, ut admittit *Diana* & *Castrop.* cum pluribus.

6. In violatione Jejunii potest parvitas materiæ excusare à peccato mortali: qualis est ea quantitas carnis quam coquus ex necessitate gustare permittitur: in aliis verò cibis duæ unciæ, sive quarta pars collationis vespertinæ, etsi quis postea prandium, aut collationem sumeret. Si quis autem sæpius in die modicum sumendo animadverteret se ad quantitatem notabilem pervenire, is mortaliter peccaret: quia partes illæ sic sumptæ in quantitatem gravem coalescunt.

7. Si quis dubitet die Jovis an sit audita hora noctis duodecima, potest carnes comedere, quia in tali dubio libertas est adhuc in possessione edendi nisi sit duodecima. Secus dicendum si cænans die Sabbathi dubitaret an sit hora 12. noctis, quia in die Sabbathi præceptum est in possessione ne comedas nisi sit duodecima.

8. *Quæritur*, quænam causæ à Jejunio excusent?

Respondeo, causas excusantes à Jejunio, primò esse impotentiam, qualem habere censentur qui sine notabili damno jejunare nequeunt: Hac ratione eximuntur à Jejunio juniores qui sunt infrà annum 21. completum: quibus etiam carnes ministrari possunt usque ad annum septimum, non ultra: Excusantur etiam infirmi, convalescentes, prægnantes, lactantes, & alii, qui ad necessarias vires indigent ampliori alimento. Inter hos numerantur etiam senes sexagenarii, saltem quando non constat evidenter posse sine damno jejunare: si de hoc damno dubitetur non tenentur jejunando se periculo exponere; fragiles enim sunt senum vires, nec restaurari possunt quando semel defecerunt. Quinimò plurium probabilis omnino sententia est, omnes absolutè sexagenarios quamvis validos à Jejunio excusari, ob rationem jam assignatam: adduntque probabiliter sufficere ut annus sexagesimus sit inchoatus. Ita de anno sexagesimo generatim docet *Diana Part. 1. Tract. 9. Resol. 20.* & fusè *Leander in Precep. de Jejunio Tract. 5. Disp. 8. Quæst. 17.* ubi adducit suprà viginti Auctores, & inter hos Lamas 3. Part. Method. Cap. 5. asserentem Pium V. de hoc interrogatum ita vivâ voce respondisse anno 1570.

Propter impotentiam etiam excusantur à Jejunio pauperes, qui pro sufficienti refectione non habent alium cibum præter prohibitum v. g. carnes, ova, lardum, intestina animalium, aut his similia: non enim intendit benigna mater Ecclesia totâ die ad panem, aquam & pauca legumina illos adstringere, aut alimentum viribus sustentandis necessarium subtrahere: *Sanchez*, *Diana* &c.

Ob eandem causam non immeritò idem *Sanchez*, *Navarrus*, *Gabriel*, à Jejunio quoad geminam refectionem excusat eos qui laborant tertianâ, vel quartanâ: vel quia ex stomachi vacuitate patiuntur capitis dolorem aut vertiginem; vel qui de nocte dormire aut celeriter nequeunt. Quod ultimum tamen videtur limitandum, si nempe huic incommodo obviare non possint sumendo in prandio collationem, juxta dicta Part. 3. Tract. 1. Quæst. 10. in fine. Et ex peritis Confessariis sæpius audivi, fæminas dum jejunant huic capitis infirmitati multum obnoxias esse, de qua dum quæruntur, non debet prudens Confessarius se difficilem præbere.

9. Altera causa excusans à Jejunio est, labor, aut officium cum quo abstinentia ciborum consistere non solet, qualis est labor agricolarum, & plerorumque opificum, non tamen Sartorum, Tonsorum, Pictorum, aut aliorum quorum labor æquè levis censetur, uti docent cum *Lessio* plerique. Non desunt intereà auctores qui existimant Eugenium IV. sine discrimine omnes artifices à Jejunio excusare, quod vir eruditissimus, *D. N. Du Bois* non admittit ad 45. Prop. Damn. ab Alexandro VII. N. 585. ubi ostendit dictum Eugenium, quatenus operarios liberat, intelligendum esse de illis quorum labor est incompatibilis cum Jejunio.

At ne hic laboris prætextus extra suos limites extenderetur, providè Alexander VII. inter alias reprobavit propositionem 30. *Omnes Officiales qui in Republica corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione Jejunii, nec debent se certificare, an labor sit compatibilis cum Jejunio.*

Excusantur etiam qui pedibus iter conficiunt per magnam diei partem, ita *Sanchez*, *Filliucius* &c. quod in Belgio invaluit de iis qui quatuor leucas confecerunt, etsi tantùm causâ recreationis iter illud susceptum fuisset: non ita tamen ordinariè qui per unum diem equitarunt, sed bene si per plures dies vires equitando debilitandæ erant. Ita *Filliucius Tract. 37. Cap. 6.* &c. Et universim nemo tenetur ob Præceptum Jejunii omittere opus ad quod incumbit aliqua obligatio, saltem notabilis, ut rectè notat *Cajetanus*.

10. Excusant quoque opera Pietatis quæ cum Jejunio nequeunt exerceri, etiam quando ob mercedem fiunt. Hinc ad Jejunium non obligantur Concionatores, Præceptores ordinarii, Confessarii assidui, Cantores, & alii, quando per Jejunium in peragendo officio multum impediuntur: hanc enim limitationem intelligunt, & plerumque apponunt auctores, *Navarrus*, *Sylvester*, *Fagundez*, *Filliucius*, *Azor Part. 1. Lib. Cap. 28.* Atque in particulari absolutè docet *Diana Part. 1. Tract. 9. Resol. 9.* excusari Concionatores qui dicunt per totam Quadragesimam, non verò qui Dominicis tantùm diebus concionantur. At *Sanchez in Consil. Part. 2. Lib. 5. Cap. 1. D. 13.* judicat à Jejunio Quadragesimæ eos regulariter eximendos quibus ter vel quater in hebdomade cum fervore concionandum est.

De Lectoribus censet *Fagundez*, & *Diana suprà*, illos tantùm excusandos quorum labor adeo magnus est ut nequeant alias officio satisfacere. *Sanchez suprà* magis in particulari determinat, Lectores illos qui habent assiduè quatuor lectiones v. g. Præceptores Grammaticæ in Societate, satisfacere si mediâ tantùm Quadragesimâ, sive ter in hebdomade jejunent: quia labor sic continuatus vires paulatim exhaurit. Sed notat ibidem *Sanchez*, ad tollendos scrupulos expedire, ut Superiores cum talibus quantum necesse est in Jejunio dispen-

dispensent, cum hic nihil aliud certò constet, quàm præceptum Ecclesiæ cum magna difficultate non obligare, quanta verò in singulis officiis & personis sit difficultas definire nequit.

Quando in persona infirma, dubia est obligatio Jejunii, non potest Medicus dispensare, sed tantùm declarare talem esse statum infirmi, ut cum Jejunio difficulter consistat, quo posito per se desinit ejus obligatio. Quod si status ille permaneat dubius, à Superiore petenda est dispensatio. Quamvis, dum dubium est de gravi damno ex Jejunio, opus non esse dispensatione doceat *Joan. Sancius* cum *Caramuele.*

QUÆSTIO apud aliquos difficilis est, An ille peccet, aut à Jejunio excusetur, qui v. g. lusu pilæ, aut quatuor leucarum ambulatione ea intentione vires insigniter fatigavit aut exhausit, ut sic à jejunandi obligatione eximatur?

Docent aliqui Auctores, infrà citandi, probabile esse hunc non peccare, aut ad Jejunium obligari, modò simul intendat aliquam recreationem, quæ ex lusu aut ambulatione provenire solet. Quia Ecclesia non præcipit abstinere ludo propter Jejunium, magis quam ab itinere ob lucrum non necessarium, aut ab aliis laboribus excusantibus à Jejunio. Potest igitur intendere istam in ludendo aut itinerando fatigationem tanquam medium non illicitum, quo posito novit Jejunii Præceptum cessare: tantùm enim intendit se ponere in statu qui est extra obligationem Jejunii. Ita docet *Ledesma in summa Tom. 2. Tract. 27. Cap. 2. Pag. 699.* & *Diana Part. 1. Tract. 9. Resol. 40.* Quod confirmant ex eo quod ad evitandum Jejunium, aut obligationem cessandi ab opere servili, possis transire ad alium locum ubi Jejunium non obligat, aut Festum non celebratur, uti cum aliis docet *Suarez*, *Sanchez*, *Diana*, *Fagundez in Prac. Lib. 1. Cap. 7. Num. 7.* Sed de simili fatigatione in ordine ad Jejunium, quando opus est illicitum, diximus suprà Par. 3. Tract. 1. q. 10. Ad quæstionem de esu carnium imminente periculo inter hæreticos, resolvitur infrà Tract. 6. Quæst. 7.

QUÆRES porrò, An ille qui ad Jejunium tenetur, licità possit post duas refectiones à se uno die Jejunii illicitè sumptas, sumere eodem die ulteriores?

Respondeo, partem negativam nobis videri veriorem, quam docet *Sylvius in 22. Quæst. 147. Art. 6.* & apud ipsum *Joannes Medina*, *Covarruvias*, *Molanus &c.* Contra *Durandum* in 4. Dub. 15. Quæst. 11. *Paludanum* ibidem Quæst. 4. Art. 5. *Cajetanum*, *Navarrum*, *Dianam*, & alios non paucos, quorum opinio valde probabilis est. Ratio nostra est, quia in die Jejunii Ecclesia solùm permittit unicuique, legitimè non impedito, unam comestionem. ideò enim præscribitur Jejunium, ut mortificetur caro; Atqui ad hoc necessarium seu planè conveniens est, ut tantùm una per diem comestio sumatur: Ergo præter secundam refectionem vetatur quoque alia ulterior. Sequela patet, quia tam hæc quàm illa refectio notabiliter repugnat mortificationi carnis. Alioqui lex de jejunando, si tantùm inhiberet secundam refectionem, imperfecta valdè foret, & non sufficiens ad finem suum proximum obtinendum.

Dices, positâ secundâ comestione, non potest amplius observari Jejunium, uti ab Ecclesia præscribitur; ergo tunc non obligat.

Respondeo, non potest observari eatenus perfectè, concedo: imperfectè sive ex parte, nego. Ecclesia namque præcipiens Jejunium, non solùm, juxta dicta, prohibet secundam refectionem, sed etiam tertiam & quartam. Sufficit autem ad obligationem, quòd lex, si non integrè saltem utcumque servari queat; uti patet in aliis legibus tam divinis quàm humanis. Et ratio est, quia Superior, ut prudenter procedat, debet velle observari suam legem omni meliori modo, ad urgendum bonum commune quod inde consequitur.

Instabis, per abstinentiam à tertia refectione non videtur mortificari seu macerari corpus.

Respondeo negando assumptum. Carentia enim illius quod nutrit, mortificat corpus: Tertia autem refectio etiam nutrit corpus, præsertim si secunda sumpta sit circa meridiem.

Nec refert, quod quorumdam corpora, etiam servatâ unicâ comestione, nihil aut parum macerantur. Superior enim in condendis legibus attendit quid ordinariè contingat, non quid extraordinariè: ordinariè autem corpora notabiliter macerantur per unicam comestionem. Denique parum credibile est Ecclesiam voluisse favere, sive laxare licentiam transgressoribus, qui per secundam comestionem jam ausi sunt Jejunii legem violare.

Quinam possint dispensare tempore Quadragesimæ in carnibus, ovis, aut lacticiniis, indicavi supra Part. 3 Cap. 5. §. 1. Num. 14.

CAPUT IV.

De quarto Præcepto, Honora Patrem &c.

§. I.

De obligatione Liberorum erga parentes.

1. EX Præcepto divino obligantur liberi Parentibus, & aliis Superioribus, ad præstandum amorem, reverentiam, & obedientiam, adeò ut, si in aliquo horum graviter deficiant, peccent mortaliter.

2. Hinc graviter peccat Filius contra *Amorem* Parentibus debitum, si signa odii illis ostendat, eosque duriùs habeat. 2. Si necessitate, vel spirituali, vel corporali urgente, eis non subveniat. 3. Si passim torvo oculo eos aspiciendo, asperèque loquendo ita se gerat, ac si eos odisset. 4. Si hæres cùm sit, eorum legata & testamenta non impleat. 5. Si mortem aut aliud infortunium grave illis optet. Ita *Navarrus*, *Reginaldus*, *Filliucius &c.*

3. Contra *Reverentiam* peccat etiam graviter: si deliberatè eos ad iracundiam gravem irritet, verbis contumeliosis, aliisve quibus sciat graviter offendendos. 2. Si eos percutiat, quamvis leviter, quin ut *Reginaldus* censet, si vel manum ad percutiendum deliberatè attollat. 3. Si pauperes agnoscere nolit ac despiciat: si tamen justa ex causa nolit eos apud se habere, atque exterius tantùm se nosse dissimulet, modo de necessariis iis prospiciat, à gravi delicto excusatur: eo quod parentes tali casu rationabiliter non sint inviti. *Bonacina*, *aliique.*

4. Con-

4. Contra *Obedientiam* graviter peccat, si in iis, quæ ad bonos mores, gubernationem domus, vel animæ salutem spectant ubi res gravis est, sit inobediens. *Filliucius Quæst.* 10. *Num.* 0. 2. Si uxorem ducat se planè indignam contra expressam parentis voluntatem. 3. Si sine justa causa uxorem eam recuset duceret, quam jusserit parens, præsertim si parentum id suadeat necessitas: Justa verò causa videbitur recusandi, si vel sit immorigera, vel deformis, vel infamis, vel denique animus ab ea multùm aversus sentiatur. 4. Si nupserit parentibus inconsultis, ut vult *Sanchez*: nihil tamen prohibet contrahere cum se dignâ, si ubi consuluit parentes, id ipsi denegent. Nam quisque in electione status, sui juris esse censetur. *Sanchez Lib.* 4. *Cap.* 15. *&c.*

5. Proles ad alendos parentes inopes obligatur, adeò ut si juvari aliter non possint, & urgeat necessitas gravis, teneatur manere in seculo, & si quidem Religionem ingressa sit, egredi, & juvare parentes. Post professionem, tantùm tenetur si necessitas sit extrema; eoque casu pergit adhuc obligari ad servandum substantialia suæ Religionis. *Lessius Lib.* 2. *Cap.* 41. *Dub.* 3.

QUÆRES primò, An filiis fas sit aliquando parentes criminis reos accusare, vel ad Judices deferre?

Respondeo, Filiis id illicitum esse, propter naturalem reverentiam parentibus debitam: præterquam in duabus potissimum causis; Primò, quando parens esset hostis aut proditor patriæ: secundò, quando in Principis necem vel interitum conspiraret. Quia ratio docet communem Reip. salutem, privatæ præferendam esse: estque hæc communis opinio apud *Angelum, Sylvester, Azor. Navarrum in Manuali Cap.* 14. *Num.* 12. qui docet cum *Azor* aliisque, filium eo casu non tantùm posse, sed etiam teneri parentem accusare, si desit alius qui patrem sceleris auctorem commodè possit Judici indicare; ad hoc enim obligat lex ordinatæ charitatis.

QUÆRES secundò, Quid si parens sit occultè hæreticus, an filius teneatur eum denunciare?

Respondeo, filium ad hoc saltem teneri, quando parens falsâ doctrinâ alios corrumpit, aut à vera religione singulari conatu avertere studet. Quia hæresis nisi impediatur, ut cancer serpit, & pestiferum virus occultè infundit. Et ita docet cum aliis *Alexander Alsten. Azor. Cajetanus in Cap.* 13. *Deuteronomii*: ubi statuitur ut pater prodat filium impium: Ergo eadem ratione filius patrem Deo impium, & hæreticum deferre debet, ut ipsius aliorumque saluti prospiciatur.

Quomodo filio, aut filiæ possit permitti matrimonium cum hæreticis, vide *Tract.* 6. *Quæst.* 23. *&c.*

§. II.

De obligatione Parentum erga liberos.

1. CErtum est Parentes, avum, aliosque majores jure naturali graviter obligari ad procurandam educationem, & conservationem liberorum.

2. Mater secundùm jura tenetur prolem alere ad annum usque tertium finitum: quæ sequitur educatio usque ad emancipationem ad Patrem spectat. Excipe, nisi hic esset pauper, & mater haberet media sustentationi prolis idonea. *Layman Lib.* 5. *Tract.* 10. *Cap.* 3. *&c.*

3. Pater obligatur non tantùm proli legitimæ, sed etiam spuriæ, ex jure Canonico, alimenta procurare, & honestas artes, & dotem filiæ, juxta suum statum, si indigeant. Peccat proindè omittendo saltem mediocrem diligentiam, ut in hunc finem media acquirat, aut si bona ad hoc necessaria dilapidet. Neque potest dotem filiæ, aut patrimonium filio denegare, ex eo quod hic Ordines sacros suscipiat, aut filia invitis parentibus alicui nupserit. *Bonacina, Azor, Reginaldus.*

4. In necessariis ad salutem ut liberi instruantur curare debent parentes. Hinc graviter peccant, primò, si quantùm in ipsis est non curent, ut bonis moribus imbuantur, vitent prava consortia, mandata Dei & Ecclesiæ observent, Sacramenta frequentent, Christianam doctrinam seu rudimenta fidei addiscant: Si vel exemplo, vel consilio eos depravent: denique si dissolutos moderatè non puniant aut objurgent. *Sylvester, Sotus, Bonacina.*

5. Sunt tamen aliqui casus in quibus Pater filium possit exhæredare: si novercam seu Patris uxorem cognovit carnaliter, si cum gravi dispendio parentum bona dilapidarit, si Testamentum à parente condi impedierit, si Patri detento in carcere succurrere detrectaverit fidejubendo. Denique si proles ante annum vigesimum quintum vitam elegerit luxuriosam.

6. Atque hæ quidem causæ valent, quando filiis aliundè superest undè vivant, ut fiat exhæredatio juxta normam juris Canonici, quod requirit ut causæ in Testamento exprimantur. Verùm quandò, & ubi fieri possit sæpè etiam pendet à jure civili, & municipali variorum locorum.

QUÆRES primò, An Pater teneatur dotare filiam volentem ingredi Monasterium?

Respondeo teneri, eo casu quo teneretur illam dotare volentem matrimonio temporali se copulare. Quia conjugium spirituale favorabilius est in ordine ad obligationem dotis quam conjugium carnale, cum sit in se multo præstantius, & leges soleant causis piis præ ceteris favere. Sic disertè docet & probat Sanchez de Matrim. Lib 4. Disp. 26. Num. 7. citans Felinum, Baldum, Greg. Lopez, Menochium, Bonacinam, quibus recenter accedit cum aliis Leander hic Tract. 1. Disp. 12. Quæst 15.

QUÆRES secundò An, & qualiter peccent parentes qui filiam invitam cogunt ut Monasterium ingrediatur?

Respondeo graviter peccare: quia violant jus quod habet filia ut sibi statum vitæ liberè eligat, quæ est gravis injuria, utpote in re maximi momenti. Imo parentes, & alii ad hoc cooperantes, inciderent in excommunicationem latam à Tridentino Sess. 24. Cap. 18. de Regular. ubi hoc ipsum disertè statuitur. Præterquam *in casibus à jure expressis*: ut si constet fæminam fecisse votum Religionis: vel si sponsa post bimestre ob inito matrimonio, de Religione adhuc deliberans, non permittat matrimonium consummari: vel si fæmina ob crimen damnata v. g. ad perpetuum carcerem, conditionem Religionis ingrediendæ acceptet, &c. in his enim casibus cogi potest, cum ipsa se obligaverit, ut tradit etiam Henriquez, Portel & Leander infrà.

Notandum tamen, 1. Quod si parentes non filiam, sed filium cogerent ad Religionis ingressum, etsi graviter peccarent, excommunicationem illam probabilius non incurrerent. Quia cum Concilium de fæminis tantùm

tùm mentionem faciat, non debere ad filios extendi docet Leander in hoc præceptum *Tract.1. Disp.6. Quæst.* 19 Palacius, &c. 2. Non incurri si parentes ad hoc efficiendum metum tantùm levem filiæ incusserint, quia hoc non est *cogere* ut loquitur Concilium, censet Bonacina, Suarez, Sanchez, Leander, *suprà*.

QUÆRES tertio, An, è converso, parens vel alius sine causa impediens Filiam ab ingressu Religionis similem reatum, & censuram incurrant?

Respondeo affirmativè, ex eodem Tridentino suprà *Cap.*18. ubi sic decernit: *Simili quoque anathemati subjicit eos qui sanctarum virginum, vel aliarum mulierum voluntatem veli accipiendi, vel voti emittendi quoquo modo sine justa causa impedierint*: Ita etiam Bonacina, Sanchez, Pellizarius, Suarez *Tom.*5. *in* 3. *Part. Disp.*23. *Sect.*5. Causa autem justa impediendi possit esse, si quis prudenter judicet filiam aut filium ad Religionem verè ineptum esse: vel illum Religioni noxium fore; vel quia in Religione quam ingredi intendit perversè, aut dissolutè vivitur: ut annotat Suarez *de Relig. Tom.*3. *Lib.*5. *Cap* 9. *Num.*9. Molina, Dicastillo, Bordonus, aliique.

QUÆRES quartò, An peccent mortaliter parentes, qui sine justa causa, sed absque fraude, aut violentia, importunis precibus Filium retrahunt à Religionis ingressu?

Respondent omnino affirmativè, Sotus, & Navarrus *Cap.*12. *Num* 44. *&c.*14. *Tract.*17. quia id cedit in filii grave præjudicium, citans etiam D. Antoninum, Paludanum, Angelum, Sylvestrum, Tabienam: nec non Sayrus in Clavi regia Lib 7. & Lib.11. & apud ipsum Ledesma, Pet. Navarra, Aragon, Salonius, & Greg. de Valentia: accedit Miranda, Bordonus, Molina, Dicastillo, Fagundez, Leander, aliique: quamvis hoc ex parte restringat Suarez *Tom.*3. *de Religione Lib.*5. *Cap.*9.

Reliqua Decalogi Præcepta, Non occides &c. *pertinent ad materiam* Justitiæ *erga Proximum*, *ideoque cum ea in sequentibus appositè tradentur.*

CAPUT V.
DE JUSTITIA ET JURE
Cum ceteris Decal. Præceptis.

NOTA.

De *Justitia*, *Jure*, *Contractibus &c. actum est à nobis suprà hujus Tomi* 2 *Parte* 1. Pag.40. & sequentibus, *ubi tradidimus totam horum doctrinam speculativam, naturam, divisionem, objectum, subjectum, Dominium, præscriptionem, uti & singulorum Contractuum in specie.*

Hic igitur reliquam horum Doctrinam ad Praxim pertinentem in sequentibus accuratè complectimur, & eo fere ordine quo reliqua Decalogi Præcepta circa Justitiam Proximo debitam in Bonis tam internis, quam externis versantur.

De Homicidio, Mutilatione, &c.

1 Homicidium est injusta hominis occisio. Contingit enim homini justè vitam auferri, vel ex Dei jussione, qui est supremus Dominus vitæ & mortis, vel ex auctoritate legitima Reip. uti fit in suspendio malefactorum, vel ex gravi causa aliquid faciendo vel omittendo, ex quo mors hominis præter intentionem indirectè sequatur. Non enim tenemur nostram, vel alterius vitam in quavis circumstantia, & quovis incommodo conservare, cum ad hujus conservationem Præcepto tantùm affirmativo obligemur, quod cum incommodo valdè gravi obligare non solet.

Hinc, numquam licet auctoritate humanâ seipsum *Directè* occidere. Quia solus Deus est directus & absolutus Dominus vitæ humanæ. Licet tamen quandoque causam aliquam ponere, ex qua *Indirectè* mors sequatur. Ita *D. Thomas* 2. 2. *Quæst* 64. *aliique*.

Unde resolves cum communiori Doctorum sententia, 1. Licitum esse cum certo vitæ periculo peste infectis servire. 2. Ad vitandum incendium se ex alto præcipitem dare. 3. Persistere cum tali periculo in sua statione militari. 4 Periculum idem subire pro conservanda castitate. 5. Ex carcere aperto non fugere, aut sponte Judici se plectendum sistere.

Denique, *Quæstio* in his valdè singularis est, An in prælio navali licitum sit militibus, ignem pulveri nitrico injicere, aut navem perforare, & se mari committere, ne ipsi cum navi, & opulenta admodum præda in hostis potestatem deveniant, quæ fusius resolvitur hic suprà Tract.1. Cap 13. Quæst.5. *Pag.*28.

2. Quoad occisionem *Alienam*, Licitum est occidere Aggressorem vitæ suæ, vel alterius: Hæc enim justa defensio, non directa occisio est.

3. Idem dicendum est in defensione bonorum, honoris, castitatis, aut alterius virtutis, si id fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ, id est, si aliâ ratione defendere nequeas: Nisi tamen res sit momenti exigui, aut etiam magni, modò viâ juris recuperari possit.

4. Non intelligitur modus inculpatæ tutelæ, si quis majori vi utatur, quàm defensio postulet, aut si qui invaditur, dum potest, non vult fugere, nisi sit persona nobilis, cui fuga pro ingenti dedecore reputanda esset, *Mald. Diana, Layman Lib.*3. *Tract.*3.

Illicitum est occidere quando aggressor injuriâ illatâ jam actu fugit. Quia sic non esset defensio, sed vindicta privata: Ita *Toletus, Rodriquez*, cum communiori.

5. Prævenire non licet, & occidere insidiantem vitæ tuæ privatâ auctoritate, sed ad publicam recurrendum est, quamdiu nihil in te attentavit.

6. Tam qui occidit, quàm qui mandat occidere homicida est. Hic tamen si re integrâ & fide bonâ mandatum revocaverit, extra noxam est patrati homicidii: non ita qui consuluit alteri homicidium, nam etsi effectu nondum secuto consilium revocarit, homicida, & irregularis esse non desinit, si non desierit occisor illius consilio moveri. *Sylvius cum communiori.*

7. Filiam, vel Uxorem in Adulterio deprehensam, itemque Adulterum, in foro conscientiæ occidere non licet: & Leges civiles id inique permittentes à jure Canonico correctæ sunt.

8. Mortale est procurare Abortum etiam ante animationem fœtus, licèt fiat ad servandam famam, salutem, aut vitam Matris: Simile peccatum est, aliquid quacumque demum ex causa præbere fœminæ, vel ab ea agi directè, ne prolem concipiat.

9. Ad Duellum, sive pugnam inter duos condicto loco

loco & tempore, ullo casu expressè provocare, aut illud acceptare, mortale peccatum est: Aliud est si publicâ auctoritate duo pro toto exercitu decernant, uti factum est in Davide & Goliatho: Vel si aliquis quovis loco invasus ferrum stringat, & pugnando seipsum defendat.

Pugnantes in Duello, item consulentes, suadentes, spectantes excommunicantur, in *Concil. Trident. Sess.* 25. *Cap* 15 & plura extant in Bulla à Clemente VIII. ea de re edita.

Duellum acceptare non censetur, qui provocatus respondet, se ob provocantem à consueta via non recessurum, aut si aggrediatur se defensurum. *Navarrus Cap* 15. *Layman, Hurt. Less. Filliucius, &c.*

Alterum mutilare, membrum aliquod amputando, aut vulnus infligendo sine justa causa peccatum est contra Justitiam: quod verum est etiamsi id fieret cum consensu illius qui mutilatur: aut aliquis seipsum sine causa mutilaret, aut vulneraret. Ratio est, quia sicut nullus habet Dominium suæ vitæ corporalis, quod Deus sibi reservatum voluit, sic nemo retinet Dominium suorum membrorum, ut possit de illis quovis modo pro arbitrio disponere.

Hinc non licet seipsum castrare sive ad castitatem conservandam, sive ad tentationes sedandas. Unde etiam peccant parentes qui filium castrarent v. g. ut illum cantui aut choro idoneum redderent.

QUÆRES, quid pro hominis vita, aut vulnere, aut membri amputatione restitui debeat?

Respondeo ex communiori Doctorum sententia, restituendas esse imprimis expensas factas in curatione vulneris: item lucrum quod cessavit, & damnum quod emersit ex alterius morte, vulnere, aut mutilatione.

Sed *QUÆRES*, An pro ipso membro amputatato, aut vita, aut cicatrice ex vulnere relicta, aliqua compensatio ex Justitia debeatur?

Respondeo, etsi aliqui id affirment, probabiliorem tamen videri sententiam *Navarri* aliorumque, qui negant ullam compensationem ex Justitia deberi. Quia membrum, & vita hominis est bonum altioris ordinis quàm ut pecuniâ, aut alio pretio æstimari, aut æquari debeat. Quamvis autem præcisè pro ipsa cicatrice nihil sit restituendum, si tamen ex ea damnum sequatur, v. g. in fœmina quæ ob deformitatem ex cicatrice contractam non potest pari nubere, debet ea jactura juxta prudentis æstimationem compensari.

DAMNATÆ sunt in hac materia non ita pridem ab Alexandro VII. *&* Innocentio XI. *propositiones hic sequentes.*

Vir equestris ad Duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat. Alexander VII. Prop. 2.

Est licitum Religioso, vel Clerico calumniatorem gravia crimina de se, vel de sua Religione spargere minantem occidere, quando alius modus defendendi non suppetit, &c. Alexander VII. Prop. 27.

Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, ac etiam judicem à quo iniqua certò imminet sententia, si aliâ viâ non possit innocens damnum evitare. Alexander VII. Prop. 28.

Non peccat maritus occidens propriâ auctoritate uxorem in adulterio deprehensam. Alexander VII. Prop. 19.

Fas est viro honorato occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit: idem quoque dicendum, si quis impingat alapam, vel fuste percutiat, & post impactam alapam, vel ictum fustis fugiat. Innocentius XI. Prop. 30.

Regulariter occidere possum furem pro conservatione unius aurei. Innocentius XI Prop. 31.

Non solum licitum est defendere defensione occisiva, quæ actu possidemus, sed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos possessuros speramus. Innocentius XI. Prop. 32.

Licitum est tam heredi, quam legatario contra injustè impedientem, ne vel hæreditas adeatur, vel legata solvantur, se taliter (ut suprà) *defendere; sicut & jus habenti in cathedram vel præbendam contra eorum possessionem injustè impedientem.* Innocentius XI. Propos. 33.

Licet procurare abortum ante animationem fœtus, ne puella deprehensa gravida occidatur, aut infametur. Innocentius XI. Prop. 34.

CAPUT VI.

De Peccatis Luxuriæ, & sexto Præcepto, Non mœchaberis.

1. LUxuria est inordinatus appetitus, vel usus sensus venerei, qui fit in corpore cum commotione spirituum generationi servientium.

2. Actus luxuriæ, alii sunt perfecti & consummati cum seminis decisione, alii imperfecti, qui sistunt in interno desiderio & oblectatione morosa. Speciem sumunt hi actus à diversis objectis circa quæ versantur, ideoque ea in Confessione sunt explicanda; vel etiam à modo quo exercentur naturali, vel contra naturam: diversitas illa magis patebit ex sequentibus.

3. Fornicatio, est concubitus soluti cum soluta, quæ nempe libera est à Voto, Matrimonio, Religione, cum mutuo consensu habitus.

4. Incestus, dicitur concubitus cum cognatis, etiam spiritualibus, per Baptismum videlicet aut Confirmationem, & affinibus. Cognati hi sunt usque ad quartum gradum; uti & affines, quando affinitas illa oritur ex copula conjugali: ex copula autem non conjugali, solùm extenditur usque ad secundum. Cum iis qui Religionem profitentur, aut Sacris initiati sunt, aut in loco sacro, potiùs sacrilegium videtur, quàm incestus. Cùm filia autem Confessionis, etsi cognatio spiritualis propriè non sit, dignum tamen est flagitium Confessarii depositione, & carcere, & ob similitudinem venit etiam nomine incestus.

5. Stuprum, est copula quæ cum virgine exercetur, sive vir fuerit virgo, sive non.

6. Sodomia est, cùm sexus ejusdem duo commiscentur, etiam fœminæ, vel cum fœmina vir præposterè extra vas naturale. Quidam verò putant variari speciem sodomiæ, si fiat cum cognato, aut affine, aut cum habente votum castitatis, &c. Sed hoc parùm ad praxim juvat, quia equidem in Confessione explicandum est, se sodomiam commisisse cum habente votum castitatis, affine, cognato &c.

7. Ad bestialitatem reducitur etiam coitus qui fieret cum dæmone. Sunt autem bestialitates reliquæ speciei ejusdem

8. Sodomia, bestialitas, mollities non sunt ejusdem speciei infimæ, ac proindè in his non sufficit in Confessio-

fessione dicere, se procurasse pollutionem: sed exprimenda est particularis species bestialitatis aut sodomiæ, ita Alexandro VII. suprà.

9. Mollities sive pollutio grave est peccatum, quoties sponte procuratur, aut voluntas in eam plenè consentit. Pollutio involuntaria non est peccatum; nec opus honestum undè sequitur, v. g. Confessionem rerum turpium, relinquere oportet, nisi sit periculum consentiendi.

10. Defectu pleni judicii & consensus, in semiexperrecto pollutio non est mortalis. *Sotus*, *Toletus cum communi*. Dum ea provenire advertitur, pro securiori praxi docent optimi Auctores, expedire tunc se munire signo crucis, & sine alio attactu Deum ferventer rogare, ut se ab omni in eam delectationem lapsu conservet. Ita cum Theologis plurimis docet & suadet *Sanchez*, *Busen. Trullus &c.*

11. Oscula & tactus verè libidinosi inter non conjugatos mortalia sunt peccata, non autem inter conjugatos, si absit periculum pollutionis.

12. Inter Sponsos amplexus & oscula licita sunt in signum sinceri affectus & benevolentiæ, non autem tactus impudici, qui proximè ad copulam disponunt. *Sanchez*, *Diana Part. 2. Tract. 17. Resol. 6. &c.*

13. Quæ ab aliquo opprimitur non tenetur ad defensionem sui illum lædere, at verò tenetur clamare & resistere quantùm potest sine periculo vitæ aut famæ.

14. Si in cogitationibus venereis voluntas se habeat negativè, id est, non consentiat neque dissentiat motibus luxuriæ, probabile est non peccare mortaliter, nisi adsit periculum consensus aut pollutionis. *Sanchez & 9. alii* probati Auctores.

15. Probabile est simplicem delectationem, quæ fertur in personam conjugatam, aut affinem, non habere malitiam distinctam ab ea, quæ fertur in solutam, aut non affinem, ideoque non esse necessarium hanc circumstantiam in Confessione explicare. *Diana*, *Vasquez & 7. alii quos illi citant.*

16. Si oscula fiant ex urbanitate, & ex more Patriæ, non sunt illicita, si non accedat pravus affectus. Viros Ecclesiasticos & maximè Religiosos decet illum Patriæ morem, quantùm sine offensione fieri potest, meliori urbanitate declinare.

QUÆRES, An, & quomodo universim censeatur aliquis peccare contra castitatem indirectè, ponendo causam rei venereæ proximam, aut remotam?

Respondeo primò, Quando aliquis facturus rem necessariam, aut ex se licitam prævidet inde secuturos motus venereos, aut etiam pollutionem, quam nullo modo vult, aut directè intendit, tunc non tenetur abstinere à tali actione, si non existimet adesse periculum ne consentiat in istam delectationem. Quia ad actionem illam aliunde necessariam, aut ex se licitam sequitur ille motus aut pollutio tantùm per accidens; homini autem prosequenti suum jus non imputatur effectus per accidens, & præter intentionem secutus, alioqui sæpe deberet abstinere ab actionibus bonis & honestis. Hinc 1. colligitur, non obstante periculo talis effectus, licitum esse audire confessiones mulierum, etiam quando exponunt res lubricas & venereas: 2. studere casibus qui circa talia versantur: 3. Aspicere, & alloqui personas alterius sexus: 4. Seipsum, aut alium medendi causâ, aut ex alia honesta ratione contingere. Si tamen aliquis expertus esset se ex simili occasione sæpius ulterius in expressum delectationis consensum mortaliter prolapsum esse, teneretur à causa illa etiam ex se licita abstinere, ut docet *Navarrus hic Cap. 10. Sanchez*, *Fillıucius*, *Layman Num. 16.* ubi notat, illos qui in actionibus utilibus, aut ex se honestis tales effectus experiuntur facilius liberari, si animo obfirmato eos effectus contemnant, quàm si nimio timore imaginationem moveant, & sic movendo magis ad cogitandum solicitent.

Secundò, Si causa, ex qua talis motus aut pollutio sequitur, sit proxima, sive, ex natura sua ad venerem ordinata, ut est talis tactus, aspectus, lectio, aut locutio ex se luxuriosa, quæ otiosè, & sine debita causa exercentur, mortale peccatum est ab illis non abstinere. Quia qui consentit in talem causam proximam, censetur moraliter in effectum consentire. Si verò sit causa tantùm remotè, & per accidens ad pollutionem concurrens, ut nimius potus, aut cibus, aut equitatio, aut confabulatio, etsi absque causa & utilitate exerceantur, motus, aut pollutio ex illis secuta censetur tantùm venialis, dummodo ea non intendatur, & absit periculum consensus venerei. Quia effectus ille in talibus causis tantùm remotè, & imperfectè continetur, & potius proveniunt ex imbecillitate complexionis & naturæ, quàm ex intentione illius qui talem causam aut actionem ponit. Ita etiam docet *Sanchez*, *Fillıucius*, *Lessius*, *Diana* alios citans *Part. 5. Tract. 13. Resol. 4.*

Itaque generatim ut sciatur quando tales effectus censeantur esse intenti indirectè, sive in sua causa, varii breviter hanc Regulam statuunt: Si causa in genere luxuriæ sit peccatum mortale, pollutionem ex ea secutam esse mortalem: Si causa sit venialis, illum effectum esse venialem: Si verò causa nullum sit peccatum, effectum quoque nullum fore peccatum, secluso semper periculo directi consensus in ipsam pollutionem ex tali causa provenientem.

De Castitate Religiosa &c. vide *suprà pag. 137.*

Remedia contra luxuriam, quæ decet Confessarium in promptu habere, breviter assignat *Peyrinus Tract. 1. Quæst. 3. Cap. 2. aliique.*

1. Humilitas & oratio, ut agnoscentes nostram fragilitatem ad Dei auxilium recurramus. 2. Sobrietas in victu, & carnis mortificatio. 3. Custodia sensuum, & vitatio familiaritatis cum mulieribus. 4. Fuga otii. 5. Piorum librorum lectio. 6. Mortis & æternarum pœnarum viva meditatio. 7. Frequens Communio, & Confessio apud unum prudentem & stabilem Confessarium. 8. Occurrente tentatione, cogitare Deum adesse præsentem, severum peccati vindicem: ac frequenter animo revolvere hanc sententiam: *Momentaneum est quod delectat, æternum quod cruciat.*

Instructio Theologica & Ascetica pro personis timoratis in hac materia Luxuriæ.

NOtandum primò, Corporis ad libidinem commotiones & alterationes reliquas in hoc naturæ statu, tam esse homini, etiam nolenti, naturales, quam sit ipsa natura animalis quâ homo constat, & quam Deus ad conservationem generis humani generando, ordinavit, Quod viri etiam docti, & timorati

rati pro se, aliisque dirigendis in hac materia, præ cæteris anxia, & frequenti, sæpe non satis advertunt.

Notandum 2. Documenta quæ hic appono, Auctorum esse apud omnes probatissimorum, non enim pro meis tantum tradere præsumerem.

S. Bernardus apud *Rodriguez* Part. 2. Cap. 20. sic docet. Molesta est lucta, sed fructuosa: quia si habet pœnam, habet & coronam; non nocet sensus ubi non est consensus: imo quod resistentem fatigat, vincentem coronat.

Item, *Blosius* Abbas & Asceta celeberrimus. Qui, inquit, delectatur vanè sibi placere, quamvis solum semel fiat, pejus est in oculis Dei, quam si multos annos similes pateretur motus quantumlibet mali sunt, si consensum non præbeat. Ideoque non est quod tristetur aut magni faciat sensus vel cogitationes has: & in iisdem potes te habere quasi non per te, sed alium transirent. Et potes tibi persuadere (ait Sanctus quidam) eas extra te fieri: cogitationes enim pravæ in te sunt si illis consentias, & non aliter: & si non consenseris, domum tuam ingressæ non sunt, sed solum foris ostium tuum pulsarunt.

Alphonsus Rodriguez vitæ spiritualis singularis Magister *Part. 2. Cap. 20.* Considerandum, inquit, aliquos esse qui gravi tristitia & dolore afficiuntur dum se turpibus & inhonestis cogitationibus vexari animadvertunt, sic ut sibi persuadeant se à Deo desertos, & iram ejus in se inflammatam, quod talia in mentem veniant: *qui magnus error* est, quod probat, & sic prodit.

Aliqui quid sibi in his agendum ignorant ut expellant, compescendo tempora, contrahendo frontem, movendo caput, claudendo oculos: & subinde nisi dicant, nolo, videntur sibi consensisse. *Majus est* damnum quo quis se hoc agendi modo afficit, quàm quod à tentatione patitur. Id diabolus petit, qui probè novit illos longissimè à consensu abesse. Idem illi non parvo sed magno lucro est: nec negotium est quod magnâ vehementiâ peragendum sit.

Sancti & vitæ specialibus magistri docent modum his resistendi non esse ut pugnetur quo fugentur, fatigando & vim sibi inferendo imaginatione, sed solum illas parvi faciendo, quod declarant quibusdam similitudinibus, ut dum caniculi latrant, si eos nihili facias &c.

Ideoque optimum in his remedium inquit est, eos flocci pendere: vel faciendum monent ut is cui ventus multum pulveris in faciem conjicit, ille vero hoc nihili facit, sed occludit oculos & progreditur. Et ad majorem eorum qui his tentationibus vexantur consolationem, utque tandem aliquando inducantur hoc remedio uti, monent Sancti, quod quantumlibet perversæ sint cogitationes, nihil tamen easdem faciendas, sed quo deteriores sunt tanto minoris illas ducendas, quod non tam sunt periculosæ. De S. Catharina Senensi, aliisque Sanctis ac timoratis exempla in hoc solida apponit.

Hæc, inquam, instructio pro personis timoratis, qui actu peccati timorem, & horrorem habent, non ita convenit libertinis, & labi consuetis, quibus potius contra consensum voluntas firmanda est per considerationem mortis, inferni, æternitatis, de quibus suprà.

De hoc, & similibus, Documenta plura traduntur suprà de Conscientia Scrupulosa in hoc Tomo 2. *Tract. 1. Cap. 1. ad Pag. 5.*

CAPUT VII.

De Præcepto VII. VIII. IX. Non Furtum facies &c.

De Furto, Rapina, &c.

1. Furtum est occulta rei alienæ ablatio, invito rationabiliter Domino: si fiat cum aperta violentia, dicitur rapina, quæ à furto specie distinguitur.

2. Furtum non est, in extrema vel gravissima necessitate propriâ vel alienâ accipere ex re alterius, quantum hic & nunc necessarium est ad subveniendum necessitati, neque obligatio est posteà restituendi. Aliter sentiendum in hoc de necessitate gravi, juxta dicta *hic Tom. 2.* Tract. 1. Quæst. 9.

3. Quantitas requisita ad furtum mortale, æstimanda est ex prudentum judicio consideratâ pecuniæ raritate, & personâ furto læsâ. Non malè rem determinare videretur, qui statueret quantitatem censeri gravem, quæ æquaret stipendium diurnum honesti artificis; solent enim homines laborem illum, ejusque pretium pro re notabili æstimare. Ita etiam docuit hic *Lud. Scilders*, & in suis dictatis plures alii Lovanii eruditi Professores.

Laxior est *Sotus*, *Corona*, *Navarrus de furto*, *Num. 3.* qui docent mortale non esse lautas divitias possidenti auferre tres argenteos. Respectu hominis quantumvis ditissimi unum vel alterum aureum materiam gravem conficere censet *Bonacina aliique.*

4. Potest etiam in re modica aliquando grave peccatum admitti, si indè grave damnum eveniat, ut si quis sartori acum, quam unicam habet, suffuretur.

Quando domestici furta non admodum damnosa sine magna difficultate restituere nequeunt, prudenter & licitè aget Confessarius, si illis injungat, ut obsequiis extraordinariis damnum compensare studeant.

5. Uxor à viro, filius à patre, si quid non magni pretii accipiat, non furatur: si tamen notabile quiddam fuerit, omninò est restituendum.

6. Si quid contractu oneroso, ut emptione, à fure acceptum sit, sufficiet id ei, aut cui ille voluerit restituere, etsi quidam Domino proprio id probabiliter doceant restituendum esse.

7. Qui pauca furatur per vices, ubi summam notabilem explevit, obligatur sub mortali ad totius summæ restitutionem; modò illa pauca sic accepta sint, ut in morali æstimatione, una summa totalis, aut notabilis damnificatio censeri possint: Quia tunc in idem recidit, sive quis ab altero auferat summam notabilem paulatim, sive simul, cùm in utroque eventu damnum æquè magnum sustineat proximus. Deinde hæc praxis, utendi v. g. parvis ulnis, aut mensuris, esset graviter perniciosa commercio humano; ut proinde Innocentius XI. rectè prohibuerit propositionem 38. huic doctrinæ oppositam. Fusius hæc deducta invenies suprà *Tom. 2. Tract. 1. Quæst. 9.*

8. Sine furti crimine post uxor succurrere necessitati sui patris, aut matris, aut prolis ex alio Matrimonio, etiam nolente marito, ex bonis propriis, aut communibus, dummodò post mortem viri ea, quæ largitur in sua portione computet. Quia illa jure naturæ tenetur eos alere, & maritus debet in hoc consentire, *Navarrus*, *Lessius*, *Diana Part. 5. Tract. 8. Resol. 34.* Quod aliqui ad uxoris fratres, & sorores probabiliter extendunt,

9. Non

9. Non furatur etiam v. g. famulus, qui moderatè utitur tacitâ compensatione si stipendium suum (quod supponitur illi promissum, & certò debitum) non possit aliter obtinere. Uti plures docent apud *Layman & Tolet. Lib.* 5. *C.* 15. contra alios paucos. Et hæc illorum sic limitata doctrina, est omnino aliena à Prop. 37. reprobata ab Innocentio XI. *Famuli & famulæ domestica possunt occultè heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario, quod recipiunt.* Quia hic compensatio illa non relinquitur judicio famuli, sed requiritur expressè ut salarium illud totum sit illis promissum, & certò debitum, & ut aliter obtineri non possit. Nihil autem horum trium propositio prædicta requirit: & ideò illa periculo injusti excessus, & abusus viam pandere videtur.

QUÆRES, An liceat clam, aut etiam per vim propria auctoritate rem meam recuperare ab alio injustè detentam?

Respondeo cum distinctione: Si res tua in specie extet apud injustum detentorem, nec possis facile aliter recuperare, licitum esse non tantùm clam auferre, sed etiam vim adhibere. Quia perinde agis ac si vim inferres furi volenti rem tuam rapere, aut raptam retinere, quod licitum esse admittit communis sententia.

Quod si res tua apud alium non extet in specie, sed tantum in debito quo alius tibi adstrictus tenetur, quod non facile potes recuperare; tunc dico licitum non esse vi rem æquivalentem eripere, aut debitorem violentâ coactione ad debiti solutionem adigere. Quia debitum ut legitimè recuperetur exigit cognitionem causæ, cognitio vero causæ requirit officium judicis, nemo autem in sua causa judex esse potest.

QUÆRES præatereà, An ille qui alteri damnum attulit ignoranter, aut non liberè, teneatur ad illud reparandum?

Respondeo negativè. Quia damnum non posuit, damnificato rationabiliter invito. Assumptum probatur: nemo potest velle, ut quis sibi non inferat noxam, licet de ea inferenda inculpatè non cogitet, aut licèt necessariò eam inferat, cùm non possit rite velle id quod tunc impossibile est. Confirmantur hæc ex Decret. Greg. *Lib.* 5. *Tit.* 36. de injuriis & damno dato Cap. ult. nec non *Lib.* 3. §. *ad legem*: quibus consonant Theologi passim omnes unà cum D. Thoma.

Dices primò, quivis licitè alterum arcet, etiam non liberè agentem, ne se lædat: ergo læsus in casu rationabiliter est invitus.

Respondeo, concedo antecedens, quia alioqui jus se suaque defendendi inutile pro magna parte foret; sed nego consequens, eò quòd dispendium illud nec ab illo (uti suppono) nec ab alio inferente evitari potuerit.

Instabis, saltem poterit absolutè velle, ut quando jam jactura illa fuerit illata, restauretur ab inferente: hoc enim videtur requirere plena sui defensio.

Respondeo, negando assumptum: defensio ut sit licita, debet fieri modo competenti; qualis non est, si quis vellet obstringere alterum sub reatu pœnæ æternæ vel temporalis ad resarciendum cum æquali detrimento aliquid, cujus ipse causam non magis mortaliter præbuit, quàm si bestia, aut res aliqua inanimata illud effecisset. Aliud est, dum amentem, v.g. aut furiosum, volentem mihi nocere, simpliciter impedio: Tunc enim non volo fieri aut omitti sponte ab illo aliquid, quod facere aut omittere sic nequit: sed tantùm conatui ejus resisto, sicuti resisterem furori alicujus bruti vel elementi, quod utique permissum est.

Dices secundò, ille qui posuit causam damnificativam bona fide, tenetur eam re cognitâ removere: ergo etiam tenetur reparare noxam, qui illam intulit eâdem fide.

Respondeo, ille de quo in antecedenti, tenetur ad hoc ex Charitate, concedo: ex Justitia, nego; Cùm enim illa actio ab eo processerit more non humano, in æstimatione morali tantumdem est, acsi ab eo non processisset. Proinde non tenetur etiam alter resarcire damnum à se bonâ fide allatum, nequidem ex Charitate: quia non potest resarcire absque damno secundum se gravi aut æquali, prout facere potest prior causam removendo.

Instabis, cùm alteruter in casu incommodum subire debeat, satiùs videtur, ut is ultimatè subeat, qui illud à parte rei intulit.

Respondeo, negando assumptum: etenim rationi consentaneum haud est (ut ex prædictis liquet) obligari creaturam rationalem ad restaurandam jacturam, quam posuit absque ulla culpa. Proinde offensus cogitare potiùs debet, sibi illud non tam per hominem, quàm per infortunium obtigisse. Si tamen prudenter dubitaret, num afferens aut permittens damnum, aliquam culpam seu negligentiam commisisset, tunc licitè posset eum ad reparationem urgere per magistratum, qui juxta leges Civiles in similibus favet damnificato. Et ex his patet, tutam esse hanc resolutionem, quæ in praxi magni sæpe momenti est, & passim magis supponitur quàm stabilitur.

De aliis Injuriis, & Peccatis, quæ Præcepto 8. 9. & 10. adversantur, ex sequentibus constare debet.

CAPUT VIII.

De Contractu in genere.

Contractus est consensus externus duorum, quo liberè & legitimè utraque pars, vel saltem una alteri acceptanti, se obligat. In qua definitione, pleræque conditiones ad contractum requisitæ implicitè continentur.

1. Ex qua sequitur primò, non perfici contractum, aut obligationem, si alteri promisisti sic, ut solus ipse sis conscius: imò etsi signum externum accesserit, si non acceptaverit alter, contractus nullus est, ac nulla proindè obligatio.

2. Qui ad contrahendum sunt inhabiles, aut quibus jus positivum resistit, nihil agunt contrahendo, v. g. pupilli, fatui &c.

3. Nihil item agitur, si materia contractus sit illicita, vel illegitima, uti est res aliena ut cognita.

4. Eadem est ratio, si circa rei substantiam vis, dolus, error versetur, quod accidit, v. g. ubi acetum venit pro vino, vitrum pro gemma.

5. Si tamen, circa qualitatem tantùm, aut circumstantiam ejusmodi accidentalem, error dolusve intercesserit, non idcircò contractus continuò est invalidus: Poterit is nihilominus interdùm ob injuriam rescindi.

6. Imò nec si ex metu gravi etiam injustè incusso cele-

celebretur contractus, idcircò invalidus dicendus erit, sive onerosus is fuerit, sive gratuitus: est enim adhuc liber simpliciter, & voluntarius; licet à judice rescindi possit ex arbitrio illius, qui metum passus fuerit. *Sanchez*, *Layman*, *Lugo hic D.* 22.

7. Excipitur jure positivo contractus Matrimonii, Professio religiosa, & alia quæcumque vota, quæ tali metu extorta non obligant; item contractus dotis, qui in hoc contractum Matrimonii sequitur, Promissio vel traditio in rebus Ecclesiæ, auctoritas Tutoris per metum extorta. *Leg.* 1. §. *ult. ff. de auctor. tutoris.*

8. Illegitimè contrahunt, quibus bonorum suorum administratio non conceditur, ejusmodi sunt furiosi, prodigi, filiifamilias, uxores, Religiosi, pupilli, minores. Excipe casus aliquos quos habet *Lessius Lib.* 2. *Cap.* 17. *Dist.* 4. & qui infrà occurrent.

NOTA.

PRæter hæc, de Contractibus in genere, & singulis ejus speciebus, uti & de Cambio, Societate, Emphyteusi, Montibus pietatis &c. alia tam speculativa, quam practica tradi hic suprà *Tomi* hujus secundi *Part.* 1. *de justitia Cap.* 2. *Pag.* 43. *& sequentibus.*

CAPUT IX.

De Donatione & Promissione.

1. DOnatio alia est Verbalis, per quam res donata non traditur, & parit tantum actionem personalem, in eum, qui donavit: Alia est donatio Realis, in qua res donata etiam traditur, & statim transit in rem accipientis.

2. Donatio, etiam adhibitâ scripturâ & testibus, potest ante acceptationem revocari. Ad donationem validam requiritur, ut absenti eam indicet ipse qui donat, nec satis est id fieri ab alio, sine ejus mandato: quod si is cui res donatur, præsens taceat, censebitur acceptare. Quia in favorabilibus qui tacet consentire censetur.

3. Donatum pro absente acceptare potest Notarius, & pro causa pia homo quilibet cum usu rationis.

4. Bonorum omnium donatio non semper est invalida, si donans præsentia tantùm bona intelligat, nec adjungit etiam futura; siquidem pietatis, aut dotis, aut mortis causâ donatio facta sit, aut si ea juramento aut morte firmetur. *v. Molin. D.* 280.

5. Qui certam summam donando excedere prohibetur, Titulo tamen remunerationis, gratitudinis, eleëmosynæ donare poterit; etiam sic imminutâ aliqualiter portione legitimâ filiorum: Ita *Navarrus &c.*

6. Quod datum est per modum dispositionis tantum ad aliquid, v. g. ad religionem, aliumve statum, retineri potest, etsi posteà status ille non sequatur.

7. Rex potest revocare donationem tam suam, quàm prædecessoris sui, si illa Regnum enormiter lædat. *Bart. Lugo, Diana Part.* 8. *Tract.* 6. *Resol.* 18. *&c.*

8. Modus adjectus donationi turpis, vel impossibilis, censetur non adjectus. *Molina D.* 208. *Col.* 5. *&c.*

9. Donatio inter vivos, etsi res jam tradita sit, revocari potest in certis casibus, nisi illa fuerit remuneratoria, aut facta Ecclesiæ, aut Monasterio.

Primus casus est, si donatarius probetur esse enormiter ingratus, v. g. si donanti graves injurias inferat, aut inopiâ laborantem non sustentet: quod notandum est ingratis filiis, quibus parentes omnia donarunt: *Lessius*, *Sylvester*, *Trul*, *Bonacina.*

2. Si donans caruerit liberis, & posteà ei proles nascatur: hæc enim conditio inest donationi, ex dispositione juris, uti notat *Diana*, *Sa*, *&c.*

3. Si donatio fuit talis ut filii omninò priventur legitimâ portione, possunt eam, etiam ipsi filii revocare. *Navarrus*, *Lessius*, *Diana.*

10. Simplicem promissionem rei notabilis, etiamsi à promissario acceptatam, per se non obligare sub mortali docet *Cajetanus & quidem alii.* Probabilior tamen videtur contraria opinio, quam tenet *Mald. Vasq. Fil. &c.* si quis veram promissionem seriò expresserit, & non solùm propositum aliquid præstandi.

11. In foro tamen externo ut judicetur seria & valida promissio, ultra acceptationem requiritur ut exprimatur causa propter quam facta fuerit promissio, ut tradit *Covar. Villal. Trullus Lib.* 7. *Cap.* 16. *D.* 6.

Plura de Promissione & Donatione colliguntur ex dictis suprà de Voto, & infrà de Testamento.

CAPUT X.

De Commodato, Deposito, Mutuo.

1 COmmodatum est contractus, quo res aliqua quoad solum usum, pro certo tempore, & gratuitò conceditur.

2. Depositum, est quod traditur custodiendum, ut integrum restituatur.

3. Mutuum ab utroque differt in eo, quod transferatur in alium Dominium illius rei quæ mutuo datur, non item in illis quæ dantur per modum depositi, vel commodati.

4. Ante tempus definitum commodator rem commodatam repetere non potest sine injustitia. Si tamen ex eo, quod re suâ careat, illi damnum impendeat, potest eam ante tempus repetere, quamvis inde damnum æquè magnum impenderet commodatario. Quia (ut ait *Navarrus*) in commodatione hæc tacita involvitur conditio: nisi intereà contingat rem esse necessariam commodanti.

5. Re depositâ licitum est uti, quando depositarius bonâ fide existimat depositori id non displiciturum; aliàs absque usu servari debet.

6. Si res commodata, vel deposita perierit, probabile est depositarium teneri tantùm in casu quo dolus, aut culpa crassa dolo æquivalens intervenerit: *Lessius*, *Layman*, *&c.*

Excipe tamen sartores, molitores, aliosque artifices, quibus res traditur expolienda, uti etiam nautas & aurigas, qui ex levi culpa obligantur. Quia etiam in eorum commodum res alienæ illis traduntur. *Sylvester*, *Lessius*, *&c.*

7. Si depositarius aut commodatarius dubitet, an commodatum sive depositum perierit suâ culpâ, non tenetur, in foro saltem interno, ad restitutionem. Quia in dubio non præsumitur delictum, Ita *Sanchez de Matrim. Lib.* 2. *Disp.* 41. *Num.* 18. *&c.*

8. Dolus tamen præsumitur in foro externo, nisi depositum casu sic periisse probetur, ut simul cum rebus depositarii servari non potuerit, quod fieri potest, v. g. imminente naufragio aut incendio, quo casu depositarius non teneretur rem alienam præ sua servare.

9. Si

tores aliqui inter se propriâ auctoritate conveniunt, ut coëmendo merces certi generis, v. g. frumentum, salem, vinum, illas pro suo arbitratu charius divendant, dum ipsi efficiunt ut vix alibi inveniri possint. Plura de Monopolio sua circa *p.78.*

7. Venditor debet emptorem præmonere de notabili vitio rei, quod ei obesse potest, v. g. de ovibus si sint morbidæ, de domo si sit ruinosa, de equo si sit furiosus, de panno si sit adustus: alioqui ad resarciendam fraudem & damnum secutum obligabitur. Ita Theol. communiter.

8. Si occultè noveris debitorem tuum non esse solvendo, injustum videtur pretio ordinario debitum illum vendere iis, qui id nesciunt: Tam quia dolus est, quàm quia non revelatur maximum vitium debito intrinsecum, quod est impotentia solvendi.

9. Licet rem vendere pretio currente, & nihil dicere emptori, etsi Venditor sciat pretium mercis mox esse minuendum. Quia pretium currens, simpliciter adhuc justum est Seclusis tamen mendaciis, dolo, fraudibus, quibus emptorem ad emendum allicere nequaquam licet. *Bonacina Quæst. 2. Part. 5. Num. 12. cum Azorio, Filliucio, Lessio &c.*

10. Si duobus in solidum res sit vendita, Dominium acquirit is, cui tradita est, modò pretium solverit: Si verò neutri tradita sit, debetur ei qui priùs tempore emit, alteri verò relinquitur actio in venditorem. Dominium tamen, ante traditionem, in Ecclesiis, aliisque piis locis requiritur. *Lessius, C. Lugo &c.*

11. Si res empta pereat ante traditionem, & sit in individuo determinata, v. g. hæc domus, hoc dolium vini, hic modius frumenti, illa perit emptori, nisi venditoris culpa perierit, aut aliter expressè conventum fuerit: si autem empta fuerit res indeterminata, periculum spectat ad venditorem. Ita *C. Lugo, Lessius, Bonacina, Layman Lib. 3. Tract. 4. Cap. 17.*

12. Si post traditionem res vendita pereat, aut fiat deterior, cedit in damnum emptoris, etsi necdum persolutum sit pretium: quia res qualibet Domino suo perit. *Layman, Bonacina &c.*

13. Usura est, minoris emere credita certa anticipatâ solutione; secluso lucro cessante & damno emergente. Sic enim implicitè mutuat pecuniam minorem pro exigenda majori, *Molina, Lessius, Filliucius, Bonacina Disp. 3. Quæst. 3. Part. 10.* Aliud est, si credita sint incerta, litigiosa, aut cum difficultate exigenda: tunc enim jure coëmuntur minoris pro ratione incertitudinis, ac difficultatis ab emente sustinendæ in reobtinenda, ita *Bonacina, Trullus &c.*

14. Regula universalis dignoscendi, An in aliis contractibus, in quibus est rerum quæ permutantur inæqualitas, interveniat aliqua injustitia, plerumque erit: Animadvertere an insuper ex una parte accedat lucrum cessans, damnum emergens, aut periculum sortis, Nam ex horum Titulorum justâ consideratione, aliquid ultra sortem accipi potest. Ut fusiùs deducit *Molina, Lessius, Layman,* aliique Theologi & Juristæ.

Varia insuper pro contractibus privatis, singulorum locorum propriis juribus constituta sunt, quæ nequeunt ad certa principia reduci, & ad Judicem potiùs, quàm ad Confessarium pertinent.

QUÆSTIO in praxi singularis est: An vendentes licitè possint vino aquam miscere, aut optimo tritico grana viliora, si per hoc vinum aut triticum non reddatur deterius, quàm id quod passim pro eodem pretio ab aliis venditur?

Respondeo, id non esse illicitum, si mixtio illa cum cautela, & sine immodico excessu adhibeatur, uti plures docent cum Lessio de Just. Lib. 2. Cap. 21. Dub. 11. Bonacina Tom. 2. Disp. 3. de Contract. q. 2. Pun. 6. Num. 17. Diana Part. 1. Tract. 8. Resol. 51. Contra Rebellium, Busenb. Layman Tom. 1. Sect. 5. de Just. Tract. 4. Cap. 17. §. 2. Mendo in statera Differt. 6. Quæst. 4.

Probatur nostra responsio: quia in casu nullum damnum aut injuria infertur emptori: non enim tenetur venditor illi tradere merces majoris perfectionis quàm sint illæ, quæ pro eodem pretio ab aliis passim venduntur, & quæ eandem utilitatem habent ad usus humanos, uti hic fieri supponimus. Ergo venditor per hanc commixtionem non delinquit contra Justitiam, neque ad restitutionem obligari debet. Itaque confirmatur ex eo quod plures Auctores probati tradant, licitum esse venditori imminuere rei mensuram, quando aliâ ratione obtinere nequit *Legitimum* illius pretium, cum per hoc nullam inferat injuriam emptori; cui tradit merces pretio accepto æquivalentes.

Dixi in responsione, *si cautela sine immodico excessu adhibeatur.* Quia propter excessus periculum, hæc praxis, quamvis in se legitima, prudentibus tantùm & timoratis indulgeri debet, ne aliàs homines laxioris conscientiæ facile sibi persuadeant suarum mercium præstantiam cæteras longè antecellere.

De *Emptione*, Monopolio, Locatione, Emphyteusi, Feudo, Censu vario, Cambio, Contractu Societatis &c. vide alia supra *Tom. 2. Part. 1. Pag. 46.*

§. II.

De SIMONIACA Emptione aut Venditione.

Simonia est studiosa voluntas emendi, aut vendendi aliquid spirituale, aut spirituali annexum, pro pretio temporali. Nomen accepit à *Simone* Mago qui *Actorum* 8 hoc crimen admisit.

1. Requiritur ad Simoniam ut sit deliberata voluntas *emendi aut vendendi*, sive contractus onerosus, aut pactio tacita, vel expressa, & obligatio ex ea resultans. Non sufficit enim aliqua naturalis obligatio, v. g. gratitudinis, quando quis sperat, vel tantùm intendit aliquam remunerationem, si nulla intercedat obligatio, qualis solet esse in contractu oneroso. Per, *pretium temporale*, intelligitur etiam id quod pretio æquivalet, ut est obsequium, patrocinium, famulatus &c.

2. Nomine, *rei spiritualis*, non tantùm importatur res formaliter supernaturalis, & ad salutem nostram per se ordinata, ut est gratia, aut dona Dei interna, sed etiam res quæ causat gratiam, aut donum aliquod supernaturale, ut sunt Sacramenta, Concio, Preces, aut alia Sacramentalia: Item effectus & usus potestatis supernaturalis, ut est consecratio, absolutio, benedictio, dispensatio, excommunicatio, electio ad beneficium, præsentatio, confirmatio, collatio. & alii actus ad jurisdictionem Ecclesiasticam pertinentes, qui omnes sine peccato Simoniæ emi aut vendi non possunt.

3. Denique ad Simoniam sufficit, quod ematur aut venda-

vendatur aliquid *Rei spirituali annexum*, ut sunt reditus beneficiorum, qui propter officium spirituale conceduntur.

Malitia igitur Simoniæ consistit in eo quod res sacra sive spiritualis irreverenter tractetur, dum instar rei temporalis pretio commutatur, ac si hæc esset illi æquiparanda.

Hoc peccatum est mortale ex genere suo, nec veniale fieri potest ex materiæ levitate: Quia nullum donum gratiæ, licet parvum, potest vendi sine gravi irreverentia, tum ipsius doni, tum etiam Dei qui singulari & supernaturali modo illius doni auctor existit. Potest tamen esse peccatum veniale ob actus indeliberationem, & imperfectam cognitionem malitiæ. Ita *Suarez. Tom. 3. de Rel. Lib. 4. Cap. 36. Lessius hic Cap. 35. D. 1. Azor, Layman, aliique.*

Simonia alia est *juris divini*, quæ nempe est prohibita propter malitiam suam v. g. hostiam consecratam vendere. Alia est *juris humani*, quæ est mala tantùm propter prohibitionem. Hoc modo ab Ecclesia prohibetur, ideoque simoniam juris humani contrahit, primo, venditio Beneficiorum, etiam secundum id quod in ipsis temporale est, scilicet quoad jus percipiendi fructus. 2. Venditio Officiorum extrinsecè tantùm ordinatorum ad res sacras, v. g. sacristæ, advocati Ecclesiæ, aut thesaurarii. 3. Oblatio pecuniæ cum obligatione alicui facta, ut suadeat alteri sibi conferre beneficium. 4. Contractum inire de resignando beneficio, vel solvenda pensione, si alter beneficium tibi impetret. 5. Absque auctoritate superioris permutatio, & resignatio beneficiorum: vel etiam reservatio pensionis ex beneficio resignato: hæc tamen possunt licitè fieri accedente facultate superioris qui jus illud constituit. 6. Acceptio muneris, etiam sponte oblati, pro examine ad Parochiam, ex *Trident. Seff. 24. Cap. 18.* pro collatione Ordinum, pro Tonsura, vel litteris dimissoriis, *Trident. Seff. 2. Cap. 1.* Excipitur tamen decima pars aurei pro Notario, si salarium non habeat, & consuetudo id permittat. 7. Exactio pecuniæ pro admissione ad Religionem, quamvis non detur pro statu religioso, qui cum sit spiritualis jure divino vendi non potest, sed pro onere sustentationis istius personæ, nisi forte excuset monasterii tenuitas, vel consuetudo contraria: ita *Layman, Lessius, Bonacina Disp. 1. Quæst. 1. Azor. 3. p. 1. 12. Cap. 14.* Idem est si pro Concione aut Missa pretium accipiatur, nisi ratione laboris extrinseci, aut alterius incommodi pretio æstimabilis, ut docet suprà *Layman, Bonacina aliique.*

Item Simonia est, dare vel accipere pretium pro Absolutione à peccatis, aut censuris, pro Dispensatione in voto, juramento, impedimento matrimonii, irregularitate, cum hæc sit jurisdictio spiritualis. Quamvis possit in his aliquid exigi per modum mulctæ ad causam piam applicandæ, ut in quibusdam casibus fieri solet.

Non est autem Simonia, dare aliquid ad redimendam iniquam vexam, v. g. neganti Sacramenta in necessitate; aut impedienti legitimam beneficii possessionem, *Suarez, Lessius, Layman*, vel iniquè impedienti electionem, vel possessionem ad quod jus in re jam obtinetur; Quod si tale jus nondum habes, etsi possis redimere vexam ab eo, qui tantùm potest obesse, non tamen ab eo, qui & prodesse, & obesse potest. Quia in primo casu non datur tamquam pretium æquivalens rei spirituali, sed ut alter ad officium rite præstandum inducatur.

Neque Simonia est dare stipendium ad sustentationem Clerici etiam divitis, pro Missis, aut concionibus; aut de eo pactum inire: quia non datur tamquam pretium spiritualis officii, sed personæ in alterius gratiam occupatæ, quod illi ex justitia debetur. *Suarez, Layman Lib. 4. Tract. 20.*

Non est Simonia saltem juris divini, quamvis possit esse quandoque juris humani, spirituale cum spirituali permutare, v. g. beneficium pro beneficio, reliquias cum reliquiis; vel dare temporale pro temporali: ut si calicem, vel agnos Dei præcise ratione materiæ vendas: Vel dare temporale, pro spirituali per modum doni gratuiti, etsi adsit spes vel intentio alium excitandi ad remunerationem doni spiritualis, vel contra. Quia Titulus gratitudinis non respicit pretium, sed beneficium, nec solvit aliquid ex debita compensatione, modò ultra hos limites non rapiat habendi dira cupido, quam coërcet Innocentio XI. Propos. 45. declarans non evitari omnem Simoniam, quando datur temporale pro spirituali, etsi temporale sit solum gratuita *Compensatio* pro spirituali, aut ècontra.

Variæ sunt pœnæ Simoniacis constitutæ, quarum hic aliquas recenseo.

Primò, ob Simoniacam collationem, & susceptionem Sacrorum Ordinum, etiam primæ Tonsuræ, incurritur excommunicatio, & suspensio Papalis ab exercitio ordinum susceptorum.

Secundò, ob Simoniam realem in beneficio Ecclesiastico, incurritur 1. Excommunicatio Papalis. 2. Irrita est electio, præsentatio, confirmatio, & institutio: unde talis non facit fructus suos. Et hoc ita se habet, licet aliquis à tertia persona tali modo provisus vitium illud ignoraverit: nisi tamen, dum rescivit, contradixerit, vel nisi à tertio data fuerit pecunia per fraudem, ut redderetur inhabilis; vel nisi bona fide possederit beneficium per triennium. Ita *Layman Tract. 10. Cap. ultimo, Lessius Lib. 2. Cap. 35. D. 31. Bonacina Disp. 1. q. 7. Par. 2. Num. 20.* 3. Efficitur inhabilis ad idem beneficium, etiam per dispensationem Episcopi obtinendum: quamvis aliis beneficiis jure ipso non privatur, nec ad nova obtinenda, ante sententiam judicis, redditur inhabilis.

Quoad Pretium simoniacè acceptum pro Beneficio, aut alia re spirituali, si non est secuta rei collatio, jure naturæ restituendum est illi à quo est acceptum. Si verò secuta est collatio, & Simonia utrimque completa, probabilius est restitutionem faciendam esse Ecclesiæ, & non illi qui pretium contulit: Quia Ecclesia hac ratione tam dantem quam accipientem punire intendit.

QVÆRES primò, Quid dicendum de casu subtili, quo certo contra collatorem v. g. Episcopum pro mille florenis, quod beneficium non sit mihi, sed alteri, collaturus, ut nempe mihi conferendo, collator mille florenos ex sponsione lucretur?

Respondeo, illam sponsionem esse Simoniam palliatam, & illicitam; non enim tam est sponsio, quam tacita emptio beneficii.

QVÆRES secundò, Quid si quis procedat per contractum innominatum hoc modo: Conferam tuo nepoti hoc beneficium, si tu simile conferas meo nepoti, cognato, vel amico?

Respon-

Respondeo, collationem illam esse Simoniacam, si de re præstanda non simplex insinuatio, sed verum pactum intercedat, quod ex *Cap. finali, de pactis*, satis colligi potest.

QUÆRES tertiò. Quid judicandum de eo qui pecuniam præbet alicui tertio ut intercedat apud alterum, ut hic intercedat apud Collatorem beneficii, ut conferatur illi qui dictam pecuniam præbuit?

Respondeo, illum casum apud aliquos Auctores ut licitum admitti: quia, inquiunt, pretium illud datur pro re merè temporali, nempe pro gratia sivè intercessione amici apud collatorem: hanc sententiam ut probabilem habet *Vasquez & Sanchez in Opuscul. Tom. 1. Lib. 2. Cap. 3.* & aliqui Recentiores apud *Dianam Part. 4. Tract. 4. Resol.* 151. & iterum *Part. 10. Tract. 15. Resol. 5.* Sed ipse *Vasquez & Sanchez* censet contrariam sententiam esse probabiliorem: quod omnino verum judico tam ab auctoritate, quàm à ratione; quia illud pretium saltem mediatè pro ipso beneficio conferri videtur: & hac viâ facile foret passim palliare Simoniam in oculis hominum, sed prava animi intentio fugere non potest oculos Dei, ut etiam rectè hic notat *Stephanus à S. Paulo Pag.* 422.

QUÆRES quartò, An liceat absque Simonia pro beneficio aut alia re spirituali accipere aliquid temporale Titulo gratitudinis, sic ut de illo ex gratitudine præstando pactum intercedat? Licitum id esse, videtur admittere *Diana* citans *Valentiam*, quia non est pactum inducens obligationem justitiæ. Verùm etsi non inducat obligationem justitiæ, adfert tamen novam obligationem, & pretio æstimabilem, suprà simplicem gratitudinem, quæ per se libera est, nec obligat determinatè ad hoc vel illud donum conferendum, quod tamen fit ex vi istius contractus, qui proinde onerosus censeri potest. De quo videri potest Innocentii XI. Prop. 45. *suprà Pag.* 33.

CAPUT XIII.

De Testamento.

1. TEstamentum est justæ voluntatis dispositio de rebus post mortem præstandis, cum hæredis institutione. Et per hoc ultimum differt Testamentum à *legato*, sive fidei commisso partiali, quod tantùm est donatio particularis alicui à defuncto relicta. *Codicillus* est quasi imperfectum Testamentum, sine hæredis institutione, ad constituenda aliqua legata, vel ad aliquid in Testamento explicandum, mutandum, addendum, vel demendum. De quibus *Layman Lib. 3. Tract. 5. Cap. 1. Bonacina, Tanner. aliique.*

2. Ad Testamentum solenne, sive clausum, requiruntur à jure variæ solennitates: nempe ut testator illud suâ vel alicujus manu scriptum offerat septem testibus idoneis, non defectuosis, non cæcis, surdis, mutis, nec furiosis, & prodigis, infamibus, religiosis, cognatis, qui in testatoris potestate sunt; (quibus adde ipsum hæredem, & qui in ejus potestate sunt) sed masculis puberibus, liberis, ad id rogatis, & vocatis, coram profitendo id esse suum Testamentum: tum si possit manu suâ subscribit, alioqui id præstat octavus pro eo testis: dein omnes & singuli septem testes eodem tempore subscribunt, si possint, per se ipsos; proprioque, vel alieno, aut communi omnes sigillo consignant. *Layman, Bonacina Disp. 3. Quæst. 16. Part. 1. &c.*

3. Si Testamentum careat debitâ solennitate, & dubitetur an testator intenderit conficere Testamentum *clausum*, an verò apertum, habebit saltem vim Testamenti *nuncupativi*, quod tantùm requirit ut septem prædicti testes coram audiant & intelligant testatoris voluntatem, etiam solâ voce expressam. Quia præsumitur testatorem hoc saltem voluisse potiùs quam actum suum esse irritum. *Sanchez, Lugo &c.* Consultum est in conficiendo Testamento etiam adhibere Notarium, qui particularium locorum jura nosse solet, ut valori Testamenti in foro externo tutiùs consulatur.

4. Notat quoque *Diana Part. 6. Tract. 5. Resol.* 30. invaluisse consuetudinem ut minor numerus testium quam septem sufficiat ad valorem. Certè hominibus rusticanis quinque testes sufficere, si difficulter plures habentur, absque subscriptione, si non sint litterati, tradit *Layman & Bonacina.*

Item tempore pestis necesse non est testes simul congregari, sed tantùm ut singuli seorsim adhibeantur: imò absolutè loquendo tunc duos vel tres sufficere ex jure gentium docet *Diana Part. 7. Tract. 6. cum Sá, Layman &c.* Neque minus militibus, dum in castris sunt, concedunt jura privilegium.

5. Si Testamentum factum sit ad *pias* causas, etiam in foro externo juris solennitates non requiruntur, sed tantùm quæ jure gentium sufficiunt, nempe duo testes, inter quos fœmina esse potest. *Covar. & alii* 12. Item Parochus, aut Confessarius etiamsi legata essent pro Ecclesia propria, *Lessius, Lugo, &c.* Et quamvis morte interveniente contingeret Testamentum non esse absolutum, validum tamen est quoad legata pia, *Diana &c.* In foro autem conscientiæ etiam sine ullo teste sufficit scriptura, nutus, vel aliud signum, quo voluntas Testatoris sufficienter indicatur. *Molina, Lugo, Diana.*

6. Si autem Testamentum factum fuerit ad causas *non pias*, & careat solennitatibus jure requisitis, probabilius est illud *saltem in foro conscientiæ* esse omninò validum: adeoque licitè retineri quod ex tali Testamento possidetur. Quia illæ solennitates tantùm requiruntur in foro externo ad fidem in judicio faciendam, & excludendam omnem deceptionem. Ita *Lessius de Jur. Lib. 2. Cap. 19. Disp. 3. Barbosa. Wiggers, Part. 9. Tract. 7. Resol. 49. contra Molin. Diana &c.*

Hinc hæres ab intestato non videtur excusari in foro conscientiæ à persolvendis legatis in Testamento non solenni relictis, si satis ipsi constet de voluntate Testatoris. De qua si dubius sit, tenetur cum aliis pro ratione dubii componere. Quia in hoc dubio neutri parti favet possessio.

7. Testari non potest Religiosus professus, nec filius familias de bonis adventitiis sine patris consensu, nisi tamen sit Clericus, etiam primæ Tonsuræ: nec cæcus sine testibus, nec pupillus, nisi sit doli capax, & juramento confirmaverit. Nec in bello justo captus, nec obses apud infideles. Nec manifestus usurarius, nisi præstitâ cautione: valebunt tamen hujus legata ad causas pias si pœnitens obierit. Nec uxor nisi ad pias causas, sicubi legitimè statutum sit, ut non possit testari sine consensu mariti, ut refert *Sá, & plures alii.*

8. Patris Testamentum inter liberos ab eo solo scriptum,

ptum . aut subscriptum validum est, etiam ad pia legata, *Sa*, *Diana*, *&c.*

9. Potest Pater ob justam causam inæqualiter filiis bona relinquere, ubi non obstat lex particularis: sed non potest legitimâ portione privare.

10. Etsi spurium à Testamento excludat jus civile, ex jure tamen Canonico potest illi Pater alimenta relinquere, & filiæ dotem si eâ indigeat.

11. In dubio Testamenti judicandum est Testatorem, id voluisse, quod si adesset dicturus crederetur.

11. Qui juravit non revocare Testamentum, si revocet certum est validè revocare, imò à perjurio si causa revocandi subsit probabiliter excusatur. *Sa*, *&c.*

13. Conditio hæc Testamento apposita, *si filia non nupserit*, in ea quæ nunquam nupsit, item, *si non intrabit Religionem*, pro non apposita habetur.

14. Testator nullo jure positivo prohibetur, omissis consanguineis collateralibus, v. g. fratre, quemvis extraneum hæredem constituere, *Bonacina & alii* 5. *apud Diana Part.* 1. *Tract.* 8 *Resp.* 83.

15. Professio religiosa Testamentum priùs factum non irritat, cum tunc fuerit sui juris, ut Theologi passim admittunt.

16. *Executor* Testamenti potest esse, qui excedit annum 17. ætatis, unus vel plures, mas vel fæmina, Clericus, aut Religiosus, sed cum licentia sui Prælati, & quidem Generalis, si sit Societatis: sed Franciscanis id omninò jure prohibitum. Si tamen hos executorem agere contingat, acta non erunt invalida, sed tantùm illicita, *Layman*, *Bonacina*, *Diana Part.* 8. *Tract.* 8. *Resol.* 9.

17. Si à Testatore nullus nominetur Executor Testamenti, executio ad hæredem pertinebit, etiam ad pia legata: potest tamen tali casu Episcopus eam ad se pertrahere jure communi. *Layman &c.*

1. Quando voluntas Testatoris honestè impleri potest, non possunt legata ad pias causas commutari etiam in opus manifestè meliùs; nisi ex dispensatione Pontificis, & justa de causa: *Vasquez* id etiam Episcopo concedit, Communis opinio Doctorum admittit ad Episcopum, hæredem, & executores pertinere per epikiam interpretari, non esse à defuncti voluntate alienum, si aliqua mutatio fiat: v.g. si pecuniam reliquerit ad calices emendos pro Ecclesia, quæ calicibus non eget, poterunt eam applicare ad comparandas casulas, aut alia ornamenta, quæ magis ad Templi usum conducunt. *Vasquez*, *Molin. Barbosa &c.*

18. Si executores intra annum suâ culpâ negligunt exequi Testamentum, jus executionis ad Episcopum devolvitur. *Molin. Diana & 8. alii.*

19. Imò in legatis piis tenentur ad executionem intra sex menses, idque etiamsi nondum intra sit hæreditas. *Molin. Vasquez*, *Diana Part.* 8. *Tract.* 6. *Resol.* 25.

20. Si bona defuncti non sufficiant ad legata omnia persolvenda, distribuenda sunt omnibus pro singulorum rata æqualiter, quia eo in casu jus ad solutionem est in omnibus æquale. *Diana*, *Sylvester*, *Sanchez*. *Bonacina.*

FORMULA autem Testamenti talis esse solet. *In nomine Dei omnipotentis, Amen. Ego N. N. nunc liberè, & integris sensibus commendo Corpus terra sancta, & Animam meam Deo creatori, sub protectione B. Virginis &c. Heredem meum constituo N. N.* exprimendo bona relinquenda, debita solvenda, legata pia, aut alia pro particularibus personis prout cupit de rebus suis disponere. Postea nominat Executores sui Testamenti, & exprimit obligationes, si quas illis imponit. Postremò annotat locum, diem, & annum; & infrà Nomen suum, ac Sigillum apponit; Subscribunt etiam testes singuli.

Et quoniam in quibusdam varia sunt aliquando variorum locorum jura, expedit in conficiendo Testamento Notarium loci publicum adhibere, aut alium peritum & fidelem, ut in singulis securius procedatur.

CAPUT XIV.

DE RESTITUTIONE.

§. I.

Quinam teneantur ad Restitutionem.

1. RESTITUTIO, est actus justitiæ quo reparatur damnum per injuriam alteri illatum. *Injuria* autem est, læsio juris alieni in re quam possidet, vel ad quam possidendam jus habet. Hinc si læsio sit contra solam charitatem aut aliam virtutem, non est sufficiens fundamentum restitutionis. Injuria hæc aliquando est *Materialis*, quando quis bonâ fide causa fuit damni illati, aliquando *Formalis*, quando malâ fide, id est, sciens, vel scire negligens alteri damnum intulit.

2. Non solus ille qui proximè damnificat ad restitutionem obligatur, sed etiam illi qui ad damnum alteri inferendum cooperantur. De his ut Confessarius promptè possit judicare, sequenti versu aptè comprehenduntur.

Jussio, consilium, consensus, palpo, recursus,
Participans, mutus, non obstans, non manifestans.

3. *Jussio* indicat eum, qui jubet vel mandat damnum inferri, ad illius Restitutionem teneri, sive mandet expressè, sive tacitè tantùm, v. g. quando famulus ex verbo vel signo satis colligit gratum fore suo Domino si damnum inferat, Dominus ad Restitutionem obligatur.

Non obligatur tamen qui absque ullo mandato ratum habet opus suo nomine factum. Quia ratihabitio præsens non est causa damni jam præteriti.

Neque mandans qui ante executionem mandatum suum revocavit, si id mandatario tempestivè innotuit. Quia tunc damnum non est illatum ex vi mandati, utpotè retractati. *Molina*, *Filliucius*, *Lessius de Justitia Lib.* 2. *Cap.* 13.

4. *Consilii* nomine intelligitur is qui suadendo, rogando, aut hortando causa efficax fuit damni illati, ac proindè in defectum exequentis ad Restitutionem obligatur. Illi autem, qui pravum ejus consilium secutus fuit, consulens ad nihil tenetur, nisi dolosè ignorantem suadendo circumvenerit, juxta Reg. Jur. 62. in 6. *Nullus ex consilio nisi fraudulentum sit obligatur.*

Si consulens ante rei executionem consilium suum seriò revocaverit, & conatus fuerit factum impedire, probabile est excusari à damni illati Restitutione: Quia tunc damnificans præsumitur potiùs propriâ malitiâ

malitiâ quam alieno consilio moveri, uti videre est apud *Bonacina*, *Sà*, *Tanner. Diana Tract.* 2. *Miscel.* 18. & *Tract.* 5. *Resol.* 83. Quamvis plures sint, qui contrarium tenent, præsertim quando eum cui damnum parabatur non monuit, ut sibi præcaveret.

5. *Consentiens*, *fautor*, *receptor*, sive *recursum* præbens, si cooperando efficax causa damni extiterit, illud pro sua parte resarcire tenetur. Talis est v. g. qui suo calculo vel suffragio verè causa fuit ut eligeretur indignus, vel ut aliquis dignus jure, aut spe suâ excidat: item, qui sciens furem recipit & fovet, vel res furtivas coëmit. De his enim L. 3. dicitur, *Receptatores non minùs delinquunt quam aggressores.*

6. *Palpo* dicitur, qui laudando, & adulando, vel etiam ignaviam exprobrando, aliquem animat ad damnum inferendum, qui ad Restitutionem tenetur si efficaciter ad damnum cooperatus est.

7. *Participans* est, qui partem prædæ recipit, aut cooperatur, v. g. agendo pro fure excubias, advehens instrumenta quibus res aliena auferatur. Excusantur tamen illi, si verè metu gravioris mali adacti ponant istiusmodi causam ex se indifferentem, v. g. scalam fenestræ admoveant ex qua per accidens alterius damnum consequitur. Quia non sunt causa moralis talis damni, juxta principium 15. quod suprà Tract. 1. tradidimus.

8. Qui concurrunt ad damnum *privative*, ut *mutus*, sive silens, *non obstans*, *non manifestans*, tenentur ad Restitutionem quando ratione pacti, aut officii ex justitia damnum impedire debent; ut docet *S. Thom.* 22. *q.* 62. *Art.* 7. Tales sunt Principes, aut Magistratus, qui possunt, & negligunt impedire latrones, milites, aut alios grassatores, qui subditis damna inferunt. Item, Tutores, & administratores bonorum non impedientes damna pupillorum, aut aliorum quorum curam susceperunt. Denique famuli, qui negligunt arcere furem extraneum Domini sui horreum, domum, aut cubiculum ingredientem.

9. Prædicti omnes non obligantur ad Restitutionem, si non sit moraliter certum eorum mandatum, consilium, aut cooperationem in damnum efficaciter influxisse, sic ut sine illis non fuisset illatum. Quia in materia justitiæ vel maximè, melior est conditio possidentis, uti ostendimus *Tom.* 2. *Tr.* 1. *Princ.* 3. & ita docet *Bonacina*, *Tanner. Diana*, *Lessius de Just. hic Cap.* 13. *Disp.* 4.

10. Probabile est Parochum aut alium Confessarium, qui ex negligentia vel ignorantia, cùm debuit, omisit pœnitentem de restitutione facienda monere, non obligari in pœnitentis defectum ad Restitutionem faciendam. Quamvis enim non admonendo graviter peccaverit contra officium Confessarii non instruendo pœnitentem, non tamen contra justitiam & jus alicujus tertii: nisi tamen ex malitia Restitutionem positivè dissuaderet, aut impediret. Ita *Bonacina*, *Lessius*, *Layman Lib.* 3. *Tract.* 4. *Cap.* 7. *contra Navarrus*, *Angel. &c.*

11. Si plures concurrant ad damnum sine mutuo consensu, sed quisque seorsim, non plus tenentur singuli restituere, quam sit damnum quod per se intulerunt. Si autem cum mutuo consensu & auxilio id fecerunt, singuli tenentur in solidum in defectu alterius totum damnum resarcire. Quia singuli sunt causa totius damni, quod non fuisset illatum nisi ex confidentia in mutuo auxilio. *Vasquez*, *Molina*, *Filliucius*, *Bonacina hic Disp.* 1. *Quæst.* 2. *Part.* 11.

12. Quando actio injuriosa fuit *lucrativa*, primo loco tenetur rem ablatam restituere is apud quem exstat, aut qui malâ fide rem absumpsit: illo autem non restituente reliqui qui adjuverunt obligantur. Quando autem actio non fuit lucrativa, uti fit in mutilatione, incendio, detractione, tunc primò obnoxius est restitutioni qui fuit causa primaria damni, uti mandans, vel executor. Quod si illi non velint, vel non possint restituere, tenentur reliqui cooperatores. *Cajetanus*, *Layman*, *Bonacina*, *Navarrus Cap.* 17. *&c.*

13. Quando damnum passus, causæ principali condonavit, liberantur etiam minùs principales, non contra, uti cum aliis docet *Layman Lib.* 3. *Tract.* 2. *Cap.* 6.

14. Qui alium impedivit ab aliqua re obtinenda, quæ non erat illi debita ex justitia, v. g. ab officio vel beneficio, absque vi vel fraude, non tenetur ad restitutionem, quamvis si ex odio fecerit graviter peccaverit. *Vasquez*, *Sà*, *Bonacina &c.*

15. Si autem id fecerit per vim, fraudem, calumniam, mendacium, tenetur compensare damnum juxta spem & probabilitatem quam alter habuit illud bonum obtinendi, secundùm judicium & arbitrium prudentis viri. Quia quilibet habet jus, ne per media illicita à sua spe, aut petitione justa dejiciatur. *Lessius*, *Bonacina*, *Molin. Tom.* 1. *Disp.* 135.

16. Quando bona restituenda, aut debita sunt incerti Domini, vel ad eum non potes accedere, si ea teneas absque delicto, post adhibitum frustra conatum restituendi vero Domino, probabile est quod possis ea tibi retinere; idque tutum in praxi affirmat *Diana Part.* 2. *Tract.* 3. *Misc. Resol.* 5. quamvis cum *D. Thoma* plures sentiant danda esse pauperibus.

17. Quod si conscius es te ea habere ex delicto, v. g. furto vel usura, teneris absolutè illa in pauperes, aut alia opera pia erogare. Quia tunc optimo quo potest modo, fieri debet restitutio, ut cùm nequeat corpori, saltem animæ veri Domini sit proficua, uti docet communis sententia apud *Layman*, *aliosque*.

§. II.

Quid restitui debeat à Possessore, aut damnificatore bona, aut malæ fidei?

1. SI Possessor bonæ fidei posteà intelligat rem esse alienam, tantùm tenetur eam restituere unà cum fructibus ex ea perceptis si extent, vel quantùm ex iis factus est locupletior, si consumpserit. Ratio, quia Possessor bonæ fidei non tenetur ratione injustæ acceptionis, sed tantùm ratione rei acceptæ, & possessæ, ergo non tenetur plus restituere quàm ex ea possideat. Exempli gratiâ, vestem à fure tibi *donatam* bonâ fide accepisti, & attrivisti, Dominus posteà comparet, tantùm illi teneris restituere vestem attritam, & tantùm insuper quantùm tuo vestimento pepercisti, etiamsi vestis attrita serica, & valdè pretiosa fuisset. Quod si vestem illam non dono accepisti, sed pretio *emisti*, nihil præter vestem attritam est restituendum. Si autem sine tua culpa *perdita* aut ablata est, ad nihil omninò teneris. Ratio horum, quia nihilo factus es ditior: quæ doctrina aliis materiis facilè potest applicari. Ita *Bonacina*. *Layman Lib.* 3. *Tract.* 2. *Cap.* 3. aliique passim Doctores.

2. Quia bonâ fide fecit contractum quem posteà deprehendit esse *usurarium*, tantùm tenetur restituere alteri

alteri id in quo ipse indè factus est ditior: *Layman suprà, &c.* Eâdem ratione, si quis bonâ fide *vendidit* rem alienam, dono sibi datam, v. g. vestem de qua suprà, debet acceptum pretium restituere; nisi tamen ipsa vestis apud alterum reperiatur; hæc enim Domino restitui debet, non pretium. *Molin. Vasquez, Lessius Lib. 2. Cap. 14. Disp. 1.* Quod si rem tibi donatam alteri gratis *donasti*, aliam non donaturus, ad nihil teneris, nisi forte ex charitate Domino indicare ubi res extet. *Bonacina, Trul. &c.* Quia indè non es factus ditior, cùm nihil habeas in rebus tuis quod alias non haberes.

Simili modo, si rem ipse bonâ fide *emisti* & postea *vendidisti* absque lucro, nihil teneris restituere, sed solus ille apud quem res extat, *Molin. Lessius*, contra *Vasquez &c.*

3. Notandum hic est, *fructus* qui ex aliena re possunt provenire, alios esse fructus naturales ipsius rei, ut fœtus animalium, fructus arborum &c. & hi unà cum re Domino cedunt, censentur enim esse pars aliqua rei fructiferæ: alii autem sunt fructus meræ industriæ quos res ex se non parit, sed tantum ad illos acquirendos adhibetur per modum instrumenti, v. g. frumentum alienum alio deportatum cum lucro vendidisti, vel pecuniam alienam ad negotiationem adhibuisti, non teneris hunc fructum, sive lucrum restituere. Quia non est fructus alienæ, sed tuæ industriæ.

Prædicta penè omnia fundantur in lege naturæ, quæ declaratur regulâ juris 46. in 6. *Locupletari alius non debet cum alterius jactura.* Et l. non hoc. ff. de Condict. Ind. *Naturâ aquum est neminem cum alterius detrimento fieri locupletiorem.* Ex quibus in praxi alii casus deducuntur.

4. Quoad Possessorem, sive damnificatorem *malæ fidei*, debet universaliter ita restituere ut ponat æqualitatem cum jure alterius, & ipse ex delicto suo & mala fide lucrum non faciat. Est autem malæ fidei Possessor qui rem injustè possidet, sciens, aut per crassam seu mortalem ignorantiam scire negligens, jus sibi non competere.

5. Si res apud malæ fidei Possessorem casu fortuito periit, etiam peritura etiamsi apud Dominum mansisset, in foro conscientiæ nihil restituere tenetur. Ratio, quia non tenetur ratione rei acceptæ, cùm ex ea nihil possideat, neque ratione injustæ damnificationis, cùm ipse istius damni fortuiti causa non fuerit, uti hic supponitur.

6. Si tamen eam dolo absumpsit, aut per negligentiam crassam sive mortalem perdidit, etiamsi aliàs apud Dominum peritura fuisset, tenetur illius æstimationem Domino præstare. Ratio, quia in hoc casu obligatur Titulo injustæ damnificationis, *Lessius, Layman &c.*

7. Plerumque injustus malæ fidei Possessor, aut damnificator, non tantùm tenetur restituere rem ablatam, & fructus perceptos, detractis suis expensis, sed etiam compensare Domino damnum emergens, aut lucrum cessans ex rei carentia. Quia per injustam ejus detentionem est vera causa talis damni, etsi ipse parum aut nihil ex ea percepisset. *Layman Lib. 3. Tract. 2. Cap. 4. Num. 7. &c.*

8. Si rei alienæ dum malâ fide detinetur pretium augeatur, Domino augetur, ac proindè illud etiam augmentum debet Domino restitui, *Layman supra.*

9. Probabile est eum qui in extrema necessitate consumpsit rem alienam, non tantùm sibi commodatam, sed etiam ante eam necessitatem furto acceptam, non teneri posteà, etsi possit eam compensare. Quia furtum non ademit illi jus quod quivis habet ad consumendam rem alienam in extrema necessitate. *Hurt. Con. Palaus, Diana*, contra *Vasquez, Lessium &c.*

QUÆRES ex his primò: Quid dicendum de eo, qui cùm vidisset domum agricolæ à militibus iniquè spoliari, abstulit ipse duas vestes valentes 15. florenis, hac ratione ductus, si ego non auferam alii certò rapient.

Respondeo: Si accepit animo restituendi Domino, rectè fecisse; quod si contingat posteà Domino restitui non posse, neque tenebitur etiam pauperibus restituere, ut docet *Layman* ex probabili multorum sententia. Si autem abstulit sine animo restituendi peccavit, & à restitutione non excusatur. Quia uti milites, ita ipse invito Domino rem alienam occupavit.

QUÆRITUR 2. Quid judicandum de eo qui in navi frumentum, aut annonam alienam furto absumpsit, quando posterâ die in navi omnia exceptis hominibus submerguntur, aut diripiuntur?

Respondeo teneri ad restitutionem. Quia cùm semel ratione rei injustè acceptæ fuerit obligatus, per eventum fortuitum posteà subsequentem non absolvitur.

§. III.

Qualiter restituendum pro homicidio, stupro, adulterio, fama &c.

1. QUi alium injustè occidit, aut læsit, tenetur restituere omnia damna pecuniaria, quæ læsus, ejusque hæredes, uxor, aut parentes patiuntur ratione injustæ occisionis, aut mutilationis. Quia horum omnium causa injusta fuit. Tales sunt primò impensæ in medicos, medicamenta, famulos, & alia ægro necessaria, detractis iis quæ sanus fuisset consumpturus. Secundò lucrum cessans ex opificio, aut officio quod læsus nequit exercere, quantum scilicet prudentis arbitrio spes lucri valebat, detractis expensis, quæ in suam sustentationem consumere solebat. Mortuo autem occisore hæc omnia hæredes præstare tenentur. Non tamen probabiliter solvere debita occisi: Quia occisor illorum causa non fuit *Layman hic, aliique.*

2. Si læsus interfectori omnia remisit ante obitum, ille hæredibus, uxori, & cæteris ad nihil tenebitur. Quia jus quod hi, tantùm ratione occisi, acquirunt, jam remissum est.

3. Qui ab alio fuit provocatus ad pugnam, non tenetur ad Restitutionem. Quia alter provocando liberè fecit illi potestatem ut pro viribus agat ad vitam sibi auferendam. Adeoque obligationem illam ultrò ipsi tunc remisit. Idem dic de eo qui injustum invasorem occidit, etiamsi per levem contumeliam, aliquam ei invadendi occasionem præbuisset.

4. Pro ipsa vita, membro, cicatrice, nihil in rigore restituendum, sed venia tantùm petenda. Quia sunt bona ordinis superioris, quæ pecuniâ æstimari nequeunt, ita *Lessius, Layman &c.* Contra *Sotum, Sylvester &c.* Consultum est ut Confessarius occisori imponat Missas & eleëmosynas pro anima occisi.

5. Quoad *stuprum*, qui virginem invitam defloravit, tenetur vel eam ducere, vel compensare damnum indè secutum, arbitrio viri prudentis; pro ipsa præcisè virgi-

virginitate nihil est restituendum. Hinc si stuprum mansit occultum, aut Matrimonium æquè opulentum non impedivit, aut cum virginis consensu absque vi, vel fraude, vel Matrimonii promissione, patratum fuit, stupratori nulla restitutio incumbit. Quia in hoc casu volenti non est facta injuria; neque in priori casu damnum illatum est. *Lessius*, *Bonacina*, *Trullus* &c.

Idem est de eo, qui virginem solis blanditiis & precibus in consensum inflexit: nisi tamen preces fuerint conjunctæ cum minis, aut metu reverentiali, qualis solet esse ancillæ erga Dominum. *Trullus*, &c.

6. *Adulter & Adultera* tenentur resarcire damnum, quod legitimæ proli ex adulterio nascitur. Non tenetur tamen ordinariè adultera declarare quod proles sit spuria, cum sua infamia, & domestica cum viro discordia. Quia bona fortunæ quibus privatur legitima proles debent cedere bono famæ, quo mater privaretur, cùm hoc sit altioris ordinis. Nec proles tenetur matri affirmanti se spurium esse, fidem adhibere.

Conari tamen debet mater quantùm potest aliâ viâ damnum compensare, v. g. in utilitatem legitimæ prolis familiam diligentiùs administrando, de bonis propriis plus illi quàm spurio distribuendo, denique, si idoneus sit, spurium inducendo ut relictâ hæreditate fiat Ecclesiasticus, vel Religiosus. *Layman Lib.* 3. *Tract.* 3. *Part.* 4. *Cap.* 14. *Filliucius*, *Trul.* &c.

7. Eadem cum proportione dicenda sunt de adultero, quem contingit facilius à Restitutione excusari, sive quia damnum ab adultera compensandum credit, sive quia rarò potest certò scire spurium à se, non ab alio, procreatum esse. *Bonacina*, *Trul. Lessius Lib.* 2. *Cap.* 10. *Disp.* 6.

8. Pro læsione *famæ*, æqualis fama restituenda est. Quando ea reddi non potest, non teneris per pecuniam aut alia bona inferioris ordinis illam compensare; & idem est de aliis bonis spiritualibus. Potes tamen per sententiam judicis ad talem Restitutionem obstringi.

9. Si ex detractione famæ sequantur alia damna fortunæ, v. g. impediendo ab officio, beneficio, lucro &c. detractor obligatur ad æstimationem damni secuti ex morali prudentum judicio, uti patet ex dictis §. 1.

10. Revelare alterius crimen quod notorium est, jure, famâ, vel facto, etiam in alio loco ubi ignoratur, non est contra justitiam. Secùs est de crimine in privata domo coram paucis commisso. Quia qui hoc admisit, nondum ad famam suam alio loco jus admisit.

11. Illicita est compensatio famæ talis, ut si aliquis tuam famam læserit, tu possis vicissim illum infamare. Quia illa esset manifesta vindicta, quam nemo privatâ auctoritate exercere potest. Si tamen nequeas injustam infamiam aliâ viâ avertere, licitum est aliquem alterius defectum occultum propalare, v. g. quod anteà fuerit deprehensus in mendacio, aut perjurio. Quia hoc tantùm est cum moderamine inculpatæ tutelæ famam suam defendere. Ad hanc præcisè defensionem licitum esse alienas litteras aperire, docet *Peyrinus*, *Diana P.* 3. *Tr.* 6. *Resol.* 55.

12. Si quis suadendo aliâve ratione Religiosum ad apostasiam induxit, tenetur ex justitia illi reditum suadere, & Monasterio aut Collegio compensare commoda, quæ ex illius bonis, aut industriâ proventura videbantur.

Qui conscius obligationis potest in vita restituere, non vult tamen id præstare nisi in articulo mortis, aut post mortem per hæredes, absolvi non potest. Quia habet actualem voluntatem perseverandi in statu peccati, *Bonacina*, *Salas*, *Layman*, *Trul. Cap.* 14. *Disp.* 11.

§. IV.

Quænam excusent à Restitutione?

Ex parte *Creditoris* regula generalis est, primò; Quandocumque creditor rationabiliter contentus esse debet ut Restitutio differatur potest ea differri, licet creditor ille sit invitus. Quando autem contentus esse debeat, colliges ex dicendis. Ita cum communi *Scotus*, *Navarrus*, &c.

2. Si creditor cui facienda est Restitutio, ostenderit saltem implicitè se obligationem illam remittere, v. g. reddendo vel lacerando chirographum, per hoc remissa esse censetur, modò id fecerit liberè, non verò vi, metu, aut fraude inductus.

3. Si solutio æquivalens præstita sit alteri, cui creditor erat obligatus, excusat debitorem in foro conscientiæ, modò cautela adhibeatur ne creditor cogatur denuò solvere, *Bonacina* &c.

4. Si creditori facta est compensatio per operam, aut expensas in procuratione officii, aut beneficii æquivalentis.

5. Omitti potest Restitutio quamdiu constat quod creditor sit pecuniâ, v. g. mutuo datâ, abusurus ad grave peccatum, nisi ex omissione illa gravius malum timeatur.

Ex parte *Debitoris*, primò excusatur in foro conscientiæ à compensatione damni, qui illud intulit sine gravi culpa Theologica, id est, sine peccato mortali, nisi aliud pactus sit, vel inde factus fuerit ditior. Hinc excusatur à restitutione damni, qui in subita ira alium occidit sine advertentia sufficienti ad peccatum mortale &c.

Qui autem advertens ex sua actione periculum damni secuturi, omittit in eo præcavendo diligentiam, quam homines similis conditionis adhibere solent, tenetur compensare damna, quæ indè actu sequuntur. In foro autem externo tantùm habetur ratio culpæ juridicæ, quæ dividitur in latam, levem, & levissimam; neque requirit offensam mortalem ut cogat ad restitutionem.

2. Excusatur qui ad restituendum est impotens servatâ status sui justâ decentiâ, v. g. non tenetur civis primarius abjicere se ad artem mechanicam: nec mechanicus artis suæ instrumenta divendere; sed sufficit per partes tantùm solvere quantùm supra statum lucrari potest. Nisi tamen illi suâ culpâ, & per vitam prodigam ad illam status sui amissionem devenerint. *Bonacina*, *Layman* &c.

Adde, nisi ipse Creditor ex dilatione solutionis æquale damnum subire cogatur. Debet enim debitor potiùs illud incommodum sustinere quam creditor, cùm res debita ad hunc jure pertineat. Et idem dicendum est, si status debitoris conflatur, non ex rebus propriis, sed à creditore acceptis. Has enim restituendo, tantum censetur debitor ad statum proprium & suis mediis convenientem redire.

3. Excusatur debitor si nequeat restituere absque periculo animæ suæ, vel suorum, v. g prostituendo filias quæstui meretricio, filios latrociniis, seipsum desperationi &c.

4. Si non possit restituere absque periculo vitæ, aut notabili jacturâ suæ famæ. Quia non tenetur plus damni sustinere solvendo, quam alteri inferat omittendo.

5. Si restituendo debeat creditor subire damnum nota-

notabiliter gravius quam sit ipsum debitum, etiamsi fuisset contractum ex delicto.

6. Quando rem teneris restituere pauperibus, potes illam tibi applicare; si juxta tuum statum sis pauper. Quia ipse debitor non debet esse deterioris conditionis quam alii pauperes. *Layman &c.*

7. Excusat juxta leges *Cessio bonorum*: Jure enim constitutum est, ut qui tam multa contraxit debita ut nequeat satisfacere, possit bona sua relinquere in manibus creditorum, & sic manere liber, etiam in foro interno, retentis tantùm artis suæ instrumentis, & rebus ad sustentationem necessariis. Si tamen posteà redeat ad pinguiorem fortunam ad Restitutionem obligatur. Ex lege, *cum & filii qui boni. Navarrus, Lessius, Bonacina &c.*

8. Denique à Restitutione famæ *insuper* excusaris, si ab eo quem infamasti pari modo sis infamatus. Si ejus fama aliter sit recuperata. Si infamia jam abiit in oblivionem. Si crimen occultum quod propalasti posteà aliâ viâ factum sit publicum. Aut si illius, cujus crimen aperuisti, alia ejusmodi crimina sint satis publica; tunc enim illius fama parum aut nihil censetur imminuta.

QUÆRES. An pro debito quod non restituitur aut solvitur, licita sit compensatio, quando debitum non est certum, sed probabile tantùm? Negat meritò sententia communis. Quia una ex conditionibus requisitis ad justam compensationem dicitur esse, quod debitum sit liquidum, id est, de illo certò constet, vel saltem judex declaraverit ad illum pertinere: & ita docet Vasquez, Molina, Suarez, Thomas Sanchez, Lessius *Lib. 2. de Justitia Cap. 12. Num. 58.* & plures alii quos refert Diana *Part. 7. Tract. 10. Resol. 16.*

Circa hanc resolutionem notari possunt considerationes quas movet Card. de Lug. *de Just. Disp. 16. Sect. 5. Num. 97.* ubi sic concludit: Quotiescumque ergo probabilitas versatur circa ipsam compensationem, possum licitè compensare occultè debitum sequendo aliquam opinionem probabilem, quæ dicat, non solum rem esse meam, sed me posse licitè uti compensatione: & quoad hoc, inquit, omnes debemus convenire.

Strictior esse videtur opinio Matthæi de *Moya* in Selectarum Quæstionum parte altera ad *Tr. 6. Disp. 4. Quæst. 1. Pag. 326.* ubi sic ait: Quando ex utraque parte militat opinio probabilis, alia debitori, alia creditori favens, circa jus, vel circa factum ex cujus probationibus resultat opinio probabilis docens judicem posse rem actori applicare, non obstantibus probationibus pro reo factis, tunc opinio media mihi placet. Nimirum, quoties opinio utrique patri fuerit probabilis, vel sua cuique probabilior, ut frequenter evenit, licitam esse compensationem, non in toto, sed in medietate. Ratio est, quia quando jus duorum ad eandem rem est æquale, debet æquale esse utriusque emolumentum: in hoc enim nulli fit injuria, nullusque rationabiliter invitus esse potest, cum eadem sit utriusque sors, & unusquisque exponatur eidem periculo amittendi partem re verâ sibi competentem, vel fortunæ lucrandi, quæ ad alium etiam pertinebat. Ergo justitia, quæ æqualitatem amat, rem inter utrumque dividendam dictat. Hæc ulterius *Moya* pluribus confirmat, quæ loco citato expendi possunt.

Quomodo possit Catholicus excusari à Restitutione bonorum Ecclesiasticorum, eorumque fructibus male perceptis, vide suprà Part. 3. Tract. 2. Cap. 5. Et quis possit dispensare, & sub qua conditione ut Laicus talia bona retineat, *Ibid.* Denique, an & cui restituendum pretium simoniacè acceptum, vide Tract. 5. Cap. 12. de Simonia.

Quomodo per Compositionem cum Pontifice possit aliquis liberari à Restitutione, quando bona sunt incerti Domini, aut quando hic propter hæresim, aut aliud grave delictum, meretur in pœnam, isto debito privari, videri potest, si res exigat, apud Lessium *de Just. Lib. 2. Cap. 16. Dubit. 11.*

CAPUT ULTIMUM.

Quando teneatur ad Restitutionem Judex, Advocatus, & Testis: & de forma in jure procedendi.

1. Judex qui condemnat reum vel ex privata scientia, vel ex cognitione per injuriam extorta, tenetur ad Restitutionem sive hæredibus, sive aliis quibus per hoc damnum intulit. Ita Navarrus *Cap. 18. Num. 59.* Sotus de secreto, *Membro 3. q. 1. Concl. 5.* Lessius de Jure *Lib. 2. Cap. 29. Dubit. 18.* Quia damnando ex privata scientia facit injuriam reo, cum sic non procedat ut competens Judex, nec ex vi officii talis potestas sit illi concessa. Quando etiam per injuriam extorquet crimen, ponit injustè causam damni inde secuti, ideoque tenetur illud reparare.

Censetur autem injustè crimen extorquere: 1. Si per seipsum criminis inquisitionem incipiat, nullâ præcedente infamiâ, aut denunciatione juridicâ, quæ inquisitioni viam aperiat. 2. Si tormentis, vel metu propinquo tormentorum Confessionem elicuit, cum non adessent indicia idonea ad torquendum. 3. Si dolo induxit ad confitendum, ut promittendo illi impunitatem si crimen agnosceret, &c.

Sed in his observandum. Si Judici suppetebant aliæ rationes ex quibus reum juridicè damnare poterat, tunc non teneri ad Restitutionem. Quia procedendo ex scientia privata, vel extorta, tantùm injuria commissa est in modo inferendi damni, non in illius substantia, cum idem damnum ex alia ratione justè inferre potuerit.

2. De *Advocati* obligatione dicendum, quando ex ipsius negligentia, aut imperitia, cliens justam causam amisit, tenetur huic resarcire damnum quod ipsi inde accessit. Quia lex Justitiæ requirit ut pro suo cliente diligentiam debitam adhibeat pro conditione causæ sibi commissæ; ut si sit difficilis, aut magni momenti, plus studii, & curæ applicare teneatur, quàm si sit facilis aut momenti minoris. Præterea ratione officii tenetur esse instructus peritiâ convenienti in illo jure, & munere quod exercet, cum pro idoneo Advocato se exponat, & pro qualitate personæ sic instructæ stipendia recipiat: in quo si desit, pro ratione damni inde secuti ad Restitutionem obligatur.

Quando Advocatus defendit causam quam satis advertit esse injustam, tenetur ad Restitutionem omnium damnorum quæ parti obveniunt ratione patrocinii illo suscepti, ut sunt expensæ in lite factæ, & alia quæ per litem amisit: & si clientem cum bona fide procedentem non monuit de causæ injustitia, tenetur illi de damno inde consecuto. Quia horum omnium se veram causam præbuit sive committendo, sive omittendo contra debitum sui officii, ad quod præstandum se tacitè obligavit.

Quod si cliens monitus de causæ injustitia nolit à lite desistere, tenetur adhuc Advocatus causæ prosecutionem de-

deserere. Neque tunc licet illi inducere partem ad transactionem cum illius damno conjunctam. Quia transactio sive compositio tantùm habet locum in causa dubia, uti docet D. Thomas *Quæst. 7. Art. 3. ad* 2. Sylvester *v. Advocatus Num.* 16. Navarrus *Cap.* 25. *Num.* 28. Ex quo etiam patet, graviter peccare sive Consiliarios, sive Advocatos; qui in decursu litis advertentes partem alteram, cui forte favent, tueri causam iniquam, inducunt alteram ad compositionem, recedendo ex parte à suo jure, cum tamen illis constet jus hujus dubium non esse.

Advocatum nulli facere injuriam defendendo etiam causam minus probabilem, modò verè probabilem, diximus suprà Tr. 1. in principiis practicis de opinione probabili: & ut recte hic notat *Lessius*, sæpe id quod apparet minus probabile, à parte rei verius est.

3. De *Teste* in judicio dicendum, Si vel ex certa scientia, vel ex crassa ignorantia protulit falsum Testimonium, & ratione istius alter injustè damnum sustinuit, tenetur in solidum ad totius damni Restitutionem. Quia testis ille per injuriam fuit causa efficax totius damnificationis quæ ex illius Testimonio provenit.

Si tamen *Reus* jam erat per alios testes convictus, & tuum Testimonium illis accedens nihil effecit, sic ut propter illud nec pœna sit aucta, nec Judex redditus sit firmior ad eam infligendam, tunc ad Restitutionem non obligaris. Quia etsi falsum illud testificando injuriam intuleris, non fuisti tamen causa efficax damni secuti, cum illatum sit ex prioribus Testimoniis, & tua testificatio superveniens in illud non influxerit: ita Lessius cum aliis, suprà *Cap.* 13. *Dub* 2. *& Cap* 30. *Dub.* 7.

Qui falsum Testimonium dixit ratione cujus mors vel mutilatio inferenda est, tenetur sua dicta revocare, si id profuturum sit, quamvis ipsi periculum similis pœnæ immineret; ita Doctores communiter. Quia, in pari damno melior censeri debet conditio innocentis, *ex Regula Juris.* Idem dicendum, si quis alios ad falsum Testimonium dicendum induxerit. Quod etiam in Restitutione famæ, pecuniæ, & honoris in pari detrimento locum habet.

Si quis falsum testificatus est ex ignorantia, vel inadvertentia non damnabili, vel ex oblivione saltem non mortifera, ratione cujus contingit aliquem damnari, non obligari ad restitutionem docent passim Theologi, cum Petro, Navarra, Lessio, Cajetano *Quæst.* 70. *Art.* 4. aliisque, neque teneri cum vitæ periculo suum Testimonium revocare, ut ibidem Cajetanus. Quia nec tenetur ratione rei acceptæ, cum nihil acceperit; neque ratione injustæ damnificationis, cum supponatur non peccasse, saltem mortaliter: ut magis probatur suprà *Tract.* 5. *Cap.* 7. *in fine.*

Testis non tenetur ad Restitutionem ex eo quod in alterius periculo se non obtulerit ad testificandum, ut docet Navarrus *c.* 15. *n.* 17. &c. Quia non tenetur ex justitia se ad hoc offerre; quamvis aliquando teneatur ex charitate, ut si videat suum Testimonium esse necessarium ad innocentem liberandum. Neque ad restituendum tenetur, si nolit testari, quando inde grave damnum illi immineret. Quia in hoc casu neque per se obligationem habet ut grave damnum sibi procuret, neque Superior potest ad hoc eum obligare, nisi in casu quo ratio boni publici id postularet.

Sed quid si nullum damni periculum immineat, & à Judice citetur, vel jubeatur citari ad testificandum? Docent non pauci, si hoc casu fugiat, vel se occultet, vel aliqua arte Judicis interrogationem eludat, ad Restitutionem obligari. Ita Navarrus *Cap.* 25. *Num.* 41. Sotus *Lib.* 5. *de Just. Quæst.* 7. *Art.* 1. Mich. Salonius *Quæst.* 70. *Art.* 1. *Dub.* 3. *aliique.* Quia, inquiunt, hoc ipso quo citatus est per publicum nuncium, tenetur ex Justitia Testimonium proferre; sicut tenetur is cui munus tutoris impositum est.

Respondet tamen *Lessius* suprà, adducens Petrum Soto, Salonium & Joannem à Penna, primò verius omnino videri, eum qui se occultat, vel fugit anteaquam Judicis præceptum, aut citatio illi legitimè denuncietur, non teneri ad Restitutionem damni secuti ex defectu testificationis: quamvis potuerit graviter peccasse contra charitatem proximi. Ratio est, quia nemo tenetur præcepto Superioris, priusquam ei debito modo imponatur, ut si aliquis, etiam non rectè, vitet conspectum Superioris, ne illi mandatum aliquod imponat, tali mandato nondum denunciato non obligatur.

Secundò, Non videri etiam improbabile, ad Restitutionem damni non teneri, si postquam citatio Judicis per ministrum publicum illi insinuata est, fugâ, vel fraude aliqua testificandi actum declinaverit; ut si reum sibi inimicum esse prætendat. Ita Lessius supra, citans Sylvestrum id apertè docentem *ver. Testis N.* 8. Molinam, & alios; Quia etsi in tali casu admittant peccatum contra obedientiam & charitatem proximi, non tamen contra justitiam, quæ obligationem restituendi fundare solet. Quod confirmatur ex eo, quod nemo possit alteri dare jus ad functiones liberas alterius, nisi qui illarum est dominus: cum ergo nemo præter me sit Dominus mearum functionum, qualis est testificatio, nemo etiam absque meo consensu potest alteri ad illas jus concedere: intelligendo ut supra, nisi ratio boni publici id postulet.

Dicendum est denique cum communi, Testem teneri restituere quod accepit, ut verum etiam Testimonium proferret. Quamvis enim non semper ex Justitia teneatur testari, si tamen testari velit, tenetur ex Justitia testari veritatem: nam pro actione vel omissione aliunde debita, nihil potest exigi ab eo cui illa debetur. Excipe hic, nisi ipsa veritatis testificatio cederet in detrimentum testificantis, vel labor, aut sumptus ab illo impendendus esset.

Pro pleniori notitia & commodo, hic oportunè subjicio Propositiones recenter prohibitas ad hanc materiam pertinentes.

Quando litigantes habent pro se opiniones æquè probabiles, potest Judex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius præ alio. Damnavit Alexander VII. Propos. 26.

Licet interficere falsum Accusatorem, falsos Testes, ac etiam Judicem à quo iniqua certò imminet sententia, si aliâ viâ non potest innocens damnum evitare. Idem Alexander VII. Propos. 18.

Quoad forum conscientiæ, Reo correcto, ejusque contumacia cessante, cessant Censuræ. Idem Proposit. 44.

Probabiliter existimo, Judicem posse judicare juxta opinionem etiam minus probabilem. Damnavit Innocentius XI. Prop. 2.

Quidni non nisi veniale sit Detrahentis auctoritatem magnam, sibi noxiam, falso crimine elidere. Idem Innocentius XI. Propos. 43.

De Regulis & notitia Juris utriusque, & aliis ad forum Judiciale pertinentibus, accedit infra huic Operi Tractatus septimus in fine hujus Tomi secundi.

TRACTATUS SEXTUS.
RESOLUTIONES SINGULARES AD HÆRESIM ET PARTES HÆRETICORUM AC CURATORES ANIMARUM
Ubi Pertinentes.

SUMMULA *Materiæ. De Dubio in fide. Relapso in hæresim. Professione externa fidei. Usu carnium. Templis hæreticorum, Officiis, Beneficiis, Bonis inique possessis &c. De Libris hæreticis, aliisque prohibitis. Cibis vetitis. Communicatione cum hæreticis. Pactis. Disputatione. Educatione liberorum. Stylo veteri. Matrimonio. Sponsalibus. Baptismo apud hæreticos. Horum pœnis lege constitutis &c. Resolutiones pro Missione Castrensi, Navali &c. Singula prædicta per plures quæstiones, tractata & resoluta.*

QUÆSTIO PRIMA.
De homine in Fide dubio.

AN pro Hæretico habendus sit, qui deprehenditur in aliquo puncto fidei dubitare?

Respondeo cum distinctione. Si dubium illud conjunctum sit cum animi pertinacia, per quam re debitè examinatâ, vult adhuc scienter in suo dubio permanere, & illum fidei articulum v. g. Purgatorium, tantùm pro dubio habere, judicare debet Confessarius illum verè hæreticum esse, neque potest durante eo statu illi absolutionem impertiri: idque colligitur ex jure, *Cap.1. de hæreticis.* Si autem talis dubitatio procedat tantùm ex scrupulo conscientiæ, orto ex cogitationibus indeliberatis, quibus dubitans non consentit, sed paratus est instructionem admittere, & Ecclesiæ judicio se conformare, talis censeri non debet hæreticus, & à peccatis suis absolvi potest. Signum autem moraliter certum est, dubitationem non esse hæreticam, si ipse ex tali dubio, & conflictu magnam animi molestiam & displicentiam percipiat, & colligitur ex Cap. *& pensandum est, D.6.* & ex *Reginaldo Part.2. Quæst.2.*

Excusandus tamen ab hæresi non esset Catholicus non omnino rudis, qui ob auctoritatem hæretici Prædicantis, aut sui parentis, de aliquo puncto fidei dubitare pergeret, nullum requirens, aut admittens suæ dubitationis remedium. Quia motivum illud non potest præbere fundamentum in dubio liberè persistendi tali homini non ignoranti communem Ecclesiæ auctoritatem & consensum oppositum.

Quædam huc pertinentia de varia Ignorantia in punctis fidei, vide suprà *Tom.1. Cap.2. Art.4. Pag.16.*

QUÆSTIO II.
De relapsis in hæresim.

AN Missionarii ex potestate ordinaria possint absolvere Relapsos in hæresim?

Respondeo, ex ordinaria non posse, maximè si hæresim anteà judicialiter abjuraverint: remittendi ergò sunt illi ad suos Episcopos, aut alios, qui ad hoc peculiarem potestatem à Sede Apostolica acceperunt.

QUÆSTIO III.
Professio fidei externa.

AN teneantur aliquando Catholici fidem suam exteriùs profiteri?

Respondeo, Jure divino & naturali dari præceptum fidem aliquando exteriùs profitendi: Primò, quando aliàs magnus honor Deo subtraheretur, vel magna injuria illi inferretur, v. g. si hæreticus conculcaret imagines, & spes esset id impediendi, si Catholicus declararet illam injuriam suo animo, & fidei adversari. Secundò, tenetur fidem suam profiteri, quando indè penderet magna utilitas proximi, v. g. multorum conversio; vel ex silentio perversio aliorum, aut grave scandalum: nisi contingeret in particulari casu periculum gravioris mali ab externa fidei Confessione excusare. Patet hoc præceptum ex verbis Apost. ad Rom.10. *Corde creditur ad justitiam, ore autem Confessio fit ad salutem.* Ut enim aliquis sit in Ecclesia Christi, quæ est visibilis, necesse est ut aliquando per externam, & visibilem Professionem se illius Ecclesiæ membrum agnoscat, uti passim TT.

Absit igitur à Catholico pectore pestifera illa Politicorum persuasio, quâ existimant sufficere suam fidem soli Deo cognitam esse: de cætero liberum manere servire tempori, velificari fortunæ, in externa Religionis specie Principum placitis obsecundare.

At non advertunt illi, Deo notam esse non tantùm internam fidem, sed etiam hanc externam perfidiam, quâ se veræ Ecclesiæ membrum profiteri recusant. Hoc perfidiæ genus si lex Christiana permisisset, insurgentibus persecutionum procellis, nulli olim in Ecclesia Christi fidei Athletæ, nulli Confessores, nulli Martyres extitissent, qui tamen non dubitarunt sibi ad salutem necessarium, potius bonorum jacturam, & carceres, & tormenta & mortem ipsam sustinere, quàm in simulata illa fidei professione se Principum placitis accommodare.

Quis

Quisquis hoc tempore novam illam simulandi normam sectatur, novum quoque Cælum quærat necesse est.

QUÆSTIO IV.

Interrogati de fide silentium.

AN interrogatus de sua fide in odium religionis, auctoritate sive privatâ, sive publicâ, possit aliquando silere, aut tergiversari, dicendo se non velle, aut non teneri ad talia respondere?

Respondeo, de publica negativè, juxta illud Christi Lucæ Cap. 19. *Qui me erubuerit, & meos sermones: hunc Filius hominis erubescet, &c.* Nec refert quod Tyrannus aut judex non habeat jus eum de sua fide interrogandi: quia obligatio respondendi in tali casu non fundatur in potestate judicis, sed in jure, quod Deus habet, ne fides vel divinus honor detrimentum patiatur, aut proximi scandalisentur &c. Neque excusat gravis metus, tum ob prædicta, tum quia inutile plerumque est eo casu declinare responsum: coguntur enim interrogati palam edicere quid sentiant, & tergiversatio facilè parit scandalum, & fidei contemptum. Quia tamen, quando interrogatio fit ab homine privato, taciturnitas aut elusio responsionis (dicendo v.g. quid tua refert) est quidam interrogantis contemptus, ideò censent plures interrogatum tacere posse, vel interrogantem eludere, si tamen nullum inde sequatur detrimentum honoris divini, vel scandalum proximi.

QUÆSTIO V.

Restrictio, æquivocatio in Fide.

AN Catholicus de fide interrogatus possit uti restrictione non purè mentali, quæ oritur ex circumstantiis extrinsecis, aut verbis æquivocis, aut amphibologicis, per quæ præsentes fidei negationem intelligant, etsi loquenti aliud significent?

Respondeo negativè. Quia ex tali responso eadem mala sequuntur in animis audientium, idemque fidei contemptus, qui sequeretur ex simplici fidei negatione: ergò ejusmodi responsa in materia fidei debent esse graviter prohibita, propter damna gravissima indè consequentia. Hinc graviter peccaret, qui interrogatus auctoritate sive publicâ, sive privatâ, diceret se esse Puritanum, etsi per hoc in animo intelligeret, se esse amatorem puritatis, Item, qui negaret se esse Papistam, intelligendo, se non esse de familia Papæ: Aut negaret se esse Catholicum Romanum, intelligendo, natum Romæ: aut qui diceret Sanctos non esse colendos, scil. cultu divino: aut se damnare cultum Imaginum, etsi per hoc, imagines dæmonum, solâ mente subaudiret.

QUÆSTIO VI.

Interrogatus de Sacerdotio.

AN Presbyter, ut evadat periculum, possit (salvâ fide) negare se esse Sacerdotem aut Religiosum?

Respondeo affirmativè: Quia per hoc nullo modo negat se esse Catholicum: potest enim esse Catholicus absque ordine sacerdotali, aut statu religioso.

QUÆSTIO VII.

Usus carnium inter hæreticos.

AN licitum sit Catholico, imminente gravi periculo, vesci carnibus inter hæreticos tempore ab Ecclesia prohibito, ne ab iis pro Catholico habeatur?

Respondeo affirmativè, si incommodum aliàs incurrendum sit notabile, non sola irrisio, aut levis contemptus. Quia præceptum Ecclesiæ non solet obligare quando ejus observatio cum gravi incommodo conjuncta est. Neque potest illa comestio prudenter haberi pro negatione fidei. Satis enim constat Catholicos multis de causis uti cibis aliàs prohibitis, v.g. ratione valetudinis, aut dispensationis.

Sed quid si hæreticus expressis verbis invitet Catholicum ad esum carnium tempore prohibito, ut hoc signo probet an verè sit Catholicus, vel carnes illi apponat expressè in contemptum præcepti Ecclesiastici?

Respondeo illicitum esse tali casu vesci carnibus, etsi grave incommodum instaret: nisi Catholicus expressè protestetur, se cibis illis uti salvâ suâ fide, ob valetudinem, aut alias legitimas causas sibi cognitas. Quia alias in illis circumstantiis comestio cibi interdicti determinatur ad significandum defectionem à fide, & obedientiâ Ecclesiæ; quæ defectio ex nullo fine aut ratione potest honestari. Utramque Responsionem confirmat resolutio Apostoli in casu non dissimili, 1. *ad Cor.* 10. ubi interrogatus an liceret idolothyta, id est, cibos idolis oblatos manducare; sic „ait, Si quis vocat vos infidelium & vultis ire, omne „quod vobis apponitur manducate, nihil interrogan„tes propter conscientiam; si quis autem dixerit, hoc „immolatum est idolis, nolite manducare, propter il„lum qui indicavit, & propter conscientiam.

QUÆSTIO VIII.

Templa, Conciones, Preces Hæreticorum.

AN licitum sit Catholicis in Anglia, aut Hibernia, ullo prætextu templa Hæreticorum adire, & eorum concionibus, psalmodiis, aut precibus interesse?

Respondeo negativè. Si enim post diuturnam disceptationem censuerunt in præcipuis Europæ Universitatibus viri doctissimi. Idque demum expressè declaravit Pius V. in Bulla ea de re missa ad Catholicos Angliæ, 10. Kalendas Octobris anno 1606. ubi sic loquitur: *Cogimur monere vos atque obtestari, ut nullo pacto ad hæreticorum Templa accedatis, aut eorum Conciones audiatis, aut cum illis in Ritibus communicetis. Non enim licet vobis hæc facere sine detrimento Dei cultus, & vestra salutis &c.* Fundamentum hujus declarationis est, quod per Regum edicta, & communem populi acceptionem, talis frequentatio cœperit in illis Partibus haberi pro signo defectionis ab Ecclesia Romana, & obedientiæ Regi in sacris exhibitæ, tanquam supremo capiti Ecclesiæ Anglicanæ, adeò ut ipsi hæretici non dubitarent tales, tanquam Ecclesiæ Romanæ desertores, suæ Sectæ annumerare. Pro negotiis tamen purè politicis licitum est Catholicis unà cum hæreticis ad templa convenire, v. g. ut de rebus regni, aut civitatis consultatio habeatur.

In Hollandia tamen aut Germania, per se illicitum non est Catholicis hæreticorum concionibus aliquando justa de causa interesse, v. g. ut eorum doctrina melius refutetur. Quia talis frequentatio in Hollandia non est recepta pro externa hæresis professione, uti

uti in Anglia factum est. Dixi, *per se*, quia rudibus, & in fide infirmioribus, etiam in Hollandia illicitum est hæreticorum conciones audire, quando timetur inde morale periculum perversionis.

QUÆSTIO IX.
Officia in templis hæreticorum.

An liceat Catholico in templo hæreticorum agere æditwum, aut organistam, aut pulsare campanas, quibus illi ad templum convocantur?

Respondeo negativè: Quia exercendo illas functiones directè cooperatur ritibus hæreticorum, quod est per se malum, adeoque nullâ spe lucri potest reddi licitum aut honestum. Et ita resolvit *Lessius Opusc. posthumo v. Hæretic. casu* 11. Quòd si quis pulset organa, aut campanas in templo hæreticorum eo tantùm tempore, quo ibi congregantur cives aut mercatores, ut tractent de commerciis aut negotiis civilibus, uti sæpè in Hollandia, & alibi contingit, non censetur per hoc cooperari ad promovendum ritus, sed civiles tantùm functiones hæreticorum, quod per se illicitum non est.

QUÆSTIO X.
Bona ab Hæreticis possessa.

An Catholici possint emere bona aliorum Catholicorum injusto Bello ab Hæreticis occupata?

Respondeo, Id fieri posse variis modis. Primò, universim quando censeri potest illa esse Dominorum voluntas. 2. Quando ad bonum Commune id Ecclesia, aut Pontifex decernit: Et hoc conforme est Resolutioni Sacræ Congregationis Inquisit: quæ ad quintum casum Francisci Longobardi Ordinis Minorum missionarii Tuneti in Africa, Respondit, Bona Christianorum à piratis capta posse fideles absque noxa mortali, & onere restitutionis, emptione, donatione, venditione, aut alio quocumque legitimo Titulo sibi accipere, ac in proprios usus convertere, non obstante quod sint in bello injusto capta. Quæ Resolutio approbata fuit ab Urbano VIII. anno 1630. 25. Julii, ut exstat apud Peyrinum, & apud Verjuys Tract. 4. Art. 13. Meritò tamen aliqui in Congregatione addebant, requiri animum restituendi sic empta, recepto pretio dato, si rerum emptarum Dominus compareat. 3. Quando Principes seculares Catholici & Hæretici per pacta aut concordata pacis statuerunt, ut Hæretici possint illa bona habere, & de iis disponere. Et in Praxi constat sic fieri in Germania, & Hollandiâ, & quandoque in Anglia, nullo Theologo rerum perito ipsis scrupulum movente. Censeri autem possunt illi sic emendo subire onus restituendi, si fieret illa rerum revolutio in qua ipse venditor Hæreticus restituere cogeretur. Et sanè plures ob causas multò conducibilius videtur, bona illa tali emptione in manus Catholicorum devolvi, qui tantò potentius possunt negotium Fidei protegere ac propagare, quàm si ea penes Hæreticos perpetuò permanerent. Et huic Resolutioni mecum subscripserunt præstantes in Belgio Theologi *P. Jacobus van Caloen* studiorum altiorum tunc Præfectus, & *P. Joannes Pollenter* S. Theol. Professor Lovanii, & plures alii.

Quod si nec censeatur adesse Dominorum voluntas, nec Reipublicæ, aut Principum legitimus consensus, qualem supra casus requirit, haud dubiè improbanda esset praxis illorum qui nullâ habitâ propriorum Dominorum ratione, illos in talium bonorum emptione prævenire, aut excludere conarentur: quales alibi reperiri aliquos post recentem Cromvelli invasionem, adeoque non excusandos, meritò censet *F. Bonaventura Keon* S. Theolog. Lector Jubilatus, & *F. Antonius Rothus* S. Theolog. Prof. & Præsentatus, viri doctissimi, natione Hiberni, & in illis partibus rerum periti.

QUÆSTIO XI.
Beneficium à Patrono hæretico.

An Catholicus validè, & licitè accipiat Beneficium Ecclesiasticum à Patrono hæretico.

Respondeo affirmativè cum *Lessio suprà Cas. 6. & Sanchez de Matrim. Lib. 3. Disp. 22. Num.* 31. si nempè sit hæreticus toleratus, non verò publicè denunciatus. Quia censent illi hæreticum toleratum non perdere jus patronatus post Extravagan. *Ad evitanda scandala*, per quam Ecclesia permittit Catholicis cum tali hæretico communicationem propter bonum commune, & ne alias ex tali collatione, si esset invalida, plurima dubia, & turbationes orirentur, in Catholicorum potius quàm hæreticorum detrimentum. Debet tamen peti approbatio legitimi Ordinarii, hæc enim requiritur, etsi patronus conferens Beneficium esset Catholicus.

Sed quæres porrò. Utrum licitum sit Catholico dare pretium patrono hæretico, qui aliàs beneficium alteri hæretico collaturus est.

Respondeo affirmativè, Si pretium illud non detur Titulo emptionis beneficii Ecclesiastici, illa enim esset Simonia, sed tantùm ex intentione sic redimendi sive impediendi vexationem Ecclesiæ, quam injustè patitur per hoc quod beneficium hæretico aut alteri indigno conferatur, etsi per hoc indirectè procuretur beneficium ad se deveniat. Ita etiam resolvit *Verjuys Tract. 4. Art. 12.* citans *Sotum, Pontium, Castrop. Vericelli &c.*

LIBRI HÆRETICORUM.

QUÆSTIO XII.
Quomodo prohibiti.

An, & quomodò hæreticorum Libri Catholicis prohibeantur?

Respondeo: Graviter prohiberi, tam in Bulla Cœnæ, quam in Indice librorum prohibitorum edito à Pio IV. qui habetur in fine Tridentini.

Vi Bullæ Cœnæ incurrunt excommunicationem Pontifici reservatam, quicumque libros hæreticorum hæresim continentes, vel de religione tractantes, sine auctoritate Sedis Apostolicæ, scienter legunt, retinent, imprimunt, aut quomodocumque defendunt. Sic enim sonant verba Bullæ, quæ quatuor actiones expressè probibet, lectionem, retentionem, impressionem, & defensionem.

Nomine, libri hæretici, in ordine ad hanc censuram, non comprehenditur brevis epistola, aut concio hæretici, ut docet hic *Lugo Disp. 21. Num.* 33. prohibentur tamen illa per Bullam Pii IV.

Neque illâ censurâ continetur liber auctoris Catholici, quamvis hæreses aliquas contineat. Neque

liber

liber Catholicus, cui hæreticus notas appofuit, modò notæ illæ fint libro minores, fic ut totum opus moraliter dici poffit liber auctoris Catholici potius quàm hæretici. Ita *Suarez & Lugo suprà num.* 47. Tales tamen libri prohibentur per Bullam Indicis Pii IV. quamvis non fub pœna excommunicationis Pontifici refervatæ.

Peccat *retentione*, qui etiam apud alium, librum hæreticum deponit, vel qui ab alio depofitum apud fe fervat: Tenetur autem talem librum in Epifcopi manus confignare.

Peccant *defenfione*, qui dogmata talis libri pofitivè laudant, aut librum ipfum divulgant, aut impediunt ne ab aliis ad Epifcopum deferatur.

Excufat *Legentem* à morali, & confequenter à cenfura, parvitas materiæ. Talis eft juxta *Castropalaum* lectio decem linearum, juxta *Sanchez* lectio unius paginæ ex libro in folio majori, *Lugo* tutius ad mediam circiter paginam reftringit.

Si quis autem fciens, & volens audiat alium, librum hæreticum fibi prælegentem, peccat quidem ordinariè graviter ob periculum perverfionis, & aliquando ob fcandalum aliorum, non tamen incurrit cenfuram, ac proindè poteft talis à quovis Confeffario abfolvi. Ratio autem horum eft, quod Bulla utatur terminis tantùm prohibentibus *lectionem libri hæretici*, adeoque ubi non eft *lectio*, & *liber*, & *auctor* propriè *hæreticus*, cenfura per Bullam lata non incurritur. Verba enim legis, quæ pœnam important, in proprio, & rigido fenfu funt interpretanda.

Idem dicendum eft, quando Confeffarius aut Parochus deprehendit aliquem retinuiffe quidem, aut legiffe malâ confcientiâ librum hæreticum, ignoraffe tamen excommunicationem illi rei annexam fuiffe, talem enim poterit Confeffarius quilibet abfolvere, & monere de cenfura, & de libro quam primum in manus Epifcopi tradendo. Si autem fint libri hæreticorum, qui tantùm tractant v. g. hiftoriam, aut medicinam, fed aliquas tamen hærefes hinc inde admixtas habent, curandum eft ut hærefes obliterentur, vel legendi facultas ab Ordinario obtineatur.

QUÆSTIO XIII.

Particularia de libris hæreticis, & prohibitis.

§. I.

QUæritur ulterius primò. An qui fe fentit in fide firmum, & à periculo lapfus fecurum, qualis eft aliquis Prælatus aut Epifcopus, teneatur ille à libri hæretici lectione abftinere?

Refpondeo affirmativè, fi legendi facultatem non obtinuit; ita Card. Lugo *de fide Difp.* 21. *Sect.* 2. §. 2. Quia etfi quis in præfenti ftatu eam firmitatem fentiat, fieri tamen poteft ut pedetentim liberiori lectione ab ea firmitate recedat. Quis enim fapientior, & in divina lege inftructior fuit Salomone? blando tamen commercio cum uxoribus, & ritibus gentilium ad idola defecit. Hæreticorum libri fub eleganti ftylo, tanquam in calice aureo, errorum venena propinant, & ubi leviora quædam fidei fuæ dogmata fub verofimili quadam fpecie propofuerunt, lectoris animum ita paulatim expugnant, ut incipiat etiam circa graviora fidei fundamenta vacillare, uti in firmioribus Ecclefiæ columnis aliquando experientia comprobavit. Et quamquam in perfona quadam particulari contingeret hujufmodi lectionem parùm aut nihil effe periculofam, fi tamen omnibus, qui de fe idem perfuaderent, lectio illa permiffa foret, facile fequeretur grave fidei detrimentum; ac proinde prudenter hæc lex omnibus abfque perfonarum exceptione ab Ecclefia præfcribitur. Adde, lectionem hanc interdici, non ob folum periculum damni lectoribus fecuturi, fed etiam in pœnam auctoris libri hæretici, qui non leviter fentire folet alios à fui operis lectione arceri.

§. II.

QUæritur fecundò. An famulo Catholico licitum fit Domino id imperanti librum hæreticum prælegere?

Refpondeo cum diftinctione. Si id jubeatur expreffè in contemptum fidei, nullo modo poteft famulus parere. Si autem imperetur ad alium finem indifferentem v. g. quia Domino id commodum, aut jucundum eft, & famulus ad legendum gravi metu adigatur, per lectionem illam non incurret lethale peccatum. Ratio eft, quia imprimis non peccabit contra præceptum divinum, cum lectio illa, abftrahendo à præcepto humano, per fe non fit prohibita, neque ut fuppono ipfi famulo periculofa: à præcepto autem Ecclefiæ propter gravis incommodi metum excufabitur. Idem fentit Sanchez Tom. 1. Lib. 2. Cap. 10. Num, 49. & Lugo de fide Difp. 12. Sect. 2. §. 3. Num. 79.

§. III.

QUæritur tertiò. Si Liber hæretici complectatur plures partes, aut volumina, an qui unum legit in quo de hærefi aut religione non tractatur, incurret excommunicationem contra legentem libros hæreticorum?

Refpondeo negativè. Qua pars illa per fe unus liber effe videtur, qui cum hærefim non contineat, non videtur præbere materiam huic excommunicationi. Idque confirmat Lugo *Difp.* 21. *de fide Sect.* 2. §. 1. *Num.* 56. ubi ait negari non poffe aliquando eumdem auctorem idem argumentum pluribus Tomis ita profequi, ut fint Tomi & libri inter fe diverfi, fic ut prohibito uno alii non prohibeantur. Et hoc, inquit, videmus in ufu facræ Congregationis Indicis, quæ aliquando folum unum Tomum alicujus auctoris interdicit, non verò cæteros ejufdem, licet fint de eodem argumento confcripti. Confentit Sanchez *in Præcept. Tom.* 1. *Lib.* 2. *Cap.* 10.

§. IV.

QUæritur quartò. An licitum fit Filio Catholico Typographi hæretici, qui libros hæreticos imprimit, in officina domeftica typos ordinare, torcularia premere, aut chartas apponere?

Refpondeo cum Layman *Lib.* 2. *Tract.* 3. *Cap.* 13. *Num.* 5. hæc ei non licere, nifi gravis omnino caufa excufet. Quia iftæ actiones verè comprehenduntur fub nomine *impreffionis* libri hæretici, quæ fub pœna excommunicationis interdicta eft. Si tamen ejufmodi filius ad fidem converfus, non poffit fine graviffimo incommodo patrem deferere, poterit ad breve tempus iftas actiones exercere. Siquidem hæreticum fcriptum typis ordinare, ficut & illud trans-

transcribere, per se malum non est, si malus finis non intendatur; neque lex Ecclesiastica id prohibens censetur in tam gravi necessitate obligare.

§. V.

QUæritur quintò. An liceat Catholico compingere libros hæreticorum?

Respondet Lessius, ea de re consultus, *in Posth. verbo, Haret. Libri. Casu* 8. spectando jus naturæ, inquit, non damnarem juvenem illum librorum hæreticorum compactorem, præsertim si aliâ ratione victum quærere non potest: inter alios enim libros per accidens etiam compingere libros hæreticorum per se malum non est, & abstinendo non impediet eorum lectionem, quia non deerunt alii qui compingant, & non compacti adhuc legi poterunt: præsertim cum tanto quod dixi suo incommodo.

Bulla tamen Cœnæ excommunicat etiam *habentes* tales libros, & ex hac parte possit aliquando esse illicitum, nam consuetudo contraria non videtur adhuc legitimè præscripta, ita Lessius.

§. VI.

QUæritur sextò. Utrum in Belgii Provinciis confœderatis, licitum sit apud se habere libros hæreticos?

Respondet Lessius *suprà casu* 14. se vix dubitare quin olim Bulla Cœnæ id prohibens fuerit in istis Provinciis recepta, sicut in reliquo Belgio, saltem quoad illum articulum de hæreticis, & libris hæreticorum: & quamvis ibidem secuta sit religionis mutatio, tamen apud Catholicorum cœtum Bullæ admissionem non desiisse.

Quod si opponas, Catholicos forte cœpisse uti moribus contrariis, & jam elapsos esse 40. annos necessarios ut contra legem canonicam legitimè compleatur præscriptio, uti communiter Doctores tradunt, & colligitur ex Cap. *Frant*, de consuetud. Respondeo, non satis constare consuetudinem illam bonâ fide, & apud viros timoratos illic passim receptam, adeoque probandum non videri, ut tales libri à Catholicis sine facultate retineantur.

§. VII.

QUæritur septimò. An hæreticus ad fidem conversus, in partibus hæresi infectis possit vendere libros hæreticos, quos antea habuit? Item, an possit divendere libros hæreticos, quos hæreditate à parentibus accepit?

Ad primum dico, posse divendere illis qui facultatem habent legendi libros hæreticorum. Ut verò aliis divendat non facile permittendum, propter Ecclesiæ prohibitionem.

Si tamen inde grave damnum passurus esset, permittendum videtur ut vendantur bibliopolis hæreticis, qui talium librorum copiam habere solent. Quia per hoc causam Catholicam non reddet deteriorem, neque ex illo actu alicui præbebit periculum perversionis, cum in illis partibus facile supperat talium librorum copia. Et confirmatur, ex eo quod in isto casu censeri possit Ecclesia non velle talibus grave damnum creare, sed potius favorem impendere, ut facilius ad veram fidem alliciantur: Ita Lessius *in Posth. Ver. hæreticus casu* 21.

Ad secundum dico, cum eodem, in partibus hæreticorum videri tolerandum ut ejusmodi hæres bibliothecæ paternæ, damni vitandi causâ, libros hæreticos commutet cum libris Catholicorum, illos tradendo bibliopolis etiam hæreticis: præsertim quando in particulari non existimat inde proventuram occasionem hæresis stabiliendæ. Ratio petitur tum ex iis quæ ad Quæst. priorem dicta sunt: tum quia hæres per illam venditionem non censetur moraliter cooperari ad doctrinæ falsæ propagationem, sed tantùm id peragere, quod per se malum non est, ut damnum evitet. Si tamen res patiatur, expedit hujusmodi Catholicos hortari, ut potius zelo fidei libros hæreticos flammis absumant, & ad fiduciam erigere in divina providentia, quæ in prosperis aliarum rerum successibus, damnum ex librorum jactura proventurum facile compensabit.

§. VIII.

Libelli famosi.

QUæritur octavò. Quid dicendum de aliis libellis famosis, & non hæreticis?

Dico primò. Pro libellis famosis habendi sunt libri qui continent alicujus infamiam, nondum antea publicam, ut sic in aliorum publicam notitiam deveniat, etsi postea ex illis infamia non sequatur. *Ita Sylvester Verb. libellus, Molina, Filiucius, Fitellus &c.* Pro libello famoso etiam habetur signum aliquod publicum v. g. pictura qua alter infamatur, ut si quis depingat aut apponat cornua ad alterius fores, ut divulget aliquem habere conjugem adulteram, uti consentit *Molina Disp.* 35. *Julius Clarus, &c.*

Dico secundò. Conficiens libellum famosum jure communi excommunicandus est, & tenetur ad famæ restitutionem; Patet ex *Can. qui in alterius* 5. *Quæst.* 11. Ad Restitutionem autem famæ ob injuriam illatam graviter obligatur; excommunicatio enim supponit grave delictum. Tulit quoque Alexander IV. in Constitut. quæ incipit *Ex alio*, excommunicationem Papæ reservatam in eos qui libellos famosos conficiunt contra statum Ordinis Prædicatorum, vel Minorum; quod privilegium extenditur ad alios Ordines quibus eorum privilegia sunt communicata, uti testatur Sayrus, Salonius, Graffius, Molina, Filiucius *hic Tract.* 15. *Cap.* 5. *Quæst.* 11. *Num.* 126.

Dico tertiò. Nulli licet imprimere, vel imprimi curare, quosvis libros de rebus sacris sine nomine Auctoris, neque illos vendere, aut apud se retinere, nisi prius ab Ordinario probati fuerint, idque sub pœna anathematis, &c. insistendo verbis Concil. Tridentini *Sess.* 4. *Decreto de editione librorum.*

Sed quid de iis qui legunt ejusmodi libros sine Auctoris nomine editos?

Respondeo, Si constet scriptos esse ut aliorum famam graviter lædant, aut eos de rebus sacris tractare, eorum lectionem prohibitam esse sub peccato mortali, & judicio Episcoporum severè puniendos esse, juxta Regulam X. Indicis librorum Prohib. §. ult. in fine Concilii Tridentini.

Sub simili reatu & pœna prohibetur lectio librorum qui continent Astrologiam judiciariam, sive sortilegia, veneficia, auguria, auruspicia, incantationes artis magicæ. Permittuntur verò indicia, & observationes naturales, quæ navigationis, sive medicæ artis juvandæ gratiâ conscribuntur.

Quæ

Quæ omnia, ex Regulâ IX. aliisque, magis authenticè patent in ipsis Regulis Indicis Tridentini, quas ad manum habendas hic commodè subjicio.

REGULÆ Indicis Tridentini.

Ex quibus speciatim colligitur, quales LIBRI, qualiter, & sub qua pœna, in quovis genere prohibeantur.

Regula Prima.

Libri omnes quos ante annum 1515. aut summi Pontifices, aut Concilia oecumenica damnarunt, & in hoc Indice non sunt, eodem modo damnati esse censeantur, sicut olim damnati fuerunt.

Regula. 2.

HÆresiarcharum libri tam eorum, qui post prædictum annum hæreses invexerunt, vel suscitarunt, quàm qui hæreticorum Capita aut Duces sunt, vel fuerunt, quales sunt, Lutherus, Zwinglius, Calvinus, Balthasar Pacimontanus, Schwenckfeldius, & his similes, cujuscumque nominis, Tituli, aut argumenti existant, omninò prohibentur.

Aliorum autem hæreticorum libri, qui de Religione quidem ex professo tractant, omnino damnantur. Qui verò de Religione non tractant, à Theologis Catholicis doctis & piis jussu Episcoporum & Inquisitorum examinati & approbati, permittuntur.

Libri etiam Catholicè conscripti, tam ab illis, qui postea in hæresim lapsi sunt, quàm ab illis, qui post lapsum ad Ecclesiæ gremium rediere, approbati à facultate Theologica alicujus Universitatis Catholicæ, vel Inquisitione generali, permitti poterunt.

Regula 3.

VErsiones scriptorum etiam Ecclesiasticorum quæ hactenus editæ sunt à damnatis Auctoribus, modò nihil contra sanam Doctrinam contineant, permittuntur.

Librorum autem veteris Testamenti versiones viris tantùm doctis & piis, judicio Episcopi concedi poterunt: Modò hujusmodi versionibus, tanquam elucidationibus vulgatæ editionis, ad intelligendum sacram Scripturam, non autem tanquam sacro textu, utantur.

Versiones verò novi Testamenti, aut ab Auctoribus primæ Classis hujus Indicis factæ, nemini concedantur: Quia utilitatis parum, periculi verò plurimum Lectoribus ex earum lectione manare solet.

Si quæ verò Annotationes cum hujusmodi quæ permittuntur Versionibus, vel cum vulgata editione circumferuntur, expunctis locis suspectis à facultate Theologica alicujus universitatis Catholicæ, aut Inquisitione generali, permitti eisdem poterunt, quibus & versiones.

Quibus conditionibus (dictis) totum volumen Bibliorum, quod vulgo Biblia Vatabli dicitur, aut partes ejus concedi viris piis, & doctis poterunt.

Ex Bibliis verò Isidori Clarii Brixiani prologus, & prologomena præcidantur &c. ejus verò textum, nemo vulgatæ editionis, textum esse existimet.

Regula 4.

CUm experimento manifestum sit, si sacra Biblia vulgari linguâ, passim sine discrimine permittantur, plus inde ob hominum temeritatem detrimenti quàm utilitatis oriri, hac in parte judicio Episcopi, aut Inquisitoris stetur, ut cum consilio Parochi, vel Confessarii, Bibliorum à Catholicis Auctoribus versorum, lectionem in vulgari lingua eis concedere possint, quos intellexerint ex hujusmodi Lectione non damnum, sed fidei, atque pietatis augmentum càpere posse, quam facultatem, in scriptis habeant.

Qui autem absque facultate ea legere seu habere præsumpserit, nisi prius Bibliis Ordinario redditis, peccatorum absolutionem percipere non possit. Bibliopolæ verò, qui prædictam facultatem non habentes, Biblia idiomate vulgari conscripta vendiderint, vel alio quovis modo concesserint, librorum pretium, in usus pios ab Episcopo convertendum, amittant: aliisque pœnis pro delicti qualitate, ejusdem Episcopi arbitrio subjaceant. Regulares verò, non nisi facultate à Prælatis suis habitâ, ea legere, aut emere possint.

Regula 5.

LIbri illi qui hæreticorum auctorum operâ interdum prodeunt, in quibus nulla, aut pauca de suo apponunt, sed aliorum dicta colligunt, cujusmodi sunt Lexica, Concordantiæ, Apophthegmata, similitudines, indices, & hujusmodi, si quæ habeant admixta, quæ expurgatione indigeant, illis Episcopi, & Inquisitoris una cum Theologorum Catholicorum consilio sublatis, aut emendatis, permittantur.

Regula 6.

LIbri vulgari idiomate, de Controversiis inter Catholicos & hæreticos nostri temporis differentes, non passim permittantur, sed idem de iis servetur, quod de Bibliis vulgari lingua scriptis statutum est.

Qui verò de ratione benè vivendi, contemplandi, confitendi, ac similibus argumentis vulgari sermone conscripti sunt, si sanam Doctrinam contineant, non est cur prohibeantur, sicut nec Sermones populares vulgari lingua habiti.

Quod si hactenus in aliquo Regno, vel provincia aliqui libri sunt prohibiti, quod nonnulla continerent, quæ sine delectu ab omnibus legi non expediat, si eorum Auctores Catholici sunt, post quam emendati fuerint, permitti ab Episcopo & Inquisitore poterunt.

Regula 7.

LIbri qui res lascivas, seu obscœnas, ex professo tractant, narrant, ac docent, cum non solùm fidei, sed & morum, qui hujusmodi librorum lectione facile corrumpi solent, ratio habenda sit, omnino prohibentur, & qui eos habuerint severè ab Episcopis puniantur.

Antiqui verò, ab ethnicis conscripti, propter Sermonis elegantiam, & proprietatem, permittuntur, nullâ tamen ratione pueris prælegendi erunt.

Regula 8.

LIbri quorum principale argumentum Bonum est, in quibus tamen obiter aliqua inserta sunt, quæ ad hæresim, seu impietatem, divinationem seu superstitionem spectant, à Catholicis Theologis inquisitionis generalis auctoritate expurgati, concedi possunt.

Idem judicium sit de prologis, summariis, seu annotationibus, quæ à damnatis auctoribus libris non probatis, appositæ sunt: sed post hac non emendata non excudantur.

Regu-

Regula 9.

Libri omnes, & scripta Geomantiæ, Hydromantiæ, Necromantiæ, Pyromantiæ, Onomantiæ, Chiromantiæ, Cheromantiæ, sive in quibus continentur, sortilegia, venefica, auguria, auspicia, incantationes artis Magicæ, prorsus rejiciuntur.

Episcopi verò diligenter provideant ne Astrologiæ judiciariæ libri, tractatus, indices legantur, vel habeantur, qui de futuris contingentibus, successibus, fortuitisve casibus, aut iis actionibus quæ ab humana voluntate pendent, certò aliquid eventurum affirmare audent. Permittuntur autem judicia, & naturales observationes, quæ navigationis, agriculturæ, sive medicinæ artis juvandæ gratiâ, conscriptæ sunt.

Regula 10.

IN librorum, aliarumve scripturarum impressione servetur, quod in Concilio Lateranensi sub Leone X. sessione 10. statutum est. Quare si in alma urbe Roma, liber aliquis sit imprimendus, per vicarium summi Pont. & sacri Palatii magistrum, vel personas à Sanctissimo Domino nostro deputandas, prius examinetur.

In aliis verò locis, ad Episcopum, vel alium habentem scientiam Libri vel Scripturæ imprimendæ ab eodem Episcopo deputandum, ac Inquisitorem hæreticæ pravitatis ejus civitatis, vel Diœcesis, in qua impressio fiet, ejus approbatio & examen pertineat, & per eorum manum propriâ subscriptione gratis, & sine dilatione imponendam, sub pœnis & censuris in eodem decreto contentis, approbetur, hâc lege & conditione additâ, ut Exemplum libri imprimendi authenticum, & manu Auctoris subscriptum, apud examinatorem remaneat.

Eos verò, qui libellos manuscriptos vulgant, nisi ante examinati probatique fuerint, eisdem pœnis subjici debere, judicarunt Patres deputati, quibus Impressores, & qui eos habuerint, & legerint, nisi auctores prodiderint, pro auctoribus habeantur. Ipsa verò hujusmodi librorum probatio in scriptis detur, & in fronte libri, vel scripti, vel impressi authenticè appareat, approbatioque, & examen ac cetera gratis fiant.

Præterea in singulis civitatibus ac Diœcesibus, domus vel loci, ubi ars impressoria exercetur, Bibliothecæ librorum venalium sæpius visitentur à personis ad id deputandis ab Episcopo, sive ejus Vicario, atque etiam ab Inquisitore hæreticæ pravitatis, ut nihil eorum, quæ prohibentur, aut imprimatur, aut vendatur, aut habeatur.

Omnes verò Librarii, & quicumque librorum venditores, habeant in suis Bibliothecis indicem librorum venalium quos habent cum subscriptione dictarum personarum, nec alios libros habeant, aut vendant sine licentiâ eorumdem Deputandorum, sub pœna amissionis librorum & aliis arbitrio Episcoporum, vel Inquisitorum imponendis. Emptores verò, lectores, vel impressores eorumdem arbitrio puniantur.

Quod si aliqui libros quoscumque in aliquam civitatem introducant, teneantur eisdem personis deputandis renunciare, vel si locus publicus mercibus ejusmodi constitutus sit, ministri publici ejus loci prædictis personis significent, libros esse adductos.

Nemo verò audeat librum, quem ipse, vel alius in civitatem introduxit, alicui legendum tradere, vel aliqua ratione alienare, aut commodare, nisi ostenso prius libro, & habitâ licentiâ à personis deputandis, aut nisi notoriè constet, librum jam esse omnibus permissum.

Idem quoque servetur ab hæredibus, & executoribus ultimarum voluntatum, ut libros à defunctis relictos, sive eorum indicem, illis personis deputandis offerant, & ab iis licentiam obtineant, priusquam eis utantur, aut in alias personas, quâcumque ratione eos transferant. In his autem omnibus, & singulis, pœna statuatur, vel amissionis librorum, vel alia, arbitrio eorumdem Episcoporum, vel inquisitorum, pro qualitate contumaciæ, vel delicti.

Circa verò libros quos Patres deputari, aut examinarunt aut expurgarunt, aut expurgandos tradiderunt, aut certis conditionibus ut rursus excuderentur concesserunt, quidquid illos statuisse constiterint tam Bibliopola, quàm ceteri observent.

Liberum tamen sit Episcopis, aut inquisitoribus generalibus secundum facultatem, quam habent eos etiam libros, qui his regulis permitti videntur, prohibere, si hoc in suis regnis aut provinciis, vel Diœcesibus expedire judicarunt.

Ad Extremum verò omnibus fidelibus præcipitur, ne quis audeat contra harum Regularum præscriptum, aut hujus Indicis prohibitionem libros aliquos legere, aut habere.

Quod si aliquis libros hæreticorum, vel cujusvis auctoris scripta, ob hæresim, vel ob falsi dogmatis suspicionem damnata, atque prohibita legerit, sive habuerit, præter alia, statim Excommunicationis Sententiam incurrat.

Qui verò libros, alio nomine interdictos legerit, aut habuerit, præter peccati mortalis reatum quo afficitur, judicio Episcoporum severè puniatur, &c.

QUÆSTIO XIV.

Absolutio in negatione externa fidei.

§. I.

AN probabile sit, illum qui ex vi, metu, aut dolo, aliove modo inter infideles aut hæreticos fidem exterius negavit, corde tamen illam retinuit, postea inter Catholicos absolvi posse à quovis Confessario ordinario & approbato, etsi specialem facultatem non habeat absolvendi à reservatis.

Respondeo spectatâ Doctorum auctoritate, id probabile videri. Quia etiamsi talis gravissimè peccet contra externam fidei professionem, censent tamen non esse hæreticum comprehensum in Bulla Cœnæ, quia errorem internum in intellectu non admittit: hæresis autem externa, inquiunt, absque errore interno, cum non sit formalis & completa, non subjacet illi excommunicationi. Quamvis talis ab Inquisitoribus in foro externo puniri possit, quia præsumunt illum contra fidem dissensum internum habuisse. Ita docet Fagundez in Præcept. 2. Lib. 8. Cap. 8. Num. 39. Toletus in Summa Lib. 4. Cap. 4. Num. 6. Suarez Tom 5. in 3. Part. Disp 4. Sect. 2. Num. 22. Sanchez in Summo Tom. 1. Lib. 2 Cap. 7. Num. 8. in fine. Filliucius Tom. 1. Tract. 22 Cap. 6. Num. 164. Sylvius in 2. 2. Quæst. 11 Art. 3. Concl 2. qui sic ait: *Ex his sequitur quod qui propositiones hæreticas effuderunt, qui Sanctorum imaginibus illuserunt*

runt

runt, qui comederunt carnes tempore prohibito, qui Mahometo cultum & reverentiam exhibuerunt, si ea fecerint aut metu compulsi, aut spe lucri adducti, aut irâ, vel aliâ quacumque passione commoti, nullum in animo errorem, at pristinam fidem rectam tenentes, neque haretici sunt, neque Excommunicatione in hareticos latâ innodati. Ita Sylvius, & alii qui sic hanc quæstionem resolvunt, apud quos poterit si opus sit ulterius examinari.

§. II.

QUid facere possit hæreticus occultus, qui per Confessarium ab Episcopo, vel alio potestatem habente, absolutionem obtinere non potuit, quando posuit omnia ex parte sua requisita?

Respondet Diana *Part.* 1. *Tract.* 5. *Resol.* 4. in tali casu potest hæreticus occultus ratione gravis infamiæ vel scandali, si, jure, timeantur, dum Sacerdos est celebrare, si autem Laicus Eucharistiam sumere, eliciendo prius actum contritionis, &, si non existimat se contritionem perfectam habere, confiteatur, & à Confessario (illa vice) absolvatur, ex doctrina probabili quam docet Reginaldus in Praxi Conf. Tom. 1. Lib. 8. Cap. 7. Num. 87. & alii quos citat *Sancius* in Selectis Disp. 22. n. 11. quidquid alii cum ipso Sancio contradicant. Ita loquitur *Diana*, qui hanc sententiam in praxi probabilem judicat, de qua si casus dubius incidat poterit apud illum, aliosve fusius reperiri locis Sup. citatis.

QUÆSTIO XV.

Bona Ecclesiæ.

QUid consulendum Catholico, qui bona Ecclesiastica ab hæreticis sibi coemit?

Respondeo cum *Lessio* in Posthum. Cas. 6. Num. 14. Ubi nulla intervenit dispositio Ecclesiæ permittentis bona illa ab emptoribus legitimè possideri. optimum in hoc negotio consilium est, ut legitimè procedatur, convenire cum Pontifice, aut Generali Ordinis cui illa bona jure debentur, præstitâ satisfactione quæ rationi consona judicabitur.

Sed *QUÆSTIO* ulterior est, quomodo se gerere debeant hæredes, ad quos de facto bona Ecclesiastica ab hæreticis empta à majoribus devoluta fuerunt?

Respondeo, Si veris Dominis satisfactum non fuerit, illicitè ea possideri, nisi adsit dicta dispositio Ecclesiæ, aut animus ea bona cum fructibus restituendi suo tempore Ecclesiæ, aut personis quibus ea injustè erepta fuerunt. Quare ut legitimè retineantur cum illis transigendum erit. Ut autem huic difficultati provideatur, solet Pontifex, cum hujusmodi hæredibus dispensandi, in partibus hæreticorum facultatem impertiri Episcopis, & quibusdam aliis, juxta normam supra assignatam pro Episcopis Hiberniæ &c. *Part.* 3. *Tract.* 2. *Cap.* 5. *in Facultate* 13.

QUÆSTIO XVI.

Cibi ab Ecclesia prohibiti.

§. I.

AN Catholicus hæretico sibi amico, aut viro honorato ad se divertenti possit amicitiæ aut humanitatis causâ in die jejunii cibos prohibitos apponere?

Respondeo, Si facile sine incommodo possit Catholicus ejusmodi cibos omittere, teneri ad illam jejunii violationem non cooperari. Si verò nequeat illos cibos prætermittere sine magno detrimento, quia nimirum occasionem præbebit contra se gravi obmurmurationi, & gravibus querelis, tanquam contra hominem rusticum aut inurbanum; non videtur cum tanto incommodo ab ejusmodi ferculis apponendis obligari consideratâ personæ qualitate: & ita resolvit Lugo de Fide *Disp.* 14. *Sect.* 5. *Num.* 167.

§. II.

QUærit *ibidem* C. Lugo, An Catholicus, qui ob infirmam valetudinem vescitur carnibus in die jejunii, teneatur abesse à communi mensa, si adsit periculum ne famuli hæretici, aut alii domestici reliquiis carnium cum jejunii violatione utantur?

Respondetur autem negativè, si hoc sit illi validè incommodum, aut videat cum famæ suæ gravi detrimento id potius avaritiæ, quam observantiæ attribuendum. Unde regulariter sufficiet, si ostendat illum abusum sibi graviter displicere, aut œconomum moneat ut reliquias illas seorsim reponat, & in aliorum manus pervenire non permittat.

§. III.

QUæritur tertiò: An leporarius, vel auceps Catholicus degens inter hæreticos, possit in Quadragesima prædam captam hæreticis divendere?

Respondeo cum Lessio *in Posth. v. Hæret. Conv. Cas.* 14. id posse fieri, si absit aliorum scandalum Quia opus illud per se non est prohibitum, & ad violationem præcepti Ecclesiastici valdè remotè cooperatur: nam quibusdam locis in quadragesima caro venalis exponitur pro iis qui facultatem habent eâ utendi, quod ementium conscientiæ relinquitur.

Permittunt etiam Auctores, ut hospites adventantibus hæreticis carnes apponant, si aliàs nollent illic diversari cum gravi hospitis incommodo; Ita Lessius *ibidem.*

Idem probabiliter fieri posse admittit Adamus Bagelaer *Centur.* 1. *Cas.* 28. quando opifex Catholicus famulos habet hæreticos valdè peritos, qui nolunt apud eum in quadragesima permanere nisi carnes apponantur, quos tamen absque gravi rei familiaris jactura dimittere nequit; dummodo non adsit periculum scandali, aut gravioris incommodi. Quia hoc non est formaliter cooperari peccato, sed solum illud permittere: & pluribus locis ubi Catholici hæreticis permixti vivunt, id usu receptum est.

§. IV.

QUæritur quartò: An & quando uxor Catholica hæretico nupta à jejunio excusari possit?

Respondeo cum Fagundez *in* 4. *Præc. Eccles. Cap.* 9. *Num.* 16. illam excusari quando conjux hæreticus illi permittit omnes ritus Catholicos observare, præter legem jejunii, quam non vult solvi ob contemptum fidei, Ecclesiæ, aut Religionis, sed quia prætendit jejunia uxoris sibi, & familiæ suæ detrimento esse. Tali enim casu uxor à jejunio excusata censetur, ut discordias cum viro, & domus perturbationem evitet. Et sanè grave onus esset imbecillo sexui, simul cibis abstinere, simul impotentis viri injurias & convitia devorare.

§. V.

SEd quæres ulterius: An eâdem ratione, ob uxoris hæreticæ rixas & molestias possit conjux Catholicus à jejunio excusari?

Respondeo non excusari, saltem à paritate rationis. Conjugis enim est uxori & familiæ suæ imperare, quia vir caput est mulieris, ut loquitur Apostolus, ac proinde permittendum non est ut vir succumbat, & mulier imperitando viri partes agat. Si tamen contingeret uxorem ab impotenti indole, & à longe dispari generis nobilitate adeo imperiosam esse, ut non possit maritus ejus importunitati obsistere sine gravi molestia, & magna familiæ perturbatione, sunt qui omnino existimant hunc quoque durante eo rerum statu, ad jejunium non obstringi, ex mente Ecclesiæ, quæ non intendit cum incommodo tam gravi suam legem obligare.

QUÆSTIO XVII.

Communicatio cum Hæreticis.

IN partibus hæreticorum (ut resolvit Valentia *de fide Disp.* 1. *Quæst.* 1. *Pun.*5.) non est illicita communicatio cum notoriis hæreticis: quia ut notat Navarrus *Manual. Cap.* 27. *Num.* 35. multitudo hæreticorum, & necessitas, in hujusmodi locis excusat. Sed frequenter dubitari potest quantum illa communicatio, salvo jure divino aut humano, se extendat, quod paucis in particularibus quæstionibus resolvemus.

§. I.

AN licitum sit Catholicis, liberos suos cum Dominis hæreticis collocare?

Respondeo cum Lugo *de fide Disp.* 14. *Sect.*5. *Num.* 166. quamvis difficulter, posse tamen id aliquando permitti, si necessitas esset gravissima, licet non extrema, & filius esset pubes, & talis, ut probabiliter speraretur eum in fide perseveraturum, vel adhuc duret tanta filii cum parentibus communicatio, ut nondum censeatur paterna curâ aut consilio destitui. Verùm absque hac cura ac cautela, filium impuberem hæretico Domino tradere, quid aliud esset quam agnum lupo committere?

§. II.

AN licitum sit parentibus Catholicis infantes nutricibus hæreticis tradere, quos aliquando ad templa hæreticorum secum perducturæ videntur?

Respondeo, id illicitum non esse, modò ante rationis usum ad domum paternam reducantur: quia ante illam ætatem non prohibentur, etiam in Anglia, adire templa hæreticorum, cum non sit communicatio in ritibus sacrilegis, quæ tantùm exerceri potest per actionem humanam, cujus pueri ante usum rationis non sunt capaces: ac proinde traditio illa non est illicita, dummodò aliud inde incommodum non timeatur; uti censet etiam Lugo *de fide Disp.*14. *Sect.*5. §.5.

§. III.

AN in diebus Festis liceat Catholico uti operâ hæreticorum, quos equidem novit alibi laboraturos?

Respondeo negativè. Quia etiam hæretici obligantur præceptis Ecclesiæ non minus quam Catholici, atqui non licet sine gravi incommodo ab altero postulare quod ipse sine peccato præstare non potest, uti hic hæreticis contingit. Neque refert quod hæreticus ille sua sponte in die festo sit alibi operaturus, quia id facturus non est sine peccato, ad quod ego ex parte mea non possum illum inducere.

Illicitum tamen non est, opus aliquod præbere sive hæretico, sive Catholico liberè faciendum, quamvis suspicio aliqualis sit etiam die Festo vel Dominico in illo opere occupandum; modo ad Festi violationem nullo modo inducatur, & aliàs eo die fuerit aliquid operaturus. Quia qui sic opus præbet, merè passivè se habet ad illam Festi violationem: modò non fuerit operantis Dominus aut Superior, cujus est procurare ut à subdito Festa observentur: Ita Lessius *in Posth. Ver. Hæret. Cas.*6.

QUÆSTIO XVIII.

Fidelitas in pactis cum hæreticis.

AN doceant Catholici, pacta merè politica à Pontifice Romano posse irritari: aut datam hæreticis fidem non esse servandam?

Respondeo, Doctores Catholicos ab illa doctrina prorsus abhorrere, quam quidam hæretici per summam calumniam ipsis affingere conantur. Homines scilicet perfidi omnes de perfidia suspectos habent, ut Sedem Romanam, quam nequeunt veris argumentis impetere, fabricatis in suo cerebro calumniis apud imperitum populum in odium & invidiam vocent. Ex adverso communem Ecclesiæ Romanæ doctrinam in hoc puncto apertè depromit Molanus *de fide &c. Cap.* 14. Ubi disertè pronunciat, Romani Pontificis auctoritatem nullam esse ad destructionem sed ad ædificationem, quia autem absque magna destructione non posset dispensare ut fides publica à Concilio, aut Principe violetur, ideo dispensationis ejus auctoritas & potestas eo se non extendit; neque ullum hactenus extitit hujus rei exemplum. Eundem Ecclesiæ sensum tradit Tannerus *de fide Disp.*1. *Quæst.* 9. *Dub.*4.

Quam verò sanctè inviolateque promissa, etiam hæreticis, in Ecclesia Romana serventur, probat locupletissimum exemplum duorum Imperatorum erga ipsum Lutherum hæresiarcham, qui litteris salvi conductus à Maximiliano Imperatore communitus, Augustæ coram Cajetano Cardinale illæsus comparuit, & recessit; quamvis ipse de non disseminanda hæresi datam fidem violaverit: iterumque Wormatiæ, ob præstitum à Carolo Cæsare promissum, quamvis pœnæ reus, ab omni noxa immunis permansit.

QUÆSTIO XIX.

Disputatio cum hæreticis, & ejus norma.

QUomodo, & quibus licitum est cum hæreticis disputare?

Respondeo cum Tannero *de fide Disp.* 2. *Quæst.*9. *Dub.*5. opus esse cautelâ & discretione ut cum hæreticis licitè & fructuosè disputatio instituatur, tam ex parte disputantis, quam audientium, & modi quo disputatur.

Nam quoad personam Disputantis, *Cap. Quicumque* §. *Inhibemus de Hæret. in* 6. Laicis sub Excommunicatione ferendæ, non latæ sententiæ, prohibetur de fide disputare: quod intelligendum est non materialiter, sed formaliter, & ex professo de fide disputationem instituere, juxta Cajetanum *hic Art.*7. Quinimo Valencia *de fide Disp.*1. *Quæst.* 1. *Pun.* 4. legem illam non immeritò existimat per contrariam consuetudinem, præsertim in Germania, aliisque similibus locis, abrogatam esse. Et sanè si vir doctus, etiam

etiam Laicus ubi magna apparet utilitas, cum hæretico congrediatur, ab omnibus judicatur à legis transgressione immunis.

At si quis rudis & imperitus cum hæretico formalem disputationem institueret, graviter peccaret, si per hoc causam fidei periculo exponeret, aut occasionem præberet, ne ipse aut alii in fide vacillarent. Quamvis negari non possit, ex peculiari Dei instinctu quandoque viros sanctos, potius quam doctos, non tam humanæ sapientiæ verbis, quam virtute spiritus, magno fructu cum hæreticis dimicasse, uti notat S. Athanasius, & S. Hieronymus in vita S Antonii.

Ex parte verò Audientium, cavendum est ne temerè coram simplicibus & indoctis, de articulis fidei argumentis in utramque partem vibratis disputetur. Quia simplicium fides eo solet esse firmior, quo minus aliquid ei quod credunt oppositum audierunt, ac facilius plerumque argumenta veritati contraria, quam eorum solutiones percipiunt, nisi quis singulari polleat facultate, ea ad eorum captum clarè dissolvendi, quod in multis non contingit. Excipe tamen, rudiores illos, qui ab hæreticis ad defectionem solicitantur, coram his enim quandoque necessarium est de fide disputare, ut argumenta, quibus labefactari possint, dissolvantur.

In modo disputandi cum hæreticis peccatur, quando modestiæ limites exceduntur, utendo conviciis, & verbis mordacibus, quibus dum adversarii se læsos sentiunt, ut canes rabidi in clamores assurgunt, & contra fidem nostram magis irritantur. Hinc magna opus est moderatione, ut appareat nos non victoriæ, sed veritatis cupiditate in certamen descendere. Qui verò eruditionis laudem, aut plausum populi disputando, aut scribendo sectantur, vix ullum operæ suæ fructum referre solent: *Quia dilexerunt gloriam hominum, magis quam gloriam Dei.* Joan. 12. v. 43.

Pertinaces autem hæretici, non numero, sed pondere argumentorum premi debent, illos adstringendo ad brevem syllogismi formam, ne aliàs more suo extra chorum saltent, & ad perarga digrediantur, qui instar callidæ feræ prius disputantem fatigant; quam se retibus includi sinant. In hanc rem syllogismos & dilemmata ad quæ hæretici adigantur in præcipuis fidei controversiis, superius formavimus in *Part.* 1. *Cap.* 10. à Pagina 107.

QUÆSTIO XX.

Educatio Liberorum.

AN licita sint in conjugiis pacta educandi liberos, partim in hæresi, partim in Catholica religione?

Respondeo, cum Tannero de Matrim. *Disp.* 8. *Quæst.* 4. *Dub.* 5. *Num.* 91. tale pactum per se impium & irritum esse, Quia jure divino tenentur parentes filios suos ad veram Religionem informare, cui obligationi nullo pacto renunciare queunt. Potest tamen casus obvenire, quo matrimonium cum persona hæretica licitum, multumque momenti habiturum videatur ad publicum bonum promovendum, neque tamen à conjuge, v. g. marito, ullo modo obtineri possit, ut tota proles in Catholica tantùm religione educetur: Tunc licitum erit hac ratione pactum instituere, ut scilicet aliqua pars prolis, marito non impediente ad Catholicam religionem informetur; nihil interim quoad cæteros liberos præjudicando juri Catholicæ matris, quò minus operam suam adhibeat ut Catholica fide imbuantur.

Probatur hæc resolutio, quia si nullum hujusmodi pactum aut cautio adhibeatur, moraliter certum est omnes liberos ex eo matrimonio suscipiendos, ex prævalente patris arbitrio, in hæresi educandos fore; ergo si aliqua supperat via per se non illicita, quâ saltem aliqui liberi conserventur, ea adhibenda est: Talis autem via per hujusmodi pactum obtinetur: Quia cum juri materno quoad cæteros liberos non præjudicet, sed solum patris violentiam ex parte coerceat, non est cur tale pactum per se & intrinsecè malum existimetur. Imo quia in tali casu per se malum non apparet, omnino licitè ac prudenter adhibendum erit. Si, ut dixi, connubium illud, & aliquorum liberorum periculum longè majori bono compensetur: quamvis hunc casum vix hactenus alii Theologi attigerint.

QUÆRITUR secundò, An parens Catholicus filium aut filiam in Hæresi persistentem alere teneatur?

Respondeo, Si filius aut filia hæretica egeat alimentis ad vitam simpliciter necessariis, ea debere à parente subministrari; hoc enim jure ob hæresim non privantur. Si verò de alimentis ad vitam necessariis aliunde eis prospectum est, eo quod ex proprio labore, aut industria, aut ab aliis amicis ea possint obtinere juxta decentiam sui status, non tenetur parens per se illis alimenta præbere quamdiu in hæresi persistunt, uti docet *Azor Instit. Moral. Part.* 2. *Lib.* 2. *Cap.* 4. *Quæst.* 10.

QUÆRITUR tertiò, An parens possit exhæredare filium qui à Catholica Religione defecit?

Respondeo affirmativè, lege communi. Causam enim hanc exhæredandi disertè adstruit Justinianus in Authentica, *ut cum*, in his verbis: Si quis de prædictis parentibus orthodoxis constitutus, senserit suum filium vel liberos non esse Catholicæ fidei.... licentiam habeant pro hac maximè causa ingratos eos, & exhæredes inscribere Testamento. Consentiunt passim Doctores, ac fusè *Molina* de justitia, aliique.

QUÆSTIO XXI.

Usus Styli veteris.

AN in partibus hæreticorum liceat Catholicis transferre Pascha, & alia Festa mobilia, eo quod hæretici usum styli veteris observari velint?

Ad hanc quæstionem solum reperio *Lessium* respondere in Posth. Verb. hæreticus Cas. 7. qui resolvit ubi Kalendarium Romanum Gregorii XIII. receptum est, & usu annorum comprobatum, non posse Catholicos Pascha, & alia mobilia Festa transferre, eo quod hæretici antiquum Kalendarium velint servari: quia scil. hæretici non possunt legem aliam de celebrandis Festis talibus temporibus abrogare, sicut nec Natalitia Domini transferre, nisi gravi periculo urgeantur.

Sed non possum huic resolutioni cum Lessio acquiescere: statuamus enim ab hæreticis occupari Bredam, aut aliam urbem, vel Provinciam, ubi Kalendarium Gregorii XIII. cum stylo novo annorum

usu receptum fuit; jamque ea in urbe publico ritu ex norma styli veteris omnia tam sacra quam profana peragi ac computari: nullâ sanè ratione poterit solidè probari civem Catholicum teneri, in observatione Festi paschalis, aut jejunii quadragesimalis, à publico istius loci computu ac stylo recedere, etsi absque magno familiæ suæ detrimento id præstare possit: quinimo in partibus hæretico Domino subjectis ubi longè prævalet numerus Catholicorum, uti in regno Hiberniæ & quibusdam locis Hollandiæ ritu styli veteris pascha aliaque Festa celebrantur, Pontifice sciente, & illum usum numquam, quod sciam, hactenus improbante.

QUÆSTIO XXII.

Valor sponsalium inter Catholicum & Hæreticam.

AN valida sint sponsalia inter Catholicum, & hæreticam, & è converso?

Respondet *Sanchez* Negativè *Lib. 7. de Matr. Disp.* 72. *Num.* 3. Quia, inquit, promissio illa est de re illicita, ac proinde nullam sponsalium obligationem inducit.

Respondeo tamen, cum *Becano de Sacram. Cap.* 43. *Quæst.* 36. *Num.* 4. potius admittendum sponsalia valida esse in Germania, & aliis partibus, ubi Catholici hæreticis admixti degunt. Primò, quia probabile est apud varios auctores, matrimonium ordinario modo Cathol. in illis locis cum hæreticis contractum esse licitum: & ut hoc dubium foret, in favorem matrimonii in re dubia judicandum esset. Ergo non probatur sponsalia cum hæretica ex illa parte irrita esse, adeoque firma non est præcipua ratio in oppositum allata.

Secundò, quia tametsi matrimonium illud non esset licitum in ratione Sacramenti, possunt tamen sponsalia, quia non continent promissionem Sacramenti, sed tantùm contractus civilis, qui potest esse licitus, & honestus. Sicut in veteri Testamento, sponsalia dicebant ordinem ad solum contractum civilem, illa autem per se videntur fuisse ejusdem naturæ cum illis sponsalibus, quæ modo celebrantur. Ergo sponsalia cum Hæretica inita pro validis haberi debent: Quando autem censenda sint licita, judicari id debet ex conditione matrimonii secuturi, de quo, quando licitum sit, jam ulterius inquirimus.

QUÆSTIO XXIII.

Matrimonium cum hæretico ut licitum.

AN matrimonium inter Catholicum ac hæreticam, & contra, licitè contrahatur?

Satis constat primò, Matrimonia Catholicorum cum hæreticis, si aliud non desit, posse per se valida esse, quia modò ab Ecclesia Catholica non irritantur.

Constat tamen secundò, ejusmodi Matrimonia in pluribus Ecclesiæ Conciliis ac decretis sub gravi peccato prohibita fuisse, propter periculum fidei, quod à conjuge Catholico, & à prole incurritur, uti constat ex Concilio Gener. Calcedonensi Can. 13. Et Concilio Partic. Eliberitano, Laodicensi, Carthaginensi 3. Can. 12. & aliis à Pontifice approbatis, apud Sanchez *de Matrim. Disp.* 72. *Num.* 4. Quæstio igitur proposita tantùm potest locum habere de illis partibus ubi Catholici hoc tempore vivunt hæreticis permixti: & in hac quæstione decidenda maximè variant inter se Doctorum sententiæ.

Respondeo ad quæstionem cum Sanchez *de Matrim. Lib.* 7. *Disp.* 72. *Num.* 5. Tirino in Epist. 1. ad Cor. *Cap.* 7. *v.* 39. & præcipuè cum Lessio in Posth. Ver. Hæret. *Casu* 23. In partibus illis Matrimonia Catholicorum cum hæreticis non videri illicita, quando hæ conditiones concurrunt: *Primò*, ut absit periculum perversionis, & persona Catholica permittatur liberè vivere in sua religione. *Secundò*, ut non impediatur ritu Catholico prolem educare. *Tertiò*, ut non sit facile Catholico in sua religione invenire conjugem sibi parem, & idoneam. *Quartò*, ut hæreticus non sit denunciatus, aut notorius Clerici percussor. *Quintò*, ut eo loco passim sit consuetudo sic contrahendi absque ullo scandalo. Ratio est, quia tres primæ conditiones efficiunt ut connubia illa non impediantur jure divino, & consuetudo talis non lædit jus humanum, quo illa prohibentur: præsertim cum summus Pontifex in multis regnis sciat, & tamen non impediat illam consuetudinem vigere. Addit tamen *Lessius*, non facile suadendum, quantum commodè fieri potest, ut ejusmodi connubia cum hæreticis contrahantur. Nisi (inquit Tanner. *hic Disp.* 8. *Quæst.* 4. *Dub.* 5. *Num* 88.) spes sit moraliter certa de conversione conjugis hæretici, aut judicio prudentium aliud bonum majoris momenti expectetur.

An urgentibus hæreticis Matrimonium licitè contrahatur coram Ministro hæretico, postquam contractum fuit coram Sacerdote, resolvitur suprà *Tract.* 4. *de Matrim. Cap.* 8. § 2.

Ibidem accuratè tractatur de *VALORE* Matrimonii coram Ministro aut Magistratu hæretico contracti.

QUÆSTIO XXIV.

AN si hæreticus promittat conversionem, possit etiam absque dispensatione Matrimonium contrahi?

Partem negativam docet Sanchez *hic Disp.* 72. *Num.* 4. *in fine.* Cum Pontio &c.

Respondeo tamen affirmativè cum Lugo *de fide Disp.* 22. *Sect.* 2. *Num* 17. Em. Sà *Ver. Matrimonium.* Hurtado *hic Disp.* 76. §. 229. Et probatur, quia exceptio hæc invenitur in ipsis Decretis, quibus Matrimonia cum hæreticis prohibentur. Nam in Conc. Calcedonensi *Can.* 14. adduntur hæc verba: *Nisi forte spoponderit se venire ad orthodoxam fidem.* Et in Cap. *Non Oportet.* 28. Quæst. 1. disertè dicitur, *filias hæreticas posse accipi, si spondeat se professuras orthodoxam fidem.* Ergo inhærendo terminis juris, positâ tali promissione, non videtur ea dispensatio necessaria. Nisi forte alicubi consuetudo obtineret, ut eo etiam casu dispensatio petatur, nam ex tali consuetudine censeretur prohibitio Matrimonii cum parte hæretica ad hunc etiam casum ampliata.

Existimo tamen cum Lugo, contra Hurt. suprà, requiri dispensationem, quando spes conversionis conjugis hæretici non oritur ex *promissione*, sed tantùm ex bona ejus indole, aut animo non obstinato, etsi Catholicæ conjugi, & proli libertatem fidei relinquat. Quia lex supra citata solum excipit casum, quo conjux

jux hæreticus conversionem ad fidem expressè promittit.

QUÆSTIO XXV.

Quid si hæreticus non promittat conversionem, & adsit aliquod periculum perversionis conjugis Catholicæ, an tale matrimonium aliquando possit esse licitum? & eo casu sit necessaria dispensatio?

Respondeo ad primum, in utroque casu posse aliquando contingere aliunde concurrere commoda maximi momenti, quæ compensent incommoda & pericula in casu allata, & reddant illud Matrimonium ad publicum religionis bonum conducibile: Ut si eâ occasione concedatur libertas profitendi religionem Catholicam ubi antea erat negata: si filii sperentur Catholicè educandi, aut alia his æquivalentia. Non enim est illicitum aliquando se exponere periculo peccandi propter aliquod bonum maximi momenti; cum proposito tamen cum Dei gratia tentationi & peccato resistendi: cujus exemplum est in connubio Estheris cum Assuero infideli; & confirmatur in facto Judithæ, quæ ut populum suum salvaret, se suamque castitatem periculo exposuit, ut fatentur plures Interpretes cum S. Ambrosio Lib. 3. de Offic. Cap. 12. *Non exponit* (inquit) *mortis periculum, sed nec pudoris, quod est gravius bonis fœminis.* Ita etiam sentit Lugo de fide D. 22. S. 2. Num. 22. Diana p. 3. Tract. 4. Resol. 269.

Respondeo ad secundum. In casu prædictæ resolutionis petendam esse dispensationem, ut tollatur prohibitio legis Ecclesiasticæ. Ubi notat Pontius cum Lugo, & Salas Disp. 20. de Leg. S. 7. Num. 74 aliquando ex tali connubio posse tot & tanta bona provenire, ut non solum possit, sed etiam debeat dispensatio concedi.

QUÆSTIO XXVI.

An Parochus absque peccato possit assistere Matrimonio, quod sine justa causa contrahitur cum persona hæretica?

Negat *Serrarius* de Matrim. cum Hæret. *Cap.* 3. *Num.* 121. id fieri posse absque peccato, nisi persona hæretica conversionem promittat. Quia existimat Parochum per hoc cooperari Matrimonio illicito Catholici cum hæretico, ex eo quod ejus præsentia reddat habiles ad contrahendum, qui sine ea post Tridentinum habiles non essent, ac proinde cum peccent contrahentes, assistere eorum Matrimonio aliud non esse quam eorum peccato cooperari.

Respondeo tamen, Parochum ex causa posse absque peccato ejusmodi assistentiam præbere. Et probo, contra Serrarium, Parochum per hoc contrahentium peccato non cooperari. Quia ille non assistit Matrimonio tanquam minister, sed tanquam Testis qualificatus ut contractus ille debitè ineatur: sicut ergo (ut admittit Serrarius) aliis Testes absque peccato tali Matrimonio assistunt, idem de Parocho admittendum est: Tam enim Parochus quam testes reddunt contrahentes habiles ad Matrimonium; quia neque Parochus sine testibus, neque testes sine Parocho sufficerent.

Probatur secundò: Quia Parochus in hoc casu non assistit actui de se malo, sed quem contrahentes, si vellet una pars converti, possint licitè & honestè exercere: atqui, ex principio passim recepto, dum peto actum, vel assisto actui alterius, quem posset ritè præstare, & ex sua culpa exercet illicitè, non dicor ergo ejus peccato cooperari, &, si adsit causa petendi illum actum, debeo judicari à culpa immunis; uti omnes admittunt dum urgente causâ petitur mutuum ab usurario, aut Sacramentum ab Excommunicato, aut domus meretrici elocatur. Ergo idem de assistentia Parochi ad nuptias, culpâ contrahentium illicitè initas, judicandum erit. Et ita, cum aliis quos citat, docet *Basil. Pontius* in Append. *Cap.* 9. § 1. *Num.* 3. Addo tamen, nisi talis assistentia aliunde, v. g. ex Superiorum decreto, alicubi prohibeatur.

QUÆSTIO XXVII.

Proclamationes in Templo hæretico.

An Proclamationes, quæ Matrimonio præmitti debent, fieri possint in Templo hæreticorum?

Respondeo affirmativè, si nullum inde Catholicis scandalum oriatur: & ita resolvit *Lessius* in Auctar. *Ver. Hæret. Cas.* 24. Quia per has Proclamationes tantùm declaratur contractus Matrimonii futuri inter certas personas; Ut sine ullius injuria, & legitimè celebrentur: sicut ergo hujusmodi Proclamationes pro aliis contractibus in Templis hæreticorum legitimè adhibentur, nihil obstare videtur quo minus ibidem sine crimine Proclamationes Matrimonii etiam inter Catholicos futuri præmittantur.

Benedictiones Nuptiales.

An si Matrimonium hæretici sit clandestinè contractum validè cum persona Catholica, ubi non obligat Tridentinum, & conjux Catholicus nolit consummare ante benedictiones nuptiales, tum liceat Parocho nuptias illas benedicere in favorem conjugis Catholici?

Resolvit *Lugo*, de fide Disp. 14. Sect. 5. §. 5. Num. 158. Contra *Sanchez* de Matr. Lib. 7. Disp. 3. Num. 13. non apparere rationem sufficientem, cur Sacerdos in dicto casu non possit preces & orationes consuetas ad illos benedicendos adhibere, & coram illis, atque etiam pro illis Missæ Sacrificium offerre; secluso tamen omni scandalo, & aliis præceptis, vel extrinsecis incommodis, quæ facile ex tali actione oriri possint. Quia probabile est quod pro Excommunicato tolerato possimus offerre Ecclesiasticas preces, & ipsum Missæ Sacrificium, ut etiam docet *Hurtado* de fide Disp. 76. §. 16.

QUÆSTIO XXVIII.

Infantium BAPTISMUS apud hæreticos.

An infans qui ad januam Ecclesiæ apud hæreticos, aut alios expositus invenitur, possit, aut debeat, saltem sub conditione, Baptizari?

Respondeo affirmativè, contra *Henriquez*, & quosdam alios nisi apud infantem certum aliquod collati jam baptismi Testimonium inveniatur: quod verum existimo sive infans in urbe hæretica, sive Catholica exponatur. Ratio est, quia facile contingit mulierem quæ partum occultè effudit, tantùm solicitam esse de crimine tegendo, & puero à se quam primum amovendo, de pueri autem spirituali salute eo tempore parum

parum laborare. Cum ergo in re tanti momenti debeat haberi moralis certitudo, infans sic expositus sub conditione baptizandus erit: idque olim in Concil. Eboracensi statutum fuisse refert Baronius in Annal. Tom. 12. Et ita docet Vasquez hic *Disp.* 126. *Num.* 22. & Tannerus de Bapt. *Disp.* 4. *Quæst.* 6. *Dub.* 4. *Num.* 112.

QUÆSTIO XXIX.

AN infans quem alter parentum vult tradere Ministro hæretico post aliquot tantùm menses baptizandum, possit interea à Catholico Sacerdote baptizari?

Respondeo affirmativè, cum Lessio *in Auctar. Ver. Baptismus Cas.* 2. Quia alter parens jus habet ut curet prolem suam consueto tempore ritè Baptizari, ne intereà absque Baptismo fortè moritur. Neque refert quod sciat jussu alterius post aliquot menses iterum baptizandum, quia ad Baptismum postea secuturum censetur tantùm se merè permissivè habere, & propter rationem jam dictam.

QUÆSTIO XXX.

AN si paulo post Baptismum Catholicè susceptum, contingat infantem deferri ad ministrum hæreticum publicè baptizandum, liceat parentibus id permittere, & de baptismo prius collato silere?

Respondeo, non licere parentibus positivè filium offerre ut rebaptizetur, vel ad hoc ullo modo cooperari: Potest tamen fieri ut illicitum non sit eo casu se tantùm passivè habere, non impediendo alios qui prolem deferunt baptizandum, quando id sine gravissimo damno impediri non potest: Neque ad hoc necesse est priorem baptismum manifestare, sed sufficit indicare sibi nullo modo placere quod à Ministro illo baptizetur. Et ita resolvit C. *Lugo* de fide *Disp.* 14. *Sect.* 5. §. 5. *Num.* 164. Ubi addit, quando casus ille prævidetur eventurus, procurandum potius ut infans prius à sacerdote Catholico non baptizetur. Quia minus malum videtur Baptismum suscipere à solo hæretico, quam rebaptizari: ex duobus autem malis minus est permittendum, quando utrumque impediri non potest.

QUÆSTIO XXXI.

AN à Sacerdote Catholico licitè baptizentur hæreticorum liberi, quando post Baptismum parentibus restitui debent, cum probabili periculo futuræ perversionis?

Negat Suarez *hic Disp.* 25. §. 5. Coninck *Quæst.* 68. *Art.* 10. *Num.* 81. Quia eadem ratio videtur esse in filiis hæreticorum & infidelium, quos Doctores passim negant baptizandos esse, quando cum tali perversionis periculo restitui debent.

Respondeo nihilominus, liberos hæreticorum in prædicto casu baptizari posse: & eam praxim in Germania à viris doctis & piis sæpius observatam fuisse docet Layman *Lib.* 5. *Tract.* 2. *Cap.* 6. *Num.* 12. Ratio est, quia illud periculum perversionis non est certum, aut propinquum, cum facile fieri possit ut infantes illi ante usum rationis moriantur, & per Baptismum salventur: Observant enim nonnulli, tertiam partem hominum ante completam septennii ætatem ex hac vita discedere.

Ad rationem pro opposita sententia suprà allatam, dico, disparem esse rationem de liberis modernorum hæreticorum, ac aliorum infidelium. Quia hæretici Christi nomen cultumque non detestantur, & plerumque spes non exigua est fore ut aliquando in fide Catholica instituantur, quam facilius recipiunt si postea intelligant se à sacerdote Catholico Baptizatos fuisse.

QUÆSTIO XXXII.

AN liceat Catholico adire Parochum hæreticum, ut infantem jam Baptizatum esse declaret, ejusque nomen indicet, ne iterum ab hæretico ad Baptismum quæratur?

Respondeo cum C. *Lugo* de fide *Disp.* 14. *Sect.* 5 § 5. *Num.* 163. hoc ita posse fieri ut maneat actio merè politica, dum fit eo tantùm fine, ut constet de Baptismo, & nomine infantis. Si tamen interveniat aliqua agnitio potestatis, aut ministerii spiritualis in Ministro hæretico, aut aliquod scandalum generet, in illis circumstantiis actio illa erit Catholico illicita.

De cetero, Quid dicendum de Nuptiis quæ in partibus hæreticorum sine Parocho & testibus contrahuntur, resolvitur suprà Tom. 2. Tract. 4. Cap. 8. §. 4. de Matrimonio, in fine.

QUÆSTIO XXXIII.

UTrum licitum sit Immatriculari, aut gradum suscipere in Universitatibus hæreticorum, ut in Hollandia, Anglia &c.

Respondeo, cum Lessio, Si debeant expressè jurare se quamdiu in ea Universitate fuerint nullum dogmatis genus amplexuros nisi quod in ea Universitate docetur, illos illicitè hoc facere; quia istud continet aliquam professionem falsæ fidei.

Quod si hoc nullâ ratione jurent, sed solum spondeant Professoribus obedientiam, & jurent se reliquis Academiæ Statutis obtemperaturos, licitè immatriculantur &c. nisi inter illa Statuta sit aliquid iniquum, aut aliàs per ea compellantur ad aliqua quæ fidei, aut justitiæ adversantur.

QUÆSTIO XXXIV.

Pœnæ Hæreticorum.

QUas Pœnas juxta Leges incurrant Hæretici, & quales personæ in ordine ad has Pœnas Hæretici censeantur?

Respondeo, Quoad pœnas Temporales, primò, decernitur illis pœna mortis legibus antiquis Imperatorum, lege, *Quicumque, & Ubicumque*, Cod. de Hæreticis. Quod confirmatur jure Canonico Cap. *Ad abolendam*, Cap. *Excommunicamus* 1. de Hæreticis. 2. Eo ipso quo exterius hæresim produnt, amittunt Dominium bonorum suorum, Cap. *cum Secundum leges*, eodem Tit. in 6. Retinent tamen possessionem, & quasi usum fructum, Quare etsi non possint ea alienare, non tenentur tamen sponte ea ad fiscum deferre. Contractus tamen cum iis initos in hisce Regionibus validos reddit Principum benigna permissio: 3. Fiunt incapaces publici officii obtinendi, cap. *quicumque* §. *Hæretici*, Tit. eodem in 6. 4. Dicuntur privari jurisdictione temporali, cap. *absoluto*, eodem Tit. ubi & plura vide de debito fidelitatis &c.

Quoad pœnas Spirituales, primò, hæretici excommunicantur Cap. *ad abolendam*, & in Bullâ cœnæ, quâ etiam comprehenduntur eorum receptatores, & fauto-

fautores, scilicet in negotio hæresis, ut si quis eos defendat, vel abdat, dum propter hæresim quæruntur ab Inquisitoribus, etsi non ideo receperint quia sunt hæretici, ut notat *Toletus*. Aliàs licitum est iis favere, quia v. g. sunt consanguinei. Eâdem Bullâ ligantur Credentes Hæreticorum, quales sunt qui dicunt se credere quod credit alius apertè Hæreticus, licet nullum fidei articulum determinatè discredant.

2. Fiunt Irregulares, Cap. *Saluberrimum*, causa 1. qu. 7. Cap. *quicumque* Cap. *statutum*. 2. Eodem Titulo in 6. ubi declarantur Irregulares etiam filii, & nepotes usque ad secundum gradum in linea paterna, in linea verò materna tantùm filii; quod tamen intelligendum est de filiis natis post hæresim, & quorum Parentes in hæresi decesserint. 3. Privantur Ecclesiasticâ sepulturâ Cap. illo, *quicumque*. Uti & eorum credentes, fautores &c. Quare duplici causâ non licet Hæreticos sic sepelire, & quia sunt hæretici, & quia Excommunicati.

4. Nullos actus Ordinis licitè exercent, quia Excommunicati. Dixi, licitè, quia possunt validè in quibus non est opus jurisdictione, quare validè conferunt Sacramenta, & Episcopus hæreticus validè ordinat, sicut & retinet Characterem. Addidi, in quibus non est opus jurisdictione, quia hoc ipso quo fiunt hæretici, desinunt esse Ecclesiæ membra & capita, ac consequenter amittunt Capitum, seu Pastorum jurisdictivam potestatem; quamdiu tamen retinent Titulum coloratum, eorum defectum supplet Ecclesia, ut alibi diximus.

5. Sunt inhabiles ad omnia beneficia, Cap. illo, *quicumque*. 6. Privantur dignitatibus, honoribus, beneficiis, & officiis, Cap. *ut commissi*, eodem Titulo. Probabile tamen est hanc pœnam non esse sententiæ latæ, sed ferendæ, ut indicatur Cap. *ut commissi*. 7. Fiunt infames, Cap. *Excommunicamus*. 1. §. Atque hæc tria valent quoque de eorum fautoribus, credentibus &c. Ultimò adde, easdem pœnas infligi Apostatis, à fide scilicet, qui simpliciter dicuntur Apostatæ, non ab Ordine, aut Religione. Idem dicendum de eorum fautoribus &c. Cap. *Contra Christianos*, Eodem Titulo in 6. & Cap. *ad abolendam* citato, & Bullâ Cœnæ.

Nota tamen primò, cum communiori sententia contra *Cajetanum*, has pœnas non incurri ab eo qui cum gravi peccato hæresim exterius simulat, nisi etiam interius in animo, & intellectu hæresi assentiatur. Quia talis propriè & simpliciter non est hæreticus, adeoque legibus pœnam infligentibus comprehendi non videtur, quia illæ sunt strictè interpretandæ; quamvis ille in foro externo hæreticus esse præsumeretur.

Nota secundò, Non sufficere hæresim merè internam, ut pœnæ illæ incurrantur, nisi hæresis interna aliquo signo externo prodatur. Est hæc communior sententia Theologorum: quia censent Ecclesiam saltem jam non intendere pœnas illas tanto rigore ad illos extendere qui formalis hæresis sufficiens signum non ediderunt, nec pertinaciam suam exterius aliis manifestarunt.

Multò minus formaliter hæretici sunt, & pœnis dictis obnoxii, qui ab infantia in erroribus adolescunt, & vix tenuem percipiunt veræ Ecclesiæ notitiam, quæ possit illis scrupulum injicere; quales de facto plurimos reperiri, & pœnas hæreticorum non incurrere, probat solidè *P. Ant. Terillus*, contra *Celladeum*, Part. 2. Pag. 243. Hujus Terilli Opus, communi judicio sane accuratissimum, nimis acerbè tractare videtur recens Scriptor *Jacobus à S. Dominico* Pag. 159. asserens in toto Terilli Tractatu de Conscientia, præter falsas suppositiones, vel ejus novas adinventiones, vix quidquam reperiri, quod vel in speciem verum dici possit. Sed hæc verba sunt, non argumenta, quæ majori studio depromenda fuerunt, si voluit ille dictis suis fidem facere, & *Terilli* doctrinam labefactare.

PRO MISSIONE CASTRENSI, ET NAVALI.

QUÆSTIO I.

An in Militia Tribuni, Capitanei, aut Commissarii, ratione stipendii dimidiati, aut male sibi persoluti, possint in militum lustratione tot ficta nomina conscribere & inducere, quot sufficiunt ad supplendum stipendium quod ipsis à Rege debetur?

Visa est aliquibus praxis illa non illicita: Primò, quia quando constat aliquid justè deberi, & non posse viâ justitiæ obtineri, licitum videtur debitum illud alio modo compensare. Secundò, Illi qui Patriam gubernant satis norunt has artes per ficta nomina exerceri, neque tamen videntur requirere ut illis remedia apponantur, censendi igitur sunt connivere, & hanc praxim permittere: & hoc videtur insinuare *Lessius* in Posthumis Ver. *Bellum* Pag. 150.

Respondeo tamen, ob alias rationes praxim illam non esse æquitati consentaneam. Primò, Quia isto modo nequit poni compensatio sine fallacia & falsitate, majorem numerum militum pro minori exhibendo, & affirmando illum actu sub signis lustrari. Secundò, Ille modus compensationis stipendii adjuncta habet maxima Reip. detrimenta, ex quibus possit patria periclitari, dum falsò supponitur in exercitu, aut præsidiis versari multò majorem militum numerum, & qui possit sufficere ad justam defensionem. Tertiò, Qui illa officia amplectuntur, satis norunt sibi sperandam non esse integram stipendii solutionem, nec tamen dubitant eandem cum ceteris conditionem sponte subire. Quartò, Illi Officiales accipiunt Patentes, in quibus continetur stipendium ipsis tribuendum *quomodo & quando* ceteris de exercitu persolvitur, nequeunt igitur illud sibi tali modo de jure vindicare, & cum tanto rei communis detrimento.

Ex his patet responsio ad primam rationem contrariæ sententiæ supra allatam. Negatur enim licitam esse rei debitæ compensationem mediante fraude & falsitate: & per actionem Reipublicæ adeo perniciosam: & contra fidelitatem, quam illi promittunt Regi in sui officii administratione. Adde, etiam in casu, quo licitum esset sua debita occultè recuperare, incumbere obligationem indicandi debitori sibi jam satisfactum esse, si forte solutio denuò postulanda esset. Tantùm verò abest ut hoc præstent illi, Officiales, ut potius oblatâ occasione pro se, aut post mortem pro suis viduis, exigant iterum pendi residua stipendia, aut sibi conferri promotionem aliquam stipendiis æquivalentem.

Ad secundam rationem: Verum non est Gubernatores patriæ connivere: & hanc praxim ultrò permittere. Quia tales Officiales ad eos delati punirentur, & ali-

& aliqui puniti fuerunt, & in ordinem gregatiorum redacti. Quod autem non curent in eos adeò severè inquiri, fit ex eo, quod nolint forte offensionem præbere viris fortibus & necessariis, qui à militia deficerent.

Nota tamen primò, P. Lessium, loco suprà citato, testari, Principem Parmensem Patribus nostris aliquando respondisse, non esse faciendum scrupulum Capitaneis ob 4. aut 5. placas muertas, ut vocant. Sed an eadem sit mens & indulgentia modernis Gubernatoribus, non nisi ex ipsis constare potest.

Nota 2. Usu in militia recepto Capitaneis concedi locum mortuum pro duobus aut tribus famulis, & unum pro signifero, etsi famulos actu non habeant.

QUÆSTIO II.

QUando milites post lustrum moriuntur aut fugiunt, an jus ad stipendium, quod ipsis remanet debitum, devolvatur ad eorum ducem, an verò ad hæredes?

Respondeo, Communi jure devolvi ad hæredes ab intestato, sicut aliæ actiones & credita defunctorum: nec apparet ratio quæ ducibus jus ad stipendium alienum concedat. Si tamen Capitaneus dederit militi pecunias mutuas, potest ex stipendiis illi à morte aut fuga debitis, tantùm sibi reservare quantum ille concessit. Quia cum onera defunctorum transeant etiam ad hæredes, debent hi contenti esse ut creditor sibi hac ratione satisfaciat.

QUÆSTIO III.

QUando Rex transcribit summam pecuniæ in stipendia militaria, an hoc quod superest post lustrum & stipendia soluta, possint sibi retinere capitanei aut tribuni, quando sciunt Commissarios sibi retenturos si illis reddatur.

Respondeo negativè, si alium detinendi Titulum non habeant. Hoc enim tantumdem foret ac si quis pecuniam alienam sibi occuparet, eâ tantùm ratione, quod si illam non accipiat, ab alio fure sit præripienda.

QUÆSTIO IV.

AN licitum sit militare in Bello de cujus justitia miles habet opinionem tantùm probabilem?

Respondeo affirmativè, &, quando aliæ non suppetunt rationes, dico sufficere quod judicet Principem, qui bellum indicit, vel sustinet, esse virum prudentem & bonæ conscientiæ, nec seduci à pravis consiliariis; & è contra adversarium non adeò pium, ac prudentem esse. Prudenter enim agit miles se conformando auctoritati aliorum, quamdiu nihil habet certi quo auctoritas illa elidatur. Ita docet *Diana* pluribus Part. 11. Tract. 5. Resol. 28. & *Scildere* de principiis Conscien. Tract. 2. P. 164.

QUÆRES, Quid dicendum, quando miles de justitia belli positivè dubitat?

Respondeo, non licere eo casu militare, si non possit dubium illud vincere, ut docet suprà Scildere, Diana, & Ariaga Disp. 16. Sect. 5. Num. 36. In bello tamen defensivo dubitans de jure Regis qui bello impetitur, & qui bonâ fide regnum possidet, militare potest, & dubium deponere, ex principio generali, quod in dubio melior sit conditio bonâ fide possidentis. Et plerumque excusari possunt milites à formali peccato, quod persuasi ab aliis, per ignorantiam invincibilem rationum partis adversæ, ad bellum trahantur, ut notat cum aliis *Diana* Part. 4. Tract. 4. Resol. 32. qui addit illos posse militare utrilibet parti, etiam quando rationes probabiles pro Justitia belli utrimque habentur.

QUÆSTIO V.

AN in Castris possit Confessarius absolvere milites in prælio moribundos, etsi non dent aliud signum vitæ Christianæ, quàm quod militent in exercitu Catholico, in quo tamen aliqui hæretici sunt admixti?

Respondeo, tales posse absolvi sub hac conditione, si sis capax absolutionis. Ita etiam resolvit *Scildere* de principiis conscientiæ Tract. 6. P. 724. ubi adducit citatum à Caramuele P. Saillarts in litteris ab ipso datis Romæ 3. Novembris 1645. Ratio est, quia milites illi per professionem fidei Catholicæ satis indicarunt se velle in morte absolvi, & illa voluntas sufficienter indicata est Confessario per eos, qui significarunt hunc exercitum, in quo militant esse Catholicum. Nec refert quod aliqui in illo exercitu sint hæretici. Quia si in exercitu aliquo plerique forent Catechumeni, & pauci fideles sive baptizati, qui non possint discerni à Catechumenis, omnes sub conditione baptizari deberent, ut idem Scildere supra admittit.

Sed quid si exercitus sit hæreticus, in quo tamen pauci aliqui sunt Catholici, an omnes moribundi sub conditione absolvi debeant?

Resolvit ibidem Scildere negativè. Quia obstat reverentia Sacramenti ne sub conditione conferatur tam multis, quorum pars maxima absolutè non vult absolutionem sibi conferri, quam credunt homini nihil prodesse: sic licet in Civitate aliqua dubium esset de paucis indeterminatis an fuerint validè baptizati, non ideo omnes urbis incolæ sub conditione rebaptizandi forent.

QUÆSTIO VI.

AN licitum sit Commissariis aliquos pagos capitaneis ac militibus onerare, ut ab aliis pagis, qui se redimunt, pecuniam accipiant?

Respondeo negativè, Nullus enim assignari potest Titulus honestus quo possint Commissarii cum aliorum gravamine non legitimo illas pecunias extorquere. Tenentur enim illi ex officio servare justitiam distributivam, ut quantum fieri potest pagi in quos milites sunt distribuendi æqualiter graventur: quando autem pagos aliquos acceptâ pecuniâ oneri communi subducunt, necesse est reliquos majori militum numero gravari: quod omnino iniquum est, nisi pecuniam illam in ipsorum onere levando insumant.

QUÆSTIO VII.

AN, & quomodo militibus, & aliis castra justa sequentibus, licita sit pabulatio in terra non hostili.

Respondeo, & dico primò, licitam non esse pabulationem in terris amicorum, aut subditorum Regis, si satis pabuli ad castra advehatur, vel possit pretio comparari. Quia non videtur miles plus juris habere ad aliena

liena pascua, quam ad alienum gregem, panem, ut frumentum, quæ nequit in hoc casu sibi justè usurpare: & ita docet Lessius in posthumis v. Bellum n. 150.

Dico secundò, Si pabulum sufficiens non advehatur, nec possit per inopiam pretio comparari, tunc locum habet doctrina de extrema necessitate, in qua censeri debent pabula esse communia: sic tamen ut ille qui præ cæteris passus fuisset enorme damnum facienda sit compensatio, sicut fieri solet in rebus aliis magni pretii in extrema necessitate acceptis.

Sunt tamen qui existimant ex consuetudine communi receptam esse militum in Castris liberam pabulationem, tanquam onus commune prædiorum, quando pro utilitate Provinciæ bellum geritur: Et æquum esse ut divites quorum sunt prædia hoc onus sustineant, cum ex prædiis suis magna emolumenta aliis temporibus percipiant: Sicut rhedis, sericis vestibus, & aliis quæ in usu divitum potissimum versantur, justa aliquando vectigalia imponuntur, quæ ipsi præ aliis facile, possunt sustinere.

Propter hanc rationem & consuetudinem, si vere subsit, non audet Lessius supra, condemnare liberam illam pabulandi facultatem, si à Principe positivè permittatur, & pauperibus, si inde grave damnum passi fuerint, compensatio præstetur. Nam horum aliquos præ aliis enormiter gravare, nec ipsi Principi licitum, cum in oneribus imponendis teneatur servare justitiam distributivam. An autem Principes talem potestatem pabulandi fecerint, facti quæstio est. Præsumptio aliqua in oppositum esse potest, quod permittant Magistratibus contra hujusmodi pabulatores potestatem ordinariam exercere: nec audeant viri magis probi præsente Domino absque aliqua compensatione hanc libertatem sibi vindicare.

QUÆSTIO VIII.

AN Missionario *NAVALI* licitum sit aliquando in ipsa navi celebrare, etiam dum actu navigatur?

Negant passim plurimi quos refert, & sequitur *[Henr]iquez. Disp. 232. Cap. 3. Num. 4. Suarez. Disp. 81. [S]ect. 2. Bonacina. Disp. 4. Quæst. ult. puncto 9. Gavantus in Rubric. Missal. Part. 1. Tit. 20 aliique.*

Respondeo, tamen cum multis & probatis Theologis, id in utroque casu proposito licitum esse, quando non adest morale periculum, ne Calix navis agitatione effundatur, quale periculum in navibus præsertim grandioribus sæpius abesse multorum experientia testatur. Cum igitur talis celebratio nullo speciali jure prohibeatur, nulla adfertur sufficiens ratio cur occurrente causa idoneâ omitti debeat. Causas autem idoneas recenset *Leander de Sacrif. Missæ Tract. 8. Disp. 7. Quæst. 18.* Præceptum in Dominicis & Festis audiendi Missam: communicandi in Paschate: accipiendi Viaticum in mortis articulo. Possunt & aliæ causæ occurrere, nec video cur non possit aliquando sufficere singulare desiderium, & solatium vectorum, præsertim in diuturna navigatione. Hanc sententiam fusè defendit *Card. Lugo Disp. 20. Sect. 4. & Granadus Tract. 14. Disp. 13. Num. 2. Fagandez. Præc. 1. Lib. 3. Cap. 10. Hurtadus Disp. 4. Diffic. 6. Layman de Sacrif. Miss. Cap. 5. Num. 6. & plures alii.*

Quæritur 2. An liceat in navigiis aut triremibus sacram Eucharistiam permanenter servare? Negant id licere plerique Auctores qui nolunt licitum esse in navibus celebrare, ut *Henriquez. Lib. 9. Cap. 27.*

Sed respondeo cum pluribus, id omnino permitti, ubi in navigio reperitur locus decens, & à turba nautica satis separatus in quo S. Hostia servari possit. Quia id minus habet difficultatis quam Missæ celebratio, quam ostendimus à probatis Auctoribus admitti, & potest aliquando peculiaris usus, & necessitas ægrorum id postulare. Et quidem olim navigantes sacram Eucharistiam secum deferre consuevisse refert D. Ambrosius & Metaphrastes, ut admittit *Henriquez* supra citatus, nec hodie extat præceptum id prohibens, modò indecentia & irreverentia caveatur: idque disertè tradit *Leander à SS. Sacramento de Sacrif. Missæ Tract. 8. Disp. 7. Quæst. 19. & Granadus suprà Num. 7. aliique.*

Quæritur 3. An licitum sit etiam in littore aram erigere, & Missam celebrare pro nautis & navigantibus, & in Castris pro militibus?

Respondeo, id licere dummodò habeatur altare portatile, & reliqua ad celebrationem requisita. Posse autem dictis locis celebrari, ut die festo Missa audiatur, docet *Henriquez, Sà, Hurtado, Lugo aliique*, apud *Leandrum supra Quæst. 16.*

Quæritur. 4. An si contingat ibi, aut etiam alibi, post inceptum Sacrum lumen extingui, nec aliud commodè inveniri, possit Sacerdos sine lumine Sacrum continuare & perficere? Negat *Fagundez Cap. 22. Num. 19.* nisi extinctum fuerit lumen post consecrationem.

Respondeo, probabilius videri posse Missam continuari in prædicto casu, etiamsi lumen extinctum fuerit post Offertorium ante Consecrationem, quia jam oblata sunt ea, quæ postea erunt consecranda, nec potest tunc sine aliorum incommodo consecratio, & Sacrum omitti. Ita *Leander* supra, citans pro hac sententia *Card. Lugo hic Disp. 20. Num. 77.*

APPENDIX

SUMMARIA

Ad brevem ac practicam Directionem Confessarii & Dispositionem Pœnitentis in toto decursu CONFESSIONIS Sacramentalis.

§. I.

Observanda Confessario in principio, & decursu Confessionis.

PRimò, Impertit pœnitenti hanc benedictionem: *Dominus sit in corde tuo, & in labiis tuis, ut dignè, & contritè confitearis peccata tua, in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, Amen.* Postea, si Pœnitens loqui hæreat, animet illum benignè, ut incipiat fidenter soli Deo, & suo Patri spirituali proferre omnia peccata quæ memoriæ occurrunt; & incipientem, sine causa, non facile interrumpat.

Si advertat Pœnitentem non satis posse se explicare, interroget illum cautè ex præceptis decalogi, vel de aliquibus peccatis quæ ipsius personam maximè concernunt. Quando etiam Pœnitens non satis exprimit circumstantias mutantes speciem v. g. quod persona quam carnaliter cognovit fuerit conjugata: vel quando non exponit numerum graviorum peccatorum, tenetur Confessarius de his Pœnitentem interrogare. Quod si ob diuturnitatem temporis, & lapsuum frequentiam nequeat Pœnitens certum peccatorum numerum determinare, ut sæpe contingit in delectatione morosa pravis desideriis, consuetudine jurandi, interrogari poterit, à quanto tempore est confessus, & ab illo tempore quoties singulis septimanis, aut singulis diebus solitus fuerit labi in illud peccatum, & ex his quantum fert memoria expositis, poterit Confessarius conjecturam sufficientem facere de frequentia & numero lapsuum à postrema confessione.

II. Dum Pœnitens narrat superflua, aut suas querelas, aut negotia domestica, aut res alienas ad propria peccata non pertinentes, Confessarius peritè sermonem divertat, v. g. dicendo, satis intellexi, quid meministi circa peccatum detractionis, verba contumeliosa, aut aliud peccatum pro qualitate personæ.

III. Si interrogandus sit in materia luxuriæ, utendum verbis honestis ac pudicis, paulatim à cogitationibus ad verba, à verbis ad actus progrediendo, ne Pœnitentes ex Confessario ea peccata discant, quæ antea ignorarunt.

IV. Quando aliquid occurrit grave & reprehensione dignum, confitentem non statim arguat, nec signum præbeat admirationis, antequam confessio absolvatur, ne Pœnitens turbatus, aut territus reliqua peccata sileat.

V. Si Pœnitens absque necessitate attingat graviora aliorum peccata, disertè illum moneat, ut ista sileat, & sua tantùm peccata exponat.

VI. Si quis confitendo ostendat se habere notitiam alicujus peccati, ex quo imminet grave damnum alicui communitati, caveat confitentem absolvere, nisi statuat congruo modo efficere, ut res ea reveletur Superioribus, illis quibus incumbit communitatis periculo prospicere: quærendus tamen est modus quo sic fiat, ut non cedat in perniciem Pœnitentis.

VII. Quando narratur peccatum quod constat esse reservatum, à quo Confessarius per se nequit absolvere, monendus est Pœnitens ut ibi sistat, donec vel Pœnitens, vel potius ipse Confessarius ad superiorem pro facultate recurrat, tacito tamen Pœnitentis nomine, nisi malit alteri habenti potestatem iterum confiteri.

VIII. Quando, ob stupiditatem Pœnitentis, non potest ab eo extorquere idoneam materiam absolutionis per interrogationes ordinarias de mendacio, detractione, ira inordinata, distractione voluntaria, verbis otiosis &c. Interrogari ulterius potest, an saltem voluerit aliquid horum committere, etsi peccatum externum non posuerit. An egerit aliquid contra remorsum suæ conscientiæ, putando, aut dubitando, aliquid esse peccatum, quod vere non fuit. An saltem sine causa exposuerit se periculo committendi certum aliquod peccatum. Vel, an fuerit causa cur alii rem prohibitam fecerint; aut aliquid omiserint ad quod tenebantur, quod facile in parentibus locum habet, non monendo sui officii filios, famulos, aut alios suæ curæ commissos, quod si de nullo etiam horum se accusent, jubendi sunt ut aliquod saltem peccatum exponant quod meminerunt aliquando in totius vitæ decursu à se commissum: ac demum monendi, ut quantum fieri potest in futurum melius instructi ad confessionem accedant.

§. II.

Observanda à Confessario post Confessionem.

I. POstquam Pœnitentis Confessionem integram patienter audivit, injungat salutarem Pœnitentiam ante absolutionem, quamvis etiam ob aliquam causam, aut oblivionem, post absolutionem injungi possit. Forma autem integra Absolutionis superius exprimitur in *Tom. 2. Part. 2. Tr. 3. Cap. 9.* ubi traditur Forma Hæreticos reconciliandi.

II. Quamvis pro satisfactione peccatorum quævis opera bona sint idonea: illa tamen ad tria potissimum capita reducuntur. Nempe ad Jejunium, Orationem, & Eleemosynam. Ad *Jejunium* spectat quævis carnis afflictatio, per cilicia, flagella, vigilias, cubationem in terra, peregrinationem, tolerationem liberam injuriæ, aut contumeliæ, &c. *Orationis* nomine non solum intelligitur vocalis recitatio, sed etiam mentalis meditatio, lectio spiritualis, frequentatio Missæ, psalmodiæ, concionis, aut Sacramenti alicujus perceptio. *Eleemosyna* comprehendit omnia opera misericordiæ tam corporalia, quam spiritualia, ut curare infirmos, visitare hospitalia, excipere peregrinos, docere ignorantes, corrigere errantes aut peccantes, & id genus alia. Ex his eliget Confessarius, Pœnitentiam pro gravitate peccati, quæ simul sit Medicinalis, ad curandum animæ morbos, & præcavendum lapsum in futura peccata, verbi gratia, jejunium lubricis, Eleemosynam avaris imponendo, habitâ ratione virium, sexus, ætatis, & oportunitatis sui Pœnitentis. In his imponendis, uti cavendum est à nimio rigore qui à confessione deterreat, ita ex altera parte videndum ne declinet ad nimiam lenitatem, aut laxitatem, levia quædam opera pro gravissimis delictis imponendo, ut monet Tridentinum *Sess. 14. Cap. 8. de Sacram. Pœnit.* Quænam censeatur Pœnitentia peccato mortali proportionata, diximus supra de satisfactione Sacramentali. *Tom. 2. P. 3. Tr. 3. Cap. 5. in fine.*

III. Expedit aliquando injungere opera quædam leviora, quæ gravioribus æquivalent quando sunt diuturna, ut quotidie dum surgit attente cogitare de morte necessariò ventura, aut de æternitate pænarum pro unico mortali, aut terram aliquoties osculari, aut nudis genibus, aut extensis brachiis assiduò vesperi recitare orationem Dominicam, aut aliquem psalmum, aut alias preces, quæ incutiant horrorem illius peccati cui Pœnitens est obnoxius.

IV. Si Pœnitens recuset Pœnitentiam idoneam, aut suæ emendationi necessariam, neganda est ipsi absolutio, quia per hoc ostendit se ad illam nondum esse satis dispositum.

V. Nunquam absolvat à peccatis, sub aliqua conditione de futuro, ut, si dederis talem Eleëmosynam, si petieris ab alio veniam, quia talis absolutio nec licita, nec valida est. quando verò dubitaret Confessarius, an aliquis puer, aut etiam adultus in articulo mortis habeat in præsenti usum rationis, aut dispositionem requisitam, potest illum absolvere, retentâ saltem in mente hac conditione, si es capax, ego te absolvo. &c.

VI. Potest aliquando utiliter absolutio etiam dispo-

sitis

sitis ad tempus suspendi, præsertim cum recidivis, cum tepidis, cum remanentibus in priori aliqua occasione peccati, cum retinentibus adhuc bona aliena: imo debet illis differri absolutio, si post emendationem, aut restitutionem bis, terve promissam, Confessarium in re gravi fefellerint: nisi contingat jam longè aliud, & planè extraordinarium emendationis signum ac propositum adferri, juxta ea quæ supra tradidimus de absolutione Sacramentali *Tom. 2. Part. 2. Tract. 2. Cap. 3. & alibi.*

VII. Consuetudinarius, sive qui sæpius assuevit in idem peccatum labi, si jam primum tibi confiteatur, & sinceré asserat se esse contritum, & proponere emendationem, absolvi tunc poterit, neque necesse est ipsius absolutionem in futurum differri donec constet secutam esse consuetudinis emendationem. Nec facit contra hanc praxim Methodus opposita falso fundamento innixa, quod nempe sincera peccatoris conversio non soleat esse repentina; cui refragatur frequens experientia, de qua alibi.

VIII. Et si talem Pænitentem absolverit, expedit aliquando ipsi suadere, ut pro ea vice ad sacram synaxim non accedat, ut augeat in eo reverentiam erga illud Sacramentum, & horrorem sui peccati, & majorem præparationem in sequentem confessionem.

IX. Valdè consultum est, ut sigillum confessionis securius servetur, de Pænitentis vitiis, aut etiam virtutibus, nunquam apud alios mentionem facere, ne dum unum laudat, videatur alium vituperare.

Si debeat de peccato in confessione audito consilium ab alio petere, expedit tantùm generatim proponere, quid agendum foret si talis casus accideret.

X. Si advertat se Pœnitentem male absolutum dimisisse sive defectu potestatis absolvendi à certo peccato, sive quia malum consilium dedit, sive quia non obligavit ad restitutionem in præjudicium tertii, non debet illum postea monere, nisi forte prius postulet & obtineat à Pœnitente facultatem aliquid sibi de præterita confessione indicandi. De his plura superius in Tract. 3. Cap. 4. de sigillo Sacramentali.

§. III.

Modus juvandi Rudes, & pueros.

PRimò, Interrogando explorabit, an sciant mysteria fidei necessaria, & præcepta Decalogi, ac Ecclesiæ. Si ignorent, quantum potest doceat, vel ad alium instructorem dirigat.

II. Dum hærent quasi muti, & nulla peccata exponunt, interroget primò, quæ sunt communia ex præceptis decalogi, aut de mendacio, maledictis, & detractione, & aliis supra in praxi agendorum in ipsa confessione n. 8.

III. Doceat eos breviter quomodo debeant orare mane ac vesperi, & conscientiam examinare de cogitationibus, verbis, & operibus.

IV. Moneat peccata quæ occurrunt non esse reticenda ex pudore, & Confessarium non posse de illis loqui, & confessionem non profuturam si sponte peccata occultentur.

V. Conetur pueris imprimere horrorem peccati, quia nempe reddit animam turpem & deformem instar dæmonis, gratia vero reddit speciosam instar angeli: 2. Incutiat illis timorem Dei, instar solis ubique præsentis, & malas cogitationes videntis, & igne æterno punientis: Sed qui è contra pios, ac probos instar parentis amat, & stolâ gloriæ, & dulcedine æternâ in cælesti paradiso perfundit.

VI. Denique doceat eos, ubi inobedientes parentibus, aut Magistris fuerunt, veniam ab illis postulare. Quia talia remedia pueris altius inhærent.

MOTIVA VARIA.

Disponentia ad summam Peccati Detestationem, Contritionem, & vitæ Emendationem.

COnsidera Dei Majestatem, potentiam, bonitatem, ac dignitatem infinitam, per Peccatum læsam, spretam, & contemptam, Et tamen summâ benignitate ad nos clamat, *Nolo mortem Peccatoris, sed magis ut convertatur, & vivat.* Quis Rex aut Princeps subditum rebellem, & læsæ Majestatis reum tam benignè ad veniam admitteret?

Peccatum quippe mortiferum, est aversio à Deo summo, æterno, & infinite Bono, simulque conversio ad Creaturam in se vilem, & infinitè à Deo distantem, adeoque peccatum summum est malorum quod homini potest accidere.

Peccatum est animæ nostræ lethale Venenum, quod dæmon propinat in patinis aureis, ne illius malitia, & damna ex eo secutura nobis appareat.

Peccatum est horrenda Catena, & compedes quibus anima constricta in barathri profundum pertrahitur.

Peccatum est nefaria Proditio, quam homo rebellis machinatur adversus legitimum suum Regem ac Dominum, quasi claves civitatis, id est, animæ suæ possessionem tradens dæmoni hosti capitalissimo.

Peccatum est grave Pondus, quod nec cælum retinere, nec terra potest, sed infra terram ad abyssum tartari cum peccatore descendit.

Peccatum constituit nos desertores Dei, ac Salvatoris nostri, cui datam in Baptismo fidem, & obedientiam per peccatum violamus.

Imo peccatum, teste Apostolo, Filium Dei conculcat, & Sanguinem Testamenti pollutum ducit, & Spiritui gratiæ contumeliam facit.

Peccatum tristissimò nos Exilio in perpetuum mulctat, dum à patriis paradisi sedibus in profundissima inferorum relegat, amissâ namque Dei gratiâ, simul perit hæreditarium jus regni cælestis.

Peccatum est fœdissima animæ Lepra: nam quemadmodum morbus lepræ corporibus adimit omnem speciem, robur, & vigorem; ita peccatum omni pulchritudine animam privat, & omne virtutum robur elidit.

Peccatum omnia bonorum operum Merita destruit ac dissipat, quantumvis vita sanctissime acta, & omni virtutum genere cumulata fuerit: Efficit quoque ut nihil eorum quæ agis in statu peccati per se conducat ad præmium vitæ æternæ: Adhæc, privat nos Communione bonorum operum quæ in commune fiunt ab Ecclesia Catholica dum in illo statu versamur.

Quid plura animi & corporis Damna proponam? Peccatum si inveteratum fuerit, præcipitat animam tanta vi in miseriarum omnium pelagum, ut jam tradatur in reprobum sensum, qui cumulus est omnium malorum.

Peccatum sæpe corpora sana, & robusta dejicit, ut

tarda fiant, segnia, deformia, & inepta honestis exercitationibus, ut vitam trahant brutis simillimam.

Peccatum potentissimos quosque magnitudine & honoribus sæpius exuit; æquissimum quippe est, ut qui divinis honoribus tantùm derogarunt, ipsi quoque vicissim jacturam similem faciant; quod Saülis, & tot Regum exemplis Scriptura confirmat.

Peccatum aufert lætitiam cordis, quæ est vita hominis, inquit sapiens: inserit autem angores, ac tristitiam quæ exsiccat ossa, itaque vitam insuavem, ac mortis instar facit.

Peccatum sæpe justo Dei judicio mortem accelerat, & in visceribus nostris, nobis insciis, colligit tabem ac perniciem. Ex quo factum est, ut plures, malefactis ad extremum id exigentibus, morte repentinâ fint extincti, atque ultricibus inferorum flammis addicti.

Tanta sunt peccati damna, & tanta malitia contra divinam bonitatem, ut justissimum sit illud dictum S. Anselmi Archiep. Cantuar. Si hinc Peccati horrorem sine pœna, & inde Inferni dolorem sine culpa, mihi propositum cernerem, necessitas autem imponeretur alterutrum deligendi: mallem, inquit, purus à peccato & innocens gehennam intrare, quam peccati sorde pollutus Cœlorum regna tenere, *Lib. de beatitudine Cap.* 190. Idem constat de S. Edmundo Archiepisc. itidem Cantuariensi, cujus ea vox erat: Mallem insilire in rogum ardentissimum, quam peccatum ullum sciens admittere in Deum meum. S. Ludovicus Rex Gallorum, ab ineunte ætate hoc sibi meritò semper persuasum habebat, potius mori, quam peccare.

Cum peccatum sit tot rationibus supra quam dici, aut credi possit detestandum, ac reformidandum, extremæ sanè dementiæ est, vel momento temporis, in statu tam periculoso permanere, hoc est in separatione à Deo, in faucibus Dæmonis, in portis Inferni, in mediis malorum immensorum agminibus, inter mille discrimina damnationis æternæ.

Hinc ulterius patet, quam ingens sit utilitas Confessionis, & seriæ Pœnitentiæ. 1. quia hæc adfert Remissionem omnium peccatorum, etiam gravissimorum. 2. Aufert reatum & debitum pœnarum æternarum, & sæpe pœnarum temporalium, quas Deus peccatoribus in hac vita infligit. 3. Causat Reviviscentiam omnium bonorum operum, & meritorum, quę prius in statu gratiæ facta, per secutum peccatum mortale sine Pœnitentia in perpetuum extincta fuissent. 4. Restituit conscientiæ pacem & serenitatem per peccata ablatam, cum magna, & sæpe valde sensibili animi consolatione. Denique reparat omnia peccati damna superius memorata, & restituit statum gratiæ, quod quia summum est, & nunquam satis æstimabile hominis bonum, illius utilitatem ac dignitatem paucis punctis exponam, ut clarius appareat quanti momenti sit statum illum per Pœnitentiam acquirere, & acquisitum inviolabiliter retinere.

Quanti momenti sit Status Gratiæ.

Status gratiæ est Pignus vitæ beatæ & immortalis; quinimo initium ac radix cælestis gloriæ.

Gratia illa est Thesaurus electorum, & Fons omnium cælestium bonorum.

Gratia arctissimè hominem Deo devincit, astringit, & urit, ut quasi unus cum Deo efficiatur, ut loquitur Apostolus.

Gratia animam constituit Christi sponsam, Patris æterni filiam amantissimam, & templum augustissimum Spiritus sancti.

Gratia regni æterni participem facit, & (quod consequens est) socium, contubernalem, ac fratrem dulcissimum omnium Sanctorum, & Angelorum.

Gratia sanctificans liberat animam à culpis quas contraxit, eamque penitus reconciliat Deo.

Gratia Deum homini demeretur, operibusque nostris vitam æternam promerendi vim tribuit: ac demum merita omnia peccatis deperdita restituit.

Gratia erigit animum ut cuncta caduca despiciat, neque extollatur fortuitis, neque frangatur adversis, & ut illi vera sit voluptas, mundi voluptates contemnere.

Gratia virtutes omnes, ac dona Spiritus sancti menti inserit, & inserta custodit.

Denique, quod caput est, gratia Deum ipsum in hominis Animam hospitio recipit, ac conservat, quam suâ præsentiâ consolatur, quam defendit, quam gubernat, quam dirigit ad cœlestem patriam, in qua cum dilecto Sponso pascitur, in qua triumphat, in qua beatè conquiescit per omnem æternitatem.

REMEDIA & DOCUMENTA contra singula Peccata in particulari: Actus varii; & Motiva Contritionis perfectæ: Praxis assistendi ægris & moribundis; item cuivis Proximo in quovis Statu, traduntur infra Tomo Tertio circa medium, & finem.

TRACTATUS ULTIMUS
IDÆA SCIENTIFICA
THEOLOGIÆ UNIVERSÆ, ET SCIENTIARUM ILLI ANNEXARUM.

Complectens juris Canonici, juris Civilis, Scientiæ Philosophicæ, Rationalis, & Naturalis cum annexis, Principia, Regulas, Axiomata, Auctores, Originem, Progressum, ac Partium singularum Ordinem, & Materiam, ac Fori Ecclesiastici normam multiplicem: Singula brevi methodo exposita.

Cum hæc Principia, Regulæ, Auctores &c. Præsertim Theologiæ, Juris Canonici, & Civilis cum scientiis illis ancillantibus, maximi sint momenti ad Resolutiones Theologicas in omni genere rite formandas: Atque insuper plurimum conducat Scientiarum altiorum Studiosum in qua-

ris

vis alia occasione horum singulorum notitiam in promptu habere, ac frequenter recolere. Hinc in illius commodum sanè singulare, Tractatum sequentem non modico studio elaborandum existimavi, ne etiam in hoc genere aliquid desit ad hujus Operis complementum.

Primò igitur, declarantur juris Canonici Partes omnes, ordo, materia, ac modus singulas partes citandi, & in libris citatas, in corpore juris facile reperiendi, in quo pauci satis peritiæ habent. 2. Sequuntur Regulæ juris Canonici breviter explicatæ, quæ sunt lucida dictamina, & quasi medulla universi juris, formula brevi comprehensa, & facile retinenda, ac proferenda. 3. Adducuntur Auctores varii qui juris Canonici materias tractarunt, ut horum notitia & delectus ad manum habeatur. 4. Simili modo proceditur in declaratione Partium, citationum, materiarum juris Civilis: Cujus & Regulæ deducuntur: & demum Auctores varii proferuntur, qui in jus Civile scripserunt. 5. Scientiæ Philosophicæ, uti & Mathematicæ, origo, progressus, partes omnes ac materiæ ob oculos ponuntur. Illius principia, & Axiomata in Scholis recepta exponuntur. Denique annotantur accuratè Auctores varii, qui in omni genere Philosophiam tam antiquam, quam novam recenter tractarunt: 6. Deducuntur Theologiæ universæ Partes, ordo, materiæ, earumque distributio juxta Methodum D. Thomæ passim in Scholis receptam. Subduntur Auctores omnis generis, Operumque notitia, quæ etiam in Theologiæ Controversiis recentioribus prodierunt. 7. Exponitur norma & praxis Fori Ecclesiastici præsertim Romani.

Horum singula haud dubiè magno subsidio erunt illis Missionariis, & aliis librorum copiâ carentibus, quibus ego potissimum subvenire studeo. His sanè, & passim aliis, multò facilius est has scientiarum Regulas, quàm tot earum Volumina evoluere, vel ex multis hic notatis Auctorem sibi idoneum deligere, quàm Bibliothecas comparare: quorum singula in decursu magis elucescent.

CAPUT PRIMUM.

De Notitia totius juris Canonici, ejus Partibus, Ordine, Materia, & variis citandi modis.

JUs canonicum originem duxit à primis Ecclesiæ Conciliis & Decretis: progressum habuit ex aliis Patrum, Pontificum, ac variorum Conciliorum placitis, ac statutis in Corpus juris redactis, & approbatis. Canonicum dicitur à Canonibus, id est, Regulis Ecclesiasticis, quibus constat. Continet quinque partes, quæ sunt, Decretum, Decretales, Sextus Decretalium, Clementinæ, Extravagantes.

I. *Decretum*, seu liber Decretorum continet summam juris antiqui à Gratiano Monacho Benedictino, ex diversis Conciliis, & Sanctorum Patrum placitis collectam, unde passim dicitur Decretum Gratiani. Illud approbavit Eugenius III. circa annum Christi. 1150. Subdividitur in tres partes, prima continet Distinctiones 101. subdivisas in capitula seu canones. 2. Continet 36. Causas subdivisas in Quæstiones, varia capitula continentes. 3. continet tractatum de consecratione divisum in quinque distinctiones, quæ etiam in varia capitula subdividuntur.

Porrò *Decretum* juxta tres illas Partes diversimodè citatur. Prima pars citatur per initium & numerum distinctionis v. g. capitulo *Clericorum* distinctione 5. Secunda pars citatur sic: capitulo *Nemo* 11. quæst. 3. ubi per ly 11. subintelligitur causa. Tertia pars similiter citatur per capitula, & numerum distinctionis adjecto *ly, de consecratione*, v. g capitulo *Episcopus*; de consec. Distinct. 4. Huic tertiæ parti subnectuntur canones Pœnitentiales 47. & canones Apostolorum 84.

Nota, Secundæ parti Decreti causa 33. Quæst. 3. inseri Tractatum de Pœnitentia, divisum in 7. Distinctiones, subdivisas in canones seu capitula, quæ proinde ita v. g. citantur: cap. *Lacrym.*, de Pœnitentia Distinct. 1. Hunc Tractatum nonnulli cum Wibaldo referunt ad 3. partem: sed ex communi, tertia pars Decreti solum continet Tractatum de consecratione.

II. *Decretales* continent literas Pontificum, ad quæstiones, tum in conciliis, tum extra sibi factas, decretoriè respondentium. Eas in unum Tomum redegit & in 5. libros digessit ac confirmavit Gregorius IX. sub annum Christi 1230. Singuli libri dividuntur in Titulos, & Tituli in capitula, quæ v. g. sic citantur: capitulo *Pastoralis*, de rescriptis. Porrò ad facilius inveniendum Titulum de quo est quæstio, præfixus est ubi index Titulorum ordine Alphabetico nec non index Capitulorum etiam ordine Alphabetico subjecto ex verbis initialibus cujusque Capituli.

III. *Sextus Decretalium* sic dictus, quia quinque prioribus postmodum additus fuit à Bonifacio VIII. sub annum Christi 1298. Dividitur in 5. libros sub iisdem Titulis ut suprà, & eodem modo citatur; nempe per initium Capituli & Titulum adjecto ly, *in sexto*, v. g. Capitulo *Alma mater*, de sententia Excommunicationis in 6.

IV. *Clementinæ*, sic dictæ, quod contineant constitutiones Clementis V. variis occasionibus editas, publicatas tamen à Joanne XXII. sub annum Christi 1317. Dividitur in 5. libros, quorum singuli suos habent Titulos & capitula ut suprà: Citantur sic: Clementina *dudum*, de sepulturis.

V. *Extravagantes*, sic dictæ, quia sunt extra priores partes, ex quibus unum corpus juris Canonici antea fuerat conflatum. Dividuntur in duas partes, quarum prima continet 20. Constitutiones Joannis XXII. quæ citantur hoc modo: extravagante, *cum ad sacrosancta* de sententia Excommunic. Joannis XXII. Secunda pars continet alias Extravagantes in 5. libros digestas, quæ dicuntur communes, quia à diversis Pontificibus sunt editæ. Citantur hoc modo, Extravagante *super gentes*, de consuetudine.

Nota, cum liber sextus Decretalium, Clementinæ & Extravagantes omnes sint Decreta Pontificum, æque ac quinque illi libri qui ad secundam partem pertinent, & simpliciter dicuntur Decretales, ideo à quibusdam totum jus Canonicum dividitur in duas partes, nempe in Decretum & Decretales, supradicta omnia comprehendendo sub Decretalibus, sed hoc quoad rem in idem redit.

Ad extremum, ut Citationes juris Canonici, & civilis

initio non subsistit: *Cap. 18. non firmatur.* Quia solum tempus non est modus inducendæ, vel tollendæ obligationis, *L. Oblig. ff. de act. & Oblig.*

Quod semel placuit, amplius displicere non potest: *Cap. 21. quod semel.* Scilicet, si non sit debitè improbatum, si scienter, & non sola mente, sed signo externo indicavit placere, & si alterius intersit quod placuit, *ita glossa hoc loco.*

Non debet aliquis alterius odio prægravari: *Cap. 22. non debet.* Quamvis in quibusdam casibus delictum unius possit causare defectum, sive inhabilitatem in alio, ut in eo qui est illegitimè natus.

Mora sua cuilibet nociva est: *Cap. 25. mora.* Quia qui moratur præstare quod debet, damnum consequens illi imputatur.

Scienti & consentienti non fit injuria, neque dolus: *Cap. 27. scienti.* Quia talis non circumvenitur, fallitur, aut decipitur: ut tamen obliget, debet esse consensus à jure non irritatus.

Quæ à jure communi exorbitant, nequaquam ad consequentiam sunt trahenda, *Cap. quæ à jure.* Quia talis exorbitatio est odiosa, adeoque restringenda, *Cap. sanè Extr. de Privil.*

Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari: *Cap. 29. quod omnes.* quia alteri per alterum non debet iniqua conditio inferri *Leg. si quis Cap. de Inoffic. Test.* Intellige, ubi singuli habent jus separatum, non ubi determinatio relinquitur penes majorem partem.

In obscuris minimum est sequendum: *Cap. 30 in obscuris.* quia si dubitetur, an quis voluerit maximum, verosimile est saltem voluisse minimum. Idem in jure civili *Ulpianus.*

Non licet actori, quod reo licitum non existit: *Cap. 32. non licet.* Quia favorabilior in jure est conditio rei, quam actoris.

Mutare consilium quis non potest, in alterius detrimentum *Cap. 33. mutare.* quia alter sine propria culpa læderetur. Juxta alteram Regulam: quod semel placuit amplius displicere non potest.

Generi per speciem derogatur: *Cap. 34. generi.* quia species sub genere distinctius continetur. Et pari ratione, species quæ reperitur specialior debet derogare alteri speciei. Uti & individua speciei derogare debent. *Decius in d. l. in toto.*

Pro possessore habetur, qui dolo desiit possidere: *Cap. 36. pro poss.* Ne quis in alterius detrimentum possessionem à se abdicaret, *Lib. qui dolo ff. Eod. ut in lege Civili, infra.*

Utile non debet per inutile vitiari: *Cap. 37. Utile.* Quia aliàs actus qui possit utiliter subsistere, ex levi causa annullaretur.

Cum quid prohibetur, prohibentur omnia quæ sequuntur ex illo: *Cap. 39. cum quid.* Quia de connexis idem est judicium. Sicut etiam concesso aliquo, concessa censentur omnia sine quibus illud explicari non potest, *Cap. præterea*, *Extrav. de Offic. Deleg.*

Accessorium naturam sequi congruit principalis: *Cap. 42. accessorium.* Quia magis dignum trahit ad se minus dignum, *Cap. quod in dubiis Extr. de Consecr. Eccl.*

Qui tacet consentire videtur: *Cap. 43. qui tacet.* Quia ille cujus est prohibere, non prohibendo, quando potest & debet, videtur approbare, *Cap. si. servus Dist. 54.* Differt hæc Regula à sequenti, quia hæc agit de consensu, sequens de confessione criminis objecti &c.

Is qui tacet non fatetur, sed nec utique negare videtur: *Cap. is qui.* Quia tacere est aliquid medium inter affirmare & negare: sicut inter album & nigrum, est aliquod medium, esse fuscum aut pallidum. Hæc regula desumpta videtur ex jure civili infrà.

Inspicimus in obscuris quod verosimilius est, vel quod plerumque fieri consuevit: *Cap. 45. inspicimus.* Quia ubi ex verbis, aut aliis indiciis non satis apparet quid actum sit, id censetur actum esse quod plerumque fieri consuevit, ut in contractibus &c. Hæc etiam Regula traditur in jure civili.

Præsumitur ignorantia, ubi scientia non probatur: *Cap. 47. præsumitur.* quia ea quæ in facto consistunt possunt probabiliter ignorari, nisi factum sit publicum, vel res sit quam alter scire tenetur, & tunc præsumptio est contra illum qui ignorantiam suam allegat. Hinc dicitur ignorantia facti, non juris excusare: quia notitia juris publici præsumitur in foro externo, *Cap. innotuit Extr. de Elect.*

Locupletari nemo debet cum alterius injuria, vel jactura: *Cap. 48. locupletari.* Dicitur enim dolo malo facere, qui ex aliena jactura lucrum quærit, *in Lib. naturaliter ff. de Cond. Indeb.* Notat tamen hic glossa, regulam istam locum non habere in usucapione, & præscriptione; ne dominia rerum sint incerta.

In pœnis benignior est interpretatio facienda: *Cap. 49. in pœnis.* quia pœnæ sunt odiosæ, *Lib. respiciendum ff. de pœnis:* odiosa autem sunt restringenda, juxta aliam regulam juris. Et ideo in pœnis liquida debet esse probatio ut incurrantur: proinde in pœnis numquam defertur juramentum in defectum probationis: *Baldus in Lib. 1. Cap. de his.*

Actus legitimi conditionem non recipiunt, neque diem: *Cap. 50. actus.* Hoc est, actus legitimi, qui non recipiunt diem vel conditionem, in totum vitiantur per temporis vel conditionis adjectionem, ut in textu, *& Lib. actus ff. eodem.* Contractus enim primò & per se conditionem recipiunt.

Semel Deo dicatum, non est ad usus humanos ulterius transferendum: *Cap. 51. semel.* Intellige, non esse transferendum in eadem forma, ut glossa hic, nam ad opera pia, vel urgentia debita, possunt calices & vasa alia Ecclesiastica vendi etiam Laicis, sacris tamen abdicata, conflata: & minuta, *Cap. hoc jus 10. Quæst. 2.*

Non præstat impedimentum, quod de jure non sortitur effectum: *Cap. 52. non præstat.* quia quæ contra jus fiunt, debent regulariter pro infectis haberi: *Lib. non Dubium. Cap. de Legib.* Et ideo actus à jure damnatus non impedit, alium actum validè faciendum.

Cui licet quod est plus, licet utique quod est minus: *Cap. 53. cui licet.* Scilicet, quando id quod est minus continetur sub majori.

Qui prior est tempore, potior est jure, *Cap. 54. qui prior.* Intellige, cæteris paribus: & sic in rei venditione præfertur ille cui res primò tradita fuit, non qui prius emit.

Qui sentit onus, sentire debet commodum, & contra: *Cap. 55. qui Sentit.* Quia alias melior videretur esse conditio negligentis, quam laborantis: *Cap. 1. Extravag. de sepulturis.*

In

Joannis à Bokier, Commentaria ad Regulas Cancellariæ, in 4. anno 1621.

Joannis Francisci Leonis, Thesaurus fori Ecclesiastici, in 4. anno 1665.

Joannis Wamesii, Consilia de Jure Pontificio, Lovanii, in fol. anno 1643.

Nicolaus Garcia, de Beneficiis, in fol. anno 1618.

Raphaelis de Turri, de Cambiis, in fol. anno 1645.

Oliverii Beltramini, Decisiones Rotæ Romanæ, in 4. anno 1623.

Petrus de Marca, de Libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ, in 4. anno 1641.

Salustii Tiberii a Corneto, Formularium instrumentorum, in 8. anno 1626.

Thomas del Bene, de immunitate Ecclesiastica, in fol. anno 1650.

Thesaurus Communium Opinionum in fol. anno 1684.

Concilium Tridentinum, cum declarationibus Cardinalium, ex recognitione *Joannis Gallemont* &c. in 4. Ant. anno 1633.

Roberti Bellarmini, Declar. Card. de eodem Concilio Tridentino.

Synodus Antverpiensis, in 8. anno 1610.

Synodus provincialis Mechliniensis, in 4. anno 1680.

Pauli Layman, Societ. Jesu, Jus Canonicum illustratum Tomis duobus, Dilingæ anno 1673.

CAPUT IV.

De Notitia totius Juris Civilis, ejusque Partibus, Ordine, Materia, & citandi methodo.

JUs civile seu Cæsareum à Republica Romana inchoatum fuit, & processu temporum ab Imperatoribus præsertim Justiniano Seniore auctum, & in eundem qui modo extat ordinem redactum est, & dicitur Corpus Juris Civilis. Quatuor partibus constat, scilicet: Institutis, Digestis, Codice, & Authenticis seu Novellis.

Prima pars (quæ dicitur *Instituta*) continet quatuor libros Institutionum, quæ sunt velut quædam Isagoge, seu introductio ad studium juris Civilis, soletque citari per peragraphos, & Titulos v. g. paragrapho *Singulorum*, institutis de rerum divisione.

Secunda (quæ dicitur *Digesta*, seu Pandectæ) complectitur 50. libros Digestorum, quorum 24. priores vocantur Digestum vetus complectens leges antiquiores, in Titulos & ordinem Digestas: 14. Sequentes dicuntur Digestum infortiatum, quod aliqui sic dictum volunt, quia versatur circa fortuitas Successiones, quæ per mortem & ultimas voluntates obveniunt, alii aliter: reliqui 12. dicuntur Digestum novum. Digesta ordinariè significantur per dulplex F. cujus ratio communiter adfertur quod à duobus Fridericis Imperatoribus Patre & Filio collecta sint. Sæpe etiam significantur per mangnum D. ut patet ex corpore juris. Subinde etiam significantur per Litteram Græcam Π Majusculam, quæ est initialis vocis Græcæ Pandectæ, id est, omnia complectentes. Citantur autem per initium vel numerum Legis addito ly *Digestis*, hoc modo; lege *juris* (vel lege 1.) Digestis de justitia & jure. Subinde etiam utrumque indicatur, nempe initium & numerus legis hoc modo: lege *Jure* 1. Digestis &c. quod si lex aliqua sit Paulo Longior addi solet §. legis. Si quando non exprimitur ex qua parte corporis Juris desumpta sit lex, quæ allegatur, censetur sumpta ex Digestis.

Tertia Pars (sive *Codex*) continet 12. Libros legum recentiorum, quibus subinde colligantur leges antiquiores Digestorum. Significatur per Majusculam C. citatur eodem modo, quo Digesta, nisi quod pro ly Digestis ponatur ly Codice. V. G. lege *cunctos* (vel lege 1.) Codice de summa Trinitate.

Quarta Pars (quæ dicitur *Authentica* seu Novellæ) est velut appendix ad codicem continetque Constitutiones alias etiam Cæsareas, divisas in collationes novem, quæ, quia aliis recentiores, appellatæ sunt Novellæ. Vocantur etiam Authenticæ, non quod majoris sint auctoritatis, quam aliæ leges Codicis, sed ut distinguantur à quodam illarum compendio olim evulgato. Significantur per Majusculam A. vel N. Litteras initiales, citantur hoc modo: lege *per occasionem* A. vel N. denuptiis. Vel sic A. vel N. 22. lege, *per occasionem*.

Præter hæc ad calcem Autenticarum in corpore juris subduntur varia extra ordinem. 1. Aliquot edicta Justiniani. 2. Variæ Constitutiones posteriorum Imperatorum. 3. Libri aliquot de feudis. 4. Constitutiones Friderici secundi Imperatoris, & Henrici Septimi.

Hæc omnia eodem ordine in Juris Civilis Corpore continentur. In cujus singulas Partes quinam præcipuè Auctores scripserint, ad finem Capitis sequentis declaratur, ut & facile cognosci, & cum delectu adiri, aut pro rei exigentia comparari possint.

CAPUT V.

Regulæ juris Civilis generaliores, ex corpore Juris hic in unum selectæ.

CUm hæ Regulæ plurimùm juvent in omni materia tam Civili quam Theologica per modum principiorum ad formandum Resolutiones particulares, percommodum erit eas hic simul, tamquam aliquod juris Civilis Compendium, in promptu habere, quarum expositio passim in ipso jure prolixius reperitur.

Regula est, quæ rem breviter enarrat, non ut ex regula jus sumatur, sed ex ipso jure regula fiat; Tales sunt Regulæ sequentes.

Fœmina ab omnibus officiis civilibus, vel publicis remotæ sunt. Ut sunt officium Judicis, Magistratus, vel procuratricis agere. *Ulpianus*. Scilicet ex apicibus juris: possunt enim locum habere in judicio voluntariæ jurisdictionis, & procurationis pro Monasterio, & in favorem pupilli, vel minoris &c. Item ratione juris hæreditarii, consuetudinis, & ex privilegio Principis: *Ita Bartolus hic cum glossa*.

Impuberes ab omnibus officiis civilibus debent abstinere. Scilicet, ob judicii immaturitatem. Idem esse de officiis Ecclesiasticis patet ex *Cap. indecorum, &c.* Potest tamen pupillus habere beneficium in Ecclesia, sed vocem sive suffragium dare non potest, *Cap. ex eo, de Elect. in 6*.

Ejus est nolle, qui potest & velle: *Ulpianus*. Hoc est, illius est prohibere, cujus est imperare. Quia non censetur in aliqua causa silens, nisi qui potest in ea loqui.

cogitur invitus. Quia acceptatio est conditio ad hoc requisita, ne jura sint incerta.

Nemo potest gladii potestatem sibi datam, vel cujuslibet alterius coërcitionis ad alium transferre; Quia ad hoc eligitur qualitas talis personæ.

Omnia quæcunque causæ cognitionem desiderant, per libellum expediri non possunt; Scilicet in his, quæ plenam causæ cognitionem desiderant, non quæ semiplenam.

Nemo potest tutorem dare cuiquam, nisi ei, quem in suis hæredibus, cùm moritur, habuerit, habiturusve esset, si vixisset.

Quæ in Testamento ita scripta sunt, ut intelligi non possint, proinde sunt, ac si scripta non essent.

Nemo potest mutare consilium suum in alterius injuriam.

Actus legitimi, qui non recipiunt diem vel conditionem, veluti emancipatio, hæreditatis aditio &c. in totum vitiantur per temporis vel conditionis adjectionem.

Fraudis interpretatio semper in jure Civili, non ex eventu duntaxat, sed ex consilio quoque desideratur.

In toto jure generi per speciem derogatur, & illud potissimum habetur, quod ad speciem directum est; Quia hoc est magis determinatum.

Quæ dubitationis tollendæ causâ contractibus inseruntur, jus commune non lædunt; Quia voluntas privata non præjudicat juri publico.

Donari videtur, quod nullo modo cogente conceditur.

Novum non est, ut, quæ semel utiliter constituta sunt, durent, licet ille casu extiterit, à quo initium capere non potuerunt.

Nulla intelligitur mora ibi fieri, ubi nulla petitio est.

Si librarius in transcribendis stipulationis verbis errasset, nihil noceret, quo minus & reus & fidejussor teneatur.

In ambiguis orationibus maximè sententia spectanda est ejus, qui eas protulisset.

Quoties utriusque causa lucri ratione vertitur, is præferendus est, cujus in lucro causa tempore præcedit. Item, qui prior est tempore, potior est jure.

Ubicunque causæ cognitio est, ibi prætor desideratur. i. judex.

Ferè in omnibus pænalibus judiciis, ætati & imprudentiæ succurritur.

In eo, quod plus sit, semper inest minus. Ut, qui donat vineam, intelligitur etiam donare fructus ejus.

In obscuris inspici solet quod verisimilis est, aut quod plerumque fieri solet; Quia consuetudo est interpres sermonis, ubi alius non datur.

Non videtur consentire, qui errat: *ex l. si per errorem.* Quia nemo vult quod ignorat.

Refert ad universos, quod publicè fit per majorem partem, *idem in l. quod major. ff. ad Municip.* Quia major pars repræsentat singulos.

Non videntur data, quæ eo tempore, quo dantur, accipientis non fiunt.

Capienda occasio est, quæ præbet benignius responsum. Scil. Occasio non illicita.

Quæ rerum naturâ prohibentur, nullâ lege confirmata sunt; Quia lex naturæ prævalet legi humanæ.

Privilegia quædam causæ sunt, quædam personæ, & ideo quædam ad hæredes transmittuntur, quæ personæ ad hæredes non transeunt.

Cùm de lucro duorum quæritur, melior est causa possidentis. Item, in pari causa possessor potior haberi debet. Item, ubi res dubia reperitur, melior est conditio possidentis. *Gl. in C. nulli dubium &c.*

Qui dolo desierit possidere, pro possidente damnatur, quia pro possessione dolus est. Hoc ex dispositione juris, ne pateat fraudibus locus.

Bona fides tantùm possidenti præstat, quantum veritas, quoties lex impedimento non est. Hinc fit, ut rem, quam putat suam, etsi dubiè, justè defendat.

Nemo ex suo delicto meliorem conditionem suam facere potest.

Quod contra rationem juris receptum est, non est producendum ad consequentias.

Qui tacet, non utique fatetur, sed tamen verum est, eum non negare.

Nemo fraudare videtur eos, qui sciunt & consentiunt; Quia sibi imputare debent.

Jure naturæ æquum est, neminem cum alterius detrimento & injuria fieri locupletiorem, *Lib. non hoc ff. de Condict.* Et hinc non tantùm res furtiva, sed etiam fructus, ex ea percepti, restitui debent.

Qui de his & reliquo jure fusius tractarunt, Scriptores selectos ad majorem notitiam & delectum hic commodè annectemus.

Auctores in jus Civile.

IN Corpus juris Civilis, Commentaria sive Notas ex antiquioribus scripsit *Baldus* anno 1540. uti & *Bartholus.*

Franciscus Accurtius etiam edidit Corpus juris cum Commentariis, anno 1627. *Hugonis Donelli*, Commentaria juris Tomi 2. anno 1622.

Petrus Rebuffus, in 4. primos libros Pandectarum: in Titulum Digestorum: in constitutiones Regias anno 1613.

Augustini Barbosa, Lusitani, varii Tractatus juris utriusque anno 1631. plures in jus Canonicum, suprà.

Francisci Zypæi, Belgæ, jus Belgicum: Ejusdem, Judex, Magistratus, Senator, anno 1633.

Pauli Christinæi Mechlin. Decisiones juris Belgici in 6. partes anno 1661. Ejusdem, in Leges Municipiales Mechliniensium Notæ anno 1627.

Antonii Anselmo Codex Belgicus 1644. item, in Edictum Principiis Alberti, anno 1656.

Andrea Bovvens, de jure, justitiæque usu & abusu, in 4. anno 1654.

*Davidis Doringi** Bibliotheca jurisconsultorum, Tomo uno, anno 1631.

Hippolyti Rimmaldi Consilia, Tomi 4 anno 1609.

Ludovicus de Molina, de Primogeniis Hispaniæ, anno 1634.

Petri Belluga speculum Principum, anno 1655.

Nicolai Everardi Consilia & loci communes argumentationum, anno 1577.

Joachimi Hopperi Institutiones Imperiales anno 1560.

Fernandus Vasquis, de Successionibus anno 1619.

Francisci Salgado Labyrinthus Creditorum, anno 1653.

Valentini Forsteri Historia juris Civilis Romani, anno 1629. aliique.

CAP. VI.
Philosophiæ Universæ
Origo, Partes, & Ordo Materiæ.

PHilosophia primùm in Græcia maximè celebris, & in varias Sectas divisa fuit. Inter has præcipui nominis fuere Stoici sub Zenone, Academici sub Platone, & Peripathetici sub Aristotele. Demùm seculo post Christum decimo, & undecimo, Philosophia Aristotelica cæteris prævaluit & in Europæ Academiis seculo duodecimo passim florere cœpit; & in iis hactenus tot seculis principatum tenet. Schola hæc Peripathetica progressu temporis divisa est in Reales & Nominales, Reales in Thomistas & Scotistas, ex opinionum in variis quæstionibus diversitate. Nostro ævo Doctrinam Peripatheticam multum impugnare cœpit Renatus Cartesius natione Gallus, cum suis asseclis, de quibus infrà Cap. 8. Hic igitur Philosophiæ universæ partes, ordinem, ac materiam ex Aristotele in Scholis receptam sub aspectum proponemus.

LOGICA exordium sumit ab Isagoge Porphyrii, quæ agit præcipuè de Definitione, Divisione, & quinque universalibus in genere, & specie, quæ sunt: Genus, Species, Differentia, Proprium, & Accidens.

Sequuntur Anteprædicamenta, in quibus traduntur decem Prædicamentorum Regulæ, definitiones, Proprietates.

Deinde Postprædicamenta, quæ agunt de oppositis, ut sunt: Opposita relativè, Contraria, Privantia, & Contradictoria. Adduntur modi Prioris quinque, modi Simul tres, modi Habendi octo.

Libri de Interpretatione, de Nomine, Verbo, Oratione, & Enunciatione.

Libri Priorum, præcipuè de Syllogismo & ejus Principiis, Figuris tribus, & singularum Figurarum Modis, Conversione, ac defectibus Syllogismorum.

Libri Posteriorum, qui tractant de Scientia, Demonstratione, Opinione, Modis per se &c.

Postremò, Libri Topicorum & Elenchorum, Analyticorum, de varia sede Argumentorum, Fallaciis & potestatibus Syllogismorum.

Hinc tota Logica tractat potissimùm & dirigit tres Mentis operationes, apprehensionem, judicium, & discursum.

PHYSICA continet primò, Octo Libros Physicorum, ut traditos ab Aristotele, de Principiis, Natura & Arte, de Materia & Forma, de quatuor generibus Causarum, de Infinito, Continuo, Loco, Vacuo, Tempore, Motu &c.

Sequuntur Libri de Cœlo & Mundo: Libri de Ortu sive Generatione, Elementis &c. Libri de Meteoris, igneis, aqueis, terreis, aëreis: Libri de Anima vegetativa, sensitiva, rationali, de quinque sensibus, eorumque objectis.

Subditur apud Aristotelem Historia Animalium, deque eorum partibus, actionibus, mirabilibus, per Capita viginti & unum. Hæc pars in Scholis non traditur, continet tamen tractatus scitu dignissimos.

METAPHYSICA considerat speculativè res ut ab omni materia abstractas, agitque de Ente, & Existentia in ordine ad Deum & creaturas, earumque persona, subsistentia, suppositalitate. Denique tractat Passiones Entis, Unum, Verum, Bonum. Cum his Ethicam tradunt aliqui, quam etiam tractavit Aristoteles in libris Ethicorum, sive de moribus.

Cursus ille Philosophicus in Scholis traditur passim per biennium, sed in Hispania & Italia, tractatu tardiori, totum illi triennium impenditur.

CAP. VII.
Principia Scientifica.
Et Axiomata Philosophiæ universæ ad compendium redacta & elucidata.

USus & utilitas horum Principiorum patet primò, quia ad perfectionem scientiæ Theologicæ satis constat aliquam Philosophiæ notitiam prærequiri, ideoque hæc dicitur Theologiæ ancillari. 2. Quia hæc Principia plurimum illustrant intellectum in materia quavis ad discurrendum, discernendum, & rem quamlibet penitùs intelligendam. 3. Quia Principia hæc sunt veluti medulla quædam universæ Philosophiæ, quæ ob nervosam & dilucidam brevitatem facilè memoriâ retinentur, recoluntur, & in quavis occasione cum magna doctrinæ commendatione proferuntur; quod erit illis, quibus hæc scribimus, singulare subsidium. Sunt autem horum singula vel ab ipso Philosopho tradita, vel in Scholis communi consensu recepta, ut infrà in singulis jam patebit.

Actiones sunt suppositorum: *Ita Aristoteles Lib. 1. Metaphysicorum Cap. 1.* Sensus maximè receptus & clarus est, Actiones denominativè tribui toti composito, sive individuo, non soli parti, quæ actionem efficit. Sic corpore ægro, homo denominatur ægrotare; & anima intelligente, Petrus dicitur intelligere.

Actus prior, sive melior, est quam potentia. *Arist. 9. Metap. Cap. 19.* qui exemplum ponit in sanitate actuali, & possibili. Res enim tam physicè quàm moraliter tantò æstimabilior est, quantò magis recedit à mera potentia: hinc etiam pluris fit aliquid actu dari, quàm promitti. Verum non esset axioma intellectum de potentia sive causa respectu actus, quem elicit: sic enim motor melior est, quàm motus, quem efficit.

Abstrahentium non est mendatium: *Arist. 2. Physicorum textu. 18.* Sic concipimus animal in homine abstrahendo in conceptu à rationali & irrationali, quod sic de homine nec affirmamus nec negamus, & ideò non mentimur. Quod & in mortalibus locum habet, dum à rerum, quas merè narramus, veritate abstrahimus.

Omne bonum est communicativum sui: *S. Thomas 3. p. q. 1. Art. 1.* qui hinc probat convenientiam Incarnationis Verbi divini. Ratio physica patet ex inclinatione, quâ creaturæ in se mutuo agunt & alias sibi assimilant, ut cùm non possunt suam substantiam individualem, saltem suam speciem cum aliis communicent. Quod etiam in bonitate morali locum habet, per bonorum & virtutum suarum ad alios participationem.

Bo-

Bonum est ex integra causa, malum ex quocunque defectu: *S. Thomas 1. 2. q. 18. Art. 4. aliique.* Sic sanitas omni ex parte optima, mala fit & dicitur ex unius humoris intemperie. Valet frequenter axioma in materia Theologica, dum actus ex se bonus, vitiatur unicâ circumstantia, quæ sit mala.

Bonum totius est etiam bonum partium: *S. Thomas 1. 2. q. 92. Art. 1.* Patet hoc tam in genere physico, quàm in genere moris. Quia quod totum absolutè perficit, idem etiam perficit singulas partes, ideoque hæ naturaliter appetunt bonum totius; quod explicat D. Thomas exemplo manus, quæ ictum à capite & reliquo corpore propulsat.

Quid est causa causæ, est etiam causa causati: *Arist. 2. Phisic. t. 30.* Quia causans sive producens causam dat illi potentiam & vires naturales producendi suos effectus, & sic est causa saltem remota istorum effectuum; sicut sol producens lumen, est causa remota caloris à lumine causati. Et sic in genere moris ex eodem principio, mandans alteri patrare homicidium, est causa moralis istius homicidii, ideoque illi in peccatum imputatur.

Causa secunda agit in virtute causæ primæ, *ex Arist. Lib. 7. Metap. Cap. 1. D. Thomas, Suarez, &c.* Tum quia causæ creatæ agunt per virtutem participatam à causa prima, tum quia operantur dependenter ab actuali ejus influxu in qualibet actione.

Conclusio sequitur debiliorem partem antecedentis, *Ita Phil. omnes.* Quia conclusio æqualiter & per modum unius dependet à veritate utriusque præmissæ, ideoque ejus veritas non potest esse certior, aut in se firmior quam sit veritas præmissæ debilioris: hinc si hæc sit tantùm probabilis & incerta, conclusio etiam talis erit.

Contrariorum contrariæ sunt causæ, *Arist. 4. Meteor. Sum. 2. Cap. 3.* Quia cum sint opposita, requirunt oppositam, aut dissimilem virtutem sui productivam. Quod intellige de causis per se, non de causis per accidens concurrentibus: neque de causis liberis, potest enim volitio & nolitio ejusdem objecti, ab eadem voluntate successivè produci.

Contraria contrariis curantur, *Arist. §. 1. Problem. 48.* Quia contraria ex eodem subjecto se mutuo expellunt: ideoque morbi frigidi curantur medicamentis calidis, humidi siccis, & contra. Quòd etiam in vitiis animi locum habet, dum superbiæ medetur humilitas, & sic de ceteris.

Deus & Natura nihil faciunt frustra, *Arist. 1. de Cælo. Tract. 32.* Quia hoc aliquid imperfectionis importaret in effectibus per se, & secundùm totam speciem, scilicet in ordine ad finem à Deo destinatum. Et quamvis nobis aliqua superflua per accidens appareant, ut gibbus in homine, aut similia, hæc tamen ipsa conducunt ut ceterorum operum pulchritudo magis appareat.

Non valet argumentum à non distributo ad distributum, *Phil. omnes,* Quia sic terminus distributus sive universaliter sumptus in consequente, non contineretur adæquate in antecedente, ex quo tamen inferri debet.

Quæ eadem sunt uni tertio sunt eadem inter se, *Arist. 6. Topic. Cap. 1.* Quia cum illud tertium supponatur esse unum, necessariò unum sunt alia in ea ratione sive prædicato, in quo cum illo tertio identificantur: ut, si Animal & Petrus in enunciando verè identificentur Homini, necessarium erit identificari inter se, & rectè dici, Petrus est Animal. Et in hoc principio evidenti Syllogismorum vis & ratio consistit. Habet etiam locum suum in genere moris, ut, qui conjuncti sunt per charitatem cum Deo, etiam inter se per amorem conjungantur.

Entia non sunt multiplicanda sine necessitate. Sive, Frustra fit per plura, quod fieri potest per pauciora. In *Aristotele 1. Phys. T. 50. & de Part. Animal. Lib. 3. Cap. 4.* fundatur hoc axioma, qui hoc modo processit contra Antiquos, qui plura rerum naturalium principia sine fundamento posuerunt; & multum eo pro sua doctrina, quamvis diversa, utuntur *Nominales,* & *Cartesiani* recentius.

Essentiæ rerum consistunt in indivisibili, *Ita Philos.* Quia nullum prædicatum essentiale potest ab alicujus reiessentia detrahi, vel illi addi, sic ut eadem essentia maneat: & hoc sensu quævis essentia consistit in indivisibili: ut, si de homine neges rationale, vel risibile, destruis totam essentiam hominis.

Finis est causa causarum, *Aristotele 2. Phys.* T. 32. Quia intentio finis obtinendi movet alias causas ad operandum pro fine obtinendo: ut, Roma videnda, movet ad omnia itineris media.

Forma non generatur, neque materia, sed compositum, *Arist. 7. Metap. T. 26.* Notant Interpretes cum D. Thoma *Lib. 7. Met. Lect. 7. generari, & fieri* ab Aristotele hic strictè omninò sumi pro termino adæquato generationis, scilicet composito, latius verò sumendo, formas etiam dici generari, cujus mentem probant ex eo, quod sic procedat: omne, quod generatur & fit, constat materiâ & formâ, ergo si forma generatur, constabit etiam ex materiâ & formâ, & sic quævis alia in infinitum; Unde infertur de ipsa forma incompleta non agi, de hoc plura ex sequentibus.

Forma dat esse rei, *Arist. 1. de An. T. 2.* Quia forma materiam ex se indifferentem in certa specie completa compositi constituit. Sic in re morali, actiones ex se indifferentes per intentionem agentis accipiunt certam speciem virtutis aut vitii.

Forma prior est materiâ, & composito, *Arist. 7. Metap. T. 7.* Prior, id est, perfectior, ut Suarez, aliique, *D. Metap. 15. Sect. 7. Num. 7.*

Formæ est movere, *Arist. 2. Phys. T. 12.* Quia forma est principium motus intrinsecum principale, ut docet D. Thomas *p. 1. q. 77. Art. 1. ad 4.* Et sic communiter dicitur, formam movere ut *quo,* suppositum verò ut *quod.* Motus hic non intelligitur tantùm localis, sed etiam quævis productiones affectionum, & dispositionum, quæ in supposito ab intrinseco fiunt. Hinc etiam est aliud axioma Aristotelis: Dans formam, dat consequentia ad formam. Scilicet in radice & virtualiter, ut explicat Suarez *Metap. D. 16. Sect. 7.* Porro Aristoteles agens de hac forma 2. de Anima Cap. 1. dicit eam per se substantiam esse, & entitatem constituentem speciem compositi. *Dicimus,* inquit, *unum quoddam genus eorum, quæ sunt, substantiam: hujus autem aliud quidem sicut materiam, quod secundùm se quidem non est hoc aliquid: aliud entitatem formæ & speciem, secundùm quam jam dicitur hoc aliquid: tertium quod ex his.* Scilicet compositum.

Generatio unius est corruptio alterius, *Arist. 3. Phys. T. 73.* Scilicet concomitanter, non formaliter, sicut dum

dum generantur vermes, corpus, sive cadaver corrumpitur; Et hinc ostendit Aristoteles, quomodo res naturalis & mundus possit in perpetuum conservari.

Posteriora generatione sunt priora perfectione, *Arist.* 2. *Phys.* T. 66. Quia juxta aliud axioma, Natura incipit ab imperfectioribus. Sic vir est posterior puero, sed perfectior; Intellige de effectibus in eodem genere, non diverso, nam accidens posterius est generatione substantiæ, non tamen perfectiùs.

Gravia & levia moventur à generante, *Arist.* 3. *Phys.* T. 29. Quia Generans dat formam & illa mediante dat gravitatem formæ propriam, & sic generans non intelligitur movere actu, sed in quantum dedit potentiam se movendi, ita Suarez *Met. d.* 13. *Sect.* 7.

Ad habitum à privatione non datur regressus, *Aristoteles in post prædicamentis Cap. d. oppositis.* Hoc est, formam jam habitam & privatione amissam, nemo naturaliter recuperare potest; Quia effectus semel corruptus, idem numero reproduci nequit, sed benè idem specie.

Ignoti nulla cupido, *S. Thomas* 1. 2. *q.* 9. *Art.* 1. Suarez *Metap. Disp.* 23. *Sect.* 7. Quia nihil volitum nisi quod cognitum, adeò, ut passim admittatur, nec quidem per Deum fieri posse, ut voluntas aut appetitus ab intrinseco in rem incognitam feratur.

Impossibile est idem simul esse & non esse, scilicet idem secundùm idem: *Aristoteles & ipsa Natura,* 4. *Metap.* T. 9. Ubi ait: hoc esse primum & certissimum omnium principiorum, & ad quod omnia reducantur. Et in eo neminem falli posse, clarè ostendit Fonseca 4. *Metaph. Cap.* 3. *Quæst.* 1. quod cuivis evidentissimum est, præter Cartesium.

Infiniti ad finitum non est ratio, sive proportio, *Arist* 3. *Phys.* T. 72. Hinc, quando de infinito est sermo, non valent rationes & proportiones à finitis desumptæ, quia ibi conceptus plenè alius formandus est; nec mirum, cùm plerique negent infinitum in quantitate aut numero esse possibile.

Intellectus abstrahit à materia, *Ita Philosophi passim.* Sensus est, intellectum cognoscere per species abstractas à rebus materialibus: item, intellectum sæpe considerare tantùm universalia, & non singularia, & sic à sensibus differre.

Magis & minus non variant speciem, *Arist.* 2. *Topic.* Quia magis & minus non designant essentiam rei, sed illius perfectionem accidentalem. Sic idem homo potest fieri magis vel minus calidus, non tamen magis vel minus homo; in essentialibus omnia individua ejusdem speciei sunt paria.

Medium nobilius est extremis, *sic Philosophi.* Hoc præcipuè in moralibus locum habet: sic virtus in medio consistit inter excessum & defectum. In physicis etiam compositum perfectius est elementis, ex quibus componitur.

Modus operandi sequitur modum essendi. 2. Modus cognoscendi sequitur modum essendi. 3. Modus prædicandi sequitur modum essendi. *S. Thomas* 1. *p. Quæst.* 12. *Art.* 4. Et desumuntur ex Aristotele variis locis. Sensus horum maximè clarus est, Modus operandi, cognoscendi, & prædicandi conformatur essentiæ rei, quæ has operationes circa objectum elicit, non verò ipsi objecto. Sic homo, quia existit modo corporeo, operatur & cognoscit per actiones & species desumptas à materia, sive versetur circa objecta spiritualia, sive materialia: & è contra Angelus agit per actiones & species spirituales, etsi versetur circa objectum materiale.

Motus est causa caloris, *Arist.* 2. *Cœlor.* T. 42. *ex eo D. Thomas &c.* Intellige de calore, qui fit in ipsa re mora. Quia per motum corporum fit sanguinis, aut spirituum commotio & extenuatio, & inde calefactio: & hinc, quo corpus manet densius, ceteris paribus, eo manet frigidius.

Quidquid movetur, ab alio movetur, *Arist.* 12. *Metap.* T. 27. Ex hoc principio probat Aristoteles dari prium Motorem, qui sit Deus, hoc modo: quidquid movetur, sive sit, ab alia causa movetur, saltem accipiendo ab eo suum esse & virtutem sui motivam; atqui, in causis non datur processus in infinitum; ergo datur primus motor, sive prima causa, qui est supremus omnium, Deus.

Natura determinatur ad unum, *Arist.* 2. *Metap. Tex.* 3. Ubi ait, irrationalem potentiam unam esse uuius: ac proinde per naturam hic intelliguntur agentia necessaria, quæ sunt ad unum determinata, ut forma aquæ ad producendum frigus: non verò agentia libera, quæ possunt se determinare ad opposita.

Natura non deficit in necessariis, nec abundat in superfluis, *Arist.* 3. *de Anim. T.* 45. Locum habet in tota rei specie, non in quolibet speciei individuo: hinc enim monstra proveniunt, quæ dicuntur individua toti speciei extranea. Hinc etiam derivatur principium & documentum morale istud *Aristotelis* 1. *de Cal. Tract.* 3. 4. Natura delectatur paucissimis.

Ex necessario non nisi necessarium sequitur, *Philosophi passim, & explicat Fonseca Lib.* 6. *Instit. Cap.* 5. Quod conforme est illi, *Ex vero nil nisi verum.* Si enim ex necessario per se sequi posset contingens, quod potest esse falsum, hoc ipso ex vero posset sequi falsum.

Nihil agit indistans: *Ex Arist.* 7. *Phys. Tract.* 9. Hoc est, nulla causa producit effectum in loco à se distanti, nisi agendo prius per spatium medium, sive actuando medium, ut Philosophi loquuntur. Rationem assignat Suarez de Angelis *Lib.* 4. *Cap.* 3. *Num.* 4. quia omnia agentia creata sunt limitatæ virtutis, quod si possint producere effectum suum in aliquam distantiam, non agendo per medium, possent illum producere in quamlibet distantiam, cùm per medium nihil virtutis consumerent, quod tamen repugnat experientiæ. Et secundùm hoc axioma admittendum est, dum ferrum trahit magnetem distantem, aliquid etiam per medium operari.

Nihil agit in seipsum: *Aristotelis* 8. *Phys. Tract.* 4. Hoc est, idem secundùm idem sui non agit in seipsum, sed bene idem secundùm unam partem sui agit in alteram partem; sic, dum aliquis se flagellat, manus agit in tergum ejusdem hominis.

Nihil agit ultra suam speciem: *Philosophi cum S. Thoma communiter.* Quia nihil dat alteri id, quod ipsum non habet; sic oculus non potest percipere sonum, nec auditus colores.

Ex nihilo nihil fit: *Aristotelis* 1. *Phys. textu* 34. Per hoc aeioma Aristoteles volebat probare, mundum fuisse ab æterno, cùm nihil præextiterit, ex quo fieret. Sed sensus verus axiomatis est, creaturam nihil posse efficere ex nullo præsupposito subjecto. Interim hinc Theologi præclaré demonstrant necessariò dari DEUM, sive causam primam, quia alioquin nihil fuisset

fuisset possibile, cùm nihil incipiat à seipso, sive producendo seipsum.

Opiniari & existimare non est in nobis: *Aristotelis 1. de Anima textu* 153. Hoc est, non possumus judicando cuivis objecto proposito assentiri aut dissentire, sicut possumus quidlibet imaginari, sed tantùm iis, quæ nobis vera vel falsa apparent saltem ex motivo probabili.

Quæ ordine intentionis sunt priora, posteriora sunt ordine executionis: *S. Thomas* 1. 2 *Quæst.* 1. *Art.* 4. *in corpore, aliique.* Hoc intelligitur de causa finali, nam prius volumus finem quàm media, sed tamen media prius exequimur quàm finem obtineamus, sic, dum intendimus obtinere sanitatem, tanquam finem, medicinam prius adhibemus & exequimur.

Possibile positum in actu nihil implicat: *Aristotelis* 12. *Metap. textu* 3. Hoc est, quod est in potentia, ut existat, si supponatur existere, nullum inde sequitur impossibile; ut, si supponas infinitum actu esse possibile, nihil implicat illud existere eo modo, quo supponitur esse possibile.

Frustra est potentia quæ non reducitur in actum: *Aristoteles de Cæl. textu* 32. Hoc intelligendum est præcipuè de causis necessariis; frustra in illis asserimus aliquam potentiam, quam nunquam experimur reduci in aliquem actum: sed locum non habet in causis liberis sic non frustra habeo potentiam eundi in Æthiopiam, quamvis illam nunquam exequar: sic etiam Deus non frustra habet potentiam producendi res merè possibiles & Syncategorematicè infinitas, quas tamen nunquam producet.

Non datur in rebus processus in infinitum: *S. Thomas* 1. *p. Quæst.* 87 *Art.* 3. *ad* 2. *Suarez Metap. Disp.* 47. *Sect.* 11. *aliique.* Ratio hujus colligitur ex illo, quod suprà dictum est, *Quidquid movetur, ab alio movetur.* Et quia causæ creatæ sunt virtutis limitatæ.

Propter quod unum quodque est tale, & ipsum magis: *Aristotelis* 1. *Poster textu* 5. Hoc intelligitur de iis, quæ suscipiunt magis & minus, ut sunt qualitates, ut, si lignum est calidum propter ignem, ipse ignis debet esse magis calidus. Et ratio est, quia denominatio competit causato propter causam.

Quidlibet est, vel non est: *Ex Aristotelis* 4. *Metap. textu* 26. Volunt plerique, hoc esse absolutè primum omnium principium. Suarez tamen *Metap.* 3 *Sect* 3. vult prius & notius esse illud, Impossibile est idem simul esse & non esse. Cæterùm Aristoteles hoc principium usurpat, ut probet, inter contradictoria nullum dari medium.

Quidquid recipitur per modum recipientis, recipitur: *Ita cum Philosophis D. Thomas* 1. *p. Quæst.* 12. *Art.* 4. Ex quo concludit, intellectum per se non esse capacem ad Deum clarè videndum, quia per se non habet proportionem ad talem visionem. Itaque modus recipientis hic, est capacitas & dispositio subjecti: & hinc fit, ut idem lumen longè alio & perfectiori modo recipiatur in speculum, quàm in parietem speculo vicinum, propter diversam utriusque recipientis dispositionem.

Quidquid potest causa prima cum secunda, id potest sola causa prima: *S. Thomas* 1. 2. *Quæst.* 51. *Art.* 4. *in Corp. &c.* Hoc axioma maximè intelligi debet de causa efficiente & de effectibus absolutis, non verò relativis, ut sunt aliqui modi, non enim potest à Deo produci unio sine suis extremis, neque hominis v. gr. actiones vitales & liberæ, modo vitali aut libero à Deo causari possunt, homine vitaliter non concurrente: quia in his singulis involvitur hæc repugnantia, esse vitalem & non vitalem, liberum & non liberum.

Simile non agit in simile: *Aristotelis* 1. *de generatione textu* 51. Ratio redditur, quia agens vult assimilare sibi passum, ergo si illud jam est perfectè simile, non aget; nam tunc cessat finis agendi, qui erat sibi passum assimilare. Sic calidum ut quatuor non agit in subjectum, quod habet etiam quatuor gradus caloris, sed benè in illud, quod habet tres gradus. Et in hac ratione fundatur aliud axioma, *Omnis actio est à proportione majoris inæqualitatis*: adeoque, ubi omnimoda æqualitas, ibi nulla actio.

Simile simili gaudet. Item: similitudo est mater amoris: *Aristoteles in problemate* 52. *vel* 47. Sic corvus corvo, homo homini, puer puero, lætus læto maximè jungitur. Ratio fundatur in naturali complexione, quæ, cùm varias habeat propensiones, magis fertur in aliam, quam sibi similem invenit, sicut quisque fertur in alia bona quæ naturæ suæ magis congruunt, quidlibet enim tendit naturaliter in sui perfectionem.

Sublatâ causâ tollitur effectus: *Aristotelis* 2. *Post p. textu* 23. intellige hoc potissimùm de causa immediata, nisi alia causa conservans effectum immediatè succedat. Sic, sublato sole, tollitur ejus lumen aut calor, nisi succedat immediatè alia causa conservans, aut causa prima se solâ conservet. In moralibus etiam axioma locum habet: sic, sublatis meritis, tollitur gratia, & præmium eorum tantùm intuitu conferendum; sublata objecti bonitate causante amorem, tollitur etiam amor. Hic notat *D. Thomas & Toletus*, etiam posito effectu poni causam per certam consequentiam, nempe quod illius causa vel actu ponatur, vel posita fuerit.

Substantia prior est accidente & tempore, & ratione, & cognitione: *Aristotelis* 7. *Metap. textu* 3. Prior est *Tempore*, quia substantia potest esse sine accidente, non contra, saltem naturaliter. Quod si aliqua substantia sit accidenti coæva, ut sol suo lumini, hoc est per accidens ad naturam substantiæ. *Ratione* est prior, hoc est definitione, quia in definitione accidentis saltem in communi ponitur substantia & vix accidens intelligitur sine ordine ad illam. Et hinc prior est *Cognitione*, quoad se, sive ex sua præstantia: quamvis quoad nos, sensus prius deveniunt in cognitionem accidentium.

Supremum infimi est vel attingit infimum supremi: & Infimum supremi est supremum infimi. *Axioma est commune Philosophis teste Rubio* 2. *de Angelis Quæst.* 7. *Num.* 67. ubi illud pluribus explicat. Patet in omnibus, quæ inter se contingua sunt & quæ inter se certum ordinem includunt. Sic infimum cæli Saturni est supremum cæli Jovis, & infimus ex Angelis, quoad substantiam, est supremus, respectu Hominis, & Homo, qui est infimus creaturarum rationalium, est supremus, respectu sublunarium, & ab utrisque aliquid participat, cum Angelis intelligere, cum brutis sentire.

Tempus omnia consumit: *Ex Aristotelis* 4. *Phys. textu* 117. ubi ait: illa, quæ semper sunt, non esse, nec contineri in tempore. Hæc locutio intelligenda est per synecdochen, continens pro contento: non quod

quod ipsum tempus, quod consistit in motu cæli, aliquid consumat, sed quia hoc ipso quo res tempore concluduntur, paulatim per se & contrariorum agentium violentiâ consumuntur.

Totum omne est majus sua parte: *Sic Philosophi omnes.* Est hoc axioma per se notum: quia totum includit entitatem unius partis, & insuper partes reliquas. Hærent tamen Tyrones quando sic objicitur: Si quis haberet digitum instar magni trunci, pars illa, quæ est digitus, esset major suo toto, sive isto homine, &c. Sed respondetur, digitus ille esset major isto homine, spectato seorsim absque digito, sic conceditur: digitus esset major toto homine spectato simul cum illo suo digito, sic negatur: ergo & in hoc verum est axioma.

Tria sunt omnia: *Aristotelis 1. de Calo. textu* 1. Numerus Ternarius dicitur perfectissimus, quia in eo reperitur ratio principii, medii, & finis. Dicitur etiam *omnia*, hoc sensu, quia ut denominatio illa, *omnes*, vel *omnia* possit aliquibus convenire, non sufficit esse unum vel duo, tunc enim dicimus ambo, non omnes, rectè autem dicimus, omnes tres. Rectè hoc usurpatur de Trinitate in divinis, quia illa est omnium instar, perfectione, virtute, bonitate, &c.

Natura abhorret à Vacuo: *Arist. Sect. 8. Problem.* 9. Hoc est, corpora contingua divelli se non patiuntur, nisi aliud intercedat quod impediat vacuum. Et hinc per canales erectos in motu anthliæ ex puteo aqua extrahitur: & folles, obducto foramine, diduci se non patiuntur. Causa ulterior hujus horroris refunditur in illud, *Nihil agit indistans*, de quo suprà, quia agens creatum est limitatæ virtutis, adeoque debet in corpus proximum suam actionem diffundere.

Verum vero non est contrarium: *Ita passim Philosophi.* Quod dicitur de *Vero*, accommodatur etiam *Bono* in genere virtutis, hoc modo: *Una virtus alteri non est contraria.* Ratio de *Vero* est, quia omnis veritas nostra est participatio quædam veritatis æternæ, quæ est incommutabilis, quod intelligitur etiam de omni veritate revelata: & hinc etiam omnis definitio Ecclesiæ de veritate, aut falsitate alicujus doctrinæ est irrevocabilis.

Violentum nullum est perpetuum: *Aristotelis 2. de Calo textu* 18. Quia volentum est quod fit ab extrinseco, passo resistente; ideoque fit contra naturam, cujus vires, cum sint limitatæ nequeunt violentiæ perperpetuæ resistere. Intellige, nisi ab aliqua potentiore causa perpetuò conserventur, sicut damnati in inferno in statu violento in æternum permanebunt.

Dato uno absurdo cætera accidunt; scilicet absurda: *Aristotelis 1. Phys. textu* 10. Quia inscientiis posito uno falso fundamento, & falsitate pro veritate admissâ, plures falsitates sequi necesse est, ut si admittas Filium in divinis esse minorem Patre, cogeris etiam admittere illum non esse Deum, ab æterno &c. Valet etiam in moralibus, ut si admittas hominem non esse in agendo liberum, admittes etiam non mereri pro virtutibus præmium, neque pro sceleribus supplicium.

Universale aut nihil est, aut posterius est singularibus: *Aristoteles de anima, textu* 8. Ubi ait, Animal universale aut nihil est, aut posterius: agens enim contra Platonem volentem universale, qua tale existere à parte rei ante mentis operam: adeoque illud *posterius* significat, post mentis operam, uti exponit Toletus *textu 8. de anima.* Unde etiam per *nihil*, tantùm intelligit nihil existens ante singularia.

Universalia sunt æterna, incorruptibilia, & immutabilia. *Est Philosophis commune axioma, etiam apud D. Thomam 1. p. Quæst. 16. Art.* 7. Intellige, universalia esse æterna, & immutabilia objectivè, sive in statu existentiæ possibilis, sic homo esset semper universale, etsi nullus homo in individuo unquam existeret: quia illud prædicatum specificum, animal rationale, nullam ab æterno involvit contradictionem, sive repugnantiam in ordine ad actualem existentiam.

TERMINI

DISTINCTIONUM PHILOSOPHICARUM

Pro aliis etiam Scientiis explicati.

Duplex est horum cum præcedentibus usus & utilitas singularis. Primò, *pro illis, qui ante studium Theologiæ, aut Juris, operam Philosophiæ non navarunt. Qui, si cum dialectica præceptis, horum singula instar Compendii sæpè & studiosè recolant, nihil sibi magnoperè, quoad communem Philosophiæ usum, deesse experientur.* Secundò, *pro illis, qui Philosophiæ à longiori tempore utcumque studuerunt, ut possint scientiam illam hoc brevi Compendio recolere & renovare. Et in hunc finem claram in his brevitatem sectamur, ne ipsarum Distinctionum nimia distinctio Lectorem magis confundat, quàm utiliter instruat.*

Absolutè, & respectivè. Absolutè sive simpliciter, & secundùm quid. Essentialiter, & accidentaliter. Per se, & per accidens.

Absolutè dicitur Res talis, quando in se habet naturam, vel accidens quod requirit talem denominationem: sic homo dicitur absolutè rationalis, & paries dicitur *absolutè* albus. *Respectivè* vero res dicitur talis, quando non habet in se tale quod diximus prædicatum, sed tantùm sic denominatur, si cum alia re comparetur: sic vir parvæ staturæ *respectivè* dicitur magnus, si comparetur cum puero, non verò si cum gigante.

Absolutè aliquando idem est quod *simpliciter*, quando sine addito, aut limitatione potest res denominari talis. *Secundum quid* autem res dicitur talis, quando vel secundum parvam sui partem, vel tantùm cum additâ particulâ restringente talis denominatur. Sic Ethiops non denominatur absolutè albus, sed benè secundum quid, scil. dentes; & *Imago* hominis dicitur *homo* secundum quid, scil. secundum solam repræsentationem.

Essentialiter dicitur aliquod prædicatum convenire subjecto, sine quo subjectum nec esse nec concipi potest, sive, quod ingreditur primarium rei conceptum, ut *rationale* respectu hominis. Illud autem dicitur *accidentaliter* convenire, sine quo res saltem concipi potest: sive, quod non est de primario conceptu illius quod in unaquaque re est primum & radicale fundamentum cæterorum prædicatorum, quæ in tali re inveniuntur, quo modo etiam risibile tantùm accidentaliter homini convenit, etsi sola ratione ab ejus essentia distinguatur.

Per

Per se id dicitur convenire rei, quod ex natura ipsius ei convenit, seu ex principiis intrinsecis. Sic v. g. homini conveniunt *per se* omnia prædicata quæ ipsi sunt essentialia, vel etiam propria quarto modo: & quæ necessario comitantur naturam v. g. esse natura sua bipedem. *Per accidens* autem id convenit rei quod convenit ei accidentaliter & non necessariò, seu quod convenit ei quasi casu, & aliunde. Sic Logicus *per se* est Philosophus, per accidens autem est albus, pius, nobilis. *Per se* quandoque idem est, quod propter se & ex professo: *Per accidens* autem, idem quod propter aliud. Sic Logica *per se* agit de operationibus intellectus, per accidens autem de signis, vocibus &c.

Res in actu & potentia. In actu primo, & in actu secundo: In actu exercito, & in actu signato: De potentiâ Dei ordinariâ, & de potentiâ absoluta: Adæquatè & inadæquatè: Extensivè & intensivè: Realiter & intentionaliter: Positivè, & negativè.

ACTU esse res dicitur, quando de facto est extra suas causas, id est, quando à suis causis producta est ut exsistat. POTENTIA, vel in potentia res dicitur esse, quæ quidem non existit, sed tamen potest existere, sic Antichristus est potentiâ, etiam hodie.

ACTU S primus, est ipsa potentia v. g. videndi, intelligendi &c. *Actus vero Secundus*, est actio elicita à potentiâ: unde in actu *Primo*, dicitur quis operari quando habet potentiam operandi; in actu verò *Secundo*, qui de facto operatur. Sic dormiens dicitur videre vel discurrere in actu primo, tum verò videre vel discurrere in actu secundo, quando de facto aliquam visionem aut argumentationem elicit.

ACTUS SIGNATUS dicitur, 1. Quando actus in propositione significatur expressè, id est, quando expressis & signantibus verbis dicitur talem actum competere alicui rei: Etiamsi ille actus in propositione illa, non exerceatur. *Actus vero exercitus* dicitur quando actus exercetur reipsa, etiamsi expressè seu signanter non dicatur exerceri, v. g. quando dicitur: Petrus est doctus: hîc doctrina prædicatur de Petro in actu *exercito*, id est, actus prædicationis seu affirmationis de Petro verè exercetur. Quando vero dicitur: de Petro affirmatur vel prædicatur doctrina: Tum est actus signatus; & doctrina de Petro prædicatur in actu signato, id est, signantibus verbis exprimitur quod actus prædicationis doctrinæ competat Petro, quæ tamen prædicatio non exercetur in ista propositione.

Sic etiam Superior aut Pastor sobriè & castè vivens concionatur suis *in actu exercito* de sobrietate & castitate, quando autem verbis aut signis commendat Sobrietatem concionatur de sobrietate & castitate *in actu signato*.

Per potentiam Dei ORDINARIAM id dicitur fieri, quod potest fieri secundum legem & decretum ordinarium Dei, quod ille statuit servare circa res creatas. *Per potentiam vero Absolutam Dei*, id dicitur posse fieri, quod abstrahendo ab omni libero decreto Dei, & à cursu rerum Ordinario, à Deo potest fieri. Unde per absolutam Dei potentiam dicitur omne id posse fieri, quod non involuit contradictionem: Sic per potentiam Dei absolutam absque omni studio potes hodie Aristotelem doctrinâ Philosophicâ superare, non tamen de potentia ordinaria.

ADÆQUATE sumitur res quando integrè & totaliter accipitur. Sic homo adæquatè sumptus est animal rationale. INADÆQUATE verò sumitur res, quando sumitur partialiter. Sic homo inadæquate conceptus, est animal, est physice solum corpus, vel sola anima.

REALITER *seu primò-Intentionaliter* sumitur res, quando consideratur prout est à parte rei, & non ut vestita est quasi extrinsece aliqua Intentione, sive conceptu circa eam versante. *Secundò-Intentionaliter* sumitur res, quando res sumitur simul cum cognitione, & tota ratio cur prædicatum ei conveniat est, quia circa rem præcessit actus intellectus. Sic homo & animal sumuntur realiter, seu primo Intentionaliter, quando dico: Petrus est homo: Leo est animal. Sumuntur vero: Secundò Intentionaliter quando dico: Homo est species: Animal est genus: quia denominationem speciei aut generis habent ratione conceptus generici aut specifici.

EXTENSIVE & INTENSIVE dicuntur potissimum de qualitate, aut quantitate: Extensio enim qualitatis v. g. caloris tunc fit quando calor extenditur ad plures partes subjecti. Intensio vero tunc fit, quando in eadem parte subjecti ponuntur plures gradus qualitatis v. g. caloris. Gradus autem communiter assignantur octo: ita ut qui octo Gradus v. g. caloris habet, dicatur habere intensissimum calorem. Sic manus calida ut sex: est intensive magis calida quam totum Corpus calidum ut quatuor, sed tamen extensive magis est calidum quam illa manus per se sumpta.

POSITIVE res dicitur aliqua talis, quando in illa vere reperitur forma denominans. Sic mel dicitur dulce positive, quia dulcedo vere est in melle. *Negativè* verò aliquid dicitur tale, quando caret solum formâ contraria. Sic omne id dicitur esse dulce negative quod non est amarum. Et puer dicitur probus negative qui nihil committit improbitatis.

Directè, indirectè: Directè & reflexè: In recto, & in obliquo: In sensu composito & diviso: Materialiter & formaliter. Specificativè & reduplicativè. Formaliter, virtualiter, eminenter, radicaliter.

DIRECTE, id intendi dicitur in quavis actione quod primario, & ratione sui intenditur. *Indirectè* verò, id quod tantum ratione alterius intenditur, & quasi per accidens. Sic Logica directè agit de operationibus intellectus: indirecte vero de signis vocibus &c. Item in moralibus, directè dicitur intendere homicidium, qui illud mandat, *indirectè*, qui illius aliquam causam ponit. *Directè*, ut opponitur *Reflexè* quando res cognoscitur primò in se, non in alia cognitione de illa habita.

In recto, & *in obliquo* importari, maxime dicuntur de terminis connotativis & relativis. Significari itaque *in recto* idem est quod in enunciatione significari identificatum cum subjecto. Illud autem significatur *in Obliquo* quod non significatur identificari cum subjecto, sed tantum esse aliquid pertinens ad subjectum, vel ad rectum ipsius prædicati. Ut in hoc termino *albus*, significatur

ficatur res quæ est alba in recto, albedo vero in obliquo: Hinc in prædicatione quâ dico, *paries est albus*: identifico rem quæ est alba cum pariete, non vero identifico albedinem cum pariete: Vera enim est hæc propositio: paries est res habens albedinem: Falsa autem altera, paries est albedo.

Sensus compositus alicujus propositionis dicitur, quando fit compositio prædicati cum subjecto secundum significata formalia utriusque. Ut cum dico: Logicus est Philosophus, scilicet, ut Logicâ præditus: Item, Justus est beatus, scil. manens justus. Sensum autem *Divisum* tunc habet propositio, quando prædicatum convenit subjecto ratione tantum significati materialis. Ut cum dico: *Album potest esse nigrum*: hæc enim propositio *in sensu composito* est falsa; sensus enim compositus est, album manens album posse esse nigrum, sive albedinem & nigredinem posse esse simul in eodem subjecto: In sensu autem *DIVISO* propositio illa est vera; Tunc enim sensus est: Album, seu id quod est album non tamen manens album, posse esse nigrum.

MATERIALITER, & *FORMALITER*, variis modis sumitur. I. *Materialiter dicitur* prædicatum convenire subjecto quando convenit ratione materiæ, sive subjecti. Sic dicitur *album*, v.g. lac, materialiter, non formaliter dulce. *Formaliter* verò convenire dicitur quod convenit ratione formæ: sic album formaliter, sive ut album, est disgregativum visus. Quæ distinctio etiam locum habet quando prædicata sunt realiter eadem, & tantum ab intellectu concipiuntur per modum materiæ & formæ: Sic in sensu *Materiali*, sive identico, animal est rationale, quia animal & rationale sunt eadem res, *Formaliter* autem, seu in sensu formali, animalitas non est rationalitas, sunt enim formalitates diversæ in conceptu.

II. *Materialiter* quandoque idem est quod identicè, seu *specificativè*. *Formaliter* autem quandoque idem est quod *reduplicativè*: quod exprimi solet per particulam *quatenus*, *in quantum*, *qua talis*, *&c.* Ita homo formaliter seu reduplicativè est rationalis, quia possum reduplicare dicendo, homo quatenus homo est Rationalis. Si autem dicam: homo quatenus homo est Philosophus, erit falsa propositio in sensu formali, sive reduplicativo.

III. *Formaliter*, *virtualiter*, *eminenter*, dicuntur de causis prout continent perfectionem sui effectus: Effectum enim, seu perfectionem sui effectus, tunc dicuntur causæ continere *Formaliter* quando illa entitas effectus quam producunt reperitur in ipsis causis. Sic *ignis* dicitur *Formaliter calidus*, quia calorem, quem producit etiam in se continet. *Virtualiter* autem dicuntur causæ continere effectum, quando possunt effectum illum producere, licet entitas effectus in ipsis causis non reperiatur: sic piper, aut vinum virtualiter dicitur calidum, quia potest in homine calorem causare, licet vinum actu in se calorem non haberet.

Denique *Eminenter* causa tunc dicitur continere effectum, quando non æquivalenter tantùm & virtualiter effectum continet, sed etiam est multo perfectior effectu, sublatis scilicet imperfectionibus quæ sunt in effectu. Sic sol *Eminenter* est calidus, quia & virtutem habet producendi calorem, & est calore perfectior. Item Deus *Eminenter* continet creaturarum perfectiones, quia sublatis imperfectionibus eas in se continet ut causa perfectissima.

IV. *Formaliter* sumitur effectus quando spectatur secundum se: *Radicaliter* autem vel fundamentaliter quando spectatur secundum causam, radicem, vel fundamentum. Sic *Risibile* sumptum formaliter est proprietas hominis, & à rationali distinguitur: Risibile autem sumptum radicaliter est idem quod rationale. Nam rationalitas est causa sive radix prima risibilitatis.

V. *Formaliter* etiam subinde significat idem quod per se, sive essentialiter; ita ut prædicatum quod dicitur convenire subjecto formaliter, sit in recto de definitione subjecti. Sic homo est formaliter animal: uti & rationalis; non vero hoc sensu homo est formaliter risibilis, vel albus, quia hæc hominis definitionem aut essentiam non ingrediuntur.

CAPUT VIII

Authores varii, etiam Recentiores in Philosophiam universam.

Ex singulis Scholis & Nationibus aliquos annoto tam antiquos quam recentiores, qui in Philosophiam ferè universam scripserunt, ut hujus scientiæ studiosus non ignoret aliquos celebriores Scriptores, quorum notitiam aut delectum habere, pro sua vel aliorum institutione, commodissimum experietur.

S. Thomas Aquinas Doctor Angelicus, in libros de cœlo, Mundo, & alios in illius Operibus etiam Theologicis passim explicatos.

Ioannes Duns Scotus Doctor Subtilis Ordinis Seraphici, in Philosophiam universam.

Cursus complutensis PP. Carmelitarum Discalceatorum.

Ægidii Romani, Ordinis S. Augustini, Philosophia.

Guilelmi Philippi Lovanii in col. Liliensi olim Professoris, Philosophia, in qua modernæ etiam opiniones explicantur.

Guilelmi van Sichem Ordinis S. Francisci Philosophia percommoda, etiam recentiora complectens.

Francisci Bonæ Spei Ordinis carmelitarum calceatorum, Cursus Philosophicus.

Emanuelis Maignan Ordinis Minimorum, Philosophia nova, sive cursus Physicus recentioribus multum insistens.

Honorati Fabri Societatis *IESV* Philosophia & maximè Physica methodo etiam nova.

Francisci Suarez Societatis *IESV*, Metaphysica amplissima.

Scripsit etiam in Philosophiam *Casimirus Tolosas*, Ordinis Capucinorum.

Antonius Gaudinus, Gallus. *Raymondus Mailhet*, Gallus. *Ioannes à S. Paulo*, Hispanus. *Scipio Claromontanus*, Italus.

Cenelmus Digbæus, Anglus, in Philosoph. observationes plurimæ novæ & ingeniosæ, & demonstratio immortalitatis animæ.

Petrus Gassendus, Gallus, in Philosophiam exquisita plurima.

Gemma Frisius ex Acad. Lovan. de cœlo &c.

Libertus Fromondus, ex eadem, Meteora, & Aristarchus.

N. Fournenc, Ord. Oratorii in Philosoph.

Comm-

Conimbricensis cursus Philosophiæ Col. Societatis *IESU*, Eman. Goez.

Thomas Cajetanus Ordinis Prædic. in Philosophiam plurima in comment. ad D. Thomam.

Chrysostomus Javellus, ejusdem Ordinis Prædicatorum, Philosophia Rationalis, Naturalis, Moralis.

Nicolaus Colbertus in Gallia Episcopus, Philosophia vetus & nova nuper edita.

Roderici de Arriaga Hispani Lucronensis Societatis *IESU*, Cursus Philosophiæ universæ, editus anno 1632. Ex eadem Soc. seq. *Francisci Oviedo* Hispani Madritensis Philosophia universa, anno 1640. *Bartholomæi Amici* Itali, in universam Aristotelis Philosophiam disputationes anno 1649. *Thomæ Comptoni* Angli, Philosophia universa in Col. Angl. Leodii, anno 1666. *Balthasaris Tellez* Lusitani, Ulysiponem. summa universæ Philosophiæ, anno 1675. *Cosmæ Alamanni* Mediolanensis, summa Philosophiæ ex D. Thomæ doctrina, anno 1634. *Francisci Alphonsi* Hispani, Philosophia universa, anno 1649. *Francisci Freyre* Lusitani, Philosophia universa Tomo unico, anno 1644. *Alphonsi de Penafiel* Pervani, Cursus Philosophiæ, anno 1657. *Magini Pasti*, Hispani, Cursus universæ Philosophiæ, anno 1659. *Petri Hurtadi de Mendoza* Hispani Commentarii in Philosophiam universam, anno 1651. *Richardus Lynceus* Galviensis, Hibernus, Philosophiam universam edidit in Hispania circa annum 1630. &c.

Materiæ quædam singulares & raræ. *Ferdinandi Castrilli* Gaditani *Soc. IESU*, Magia naturalis, anno 1667. Ex eadem *Athanasii Kircheri* Germani, de Arte magnetica anno 1681. *Georgii Fournier* Galli, de arte navigandi anno 1652. *Ioannis Baptistæ Ferrarii* Senensis, Flora, sive, de cultu florum anno 1655. *Matthæi Riccii* Maceratensis, de Elementis anno 1610. *Nicolai Cabei* Ferrariensis, Philosophia magnetica &c. anno 1650. *Ioannis Eusebii Nirenbergii* Madritensis, Curiosa Philosophia, Thesaurus mirabilium Naturæ, de Antipathia & Sympathia, anno 1658.

RECENTIORES ALII.

Renatus *Cartesius* natione Gallus; professione Laicus: ab ineunte ætate Mathesi & Philosophiæ incubuit, postea militiam secutus est: sed hac relictâ ad studia est reversus, in quæ ut liberius incumberet; relictâ patriâ, in Hollandiam ad Egmontium venit, ibique viginti quinque annis commoratus est. Post hæc Parisios reversus, multis, etiam in Aula, in pretio fuit. Sed cum Urbs tam frequens studiorum otio non faveret, & à Christina Sueciæ Regina multum solicitaretur, ad eam in Sueciam profectus est: sed non diu ibi commoratus, in Urbe regia Stokolmii post paucos menses obiit anno 1650. ætatis suæ anno 54. Corpus ejus inde postea translatum, & in templo S. Genovevæ Parisiis sepultum est. Vir erat cartesius multum resoluti, & satis elegantis ingenii: adeò ut varia etiam pridem exoleta, quadam novitatis specie multum exornaverit. In suis Mathematicis passim ab omnibus, in Philosophicis ab aliquibus, in paucis Scholis, & non per omnia, recipitur: ab illo hi passim dicuntur Cartesiani, sive Corpusculatores, ut distinguantur, à Peripatheticis, qui Aristotelicis principiis potius adhærent: aliquos ex utraque parte novos Scriptores mox referemus.

Edidit *Cartesius*, Meditationes primæ philosophiæ, & principia, & Methodos, & Passiones animæ: item, Meditationes Metaphysicas, & varia Geometrica. Post mortem editi sunt duo Tomi Epistolarum; & aliquid additum tractatui ejus de Homine.

Dissidet plurimum Cartesius à doctrina communi inter Peripatheticos, circa Prima Philosophiæ Principia, existimans suas Idæas esse firmiores. Et in his contra eosdem statuit demonstrationem Dei, in eo quod habeamus claram Idæam entis à se. Discrepat etiam circa naturam & numerum Elementorum. Circa materiam & formam tam in animatis, quam inanimatis, quam statuit in varia variorum corpusculorum dispositione. Circa actionem, & efficientiam novæ entitatis per causas secundas. Circa essentiam corporis naturalis, quam ponit in extensione actuali, & penetrabilitatis experte. Circa spatia realia sive extensionem Universi, quam statuit indefinitam. Circa Vacuum, quod asserit absolutè esse impossibile. Circa qualitates Peripatheticas, quales nullas admittit: nec quantum apparet entitates Modales à Modificatis realiter distinctas. Circa Motum corporum, quem statuit de novo nullum fieri, sed eundem qui à mundi exordio fuit, corporibus motis communicari. Circa Animatorum sensationes, quas vult non in aliis membris fieri, sed in cerebro, sive glandula pineali: plura alia docet prædictis annexa.

Contra Cartesii Principia scripsit ex Acad. Lovaniensi Professor in Pædagogia Castrensi librum cui titulus, *Cartesius seipsum destruens.* In Academia Duacena illa passim non recipiuntur: uti nec in Academiis Hispaniæ, Italiæ, Germaniæ. Illa quoque in multis insectatur *Gassendus*, *Moria*, *Sorberius*, & plures aliique infra. Ex Academia Leydensi vehementer contra illa agit *Fridericus Spanhemius* Professor in libro, de novissimis circa res sacras in Belgio dissidiis, ubi circa paginam 76. citat plurimos Scriptores, & variarum Academiarum *Decreta* contra illa Principia tanquam in ordine ad Atheismum, &c. nimis periculosa, sic ille fusius.

Non pauci tamen varia ejus Principia in suis etiam Scriptis tuentur & alii varia naturæ Experimenta pro iis elucidandis operosè examinant. Eo conducunt *Roberti Boyle* Scriptoris Angli, paradoxa Chymicophysica, & Hydrostica: item, de coloribus, Historia fluiditatis & firmitatis, Experimenta physico-mechanica, &c. Item *Jacobi du Hamel* Tractatus de Corporum affectionibus anno 1679. Pro doctrina Cartesii positive varia scripsit *Jacobus Rohault* in tractatibus physicis anno 1672. *Guilielmus Philippi*, *Callii*, *Cordemaii*, *Clerselier*, *Antonius le Grand.*

Sed contra Cartesium porrò scripsit *La Grange*, Ordinis Oratorii: & in variis *P. Honoratus Fabri.* Item *P. Ignatius Gasto Pardies*, *P. Dinetus*, *P. Stephanus Natalis*, Gallus, in Physicam veterem & novam. Postremò *D. Ludovicum de la Ville* in suo Libro gallicè contra Carthesium, dedicato Archiepiscopis & Episcopis Galliæ, ubi in Dedicatione adducit Decretum Regis Christianissimi in Concilio status habito Vercellis die 2. Augusti anno 1675. in quo declarat opiniones Cartesii posse deordinationem in Regno causare, quam expedit omnino prævenire: ac notum facit universitati Parisiensi se cupere ut maneat in resolutione suscepta, & hactenus conservata istas opiniones non recipiendi. Exhibet insuper Litteras Regis prohibentis

bentis ne Andegavi doceantur aut sustineantur opiniones in principiis Cartesii fundatæ, quibus porrò injungitur istius loci Intendenti ut executioni manus adhibeat: hæc ille fusius.

Extat Decretum Romanum sacræ Congreg. Indicis, datum in Palatio Apostolico Quirinali anno 1663. in Indice Librorum prohibitorum sub Alexandro VII. quo decreto prohibentur &c. donec corrigantur varii libri Renati Cartesii, ut de prima Philosophia, & pluribus aliis ejus libris expressis in illo Decreto, cujus & hic exemplar habemus. Sed hæc hactenus abundè pro utili notitia totius Philosophiæ etiam modernæ.

CAPUT IX

SCIENTIÆ MATHEMATICÆ.

Partes, Axiomata, Ortus, Auctores.

Partes sunt: Geometria speculativa, & practica. Arithmetica, Algebra, Astronomia, Cosmographia, In sphæram, Astrolabium, Optica, Catoptrica, cylindrica, & Annularia, Architectura militaris, Horologia solaria, & alia practica.

Ex Mathesi, quia Philosophiæ germana est, pauca hic Axiomata Geometrica ad aliquam ejus notitiam delibandam adjicio.

Quæ eidem sunt æqualia, & inter se æqualia sunt: *Est Euclidis, & seq.*

Quod uno æqualium majus, aut minus est, majus quoque aut minus est altero æqualium, & contra.

Si æqualibus addas æqualia, tota erunt æqualia.

Si ab æqualibus demas æqualia, quæ remanebunt erunt æqualia.

Si inæqualibus addas æqualia, tota erunt inæqualia.

Si ab inæqualibus tollantur æqualia, quæ remanent erunt æqualia.

Omnes Anguli recti inter se æquales sunt.

Parallelæ lineæ communi perpendiculo utuntur.

Duæ rectæ lineæ spatium non comprehendunt.

Duæ rectæ lineæ nequeunt habere segmentum commune: & omnes rectæ punctualiter se intersecant.

Mathematicus abstrahit à Materia.

Indivisibile additum indivisibili non facit majus.

Quolibet numero sumi potest major.

Omnis numerus seipsum metitur per unitatem.

Hæc sufficiant ad gustum aliquem hujus scientiæ, quam ejus Cultores ex Josepho *Lib. 1. Cap. 3.* tradunt, ut omnium antiquissimam originem duxisse ex nepotibus Seth, qui cœlorum ordinem, & syderum cursus primi observaverint. Ex his autem post diluvium emanasse ad Assyrios & Chaldæos, postea ad Græcos, & præcipuè excultam à *Pythagora* Philosophorum antiquissimo, uti & à *Democrito, Platone, & Aristotele*, & maximè ab *Archimede*, quem humanæ subtilitatis Apicem appellant.

Post Christum anno 70. *Claudius Ptolomæus* in Astronomia summus, & admirandus fuit, quem per longam temporum seriem secuti sunt alii, ac demum *Euclides*, cujus Scripta nunc præcipuè in Scholis mathematicis traduntur, atque ante illum repertam esse admirabilem illam artem quam *Algebram* dicimus, sed ab aliis recenter magis excultam, agnoscit noster *Andreas Tacquet*, qui & ipse in hac Provincia Flandro-belgica non ita pridem eam Scientiam Scriptis illustravit: uti & *P. Georgius à S. Vincentio*, ac *P. Ægidius Gottenuez*, qui & Romæ Mathesim multis jam annis summa cum laude publicè profitetur.

Scriptores quidam alii in Mathesim tam antiquiores, quam recentiores.

Petri Herigonii, Cursus Mathematicus in 6. Tomis in 8. Parisiis anno 1644.

Francisci à Schooten Exercitationum Mathematicarum Libri 5. in 4. Lugduni Batavorum anno 1657.

Gemma Frisius, Lovan. de Principiis Astronomiæ. Ejusdem Cosmographia in 4. Antverpiæ anno 1584.

Guido Ubaldi, Problemata Astronomica. Venet. anno 1609.

Ioannes de Sacro-bosco Sphæra, cum scholiis Junctini, in 4. Antv. anno 1573.

Ismaelis Bulliardi, Astronomia Philosophica, Parisiis anno 1645.

Roberti Flud, Microcosmus & utriusque Cosmi historia, anno 1619.

Christophori Clavii Germani ex Soc *IESU* Operum Mathematicorum Tomi 4. anno 1612. Ex eadem. Soc. *Andreæ Arzet* Germani, Clavis Mathematicæ, anno 1675. *Bernardini Ginnari* Itali, Tabulæ perpetuæ horarum ortus & occasus solis, anno 1617. *Christophori Scheineri*, Germani, Disquisitiones Mathematicæ, de Controv. novis, anno 1611. *Godefridus Franckenius* Prov. Flandro-belgicæ, Problemata optica, anno 1630 *Theodori Moreti* ejusdem provinciæ Antverp. Propositiones Mathematicæ de Celeri & Tardo, Naturæ & Armorum, anno 1635. *Hugonis Sempilii*, Scoti, *S.* J. de Mathematicis disciplinis Lib. 12. & Dictionarium Mathematicum, anno 1654. *Ioannis Lantz*, Germani S. J. Institutionum Arithmeticarum Libri 2. anno 1638. *Iosephi Blancani*, Itali S. J. Dissertatio de Mathematicarum natura, sphæra mundi, &c. anno 1624. *Matthæi Riccii*, Itali S. J. Cosmographicæ, & Astrologicæ præceptiones &c. anno 1610. *Andreæ Tacquet* Antverp. de quo supra, in Mathesim ferè universam opera exquisitissima in 8. *Francisci Aguillonii* Bruxellensis Soc. *IESU*, Opticorum Libri 6. Obiit Antverpiæ anno 1617.

CAPUT X.

THEOLOGIÆ UNIVERSÆ.

Partes, Ordo, Materia, prout in cursu Theologico per singulos annos distribuuntur.

Theologia prout in Scholis nunc usurpata, primam ferè originem, & ordinem accepit à *Petro Lombardo*, qui dicitur, Magister Sententiarum. Fuit hic vir eximiè doctus, Universitatis Parisiensis decus, & oraculum, natus in Lombardia, inde dictus Petrus Lombardus, postea creatus Episcopus Parisiensis: obiit ibidem Anno 1164. Scripsit & digessit Theologiam in Quatuor Libros Sententiarum, quos varii infra referendi suis Commentariis illustrarunt. Sed nemo clarius & illustrius quam *D. Thomas Doctor Angelicus*, qui prætereà edidit suam summam Theologicam, excellenti ordine & methodo digestam in Primam partem, Primam secundæ, Secundam secundæ, & Tertiam partem, quem ordinem jam passim Scholæ sequuntur. Vixit & floruit centum circiter annis post Lombardum: Obiit

Obiit 7. Martii anno 1274. ætatis suæ anno 50. In Sanctorum numerum relatus à Joanne 22. anno 1323. & Doctoribus Ecclesiæ adscriptus à Pio V. anno 1567.

Hoc igitur ordine deductas omnes Theologiæ Partes uti jam in Scholis traduntur supra reperies *Tom. 2. Part.* 1. per totam.

Ordo Cursus Theologici in singulos annos distributus.

Theologia Scholastica ubi per quadriennium à duobus Professoribus tota traditur.

Primò, Anno dictatur manè, de Deo uno, & trino, & de Angelis. Dictatur à meridie, de Justitia & Jure ab altero Professore.

Secundò, anno manè, de Incarnatione. A meridie, de Beatitudine, & Actibus Humanis.

Tertio, anno manè, de Sacramentis in genere, & tribus primis in specie, Baptismo, Confirmatione, & Eucharistia. A meridie, de Peccatis, Legibus, & Gratia.

Quartò, anno manè, de Pœnitentia, Extrema unctione, Ordine, & Matrimonio. A meridie, de Fide, Spe, & Charitate.

Cursus Theologiæ *Moralis* ubi per triennium absolvitur. Primò anno manè dictatur, de Deo, & Religione. A meridie, de Justitia & Jure.

Secundo anno mane, de Incarnatione, & Actibus humanis. A meridie, de Sacramentis in genere, & de Baptismo, Confirmatione. Eucharistia, Extrema unctione, & Ordine.

Tertiò anno manè, de Peccatis, Legibus & Gratia. A meridie de Pœnitentia, Censuris, Matrimonio. Materiam de Fide, Spe, & Charitate tertio anno commodè tradit idem qui Scripturam profitetur.

CAPUT XI.

Auctores in Theologiam Antiqui, & Recentiores.

IN quatuor Libros Sententiarum Petri Lombardi, de quo supra, scripsit ex Ordine *Prædicatorum D. Thomas, Albertus Magnus, Gulielmus Durandus, Ioannes Capreolus* in libros sentent. Tom. 4. &c.

Ex Ordine *S.* Francisci *Ioannes Duns Scotus, S. Banaventura, Alexander Alensis,* Petrus Aureolus Card. *Petrus Posnaniensis* Comment. in libros Sentent. *Scoti. Hugonis Cavelli,* in libros *S*entent. Scoti, Annotationes & Scholia, &c.

Ex Ordine S. Augustini *Egidius Romanus, Thomas Argentina, &c.* Ex aliis varii, ut *Ioannes Major* Doctor Paris. scripsit in 4. Sentent. anno 1509. *Gulielmus* Estius Doctor Duacenus in 4. libros Sentent. Tom. 4. anno 1616. *&c.*

Theologiam universam ordine novo jam in Scholis passim recepto scripsit præclarè D. Thomas in sua Summa, de qua Cap. præcedentis initio. Post illum, & in illius Summam ex omnibus Scholis, & Nationibus Theologiam ediderunt plurimi, ex quibus hic conor prout occurrunt, aliquos notiores adducere *Thomæ Cajetani* Card. Ordinis Prædicatorum commentaria in Summam D. Thomæ. Collegii Salmanticensis in Hispania *Patrum Discalceatorum* cursus Theologicus editus Madriti anno 1631. *Andrea Duvallis* Doctor Parisiensis in D. Thomam Tomi 2. anno 1636 *Ioannis VVigers* Doctor Lovaniensis Theologia Universa anno 1629. *Francisci Sylvii* Doctor Duacensis Commentarius in D. Thomam. anno 1618. *Ioannis Malders* Episcopi Antverpiensis Opera Theologica in 1. partem, 1. secundæ &c. anno 1616. *Francisci Bona Spei* Belgæ ex Ordine Patrum Carmelitarum calceatorum, cursus Theologicus. *Alexander Pesantius* Romanus, commentaria brevia in Summam. D. Thomæ *Bartholomæi de Medina* Ordinis Prædicatorum Commentarii Scholastici Tomo 2. anno 1618. *Dominici Scoto* Ordinis Prædicatorum Opera Theologica, & in 4. Sentent. anno 1598. *Dominici Bannez* Ordinis Prædicatorum Opera Theologica Tomi 3. anno 1614. *Gulielmi Herinx* Ordine S. Francisci Episcopi Iprensis, Summa totius Theologiæ Scholasticæ & Moralis, anno 1660.

Caroli Iosephi Tricassini ex Ordine Patrum Capucinorum, Opera Theologica, cum 80. rationibus potissimum ex S. Augustino pro vera arbitrii libertate. *Eligii Bassæi* Opera Theologica, & *Lud. Caspensis* ac *Lud. a Dola* de concursu Dei, ex eodem Ordine. *Ioannis Driedonis* Lovanii Operum Theologicorum Tomi 4. anno 1656. *Ioannis Pauli Nazarii* Ordinis Prædicatorum in D. Thomam Tomi 4. anno 1621. *Pacis Iordani* Opera Theologica Tomi 3. anno 1650. *Petri à S. Iosepho* Idæa Theologiæ speculativæ & moralis in 12. an. 1640. *Philippi Gamachæi* D. Sorbon. summa Theologica, Pariliis anno 1627. *Raphaelis Aversa* Opera in Partes Theologiæ pleraſque.

Matthæus Kellisonus Anglus Doctor Duacenus in 3. partem D. Thomæ. *Alphonsus Curiel,* Salmanticensis in D. Thomam. *Gulielmus Mercerus* in Acad. Lovaniensi, commentaria in 3. partem D. Thomæ. *Theodorus Smising* ex Ordine *S.* Francisci de Deo uno & trino, Tomi 2. *Ægidius de Præsentatione,* Lusitanus, ex Ordine S. Augustini, de Beatitudine corporis Tomi 3.

Thoma Hurtado Ordinis Prædicatorum, Resolutiones Morales & Scholasticæ. *Ioannis Baptista Gonet* Ordinis Prædicatorum, clypeus Theologiæ Thomisticæ. *P. Contenson* ejusdem Ordinis Theologia recentior. Ex eodem Ordine prædic. in varias Theologiæ partes scripserunt. *Alexander Sebille* Ant. de libero arbitrio contra Jansenii Doctrinam. *Didacus Alvarez,* de Auxiliis. *Vega,* de justificatione. *D. Antoninus,* Summa; *Mariales,* Bibliotheca Theologica. *Ildephonsus* in D. Thomam Tomi 3. *Barthol. Medina* in eundem, aliique.

Theologia Moralis, per *Antoninum Dianam* Panormitanum Clericum Regularem, Resolutionum Moralium Partes 12. Tomis 5. in fol. anno 1640. &c. *Emanuelis Rodriquez* summa Casuum conscientiæ in 4. anno 1614. *Francisci Bordoni,* Consilia Regularia in fol. anno 1641. *Henrici de Villalobos* Hispani, Theol. Moralis partes 2. in fol. anno 1640. *Ioannis Caramuel* Hispani in Regulam S. Benedicti; ejusdem Theologiæ Fundamentalis, Moralis, Regularis, Tractatus varii anno 1646. *Laurentii Portel,* Ordinis S. Francisci Dubia Regularia, & Responsiones morales in 8. anno 1634. Ex eodem *Laurentii de Peyrinis,* de Privilegiis Regularium &c. anno 1643. *Bosco,* de Sacramentis &c. aliique.

Ludovici Miranda, Manuale Prælatorum Regularium in fol. an. 1617. *Martini Navarri* ab Azpilqueta, in 4.

in 4. & 8. Tomi 5. Consiliorum, Manuale Confessariorum &c. anno 1588. &c. *Martini Bonacina*, Casuum conscientiæ Tractatus absolutissimus in Tomis 2. in fol. anno 1628. &c. *Petri Marchant* Resolutiones & Tribunal conscientiæ, in fol. anno 1642. *Petri Binsfeldii*, Enchiridion Theologiæ Pastoralis in 8. anno 1604. *Rufilii Bensonii* Speculum Episcoporum, in 4. anno 1595. *Sylvestri Prieratis*, Summa, partes 2. in 4. anno 1554. *Stephani à S. Paulo* Ord. Carmelitarum Calceat. Theologia Moralis in 8. anno 1664. *Basilius Pontius* Ordinis S. Aug. de Matrimonio, & *Marcinus* de Sacram. Ordinis.

Theologiam Universam ex *Societate* in lucem dederunt sequentes. *Franciscus Suarez* Hispanus Granatensis Tomis 12. non magis amplè quam solidè, obiit anno 1617. ætatis ferè 70. Societatis initæ 54. *Gabriel Vasquez* Hispanus, Tomis 10. cum ceteris ejus operibus, obiit anno 1604. ætatis 55. Theol. docendæ 29. *Adamus Tannerus*, Germanus, Tom. 5. obiit anno 1632. ætatis anno 60. *Rodericus de Arriaga*, Hispan. Cursus Theologicus, obiit anno 1667. *Franciscus Amicus* natione Italus, edidit Cursum Theologicum Tom. 8. obiit anno 1651. ætatis 70. *Thomas Comptonus* Anglus Cursum Theologiæ accuratum edidit in Col. Angl. Leodii Tomis duobus. *Gregorius de Valencia* in Summam universam D. Thomæ. *Iacobus Granadus* in eandem. *Ioannes de Salas* Hisp. in Theol. fere universam, uti & *Gaspar Hurtadus*, & *Franciscus Oviedus*, & *Ioannes de Lugo* Card. *Ludovicus Maratius*. *Martinus de Esparza* Italus, *Luisius Turrianus* Hisp. anno 1635. &c.

Summam Theologiæ Scholasticæ brevem ex eadem Societ. edidit *Martinus Becanus* Germanus, *Honoratus Fabri*, Gallus. *Christophorus Haunoldus* Germanus. *Ioannes Præpositus* Belga Atrebat. magnam partem Theologiæ edidit anno 1634. ætatis 63. *Paulus Sherlogus* Hibernus scripsit de scientia media. *Petrus VVadingus* etiam Hib. scripsit librum de Incarnatione; alterum de Contractibus. *Sfortia Pallavicinus* Cardin. edidit magnam partem Theologiæ Scholasticæ, uti & Dicastillo Ital. *Antonius Terillus* Anglus, de Fundamento Theol. Moralis sive Conscientia probabili Leodii. *Leonardus de Penafiel* natione Peruanus, origine Hispanus, scripsit de Deo uno & trino, de Fide, de Incarnatione. *Matthæus de Moya*, Quæstionum moralium selectarum Tomos 2. *Tho. Sothuellus* Anglus Analysim fidei.

Theologiæ Moralis universæ Opus absolutissimum ex S. J. edidit *Paulus Layman* Germanus Lib. 5. & *Vincentius*, *Filliucius*, Tomis 2. & *Ioannes Azor* Institutionum moralium Tomis 3. & *Valerius Reginaldus*, Praxim fori Pœnitentialis Tomis 2. *Thomas Sanchez* S. J. (non *Ioannes*) de Matrimonio Tomos 3. In præcepta Decalogi Tom. 2. Consilia moralia Tom. 2. *Paulus Comitolus* Responsa Moralia, & de Contractibus. *Franciscus Toletus* Card. Summam casuum conscientiæ. *Ferd. Castropalaus* Theologiam moralem admodum accuratam. *Georgius Gobat* Experientias Theologicas, & Quinarium Tractationum Theologicarum. *Hermannus Busenbau*, medullam Theologiæ moralis in 8.

In Provincia *Flandro Belgica* in varias Theologiæ partes scripsit *Leonardus Lessius* patriâ Brechtanus in Brabantia, de Justitia & Jure, & cæteris virtutibus Cardinalibus, de Beatitudine, & Actibus humanis &c. Opuscula etiam varia de Gratia, prædestinatione, summo Bono, providentia Numinis, perfectionibus divinis &c. Obiit anno 1623. ætatis 69. *Ægidius de Coninck* Bellholanus scripsit de Sacramentis & censuris Tomis 2. De Actibus supernaturalibus: Fide spe & charitate Libris 4. de Absolutione moribundi & ejus defensione. De Deo Trino & Incarnato, opus posthumum: obiit Lovanii anno 1633. *Martinus Bresserus* Boxtellanus, de Conscientia. *Ludovicus de Schildere* Brugensis, de principiis formandæ conscientiæ Tractatus 6. & Synopsim Theologicam de Sacramentis. Obiit anno 1667. *Franciscus van der Veken*, Antverpiensis, de Deo uno & trino. De simplicitate & libertate Dei. *Ignatius Derkennis* Antverpianus, de Deo uno & trino. Positiones sacras de Eucharistia &c. *Philippus de Hornes*, Præcipuas controversias in forma Thesium deductas. *Cornelius Hazaert* in Theologicis fidei controversiis Opera varia. *Michael van Triest*, elaboravit Compendium Resolutionum Antonini Dianæ. *Maximilianus Ledent* de Attritione &c. & *Ægidius Estrix*, varios Tractatus Theologicos in Controversiis modernis. *Iacobus Tirinus*, Antverpianus; & *Cornelius à Lapide* Bucholdianus, plura huc spectantia in Scripturam universam; & alii in aliis Operibus.

Scriptores in Controversiis Theologiæ modernis.

Circa controversias Theologiæ modernas, scripsit in Belgio, de Attritione Tractatus varios *Christianus Lupus* & Franc. *Farvacquez* Ordinis S. Augustini, uti & de eadem contra scripsit variis Tractatibus *Maximilianus Ledent*, & *Ægidius Estrix* Soc. *IESV*. De Methodo remittendi & retinendi peccata E. D. *Gummarus Huygens* Lovanii: Et contra *Franciscus Carolus Reymakers* in Responsione brevi &c. De eadem *Francisci Iacobs*, Quæstio Theologica, An & quando neganda sit, aut differenda Absolutio Pœnitenti. De eadem alterius eruditissimi *Professoris* liber cui Titulus: Praxis Solida retinendi peccata.

Francisci Simonis, Status, origo, & scopus Reformationis &c. circa administrationem & usum Sacram. Pœnitentiæ *Ejusdem*, de Fraudibus Hæreticorum, Pars prima, secunda, &c. *Macarii Havermans* Ordinis Præmonstratensium, circa Prædicta, Epistola Apologetica ad Innocentium XI. Item, Examen libelli, Pentalogus Diaphoricus: & alia Opuscula: nec non Tyrocinium Theologiæ moralis, anno 1675. *Laurentii Neesen* Theologia moralis Christiana de Sacramentis Circa obligationem concionem & Sacrum audiendi in Parœcia propria, Libellus cui Titulus, Obligatio ista clarè demonstrata. Huic oppositus libellus Exhibitio canonum &c. contra hunc *Chrystophori Philalethis*, justa defensio &c. Postea prodiit nova Canonum exhibitio, stabilita per *Christianum Lupum*: deinde ejusdem *Christ. Philalethis*, deductio Juris Pastoris. Accesserunt Analecta Privilegiorum, & Jurium Regularium, per R. P. Privilegiatorum professorem.

Nicolaus du Bois, Tractatum edidit in 4. Circa propositiones 45. ab Alexandro VII. prohibitas, earumque Auctores. Motivum Juris: Circa obligationem Concionis & Missæ in Parœcia: Circa Monita salutaria, & plura alia, ac novissimè de obligatione sigilli Sacramentalis. *Guilielmus le Maire*, fratrem Saulis Exregis.

De

De Charitate, libellus, Ignis Fatuus. Contra Libellus, Ignis fatuus extinctus, per *Campianum Florum* anno 1679. *Alberici vanden Kerckhove*, Theologo-Bernardino disquisitio de Attritione, amore &c.

Christianus Alethinus, de peccatis Ignorantiæ, an ea quæ est juris naturæ liberet à peccato, per tres partes solidè deductum. Mala fides Auctoris anonymi, per *Danielem Campfordum*. Doctrina mira ac nova &c. per *Vlicum Ionson*.

VVilhelmi Sandæ, Confutatio Triumvirorum, circa Propositiones 65. ab Innocentio XI. prohibitas, earumque Auctores. De his denuò à *Petro Moens* quiddam editum. *Henrici Noris*, Apologia Augustiniana. *Brunonis Neusser*, Germani, Prodromus velitaris contra vindicias Augustinianas &c. Sunt & alii horum temporum libelli in variis Controversiis editi.

CAPUT XII.

Notitia specialis circa praxim Curiæ Ecclesiasticæ, præsertim Romanæ.

DOctrinæ Theologicæ, ac juris Canonici plurimùm annexa est cognitio *Fori Ecclesiastici*, & quo modo diversæ causæ ad diversa Tribunalia referri, & in his judicari debeant. Cum enim Christi in toto orbe Vicarius nequeat per se tot tantarumque causarum discussionem & judicium exercere, varias Romæ constituit Congregationes sive Tribunalia sibi subordinata, quorum singula de certo genere causarum sententiam ferant, suâ demum auctoritate comprobandam. Horum notitia quanto difficilior est, tantò erit hic in unum collecta commodior.

I. Congregatio *Cardinalium sanctissimæ Inquisitionis* erecta fuit à Paulo III. per Constitutionem quæ incipit, *Licet*, an. 1542. Et eadem denuò restituta à Sixto V. const. quæ incipit, *Immensa*, anno 1587. Et habetur in Tomo 2. Bullarii Laërtii Cherubini.

Ad hanc Congregationem pertinet Inquisitio hæreticæ pravitatis, & potestas citandi, procedendi, sententiandi, & definiendi in omnibus causis tam hæresim manifestam, quàm schismata, apostasiam à fide, magiam, sortilegia, divinationes, Sacramentorum abusus, & quæcumque alia, quæ etiam præsumptam hæresin sapere videntur concernentibus, non solum in Urbe, sed etiam in universo terrarum orbe ubi Christiana viget Religio, super omnes Patriarchas, Primates, &c. Sic habet Bulla supra citata. Unde etiam ad hanc Congregationem defertur examinanda, & censuranda, qualitas Doctrinæ quæ in quæstionem vocatur, uti patet ex pluribus ejus Decretis etiam recentibus.

Cardinalium in hac Congregatione assistentium quidquid major pars decernit validum est, perinde ac si omnes illic convenissent, & major pars consensisset. Ita *Barbosa* ex Pii IV. Constitutione 79. quæ incipit, *Cum nos*, an. 1564. Ubi addit, hanc Congregationem appellationes ab aliis Inquisitoribus audire, & suos Inquisitores ubivis locorum deputare.

II. Alia est Congregatio *pro Interpretatione Concilii Tridentini*. Hæc erecta fuit primum à Pio IV. Constit. 81. Quæ incipit, *Alias nonnullas*, anno 1564. Tomo 2. Bullarii, & deinde restituta à Sixto V. Constitut. 74. *Immensa*, an. 1586. in qua istius Congregationis munus & potestas his verbis declaratur. Eorum quidem Decretorum, quæ ad Fidei dogmata pertinent interpretationem nobis ipsis reservamus. Cardinalibus verò Præfectis interpretationi, & executioni Concilii Tridentini, si quando in iisquæ de morum reformatione, disciplina, ac moderatione, & Ecclesiasticis judiciis, aliisque hujusmodi statuta sunt, dubietas, aut difficultas emerserit, interpretandi facultatem, Nobis tamen consultis, impertimur.

Hinc Congregationis Concilii Tridentini Declarationes ad instar legis communis solent allegari. Illis etiam plurimum Rota Romana deferre solet, nec eas ullo modo in dubium revocare, ut ostendit Barbosa in sua summa Apostolicarum decisionum.

Sed hic ad praxim specialiter notandum est, jussu Urbani VIII. anno 1631. Congregationem hanc mandasse ac præcepisse, hujusmodi Declarationibus tam impressis, & imprimendis, quam manuscriptis, nullam fidem esse in judicio, vel extra à quoquam adhibendam, sed tantùm illis quæ in authentica forma, solito sigillo & subscriptione Eminentissimi Cardinalis Præfecti, & Secretarii ejusdem Congregationis pro tempore existentium munitæ fuerint. Cujus declarationis verba transcripta habet Ant. Diana Resol. Moral. Part. 5. Tr. 2. Resol. 96.

III. *Congregatio* altera est quæ dicitur, *Sacrorum Rituum*, ad quam referenda sunt quæ spectant ad ritus, cæremonias, aliaque ad divinum cultum pertinentia. Hæc erecta fuit à Sixto V. in Constit. 74. quæ incipit, *Immensa*, anno 1587. cujus officium, potestas, & procedendi modus, ex sequentibus ipsius Bullæ verbis authenticè exponetur.

Quinque Cardinales delegimus quibus hæc præcipuè cura incumbere debeat, ut veteres Ritus sacri ubivis locorum in omnibus Urbis, Orbisque Ecclesiis, etiam in capella nostra Pontificia, in Missis, divinis Officiis, Sacramentorum administratione, ceterisque ad divinum cultum pertinentibus à quibusvis personis diligenter observentur, ceremoniæ, si exoleverint, restituantur, si depravatæ fuerint, reformentur. Libros de sacris Ritibus, inprimis Pontificale, Rituale, Cæremoniale, prout opus fuerit, reforment, & emendent. Officia divina de Sanctis Patronis examinent, & Nobis prius consultis, concedant, diligentem quoque curam adhibeant circa Sanctorum canonizationem, Festorumque dierum solennitatem, ut omnia ritè & rectè, & ex Patrum traditione fiant, &c.

Hæc tamen congregatio non concedit Litteras remissoriales pro formanda inquisitione ad canonizationem Sanctorum auctoritate Apostolicâ, nisi prius expediantur Literæ Apostolicæ in forma Brevis eidem congregationi directæ, ut notat *Sellius* in selectis canonicis *Cap.* 1. *Num.* 77.

Non solet etiam passim concedere in Officiis ab ea approbandis Antiphonas, Versiculos, Responsoria, Hymnos, & alia similia propria, præter Lectiones secundi nocturni, ut tradit *Lezana* ex actis congregationis Rituum.

Neque solet approbare aliquas Litanias præter ordinarias impressas in Breviario, & eas quæ de B. Maria recitantur in Ecclesia Lauretana. Idem in summa *Quæst. Regular. Tom.* 3.

Congregatio Rituum Memorialia non recipit, nisi porrigentes sint Procuratores habentes mandata, aut litteras legitimas ad tractanda negotia. Singula prædicta

dicta in praxi notanda sunt, ut sciatur in quibus, & quo modo ad hanc Congregationem recurrere oporteat.

Postremò notandum, Decretis, declarationibus, & decisionibus hujus Congregationis fidem in judicio vel extra non deberi, nisi in authentica forma cum sigillo & subsignatione Cardinalis *Præfecti* munitæ fuerint, uti statutum est jussu Urbani VIII. anno 1632. prout suprà de Congreg. pro interpretatione Tridentini.

IV. Accedit his *Congregatio de Propaganda Fide*, quæ constat certo numero Cardinalium, Prælatorum, ac Regularium, primùm erecta à Gregorio XV. per Constitutionem, quæ incipit, *Inscrutabili*, anno 1621. in qua constituit 12. Cardinales, & alios Officiales, ac certis redditibus dotavit, ut Congregatio illa intenderet negotiis, rebus ac personis Missionum, & aliis quæ ad Fidei Catholicæ propagationem conducunt: quorum singula in particulari ex ipsa Pontificis Constitutione hic breviter describo.

Nos ut majori cum vigilantia, cura, & fervore opus prosequi possimus, & in posterum successores nostri: nonnullorum venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium peculiari solicitudini negotium committendum duximus, prout tenore præsentium committimus, & demandamus, Volentes ut in unum Congregati, adhibitis etiam aliquot Romanæ Curiæ Prælatis, & Religiosis viris, ac Secretario, in commune consulant, tantæque rei nobiscum invigilent, &c. Quod ut commodius præstari possit, semel coram Nobis, ac bis saltem in domo Antiquioris eorum quolibet mense congregentur, omniaque ac singula negotia ad Fidem in universo mundo propagandam pertinentia cognoscant & tractent; & graviora quæ in prædicta domo congregati tractaverint, ad Nos referant; alia verò per seipsos decidant, & expediant pro eorum prudentia. Missionibus omnibus ad prædicandum & docendum Evangelium & Catholicam doctrinam superintendant, Ministros necessarios constituant & mutent. Nos enim tam præmissa, quam omnia & singula desuper necessaria & oportuna agendi & exequendi liberam & amplam potestatem Apostolicâ auctoritate præsentium tenore concedimus.

Constituit idem Pontifex ut litteræ & scripturæ omnes dictæ Congregationis gratis & absque ulla mercede expediantur. Hæc non parum, ubi res postulat, ad Missionarii instructionem conducent.

V. Sunt & alia Tribunalia minus communia, prout est *Cancellaria Romana*, quæ maximè versatur circa Ecclesiastica Beneficia, & Officia, quæ à Sede Apostolica dependent. Unde & eorum causas audire: insuper Cameræ Apostolicæ jura curare, & exequi consuevit.

Rota Romana est tribunal ad quod referuntur Quæstiones difficiliores in negotiis Ecclesiasticis, & aliis urbis Romanæ, quæ in utramque partem debitè examinantur, & ab Auditoribus Rotæ de illis demum fertur sententia, quæ passim dicitur, Decisio Rotæ Romanæ. Varias hujus Rotæ decisiones inter alios adducit *Barbosa*, *Lezana*, & *Diana* parte undecima ad Tractatus miscellaneos in fine.

VI. Pro Foro interno, & quibusdam facultatibus & gratiis annexis, pridem erecta est *Pœnitentiaria Romana*: & confirmata à Sixto IV. Paulo III. & Julio III. in Constit. *Rationi congruit*, anno 1558. Præest illi Cardinalis qui dicitur, Major Pœnitentiarius, qui facultates & gratias elargitur, & signat. Alii ibidem Confessarii ex diversis Nationibus congregati, absolvendis pœnitentibus ex quacumque orbis Christiani partibus Romam adventantibus cum ampla facultate operam assiduam præstant. Praxim & facultates hujus Pœnitentiariæ accuratè exhibuimus suprà *Part.* 3. *Tract.* 4. *Cap.* 8. §. 5. Et ex illa Modum procedendi, ac formandi supplicationes & Expeditiones in aliis Tribunalibus facile perspicies.

Habent & Ecclesiæ particulares sua Tribunalia, in quibus judicantur Causæ Fori Ecclesiastici, ut sunt variæ quæ pertinent ad matrimonium, divortia, simoniam, usuras, hæresim, apostasiam, sacrilegium, delicta Clericorum, immunitatem Ecclesiasticam: & similes, quæ referuntur ad Curiam Episcopalem. In hoc Tribunali præcipuè sententiam fert ipse Episcopus, & Officialis, cum Secretario, & aliis qui ad hoc judicium adhibentur. Has causas fori Ecclesiastici illicitum est Judici Laico ad se pertrahere, sub gravibus censuris & pœnis in Bulla Cœnæ contentis. Quando tamen devenitur ad pœnam sanguinis, solet reus tradi in manus potestatis secularis. Sed ex his, cæterisque hactenus traditis, ante omnia solicitè discamus, quo modo & ipsi ante Tribunal supremi Judicis demum securi compareamus.

PROSECUTIO.

Hujus Ideæ Scientificæ ad cæteras Facultates & Scientias Controversiarum, Interpretum, Concionatorum, Asceticorum, Human. &c. in omni genere.

QUoniam intellexi quam habeatur passim grata, & opportuna, ac instar thesauri aut Bibliothecæ portatilis, prior illa Idæa Scientiæ Theologicæ, Juridicæ, ac aliarum annexarum, cum Notitia brevi Auctorum selectiorum in Partes singulas. Impellor nunc ulterius ut ex plurimorum voto idem præstem in exponendis ad communem notitiam ceterarum Facultatum Tractatibus, & Auctoribus qui materias singulas in particulari tractarunt. Ingens enim hoc adfert commodum pro vario variorum usu tam pro Materiarum notitia, quam pro Auctorum in omni genere delectu: qui pro usu particulari magis accommodati frustra diu multumque indagantur, & cum errore ac dispendio alii & alii sæpe comparantur, nisi oportuno delectu sub unum aspectum expositi habeantur.

Controversiarum Variarum contra Hæreticos, Scriptores varii hujus præsertim seculi.

PAtres ac Scriptores antiquiores contra omnes ferè suorum temporum Hæreses ab exordio Ecclesiæ ordine temporis expositos habes in hujus Operis Tomo 1. circa finem. Recentiores aliquos im omni ferè materia hic proponemus.

Robertus Bellarminus Card. ex Soc. IESU scripsit Tomos complures De Controversiis Christianæ Fidei, adversus hujus temporis Hæreticos, opus sane amplissimum & toti Ecclesiæ utilissimum.

Thomas Stapletonus Anglus, Doctor Duacenus scripsit de principiis fidei, contra Wittacherum, pro auctoritate Ecclesiastica, & alia plurima ac utilissima Tomis 5. in fol. comprehensa.

Judo-

Jodocus Coccius, edidit Controversiarum Tom.2. in folio anno 1601.

Zacharias Boverius edidit demonstrationum veræ fidei Tom. 2. in folio, & Consultationem orthodoxam in 8.

Antonius Peres, Authentica Evangelii Fides in 4. anno 1626.

Arnoldus Meshonius, Historia Anabaptistica in 4. anno 1617.

Bunderus à Gandavo, De dissidio Hæreticorum, in 8. an. 1590.

Cuneri Petri D. Louan. Controversiæ in 8. anno 1583.

Franciscus Agricola, Propugnaculum Fidei: de primatu S. Petri, de verbo Dei scripto & non scripto &c. in 8. 1477.

Franciscus Hallier, Defensio Ecclesiasticæ hierarchiæ, in 4. an. 1632.

Franciscus Sonnius Demonstratio Religionis Christianæ in folio anno 1562.

Franciscus Sylvius D. Duacenus, de Præcipuis Controversiis Fidei, in 4. anno 1638.

Georgius Ederus, Malleus Hæreticorum in 8. anno 1581.

Guilielmus Lindanus D. L. Panoplia Evangelica in folio. Christomachia Calvinistica &c. in 8. anno 1584.

Guilielmus Reginaldus, Calvino-Turcismus in 8. anno. 1597.

Henricus Octavus Rex Angliæ, ante lapsum in Hæresim, Assertio septem Sacramentorum contra Lutherum.

Henricus Sedulius, Præscriptiones adversus Hæreses, in 4. anno 1606.

Jacobus Hamelius, de Religionibus diversis non admittendis, in 8. anno 1589.

Joannes Lenseus, de persecutione piorum, de officio Christiani in persecutione contra falsos patriotas, de Purgatorio, Satisfactione &c. in 8. anno 1578.

Joannes Malderus Episcopus Antverpiensis, Antisynodica, sive Adversiones in Synodum Dordracenam in Hollandia, 8. anno 1620.

Lucas Wadingus Hib. Min. Apologeticus.

Michael Nauclerus, de Monarchia divina Ecclesiastica, & sæculari Christiana, in folio Tom. *2.*

Nicolaus Sanderus, de Schismate Anglicano, de visibili Monarchia, de Sede Apostolica, &c. anno 1610.

Odouardi Westoni, Sanctuarium juris Pontificii in 8. anno 1613.

Petrus Calætinus, de arcanis Catholicæ veritatis, in folio anno. *1612.*

Salomonis Theodati, pacificatorium dissecti Belgii in 8. anno 1613.

Thomas Zovius, de signis Ecclesiæ, Tomis 3. an. 1592.

Ex Soc. Jesu inter plurimos, Martinus Becanus, Manuale controversiarum in 4. Et Compendium manualis controversiarum in 16. aliaque anno. *1625.*

Franciscus Costerus Mechliniensis, Enchiridion Controversiarum præcipuarum. Et Apologia pro Enchiridio contra Franc. Gommarum Calvinistam in 8. anno 1604.

Carolus Scribanius, Bruxellensis, Orthodoxæ Fidei controversa, de scriptura, Traditionibus, Judice controversiarum, Invocatione Sanctorum, miraculis, &c. in 8. an. *1622.*

Adamus Contzen, de unione & synodo Evangelicorum, de vera & falsa pace Germaniæ, defensio Bellarmini de gratia, &c. in 8. anno 1618.

Antonius Possevinus, Atheismi Hæreticorum hujus temporis refutati &c. in 8. an. 1586.

Edmundus Campianus, Anglus, Rationes decem, Fidei Catholicæ Academicis Angliæ, in 12. anno 1631.

Franciscus Turrianus, defensio pro Canonibus Apostolicis, de Ecclesia & ordinationibus Ministrorum, de Eucharistia, defensio locorum Scripturæ, & primatus S. Petri suprà Concilium, &c. in 4. & 8. anno 1580.

Gregorii à Valentia, Controversiæ, in folio anno 1610.

Henricus Fitz-Simon, Hib. Britonomachia Ministrorum, in 4. an. 1614.

Heriberdus Rosweydus, Ultrajectinus, de fide Hæreticis servanda, Lex Talionis contrà Causo-bonum, Syllabus malæ fidei Capellianæ, Elixir Calvinistarum &c. in 8. an. *1621.*

Jacobi Gordoni, Controversiarum Epitome in 4. anno *1612.*

Jacobus Gretserus, Defensio Controversiarum Bellarmini Tom. *2.* in fol. & alia plurima.

Ioannes Bagotius, Apologeticus fidei, in fol. anno *1645.*

Joannes Duræus, pro Rationibus Campiani contra Wittacherum, in 8. anno *1582.*

Leonardus Lessius, Flandro-Belga, Disputatio Apologetica de Potestate Pontificis Romani, in 4. Consultatio fidei capessendæ, de Antichristo &c. in 8. an. *1614.*

Maximilianus Sandæus, Demonstratio ad Controversias Hollandicas prodroma. Hydrus Hollandicus &c. in *8.* anno *1619.*

Nicolaus Serrarius, Trihæresium, Minerval pro Trihæresio, de Lutheri Magistro, Lutheroturcicæ orationes &c. in *8.* anno. *1604.*

Cornelius Hazart, Aldenardensis, de Invocatione Sanctorum, Flandrice, de Cæremoniis Missæ &c. de extrema Unctione, de Purgatorio, de Reliquiis, Peregrinationibus, Eucharistia, Confessione auriculari, cultu imaginum, de jejunio Ecclesiastico, ejusque Ceremoniis, &c. præter alios Tractatus plurimos contra variorum Ministrorum impugnationes & errores.

Petrus Cottonus, Gallus, Gallicè de Missæ Sacrificio, Apologetia pro Matre Dei, Epistola Apologica pro fide Catholica, de modo agendi cum Hæreticis, defensio Concilii Tridentini, Epitome Controversiarum, & alia plurima circa annum *1618.*

Petrus Canisius, Belga-Neomagensis, edidit Summam doctrinæ Christianæ, Commentaria de verbi Dei corruptelis, & plura alia contra sui temporis in Germania hæreticos circa annum *1571.*

Nicolaus Romæus, Brugensis, Calvini effigies centum coloribus ad vivum expressa, de prædestinatione & justificatione, item Calvini confessio ex eculeo, Ant. in fol. an. *1623.*

Præter alios Tractatus plurimos ubique editos contra variorum Hæreticorum impugnationes & errores.

Interpretes in Sacram Scripturam.

IN Scripturam ferè totam ex Antiquioribus scripsit, Rabanus Maurus. Anselmus Laudunensis, Hugo Cardinalis, Strabus. Nicolaus Liranus, Dionysius Carthusianus, D. Thomas in Epist. Pauli, Job, ejusdem Catena, postillæ in Genesim &c.

Alphonsus Tostatus, Tomis 14. in fol. anno 1596.

Cornelius Jansenius, Gandensis Episcopus, Tom. 3. in fol. an. 1613. Antverpiæ.

Franciscus Lucas, Tomos 4. in fol. anno 1606. Antverpiæ.

Guilielmus Estius, Doct. Duacenus, Annotationes & Commentaria in Scripturam, &c. in fol. an. 1629. Duaci &c. *Junillus*, in totam Scripturam, breviter in 12.

Thomas Cajetanus, in omnes Epistolas Canonicas, Acta Apostolorum, Quatuor Evangelistas, &c.

Hugonis de S. Charo, in Novum & Vetus Testamentum, Tomi 8. in Fol. anno 1621. Sunt & alii in varias Scripturæ partes ex omnibus Scholis & Nationibus tam Antiqui, quam recentiores innumeri.

Ex Societate qui in plerasque Scripturæ partes scripserunt aliquos recenseo.

Cornelius à Lapide, Belga Bucholdianus, obiit Romæ anno 1637. ætatis suæ supra septuagesimum, scripsit Commentaria copiosa in universam ferè Scripturam Antverpiæ apud Nutium & Meursium, & alibi sæpius recusa.

Jacobus Tirinus, Antverpiensis, scripsit Commentarium in totam Scripturam Veteris ac Novi Testamenti, &c. Tomis 3. in fol. Ant. 1632.

Joannes Mariana, Scholia Brevia in Vetus & Novum Testamentum.

Andreæ Pinti, Sacræ Scripturæ Selecta.

Antonii de Escobar & Mendoza, Vetus & Novum Testamentum Commentariis illustratum.

Emanuelis Sà, Notationes in totam Scripturam.

Henrici Marcellii, Theologia divinæ Scripturæ.

Jacobi Bonfrerii, Onomasticon locorum Sacræ Scripturæ: & Pentateuchus Moysis Commentario illustratus, & in Evangelia.

Joannis Eusebii Nierembergii, de Origine Sacræ Scripturæ: Stromata S. Scripturæ.

Joannis Stephani Menochii, Brevis explicatio sensus literalis, totius S. Scripturæ.

Martini Antonii del Rio, de difficilioribus S. Scripturæ locis, Tomi 3. item Adagialia veteris Testamenti.

Nicolaus Serarii, Prologomena Biblica, &c. in Lib. Machab. de Epistolis B. Pauli. Item de S. Paulo, & proditore Juda.

Benedicti Pererii, in Genesim, commentariorum Tom. 4. & de Benedictionibus Patriarcharum Lib. 1. &c.

Joannes Baptista Villalpandus, Tom. 2. & 3. in Ezechielem, accurate de templo, & apparatu urbis Hierosolymæ tractat.

Joannis de Pineda, *Salomon Prævius*, seu de rebus Regis Salomonis Lib. 9. & in Ecclesiasticem Tom. 2.

Balthasaris Corderii, *Catena* Græcorum Patrum Tom. 3. Item Symbola Græcorum PP. Tom. 2.

Dionysii Petavii, Paraphrasis omnium Psalmorum græcis versibus cum interpretatione Latina.

Joannis Lorini, Commentaria in omnes psalmos Tomis 3.

Roberti Card. Bellarmini, in omnes Psalmos Commentarius.

Thomæ le Blanc, Commentarius amplissimus in omnes Psalmos, Tomis 5. & seorsim in Psalmum 22.

Ferdinandi Quirini de Salazar, Expositio in Proverbia Salomonis Tom. 2.

Joannis Maldonati, Commentarius in Cantica, & Sapientiam, in Ecclesiastem, in omnes Prophetas majores, & Baruch.

Octaviani de Tuso, in Ecclesiasticum commentaria in Capita 18.

Adami Contzen, Commentaria, in quibus sensus literalis adversus omnes infideles vindicatur, ad Romanos, ad Corinthios, ad Galathas.

Alphonsi Salmeronis, in universam Evangelicam Historiam.

Sebastiani Barradii, itinerarium filiorum Israël ex Ægypto in terram promissionis. Item Commentariorum in Concordiam, & Historiam Evangelicam, Tomi 4.

Scriptores aliqui Historiæ sacræ sive Ecclesiasticæ.

CÆsar *Baronius*, Congregat. Oratorii Cardinalis, scripsit præclarè Historiam Ecclesiasticam universam ab Adventu Domini ad annum circiter 1200. Tomis 12. comprehensam.

Henricus Spondanus, continuavit annales Baronii Tom. 2. & ejusdem Baronii Epitomen: Item Annales à mundi creatione ad reparationem in fol.

Florimondus Remondus, de Ortu & Progressu hæreseos hujus seculi.

Gilberti Genebrardi, Chronologia, in folio anno 1600.

Laurentius Surius, de vitis Sanctorum, Tom. 12. in fol. anno 1618.

Sozomeni, Historia Ecclesiastica, in folio.

Thomas Cantipratanus, Miraculorum & exemplorum Lib. duo.

Ex Societate JESU, Acta Sanctorum diffusè elaboravit *Bolandus*, *Henschenius*, *Papebrochius* usque ad Majum inclusivè, Tomis 13.

Cornelius Hazart, scripsit Flandrice Historiam Ecclesiasticam præcedentis, & præsentis seculi in Asiâ, Americâ, Africâ, & Europâ, Tom. 5.

Dionysii Petavii, Breviarium Historicum Nicephori Constantinopolitani: Opus de doctrinâ temporum adversus Scaligerum Tom. 2. Uranologium, & variarum dissertationum, Lib. 8. Rationarium temporum, sive Synopsis Historiæ ab orbe condito, usque ad annum 1626.

Heriberti Rosvveydi, Historia Ecclesiastica à Christo ad Urbanum VIII.

Jacobi Gualterii, Tabula Chronographica status Ecclesiæ à Christo nato ad an. 1614.

Jacobi Gordoni Lesmorei, Opus Chronologicum rerum memorabilium à mundi exordio ad nostra usque tempora, &c.

Jacobi Gretseri, Commentariolus de Imperatorum, Regum, ac Principum Christianorum in Sedem Apostolicam munificentiâ.

Jacobi Galliani, Annalium Ecclesiasticorum Veteris Testamenti Tom. 6. & Epitome eorumd. annalium.

Ignatii Bomplani, Historia Christianarum rerum ab ortu Christi.

Nicolai

Nicolai Talon. Historia Sacra, quæ in Pentateuche continetur. Historia Sacra totius veteris Testamenti, Hist. Sacra Novi Testamenti.

Philippi Bebii, succincta Chronologia ex Bellarmino & Barono ab initio mundi usque ad annum 1628.

Thomæ Stephensonii, Historia sacra ab orbe condito usque ad Christi adventum.

Verbi divini Concionatores in Dominicas, Festa, &c.

Dionysius Carthusianus, in Dominicas Tomo 1. in fol.

Didacus de la Vega, Conciones Dominicales totius anni, Tom. 2. super Festa, & quadragesimales super Evangelium, & super Psalmos Pœnitentiales in 8.

Elias à S. Theresia, de Purgatorio, Tomi 2. in fol. anno 1638.

Eusebii Emisseni, homiliæ in Evangelia Dominicalia, & Quadragesimalia, in 8.

Hieronymus de la Nuza, Discursus Evangelici, opus in duo volumina distinctum, in 4. Ejusdem quinque Tomi in Evangelia in fol.

Jacobus Marchantius, hortus Pastorum, in fol.

Joannes de Carthagena, Homiliarum Tom. 3. in 4.

Ludovicus Granatensis, Concionum de tempore Tom. 4. in 8.

Ex Soc. JESU. *Alphonsi Salmeronis* Sermones in parabolas Evangelicas totius anni.

Alphonsi Sanctii, Conciones per totum annum.

Claudii Texier, Conciones per Adventum, & super Dominicas.

Francisci Aguadi, Exhortationes variæ: Sermones de Adventu, & Quadragesima: de Festis Christi & Deiparæ.

Guilielmi Stanihurstii, thesaurus concionum, & de passione.

Francisci Labatæ, Apparatus Concionatorum Tom. 3. &c.

Henrici Engelgrave, Flandrob. Lux Evangelica in omnes Dominicas per annum. Cœleste pantheon, in Festa Sanct. Cœleste empyreum, in Festa per an. Tom. 2.

Jacobi Lobbetii, Quæstiones in Evangelia Dominicarum, & Festorum per annum. Conciones quadragesimales, ejusdem.

Joannes Busæus, edidit Ecclesiastis ad Materiam utilissima, Viridarium Christianarum virtutum. Panarion adversus vitia. De statibus hominum.

Joannes Eusebii Nierembergii, Homiliæ catenatæ ex vetustis patribus. Doctor Evangelicus. Hieromelissa bibliotheca.

Barnabæ Kearnei Hiberni, Heliotropium, sive Conciones in Evangelia per annum.

Ioannis Osorii, Concionum Tom. 4.

Ioannis Pauli Oliva, Concionum habitarum coram variis summis Pontificibus, Tom. 4. &c.

Ioannis Rho, Conciones super Exameton. Concionum quadragesimalium Tom. 3. Orationum sacrarum suprà Script. Tom. 2.

Ioannis Suffren, Conciones in Dominicas totius anni. Testamentum Patriarchæ Jacob.

Julii Mazarini, Discursus 100. in Psalmum Miserere. Discursuum suprà Gloria Patri, Tom. 1. Colossus Babylonicus, Tom. 2. Sermones super Sermone Domini in Monte. Praxis Concionandi, omnia Italicè.

Nicolai Caussini, Discursus 24. super mysteria Adventus.

Petri Canisii, Notæ in Evangelia Dominicarum, & Festorum. Conciones in Dominicas Adventus, & Natalem Domini, germanicè.

Petri Cottoni, sermonis de Præcipuis fidei mysteriis, & in præcipuos dies Festos totius anni, gallicè: & ex gallico latinè translati.

Ascetici selecti in omni genere materia.

Thomæ à Kempis, de Imitatione Christi, libellus planè eximius.

Alberti Magni, Paradisus Animæ: & de adhærendo Deo, in 12. & 8. Antverpiæ anno 1602.

Aloysius Navarinus, de delitiis divini Amoris, in 12. anno 1641.

Andreæ Capellæ, Meditationum, partes 3. in 8. anno 1607.

Antonii Molinæ, Instructio Sacerdotum, in 8. anno 1618.

S. Bonaventuræ, Speculum disciplinæ, & perfectionis Religiosæ, in 12. anno 1591.

Didacus Stella, De contemptu mundi, in 8. anno 1585.

Dionysius Carthusianus, De 4. Novissimis: & varia ejusdem opuscula spiritualia, in 8. & postea in 12. Coloniæ anno 1611.

Francisci de Sales, Introductio ad vitam devotam, in 12. & postea illius Opera omnia in fol. edita anno 1637.

Ioannis à Iesu Maria Carmelitæ, Opera omnia spiritualia in fol. Coloniæ an. 1622.

Ioannis Malderi Episc. Ant. Meditationes Theologicæ, in 8. Antverpiæ anno 1630.

Ludovici Blosii, Igniarium divini Amoris, aliaque plura, in 8. Antverpiæ anno 1635.

Ludovici Granatensis, Exercitia, & alia opuscula spiritualia, de devotione, Oratione, jejunio, Eleemosyna, Eucharistia, item ejusdem, speculum vitæ humanæ, paradisus precum &c. in fol. Coloniæ anno 1626.

Ex Societate JESU, paucos ex notioribus in singulis materiis annotato. S. Ignatii, Exercitia spiritualia: eorumque Directorium per P. Ludov. de Palma, aliosque plurimos.

Roberti Bellarmini Cardinalis Opera, De Ascensione mentis in Deum, de æterna felicitate Sanctorum, de gemitu columbæ, sive bono lachrymarum, de verbis Domini in cruce, de Officio Principis Christiani, de Arte bene moriendi, Admonitio ad Nepotem de Officio Episcopi.

Alphonsi Rodriguez, Exercitium de Pefectione, & virtutibus Christianis ac Religiosis per omnia opus absolutissimum Tomis 3. comprehensum.

Bernardi Rosignoli, Disciplina Christianæ perfectionis, de actionibus virtutum, stimulus virtutum, &c.

Caroli Scribani Flandro-Belgæ, Philosophus Christianus, Amor divinus, Medicus Religiosus, Superior Religiosus, Adolescens Prodigus, ejusdemque Meditationes, infra.

Christiani Mayer, Enchiridion Industriarum pro singulis actionibus quotidianis, in 8.

Guilielmi Stanihursti, Quotidiana Christiani tessera, Regio mortis, veteris hominis Metamorphosis, Inferorum ergastulum, &c.

Hieronymi Plati, de Bono status Religiosi, opus absolutissimum, Libri 3. in 4.

Jacobi Alvarez de Paz, De vita spirituali ejusque perfectione, aliaque huc pertinentia fusè Libri 5.

Jacobi Lobbetii, Opera moralia complura in Tomos 7. distributa.

Joannes Eusebii Nierembergii, De arte voluntatis, de adoratione in spiritu & veritate, Manuale Principum, de discrimine inter Temporale & æternum, aliaque plurima diffusè deducta.

Leonardi Lessii, De statu vitæ deligendo, de 50. Nominibus sive attributis Dei, De bono status eorum qui vovent Castitatem in seculo, &c.

Ludovici de Ponte, Dux spiritualis, de Christiani hominis Perfectione in quovis statu, &c.

Nicolai Caussini, Aula sancta, Diarium Christianum, Angelus pacis, Imperium rationis super Passiones.

Nicolai Lancitii, Opera spiritualia varia Tomis 2.

Roberti Sotvelli Angli, Solatium Catholicorum in vinculis pro fide existentium, Regulæ bonæ vitæ, Triumphus mortis, Lachrymæ Magdalenæ, &c.

Thomæ de Blanch, Idea perfecta Religiosorum, Bonus dives, & bonus pauper, Directio Conjugatorum, Viduarum, Bonus Scholasticus, & alia plura.

Meditationum Scriptores ex præcipuis. Caroli *Scribani*, Meditationum sacrarum Tomi duo cum iconibus in 8. pro omni statu conducentes.

Christophori Mayer, Diarium Meditationum, sive Meditationes distributæ in singulos anni dies Tomi 2. in 8. vel 12.

Eduardi Harvai, Meditationes in singulos dies per annum, Anglicè.

Joannis Busæi, Enchiridion Meditationum in omnes Dominicas, & in omnia Festa anni, libellus in 12. commodissimus.

Nicolai Avancini, Meditationes in singulos anni dies per puncta brevia & admodum energetica, in 12.

Pauli de Barrii, Meditationes in singulos anni dies de vita Christi, & Sanctorum.

Ludovici de Ponte, Meditationum summa brevis & accurata.

Vicentii Bruni Meditationes de vita & passione Domini: in 7. Festa D. Virginis & in Evangelia Dominicarum per annum. Sunt & alii in vario genere Ascetici plurimi, sed hi ad notitiam & delectum sufficient.

Scriptores Controversiarum fidei, Dogmata ab Ecclesia damnata, eorumque Auctores, & Concilia in quibus singula damnantur, reperiuntur in hujus Operis Tomo 2. in fine.

Libri Anglicè editi in præcipuis Materiis varii generis.

PRo singulari commodo illorum qui in tribus Regnis hæresi infectis & alibi hoc tantùm idiomate utuntur, nec ullos libros difficilius quam tales scire & adipisci valent; hic in vario genere varios præsertim ex Societate quo facilius assequi potui annectendos judicavi. Non enim ignoro quantum ex talium librorum notitia usuque Fides ac Pietas sincera propagari & conservari soleat.

Edmundus Campianus edidit Anglicè, Rationes decem in causa Fidei Academicis Angliæ, in 8. quæ sæpius impressæ.

Robertus Personius, Directorium hominis Christiani, vulgò, Resolutiones Personii: prodiit pridem Lovanii, Duaci, nec non Audomari, anno 1585. Item, de tribus Angliæ conversionibus, Audomari, anno 1604. in 8. & alia plurima.

Eduardus Mico, edidit Ephemeridem piarum Meditationum in singulos anni dies, Londini in 8. anno 1669.

Eduardus Worslæus, Religio formata Ratione Protestantica, Religio sine Principiis Contra Doct. Stillingfletum &c. Antverpiæ apud Knobarium in 4. an. 1668. & 1672.

Antonius Hoskinus, Contra Juramentum fidelitatis Catholicis Angliæ propositum. Epitome Christianæ perfectionis. *Thomas à Kempis*, Anglicè translatus, Audomari, an. 1612.

Eduardus Coffinus, transtulit Anglicè librum Rob. Bellarmini de Arte bene moriendi, Audomari in 8. an. 1622.

Eduardus Dausonus, Practica meditandi Methodus, Audomari in 12. anno 1614.

Franciscus Walsingamus, Disquisitiones de rebus ad Religionem pertinentibus: Et de sua ad Fidem Catholicam conversione, Audomari in 4. ann. 1674.

Franciscus Gongus, transtulit Anglicè Roberti Bellarmini librum, de Ascensione mentis in Deum, Londini in 8. anno 1614.

Guilielmus Bathæus Hibernus, edidit Anglicè Institutionem Methodicam de præcipuis Christianæ fidei mysteriis. Idem auctor est libri celeberrimi, Janua Linguarum.

Petrus Talbotus, Archiep. Dublinensis in Hib. de natura Fidei & Hæresis, Antverpiæ anno 1657. Politicorum Cathechismus, ibidem. De nullitate Ecclesiæ Anglicanæ Protestanticæ, &c. Bruxellis an. 1658.

Guilielmus Malonius Hibernus, edidit Anglicè Replicam contra responsionem Usheri pro Antiquitate dogmatum Fidei Romanæ, Duaci in 4. an. 1608.

Guilielmus Wrightus, transtulit Anglicè, Libellum P. Leonardi Lessii, Quæ Fides & Religio capessenda. Et plura ex Controversiis Jac. Gordoni, & Martini Becani, Audomari in 8. 1614.

Henricus Fitsimon Hibernus, scripsit Anglicè, Consolatoriam ad afflictos Catholicos. Tractatum de Missa: & Lib. 2. contra Riderum Ministrum in Hibernia, anno 1612.

Henricus Garnetus, scripsit, de Christiana renovatione, aliosque Tractatus sacros.

Henricus Harcottus, Epitome Historiæ gentis Anglorum Ven. Bedæ, Londini an. 1658.

Henricus Morus, Manuale Meditationum P. Thomæ Villacastini Audomari, an. 1618. Transtulit etiam opus præstantissimum P. Hieronymi Plati de Bono status Religiosi, Rothomagi, anno 1622.

Jacobus Munfordus, Admonitio pro Vivis ut orent pro defunctis, Audomari in 12. anno 1641. Quæstio Quæstionum, sive, de Judice Controversiarum Fidei, Gandavi in 4. anno 1658.

Joannes Falconerius, Vita B. Virginis. Vita B. Annæ. Vita S. Wenefredæ, & S. Catharinæ Sueciæ, &c. Audomari, in 18. anno 1635.

Joan-

Joannes Floydus, Deus & Rex contra Novatores Audomari, an. 1620. Verbum consolationis ad Catholicos ibidem in 4. anno 1623. Summa totalis de salute in Romana Ecclesia, contra N. apostatam. Audomari in 4. an. 1639. aliaque. Transtulit etiam Anglicè, Meditationes S. Augustini, ibid. & Antonii Molinæ librum de Sacrificio Missæ, ibidem in 16.

Joannes Perseus, sive, Fisherus, Tractatus de Fide, Londini anno 1600. & Audomari auctior in 8. an. 1614. aliaque.

Joannes Spenserus, de sacra Scriptura perperam ab hæreticis hujus temporis intellecta, Antverpiæ in 8. an. 1655. Quæsita 36. Ministris hæreticis in Anglia proposita, in 8. Item, Aut Deus, aut nihil, contra Atheos, Londinii n 8.

Laurentius Anterdonus, Funiculus triplex, quo Fidei capita demonstrantur ex Scriptura, Patribus, & ipsorum Protestantium expositione, Audomari in 4. an. 1654. Progenies, sive, origo Catholicorum & Protestantium quoad antiquitatem Rothomagi in 4. anno 1625.

Laurentius Worthintonus, transtulit Anglicè, Meditationes P. Francisci Costeri de vita & passione Christi, Duaci, an. 1616.

Michaël Walpolus, Tractatus de subjectione Principum Deo & Ecclesiæ. Et, Admonitio ad Catholicos Angliæ circa Edictum Jacobi Regis, Audomari in 4. an. 1610. Transtulit Anglicè libros Boëtii de consolatione Philosophiæ, Londini in 8. an. 1609. Et vitam S. Ignatii ex Hispanico, Audomari in 12. anno 1617. & 1620.

Richardus Ashbaus, De felici & infelici statu animarum in Purgatorio, & modo eas juvandi, Londini in 8. anno 1663.

Richardus Gibbonus, vertit Anglicè ex Hispan. Regulam bene vivendi Ludovici Granatensis, in 8. Et ex Latino Compendium Meditationum Vincentii Bruni, in 8. &c.

Sylvester Noritius, edidit Anglicè. Antidotum Controversiarum contra Sectarios, Audomari anno 1618. Et, Ducem Fidei contra Sectarios, Londini in 4. anno 1621.

Thomas Pricius, vertit Anglicè, Historiam Lauretanam P. Horatii Tursellini, Audomari in 8. an. 1608.

Thomas Wortintonus, Anchora doctrinæ Christianæ, Tomi 2. Et, Annotationes ad Vetus Testamentum, Duaci an. 1609.

Thomas Whitfeldius, Meditationes de signis veræ Ecclesiæ Christianæ, Londini in 8. an. 1655.

Notandum, aliquos ex his Scriptoribus tantùm per litteras initiales aut aliter nomen suum in libris expressisse.

Oratores & Poetæ varii ex præcipuis Antiquis & Modernis in vario genere.

Hos quoque prioribus apponendos judicavi pro commodo singulari & delectu Virorum Apostolicorum, qui istorum notitiam (dum usus occurrit) in promptu non habent.

Marci Tulli Ciceronis orationum Volumina tria, ejusdem libri de officiis, de amicitiâ, & de senectute.

Quinti Curtii Historia Alexandri Magni, item, Livii Historiæ.

P. Caussini S. J. Palatium Eloquentiæ. Novus Candidatus Rhetoricæ Auctore Francisco *Pomey*: Ant. *Mureti* Orationes.

P. Petavii, Orationes variæ ac præstantes. *Quintiliani* declamationes oratoriæ.

P. Perpiniani, Orationes.

Rhetorica Hautini.

Annæi *Senecæ* actiones oratoriæ, ejusdem libri de Ira, de Consolatione, de Clementia.

P. Osorius, de gloria.

POETÆ, Publii Virgilii Maronis, Æneidos Libri 12. Ecloga, &c.

Publii Ovidii Nasonis, Metamorphosis heroicè: Libri Tristium, Epistolæ Heroidum, de Ponto, &c. Elegiacè.

Claudianus de Raptu Proserpinæ, & variis aliis.

Horatii Flacci, Odæ & Satyræ.

Annæi Senecæ, Tragediæ.

Juvenalis, Satyræ.

Tibullus Catullus, Propertius antiqui, scripserunt Elegias valdè singulares.

Gaspar Barlæus, scripsit Heroica varia, Item Elegiaca sacra, & prophana, & Miscellanea.

Jacobus Wallius, S. J. Flandro-Belga scripsit paraphrases Horatianas, & Olivam pacis, & lyrica, &c.

Sidronius Hoschius, ibidem S. J. Elegas &c.

Guilielmus Beccanus, ibidem Idyllia &c.

Renatus Rapinus, Gallus recens, De cultu hortorum & Eclogæ.

P. Lotichii, Elegiæ, & Eclogæ.

Ruæus, scripsit tragedias & panegyres.

Tragediæ Patrum selectæ extant in duobus Tomulis.

Hermannus Hugo, S. J. Pia desideria, parvo libello carmine eleganti.

Constantii Pulcharelli, Carminum varii generis, & materiæ Libri 5.

Carolus Warnaus, de raptu Mauresano S. Ignatii, heroicè in 8.

Epigrammatum P. Boulognii Libri 3.

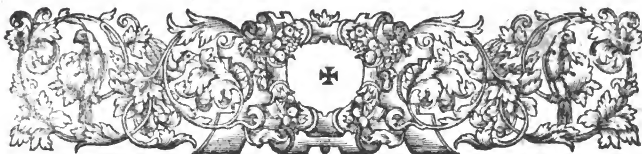
Epigrammata Joannis *Oenii* Angli.

Epigrammatum *Bidermanni*, S. J. libellus.

Barclai, Heinsii &c. Poëmatum singularium libelli varii.

Andreæ Frusii, S. J. Epigrammmata in Hæreticos:

Plures alii in vario genere.

INDEX RERUM

Tomi Secundi hujus Operis, Ordine Alphabetico, & per Paginas notatus.

A.

Absolutio Sacramentalis quas conditiones requirat. Pag. 140
Absolutio in negatione externâ fidei. 248
Ad absolvendum quæ jurisdictio, quæ approbatio requisita. 146. 148
Absolutionis impedimenta per reservationem, Censuram &c. 149
Absolutio Consuetudinarii, an, & quomodo differenda. 167
Absolvendi variæ Facultates in Missionibus, & extra Missiones. 156. &c.
Absolutionis forma integra exprimitur, etiam à Censuris. 177
Absolvendi & reconciliandi Hæreticos praxis & Professio fidei. 176
Abstinentia à cibis vetitis inter hæreticos resolutiones variæ. 249
Advocatus & Judex quid possit in opinione probabili. 82
Æquivocatio in fide. 243
Affinitas vide Matrimonium. 204
P. Antonii Terilli Opus solidissimum non rectè tractatum. 253
Approbatio Confessarii, qualis requiratur. 148
Ejus formula. ibid.
Quid si Approbatio negetur Sacerdoti Regulari manifestè idoneo. 148
Quid de Approbato in una Diœcesi, quoad alias in quibus non est approbatus. ibid.
An ab Ordinario absolutè approbatus, possit à successore revocari ad novum examen, aut approbatio suspendi. 121
Apostasia qualis censeatur reservata. 152
Asylum, Privilegium fori & Canonis Tract. I. Cap. 5. 126. 131
Attentio interna an necessaria ut satisfiat præcepto de Horis canonicis, 101. *V. Horæ Canonicæ.*
De Attritione concepta ex metu Gehennæ, status controversiæ, & Scriptores utriusque partis. 110
An Attritio possit excludere voluntatem peccandi, & esse actus bonus &c. ibid.
An Actus omnis bonus, aut non malus debeat esse ex motivo charitatis. 113
An tutius sit in hoc affirmativam docere. 112
Ostenditur Attritionem prædictam sine amore Dei sufficere in Sacramento Pœnitentiæ. 114
Qui id docent malè dicuntur inimici Charitatis. 116.
De Attritione decretum Alexandri V. ibid.
Auctores in Theologiam. 277
Auctores in jus Canonicum. 274
Auctores in jus Civile. 277
Auctores in Philosophiam. 274
Auctores in cæteras Facultates. 280

B.

Baptismi materia, forma, unitas. 177
Quid de aqua, alio corpore permixta, accidentaliter transmutata, &c. 178
Aquæ quantitas requisita. ibid.
An Hæretici nunc conversi debeant sub conditione rebaptizari: & de Baptismo occulto prolis Anabaptistæ. ibid.
Dispositio adulti suscipientis Baptismum. ibid.
Quis & qualis Minister Baptismi. 180
An rebaptizandus infans quem obstetrix dixit se in necessitate baptizasse. ibid.
An possit infans ante partum baptizari. 180
An Patrini munus in Baptismo quæ requirantur. 181
An Catholicus possit admittere Patrinum hæreticum. ibid.
An infans à Catholico possit tradi baptizandus Ministro hæretico, aut nomen ejus libro inscribendum, & casus alii. ibid.
Belli justitia, si probabilis, si dubia, an liceat militare. 254
Beneficia Ecclesiastica quoad collationem validam, licitam, amissionem, permutationem, &c. 126
Resignatio Beneficii, & sub onere Pensionis, &c. 127

Bene-

Beneficiatorum, & aliorum Eccles. Immunitates. 129
Beneficiati quando obligentur ad Horas 191
Beneficium à Patrono hæretico 243
Blasphemia quid sit, quomodo committatur. 141
Quæ ejus pœna ibid.
Bona ab hæreticis iniquè possessa quomodo emi possint. 244
Bulla Cœnæ, & casus illius 153

C.

Casus reservati Episcopis singuli explicantur 150
Casus omnes Pontificii recensentur 153
Charitatis in Deum actus quando obligent 139
Charitatis erga Proximum actus interni & externi 140
Canonicatus V. Beneficium.
Castrensis Missionis casus varii 275
De Censuris in genere & specie 208
Censura à quo possit ferri, & quomodo ibid.
Absolutio à Censuris 155
De Cibis prohibitis, inter hæreticos casus varii 249
Communionis Præceptum, & communio Paschalis 186
De Communione quotidiana &c. Decretum modernum 187
Circumstantiæ quomodo in Confessione exponendæ 162
Concioni an teneantur Parochiani interesse in Ecclesia Parochiali Dominicis ac Festis 118
Item Missæ 119
Confessioni Paschali an satisfiat apud Regulares 160
Confessionis Præceptum ibid.
Confessionis annuæ tempus ibid.
Quomodo hæreticus Conversus horum omissionem exponet 161
Integritas Confessionis, qualis & quando requiratur ibid.
Ad quid postea teneatur qui confessus est mortalia tantum confusè & genericè ibid.
Quomodo species & circumstantiæ, quomodo numerus ex præcepto exponendus 162. seqq.
Quomodo actus mere interni 162
An & quomodo exponi debeant peccata dubia positivè 165
Dubia negativè an necessario exponenda ibid.
Quid de eo qui jam Communicaturus recordatur peccati mortalis per oblivionem inculpabilem in confessione omissi 109
Confessio absentis, vel incarcerati per litteras 165
Quid de Confessione præsentis in scripto tradita, ob magnam verecundiam, eam voce exprimendi ibid.
Confessio quibus modis fiat invalida, quomodo iteranda, quando absolutio differenda 167. & seq.
De Sigillo Confessionis, quomodo, & quando obliget. 168. &c.
In Confessione pœnitentia qualis imponenda. V. Satisfactio 170
Confessarii & Pœnitentis directiones practicæ ibidem.
Confirmationis materia, forma, effectus, subjectum capax 181
Quis ejus Minister 182
An aliquando Abbas ibid.
Quæ Confirmationis cæremonia ibid.
Quanta obligatio Episcoporum eam conferendi ibid. in fine.
Consensus voluntatis qualis ad mortale & veniale requisitus 81
Conscientiæ formandæ nimia Laxitas, *& contra, nimius* Rigor *quam sit noxius, deducitur Tom. II. Part. II. initio* 73
Conscientia perplexa & scrupulosa 76
Quomodo Conscientiæ dubitanti faveat possessio 77
Conscientiæ practicè certæ securitas 83
Conscientia dubia, probabilis &c. 77 & seqq.
Contractus quid, & quomodo sit validus aut licitus 230
Contractus Donationis, Promissionis, Mutui, &c. 231

D.

DEcimæ Ecclesiasticæ. Tract. I. Cap. V. 130
Decretum novum Innocentii XI. contra 65. Propositiones totum insertum 88
Decretum utrumque Alexandri VII. 86
Defectus varii ex quibus oritur irregularitas 200
Decretum Alexandri VII. de Attritione 117
Pro Debito tantum probabili an liceat sibi compensare 240
Delectatio. Vide Luxuria 228
Deliberatio intellectus qualis requisitus ad mortale & veniale 81
Denunciatio sollicitantis in Confess. 166
Depositum, depositarius 198
Desiderare, aut precari à Deo alterius mortem, aut morbum an unquam licitum. 102
Detractio 239
Quando Detractor à restitutione excusetur 240
Dispensationum praxis ex Pœnitentiaria Romana 207
Dispensatio. Vide Facultas
Disputatio cum Hæreticis ut licita 269
Divinatio. Vide Superstitio 140
Disponentia ad summam peccati detestationem, &c. 278
Dolor. Vide Attritio.
Donatio quomodo valida 231
In Dubio circa legem 78
Circa Debitum, solutionem, &c. 79
Dubium à probabili quomodo distinguendum 82
Peccata negative Dubia an necessariò in Confessione exponenda 165
Duellum quomodo interdictum 226. seq.
Dux militum, lustratio cum fictis nominibus, pabulatio, &c. Tract. 6. in fine.

Ebrie-

INDEX RERUM.

E.

Ebrietatem in alio procurare an licitum, ad evitandum malum aliquod maximum 106
Emptio, venditio quando licita, aut illicita 232
Quando sit Simoniaca 233
Episcoporum Casus reservati 150
Singulorum Expositio 151
Aliquorum in Missionibus facultates peculiares 156
Episcoporum potestas circa casus Pontificios 155
In Eucharistia Consecratione quid statuatur vi verborum: quomodo Christus totus in toto: quomodo accidentia sine subjecto maneant, desinant 183
Materia & forma Eucharistiæ, & intentio Sacerdotis ibid.
Minister Eucharistiæ quis ordinarius, quis in Missionibus 184
Quomodo administranda ibid.
An reus habeat Asylum si confugiat ad portantem Eucharistiam publicè, vel etiam privatim ibid.
Dispositio requisita in suscipiente Eucharistiam, quoad animam. ibid. seq.
Quoad Corpus, & jejunium 185
An Laicus in periculo Hostiæ ab Hæreticis rapienda, possit eam non jejunus sumere, aut cum ea aufugere, aut in periculo mortis sibi ministrare 186
Sacrificium Missæ 188
Præceptum sumendi Eucharistiam quando detur 186
Modum ad Viaticum ritè disponendi, vide in fine operis.
Excommunicationes Pontifici reservatæ in Bulla Cœnæ, & alibi referuntur. 153. &c.
Extrema unctio. Vide Unctio. 195. &c.

F.

Facultates Missionum, pro Episcopis 156
Pro Vicariis, & Superioribus Regularium, & aliis Missionariis 157. &c.
Facultates Ordinariæ aliquorum Regularium explicatæ. 158. *Item, extraordinaria.* ibidem.
Facultates Pastorales variæ 125
Festorum observatio, etiam inter Hæreticos quæstiones variæ 220
Festum an graviter violet Herus qui efficit ut 4. vel 5. famuli singuli successivè per unam horam in Festo laborent 221
An homo in fide dubius pro Hæretico habendus 242
Professio fidei externa quando requiratur 242
Interrogato de fide, silentium quando licitum 243
Quando restrictio, aut æquivocatio ibid.
Qui Fidem exterius tantum ex metu negavit, an possit à quovis Confessario absolvi 248
Filiorum obligatio varia erga parentes, etiam Hæreticos 224
Fori Ecclesiastici & Romani praxis. Tractat. Ultim. in fine.
Furtum quid, quomodo, & quando committatur 229
Per Furta modica summa notabilis quomodo obliget ad restitutionem 103
Furtum in necessitate non extrema, an licitum 104

G.

Gaudium de alterius morte aut malo quando, & quale peccatum 102
Gratia Sacramentalis an & quando ex opere operato conferatur 143
Gratiam Sacramenta an causent physicè an moraliter. ibid.
An Gratia major conferatur magis dispositis ibid.
Gravitas peccati quibus modis debeat discerni 81
Gratiæ status quanti sit momenti, Tract. VI. in fine.
Gula, Vide, Ebrietas.

H.

Hæres ad quæ teneatur &c. Vide, Testamentum.
Homicidium, mutilatio 226
Hæreticos Ecclesiæ reconciliandi praxis, & forma integra 176
Hæresis quænam reservetur 152
Inter Hæreticos usus carnium ut Catholico licitus 243
Hæreticorum Templa, Conciones, Preces frequentare an & quando licitum 243
Item, officium æditui, aut organistæ in templis hæreticorum 244
Bona ab Hæreticis injustè possessa quomodo possint emi ibid.
Ab Hæretico Patrono an possit accipi Beneficium Ecclesiasticum, & an pretium illi dari ibid.
Quid agendum Catholico qui Bona Ecclesiastica ab hæreticis emit, aut hæreditate accepit 248
Hæreticorum Libri quomodo possint legi, retineri, imprimi, vendi, &c. 244
De illis Casus novem singulares resolvuntur 245. & seqq.
Quid de Hæretico occulto, qui à nullo potestatem habente, absolutionem obtinere potest 248
Cum Hæreticis communicatio, casus varii 249
Cum Hæreticis fidelitas in pactis ut servanda 250
Cum Hæreticis disputatio an licita, & ejus norma ibid.
De educatione liberorum partim in hæresi, partim in Religione Catholica an pactum possit esse licitum 251
De relapsis in hæresim 242
Styli veteris usus inter hæreticos qualiter licitus 251

Sponsa-

Sponsalia & matrimonium Catholici cum Hereticis, Parochi assistentia, Proclamationes, Benedictiones nuptiales, resolutiones variæ deducuntur 252
Hæreticorum pœnæ quas per leges incurrunt. 253
Homicidium quid, & quando licitum. 226
Quale Homicidium Episcopo reservatur. 151
Horæ Canonicæ an requirant attentionem internam. 101
Ad Horas qui, & quantum teneantur. 190
Quomodo ab iis excuset infirmitas, carentia Breviarii, periculum ab Hæreticis, occupatio, dispensatio. 191
Quid de commutatione Officii, interruptione, tempore, pronuntiatione externa, distractione, evagatione. ibid.
Quomodo, & quantum ad Horas teneantur Beneficiarii: & quâ viâ possit illis condonari fructuum restitutio. ibid.

I.

Jejunium Ecclesiasticum, quomodo obliget, quænam excusent, &c. 222
Quando obliget inter hæreticos, resolutiones particulares 254
Ignorantia invincibilis quomodo excuset 75
Ignorantia vincibilis 76
Qui ignoranter intulit grave damnum quomodo ad restitutionem teneatur 240
Incendium quale sit Episcopo reservatum 151
Impedimenta matrimonii. Vide Matrimonium.
Indulgentia quid & unde proveniat 171
Quomodo sint valida: quomodo expirent: quomodo obtineantur 171. & 172
Quas concedere possit Episcopus ibid.
An cessent concessæ alicui Templo, si hoc diruto, aut ab hæreticis occupato, aliud Sacellum templi loco assumatur. 172
Indulgentiæ variæ Missionibus propriæ 174
Indulgentiæ pro Catechesi ibid.
De Indulgentiis Jubilæi resolutiones variæ 173
De Indulgentiis abrogatis Decretum Inn. XI. 175
Incestus quomodo reservatus 152
Injuria. Vide Restitutio, Contractus &c.
Intentio. Vide Sacramentum in communi.
Judex quando teneatur ad restitutionem 240
Judex an licitè judicet ex Sententia tantum probabili 82
Jubilæum. Vide Indulgentiæ.
Irregularitates singulæ explicatæ 199
Interrogatus de Sacerdotio 244
Quomodo hæ Irregularitates Ordinum susceptionem, aut exercitium impediant 200
De Justitia & Jure 223
Juramentum quid, & quæ ejus obligatio 217
Juramentum redeundi ad carcerem injustum 218
Persona quæ ad juramentum in judicio admittuntur ibid.
Jurisdictio ad absolutionem Sacramentalem requisita, ordinaria, delegata &c. 146
Quam Jurisdictionem habeant Missionarii Regulares in partibus Hæreticorum ad Baptismum, Matrimonium &c. 147
Juris Can. Regulæ, ordo, auctores, & materia 286
Juris Civilis ordo, auctores, & regulæ 289

L.

Lex. Vide Præceptum, Conscientia dubia, &c.
Legis & præcepti in genere obligatio varia 79
Legis justitia, & interpretatio ibid.
Legis acceptatio, abrogatio, finis 78
Libri hæreticorum quomodo prohibiti 244
Quomodo possint legi, vendi, retineri, resolutiones variæ particulares ibid.
Libelli famosi qui sint: eorum Scriptores, lectores &c. quas pœnas incurrant, qui prodeunt sine Auctoris nomine 276
Luxuria, quotuplex 227
Quomodo per eam peccetur directè, indirectè, &c. 228
An Luxuriam saltem venialem committat qui exercet copulam conjugalem solâ causâ sedandæ libidinis 103
An etiam solâ causâ delectationis ibid.
Pro Luxuriæ materia, ac tentatione Instructio practica 228

M.

Maleficium quomodo liceat tollere 216
Matrimonium quid sit, quæ ejus materia, forma, Minister 202
Ætas ad Matrimonium requisita, denunciatio, benedictio ibid.
Conjugatorum obligationes variæ 203
An Matrimonium contractum coram Sacerdote, possit rursus contrahi coram Ministro hæretico ibidem.
In die Nuptiarum an differenda absolutio sponsi consuetudinarii tunc confitentis 106
De variis Impedimentis matrimonii, resolutiones 203
Matrimonium invalidè contractum quomodo possit revalidari 205
De Matrimoniis quæ in partibus Hæreticorum sine Parocho aut Testibus contrahuntur, resolutiones ibid.
Quâ forma dispensationes pro Matrimonio ex Romana Pœnitentiaria &c. peti & concedi solent 206. &c.
De Matrimonio Catholicorum cum Hæreticis resolutiones variæ 263
Medicorum obligatio 82. 83
Meritorius actus an debeat esse ex motivo charitatis benevolæ in Deum 213
De iis quæ ex Metu fiunt quomodo resolvendum 80
Metus qui excuset violationem præcepti positivi, negativi &c. ibid.
Miles quando & ubi militare possit 217

Mili-

Militum stipendia, lustratio, pabulatio &c. 286
Minister Sacramenti, Vide Sacramentum.
Missam an teneantur Parochiani audire Festis ac Dominicis in Ecclesia Parochiali 119
Item Concionem 117
Quando teneatur Sacerdos Missam celebrare 188
An & quando id liceat bis, aut sæpius eodem die, etiam Feriato ibid.
An operto capite, an sine ministro, an cingulo non benedicto, &c. ibid.
Quo tempore liceat celebrare pro dando viatico, aut ex privilegio ibid.
An liceat dare Laico particulam hostiæ majoris, aut ablutionem ex Calice ibid.
Quid si araneus incidit in calicem consecratum 189
Quid si adsit Hæreticus ibid.
Missæ Stipendium quale, quantum, quoties &c. liceat accipere. An magis possit Missa Sacerdotis magis devoti ibid.
Mortem alterius optare quomodo licitum 102
Mutilatio, quid pro ea restituendum 226
Mutuum, & Mutuatarius 231
De probabilitate variarum Opinionum quæ referuntur in particulari 91. 92. &c.
Ordines septem numerantur, 4. *minores,* 3. *majores* 196
Quæ sit Ordinis materia & forma ibid.
Quid de Ordine dubiè collato 197
Ut Ordo ritè, & licitè conferatur, quænam requiruntur ibid. &c.
An aliquis ordinari possit solo titulo deputationis ad certam Missionem ibid.
Quomodo pro Missionibus dispensari possit in tempore, ætate, interstitiis 157. *Facultates Missionum* 18. 19
Singulorum Ordinum scientia, ritus, officia, privilegia exprimuntur 198
Quomodo Ordines per Irregularitatem &c. impediantur 199
An possit Episcopus consecrari sine trium Episcoporum assistentia, saltem ex Pontificis dispensatione 198
Quid si contingeret id ignoranter fieri sine dispensatione 199
Oscula inter conjugatos, sponsos, aut ex urbanitate 228

N.

In Navali prælio an licitum militibus incenso pulvere in mare desilire 102
Navalis Missionis casus varii 286
Necessitas qualis obliget ex superfluis proximo subvenire 103
An satisfiat tunc præbendo mutuum ibid.
Nuptiæ. Vide Matrimonium.
Nuptiæ Catholicorum cum Hæreticis 278
Notitia totius juris Civilis &c. 290

O.

Obedientia debita filiorum erga parentes 226
Observantia vana ex verbis, astris, & signis variis 223
Opinio probabilis, & quomodo liceat eam sequi 82
Quomodo à dubio distinguitur ibid.
Opinio minus probabilis quomodo sequenda ibid.
Objectiones contra Opinionem probabilem dissolvuntur 93. & seqq.
Quid possit in probabili Judex, Advocatus, Medicus, &c. 82
Regula pro ejus delectu 85
Quomodo opinio probabilis fieri possit improbabilis 86
Sententia ab Alexandro VII. improbata anno 1665. *&c.* ibidem. seq.
Contra impugnatores opinionis probabilis quoad usum, sententia communis defenditur 91. &c.
Unius Auctoris assertio an possit sufficere ad opinionis probabilitatem 98
Qui & quales impugnatores probabilitatis 99

P.

Papa, vide Pontifex.
Philosophia universa &c. 297
Principia scientifica 298
Parentum obligatio erga liberos 225
De parentibus compellentibus aut retrahentibus à Religione 226
Pastorale munus, persona, privilegia 123. 124. &c.
An possint esse duo Pastores in una Ecclesia parochiali 123
Quid de Parœcia retinenda cum Episcopatu Titulari, vel officio Suffraganei ibid.
An dispensare possit Episcopus ut obtineatur Ecclesia parochialis ante annum 25. ibid.
De Concursu, & examine ad Parochi munus 124
De Professione fidei ad illud requisita ibid.
De Residentia, quando Parœcia est tenuis, aut habet duas Ecclesias unitas ibid.
Quæ causa à residendo excusent ibid.
Privilegia & potestas Parochi circa Dispensationem in Festis, Jejuniis, & aliæ ejus prærogativæ 125
Parochiani quoad frequentationem Ecclesiæ parochialis 119
Patrini in Baptismo persona, & munus 171
Pœna hæreticorum. Vide Hæreticus.
Peccatum quid, & quotuplex 215
Peccati status quam horrendus ex variis motivis.
Pro peccatis singulis Remedia &c. Tom. III. in fine.
Pollutio sive mollities 228
Ad Pœnitentiam disponendi praxis deducitur 287
Pœnitentia quid sit, & quotuplex 194
Quomodo dolor ex motivo charitatis justificet extra Sacramentum ibid.
Quomodo, & qua Attritio sufficiat in Sacramento Pœnitentiæ ibid.

Potest

Potest aliquando sufficiens dolor & dispositio ad absolutionem reperiri in Relapsis, & Consuetudinariis 195
Solvuntur argumenta quædam Recentiorum. ibidem.
Pœnæ variæ Hæreticorum, & quomodo intelligendæ
Philosophiæ axiomata, ordo & auctores, Tract. ult.
Quid Præceptum, & Peccatum, & quotuplex 211
Præceptum agendi singula ex charitate non datur 110
Præceptum quid sit, & quotuplex 246
Violatio ejus indirecta 80
De primo Præcepto Decalogi, ubi de Superstitione, maleficio, &c. 215. & seqq.
De secundo Præcepto, blasphemia 216
Præceptum de Juramento 217
Præceptum de Voto 218
De tertio Præcepto, & Festorum observatione, & jejunio Ecclesiastico 220. & seqq.
De quarto Præcepto, & obligatione Parentum ac Liberorum 224. & seqq.
Quintum Præceptum, de Homicidio, Mutilatione, &c. 226
Sextum Præceptum, Non mœchaberis, quomodo contra illud peccetur 227
Reliqua Præcepta, de Furto, Rapina &c. 229
Principia practica ad resolutiones conscientiæ 73. seqq.
Privilegia Regularium. Vide Regulares, infra. 132
Probabilitas in administratione Sacramentorum 84
Vide Opinio.
Promissio quomodo obliget 231

R.

Rapina, furtum 229
Raptus peccatum quando Episcopo reservatus 150
Regularium varia Privilegia & facultates 158
Pœna impugnantium Regularium privilegia 122
Quid possint in Missionibus quoad Pastoralia 147
Regulæ juris Canonici explicatæ 278
Regulæ juris Civilis 280
Regularium Novitiatus 132
Regularium Professio 135
Regularium vota Paupertatis, Castitatis, & Obedientiæ 136. &c.
Regulæ indicis Tridentini 247
Casus à quibus Regulares per privil. non absolvant 159
Casus quos Regularium superiores possunt reservare ibid.
Ad Religiosum statum compellentes, aut ab eo retrahentes quomodo peccent 225. seq.
Remedia contra peccata singula in particulari. vide Tract. V. in fine.
Reservati casus adducuntur 153. & seqq.
Restitutio quid sit 236
Quomodo cooperantes, ad eam obligantur ibid.
Restituere quid debeat Possessor aut damnificator bonæ aut malæ fidei 237
Qualiter restituendum pro homicidio, stupro, adulterio, læsione famæ 238
Quænam excusent à restitutione ex parte creditoris, debitoris, &c. 239
Restrictio mentalis quomodo licita 100
Restrictio pure mentalis Auctoribus Societatis falsò attribuitur ibid.
Recusentur alii pro ea Auctores ibid.
Calumnia de Missionariis Chinensibus in hoc genere rejicitur 101
Reus & testis non legitimè interrogatus, an teneatur respondere ad mentem Judicis ibid.
Romana Tribunalia varia exponuntur. Tract. ult. in fine. 279. seqq.
Romana Rota, Cancellaria &c. ibid.

S.

Quis debeat esse materia & forma Sacramentorum in communi 140
Est à Christo quoad substantiam determinata 141
Earum coexistentia ibid.
De Ministri, & Suscipientis intentione ad valorem Sacramentorum necessaria ibid.
Non requiritur ad valorem fidei, aut probitas Ministri 143. in fine.
Effectus varii Sacramentorum ibid.
Gratiam non causant physicè, sed moraliter ibid.
Satisfactio quid, qualis 170
Satisfactio est pars pœnitentiæ: requirit opus aliquomodo pœnale, & liberum ibid.
Qualis pœnitentia imponenda pro mortali: qualis hæretico converso 171. *Vide, Indulgentia.*
Scientiæ Mathematicæ Idæa 276
Simonia quid, & quotuplex, quomodo, & quando committatur in rebus, & functionibus sacris, & beneficiis Ecclesiasticis &c. 233. & seqq.
Quid de pacto conferendi temporale pro spirituali ex gratitudine 103
Simoniacis quæ pœnæ constitutæ, & resolutiones particulares 234
Sodomia qualis censetur reservata 151
Sigillum confessionis ut obliget in suffragio privato, & gratuito 108
Sponsalia quid sint, & quid ad ea requiratur 201
Quomodo Sponsalia dissolvantur ibid. seq.
Superstitio quid, & quomodo committatur 215

T.

Tactus impudici. Vid. Luxuria.
Tractatus ultimus, idea scientifica Theologiæ universæ 284
Testamentum quid, quotuplex, quid requiratur ut sit validum 235. *Quinam possint testari* ibid.
Testamenti Executor, & forma quæ sit 236
An perdito Testamento, aut alio instrumento necessario, licitum sit privatim aliud simile conficere 106
Testes in judicio quando ad restitutionem obligentur, aut testari teneantur 241

Theo-

Theologi moderni de contemptu Patrum male accusati 144
Quam illi in multis utiles ibid.
Theologia universa Idea. Tract. ult. 276
Timor gehennæ an excludere possit voluntatem peccandi 110
An Timor ille sufficiat in Sacramento 114
Timor an excuset à peccato opus ex eo factum 80

V.

VAgi ubique forum sortiuntur 146
Venditio, emptio 232
Venditio simoniaca 233
Veneficium sive maleficium quomodo tollere li ceat 21
Veniale à mortali quomodo discernendum
Extrema Unctionis materia & forma
Quibus, quando, & à quo conferenda
In Universitate hæretica, qualiter licitum immatricula aut promoveri 2
Votum quid sit: ejus obligatio, dispensatio: quæ vota Po tifex reservet
Cum Voto simplici castitatis contrahens matrin nium, an peccet in prima tantum debiti pe tione.
Usura quid sit, quomodo committatur
Usurarii pœna ib

FINIS.

TOM.